

পৰিৱৰ্তনৰ সমস্যা

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ এটি সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত

ভাৰত—দেশখন আৰু মানুহ

পৰিৱৰ্তনৰ সমস্যা

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ এটি সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত

বাল্মীকি প্ৰসাদ সিং

অনুবাদ

অখিল ৰঞ্জন দত্ত

নেশ্যনেল বুক ট্ৰাষ্ট, ইণ্ডিয়া

ISBN 81-237-0512-3

প্রথম সংস্কৰণ : 1999 (শক 1921)

মূল © অক্সফৰ্ড ইউনিভাৰ্চিটি প্ৰেছ, 1987

অসমীয়া অনুবাদ © নেশ্যনেল বুক ট্ৰাষ্ট, ইণ্ডিয়া, 1999

The Problem of Change (*Asamiya*)

মূল্য : 65.00 টকা

সঞ্চালক, নেশ্যনেল বুক ট্ৰাষ্ট, ইণ্ডিয়া, এ-5 গ্ৰীণ পাৰ্ক

নতুন দিল্লী-110016 ৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত

মোৰ মাতৃ
চম্পা দেৱীলৈ

সূচীপত্ৰ

	কৃতজ্ঞতা	ix
	ভূমিকা	xi
	পাতনি	xvii
I	পটভূমি আৰু যুক্তি	1
II	উত্তৰাধিকাৰ : নৃগোষ্ঠীয়তা, ধৰ্ম আৰু শাসন পৰিচালনাৰ ব্যৱস্থাপনা	21
III	মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী, সম্ভ্ৰান্তসকল আৰু আঞ্চলিক সচেতনতা	57
IV	ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা	74
V	অসমত ৰাজনৈতিক পুনৰ গঠনৰ আকৰ্ষণ	93
VI	প্ৰশাসনিক দৰ্শন আৰু আনুষ্ঠানিক গাঁথনি	107
VII	নীতি সংক্ৰান্তীয় দৃষ্টিভংগী : ভিন্নমত	135
VIII	জনগাঁথনি, সংস্কৃতি, পৰিচয় সংকট আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন : এটি চমু পৰ্যালোচনা	147
IX	ভৱিষ্যৎ দৃষ্টিকোণ	181
	উপসংহাৰ	196
	পৰিশিষ্ট	212
	নিৰ্বাচিত গ্ৰন্থপঞ্জী	221

কৃতজ্ঞতা

এই কিতাপখন লিখাৰ সময়ত মই বহুতো ব্যক্তি তথা অনুষ্ঠানৰ পৰামৰ্শ আৰু সমৰ্থনৰ দ্বাৰা উপকৃত হৈছো। ইয়াৰ বাবে তলত উল্লেখ কৰা ব্যক্তি আৰু অনুষ্ঠানসমূহৰ প্ৰতি মই বিশেষভাৱে ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিব লাগিব : শিক্ষাৰ বিশাল পৃথিৱীখনৰ চিন্তা-প্ৰক্ৰিয়াটো সম্পৰ্কে মোৰ সৈতে মত বিনিময় কৰাৰ বাবে তথা বিভিন্ন ধৰণে সহায়তাৰ হাত আগবঢ়োৱাৰ বাবে অধ্যাপক ৰালফ্ বুলটজেনচ্, প্ৰথম পাণ্ডুলিপিটো চাই দিয়াৰ বাবে তথা মূল্যবান পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱাৰ বাবে উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ প্ৰাক্তন ৰাজ্যপাল স্বৰ্গীয় লালন প্ৰসাদ সিংহ; মই প্ৰথমে গুৱাহাটীত সহঃ আয়ুক্ত হিচাপে ১৯৬৫ চনত কাৰ্য্যভাৰ লোৱাৰ সময়ত অসমৰ ওপৰত লিখিবলৈ মোৰ আগ্ৰহ জগাই তোলাৰ বাবে প্ৰয়াত অধ্যাপক ভি. ভেংকটৰাৱ; কিতাপখন ৰচনাৰ প্ৰতিটো পৰ্যায়তে মোৰ সৈতে ঘনিষ্ঠভাৱে লাগি থকা, ভাৰতীয় প্ৰশাসনিক সেৱাৰ এজন সদস্য শ্ৰীযুত আলোক জৈন; কাম কৰিবৰ বাবে এক সুন্দৰ বাতাবৰণ দিয়াৰ বাবে নতুন দিল্লীৰ ইণ্ডিয়া ইণ্টাৰনেশ্যনেল চেণ্টাৰ আৰু নেহৰু সোৱঁৰণী সংগ্ৰহালয় আৰু গ্ৰন্থাগাৰ; আৰু অতি গুৰুত্বপূৰ্ণভাৱে, প্ৰশাসনৰ দৈনন্দিন নিৰলস কামকাজৰ পৰা মুক্ত হৈ, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ওপৰত পঢ়িবলৈ, ভাবিবলৈ আৰু মোৰ চিন্তাৰ প্ৰতিফলন ঘটাবলৈ সম্ভৱ কৰি তোলা দুবছৰীয়া নেহৰু গৱেষণা বৃত্তি (Fellowship) প্ৰদান কৰাৰ বাবে, জৱাহৰলাল নেহৰু সোৱঁৰণী পুঁজি আৰু ইয়াৰ অধ্যক্ষা প্ৰয়াত শ্ৰীমতী ইন্দিৰা গান্ধীৰ ওচৰত মই কৃতজ্ঞ।

ভূমিকা

জৱাহৰলাল নেহৰু সোৱঁৰণী পুঁজিয়ে ১৯৮২ চনত মোক এটা নেহৰু গৱেষণা বৃত্তি প্ৰদান কৰিছিল। সেই পুঁজিয়ে পৃষ্ঠপোষকতা কৰা 'অসমৰ প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থাৰ পৰ্য্যাপ্তি সম্পৰ্কে এক অনুসন্ধান : বিৱৰ্তনৰ পথসমূহ' শীৰ্ষক প্ৰকল্পটোৰপৰাই এই গ্ৰন্থখনে বিকাশ লাভ কৰিছে। কিন্তু বহু দিশৰপৰাই, ১৯৬৫ ৰ পৰা ১৯৮৫ পৰ্যন্ত সুদীৰ্ঘ সময়ছোৱা সাঙুৰি লোৱা এই প্ৰকল্পটোৰ এক দীঘলীয়া ইতিহাস আছে।

মুচৌৰীত এটা বছৰৰ প্ৰশিক্ষণৰ পাছত, ভাৰতীয় প্ৰশাসনিক সেৱাৰ এজন অপেক্ষাধীন বিষয়া (probationer) হিচাবে ১৯৬৫ চনৰ জুলাই মাহত মই অসমলৈ গৈছিলো, আৰু তাৰ পাছৰ দহটা বছৰত অঞ্চলটোৰ সমাজখনৰ বিভিন্ন বৰ্গৰ লগত ঘনিষ্ঠভাৱে জড়িত হৈ পৰিছিলো। উনৈশশ পঁয়ষষ্ঠি আৰু ১৯৭১ চনৰ ভাৰত-পাক যুদ্ধ, ১৯৬৬ চনৰ মিজোসকলৰ বিদ্ৰোহ, ১৯৬৮ চনৰ অসমীয়া আৰু মাৰোৱাৰী ব্যৱসায়ীৰ মাজৰ আৰু ১৯৭২-৭৩ ৰ অসমীয়া আৰু বঙালীৰ মাজৰ নৃগোষ্ঠীয় সংঘৰ্ষ, ১৯৬৯ চনত মেঘালয় উপ-ৰাজ্য আৰু ১৯৭১ চনত পূৰ্ণ পৰ্যায়ৰ মেঘালয় ৰাজ্য গঠন, আৰু ১৯৭১ চনত মিজোৰামক অসমৰ পৰা পৃথকীকৰণ, ইত্যাদি প্ৰবল দুৰ্যোগপূৰ্ণ ঘটনাৰাজিৰ মই সাক্ষী আছিলো। এজন ৰিটাৰ্নিং বিষয়া হিচাপে মই ১৯৬৭, ১৯৭১ আৰু ১৯৭২-ৰ সাধাৰণ নিৰ্বাচন তথা বহুতো উপ-নিৰ্বাচন পৰিচালনা কৰিছিলো। আকৌ, ১৯৮০ চনত 'বিদেশী নাগৰিক'ৰ প্ৰশ্নক কেন্দ্ৰ কৰি হোৱা আন্দোলনে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত যেতিয়া শীৰ্ষবিন্দু পাইছিলগৈ, তেতিয়া প্ৰশাসনক সহায় কৰিবৰ বাবে মোক গুৱাহাটীলৈ মাতি পঠিওৱা হৈছিল, আৰু পাছত দিল্লীত অসমৰ আৱাসিক আয়ুক্ত নিযুক্ত হৈছিলো; পৰৱৰ্তী সময়ত অসম আন্দোলনৰ নেতাসকল আৰু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ মাজত দীঘলীয়া আলোচনা অনুষ্ঠিত হৈছিল। পাঁচাশী চনত ভাৰতৰ নিৰ্বাচন আয়োগৰ পৰ্যবেক্ষক হিচাপে বিভিন্ন দাবী আৰু আপত্তিৰ মীমাংসা কৰা, ভোটগ্ৰহণ আৰু ফলাফল ঘোষণা কৰাকে আদি কৰি ভোটৰ তালিকা প্ৰস্তুতকৰণৰ গোটেই প্ৰক্ৰিয়াটো নিৰীক্ষণ কৰাৰ সুযোগ পাইছিলো। এই সকলোবোৰতকৈ বোধহয়, বিভিন্ন বৰ্গৰ জনসাধাৰণে সমাজ, অৰ্থনীতি আৰু ৰাজনীতিৰ বিভিন্ন দিশৰ ওপৰত, মোৰ আগত ব্যক্ত কৰা তেওঁলোকৰ দৃষ্টিভংগী সম্পৰ্কে জানিবলৈ সুযোগ পোৱাটো মোৰ বাবে অধিক গুৰুত্বপূৰ্ণ আছিল। আজি স্মৃতি ৰোমন্থনৰ বেলিকা, মোৰ হৃদয় কৃতজ্ঞতাৰে ভৰি পৰিছে, যে মোৰ দায়িত্ব সম্পাদনৰ মাজতেই আৰু দৈনন্দিন আহাৰ উপাৰ্জন কৰোঁতে মই এই

চিত্তাকৰ্ষক যাত্ৰা কৰাৰ সুযোগ পাইছিলো আৰু এই গ্ৰন্থখনত তাৰেই প্ৰতিফলন ঘটিছে।

অসম তথা দিল্লীত দেখা পোৱা তথা বন্ধুবৰ্গৰপৰা শুনা ঘটনাবোৰৰ সম্পৰ্কে মোৰ সৈতে তেওঁলোকৰ স্পষ্ট ভাৱানুভূতি আদান প্ৰদান কৰা মোৰ ল'ৰাছেৱালীকেইটিৰ পৰা তেওঁলোকৰ প্ৰতিক্ৰিয়া জনাৰ বিশেষ সুযোগ মই লাভ কৰি আহিছোঁ। পাণ্ডুলিপিটো যেতিয়া প্ৰস্তুত হৈ উঠিছিল, সুমিতা, ৰাজীৱ আৰু প্ৰীতি প্ৰত্যেকেই পঢ়িছিল আৰু সংকলনটো ক'ত ক'ত অস্পষ্ট হৈ আছে তথা তেওঁলোকৰ বয়সৰ কলেজীয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ ইয়াৰ ওপৰত হ'ব পৰা সম্ভাৱ্য প্ৰতিক্ৰিয়া সম্পৰ্কে মোক কৈছিল।

কিতাপখনত ব্যৱহাৰ কৰা কিছুমান পদৰ সম্ভৱতঃ ব্যাখ্যাৰ প্ৰয়োজন আছে : 'আৰ্য', 'অসমীয়া বৰ্ণ হিন্দু', 'উপত্যকা সংঘাত', 'আধুনিকীকৰণ', 'সামাজিকীকৰণ', আৰু বিশেষভাৱে 'বিৱৰ্তন' আদি ব্যঞ্জন সমূহৰ বিশেষ অৰ্থ আছে। 'আৰ্য' বুলিলে বিভিন্ন সময়ত উত্তৰ বিহাৰ, বঙ্গ আৰু, বিশেষকৈ, কনৌজ, মিথিলা, আৰু উত্তৰ বংগৰ নৱদ্বীপৰ পৰা অসমলৈ প্ৰব্ৰজন কৰা সকলো লোককে সাঙুৰি লয়। খ্ৰীষ্টিয়ান যুগৰ আৰম্ভণিতে আৰু তাৰো পূৰ্বে, এইসকল লোকেই তেওঁলোকৰ সৈতে অসমলৈ ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰতৰ কাহিনী কঢ়িয়াই আনিছিল। পৰৱৰ্তী কালত হোৱা তেওঁলোকৰ প্ৰব্ৰজনে, উত্তৰ-পূব ভাৰতত ব্ৰাহ্মণবাদৰ বিকাশ শক্তিশালী কৰি তুলিছিল। অৱশ্যে এই অঞ্চলৰ জনজাতীয় বিশ্বাসৰ প্ৰভাৱত পৰি আৰু বিভিন্ন ধৰণৰ জীৱনধাৰণ প্ৰণালীৰ মাজত হোৱা সমন্বয়ৰ ফলত অঞ্চলটোত হিন্দুধৰ্মৰ আচাৰ অনুষ্ঠানৰ পৰিৱৰ্তন ঘটিছিল।

এই অঞ্চলৰ 'অসমীয়া বৰ্ণ হিন্দু' অথবা 'বৰ্ণ হিন্দু' পদটো ভাৰতবৰ্ষৰ বাকী অংশৰ 'উচ্চ-বৰ্ণ' উপসৰ্গৰ সমাৰ্থক নহয়। দৰাচলতে, অসমীয়া বৰ্ণহিন্দুৱে ব্ৰাহ্মণ, কায়স্থ আৰু কলিতাসকলৰ উপৰিও অনুসূচীত জাতিসমূহৰো ভালেকেইটা ভাগক সামৰি লয়। বিহাৰ, উত্তৰ প্ৰদেশ আৰু মহাৰাষ্ট্ৰত প্ৰচলিত হৈ থকা উচ্চ আৰু নিম্নবৰ্গৰ উগ্ৰ বিভাজনৰ পৰা, সৌভাগ্যক্ৰমে, এই অঞ্চলটো মুক্ত। ইয়াৰ অৰ্থ এইয়া নহয় যে, এই অঞ্চলত বিভিন্ন বৰ্ণৰ মাজত, অথবা, উচ্চবৰ্ণ আৰু নিম্নবৰ্ণৰ মাজত কোনো ধৰণৰ সংঘাত নাই; তথাপিও, এই অঞ্চলত বৰ্ণৰ ভিত্তি অন্য ঠাইতকৈ বিশাল, কাৰণ ই অনুসূচীত জাতিকো সাঙুৰি লৈছে। ভাষা, নৃগোষ্ঠীয় বিভাজন আৰু বৈষম্যৰ সংস্কাৰ আন্দোলনৰ নিচিনা কাৰকসমূহে সংহতিৰ এই প্ৰক্ৰিয়ালৈ অৰিহণা যোগাইছে।

ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু সুৰমা উপত্যকাৰ মাজৰ 'সংঘাত' প্ৰকৃততে অসমীয়া আৰু বঙালী সকলৰ মাজৰ ভাষাৰ সংঘাত। চিলেটক ১৮৭৩ চনত অসমৰ সৈতে সংযুক্ত কৰি এই সংঘাতক প্ৰবল কৰি তোলা হৈছিল। স্কুল আৰু কলেজৰ শিক্ষাদানৰ ভাষা সম্পৰ্কত অসমীয়া আৰু বঙালীসকলৰ বিপৰীতমুখী দাবী, আৰু ১৮২৬ চনত বৃটিছৰ দ্বাৰা অঞ্চলটো দখলৰ সময়ৰেপৰা অসম চৰকাৰী ভাষা সম্পৰ্কীয় বিবাদ তথা সৰ্বজনজ্ঞাত বৃটিছৰ বিভাজন আৰু শাসনৰ নীতিয়ে এই সংঘাতক অবিৰতভাৱে উত্তপ্ত কৰি ৰাখিছিল। আনকি ১৯৪৭ চনৰ পাছত, চিলেট পূৰ্ব-পাকিস্তানৰ অংশ হৈ উঠাৰ পাছতো, আন্তঃ

উপত্যকা সংঘাত বৰ্তি থাকিল। প্ৰকৃততে ১৯৪৭ চনৰ পাছতহে উন্নয়ন পুঁজিৰ বিতৰণ, নিয়োগৰ সা-সুবিধা, আদি প্ৰশ্নবোৰক কেন্দ্ৰ কৰি ভাষিক সংঘৰ্ষ আৰু সংঘাতৰ সূচনা হৈছিল।

‘আধুনিকীকৰণ’ৰ এক ব্যাপ্তি অৰ্থ আছে। ই শিক্ষাৰ অগ্ৰগতি, বৈজ্ঞানিক আৰু প্ৰযুক্তিগত জ্ঞানৰ প্ৰসাৰ তথা প্ৰয়োগ, প্ৰচাৰ মাধ্যমৰ বিস্তৃতি, সাজ-পাৰ আৰু খাদ্যাভাস, নতুন উদ্যোগ প্ৰতিষ্ঠা, যোগাযোগ মাধ্যমৰ প্ৰগতি, ইত্যাদি দিশবোৰ সামৰি লয়। ‘সামাজিকীকৰণ’ পদটো, মানুহে ইজনে সিজনৰ সতে পাৰস্পৰিক আদান-প্ৰদান কৰোঁতে গঢ়ি উঠা সম্পৰ্কৰ প্ৰক্ৰিয়াটোৰ আলোচনা কৰোঁতে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। এই প্ৰক্ৰিয়াটো আচলতে এক সামাজিক-মনস্তাত্ত্বিক প্ৰক্ৰিয়া, আৰু ইয়াৰ পৰিধিয়ে, এটা গোষ্ঠীয়ে অন্য এটা গোষ্ঠীৰ মানুহৰ ভাষা আৰু দোৱান, ধৰ্ম আৰু পূজা-পাৰ্বণ বিধি, আৰু জীৱন ধাৰণ প্ৰণালীৰ ওপৰত পেলোৱা প্ৰভাৱৰ লগত অভ্যন্তৰীণ হৈ উঠাৰ নিচিনা দিশবোৰ সাঙুৰি লয়।

আটাইতকৈ বহল অৰ্থত, ‘বিবৰ্তনে’ সেই প্ৰক্ৰিয়াটোক বুজায়, যাৰ জৰিয়তে, এজন ব্যক্তি অথবা এটা গোষ্ঠী, প্ৰক্ৰিয়াটো আৰম্ভ হোৱাৰ আগৰ অৱস্থাৰ পৰা পৃথক হৈ পৰে। আমাৰ অধ্যয়নত ‘বিবৰ্তন’ শব্দটো অধিকভাৱে সামাজিক বিবৰ্তনৰ অৰ্থত ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে আৰু ই সমাজৰ প্ৰমূল্য তথা অনুষ্ঠানসমূহকে ধৰি সকলো ধৰণৰ আন্তঃমানৱীয় সম্পৰ্ক চালি জাৰি চাইছে।

এই অঞ্চলটোৰ সম্পৰ্কে থকা আমাৰ জ্ঞান আৰু অন্তৰ্দৃষ্টিৰে গুৰুত্বপূৰ্ণভাৱে অৰিহণা যোগোৱা, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন সময়ৰ ইতিহাস আৰু ৰাজনীতিৰ ওপৰত অতি কমেও পাঁচখন লেখত লবলগীয়া গ্ৰন্থ আছে : এডৱাৰ্ড গেইটৰ ‘এ হিন্দী অৱ আসাম’, প্ৰথম প্ৰকাশ ১৯০৫; সূৰ্য কুমাৰ ভূঞাৰ ‘এংগ্লো-আসামিজ ৰিলেশ্যনচ (১৭৭১-১৮২৬)’, প্ৰথম প্ৰকাশ ১৯৪৯; এইচ. কে. বৰপূজাৰীৰ, ‘আসাম ইন দ্য দেইজ অৱ ক’ম্পেনী’ (১৮২৬-১৮৫৮), প্ৰথম প্ৰকাশ, ১৯৬৩; ডি. ভেংকটৰাওৰ ‘এ চেঞ্চুৰি অৱ ট্ৰাইবেল পলিটিকচ ইন নৰ্থ ইষ্ট ইণ্ডিয়া’ (১৮৭৪-১৯৭৪), প্ৰথম প্ৰকাশ ১৯৭৬; আৰু অমলেন্দু গুহৰ ‘প্লেণ্টাৰ ৰাজ টু স্বৰাজ : দ্য ফ্ৰিডম্ স্ট্ৰাগল এণ্ড ইলেক্টৰেল পলিটিকচ ইন আসাম’ (১৮২৬-১৯৪৭), প্ৰথম প্ৰকাশ ১৯৭৭। কিন্তু অঞ্চলটোৰ ওপৰত লিখা কোনোখন গ্ৰন্থই ইয়াৰ সমাজ জীৱনৰ সকলো দিশ আলোচনা কৰা নাই। আমাৰ অধ্যয়নে, বিশেষকৈ ১৯৪৭ চনৰ পাছৰ সাম্প্ৰতিক ইতিহাস আৰু সাধাৰণভাৱে জনসাধাৰণে আৰু বিশেষভাৱে ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক অনুষ্ঠানসমূহে সন্মুখীন হোৱা সমস্যাৰাজিৰ পটভূমিত ঐতিহাসিক বিবৰ্তনৰ প্ৰক্ৰিয়াটোৰ ওপৰত অন্তৰ্দৃষ্টি বিনিময়ৰ প্ৰচেষ্টা চলাব। আমাৰ প্ৰধান লক্ষ্য হ’ল, অঞ্চলটোৰ ঘটনাৰাজিৰ ওপৰত সক্ৰিয় মনোনিবেশ কৰাত বাহিৰৰ লোকসকলক বাধা প্ৰদান কৰা বিমূঢ়তাৰ প্ৰাচীৰ ভেদ কৰা। এই গ্ৰন্থখনে, এনে এটা দিশ উন্মোচন কৰিব যাক মই যথাযথ শব্দৰ

অভাৱত অঞ্চলটোত কাৰ্যৰত হৈ থকা সাংস্কৃতিক শক্তিসমূহৰ সৰ্বকালীন দিশ বুলিছোঁ। ৰাজনৈতিক ঐক্যৰ প্ৰশ্নটো গুৰুত্বপূৰ্ণ, কিন্তু অধিক গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰু গতিশীল প্ৰত্যাশ্ৰয় হৈছে সংহতি প্ৰতিষ্ঠা কৰা। মই এই কথা উল্লেখ কৰা উচিত হ'ব যে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিৱৰ্তনৰ সমস্যাবাজিৰ সম্পৰ্কত মোৰ দৃষ্টিভংগী এজন প্ৰশিক্ষণপ্ৰাপ্ত অৰ্থনীতিবিদ, এজন সমাজ নৃতত্ত্ববিদ অথবা এজন ইতিহাসবিদৰ দৰে নহয়। কিতাপখন পঢ়িলেই অৱশ্যে এই কথা স্পষ্ট হৈ উঠে। এইয়া হ'ল, অঞ্চলটোত বিগত বছৰবোৰত বিভিন্ন পৰ্যায়ত কাম কৰা এজন প্ৰশাসকৰ দৃষ্টিভংগী। মই এজন পৰম্পৰাগত জিলা বিষয়াৰ দৃষ্টিভংগী অনুসৰণ কৰিছোঁ : মতামতসমূহ লিপিবদ্ধ কৰাৰ আগেয়ে, ইয়াৰ ভিত্তিসমূহ লক্ষ্য কৰিছোঁ, ঘটনাবোৰৰ সৈতে জড়িত লোক সকলৰ সৈতে কথা হৈছোঁ আৰু প্ৰাপ্তিসাধ্য নথিপত্ৰসমূহ বিচাৰ কৰি চাইছোঁ। এই পৃষ্ঠাসমূহত মই মাত্ৰ অঞ্চলটোৰ জনসাধাৰণ, বহিঃৰূপ আৰু পৰিবেশৰ সৈতে হোৱা মোৰ দুটা দশকজোৰা সম্বন্ধ তথা এই সম্পৰ্কে বিস্তৃত অধ্যয়নৰ জৰিয়তে মোৰ দৃষ্টিলৈ অহা প্ৰকট সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু ৰাজনৈতিক দিশসমূহ দাঙি ধৰিবলৈহে যত্ন কৰিছোঁ। মই, ১৯৪৭ চনৰ পৰা সংঘটিত হোৱা ঘটনাবাজিৰ আলোকত বৰ্তমানৰ পৰিস্থিতিটো আলোচনা কৰিছোঁ, আৰু শেষ সিদ্ধান্তত যদিওবা কিতাপখন মোৰ, তথাপিও ই মোৰ সহকৰ্মী আৰু প্ৰশাসন, শিক্ষাজগত, সমাজ জীৱনত থকা অলেখ বন্ধুবৰ্গৰ সৈতে হোৱা বহু বছৰজোৰা ব্যক্তিগত আৰু বৌদ্ধিক মত বিনিময় তথা সাধাৰণ লোকসকলৰ জীৱনৰ সৈতে হোৱা সম্পৰ্কৰ পৰা লাভ কৰা পূৰ্ণতাকহে প্ৰতিনিধিত্ব কৰে।

গ্ৰন্থখনৰ বিকাশ আৰু আলোচনাৰ প্ৰতিটো পৰ্যায়তে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ভিন্ন পৰ্যায়ৰ সচেতনাত বিদ্যমান হৈ থকা নৃগোষ্ঠীয় উপাদান আৰু বৰ্ণ, ভাষা আৰু দোৱান, দেৱতা আৰু ধৰ্মীয় আচাৰ অনুষ্ঠান, ৰীতি-নীতি আৰু আচৰণৰ বহুতাই সৃষ্টি কৰা অত্যন্ত বৈচিত্ৰপূৰ্ণ সমস্যাবাজি বুজি উঠিব বিচৰা, আৰু তেওঁলোকৰ নিজৰ মাজত আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ বাকী অংশ তথা পৃথিৱীৰ সৈতে বৃহত্তৰ ঐক্য প্ৰতিষ্ঠা কৰিব বিচৰা বৃহৎ সংখ্যক লোকৰ উপস্থিতি অনুভৱ কৰা যাব—ৰাজনৈতিক, অসামৰিক বিষয়া, সংবাদসেৱক, শিল্পী, সমাজ বিজ্ঞানী, সমাজ কৰ্মী আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰী। যদি এই অধ্যয়নে এই মহান লক্ষ্যত উপনীত হোৱাত কিঞ্চিৎভাৱে হ'লেও সহায় কৰে, মোৰ প্ৰচেষ্টা সফল হোৱা বুলি অনুভৱ কৰিম।

মাত্ৰ আলমাৰীত অলংকাৰ হৈ থকাতকৈ, সংকটৰ সময়ত পৰামৰ্শ কৰোঁতে কিবা সমাধান দিব পৰাতেই মোৰ বাবে এখন গ্ৰন্থৰ সফলতা নিহিত হৈ থাকে। হিন্দী কবি ৰামধাৰী সিং দিনকৰে লিখিবৰ দৰে :

সৃষ্টিয়ে পূৰ্ণতা পালে,
কিন্তু ইয়াৰ জানো প্ৰাণবায়ু আছে?
মই যদি ইয়াক প্ৰশ্ন কৰোঁ,

মূৰ্তিটোৱে বাৰু কিবা সমিধান দিব নে?
যদি কোনোবা দিনা অগ্নিশিখা জ্বলি উঠে
মন্দিৰৰ হৃদয় কোণত
মূৰ্তিটোৱে বাৰু প্ৰতিবাদ কৰিব নে,
নে তেতিয়াও সি সংঘৰ্ষৰত হৈয়ে ৰ'ব?
এনেকুৱা এক পৰীক্ষাৰ বাবেই মই এই কিতাপখন আগবঢ়ালো।

বান্ধীকি প্ৰসাদ সিং

পাতনি

অসম, নগালেণ্ড, মেঘালয়, মণিপুৰ, ত্ৰিপুৰা, অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু মিজোৰামক লৈ গঠিত উত্তৰ-পূৰ্ব ভাৰত অঞ্চলটোত, বিশেষকৈ দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ পাছৰ সময়ছোৱাত চকুতলগা ধৰণৰ পৰিৱৰ্তন ঘটিছে। এই সময়ছোৱাত, উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ পৰ্যবেক্ষকসকলে এই অঞ্চলটোক সদায়ে 'অশান্ত' ইটো বা সিটো 'সংকটৰ' দ্বাৰা আফ্ৰান্ত বুলি আখ্যা দি আহিছে। জনবসতি, উৎপাদন প্ৰযুক্তি, ৰাজনৈতিক অনুষ্ঠান, ধৰ্মীয় অনুশীলন, ভাষাৰ প্ৰতি থকা দৃষ্টিভংগীৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা দ্ৰুত আৰু আন্তঃসম্পৰ্কিত পৰিৱৰ্তন ৰাষ্ট্ৰীয় সুৰক্ষাৰ গোটেই পৰিবেশটোত হোৱা পৰিৱৰ্তন, খোৱা-লোৱাৰ ধৰণ-কৰণত হোৱা পৰিৱৰ্তন আৰু এই নতুন বাস্তৱতাৰ প্ৰতি দেখুওৱা মানুহৰ প্ৰতিক্ৰিয়াই দৰাচলতে এই সংকটাত্মক ধাৰণা সৃষ্টি হোৱাৰ মূল কাৰণ।

দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ সময়ত জাপানে মণিপুৰৰ একাংশ অধিকাৰ কৰা আৰু সন্মিলিত শক্তিসমূহ আৰু এক্সিচ পাৱাৰৰ (Axis power) সতে কহিমাত হোৱা যুদ্ধই উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মানুহবোৰক সচকিত কৰি তুলিছিল আৰু এইবোৰে তেওঁলোকৰ মনলৈ এক নতুন চেতনা আৰু আধুনিক প্ৰযুক্তিবিদ্যা সম্পৰ্কে এক সজাগতা আনি দিছিল। তেতিয়ালৈকে এই অঞ্চলৰ এক ক্ষুদ্ৰশিক্ষিত আৰু বাৱসায়ী গোষ্ঠীয়েহে ভাৰতবৰ্ষৰ বাহিৰত ভ্ৰমণ কৰিছিল আৰু বাতৰি কাকত পঢ়া আৰু ৰেডিঅ' শুনটোক দৈনন্দিন জীৱনৰ কাৰ্যক্ৰমণিকাৰ এক অংশবিশেষ কৰি লৈছিল। এই অঞ্চলৰ সৰহসংখ্যক মানুহৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ বাহিৰৰ পৃথিৱীখন সম্পৰ্কে কোনো ধাৰণা নাছিল অথবা আধুনিক প্ৰযুক্তিবিদ্যা আৰু যুদ্ধৰ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ সৈতে কোনো চিনা পৰিচয় নাছিল। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ভিতৰতেই আকৌ বেলেগ বেলেগ ধৰণৰ অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক চেতনাৰ স্তৰত বিভিন্ন ধৰণৰ সমাজ আছিল। পাহাৰ অঞ্চলতেই আকৌ তিব্বতৰ সীমান্তৰ অৰুণাচল প্ৰদেশৰ এজন আপাতানি আৰু ৰাজ্যৰ প্ৰশাসনিক কেন্দ্ৰ শ্বিলঙৰ এজন খাচীৰ মাজত শিক্ষাগত অৰ্হতা, ভাষা অথবা খোৱা-লোৱাৰ ধৰণ কৰণৰ ক্ষেত্ৰত চকুতলগা ধৰণৰ পাৰ্থক্য আছিল। তৎসত্ত্বেও স্বাধীনতাৰ লগনত পণ্ডিত, ৰাজনীতিবিদ তথা প্ৰশাসকসকলে এই অঞ্চলৰ পাহাৰ আৰু ভৈয়ামৰ লোকসকলৰ মাজত ভিন্ন জাতি সংস্কৃতিৰ মিলনত গঢ়ি উঠা এক বৃহৎ বৰ্ণাঢ্য সমাজৰ চিত্ৰ কল্পনা কৰিছিল।

পাৰ্বতা অঞ্চলত, জনজাতিসকলৰ ৰাজনৈতিক সচেতনতা, একেখন গাঁৱৰ ভিতৰতে অথবা একোটা ফৈদৰ মাজতে অথবা অন্য ফৈদবোৰৰ সতে সম্পৰ্কৰ মাজতে আৰু

ভৈয়াম অঞ্চলত বজাৰৰ ভিতৰতে সীমাবদ্ধ আছিল। খাদ্য উৎপাদন, বোৱা কটা, কাপোৰত ৰং দিয়া আৰু ঘৰ সজাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা প্ৰযুক্তি একেবাৰে আদিম স্তৰৰ আছিল। গাঁৱৰ কুমাৰসকলে ভৈয়ামৰপৰা আহৰণ কৰা লোহাৰে দা, কুঠাৰ, হাঁতুৰী, বটালী, চেপেনা আৰু কাঁড় অদিবোৰ তৈয়াৰ কৰিছিল। এই সঁজুলিবিলাক খেতি-বাতি, চিকাৰ, অথবা খাদ্য প্ৰস্তুতিৰ দৰে বিভিন্ন কামত ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। বেছিভাগ সময়তে পিন্ধাউৰাৰ সাজপাৰবিলাক হাতেৰে পাঁজিকটা কপাহী সূতাৰে সাধাৰণ তাঁতৰ শালত তৈয়াৰ কৰা হৈছিল আৰু কাপোৰত ৰং দিবৰ বাবে গছৰ বিশেষ গুটি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। স্থানীয়ভাবে পোৱা বনজ সম্পদ বাঁহ, কাঠ, খেৰ ঘৰ নিৰ্মাণৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। খেতিৰ মাটি উলিয়াওঁতে আৰু লগতে মাটিখিনি সাৰুৱা কৰি ৰাখিবৰ বাবে ঝুম অৰ্থাৎ হাবিবন কটা আৰু পোৰা পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল। সাধাৰণতে মাটিৰ মালিকীস্বত্ব আছিল সামূহিক।

ভৈয়াম অঞ্চলত পৰিস্থিতিটো বেলেগ আছিল। ভৈয়াম অঞ্চলৰ বিশেষকৈ অসমৰ ভৈয়াম অঞ্চল, মণিপুৰ উপত্যকা আৰু ত্ৰিপুৰাত অৰ্থনীতি প্ৰধানকৈ ধান খেতিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি গঢ়ি উঠিছিল। ইয়াত স্থায়ী আৰু বিস্তৃতভাৱে শালিধানৰ খেতি কৰা হৈছিল, মাটিৰ ব্যক্তিগত মালিকীস্বত্ব আছিল আৰু কিছু পৰিমাণে জলসিঞ্চনৰো ব্যৱস্থা আছিল আৰু ভৈয়াম অঞ্চলৰ মানুহে আটক ধুনীয়া পাট তথা অন্যান্য হস্তশিল্পৰ বস্তু তৈয়াৰ কৰিছিল। যদিওবা প্ৰায়বিলাক হস্তশিল্পজাত বস্তু তৈয়াৰ কৰোঁতে অথবা খেতিবাতি কৰোঁতে লোহাৰ বস্তুৰ লগতে বাঁহ আৰু কাঠেই ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল, তথাপিও চাহ উদ্যোগ আৰু সীমিত তেলৰ অন্বেষণে ভৈয়ামৰ মানুহখিনিক ঔদ্যোগিক প্ৰযুক্তিৰ সতে পৰিচিত কৰি দিছিল। গাড়ী-মটৰ, ৰেলৱে আৰু উৰাজাহাজৰ বিষয়েও এওঁলোকে জানিছিল। নগৰ অঞ্চলৰ ঘৰবিলাক আছিল বিশেষকৈ ইটাৰে নিৰ্মিত। বস্তুৰ আদান-প্ৰদান যদিওবা পাহাৰ আৰু ভৈয়াম উভয় অঞ্চলতে বিনিময়ৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ অংগ আছিল, তথাপিও ভৈয়াম অঞ্চলত মুদ্ৰাৰ প্ৰচলন আছিল আৰু গাঁৱৰ লোকসকলে মুদ্ৰাৰ নোট অথবা খুচুৰা পইচাৰে মাটিৰ খাজনা দিয়াৰ অভ্যাস গঢ়ি তুলিছিল। বিশেষকৈ চাহ উৎপাদনৰ কেন্দ্ৰসমূহক কলিকতাৰ বজাৰৰ সতে সংযোজনৰ বাবে আৰম্ভ কৰা ৰেলৱে ব্যৱস্থা, পূৰ্ববংগত আৰু কলিকতাত অৱস্থিত কাৰখানাসমূহৰ বাবে মৰাপাট শস্যৰ উৎপাদন আৰু তেলৰ উদ্ঘাটনৰ ফলত অৰ্থনীতিৰ মুদ্ৰাকৰণ প্ৰক্ৰিয়াটোৱে এক অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰিলে।

এইখিনিতে এই কথাটোও আঙুলিয়াই দিব লাগিব যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত হোৱা এই কালগত পৰিৱৰ্তনৰ ছবিখন ভাৰতবৰ্ষৰ আন আন ঠাইতকৈ বেলেগ। অষ্টাদশ শতিকাৰ দ্বিতীয়াৰ্দ্ধৰ পৰাই ভাৰতবৰ্ষৰ আন ঠাইত দেখা দিয়া উদ্যোগ বিপ্লৱৰ আগমন, যোগাযোগ ব্যৱস্থাৰ উন্নয়ন আৰু লক্ষণীয় সাংস্কৃতিক নৱজাগৰণে বিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিলৈকে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ওপৰত কোনো গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰভাৱ পেলাব পৰা নাছিল। যদিওবা

ব্রাহ্মপুত্ৰ আৰু সুবৰ্ণা উপত্যকায়েই সবপ্ৰথমে আধুনিকীকৰণৰ নতুন ধান-ধাৰণাসমূহ আৰম্ভি গৈছিল—এই নতুন বতাহটোৱে কিন্তু অঞ্চলটোৰ সাধাৰণ জনগণক স্পৰ্শ কৰিব পৰা নাছিল। তথাপিও, ১৯০১ চনত গুৱাহাটীত কটন কলেজ প্ৰতিষ্ঠাৰ লগে লগে আঁত কম পৰিসৰত অঞ্চল গুৰুত্বপূৰ্ণভাৱে এই আধুনিকীকৰণৰ শুভাৰম্ভ ঘটিছিল। দশাপটত মহাত্মাগান্ধীৰ অবিৰ্ভাৱৰ লগে লগেহে, ১৯২০ ৰ দশকৰপৰা বোধগম্যভাৱে পৰিৱৰ্তনৰ সূচনা হৈছিল—স্বাধীনতা আন্দোলনে এটা সাংস্কৃতিক পুনৰজাগৰণৰ সৃষ্টি কৰিছিল। এই নতুন উদ্যমত ৰাজশাসক আৰু খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাবীসকলে পৰস্পৰবিৰোধী ভূমিকা পালন কৰিছিল। বৃটিছসকলে ৰাজশাসনৰ তলত শানিত হ'বৰ বাবে এৰি দিয়া মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰা আৰু বৃটিছ প্ৰশাসনৰ পৰিৱৰ্তে খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাবীসকলৰহে অধিক তত্বাৱধানত থকা পাৰ্ৱত্য অঞ্চলৰ এক বৃহৎ অংশ, বিশেষ শতিকাৰ আৰম্ভণিলৈকে নব্য সাংস্কৃতিক, সাহিত্যতাত্ত্বিক আৰু বৈজ্ঞানিক আন্দোলনৰ সক্ৰিয় অংশীদাৰ হৈ উঠিব পৰা নাছিল। মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাৰ প্ৰাদেশিক ৰাজ্যবিন্যাসক সতীহ প্ৰথা বিলোপ, অস্পৃশ্যতা বৰ্জনৰ নিচিনা নতুন সংস্কাৰমুখী আদৰ্শসমূহৰ প্ৰচাৰ আৰু ৰামায়ণ মহাভাৰতৰ পৰম্পৰাৰ গঢ়ি উঠা সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰ সংৰক্ষণত সহায় কৰিছিল। ঠিক সেইদৰেই খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাবীসকলেও পাৰ্ৱত্য অঞ্চল তথা অনাঠাইবোৰত আধুনিক শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্যৰ বিজ্ঞানসন্মত যত্নক জনপ্ৰিয় কৰি তুলিছিল। কিন্তু, স্বাধীনতা আৰু সমতাৰ আদৰ্শ তথা বৃহৎ ভাৰতীয় জাতিৰ সৈতে একাত্মতাৰ চেতনাৰ প্ৰসাৰৰ ক্ষেত্ৰত মিশ্যনাবী সকলে এক বিপৰীতমুখী ভূমিকা পালন কৰিছিল। ঠিক সেইদৰেই প্ৰাদেশিক শাসনে (Princely order) কৃষকৰ গণতান্ত্ৰিক অধিকাৰত বিশ্বাস নকৰিছিল আৰু পুৰণিকলীয়া অসামান্য তথা ৰজাৰ ঐশ্বৰিক অধিকাৰৰ কাৰুণ্য বৰ্তাই ৰখাৰ হকে প্ৰচেষ্টা চলাইছিল। বৃটিছৰ প্ৰশাসনীয় নীতিয়ে পাৰ্ৱত্য অঞ্চলক ভৈয়ামৰপৰা পৃথক কৰি পেলালে আৰু এই নীতিৰেই এক পৰিণতি হিচাপে পাৰ্ৱত্য অঞ্চল জাতীয় স্বাধীনতাৰ সংগ্ৰাম তথা ইয়াৰ মুক্তিবাৰী সামাজিক প্ৰভাৱৰ পৰা কাৰ্যতঃ আঁতৰি বৈল।

স্বাধীনতা লাভৰ মুহূৰ্তত, ব্ৰাহ্মপুত্ৰ আৰু সুবৰ্ণা উপত্যকাৰ বাদে শিক্ষা, ৰাজনৈতিক সচেতনতা আৰু প্ৰশাসনিক ক্ষেত্ৰত উত্তৰ-পূব ভাৰত দেশৰ বাকী অংশতকৈ বহু পিছ পৰি আছিল আৰু গোটেই অঞ্চলটোৱেই অৰ্থনৈতিকভাৱে অনগ্ৰসৰ আছিল। তৎসম্বন্ধেও ১৯৫০ৰ দশকত দেশত আৰম্ভ কৰা সকলো ধৰণৰ ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক পৰিৱৰ্তন উত্তৰ-পূব ভাৰততো প্ৰয়োগ কৰা হ'ল।

বিধানসভা আৰু লোকসভা নিৰ্বাচনত এজন বান্ধি এটা ভোটৰ বাৱস্থা, জনজাতি অঞ্চলত জিলা পৰিষদসমূহৰ স্থাপন তথা একেধৰণৰ নীতিৰ আধাৰত এইবোৰৰ সদস্য নিৰ্বাচনে একে অৰ্থত পূৰ্ব প্ৰভাৱ পেলাইছিল। ১৯৫০ৰ দশকত আৰম্ভ কৰা সামূহিক (community) উন্নয়ন আঁচনিবোৰে যে কেৱল প্ৰশাসন বাৱস্থাটোক প্ৰতিখন গাঁৱলৈ প্ৰসাৰিত কৰিলে এনে নহয়, এই উন্নয়ন আঁচনিবোৰত গাঁওবাসীসকলৰ অংশগ্ৰহণৰ

বাবে দিয়া গুৰুত্বই মানুহৰ ৰাজনৈতিক আৰু অৰ্থনৈতিক চেতনালৈ এক অভূতপূৰ্ব পৰিৱৰ্তনো আনিলে। ই আছিল ঔপনিবেশিক শাসনৰ অধীনত ৰাষ্ট্ৰ আৰু জনগণৰ মাজত থকা প্ৰভু-দাস সম্পৰ্কৰ সম্পূৰ্ণ বিপৰীত কথা। বিশেষকৈ পাৰ্বত্য অঞ্চলত একে ফৈদৰ সদস্যসকলৰ মাজত থকা সমতাৰ ধাৰণাটোক এতিয়া সমগ্ৰ অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক কাৰ্যকলাপবোৰলৈ প্ৰসাৰিত কৰাত সমাজৰ অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থাটোৰ সৈতে সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰাৰ বাবে জনসাধাৰণৰ সামৰ্থ্য বহুগুণে বৃদ্ধি পালে। অতদিনে অৱদমিত হৈ থকা আকাংক্ষাবোৰে এতিয়া প্ৰৱল শক্তিৰে বান্ধৰ পানী খুলি দিলে হোৱা অৱস্থাৰ নিচিনাকৈ ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থাটোৰ ওচৰত বিভিন্ন দাবী তুলিবলৈ ধৰিলে। লোকচক্ষুত এতিয়া ব্যক্তিগত আৰু সামূহিক জীৱনৰ আকাংক্ষাসমূহ পূৰণৰ মুখ্য বাহকৰ দায়িত্ব ন্যস্ত হ'ল ৰাষ্ট্ৰৰ হাতত। এই নতুন পৰিবেশত ৰাষ্ট্ৰ যে কেৱল পৰিয়াল অথবা ফৈদতকৈ শ্ৰেষ্ঠ হিচাপেই প্ৰতিষ্ঠিত হ'ল এনে নহয়—যিটো দৰাচলতেই আছিল সত্য—ই অধিক আনুগত্য বিচাৰিলে আৰু জাতি তথা জনজাতিসমূহৰ স্বাৰ্থবোৰক গৌণ কৰাৰো দাবী তুলিলে। কিছুমান বিশেষ অঞ্চলৰ জনসাধাৰণৰ বাবে এই ধৰ্ম নিৰপেক্ষ আৰু সাধাৰণতে অনুভৱ কৰিব নোৱাৰা নতুন ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতি আনুগত্য প্ৰকাশ কৰাটো কঠিন কথা আছিল; ৰাষ্ট্ৰৰ উপস্থিতি গাওঁবিলাকত অনুভৱ কৰা গৈছিল কেৱল বদলি হৈ থকা তেনেই কমসংখ্যক অসামৰিক বিষয়া আৰু নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ বাবে নিৰ্বাচিত হোৱা প্ৰতিনিধিৰ জৰিয়তেহে। যুক্তিযুক্ত হোৱা সত্ত্বেও আৰক্ষী সংগঠনৰ শক্তিশালীকৰণ তথা যথেষ্ট সংখ্যক নিৰাপত্তাৰক্ষীৰ উপস্থিতিয়েই পৰিস্থিতিটোৰ বিশেষ উন্নতি সাধিব পৰা নাছিল।

কিছুমান ফৈদে, বিশেষকৈ জনজাতীয় লোকসকলে নতুন ৰাষ্ট্ৰক তেওঁলোকৰ সমাজলৈ এক অনধিকাৰ প্ৰবেশ তথা তেওঁলোকক বশীভূতকৰণৰ এক অস্ত্ৰ বুলি গণ্য কৰিছিল। নগাসকলে আৰু পাছলৈ মিজোসকলে এই নতুন শৃংখলাৰ বিৰুদ্ধে বিদ্রোহ কৰিছিল আৰু স্বাধীনতাৰ দাবী তুলিছিল। এইটো কথা দীৰ্ঘদিনৰ পূৰ্বেই উপলব্ধি কৰা হৈছিল যে ক্ষমতাৰ কেন্দ্ৰ সৰু সৰু জাতি সমূহৰ অনুমতিৰ জৰিয়তেহে নতুন দিল্লীৰ পৰা ভাৰতবৰ্ষক শাসন কৰিব পৰা যাব; কিন্তু এইটো কথা উপলব্ধি কৰা হোৱা নাছিল যে, অসমৰ ৰাজ্যিক প্ৰশাসন যন্ত্ৰ, কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰা আৰু এই প্ৰশাসনৰ অধীন জিলা পৰিষদসমূহ জনসাধাৰণৰ আশা-আকাংক্ষা পূৰণৰ বাবে পৰ্যাপ্ত নহয়। এইবিলাক আছিল ভাষা, জনজাতি, ফৈদ, পৰম্পৰা আৰু সাংস্কৃতিক বৈচিত্ৰৰ আনুগত্যৰ সৈতে আধুনিকতাৰ নব্য শক্তিসমূহৰ আদান প্ৰদানৰ ফলশ্ৰুতি।

ৰাজনৈতিক দিশত, ভাৰতবৰ্ষই ১৯৪৭ চনত স্বাধীনতা লাভ কৰিছিল পূব আৰু পশ্চিম ভাৰতৰ ৰক্তাক্ত বিভাজনৰ মাজেদি। এই ঘটনাবোৰৰ পাছতেই স্বাধীন ব্ৰহ্মদেশ প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছিল। তিব্বত শক্তিশালী চীনৰাষ্ট্ৰৰ আৰু পূৰ্ববংগ পাকিস্তানৰ একোটো অংশ হৈ পৰিছিল। সীমান্ত অঞ্চলসমূহত সিপাৰৰ সংশ্লিষ্ট দেশবোৰৰ সৈন্য উপস্থিতি

লক্ষ্যণীয় হৈ পৰিছিল আৰু ১৯৬২ চনৰ চীন ভাৰত সংঘৰ্ষই এই গোটেই অঞ্চলটো এক স্পৰ্শকাতৰ অঞ্চল কৰি তুলিছিল।

পূব দিশে, পূববংগ পাকিস্তানৰ সৈতে চামিল হোৱাৰ ফলত উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ পৰম্পৰাগত অৰ্থনৈতিক অনুষ্ঠানসমূহৰ কাম-কাজত ব্যাঘাত জন্মিছিল। ইয়াৰ ফলত পাহাৰ অঞ্চলত কৃষি তথা হস্তশিল্পৰ বজাৰখন নোহোৱা হৈ গৈছিল। ইয়াৰ ফলতে আকৌ দৈনন্দিত ব্যৱহৃত খাদ্য, মাছৰ দাম অস্বাভাৱিক ভাৱে বৃদ্ধি পাইছিল আৰু মৰাপাটৰ দাম কমি গৈছিল। ত্ৰিপুৰা, মণিপুৰ, কাছাৰ আৰু মিজোৰামত ৰাজনৈতিক গোট বা সমষ্টিবোৰৰ (unit) ইটোৰ পৰা সিটোৰ মাজত নদী তথা স্থলপথ যোগাযোগ ব্যৱস্থাও ব্যাহত হৈছিল। এই সময়ৰ পৰাই পূববংগৰ মানুহক আইনসংগতভাৱে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত প্ৰবেশ কৰিবৰ বাবে তথা চট্টগ্ৰাম পাৰ্বত্য এলেকাৰ জনজাতীয় লোকসকলক মিজো পাহাৰলৈ সোমাবৰ বাবে পাচপোৰ্টৰ প্ৰয়োজন হৈছিল; তিব্বতৰ সীমান্ত অঞ্চলত অৰুণাচল প্ৰদেশৰ মানুহক নিৰাপত্তাৰক্ষীসকলে হকাবাধা কৰিছিল; নগাসকলে আৱিষ্কাৰ কৰিলে যে তেওঁলোক ব্ৰহ্মদেশ আৰু ভাৰতবৰ্ষ উভয় দেশতে বাস কৰিবলগীয়া হৈছে; আৰু ভাৰতত বাস কৰা মিজোসকল ব্ৰহ্মদেশত থকা তেওঁলোকৰ আত্মীয়-স্বজনসকলৰ পৰা পৃথক হৈ পৰিল। এই বিভাজনৰ আগলৈকে এই সকলোবোৰ গোটেই মুকলি মৰীয়াভাৱে ইঠাইৰ পৰা সিঠাইলৈ যাব পৰিছিল আৰু সেয়েহে তেওঁলোক তেওঁলোকৰ 'প্ৰাকৃতিক' চলনফুৰণক নিয়ন্ত্ৰণ কৰা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সীমান্তৰ প্ৰতি বিতুষ্ট হৈ উঠিছিল।

ভাৰতৰ জাতীয় কংগ্ৰেছ আৰু ভাৰতৰ বামপন্থী দলসমূহে আধুনিকীকৰণৰ আদৰ্শসমূহক তথা আৰ্থ-সামাজিক গাঁথনিটোৰ পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰয়োজনীয়তাক জনপ্ৰিয় কৰি তুলিছিল। সেয়েহে ১৯৪০ৰ দশকৰ শেষৰফালে ভাৰতবৰ্ষত শিক্ষা, স্বাস্থ্যৰ যত্ন, স্বাধীনতা, সমতা, ভূমি সংস্কাৰ, সামূহিক উন্নয়নৰ ওপৰত সকলো সময়তকৈ অধিক গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল। স্বাধীনতাৰ পাছত এই আদৰ্শসমূহক, সংবিধানৰ প্ৰস্তাৱনা তথা ৰাষ্ট্ৰপৰিচালনাৰ নিৰ্দেশাত্মক নীতিসমূহত আনুষ্ঠানিকভাৱে স্বীকৃতি দিয়া হৈছিল।

এই অঞ্চলটোৰ বহুতো নিজস্ব ইতিবাচক আৰু নেতিবাচক কাৰকে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত ক্ৰিয়া কৰি আছিল। ইতিবাচক দিশত, এই অঞ্চলটো অস্পৃশ্যতা অথবা যৌতুক প্ৰথাৰ অভিশাপৰ দ্বাৰা জৰ্জৰিত নাছিল; আনবোৰ ঠাইতকৈ ইয়াত জাতপাতৰ ব্যৱস্থাটো শিথিল আছিল; হিন্দু-মুছলিমৰ সম্পৰ্ক অধিক ঘনিষ্ঠ আছিল আৰু সামাজিক অথবা অৰ্থনৈতিক ক্ষেত্ৰত এই অঞ্চলটোত বিহাৰ অথবা উত্তৰ প্ৰদেশৰ দৰে ব্যাপক আৰু ভয়ানক অসাম্য বিৰাজমান নাছিল। নেতিবাচক দিশত, মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাত ৰাজকীয় শাসন আছিল আৰু এই শাসনে দৃঢ়ভাৱে অৰ্থনৈতিক পৰনিৰ্ভৰশীলতাত বিশ্বাস কৰিছিল, আৰু হিন্দু ধৰ্মৰ আচহুৱা ৰীতি-নীতিবোৰক সন্মান যাচিছিল আৰু এইবোৰৰ অনুশীলনত অনুমতি জনাইছিল। ভাৰতবৰ্ষৰ অন্য প্ৰান্তৰত গাঁও পৰ্যায়লৈকে সদস্য থকা কংগ্ৰেছ

অথবা বামপন্থী দলসমূহৰ অৰুণাচল প্ৰদেশ, মিজোৰাম, মগাৰাছ আৰু অসমলৈকে অন্যান্য পাৰ্বত্য অঞ্চলত উপস্থিতিয়েই নাছিল অথবা তেওঁলোকৰ অলপো প্ৰভাৱ নাছিল (শ্বিলং অঞ্চলৰ বাদে)। এই অঞ্চলসমূহত খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীসকলৰ প্ৰায় এক শতিকাজোৰা কাৰ্যকলাপে এই অঞ্চলৰ মানুহক নিজকে ভাৰতীয় জনসাধাৰণৰ দুখ-যন্ত্ৰণা অথবা আকাংক্ষাৰ অংশীদাৰ বুলি ভবাৰ পৰা সফলভাৱে বিৰত ৰাখিব পাৰিছিল। আনকি স্বাধীনতাৰ পাছতো কিছু বছৰলৈকে, এই অঞ্চলৰ কিছু অংশত চৰকাৰৰ উপস্থিতি আছিল নামতহে, ১৯৬০ৰ আগলৈকে অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু মিজোৰামত কোনো আৰক্ষী ব্যৱস্থাই নাছিল।

এনে এক পটভূমিত, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বহু জনজাতীয় লোক, প্ৰবৃত্তিগতভাৱেই হওক অথবা অভিজ্ঞতাৰ ফালৰপৰাই হওক, গণতান্ত্ৰিক অনুষ্ঠানসমূহৰ নতুন পৰিবেশটোৰ সৈতে মোকাবিলা কৰিবৰ বাবে সমৰ্থ নাছিল। প্ৰায় আদিম অৱস্থাত বাস কৰা কিছুমান গোট আকস্মিকভাৱে আধুনিক পৰ্যায়লৈ উন্নীত হোৱাটোৰ কিছুমান ঠিকিত হ'বলগীয়া পৰিস্থিতিৰহে সৃষ্টি কৰিছিল। ভাৰতৰ আন আন অঞ্চলত যেতিয়া ভূমি সংস্কাৰ অথবা সমাজবাদৰ শ্ল'গানক দেখাত সকলোৰে গ্ৰহণ কৰিছিল, অৰ্ধপূৰ্ণভাৱে ৰাজনীতিৰ অংশীদাৰ হোৱাৰ জৰিয়তে মানুহবোৰে বুজিছিল যে, পূৰ্বৰ পদম্পৰা বাৰ্তি থাকিবই। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বহু অঞ্চলৰ লোকে এই দ্বিতীয় বুজিব পৰা নাছিল।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সামাজিক প্ৰতিচ্ছবিখনে সদায়ে এক বিশাল নাগোষ্ঠীয় বৈচিত্ৰক দাঙি ধৰি আহিছে। এই অঞ্চলত মূল অৰ্য আৰু ড্ৰাভিড় বংশ ইন্দো-চীনীয়, ইন্দো-তিব্বতীয়, কুকি-লুচাই, মেইটি চীন-কুকি আৰু শাম-টাইৰ মূলৰ লোক আছে।

যদিওবা এই মানুহবিলাক ইতিহাসৰ বিভিন্ন সময়ত এই অঞ্চলটোলৈ আহিছে তথাপিও ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ পৰা ঊনবিংশ শতিকাৰ প্ৰথমদ্বিতীয়ে এই অঞ্চললৈ কোনো ধৰণৰ লেখত লবলগীয়া জন প্ৰব্ৰজন হোৱা নাই। বৃটিছে ১৮২৬ চনত এই অঞ্চলটোক অধিগ্ৰহণ কৰাৰ পাছত হোৱা জন-গণনাৰপৰা দেখা যায় যে সেই সময়ত ইয়াৰ জনসংখ্যা এক নিযুতকৈও কম আছিল। বৃটিছসকলে নতুনকৈ স্থাপন কৰা চাহ উদ্যোগৰ প্ৰসাৰৰ বাবে আৰু জংঘল ভাঙি মাটি উলিওৱাৰ বাবে তথা কৃষিকাৰ্যৰ বাবে পূৰ্ববংগ, উৰিষ্যা আৰু বিহাৰৰ পৰা এই অঞ্চললৈ জন প্ৰব্ৰজনক উৎসাহ উদগণি দিছিল। পূৰ্ববংগ অৰ্থাৎ বৰ্তমানৰ বাংলাদেশৰ পৰা হোৱা প্ৰব্ৰজনৰ এই প্ৰক্ৰিয়া ১৮৭৭ চনত ভাৰত বিভাজন হোৱা সত্ত্বেও অব্যাহত থাকিল। যোৱা দেৰ শতিকাৰ শেষভাগত (১৮২৬-১৯৮১) উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনসংখ্যা এক নিযুতকৈও কমৰ পৰা প্ৰায় ২৬ নিযুতলৈ বৃদ্ধি পালে। দুৰ্ভাগ্যক্ৰমে, ভৌগোলিক দিশৰ পৰা যদিওবা ই এই বৃহৎ জনসংখ্যাৰ প্ৰব্ৰজনক সাৰটি লব পানিলোহেঁতেন তথাপিও সামাজিক গাঁথনিটোত ই গভীৰ সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিছিল আৰু ই অব্যাহত আছে।

পৰিৱৰ্তনক চম্ভালাটো ঠিক পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰক্ৰিয়াটোৰ দৰেই জটিল। এহাতে, এই

কথা বহলভাৱে প্ৰচাৰ কৰা হৈছে যে সামাজিক পৰিৱৰ্তন নিশ্চিতভাৱে বৈপ্লৱিক হব লাগিব আৰু ই গোটেই সামাজিক শৃংখলাটোক সাঙুৰিব পাৰিব লাগিব। আৰু অন্যহাতে, সমানেই গুৰুত্বপূৰ্ণ কথাটো হ'ল, সামাজিক গাঁথনিটোক অটুট ৰাখিবলৈ হলে, পৰিৱৰ্তনৰ শক্তিসমূহক ঠিকভাৱে গঢ় দিয়া আৰু এক বিশৃংখলতাৰ সূচনা হব পৰাকৈ যাতে এই শক্তিসমূহে সামাজিক গাঁথনিটো ভাঙি পেলাব নোৱাৰে তাৰ বাবে তাক বাধা দি ৰখাৰ প্ৰয়োজনীয়তাক উপলব্ধি কৰাটো। ৰাষ্ট্ৰৰ শক্তি যদিও একেবাৰে নগণ্য নহয়, তথাপিও দ্ৰুতভাৱে পৰিৱৰ্তন হোৱা এখন সমাজৰ উন্নয়নক নিয়ন্ত্ৰণ কৰা অথবা নিৰ্দেশনা দিয়াৰ বেলিকা এই শক্তি তেনেই সীমিত।

এক শৃংখলাবদ্ধ বিকাশৰ দিশে হোৱা পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰক্ৰিয়াটোৰ দিক নিৰ্ণয় কৰাৰ বেলিকা ৰাজনৈতিক দল, সামাজিক সংগঠনসমূহ, সামাজিক আৰু নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহ আৰু বাণিজ্যিক সংস্থাৰ দৰে অনুষ্ঠানবোৰ, মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী আৰু আনকি চৰকাৰী বিষয়াসকলৰো তেওঁলোকৰ ব্যক্তিগত সামৰ্থ্যৰে এক মহৎ ভূমিকা পালন কৰিবলগীয়া আছে। আলোচনা বিলোচনা তথা সন্মতিৰ জৰিয়তে হোৱা পৰিৱৰ্তন বেছি স্থায়ী হয়। এই কথা নিশ্চয়কৈ অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি যে ৰাষ্ট্ৰব্যৱস্থাই আটাইকে ৰক্ষণাবেক্ষণ দিয়াৰ এক কৰ্তব্য তথা উপদেশ দিয়াৰ এক দায়িত্ব আছে—কিন্তু লক্ষ্য যিমানেই সৎ নহওক কিয়, ৰাষ্ট্ৰই নিশ্চয়কৈ কেতিয়াও নিজকে অসীম ক্ষমতাৰ অধিকাৰী কৰি সৰ্বেসৰ্বী হৈ উঠিব নালাগে। অৰ্থনৈতিক অনুষ্ঠানসমূহ শক্তিশালী কৰি তুলিবলৈ, গণতান্ত্ৰিক অনুষ্ঠানসমূহত জনসাধাৰণৰ সম্পূৰ্ণ অংশগ্ৰহণ নিশ্চিত কৰিবলৈ, ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থাটো ধৰ্ম-নিৰপেক্ষ কৰি তুলিবলৈ, জনপ্ৰৱজন নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবলৈ আৰু সাংস্কৃতিক আৰু ভাষিক সংঘৰ্ষবোৰৰ মীমাংসা কৰিবলৈ, আজি উত্তৰপূৰ্বাঞ্চলত প্ৰয়োজন হোৱাৰ দৰে যেতিয়া নব্য চিন্তা চেতনাৰ প্ৰয়োজন হয়, তেতিয়া মানুহৰ বিভিন্ন গোটসমূহৰ মতামতৰ প্ৰতি সঁহাৰি জনাবলৈ ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থাটো পৰ্যাপ্ত পৰিমাণে অনুভূতিপ্ৰৱণ হব লাগিব। অন্যথা ই সেৱা আগবঢ়োৱাৰ পৰিকল্পনা কৰা জনসাধাৰণৰ বৃহৎ গোষ্ঠী কিছুমানক দূৰলৈ ঠেলিহে পঠাব।

I

পটভূমি আৰু যুক্তি

উনৈশশ পঞ্চাশ চনৰ ২৬ জানুৱাৰী তাৰিখত উত্তৰ-পূব ভাৰতবৰ্ষৰ অংগ আছিল অসম ৰাজ্য আৰু কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল মণিপুৰ, ত্ৰিপুৰা। উত্তৰ-পূব অঞ্চল (পুনৰগঠন) আইন, ১৯৭১, প্ৰণয়ণ হোৱাৰ লগে লগে, জনমানসত তেতিয়ালৈকে অধিক সুপৰিচিত অসমৰ ঠাইত উত্তৰ-পূব পৰিষদক ইয়াৰ আঞ্চলিক পৰিকল্পনা আৰু সুৰক্ষা অনুষ্ঠান হিচাপে লৈ এই অঞ্চলটো এক গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰশাসনিক গোট হিচাপে গঢ় লৈ উঠিল। প্ৰশাসনিকভাৱে এই অঞ্চলটো সাতখন ৰাজ্যক লৈ গঠিত হৈছে : অসম, নগালেণ্ড, মেঘালয়, মণিপুৰ, ত্ৰিপুৰা, অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু মিজোৰাম। এই অঞ্চলটোৱে ভাৰতবৰ্ষৰ মুঠ মাটিকালিৰ ৮ শতাংশ আওৰি আছে আৰু ইয়াৰ জনসংখ্যা ২ কোটি ৬০ লাখৰো অধিক। কিছুমান মৌলিক পৰিসংখ্যা তলৰ ১নং সাৰণীত দেখুওৱা হৈছে :

সাৰণী ১

ৰাজ্য/কেন্দ্ৰীয়শাসিত অঞ্চল	মাটি কালি (বৰ্গ কি.মি.)	জনসংখ্যা (নিযুত)	জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ হাৰ (শতাংশ)	জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব (প্ৰতিবৰ্গ কি.মি.ত)	অঞ্চলটোৰ শতকৰা ভূমি	সাক্ষৰতাৰ হাৰ (শতাংশ)
অসম	৮৭,৫২৩	১৯.৯০	৩৬.০৯	২৫৪	৭৪.৪৮	৩৬
নগালেণ্ড	১৬,৫২৭	০৭.৭৩	৪৯.৭৩	৪৭	২.৯৪	৪১.৯৯
মেঘালয়	২২,৪৮৭	১.৩২	৩১.২৫	৫৯	৫.৩৬	৩৩.২২
মণিপুৰ	২২,৩৫৬	১.৪৩	৩৩.৬৫	৬৩	৫.৩৯	৪১.৯৯
ত্ৰিপুৰা	১৯,৪৪৭	২.০০	৩২.৩৭	১৯৬	৭.৬৪	৪১.৫৮
মিজোৰাম	২১,০৮৭	০.৪৮৭	৪৬.৭৫	২৩	১.৮৩	৫৯.৫০
অৰুণাচল প্ৰদেশ	৮৩,৫৭৮	০৬.২৮	৪৬.৭৫	৭	২.৩৬	২০.০৯
ভাৰতবৰ্ষ	৩২,৮৭,৭৮২	৬৮৩.৮	৩৪.৭৫	২২১	প্ৰযোজ্য নহয়	৩৬.১৭

সামাজিক গাঁথনি

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সামাজিক গাঁথনিটোৰ আটাইতকৈ উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য হৈছে ইয়াৰ বাবে বহণীয়া চৰিত্ৰ। পাহাৰ আৰু ভৈয়াম অঞ্চলক সাঙুৰি লোৱা এই অঞ্চলটোত তিনিটা ভিন্ন গোটেৰ লোকে বসবাস কৰে—পাহাৰীয়া জনজাতিসকল, ভৈয়ামৰ জনজাতিসকল আৰু ভৈয়ামৰ অ-জনজাতীয়সকল। তিনিওটা গোটেই আকৌ ভিন্ন চৰিত্ৰৰ উপাদানেৰে গঠিত। কেৱল পাৰ্বত্য অঞ্চলতেই এশতকৈও অধিক মংগোলীয় মূলৰ জনজাতি লোক আছে। ইন্দো-বাৰ্মা, ইন্দো-তিব্বতীয়, কুকি-লুচাই, মেইটি, চীন-কুকি, শ্বান-টাই আৰু ইন্দো-এচিয়ান আদি মূলৰ নৃগোষ্ঠীয় গোটে এই অঞ্চলত আছে। প্ৰতিটো জনজাতীয় গোষ্ঠীৰেই নিজা ভাষা আৰু সংস্কৃতি আছে আৰু এই অঞ্চলটোৰ মানুহে চাৰিশতকৈও বেছি ভাষা আৰু দোৱান কয়। প্ৰতিটো জনজাতি আৰু উপজনজাতিয়েই বাহিৰৰ লোকক বৰকৈ অবিশ্বাস কৰে আৰু সন্দেহৰ চকুৰে চায়। ভৈয়ামৰ জনজাতীয় লোকসকলৰ পাহাৰীয়া জনজাতীয় লোকসকলৰ সতে নৃগোষ্ঠীয় সম্পৰ্ক আছে, কিন্তু সময়ৰ সোঁতত এই সম্পৰ্কবোৰ হয় নিঃশিহ্ন হৈ গৈছে অথবা দুৰ্বল হৈ আহিছে। ভৈয়ামৰ জনজাতীয় লোকসকলে ধৰ্ম, ভাষা আৰু অৰ্থনৈতিক কাৰ্যকলাপৰ ক্ষেত্ৰত ভৈয়ামৰ প্ৰতিবেশীসকলৰ সতে সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিছে। ভৈয়াম অঞ্চলত বাস কৰা গৰিষ্ঠ সংখ্যক লোকেই হয় হিন্দু অথবা মুছলিম, কিন্তু মিজোৰাম, নগালেণ্ড আৰু মেঘালয়ত বাস কৰা জনজাতীয় লোকসকলৰ এক বৃহৎ অংশ খ্ৰীষ্ট ধৰ্মাৱলম্বী। ইয়াৰ উপৰিও বৌদ্ধ ধৰ্মাৱলম্বী আৰু দেওপূজক লোকো আছে। বহুতো ঐতিহাসিক কাৰণৰ বাবে বঙালী, বৰ্ণহিন্দু অসমীয়া, খাচী আৰু মিজোসকলৰ শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত অধিপত্য আছে।

ভৌগোলিক অৱস্থান

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অৰ্থনীতি, ৰাজনীতি আৰু প্ৰশাসনৰ ক্ষেত্ৰত ভৌগোলিক অৱস্থানটোৱে সদায়ে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। এই অঞ্চলৰ মুখ্য ভৌগোলিক বৈশিষ্ট্যসমূহ হ'ল : (১) পাৰ্বত্য অঞ্চল; (২) ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা; আৰু (৩) বৰাক অথবা সুৰমা উপত্যকা। অঞ্চলটোৰ পাহাৰ আৰু অৱবাহিকা অঞ্চল—ওখ পৰ্বতমালা, মালভূমি আৰু নিম্ন পৰ্বতমালাৰ সংমিশ্ৰণ আৰু ই প্ৰায় ২০,১৬০ বৰ্গ কিলোমিটাৰ অঞ্চল আৱৰি আছে (মোটামুটি গোটেই অঞ্চলটোৰ ৬০ শতাংশ), আৰু এই অঞ্চলত বসবাস কৰা লোকসকলে এনে এক বৈচিত্ৰ্য প্ৰদান কৰিছে, যিটো সমাজতাত্ত্বিক, নৃতত্ত্ববিদ, আৰু সামাজিক তথা ধৰ্মীয় কৰ্মীসকলৰ কাৰণে চিৰদিনীয়া আকৰ্ষণ তথা আহ্বাদৰ উৎস হৈ আহিছে। আনটো ভৌগোলিক অংশ হৈছে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা। ই আকাৰত সৰু, অথচ আটাইতকৈ জনাকীৰ্ণ আৰু উন্নত; যি ৬৫,৩৩৯ বৰ্গ কিলোমিটাৰ পৰ্যন্ত বিয়পি আছে আৰু অঞ্চলটোৰ ২৫ শতাংশতকৈ অলপ বেছি অংশ আগুৰি আছে।

উজনি অসমৰ শদিয়াৰ পৰা বাংলাদেশ আৰু পশ্চিম-পূব সীমান্ত অৱস্থিত ধুবুৰীলৈকে এই উপত্যকা দীঘলৈ ৭০০ কি.মি., আৰু বহুলৈ ৫০ৰ পৰা ১২০ কি.মি.—যেন ইয়াক মানুহৰ বসবাসৰ কেন্দ্ৰৰূপেহে সজোৱা হৈছে। এই উপত্যকাৰ পৰা ওলাই অহাৰ একমাত্ৰ পথ পশ্চিম অভিমুখে আৰু তাৰ পৰাই ভাৰতৰ আন অঞ্চললৈ যাব পাৰি।

অর্থনীতি

উত্তৰ-পূব মানকৰ ব্যৱহাৰইয়াৰ লগত কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলকেইটাৰ অর্থনীতি ভাৰতবৰ্ষৰ অন্যান্য অঞ্চলতকৈ অধিক পিছপৰা। যথেষ্ট সম্পদৰ প্ৰাচুৰ্য আৰু উন্নতিৰ সম্ভাৱনা থকা সত্ত্বেও, এই অঞ্চলত উদ্যোগ প্ৰায় নাই বুলিলেই হ'ল আৰু কৃষিৰ ক্ষেত্ৰতো অঞ্চলটো একেবাৰে পিছপৰা। জনবহুল সম্ভাৱনাৰ ক্ষেত্ৰত উত্তৰ-পূব ভাৱেহে সম্পদৰ আৰু বৰাক নদী ব্যৱহাৰ পৰা ২ কোটি কিলোৱাট বিদ্যুৎ উৎপাদন কৰাৰ ক্ষমতা বৰ্ধিছে। এই অঞ্চলৰ মুখ্য খনিজ সম্পদসমূহ হৈছে ৫ পেট্ৰলিয়াম, প্ৰাকৃতিক গেছ, কয়লা, চূণশিল, ডালেনাইট, চীনাটি আৰু নিৰ্দ্য় কঁচা সম্পদ। অলপতে চলোৱা জৰীপত ইয়াত কিছুমান ধাতুৰ আকৰৰ ভাণ্ডাৰ পোৱা গৈছে। এই অঞ্চলৰ বনজ সম্পদ বৰ আকৰ্ষণীয় আৰু অঞ্চলটোত নতুন বনাঞ্চল গঢ়ি তোলাৰ সম্ভাৱনাও নিহিত হৈ আছে। কোপহাৰ, পেট্ৰলিয়াম আৰু চাহখেতিৰ বাবে য'ত অৱশ্যেই যথেষ্ট সফলতা লাভ কৰা হৈছে, এই সকলোবিলাক প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ এতিয়াও পূৰ্ণ কব্ৰহাৰ হোৱা নাই। এই অঞ্চলৰ বুজন সংখ্যক শিক্ষিত লোক নিবনুৱা অন্যাহাৰে কৃষিক্ষেত্ৰৰ বৈশিষ্ট্য হ'ল মানুহজাতিৰ দীৰ্ঘদিনীয়া অপব্যৱহাৰ আৰু ইয়াৰ ওপৰত তত্পৰিক নিৰ্ভৰশীলতা। অঞ্চলটোৰ সাধাৰণ অৰ্থনৈতিক দূশাপট সাৰণী-২ত দেখুওৱা হৈছে।

অঞ্চলটোৰ উদ্যোগিক খণ্ড অনুন্নত। এই অঞ্চলে লাভ কৰা প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ দ্বাৰা বহু সংখ্যক উদ্যোগকে জীয়াই ৰাখিব পৰা যায় যদিও এতিয়াও উদ্যোগীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াটো ত্বৰণিত কৰি তুলিব পৰা হোৱা নাই। উল্লেখ্য ছায়াশী চনলৈকে সমগ্ৰ অঞ্চলটোত মাত্ৰ ৬২টা মজলীয়া আৰু বহু উদ্যোগিক প্ৰতিষ্ঠান আছিল। তাৰে ৪৮টা অসমত আছিল। PT-১, ১৯৮২ নিৰ্দেশনা অনুসৰি সনমল ৭ খন জিলা, মেঘালয়ৰ ১ খন, মণিলাপুৰ ৩ খন আৰু সমগ্ৰ মণিপুৰ, ত্ৰিপুৰা অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু মিজোৰাম পিছপৰা বুলি গণ্য হৈছিল। উদ্যোগিক ক্ষেত্ৰত সীমিত সম্প্ৰসাৰণ আৰু প্ৰাথমিক খণ্ডৰ প্ৰায় অচলৱস্থাই অৰ্থনীতিৰ ওপৰত ব্যৰ্থতাৰ প্ৰভাৱ পেলাইছে। শৈক্ষিক সা-সুবিধা আৰু আধুনিকীকৰণৰ সম্প্ৰসাৰণে কৃষীৰ এটা খণ্ডৰ সৃষ্টি কৰিছে আৰু উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ চৰকাৰী চাকৰিয়াল, ঠিকাদাৰ আৰু মহাস্বত্বাধাৰীৰ সংখ্যা উদ্যোগপতি, উদ্যোগী আৰু আধুনিক কৃষকতকৈ বহুগুণে বেছি। এই অনুন্নত অৱস্থাটোৱে অঞ্চলটোৰ অৰ্থনৈতিক

সাৰণী ২

ৰাজ্য	জনমুৰি (সপ্তম বিত্ত আয়োগ)	প্রতি ১০০ বর্গ কি.মি.ত স্থলপথৰ দৈৰ্ঘ্য	বিদ্যুতৰ জনমুৰি ব্যৱহাৰ (কিলোৱাট হিচাবত)	মুঠ শ্ৰমিকৰ অনুপাত কৃষি শ্ৰমিকৰ শতকৰা হাৰ	জনমুৰি বেকে জমা	জনমুৰি বেকে অগ্রিম ধন	খেতিৰা অঞ্চলত জলসিঞ্চনৰ সুবিধা থকা অঞ্চলৰ শতকৰা হাৰ	ৰেলপথ* (প্রতি এশটা)
অসম	৭৯১	৭২.৫৯	৩১.৫৯	৭৬.৬৮	১৫০	৬২	২১.৪	১৬.৪০
নগালেণ্ড	৮২০	৩৫.০৬	৩৯.৬১	৭৯.৪৩	১৯৬	৫০	৩৩.৩	১৩.৮২
মেঘালয়	৮২০	১৬.৪০	২৪.৬৫	৭১.৬৯	৩৩৯	৫২	২৪.৭	—
মণিপুৰ	৮৭০	৩৯.৪৭	৪.৮৮	৭২.২৮	৮১	২৯	৪৬.৪	—
ত্ৰিপুৰা	৮৩০	৭৪.৬৩	১০.৭০	৭৬.৫৮	১১৭	৪৪	১২.৫	১৩.৮২
মিজোৰাম	—	১৩.৮২	৫.২৩	৮৪.১৬	১০৮	৬	১০.৪	—
অৰুণাচল প্ৰদেশ	—	১৩.৮২	৯.৫০	৮০.৪৪	১০৭	৬	২০.০	—
সৰ্ব ভাৰতীয়	১৩৭৯	৪৯.৯০	১১১.৬৮	৭২.০৫	৩৫৩	২৪১	২৪.৬	৪৮.৯০

(উৎস : উত্তৰ-পূব পৰিষদ, শ্বিলং ১৯৮৩)

*উত্তৰ-পূব ভাৰত দেশৰ ৮ শতাংশ মাটিকালি আঙুৰি আছে। কিন্তু দেশৰ ৰেলপথৰ মুঠ দৈৰ্ঘ্যৰ ৩.২ শতাংশহে উত্তৰ-পূব ভাৰতত আছে।

শক্তিসমূহ তথা সুবিধাসমূহক কামত লগোৱাৰ ক্ষেত্ৰত আৰু সদ্ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত বিৰূপ প্ৰতিক্ৰিয়াৰ সৃষ্টি কৰিছে।

কৃষিখণ্ডৰ দুখলগা অৱস্থাটোৰ কাৰণসমূহ চিনাক্ত কৰি উলিওৱা হৈছে। সেইবোৰ হ'ল—প্ৰধানকৈ কুমখতিৰ প্ৰাধান্য, জলসিঞ্চনৰ অভাৱ, সাৰৰ কম প্ৰয়োগ, বছৰত এটা খেতি কৰা ব্যৱস্থা, পৰ্যাপ্ত ঋণৰ অভাৱ আৰু বজাৰৰ দুখলগা অৱস্থা, ভূমিৰ অধিকাৰৰ হস্তান্তৰ আৰু ভূমি সংস্কাৰৰ লেহেমীয়া গতি। উদ্যোগৰ ক্ষেত্ৰত, আন্তঃগাঁথনিৰ অভাৱ, স্থানীয় উদ্যোগৰ অভাৱ, অৰ্থতাসম্পন্ন মানৱ সম্পদৰ অভাৱ আৰু সৰ্বোপৰি পুঁজিৰ অভাৱ; এই সকলোবোৰে অনগ্রসৰতালৈ অৰিহণা যোগাইছে।

ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰা

এক কঠিন আৰু দুৰ্গম ভৌগোলিক অঞ্চলত বাস কৰা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ লোকসকলৰ বাবে ৰহণীয়া নৃগোষ্ঠীৰ মূলৰ কাৰণে গঢ় লৈ উঠা ভিন্ন জীৱন ধাৰণ প্ৰণালী, ভিন্ন পূজা পাৰ্বণ প্ৰথা আৰু পৃথক পৃথক দোৱানৰ পৰাই স্বাভাৱিকভাৱে অপকেন্দ্ৰিক শক্তিসমূহে গা কৰি উঠিছে। তথাপি সময় বাগৰাৰ লগে লগে সামাজিক একতালৈ প্ৰভূত পৰিমাণে অৰিহণা যোগোৱা এক সাংস্কৃতিক সমাজ গঢ় লৈ উঠিছে। এই অঞ্চলৰ কিম্বদন্তী,

ৰূপকথা, লোককাহিনী আৰু পৰম্পৰাৰ ভাৰতবৰ্ষৰ অন্য প্ৰান্তৰৰ এনেবোৰৰ কাহিনী পৰম্পৰাৰ সৈতে সাদৃশ্য আছে আৰু এইবোৰৰ উদ্ভৱ হৈছে একে উৎস অৰ্থাৎ ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰাৰ পৰাই।

ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰত দুয়োখন মহাকাব্যতে পৌৰাণিক আৰু মধ্যযুগৰ অসমৰ নাম—প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ আৰু কামৰূপৰ কথা স্পষ্টভাৱে উল্লেখ আছে।^১ কালিকা পুৰাণ আৰু বিষ্ণুপুৰাণ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ঠাইসমূহৰ প্ৰসংগৰে ভৰি আছে। প্ৰাগজ্যোতিষপুৰৰ (বৰ্তমানৰ গুৱাহাটী) প্ৰতিষ্ঠাপক কিস্মদন্তীৰ ৰজা ভগদত্তই কৌৰৱৰ পক্ষে যুঁজিবৰ বাবে 'কিৰাট আৰু চীনা সৈনাৰ এক বিশাল সৈন্যদলক' নেতৃত্ব দি লৈ যোৱাৰ কথা মহাভাৰতত বৰ্ণিত হৈছে। ঘৰে স্কুলে কোৱা সাধুকথাবোৰত এতিয়াও শোণিতপুৰক (বৰ্তমানৰ তেজপুৰ, য'ত মই সত্তৰৰ দশকৰ প্ৰথমাৰ্দ্ধত উপায়ুক্ত হিচাপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰিছিলো) দ্বাৰকাৰ যুৱৰাজ অনিৰুদ্ধৰ প্ৰেমসী উবাৰ দেশ বুলি কোৱা হয়। 'সূৰ্য্য উঠাৰ দেশ অৰুণাচল' হ'ল নিজৰ সৌন্দৰ্যৰে শ্ৰীকৃষ্ণক মোহিত কৰা ৰুক্মিণীৰ দেশ। মণিপুৰ বৰ্ণিত হৈছে দুৰ্যোগৰ সময়ত পাণ্ডৱৰ আশ্ৰয়স্থল হিচাপে। নগালেণ্ড হ'ল অৰ্জুনৰ প্ৰেমসী উলুপীৰ জন্মভূমি। ত্ৰিপুৰাৰ পৌৰাণিক ৰজাই মহাভাৰতৰ যুগত যুধিষ্ঠিৰৰ ৰাজসূয় যজ্ঞত যোগদান কৰিছিল। গুৱাহাটীৰ সমীপৰ বশিষ্ঠ আশ্ৰম আৰু অসমৰ ডিব্ৰুগড় জিলাৰ সীমান্তবৰ্তী অৰুণাচল প্ৰদেশৰ পৰশুৰাম কুণ্ডত ৰামায়ণৰ পৰম্পৰা প্ৰতিফলিত হৈছে। গুৱাহাটীৰ নীলাচল পাহাৰত অৱস্থিত তান্ত্ৰিক পূজা পাৰ্বণৰ কেন্দ্ৰস্থল কামাখ্যা মন্দিৰ শিৱপৰম্পৰাৰ তীৰ্থক্ষেত্ৰস্বৰূপ, আৰু অসমৰ শোণিতপুৰ জিলাৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীৰ পাৰৰ বিশ্বনাথ ঘাটত বোধহয় ৰামায়ণ মহাকাব্যত বৰ্ণিত ৰাম্ভসৰ ৰজা ৰাৱণে প্ৰায় ১ কোটি শিৱমূৰ্তি স্থাপন কৰিছিল।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত এই পৰম্পৰা গঢ় লৈ উঠা কাৰণসমূহৰ অন্বেষণ কৰাটো ৰোমাঞ্চকৰ। এনেকুৱা এক অন্বেষণত লিখিত ইতিহাসৰ পৰিৱৰ্তে কিস্মদন্তীসমূহহে আমাক পথ দেখুওৱাৰ বাবে অধিক সহায়ক হ'ব। কিস্মদন্তীসমূহ ব্যাখ্যা কৰিলে প্ৰায় খৃঃপূঃ ১০০০ চনত মংগোলীয় মূলৰ কিস্মদন্তীৰ ৰজা ভগদত্তই এই সম্পৰ্ক স্থাপন কৰা যেন অনুমান হয়। ভগদত্তই গংগোত্ৰ ভাৰতবৰ্ষৰ বাবে ৰহণীয়া ধৰ্ম আৰু সংস্কৃতি গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু অসম তথা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অন্যান্য অঞ্চলত আৰ্য্যকৰণ বা সংস্কৃতিয়ন প্ৰক্ৰিয়াৰ সূচনা কৰিছিল।

সপ্তম শতিকাৰ প্ৰথমাৰ্দ্ধত ভাৰতবৰ্ষ ভ্ৰমণ কৰা চীনা পৰিব্ৰাজক হিউয়েন চাঙেই সৰ্বপ্ৰথমে এই অঞ্চলৰ ইতিহাস লিপিবদ্ধ কৰিছিল। হিউয়েন চাঙে কামৰূপ ভ্ৰমণ কৰিছিল। হিউয়েন চাঙে লিখি যোৱা অনুসৰি ভাস্কৰ বৰ্মণে ব্ৰাহ্মণসকলৰ সহযোগত তেওঁৰ ৰাজ্যত ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰাক জনপ্ৰিয় কৰি তুলিছিল তথা কনৌজৰ ৰজা হৰ্ষবৰ্দ্ধনৰ সৈতে ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক গঢ়ি তুলিছিল। ঠিক এই সময়তেই কনৌজৰ পৰা অসমলৈ ব্ৰাহ্মণসকলৰ প্ৰথম প্ৰব্ৰজন আৰম্ভ হৈছিল আৰু ই কামৰূপ আৰু কনৌজৰ

মাজত সাংস্কৃতিক তথা ৰাজনৈতিক সম্পৰ্ক গঢ়ি উঠাৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ কাৰক আছিল। সেই সময়ত কামৰূপ ৰাজাই সমগ্ৰ উত্তৰ-পূব ভাৰতকে (নগা আৰু মিজো পাহাৰ তথা মণিপুৰক বাদ দি) সাঙুৰি লৈছিল আৰু বংগদেশৰ বৃহৎ অঞ্চললৈ এই সাম্ৰাজ্য বিস্তৃত হৈ আছিল।^{১০} কামৰূপ ৰাজ্যৰ ক্ৰমাগত পতনৰ পাছতো, পৰৱৰ্তী শতিকা সমূহতো ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰা শক্তিশালীকৰণৰ প্ৰক্ৰিয়া অব্যাহত আছিল।

ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ প্ৰথমার্দ্ধত, ১২২৮ খ্ৰীঃত উজনি অসমত আহোমসকলে শাসন প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ লগে লগে এই পৰম্পৰালৈ এক বিপৰ্যয় আহিছিল। কিন্তু আহোম আৰু থলুৱা হিন্দুসকলৰ মাজত সম্পৰ্ক গঢ়ি উঠাৰ লগে লগে ক্ৰমান্বয়ে এই বিপৰ্যয়ৰ ওৰ পৰিছিল। অসমে পুনৰ মিথিলা, মগধ আৰু কনৌজৰ দিশে দৃষ্টিপাত কৰা আৰম্ভ কৰিছিল আৰু নিজৰ অনুষ্ঠানসমূহ গঢ় দিয়াৰ বেলিকা এই ৰাজ্যসমূহৰপৰা অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰিছিল। আহোম ৰজাসকলে শিক্ষা আৰু সংস্কৃতিৰ বিকাশৰ বাবে ব্ৰাহ্মণ পণ্ডিত সকলক তেওঁলোকৰ ৰাজসভালৈ অনাৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা নীতিয়ে ইয়াক আৰু ব্যাপ্ত কৰিছিল আৰু এই প্ৰক্ৰিয়া দীৰ্ঘকাল ধৰি অব্যাহত আছিল। এই ব্ৰাহ্মণ পৰিয়ালবিলাকে স্থায়ীভাৱে বসতি স্থাপন কৰিছিল আৰু থলুৱা জনসাধাৰণৰ লগত মিলি গৈছিল। ব্ৰাহ্মণসকলৰ প্ৰতি প্ৰদৰ্শন কৰা সন্মান তথা শাসক আৰু অনা খিলঞ্জীয়া জনজাতিসকলৰ সৈতে গঢ়ি উঠা তেওঁলোকৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্কই সংস্কৃতিৰ প্ৰক্ৰিয়া তৰাথিত হোৱাত সহায় কৰিছিল। ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰত—বিশেষকৈ মহাভাৰতৰ নাথুকথাবোৰ সমাজৰ বহু অংশলৈকে বিয়পি পৰিছিল তথা লোকগীত আৰু নৃত্যৰূপত প্ৰকাশ পোৱা থলুৱা সংস্কৃতিৰ ই অনন্য উপাদান হৈ উঠিছিল। শ্ৰুতি আৰু স্মৃতিৰ উত্তম পৰম্পৰাৰ জৰিয়তে এইবোৰক এটা প্ৰজন্মৰ পৰা আন এটা প্ৰজন্মৰ মাজলৈ বিয়পাই দিয়া হৈছিল।

উচ্চবৰ্ণৰ লোকসকলৰ মাজত শিক্ষাৰ প্ৰসাৰে এই ৰামায়ণ মহাভাৰত পৰম্পৰাৰ অধিক মজবুত কৰি তোলাত অৰিহণা যোগাইছিল। অসমত বিদ্যালয়সমূহ প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছিল আৰু সক্ষম ছাত্ৰসকলক বিভিন্ন প্ৰান্তৰ শিক্ষাৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰসমূহ ভ্ৰমণৰ বাবে উদগণি যোগোৱা হৈছিল—উত্তৰ ভাৰতৰ বাৰাণসীয়ে আৰু পাইলৈ পশ্চিমবংগৰ নৱদ্বীপে সংস্কৃত, ভাৰতীয় দৰ্শন তথা গণিত শাস্ত্ৰত জ্ঞানৰ বিকাশ ঘটাব খোজা বহু সংখ্যক ছাত্ৰক আকৰ্ষণ কৰিছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ ঘূৰি আহি এই ছাত্ৰসকলে এই অঞ্চলসমূহত নিহিত থকা ধান-ধাৰণাসমূহক তেওঁলোকৰ জনসাধাৰণ, বিশেষকৈ অনা ছাত্ৰসকলৰ মাজত প্ৰচাৰ কৰিছিল।

পঞ্চদশ আৰু ষষ্ঠদশ শতিকাত শংকৰদেৱৰ (১৪৪৯-১৫৬৯) নেতৃত্বত গঢ় লৈ উঠা নৱ-বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ সময়ছোৱাত ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰাই সমাজত ইয়াৰ শীৰ্ষস্থান লাভ কৰিছিল তথা ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত আৰু কম পৰিমাণে প্ৰতিবেশী পাৰ্বত্য অঞ্চলসমূহতো জন সমৰ্থন লাভ কৰিছিল। এই আন্দোলন ভক্তিবাদৰে এক অংশ আছিল আৰু ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰতৰ মুখ্য চৰিত্ৰসমূহক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই ই গঢ় লৈ

উঠিছিল। সেই সময়লৈকে, ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ উপৰিও বহু অঞ্চল শাসন কৰা আহোম আৰু কোচ ৰজাসকল স্বাৰ্থায়েৰী পৃজাৰী, গণক আৰু উদ্ভট বিশ্বাসৰ সৰ্বনশীয়া প্ৰভাৱৰ কবলত আছিল। আহোমসকলে টাই আৰু হিন্দু ৰীতি-নীতিত বিশ্বাস কৰিছিল, আনহাতে কোচসকল শক্তি প্ৰহাৰ উপাসক আছিল আৰু নৰবলি তেওঁলোকৰ বাবে সাধাৰণ কথা আছিল। স্থানীয় ধৰ্মসমূহক ইয়াৰ যাদুকৰী ৰীতি-নীতি তথা বিশ্বাসৰ পৰা তুলি অনাত শংকৰদেৱ সফল হৈছিল আৰু এইবোৰৰ পৰিবৰ্তে তেওঁ মানুহৰ মুক্তি, তথা ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক বিকাশত ধৰ্মই পালন কৰিবলগীয়া ভূমিকাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল। সত্ৰসমূহ প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছিল আৰু এইবোৰ বিভিন্ন জাতি তথা জনজাতিৰ লোকৰ মাজত সমতাৰ কেন্দ্ৰ হৈ উঠিছিল। প্ৰায়বিলাক গাঁৱতেই, আনকি জয়ন্তীয়া, কাছাৰ আৰু অৰুণাচল পাহাৰৰ দুৰ্গম ঠাইবিলাকতো নামঘৰ আৰু কীৰ্তনঘৰ স্থাপন কৰা হৈছিল আৰু সত্ৰাধিকাৰ তথা জ্যেষ্ঠ পুৰোহিতসকলে নিয়মীয়াকৈ সেইবিলাক দৰ্শন কৰিছিল। এইদৰেই কৃষ্ণ এই অঞ্চলৰ ধৰ্মীয় জীৱনত আৰু ইয়াৰ লোকসকলৰ চিন্তা-চৰ্চাৰ কেন্দ্ৰস্থ শক্তি হৈ উঠিছিল। এই সংস্কাৰ আন্দোলনে ব্ৰাহ্মণ, কলিতা আৰু কেওটসকলক এক বৰ্ণ হিন্দু গোটিত একত্ৰিত হোৱাত সহায় কৰিছিল। তাৰোপৰি এই সংস্কাৰ আন্দোলনে বৰ্ণহিন্দু আৰু মুছলিমৰ মাজত সমন্বয় স্থাপন কৰাই নহয়, হিন্দু আৰু বিভিন্ন জনজাতীয় লোকসকলৰ মাজতো সমন্বয়ৰ এনাজৰী গঢ়ি তুলিছিল।

বৃটিছ সাম্ৰাজ্যৰ সৈতে চামিলকৰণ আৰু বৃটিছৰ নীতি

এই কথা সঁচা যে ১৮২৬ চনত বৃটিছসকলে অসম দখল কৰাৰ সময়ত আৰু ঠিক তাৰ পাছতে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অন্যান্য ঠাইসমূহ দখল কৰাৰ সময়তো, সংহতি স্থাপক সাংস্কৃতিক শক্তি হিচাপে ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰাৰ বিস্তৃতি আৰু গভীৰতাই পূৰ্ণতা লাভ কৰিবলৈ তেতিয়াও বহুখিনি বাকী আছিল। অষ্টাদশ শতিকাৰ দ্বিতীয়াৰ্দ্ধত পোন প্ৰথমবাৰৰ বাবে উজনি অসমত সত্ৰসমূহ আৰু শাসকশ্ৰেণীৰ মাজত পোন প্ৰথমবাৰৰ বাবে সামৰিক সংঘাতৰ সূত্ৰপাত হ'ল। এই যুদ্ধত মায়ামৰা সত্ৰৰ মোৰামৰীয়া সকলে ১৭৬৯ খ্ৰীঃৰ ২১ নৱেম্বৰৰ দিনা বলপূৰ্বকভাৱে আহোমৰ সিংহাসন অধিকাৰ কৰে আৰু ইয়াৰ পাঁচমাহৰ পাছত ব্যাপক হিংসাত্মক ঘটনাৰ দ্বাৰা তেওঁলোকক ক্ষমতাচ্যুত নকৰালৈকে মোৰামৰীয়াসকল ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত হৈ থাকে। ইয়াৰ পৰিণতিত সংঘটিত হোৱা গৃহযুদ্ধৰ ফলত যি প্ৰত্যাহ্বান আহি পৰিছিল, তাৰ প্ৰতি ৰাজনৈতিক সহাঁৰি আছিল অতি দুৰ্বল আৰু ইয়াৰ পাছত ৰাজনৈতিক বাৱস্থোটোৰ পতন আছিল অতি ক্ষীপ্ৰ।

এই গৃহযুদ্ধসমূহৰ পাছত, সংস্কৃতিৰ বিকাশত অৰিহণা যোগাই অহা সফল কৃষি অৰ্থনীতিও একেবাৰে ভাগি পৰিছিল।^৭ শাসনৰ কৰ্তৃত্ব ১৮১৯ চনত আহোমসকলৰ হাতৰ পৰা

মানসকলৰ হাতলৈ যায় আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত অতি কম সময়ৰ বাবে হলেও প্ৰতিষ্ঠা হোৱা মানৱ শাসন সাংস্কৃতিক ঐক্যৰ পূৰ্বৰ পৰাম্পৰাৰ বাবে এক ভীষণ বিপৰ্যয় আছিল। ইয়াৰ ফলশ্ৰুতি আছিল অভূতপূৰ্ব। অত্যাচাৰৰ পৰিণতিত আৰু ধৰ্মীয় অনুষ্ঠানসমূহ ধ্বংসৰ মুখত পৰাত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ পৰা জাকে-জাকে মানুহ বংগ, আৰাকান আৰু তিব্বতলৈ প্ৰব্ৰজন কৰিবলৈ ধৰিলে। বৃটিছে অসম আৰু তাৰপাছত অন্য পাৰ্বত্য অঞ্চলসমূহ দখল কৰাৰ ফলত শান্তি আৰু শৃংখলা পুনৰ স্থাপিত হ'ল, কিন্তু বৃটিছৰ নতুন সাংস্কৃতিক নীতিয়ে ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰাম্পৰাক উদগণি যোগোৱা নাছিল।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ একত্ৰীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াটোত বৃটিছসকলে অনুসৰণ কৰা নীতিৰ ইতিবাচক আৰু নেতিবাচক উভয় পৰিণামেই দেখা পোৱা যায়। শান্তি শৃংখলাৰ পুনঃ প্ৰতিষ্ঠা, জনজাতিসকলৰ দ্বাৰা নৰনিধন আৰু লুটপাত কৰা কাৰ্যৰ অৱসান, দাসপ্ৰথাৰ বিনাশ সাধনে এই অঞ্চললৈ জাকে জাকে মানুহৰ প্ৰব্ৰজন ঘটালে, যেতি বাতিৰ কামকাজ পুনৰ আৰম্ভ হ'ল আৰু পূৰ্বৰ কিছুমান ধৰ্মীয় জীৱনকো পুনৰুজ্জীৱিত কৰি তোলা হ'ল। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত নামঘৰ, কীৰ্তনঘৰ, সত্ৰ তথা স্কুলসমূহৰ মেৰামতি কৰা হ'ল। পাহাৰ অঞ্চলক অসমৰ সতে একত্ৰীকৰণে তথা ১৮৭৪ চনত স্থলিঙত প্ৰশাসনিক সদৰ স্থাপনেও ভৈয়াম আৰু পাহাৰৰ জনসাধাৰণৰ মাজৰ মিলাপ্ৰীতিৰ প্ৰক্ৰিয়াত অৰিহণা যোগালে।^{১০} ঠিক সেইদৰেই, ৰেলপথ তথা স্থলপথ নিৰ্মাণ, স্কুল, কলেজ, ছপাশাল, হাস্পাতাল, ডিচপেনশাৰী স্থাপন; বিধান পৰিষদ, ৰাজনৈতিক দল আৰু সংস্থা গঠনেৰে আৰম্ভ হোৱা ৰাজনৈতিক অনুষ্ঠানসমূহ—এইবোৰৰ জৰিয়তে সূচনা হোৱা আধুনিকীকৰণেও উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনসাধাৰণক ভাৰতীয়সকলৰ একাংশ বুলি ভাবিবলৈ আৰু দেশখনৰ সাংস্কৃতিক ঐতিহ্য, পৰাম্পৰা আৰু প্ৰমূলাৰ বিষয়ে অধিক পৰিমাণে জানিবৰ বাবে অনুপ্ৰেৰণা যোগালে। এই সকলোবিলাক ঘটনা-পৰিঘটনাই জাতীয়তাবাদৰ উত্থানৰ পথ সুগম কৰি তুলিলে। এইটো অৱশ্যে বেলেগ কথা যে, এনেবোৰ ঘটনাৰ পাছতো, বহুক্ষেত্ৰত অন্য কিছুমান আদৰ্শ ঠন ধৰি উঠিছিল।

একে সময়তে বৃটিছসকলৰ দৃষ্টিভংগী আৰু অনুষ্ঠানসমূহে স্বাভাৱিকতে পূৰ্ণৰূপত অতীতৰ পৰিবেশ ঘূৰাই অনা নাছিল। 'এংলো-চেক্সন' বিচাৰ ব্যৱস্থা, লিখিত সাক্ষ্য-প্ৰমাণৰ ওপৰত গুৰুত্বপ্ৰদান তথা বিতংভাৱে ভূমি সম্পৰ্কীয় নথিপত্ৰৰ তদাৰকীকৰণ এনেবোৰ নীতিৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত 'বৃহত্তৰ' অসমৰ বৃটিছ প্ৰশাসন ব্যৱস্থাৰ, মৌখিক সাক্ষ্য আৰু সামূহিক মালিকীস্বত্বৰ স্থানীয় পৰাম্পৰাগত ব্যৱস্থাৰ লগত বহুখিনি পাৰ্থক্য আছিল। ইয়াৰ ফলতেই বংগৰ পৰা অসমলৈ প্ৰশাসক আৰু কেৰাণীৰ এটা নতুন শ্ৰেণীৰ আগমন ঘটিছিল। ইংৰাজী জনা বঙালী ভদ্ৰলোকসকলে নিজকে বিদেশী শাসক আৰু স্থানীয় লোকৰ মাজত 'দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ শাসক' হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। নিজৰ আধিপত্য প্ৰতিষ্ঠাৰ দৌৰত, তেওঁলোকে বৃটিছসকলক বঙালী আৰু ইংৰাজীক

প্ৰশাসনৰ ভাষা হিচাপে ঘোষণা কৰিবলৈ বাধ্য কৰালে। এই নীতিৰ সুদূৰপ্ৰসাৰী প্ৰতিকূল প্ৰভাৱ লক্ষ্য কৰা হৈছিল। ই উত্তৰ-পূব ভাৰতত গঢ়ি উঠা ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰাৰ ওপৰত গভীৰ আঘাত হানিছিল, কিয়নো ইতিমধ্যে অসমীয়া ভাষা বহু সংখ্যক জনসাধাৰণৰ মাজত এই পৰম্পৰা প্ৰচাৰৰ মুখ্য বাহক হৈ উঠিছিল আৰু ধীৰে ধীৰে অঞ্চলটোৰ যোগাযোগৰ মাধ্যম হিচাপেও প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিবলৈ ধৰিছিল। বঙালী ভাষাৰ সলনি ১৮৭৩ চনত অসমীয়া ভাষাক প্ৰশাসনৰ ভাষা তথা বিদ্যালয়সমূহত শিক্ষাৰ মাধ্যম হিচাপে পুনৰ স্থাপন কৰাৰ পাছতো, দুৰ্ভাগ্যজনক ভাবে, বঙালী আৰু অসমীয়াসকলৰ মাজত পূৰ্বৰ সৌহাৰ্দমূলক সম্পৰ্ক গঢ় লৈ নুঠিল। ই দুই ভাষাভাষী লোকৰ মাজত চিৰস্থায়ী অবিশ্বাসৰ সাঁচ পেলাইছিল আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত ভাষিক উচ্চাভিমানৰ জন্ম দিছিল। বৰ্তমান সময়তো অব্যাহত থকা, বংগৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰৰ পৰা ক্ৰমবৰ্দ্ধিতভাৱে হোৱা প্ৰব্ৰজনে এই প্ৰৱণতাক আৰু বেছি শোচনীয় কৰি তুলিছিল।

খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীসকলক উত্তৰ-পূব ভাৰতত এক সক্ৰিয় ভূমিকা পালনৰ বাবে উদগণি যোগোৱা নীতিয়ে থলুৱা আৰু প্ৰব্ৰজনকাৰী লোকসকলৰ সংস্কৃতি আৰু পৰম্পৰাৰ ওপৰত যথেষ্ট গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰভাৱ পেলাইছিল। মিশ্যনাৰীসকলৰ ভিতৰত, আমেৰিকান ব্যাপ্তিষ্ট মিশ্যনাৰীসকলেই অসমলৈ প্ৰথমে আহিছিল আৰু ১৮৩৭ চনৰ পৰা তেওঁলোকে নগাওঁ আৰু গুৱাহাটীত মিশ্যন স্থাপন কৰিছিল। মুণ্ড ছেদনকাৰী এক জনজাতি গাৰোসকলৰ মাজত কাম কৰিবলৈ তেওঁলোকে গোৱালপাৰাত ১৮৩৭ চনত মিশ্যন আৰম্ভ কৰিছিল। আও নগাসকলৰ মাজত কাম কৰিবৰ বাবে ১৮৬৭ চনত, লোথা নগাসকলৰ মাজত কাম কৰিবৰ বাবে ১৮৭৯ চনত আৰু আংগামী নগাসকলৰ মাজত কাম কৰিবৰ বাবে ১৮৮০ চনত তেওঁলোকে একোটাকৈ মিশ্যন প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। মিশ্যনাৰীসকলৰ কামকাজৰ সফলতাৰ ফলশ্ৰুতিতেই ১৮৯৫ চনত মিকিৰসকলৰ মাজত আৰু ১৯০০ চনত ডিব্ৰুগড়ত অসমীয়া বৰ্ণহিন্দুসকলৰ উদ্যোগত এনে অনুষ্ঠান স্থাপন কৰা হৈছিল। আমেৰিকান ব্যাপ্তিষ্ট মিশ্যনাৰীসমূহৰ উপৰিও, বিভিন্ন ইউৰোপিয়ান মিশ্যনাৰী সমাজেও অসমত কাম কাজ চলাই আহিছিল। উনবিংশ শতিকাৰ দ্বিতীয়াৰ্দ্ধত খাচী আৰু জয়ন্তীয়া তথা লুচাই পাহাৰত 'দ্য ৱেলচ্ কেলভিনিষ্টিক মিশ্যন' সক্ৰিয় হৈ উঠিছিল। কেথলিক মিশ্যনাৰীসকলৰ ভিতৰত 'দ্য চেলভেটৰিয়ানচ্' বা 'জাৰ্মান ফাদাৰচ্' সকলে ১৮৯০ চনত তেওঁলোকৰ কামকাজ আৰম্ভ কৰিছিল আৰু ১৯১৫ চনত প্ৰথম বিশ্বযুদ্ধৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত বহিস্কাৰ নকৰা পৰ্যন্ত তেওঁলোকৰ কামকাজ অব্যাহত আছিল। এই সময়ছোৱাত তেওঁলোকে ব্ৰহ্মপুত্ৰ তথা সুৰমা উপত্যকা আৰু পাহাৰীয়া জনজাতিসকল বাস কৰা বিভিন্ন অঞ্চলত বহুসংখ্যক মিশ্যন প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল।

খ্ৰীষ্টান মিশ্যনাৰী বিলাকে ১৮৪০-৬৫ ৰ সময়ছোৱাত তেওঁলোকৰ জনহিতৈষীমূলক আৰু শৈক্ষিক কামকাজৰ বাবে বিত্তীয় সমৰ্থন দাবী কৰিছিল তথা এনে সমৰ্থন লাভো

কৰিছিল আৰু বিষয়াবৰ্গই ব্যক্তিগত সামৰ্থ্যেৰে তেওঁলোকৰ ভূমিকাৰ প্ৰতি চৰকাৰী সুৰক্ষা আৰু স্পষ্ট স্বীকৃতি প্ৰদান কৰিছিল। অসমত, চাহবাগানৰ মালিকসকলে ভ্ৰমণৰত মিশ্যনাৰীসকলৰ পথ সুগম কৰি তুলিছিল। জাৰ্মান মিশ্যনাৰী চি বেকাৰে ক'বৰ দৰে : 'তেওঁলোকৰ সহায় অবিহনে ইমান দীঘলীয়া খৰচী যাত্ৰা হাতত লোৱাটো, অসমৰ চাৰিওকোণ ঘূৰাপকা কৰাটো তথা এই বিশাল অঞ্চলত সিঁচৰতি হৈ থকা খ্ৰীষ্টিয়ান সমাজসমূহ পৰিদৰ্শন কৰাৰ কথাটো ভাবিবই পৰা নগলহেঁতেন।'^১ অসম চৰকাৰে কেথলিক মিশ্যনাৰীসকলক ভ্ৰমণৰত অৱস্থাত বিনা পইচাই ডাক বঙলা সমূহত থকাৰ সুবিধা প্ৰদান কৰিছিল। এই সুবিধা সাধাৰণতে চৰকাৰী বিষয়াবৰ্গৰ বাবেহে প্ৰযোজ্য আছিল। ঠিক সেইদৰেই স্কুল আৰু হাস্পাতাল প্ৰতিষ্ঠা তথা পৰিচালনাৰ বাবে মিশ্যনাৰীসকললৈ উদাৰভাৱে সাহায্য আগবঢ়োৱা হৈছিল আৰু প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগৰ সময়ত তেওঁলোকে ক্ষতিগ্ৰস্ত লোকসকলৰ সাহায্য তথা উদ্ধাৰ অভিযানত প্ৰশাসনৰ সৈতে সহযোগ কৰিছিল। ফলত, বিশেষকৈ জনজাতীয় আৰু চাহবাগানৰ লোকসকলৰ মাজত খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মৰ প্ৰসাৰ ক্ষীপ্ৰ হৈ উঠিছিল।

খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মৰ আগমন এক নতুন প্ৰক্ৰিয়া আছিল আৰু ই শিক্ষাৰ বিকাশ তথা স্বাস্থ্য সেৱাৰ উন্নতিত যথেষ্ট বৰঙণি আগবঢ়াইছিল। জনজাতিসকলৰ বাবে তেওঁলোকৰ আগমনৰ অৰ্থ আছিল নৰহত্যা বন্ধ কৰা। এওঁলোকে জনজাতীয় ভাষাসমূহত ৰোমান লিপি আৰম্ভ কৰিছিল। একে সময়তে, এই ঘটনাৱলীয়ে জনজাতীয় সমাজৰ আভ্যন্তৰীণ একতাৰ বান্ধোন শিথিল কৰি পেলাইছিল আৰু জনজাতীয় মুখিয়ালসকলৰ কৰ্তৃত্বও কম হৈ আহিছিল। জনজাতীয়সকলে তেওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত সাজপোছাক তথা সাংগীতিক ৰূপসমূহ ত্যাগ কৰি পশ্চিমীয়া সাজপোছাক তথা সাংগীতিক ৰূপসমূহ গ্ৰহণ কৰিছিল। এই প্ৰক্ৰিয়া এতিয়াও অব্যাহত আছে। অৱশ্যে মুছলিম আৰু উচ্চ বৰ্ণহিন্দুসকলৰ মাজত তেওঁলোকৰ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কাৰ্যত খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীসকল সফল হ'ব পৰা নাছিল।

বুটিছসকলৰ অৰ্থনৈতিক নীতিয়েও সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক ক্ষেত্ৰত গভীৰ পৰিণামৰ সৃষ্টি কৰিছিল। পৰম্পৰাগত কৃষিৰ আধুনিকীকৰণৰ ফলত খেতিৰ উপযোগী অথচ ছন পৰি থকা মাটিত শস্য লগোৱাৰ, পিতনি অঞ্চলসমূহ ভাঙি আবাদীকৰণৰ আৰু নতুন শাকপাচলি, সৰিয়হ আৰু মৰাপাটৰ খেতি আৰম্ভ কৰাটো প্ৰয়োজনীয় হৈ উঠিল। এই উদ্ভাৱনবিলাকৰ বাবে জলসিঞ্চন, বান নিয়ন্ত্ৰণ আদি ক্ষেত্ৰসমূহত বিনিয়োগ আৱশ্যকীয় হৈ উঠিছিল। কিন্তু চৰকাৰে এনেবোৰ ব্যৱস্থাৰ বাবে পুঁজিৰ যোগান ধৰিব খোজা নাছিল। তেওঁলোকে স্থানীয়ভাৱে সহজলভ্য নোহোৱা সস্তীয়া আৰু নিৰ্ভৰশীল বনুৱাৰ অনুসন্ধানতহে অগ্ৰাধিকাৰ দিছিল। ইয়াৰ ফলত বুটিছসকলে, নিজৰ অঞ্চলত অত্যধিক হেঁচাৰ বাবে নিজ গৃহভূমি এৰি বাহিৰলৈ ওলাই আহিবৰ বাবে ইচ্ছুক পূৰ্ব বংগৰ বঙালী মুছলিমসকলৰ এই অঞ্চললৈ আগমন ঘটাইছিল। বঙালী মুছলিমৰ গৰিষ্ঠ

সংখ্যক লোক মৈমনচিঙ জিলাৰ পৰা আহিছিল, (পূৰ্ব বংগৰ পৰা অহা সকলো বনুৱাকে সচৰাচৰ মৈমনচিঙীয়া বুলি কোৱা হয়) ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু ইয়াৰ উপনৈ সমূহৰ সমীপৱৰ্তী অঞ্চলৰ ভূমি দখল কৰি তাতেই স্থায়ী বসতি স্থাপন কৰিছিল।

অসমত চাহ আৱিষ্কাৰ হোৱাৰ লগে লগে বৃহৎ পৰিমাণত জানজাতীয় শ্ৰমিকৰ আৰু অধিক আগমন ঘটিল। এইবাৰ এওঁলোক আহিছিল চোটনাগপুৰ আৰু উৰিষ্যাৰ পৰা। বৃটিছসকলে আকৌ অসমত থকা তেওঁলোকৰ স্বদেশী বিনিয়োগকাৰীসকলক মিয়াদী পট্টাৰ অধীনত মাটি দিয়াৰ নীতিও গ্ৰহণ কৰিলে। উনৈশশ আঠাইশ চনলৈকে, মুঠ ১,৬২৯,৫২৯ একৰ অব্যৱহৃত মাটি চাহবাগিছাৰ মালিকসকলক এনেদৰে আবণ্টন দিয়া হৈছিল আৰু প্ৰায় ১২ লাখ প্ৰব্ৰজনকাৰী শ্ৰমিকে তেওঁলোকৰ বাগানত কাম কৰিছিল। উনৈশশ একৈশ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি চাহবাগানসমূহলৈ অহা প্ৰব্ৰজনকাৰী তথা তেওঁলোকৰ সতি-সন্ততিৰ মুঠ সংখ্যা আছিল ১৩ লাখ। আৰু ই অসমৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ এক ষষ্ঠাংশ আছিল।

শস্যৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধিত উৎপাদন আৰু নব্য আৱিষ্কৃত চাহে ৰাজস্থানৰ প্ৰতিষ্ঠিত ব্যৱসায়ী গোষ্ঠী—মাৰোৱাৰীসকলক অসমলৈ প্ৰব্ৰজন কৰিবৰ বাবে আকৰ্ষণ কৰিছিল, কিন্তু নতুন ৰেলপথ আৰু স্থলপথৰ নিৰ্মাণ কাৰ্যই বিহাৰী শ্ৰমিকসকলক ঋতুজনিত শ্ৰমিক হিচাপে সঘনে অসমলৈ আহিবৰ বাবে উৎসাহিত কৰিছিল। বৃটিছ সামৰিক বাহিনীত কাম কৰিবলৈ অহা বৃহৎ সংখ্যক নেপালীলোকে তেওঁলোকৰ গৃহভূমিলৈ ঘূৰি নগ'ল আৰু জন্তুপালক অথবা ঘৰুৱা ভৃত্য হিচাবে বনাঞ্চল অথবা নদীদ্বীপ সমূহত স্থায়ীভাৱে বসবাস কৰিবলৈ ধৰিলে।

স্বাভাৱিকতে এই প্ৰশ্ন উদয় হয় যে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা তথা এই অঞ্চলৰ এলেকাসমূহৰ সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক বিন্যাসৰ ওপৰত পৰা এই অভূতপূৰ্ব হেচাঁৰ প্ৰতি বৃটিছৰ প্ৰতিক্ৰিয়া কেনে আছিল। কিছুসংখ্যক সহানুভূতিশীল বৃটিছ প্ৰশাসক তথা জনসংখ্যাবিদে এই সম্পৰ্কে কিছু গুৰুত্বপূৰ্ণ মন্তব্য দি গৈছে। তৎসত্ত্বেও, সাধাৰণভাৱে সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক প্ৰশ্নবিলাকৰ প্ৰতি বৃটিছসকলে এক নিস্পৃহ মনোভাৱে প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। বৃটিছসকলৰ মনোযোগ প্ৰশাসনিক পুনৰ গঠনতেই কেন্দ্ৰীভূত হৈছিল আৰু ই নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহৰ পৃথকীকৰণক তৰাঘিত কৰি তুলিছিল।

বৃটিছ প্ৰশাসনৰ নীতি-নিদ্ধাৰণৰ উৰ্দ্ধতম পৰ্যায়ত, উত্তৰপূব ভাৰতৰ ভৌগোলিক আৰু প্ৰশাসনিক পুনৰ গঠনকেই অঞ্চলটোৰ অলেখ সমস্যাৰ সমাধান সূত্ৰ বুলি গণ্য কৰা হৈছিল। বিভিন্ন কাৰণত মৌলিক আৰ্থ-সামাজিক সমস্যাবোৰ আওকাণ কৰা হৈছিল। অসমক ১৮৭৪, ১৯০৫, ১৯১২, ১৯১৯ আৰু ১৯৪৭ চনত সুনিৰ্দিষ্টভাৱে পুনৰ গঠন কৰা হৈছিল। বৃটিছে ১৮২৬ চনত অসম দখল কৰাৰ পাছত ইয়াৰ ভূখণ্ডক বেংগল প্ৰেচিডেন্সীৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছিল, কিন্তু ১৮৭৪ চনত অসমক চীফ কমিছনাৰৰ অধীনস্থ প্ৰদেশৰ মৰ্যাদা দিয়া হৈছিল। উনৈশশ পাঁচ চনত বংগ বিভাজনৰ পাছত

ইয়াক পুনৰ পূৰ্ব বংগৰ সৈতে চামিল কৰা হৈছিল। এই বিভাজন উঠাই লোৱাৰ পাছত ১৯১২ চনত অসমক আকৌ পৃথক চীফ কমিশ্যনাৰৰ প্ৰদেশ হিচাপে পুনৰ গঠন কৰা হৈছিল। উনৈশশ উনৈশ চনৰ ভাৰত শাসন আইনৰ অধীনত অসমক গৱৰ্ণৰ শাসিত প্ৰদেশ হিচাবে স্বীকৃতি দিয়া হয় আৰু ১৯৩৫ চনৰ ভাৰত শাসন আইনৰ অধীনতো এই ব্যৱস্থা বাহাল ৰখা হয়। ৰেডক্লিফ সূত্ৰৰ ভিত্তিত, এক গণভোটৰ জৰিয়তে ১৯৪৭ চনত অসমৰ চিলেট জিলাৰ এক বৃহৎ অংশ পাকিস্তানলৈ হস্তান্তৰিত কৰা হয়। স্বাধীনতাৰ পাছতো এই প্ৰক্ৰিয়া অব্যাহত থাকিল। অৱশ্যে স্বাধীনোত্তৰ কালত কৰা পুনৰ গঠনৰ উদ্দেশ্য পৃথক আছিল আৰু দীৰ্ঘ আলোচনা-বিলোচনাৰ পাছতহে অসমৰ পুনৰ গঠন কৰা হৈছিল আৰু এনে ক্ষেত্ৰত ইতিহাস তথা এই অঞ্চলৰ জনজাতীয় লোকসকলে গণতান্ত্ৰিক ৰাজনীতিৰ জৰিয়তে নিজা কাৰ্য পৰিচালনাৰ বাবে পুহি ৰখা ইচ্ছা—এই দুয়োটা কথাৰ মনত ৰখা হৈছিল।

স্বাধীনতাৰ পূৰ্বৰ পুনৰ গঠন প্ৰক্ৰিয়াত অঞ্চলটোৰ সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক স্বতন্ত্ৰতাক বুজিবলৈ চেষ্টা কৰা হোৱা নাছিল। বৃটিছসকলৰ ৰাজনৈতিক অভিযানৰ বাধ্যবাধকতাৰ ফলত তেওঁলোকে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলক বংগৰ সৈতে সংযোজিত কৰিছিল আৰু ই বহুভাষিক এই অঞ্চলটোত বঙালী ভাষিক আৰু সাংস্কৃতিক উৎপীড়নৰ এক নতুন উপাদান সংযোজিত কৰিছিল। উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসাধাৰণৰ তুলনামূলক শিক্ষাৰ অভাৱ, সামাজিক কামকাজৰ প্ৰতি উদাসীনতা আৰু জ্যেষ্ঠ অসামৰিক প্ৰশাসক শ্ৰেণী এটাৰ অপূৰ্ণ বিকাশে লৰ্ড কাৰ্জনক ১৯০৫ চনত ৰাজ্যখনৰ পুনৰ গঠন কৰিবৰ বাবে উদ্বুদ্ধ কৰিছিল। বংগ বিভাজনৰ বেলিকা কাৰ্জনৰ উৎকট সাম্ৰাজ্যবাদী উদ্দেশ্য আছিল। কিন্তু পুনৰ গঠিত 'পূব বংগ আৰু অসম' প্ৰদেশে, কেন্দ্ৰীয় প্ৰদেশে কেন্দ্ৰত পালন কৰাৰ দৰে উত্তৰ পূব সীমান্তত একে ভূমিকা পালন কৰিব পৰাকৈ এক 'স্বয়ং সম্পূৰ্ণ প্ৰশাসন' গঢ়ি তোলাত সহায়ক হ'ব বুলি কাৰ্জনে দাঙি ধৰা যুক্তি সত্ত্বেও অসম আৰু পূৰ্ব বংগক সংযোগ কৰিব বিচৰাটো আচলতে ৰহণ চৰোৱা কাৰবাৰহে আছিল। বংগ বিভাজন ১৯১২ চনত প্ৰত্যাহাৰ কৰাৰ লগে লগে অসমে পুনৰ পূৰ্বৰ চীফ কমিশ্যনাৰ শাসিত প্ৰদেশৰ মৰ্যাদা ঘূৰাই পায়।

দুটা ক্ষেত্ৰত অৱশ্যে বৃটিছৰ নীতি স্পষ্ট আছিল : প্ৰথমতেই, ভাৰতবৰ্ষত বৃটিছ সাম্ৰাজ্য বৰ্তাই ৰখাৰ বাবে উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰশাসন অপৰিহাৰ্য আছিল, কাৰণ উত্তৰ দিশে জাৰৰ ৰাচিয়ই বাৰ্মা, চীন আৰু তিব্বতৰ সহযোগত বৃটিছ সাম্ৰাজ্যৰ প্ৰতি প্ৰত্যাহ্বান সৃষ্টি কৰিব পাৰে; আৰু দ্বিতীয়তে অসমৰ তেল, চাহ আৰু বনজ সম্পদৰ অৰ্থনৈতিক অন্বেষণে বৃটিছ সাম্ৰাজ্যৰ অৰ্থনৈতিক সম্পদ বৃদ্ধি কৰিব আৰু সেই লক্ষ্যত উপনীত হ'বৰ বাবে প্ৰশাসনীয় প্ৰচেষ্টাসমূহৰ নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ মূৰে মূৰে পৰ্যালোচনা হোৱাটো প্ৰয়োজনীয়। তথাপিও, বংগৰ সৈতে গঢ়ি উঠা অসমৰ ৰাজনৈতিক সম্পৰ্কই উত্তৰ পূব ভাৰতৰ জনসাধাৰণক নতুন পৰিবেশটোৰ লগত চিনাকি কৰি দিলে আৰু সাম্প্ৰতিক

সময়ৰ বহু সমস্যাৰ সূত্ৰপাতো হৈছে এই সম্বন্ধৰ পৰাই। বংগৰ সৈতে অসমৰ ৰাজনৈতিক যোগসূত্ৰৰ ইতিবাচক আৰু নেতিবাচক দিশবিলাক বাদ দিও এই কথা ক'ব পাৰি যে উনবিংশ শতিকাৰ প্ৰশাসক তথা ৰাজনীতিকসকলে ভাবিছিল যে উত্তৰ-পূব ভাৰতক পুনৰ গঠন কৰাটো তুলনামূলকভাৱে সহজ আৰু এই পুনৰগঠনে অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন সাধন তথা সামাজিক সংহতি স্থাপনৰ উপৰিও প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থাপনাৰ সমস্যাসমূহৰো সমাধান আনিব পাৰিব।

বৃটিছসকলৰ জনজাতীয় বিষয়বোৰৰ বিষয়ে গঢ়লৈ উঠা দৃষ্টিভংগীৰ পৰাই একধৰণৰ বৈষম্যমূলক নীতিৰ সূত্ৰপাত ঘটিছিল।

দৰাচলতে বৃটিছসকলে এটা সময়ত নিজেই সীমাৰতী জনজাতীয় লোকসকলক উন্মুক্ত কৰি দিয়া কথাটো বিবেচনা কৰিছিল, কিন্তু পিছত সেইটো নকৰিবৰ বাবে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিছিল। এই সিদ্ধান্তৰ বাবেই তেওঁলোকে অৰুণাচল প্ৰদেশ, নগালেণ্ড আৰু মিজোৰামৰ নিচিনা অঞ্চলবিলাকৰ ক্ষেত্ৰত এক 'আভ্যন্তৰীণ সীমাৰেখা' বা 'ইনাৰ-লাইন' নীতি গ্ৰহণ কৰিছিল। এই নীতিয়ে এক নিৰ্দিষ্ট সীমা নিৰ্দ্ধাৰণ কৰি দিছিল আৰু জিলা কৰ্তৃপক্ষৰ স্পষ্ট অনুমতি নোহোৱাকৈ কোনো ব্যক্তিয়েই এই সীমা পাৰ হৈ যাব নোৱাৰিছিল আৰু এই অঞ্চলসমূহত অঞ্চলটোৰ বাসিন্দাসকলৰ বাদে অন্যান্যলোকৰ দ্বাৰা ভূমি দখল কৰাটো নিষিদ্ধ কৰা হৈছিল। বৃটিছসকলেও এই অঞ্চলটোত নাম মাত্ৰ প্ৰশাসনহে ৰাখিছিল আৰু খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীসকলক তেওঁলোকৰ ধৰ্ম্মীয় আৰু জনহিতৈষীমূলক কামকাজত উদগণি যোগাইছিল। 'আভ্যন্তৰীণ সীমাৰেখা' নীতিয়ে ব্ৰাহ্মণ তথা গোঁসাইসকলক এই অঞ্চলসমূহ ভ্ৰমণ কৰাত নিৰুৎসাহিত কৰিছিল আৰু ইয়াৰ জৰিয়তে ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰা তথা হিন্দু ধৰ্মৰ প্ৰসাৰ সীমিত কৰা হৈছিল। এই নীতি ইমান কঠোৰভাৱে প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল যে জাতীয় স্বাধীনতা আন্দোলনো এই অঞ্চল সমূহত প্ৰবেশ কৰিব পৰা নাছিল। জৱাহৰলাল নেহৰুৱে গোটেই পৰিস্থিতিটো পৰ্যবেক্ষণ কৰি কৈছিল :

প্ৰায় অৰ্দ্ধশতিকা অথবা তাতোকৈও বেছি সময়, এই দেশৰ স্বাধীনতাৰ হকে আমি যুঁজিবলগীয়া হৈছিল আৰু স্বাধীনতা অৰ্জনৰ জৰিয়তে ইয়াৰ পৰিসমাপ্তি ঘটিছিল। এই আন্দোলনটোৰ ফলাফলৰ উপৰিও, আন্দোলনটোৰ নিজৰে এক মুক্তিকামী প্ৰৱণতা আছিল। ই আমাক জাগ্ৰত কৰি তুলিছিল, উদ্বেলিত কৰিছিল আৰু সেই মুহূৰ্তৰ বাবে আমাৰ দুৰ্বলতা তথা অন্য কিছু প্ৰৱণতা প্ৰকাশ পাবলৈ দিয়া নাছিল। আমি নিশ্চয়কৈ মনত ৰখা উচিত যে লক্ষ লক্ষ ভাৰতীয় জনসাধাৰণে লাভ কৰা এই অভিজ্ঞতা জনজাতীয় অঞ্চলসমূহলৈ প্ৰসাৰিত হোৱা নাছিল... আমাৰ স্বাধীনতা আন্দোলনে যাতে সেই জনজাতীয় সকলক চুবুৰী নোৱাৰে, সেই উদ্দেশ্যৰে পুৰণি বৃটিছ কৰ্তৃপক্ষৰ দ্বাৰা আমাক সেই অঞ্চলসমূহলৈ যোৱাৰ অনুমতি দিয়া হোৱা নাছিল। অৱশ্যে ইয়াৰ উৰাবাতৰি তেওঁলোকৰ কাণত পৰিছিলগৈ। কেতিয়াবা তেওঁলোকে ইয়াৰ প্ৰতি শুদ্ধকৈ আৰু কেতিয়াবা ভুলকৈ প্ৰতিক্ৰিয়া প্ৰকাশ কৰিছিল। কিন্তু তেওঁলোকে শুদ্ধকৈ নে ভুলকৈ প্ৰতিক্ৰিয়া প্ৰকাশ

কৰিছিল সেইটো আচল কথা নহয়। স্বাধীনতাৰ হকে হোৱা আন্দোলনটো—যাৰ মমার্থ আছিল ভাৰতবৰ্ষত এক ধৰণৰ মুক্তিকামী শক্তি গঢ়ি তোলা, এই অঞ্চলবিলাকলৈ, বিশেষকৈ সীমান্তৱৰ্তী অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ জনজাতীয় অঞ্চলবিলাকলৈ বিয়পি পৰা নাছিল। ইয়াৰ ফলশ্ৰুতি এইয়ে যে আমি যেনেকৈ বিগত ৩০, ৪০ অথবা ৫০ বছৰত ভাৰতবৰ্ষত হোৱা বিভিন্ন পৰিৱৰ্তনৰ সমুখীন হ'ব পৰাকৈ নিজকে মানসিকভাৱে সাজু কৰি তুলিছোঁ, সীমান্তৱৰ্তী অঞ্চলবিলাকৰ লোকসকলৰ এই মানসিক প্ৰস্তুতি নাছিল। আচলতে, বৃটিছ বিষয়াবৰ্গই বা কেতিয়াবা সেই অঞ্চলত কাম কৰা মিশ্যনাৰীসকলে বিপৰীত ধৰণেহে তেওঁলোকক প্ৰস্তুত কৰি তুলিছিল। মিশ্যনাৰীসকলে তাত খুবৈ ভাল কাম কৰিছিল আৰু তাৰবাবে মই তেওঁলোকক শতবাব প্ৰশংসা কৰোঁ, কিন্তু ৰাজনৈতিকভাৱে ক'বলৈ গ'লে তেওঁলোকে বিশেষকৈ ভাৰতবৰ্ষতে হোৱা পৰিৱৰ্তনসমূহ মুঠেই ভাল পোৱা নাছিল। দৰাচলতে, ভাৰতবৰ্ষত যেতিয়া পৰিৱৰ্তনৰ বতাহ বলিছিল, উত্তৰ-পূব ভাৰতত বহু বিদেশী লোকৰ সমৰ্থনত সেই অঞ্চলৰ জনসাধাৰণক এক পৃথক আৰু স্বাধীন ৰাষ্ট্ৰ গঠনৰ বাবে উদগনি দিবলৈ অন্য এক আন্দোলন সংগঠিত কৰা হৈছিল।^১

ঠিক সেইদৰেই থলুৱা বাসিন্দা তথা পমুৱা মুছলিমসকলৰ মাজত ভূমি অধিকাৰক লৈ যেতিয়া উত্তেজনা বৃদ্ধি পাইছিল, বৃটিছ প্ৰশাসনে সামাজিকীকৰণ অথবা সমিলমিলৰ এক প্ৰক্ৰিয়াৰ জৰিয়তে এই সমস্যাৰ সমাধানৰ প্ৰচেষ্টা চলোৱাৰ পৰিবৰ্তে তেওঁলোকৰ মাজত বিভাজনহে ঘটাব বিচাৰিছিল। পমুৱাসকলৰ পৃথক সংস্থাপনৰ বাবে নিৰ্দিষ্ট কৰি ৰখা পৃথক অঞ্চলসমূহত যাতে তেওঁলোকৰ সংস্থাপন দিব পৰা যায় তাৰ বাবে বিভিন্ন ভৌগোলিক খণ্ডত একোডাল সীমাৰেখাও টনা হৈছিল। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ মুছলিম আৰু হিন্দুসকলৰ মাজৰ সামাজিকীকৰণৰ দীৰ্ঘদিনীয়া পৰম্পৰা শক্তিশালী কৰি তোলাত কোনো গুৰুত্বই দিয়া হোৱা নাছিল আৰু তেওঁলোকৰ মাজৰ বিভাজনতহে উদগনি যোগাৱা হৈছিল।

স্বাধীনোত্তৰ কালৰ নীতি

উনৈশশ ছয়চল্লিশ চনত সংবিধান সভাৰ আলোচনা আৰম্ভ হোৱাৰ লগে লগেই উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰশাসনিক গাঁথনিটোৰ সন্দৰ্ভত এক নীতি-বিষয়ক বিতৰ্ক আৰম্ভ হৈছিল। সেই সময়ৰ ৰাজনৈতিক বিশ্বাসক প্ৰভাৱান্বিত কৰি ৰখা বিষয়সমূহ আছিল : (১) সাৰ্বজনীন প্ৰাপ্তবয়স্ক ভোটাধিকাৰৰ বাধ্যবাধকতা; (২) অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ আপোচহীন ইচ্ছা; (৩) ৰাষ্ট্ৰ আৰু ইয়াৰ সকলো অনুষ্ঠানৰ দ্বাৰা ধৰ্মীয় বিশ্বাসত হস্তক্ষেপ নকৰা নীতিৰ জৰিয়তে ভাৰতীয় ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাৰ ধৰ্মনিৰপেক্ষকৰণ আৰু (৪) ভাৰতীয় ইউনিয়নৰ ভিতৰতে আটাইবোৰ পাৰ্বত্য অঞ্চল তথা ৰাজশাসিত ৰাজ্যসমূহৰ একত্ৰীকৰণৰ আৱশ্যকতা।

উনৈশশ পঞ্চাশ চনৰ ২৬ জানুৱাৰীত ভাৰত গণৰাজ্যৰ শুভ উদ্বোধনৰ লগে লগে গোটেই দেশব্যাপী প্ৰয়োগ হোৱা ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোৰ চাৰিটা স্পষ্ট বৈশিষ্ট্য আছিল :

(১) প্ৰতিজন প্ৰাপ্তবয়স্ক নাগৰিকেই এখন ৰাজ্যৰ বিধান সভালৈ এজন আৰু সংসদৰ লোকসভালৈ আন এজন প্ৰতিনিধি নিৰ্বাচন কৰিবৰ বাবে নিৰ্বাচনী প্ৰক্ৰিয়াটোৰ এজন অংশগ্ৰহণকাৰী হৈ উঠিল; (২) ৰাজ্যসমূহৰ সহযোগত পৰিকল্পনা আয়োগে দেশৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ কাৰণে পাঁচবছৰীয়া পৰিকল্পনাসমূহ প্ৰস্তুত কৰাৰ কাম হাতত ললে; (৩) এক বিশেষ ভৌগোলিক অঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহক লৈ গঠন কৰা মাণ্ডলিক পৰিষদসমূহক অৰ্থনৈতিকভাৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ আন্তঃৰাজ্যিক প্ৰকল্প তথা প্ৰশাসনৰ সমস্যাৰাজিৰ আলোচনাৰ মঞ্চ হিচাপে কাম কৰাৰ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰা হ'ল; (৪) প্ৰত্যেক ঠাইতে ন্যূনতম প্ৰশাসনিক মানদণ্ড উপলব্ধ কৰিবৰ বাবে তথা প্ৰশাসনিক সেৱাসমূহক জাতীয় একত্ৰীকৰণৰ বাহক হিচাপে গঢ়ি তোলাৰ কাৰণে সৰ্বভাৰতীয় সেৱা যেনে— ভাৰতীয় প্ৰশাসনিক সেৱা অথবা ভাৰতীয় আৰক্ষী সেৱা—কেন্দ্ৰ আৰু ৰাজ্যসমূহৰ বাবে উমৈহতীয়া আছিল। তথাপিও, এই সৰ্বভাৰতীয় ব্যৱস্থাবলীক জনজাতীয় লোকসকলৰ আকাংক্ষা অথবা তেওঁলোকৰ দীৰ্ঘদিনীয়া স্বায়ত্ব শাসন আৰু আছুতীয়াকৈ থকাৰ পৰম্পৰাৰ সতে তাল মিলাব পৰাকৈ পৰ্যাপ্ত হ'ব বুলি ভবা হোৱা নাছিল। এক অতিৰিক্ত ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক গাঁথনি অপৰিহাৰ্য বুলি বিবেচনা কৰা হৈছিল আৰু সেইটো প্ৰদানো কৰা হৈছিল। এনে ব্যৱস্থাসমূহৰ ভিতৰত আছিল : (১) ভাৰতীয় সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুসূচীৰ অধীনত জনজাতীয় লোকসকলৰ সামাজিক, অৰ্থনৈতিক তথা ক্ষুদ্ৰ অপৰাধ আৰু নাগৰিক কামকাজ তদাৰক কৰিবৰ বাবে স্বায়ত্বশাসিত জিলা পৰিষদ গঠন; (২) জিলা পৰিষদৰ অধীনৰ অঞ্চলসমূহত ভাৰতীয় নাগৰিকৰ দ্বাৰা ভূমি আহৰণৰ ওপৰত নিষেধাজ্ঞা আৰোপ; (৩) ভৈয়ামৰ জনজাতীয় লোকসকলৰ পৰা অন্য লোকৰ হাতলৈ ভূমি হস্তান্তৰ বন্ধ কৰিবৰ বাবে বিশেষ জনজাতীয় এলেকা আৰু খণ্ড গঠন।

তথাপিও, ১৯৫২ চনত জিলা পৰিষদ উদ্বোধন কৰিবৰ দিনাৰ পৰাই অমংগলসূচক লক্ষণ দেখা পোৱা গৈছিল। কিছুমান নগালোকে পূৰ্ণ ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা আৰু আন বহুলোকে স্বাধীনতাৰ দাবী উত্থাপন কৰাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত নগাসকলে পৰিষদৰ নিৰ্বাচন বৰ্জন কৰাত নগাসকলৰ বাবে জিলা পৰিষদ গঠনই কৰিব পৰা নগ'ল। অসম চৰকাৰৰ ভাষা নীতিৰ নিচিনা আন কিছুমান জটিল কাৰকে জনজাতীয় লোকৰ মনত তেওঁলোকৰ নিজস্ব অস্তিত্ব সম্পৰ্কত অসমীয়াসকলৰ ভূমিকাই সন্দেহৰ উদ্ৰেক কৰিছিল। ইংৰাজী কোৱাত খুব পটু আৰু পশ্চিমীয়া সাজপোছাক তথা জীৱনধাৰণ প্ৰণালী গ্ৰহণ কৰা আৰু নিজা ভূমিত মুখ্যমন্ত্ৰী আৰু মন্ত্ৰী হোৱাৰ প্ৰত্যাশী জনজাতীয় আঢ়াৱন্তসকলৰ পৰাই অস্থিৰতা সৃষ্টিকাৰী আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰত্যাহ্বান আহিছিল। অসমৰ পুনৰগঠনে ১৯৭১-৭২ চনত মুখ্য জনজাতীয় গোটসমূহক নিজা মন্ত্ৰীপৰিষদ গঠনৰ সুবিধা দিলে। গণতন্ত্ৰ আৰু ধৰ্মনিৰপেক্ষতাৰ মুখ্য লক্ষ্যসমূহেই ৰাজ্যসমূহৰ নীতিক অবিৰতভাৱে পথ প্ৰদৰ্শন কৰিবলৈ ধৰিলে।

বিদ্ৰোহ আৰু ৰাজনৈতিক অস্থিৰতা

দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধত কহিমা আৰু ইম্ফল গুৰুত্বপূৰ্ণ যুদ্ধক্ষেত্ৰ হৈ উঠা সময়ৰ পৰাই উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাজনৈতিক দৃশ্যপট কেতিয়াও শান্তিপূৰ্ণ নাছিল। স্বাধীনতাৰ ঠিক পিছতেই নগালেণ্ডত বিদ্ৰোহৰ সূচনা হ'ল আৰু ক্ৰমান্বয়ে ই অন্য অঞ্চললৈকো বিয়পি পৰিল। আনকি আজিও এই অঞ্চলৰ যুৱশক্তিৱে গণ আন্দোলনসমূহক নিৰ্বাচনী ৰাজনীতিৰ পৰিমণ্ডলৰ বাহিৰত ৰখাৰ ক্ষেত্ৰত এক প্ৰধান ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। প্ৰতিটো ৰাজনৈতিক গোটৰে সমস্যাসমূহ লক্ষ্যণীয়ভাৱেই বেলেগ বেলেগ ধৰণৰ, কিন্তু গণতান্ত্ৰিকীকৰণ আৰু আধুনিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াই আনি দিয়া ক্ষিপ্ৰ পৰিৱৰ্তনসমূহৰ পৰাই এনে সকলো সমস্যাৰ উদ্ভৱ হৈছে।

নগা নেশ্যনেল কাউন্সিলে ১৯৫৬ চনৰ ২২ মাৰ্চ তাৰিখে ফিজোৰ নেতৃত্বত স্বাধীন 'নগা ফেডাৰেল গৱৰ্ণমেণ্ট' গঠনৰ কথা ঘোষণা কৰিলে আৰু লগে লগেই সংগঠিতভাৱে বিদ্ৰোহৰ সূচনা হ'ল। দুই দশকৰ পাছত ১৯৭৫ চনৰ নৱেম্বৰ মাহত স্বাক্ষৰিত শ্বিলং চুক্তিৰ পাছত তুলনামূলকভাৱে নগালেণ্ড আজি এখন শান্তিপূৰ্ণ ৰাজ্য^৩ আৰু ১৯৮২ চনৰ নৱেম্বৰ মাহত অনুষ্ঠিত হোৱা সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ জৰিয়তে ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছ (আই) পুনৰ ক্ষমতালৈ আহে। কিন্তু সমস্যাৰ ওৰ পৰা নাই, কাৰণ এতিয়াও এটা নগা বিদ্ৰোহী দল প্ৰতিবেশী ম্যানমাৰত থিতাপি লৈ আছে আৰু সুবিধাজনক সময়ত তেওঁলোকে নতুনকৈ আক্ৰমণৰ পৰিকল্পনা লৈ আছে।

লালডেংগাৰ নেতৃত্বত মিজো নেশ্যনেল ফ্ৰণ্টে ১৯৬৬ চনৰ ১ মাৰ্চ তাৰিখে ঠিক নগালেণ্ডৰ আৰ্হিৰে চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহৰ ধ্বজা উৰুৱালে। কিন্তু মিজোৰামলৈ শান্তি ঘূৰি আহিল, নিৰ্বাচনো অনুষ্ঠিত কৰা হ'ল আৰু পিপ'লছ কনফাৰেন্সৰ এখন চৰকাৰ ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত হ'ল। কিন্তু লালডেংগাৰ সৈতে হোৱা আলোচনা বিফল হোৱাৰ ফলত আৰু বাহিৰা লোকৰ ওপৰত 'মিজোৰাম ত্যাগ'ৰ জাননী জাৰি কৰাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত, এই অঞ্চলত যিকোনো ধৰণৰ নতুন বিদ্ৰোহৰ অগনি নিৰ্বাপিত কৰিবৰ বাবে অবিৰতভাৱে বিচক্ষণ কৌশল অৱলম্বন কৰিব লাগিব।

উনৈশশ আঠসত্তৰ চনৰ জুন মাহত বিশ্বেশ্বৰ আৰু পিপ'লছ আৰ্মিৰ নেতৃত্বত মেইটি বিদ্ৰোহীসকলে আৰু তাৰ ঠিক পাছতেই তুলাচান্দ্ৰাৰ নেতৃত্বত পিপ'লছ ৰিভ'লিউশ্যনাৰী পাৰ্টি অৱ কাংলেইপাক নামৰ মাৰ্ক্সবাদী-লেনিনবাদী সংগঠনটোৱে মণিপুৰত সংকটৰ আগজাননী দিছিল। নিয়োগৰ ক্ষেত্ৰত জনজাতিসকলৰ তুলনাত তেওঁলোকৰ প্ৰতি দেখুওৱা অৱজ্ঞাৰ পৰাই মেইটিসকলৰ এই বিদ্ৰোহৰ সূত্ৰপাত ঘটিছে। গৌৰৱশীল মেইটিসকলৰ হতাশা ইমানেই দলৈকে শিপাইছে যে তেওঁলোকে বৈষয়ৰ ঐতিহ্যক ত্যাগ কৰি পুৰণি জনজাতীয় আনুগত্যক পুনৰ জীৱিত কৰিব বিচাৰে।

ত্ৰিপুৰাৰ জনজাতিসকলে ১৯৮০ চনৰ জুন মাহত বাংলাদেশৰ পৰা হোৱা বঙালীসকলৰ প্ৰৱৰ্তনৰ ফলত ৰাজনৈতিক ক্ষমতা হেৰুওৱাৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ ঘোষণা

কৰিলে। এই প্ৰব্ৰজনে তেওঁলোকক সংখ্যালঘুত পৰিণত কৰিলে তথা বঙালীসকলৰ অৰ্থনৈতিক প্ৰভুত্বৰ অধীন কৰিলে। ইয়াৰ ফলত তেওঁলোকৰ ভূমি হস্তান্তৰিত হ'ল, সংস্থাপনৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁলোক বঞ্চিত হ'ল আৰু বাণিজ্যৰ ক্ষেত্ৰত শোষিত হ'ল। উনৈশশ শতাব্দী চনত গঠিত ত্ৰিপুৰা উপজাতি যুৱ সমিতিয়ে জনজাতীয়সকলক হেৰুৱা ভূমি ঘূৰাই দিয়া, বিদেশী বিতাড়ন আৰু জনজাতিসকলৰ বাবে এখন স্বায়ত্বশাসিত জিলা পৰিষদ গঠনৰ দাবীত আন্দোলন কৰি আহিছে। ৰাজ্যখন ভাৰতীয় কমিউনিষ্ট (মাৰ্ক্সবাদী) পাৰ্টিৰ শাসনাধীন হৈ আছে আৰু এই দলটোক উত্তৰ-পূব ভাৰতত বঙালী জাতীয়তাবাদৰ বাহক বুলি গণ্য কৰা হয়। উনৈশশ বিৰাশী চনৰ জানুৱাৰী মাহত অনুষ্ঠিত নিৰ্বাচনত চি.পি.এম.ৰ নেতৃত্বাধীন বাওঁ মৰ্চা ক্ষমতালৈ আহে। অৱশ্যে সামান্যভাৱে তেওঁলোকৰ শক্তি হ্ৰাস পায়। ত্ৰিপুৰাই অঞ্চলটোত নৃগোষ্ঠীয় সংহতিৰ প্ৰতি আটাইতকৈ গভীৰ সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিছে।

ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ জ্যেষ্ঠ সহযোগী তথা ১৯৭৭ চনলৈকে এই দলৰ দুৰ্গ হৈ থকা অসমো ১৯৭৯ চনত 'বিদেশী নাগৰিকৰ' প্ৰশ্নক কেন্দ্ৰ কৰি সদৌ অসম ছাত্ৰসন্থা আৰু সদৌ অসম গণসংগ্ৰাম পৰিষদে নেতৃত্ব দিয়া আন্দোলনৰ কবলত পৰিল; এই আন্দোলনে জাতীয় অৰ্থনীতি আৰু জাতীয় সংহতিৰ বিপুল ক্ষতি সাধন কৰিলে। এই আন্দোলনে প্ৰায় বিকল কৰি দিয়া গণতান্ত্ৰিক প্ৰক্ৰিয়াটোক ১৯৮৩ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত হোৱা নিৰ্বাচনৰ জৰিয়তে পুনৰ স্থাপন কৰা হৈছিল, কিন্তু এই নিৰ্বাচনে ৰাজ্যখনত আনকি ১৯৪৭ চনত অসম বিভাজনৰ সময়ত সৃষ্টি হোৱা বিভেদকামী শক্তি সমূহকো চেৰ পেলাব পৰা আৰু কিছুমান বিভেদকামী শক্তিৰ জন্ম দিলে। ভাৰতবৰ্ষৰ নিৰ্বাচনী ইতিহাসত সংঘটিত হোৱা হিংস্ৰতা চেৰপেলাই ১৯৮৩ চনত অসমতেই আটাইতকৈ বেছি ৰক্তক্ষয়ী নিৰ্বাচনটো অনুষ্ঠিত হ'ল। ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ বিভাজন তথা নৃগোষ্ঠীয় সংঘাত আৰু তাৰ সমাধানৰ ক্ষেত্ৰত এই দলে ৰাজ্য আৰু কেন্দ্ৰ তথা জিলা আৰু ৰাজ্যৰ মাজৰ সফল যোগসূত্ৰ হিচাপে পালন কৰি অহা ঐতিহাসিক ভূমিকাৰ অন্ত পৰাৰ লগে লগেই ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ ভৈয়ামৰ জনসাধাৰণৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোৰ প্ৰতি মোহভংগ হোৱা দেখা যায়। কংগ্ৰেছ বিভাজনৰ প্ৰক্ৰিয়া ১৯৬৭ চনৰ নিৰ্বাচনৰ পাছতেই আৰম্ভ হৈছিল আৰু ১৯৬৮ চনত এই দলৰ আনুষ্ঠানিক বিভাজন ঘটিছিল। অসমৰ তেতিয়াৰ মুখ্যমন্ত্ৰী তথা নেতা বিমলা প্ৰসাদ চলিহাই দলৰ সংগঠনক নিয়ন্ত্ৰণ কৰা 'চিণ্ডিকেট' আৰু জাতীয় চৰকাৰৰ মূৰব্বী ইন্দিৰা গান্ধীৰ মাজৰ মতপাৰ্থক্য দূৰ কৰাৰ বাবে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছিল। কিন্তু তেওঁৰ এই প্ৰচেষ্টা বিফল হৈছিল। সেই সময়ৰ অসমৰ মুখ্যসচিব* আৰু এই লিখকৰ সৈতে হোৱা এক গুৰুত্বপূৰ্ণ আলাপত চলিহাদেৱে উল্লেখ কৰিছিল যে নীতিগতভাৱে তেওঁ সংগঠনৰ নেতৃত্বদৰ

*এ. এন. কিদৰাই, আই. চি. এচ.

পক্ষত আছে, কিন্তু অসমৰ দৰে গুৰুত্বপূৰ্ণ সীমান্তৱৰ্তী ৰাজ্য এখনৰ স্বাৰ্থতেই অসমত কংগ্ৰেছৰ বিভাজন হোৱাটো উচিত কথা নহ'ব। তেওঁ এই কথাও দোহাৰিছিল যে অসম আৰু কেন্দ্ৰৰ শাসনৰ গাদীত একেটা দলেই থকাটোও জৰুৰী। ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত চলিহাদেৱৰ প্ৰচেষ্টা বিফল হ'ল আৰু কংগ্ৰেছ দলটো কংগ্ৰেছ (সংগঠন) আৰু কংগ্ৰেছ (শাসনাধিষ্ঠ) এই দুটা গোটত বিভক্ত হ'ল। কিন্তু, তেওঁৰ পাছতেই অতি কম সময়ৰ বাবে অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী হোৱা তেওঁৰ সতীৰ্থ মহেন্দ্ৰ মোহন চৌধুৰীয়ে কংগ্ৰেছ (সংগঠন) ত যোগদান কৰিব বুলি প্ৰকাশিত বাতৰিৰ পাছতো অসমত কংগ্ৰেছ দলক একত্ৰিত কৰি ৰখাৰ ক্ষেত্ৰত চলিহাদেৱৰ সফল হৈছিল। উনৈশ শ সাতসত্তৰ চনৰ সংসদীয় নিৰ্বাচনে জনতা পাৰ্টীক কেন্দ্ৰত শাসনৰ গাদীত বহুৱালে আৰু ১৯৭৮ চনৰ নিৰ্বাচনত অসমতো জনতা পাৰ্টীয়ে ক্ষমতা দখল কৰিলে তথা লোকসভাৰ নিৰ্বাচনতো বিজয়ী হ'ল। সামাজিক তথা অৰ্থনৈতিক পৰ্যায়ৰ কথা দূৰতে থাওক, ৰাজনৈতিক পৰ্যায়ত এক নতুন ধৰণৰ বুজাপৰা আৰু সমিলমিলৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হৈছিলহে মাথোন, ঠিক এনে সময়তে দুটা মৌলিক পৰিৱৰ্তন সংঘটিত হ'ল। প্ৰথমতে ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত হোৱা কংগ্ৰেছৰ দ্বিতীয়বাৰৰ বিভাজনৰ ফলশ্ৰুতিত ১৯৭৮ চনত প্ৰথমবাৰৰ বাবে অসমত কংগ্ৰেছত বিভাজন ঘটিল আৰু ৰাজ্যিক কংগ্ৰেছৰ শক্তিশালী গোটটোৱে ইন্দিৰা গান্ধীয়ে নেতৃত্ব দিয়া কংগ্ৰেছ গোটটোৰ বিৰোধিতা কৰাৰ সিদ্ধান্ত ললে। দ্বিতীয়তে, ১৯৭৯ চনত জনতা পাৰ্টীৰ বিভাজনৰ ফলত কেন্দ্ৰ তথা অসমতো জনতা চৰকাৰৰ পতন ঘটিল। খুব কম সময়ৰ বাবে অসমত জনতা পাৰ্টীৰ এক স্থানীয় গোটো অসমত ৰাজনৈতিক ক্ষমতা দখল কৰিছিল।

কংগ্ৰেছ দলে অতি দক্ষতাৰে পঞ্চাশ বছৰতই অধিককাল অসমৰ সামাজিক ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোক সমন্বয়ৰ কেন্দ্ৰ হিচাপে গঢ়ি তুলিছিল। অসম, ১৯৭৭-৭৯ ৰ সময়ছোৱাত এই সুযোগৰ পৰা বঞ্চিত হ'ল। কংগ্ৰেছৰ শাসনকালত নিৰ্বাচনী ৰাজনীতিয়ে বৰ্ণহিন্দু, অভিবাসী মুছলিম, বঙালী হিন্দু আৰু ভৈয়ামৰ জনজাতি তথা অন্যান্যসকলৰ মাজত এক ভাৰসাম্য ৰক্ষা কৰিছিল। বৰ্ণ হিন্দুসকলে, কংগ্ৰেছৰ সদস্য হিচাপে আৰু 'মুছলিম ভোটবেংক' আৰু 'চাহবাগানৰ বনুৱাৰ ভোটবেংকৰ' সমৰ্থনেৰে সদায়ে গৰিষ্ঠ সংখ্যক আসন লাভ কৰিছিল। উনৈশ শ এসত্তৰ চনত অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ ভোটবেংক গঠনৰ প্ৰচেষ্টা চলোৱা হৈছিল, কিন্তু ইয়াত সফলতা লাভ কৰিব পৰা হোৱা নাছিল। কিন্তু ১৯৭৯ চনৰ ভিতৰত সকলো ধৰণৰ বান্ধোনৰ অন্ত পৰিল। ইয়াৰ পৰিণতিতে মুছলিমসকল নৃগোষ্ঠীয় আদৰ্শত একত্ৰিত হবলৈ ধৰিলে। উনৈশ শ উনাশী চনত অনুষ্ঠিত হোৱা মহকুমা পৰিষদৰ নিৰ্বাচনত মূখ্য কাৰ্যবাহী কাউন্সিলাৰৰ মুঠ উনৈশটা পদবীৰ ভিতৰত বঙালী মুছলিমসকলে ছটা, জনজাতি সকলে তিনিটা, বঙালী হিন্দুৱে এটা আৰু অন্য নটা পদবী আহোম তথা অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীকে ধৰি অসমীয়া হিন্দুৰ অন্যান্য গোটসমূহে লাভ কৰিলে। অসমীয়া সন্তানসকলৰ বাবে ই

সত্তাৰা ঘটনাৰলীৰ আগজাননী স্বৰূপ আছিল; উনৈশ শ উনাশী চনৰ মঙ্গলদৈ লোকসভা সমষ্টিৰ উপনিৰ্বাচনে 'বিদেশী নাগৰিক'ৰ প্ৰশ্নটোক কেন্দ্ৰ কৰি আন্দোলনৰ জুই প্ৰজ্বলিত কৰিলে আৰু অসমীয়া হিন্দুসকলৰ মাজত ৰাজনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিকভাৱে বহিৰাগত সকলৰ দ্বাৰা অৱদমিত হোৱাৰ অভূতপূৰ্ব আশংকাৰ সৃষ্টি কৰিলে। অসমীয়া হিন্দু সকলৰ মনত উদ্ৰেক হোৱা মুখ্য শংকা হ'ল, এবাৰ যদি ৰাজনৈতিক ক্ষমতা মুছলিম তথা তেওঁলোকৰ সমৰ্থকসকলৰ হাতলৈ যায় তেনেহ'লে ভাষা আৰু সংস্কৃতিকে ধৰি বৰ্ণহিন্দুসকলৰ সৰ্বস্ব নিঃশেষ হৈ যাব। মুছলিম তথা অন্য লোকৰ সংখ্যা আৰু নৃগোষ্ঠীয় পৰিচয়ৰ ভিত্তিত তেওঁলোকৰ মাজত গঢ়ি উঠা একতাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত এনে এক পৰিস্থিতি সম্ভৱ যেনেই লাগিছিল।

অসমত হোৱা এই ঘটনাৰাজিৰ প্ৰভাৱত পৰি জনজাতীয় ৰাজ্য মেঘালয়তো, 'বিদেশী নাগৰিক'ক কেন্দ্ৰ কৰি আন্দোলনৰ শিখা প্ৰজ্বলিত হ'ল আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশো ৰাজ্যখনত জাকে জাকে জনজাতীয় লোকসকলক খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মলৈ ধৰ্মান্তৰ কৰাৰ আশংকাত অশান্ত হৈ উঠিল।

এই সমস্যাৰাজিৰ প্ৰতি ৰাষ্ট্ৰীয় সঁহাৰি আছিল : সংবিধানৰ গণ্ডীৰ ভিতৰতে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনসাধাৰণক একধৰণৰ স্বায়ত্বতা প্ৰদান কৰা, তেওঁলোকৰ নিজা সৃজনীশীলতাৰে বিকাশৰ সুবিধা দিয়া, উত্তৰ-পূব ভাৰতত 'সাতভনী'ৰ মাজৰ পাৰস্পৰিক অৰ্থনৈতিক নিৰ্ভৰশীলতাৰ কাৰকসমূহৰ ওপৰত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা আৰু তেওঁলোকলৈ বৃহৎ পৰিমাণৰ অৰ্থনৈতিক সাহায্য আগবঢ়োৱা। সম্ভৱৰ দশকত, উত্তৰ-পূব পৰিষদ নামৰ মাণ্ডলিক মঞ্চৰ অধীনত সাতভনীক একত্ৰিত কৰাৰ নীতি গ্ৰহণ কৰা হয়, আৰু তেতিয়াৰপৰাই এই নীতি কাৰ্যকৰী কৰি অহা হৈছে। এই দৰ্শনৰ ঠিক বিপৰীতে 'বিপথগামী' শক্তিসমূহে 'বিদ্ৰোহী গোটসমূহ'ক 'সংযুক্ত অসম ৰাজ্য' অথবা NAMAT (অৰ্থাৎ নগালেণ্ড, অসম, মণিপুৰ, মিজোৰাম, অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু ত্ৰিপুৰা) ৰ পতাকাৰ অধীনত একত্ৰিত কৰাৰ দৃষ্টিভংগী গ্ৰহণ কৰি আহিছে। অসম, মণিপুৰ, মিজোৰাম, নগালেণ্ড আৰু ত্ৰিপুৰাত থকা তথাকথিত 'মুক্তি বাহিনী'ৰ উপৰিও, উমৈহতীয়া মংগোলীয় ঐতিহ্যৰ ভিত্তিত আৰু উত্তৰ-পূব আঞ্চলিক প্ৰতিৰক্ষা বাহিনীৰ নিচিনা অৰ্দ্ধ সামৰিক সংগঠনৰ জৰিয়তে জনসাধাৰণক একত্ৰিত কৰাৰ লক্ষ্যেৰে কিছুমান পুনৰুত্থানবাদী আন্দোলনো চলি আছে।

পৰিবৰ্তিত অৰ্থনৈতিক পৰিবেশত মৌলিক প্ৰয়োজনসমূহ পূৰণত বাৰ্থ হোৱাটোৱেই উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ এই অসন্তুষ্টিৰ মূল কাৰণ হোৱা সত্ত্বেও, এই অঞ্চলৰ সমস্যাসমূহক ঐতিহাসিক পটভূমি, জনগাঁথনিগত পৰিবৰ্তন, প্ৰচলিত ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা, নিৰাপত্তা প্ৰয়োজনীয়তাসমূহ আৰু এই অঞ্চলৰ জনসাধাৰণৰ আকাংক্ষাৰ প্ৰেক্ষাপটত চালি জাৰি চাব লাগিব। এই ক্ষেত্ৰত আমি আধুনিকীকৰণে পালন কৰা ভূমিকাকো গুৰুত্ব সহকাৰে চাব লাগিব কাৰণ ই নৃগোষ্ঠীয় মনোভাৱ, ধৰ্ম আৰু ভূখণ্ডৰ নিচিনা অতীতৰ কৰ্তৃত্বপূৰ্ণ

উপাদান সমূহৰ সৈতে বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যৎ নিৰ্ণয়কাৰী ৰাজনৈতিক বৈজ্ঞানিক আৰু অৰ্থনৈতিক উপাদানসমূহৰ সংঘাত প্ৰবল কৰি তুলিছে। অতীততে মণ্ডৰ আৰু অস্পষ্ট হৈ থকা, উত্তৰ-পূব ভাৰতত এক সামূহিক চেতনা গঢ়ি তোলা প্ৰক্ৰিয়াটো এতিয়া ক্ষীপ্ৰ আৰু স্পষ্ট হৈ উঠিছে।

টীকা

- ১। উদ্যোগসমূহৰ বিকাশ ঘটিছিল বিশেষকৈ ১৯৬২ চনৰ পাছত।
- ২। ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ Introduction to Assam. Vora and Co. বোম্বে, ১৯৪৭-ৰ প্ৰথম অধ্যায় চাওক।
- ৩। খ্ৰীষ্টীয় চতুৰ্থ শতিকাত পুষ্যবৰ্মণে কামৰূপ ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল আৰু সপ্তম শতিকাত ভাস্কৰ বৰ্মণৰ ৰাজত্বকালত এই ৰাজ্যই ক্ষমতা আৰু গৌৰৱৰ শীৰ্ষবিন্দু চুইছিলগৈ। সপ্তম শতিকাত অসমত এখন হিন্দুকৃত ইন্দো-মংগোলীয় সাম্ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছিল।
- ৪। আহোম সকল দক্ষিণ-পশ্চিম চীনৰ টাই জাতিৰ লোক আছিল আৰু উজনি ব্ৰহ্মদেশৰ পৰা তেওঁলোক অসমলৈ আহিছিল।
- ৫। 'এসময়ৰ সম্পদশালী ৰাজ্যখনক বিধ্বংস তথা ছিন্নভিন্ন কৰি পোলোৱাটোৰ প্ৰতি অসমত এতিয়াও নাগৰিক অসন্তুষ্টি তীব্ৰভাৱেই বৰ্তমান' : হিউ বেইলিয়ে মন্তব্য কৰিছিল, গোৱালপাৰা, ৯ নৱেম্বৰ ১৭৮৯।
- ৬। ১৮২৬-১৮ ৰ মাজৰ সময়ছোৱাত ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু সুবমা উপত্যকাৰ ভৈয়াম অঞ্চল আঙুৰি থকা সকলো পাৰ্বত্য অঞ্চলকে বৃটিছে চামিল কৰিছিল আৰু মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাৰ মহাৰাজাসকলৰ সৈতে আনুষ্ঠানিক সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিছিল।
- ৭। চি. বেকাৰ, History of the Catholic Missions in North East India, V. M. Institute, শ্বিলং, ১৯৮০ পৃঃ ৬৭।
- ৮। নতুন দিল্লীত অনুসূচিত জনজাতি আৰু অনুসূচিত অঞ্চলসমূহৰ সন্মিলনৰ উদ্বোধনী অধিবেশনত জৱাহৰলাল নেহৰুৱে দিয়া ভাষণ, ৭ জুন, ১৯৫২ (নতুন দিল্লীৰ নেহৰু সোঁৱৰণী সংগ্ৰহালয় আৰু পুথিভঁৰালত পোৱা যাব)।
- ৯। ১৯৬৩ চনৰ এক ডিচেম্বৰত নগালেণ্ডক অসমৰ পৰা ফালি আনি ভাৰত সংঘৰ এখন পৃথক ৰাজ্য হিচাপে গঠন কৰা হয়।

II

উত্তৰাধিকাৰ : নৃগোষ্ঠীয়তা, ধৰ্ম আৰু শাসন পৰিচালনাৰ ব্যৱস্থাপনা

প্ৰতিটো প্ৰজন্মই ইয়াৰ উত্তৰাধিকাৰীসকলক কিছুমান বিশেষ দৃষ্টিভংগী, প্ৰমূল্য আৰু সংগঠন অৰ্পণ কৰি যায়। যদিও বছৰ বাগৰাৰ লগে লগে এই বৈশিষ্ট্যসমূহৰ পৰিৱৰ্তন ঘটে, তথাপিও এই প্ৰমূল্য অথবা দৃষ্টিভংগীৰ মমার্থ ৰৈ যায় আৰু সামাজিক জীৱনত ই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে। সমাজ বুৰঞ্জী অথবা ৰাজনীতিৰ কোনো পণ্ডিতেই সমাজৰ এই দীৰ্ঘদিনীয়া বৈশিষ্ট্যসমূহক আওকাণ কৰিব নোৱাৰে কাৰণ ই সমাজত এক ধৰণৰ স্থায়িত্ব লাভ কৰিবলৈ ধৰে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ লোকসকলৰ ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগী গঢ় লোৱাৰ ক্ষেত্ৰত নৃগোষ্ঠী, ধৰ্ম আৰু বিভিন্ন প্ৰমূল্যই এক উল্লেখনীয় ভূমিকা পালন কৰি আহিছে আৰু সেই ভূমিকা এতিয়াও অব্যাহত আছে।

উত্তৰাধিকাৰ সূত্ৰে পোৱা উপাদানসমূহৰ গুৰুত্বৰ আলোচনাৰ বেলিকা, মই ইচ্ছাকৃতভাৱে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ভৌগোলিক দিশটোৰ আলোচনা বাদ দিছোঁ, যিটো নিজেই এক উল্লেখযোগ্য আলোচ্য বিষয়। কিন্তু এই ক্ষেত্ৰত হিমালয় আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ কথা উল্লেখ কৰাটো সমীচীন হ'ব। কাৰণ দুয়োটাই এই অঞ্চলৰ অৰ্থনৈতিক, সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক জীৱনত গভীৰ প্ৰভাৱ পেলাই আহিছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা আছিল ভাৰত আৰু চীন দুই মহান সভ্যতাৰ মাজৰ ৰহণীয়া যোগসূত্ৰ। ব্ৰিজিট (Bridget) আৰু ৰেমণ্ড আলচিনে (Raymond Allchin) স্পষ্টভাৱে উল্লেখ কৰিছে—

অসম আৰু বংগৰ পাৰ্বত্য অঞ্চলে প্ৰতিনিধিত্ব কৰা পূবৰ সীমান্তৱৰ্তী অঞ্চলসমূহত ব্ৰহ্মদেশ আৰু দক্ষিণ চীনৰ গভীৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। আৰু এই কথাত আচৰিত হ'বলগীয়া একো নাই যে শিল প্ৰয়োগৰ প্ৰমাণ সংগ্ৰহৰ পৰা তথা কিছু খনন কাৰ্যৰ পৰা জনিব পৰা হোৱা নৱ প্ৰস্তৰ যুগৰ সংস্কৃতিয়েও সেই একে দিশৰ পৰা অহা সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্যকে প্ৰতিফলিত কৰিছে যেন লাগে...। এইটো লক্ষ্য কৰিবলগীয়া কথা যে, ভাৰতবৰ্ষত আজি এই সংস্কৃতি কেৱল তিব্বত-বাৰ্মা অথবা মুন্ডাভাষিক অঞ্চলসমূহতে সীমাবদ্ধ হৈ আছে। সুদূৰ পশ্চিমাঞ্চল সাংস্কৃতিকভাৱে ইৰাণ আৰু মধ্য এচিয়াৰ সীমান্তত থকাৰ দৰে, ইয়াত সাংস্কৃতিকভাৱে আমি দক্ষিণ-পূব এচিয়া আৰু চীনৰ সীমান্তত আছোঁ। বোধহয়, আংশিকভাৱে, দুৰ্গম অৱণ্যৰে ভৰপূৰ ব্ৰহ্মদেশ আৰু দক্ষিণ চীনৰ পাহাৰৰ মাজেৰে

যোগাযোগৰ অসুবিধাৰ বাবে আৰু আংশিকভাৱে অন্য কাৰণৰ বাবে। ভাৰতীয় সভ্যতা গঢ়ি উঠাৰ ক্ষেত্ৰত পশ্চিমীয়া সংস্কৃতিয়ে পালন কৰাৰ দৰে পূবৰ সাংস্কৃতিক প্ৰভাৱসমূহে সিমান গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিব নোৱাৰিছিল।

ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু অন্য এখন বৃহৎ নদী গংগাৰ মাজত থকা পাৰ্থক্য আমোদজনক। গংগা নদীয়ে গাওঁ আৰু নগৰীয়া সংস্থাপনক কেন্দ্ৰীভূত কৰিছে; কিন্তু ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীয়ে সদায়ে ইয়াৰ পাৰৰ স্থায়ী বাসিন্দাসকলৰ বাবে প্ৰতিকূলতাৰ সৃষ্টি কৰি আহিছে আৰু ইয়াৰ ৰুদ্ৰমূৰ্তিয়ে বাৰে বাৰে গাওঁবাসী তথা খেতিয়কসকলক ত্ৰাসিত কৰিছে। সেয়েহে প্ৰাকৃতিকভাৱেই দুই নদী ব্যৱস্থাৰ উপত্যকাৰ সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া ভিন্ন পথেৰে আগবাঢ়িছে। গংগা নদীয়ে হিন্দুসকলৰ মনত যুগ যুগ ধৰি এক পবিত্ৰ নদী হিচাবে স্বীকৃতি পাইছে আৰু ইয়াক “মাতৃ” আখ্যা দিয়া হৈছে। আৰু এই নদীৰ পাৰতেই অসংখ্য ধৰ্মীয় পৰ্যটকৰ কেন্দ্ৰ গঢ়ি উঠিছে। অন্যহাতে যদিওবা সদায়ে পুণ্যাচাৰৰ স্বীকৃতিৰ পৰা বঞ্চিত হোৱা নাই, তথাপিও ব্ৰহ্মপুত্ৰই গংগাৰ সেই মৰ্যাদা কেতিয়াও লাভ কৰিব পৰা নাই। অন্যহাতে ভাৰতবৰ্ষত ব্ৰহ্মপুত্ৰই একমাত্ৰ প্ৰধান নদ যাক পুৰুষ প্ৰকৃতি প্ৰদান কৰা হৈছে।

জাতিৰাষ্ট্ৰৰ আৰিৰ্ভাৱ আৰু দৃঢ় জাতীয় সীমা গঢ়ি উঠাৰ লগে লগে তথা স্-পৰিবহন আৰু যোগাযোগ ব্যৱস্থা, নিৰ্বাচনী প্ৰক্ৰিয়া আৰু অৰ্থনৈতিক কামকাজত অগ্ৰগতি লাভৰ ফলত বিভিন্ন গোটসমূহৰ মাজত গণতান্ত্ৰিক আৰু আধুনিকীকৰণৰ শক্তি-সমূহৰ কাৰ্যক্ৰমণিকা বৃদ্ধি পালে আৰু ইয়াৰ লগে লগে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাতো পৰিৱৰ্তনৰ বা বলিবলৈ ধৰিলে। এই সকলোবোৰৰ পৰিণতিত মনস্তাত্ত্বিক আৰু সাংস্কৃতিক সীমা প্ৰসাৰিত হ'ল আৰু উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন সাংস্কৃতিক তথা নৃগোষ্ঠীসমূহে লাভাৱানিত হোৱাৰ লগতে আতংকিতও হৈ উঠিল।

এই পটভূমিৰ ভিত্তিতেই উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বৰ্তমান সময়ৰ জীৱনত বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় আৰু ধৰ্মীয় কাৰকসমূহৰ প্ৰভাৱ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰাটো সমীচীন হব। এই কাৰকবিলাকে মানুহৰ চেতনাত শক্তিশালী প্ৰভাৱ পেলাইছে আৰু গণতান্ত্ৰিক প্ৰমূল্যৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ দৃষ্টিভংগী গঢ়ি তোলাৰ কথাটোকো প্ৰভাৱান্বিত কৰিছে।

নৃগোষ্ঠী

নৃগোষ্ঠী আৰু ধৰ্ম এই অঞ্চলৰ বিভিন্ন গোটৰ লোকৰ জীৱনৰ স্থায়ী পৰিচয় প্ৰতীক স্বৰূপ। অতীতত, নৃগোষ্ঠীয় বৈশিষ্ট্য তথা ধৰ্মীয় আনুগত্যই মানুহক তেওঁলোকৰ নিজা পৰিচয় ঠিক কৰাত সহায় কৰিছিল; সংগঠিত ৰাজ্য তথা ফৈদবিলাকে এই পৰিচয়কে তেওঁলোকৰ প্ৰতিবেশীক পৰাভূত কৰিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। এজন বাহিৰৰ লোকৰ বাবে অসমত বাস কৰা লোকজন অসমীয়া, নগালেণ্ডত বাস কৰাজন নগা, মিজোৰামত বাস কৰাজন মিজো, মণিপুৰত বাস কৰাজন মণিপুৰী ইত্যাদি ইত্যাদি।

কিন্তু প্ৰকৃত পৰিবেশ খেলি-মেলি ধৰণৰ আৰু একেবাৰে নৃগোষ্ঠীয় ভিন্নতাৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা উদ্ভব-পূব ভাৰতৰ জনসাধাৰণে পৃথিৱীৰ যিকোনো অংশতকৈ অধিক ভিন্নতাৰ পৰিচয় বহন কৰে।

উদ্ভব-পূব ভাৰতত প্ৰায় ২১৭ টা অনুসূচিত জনজাতি আছে আৰু বহুসংখ্যক পূৰ্বৰ জনজাতিয়ে বৰ্তমান অনুসূচিত জনজাতিৰ স্বীকৃতি লাভৰ বাবে সোচ্চাৰ হৈ উঠিছে। আজি অসমত ২০ টা জনজাতি আছে : তাৰে ১১ টা পাৰ্বত্য অঞ্চলত আৰু ৯ টা ভৈয়ামত। ইয়াৰ মুখ্য জনজাতিসমূহ হৈছে বড়ো, মিছিং, কাৰ্বি, ডিমাচা আৰু কছাৰী। নগালেণ্ডত কন্যাক, আও, চেমা, আংগামী, লোথা, বেংমা আৰু কুকিকে ধৰি ৩৯ টা জনজাতীয় গোষ্ঠী আছে। মণিপুৰত মেইটিসকলৰ উপৰিও আন দুটা জনজাতীয় গোষ্ঠী আছে—নগা আৰু কুকি। নগাসকলৰ আঠটা মুখ্য জনজাতীয় গোষ্ঠী আছে আৰু বহুসংখ্যক উপ-গোষ্ঠী আছে। কুকিসকলৰ সাতটা প্ৰধান জনজাতীয় গোষ্ঠী আছে। আৰু ইয়াৰে প্ৰতিটো গোষ্ঠী আকৌ বহুসংখ্যক উপজনজাতীয় গোষ্ঠীত বিভক্ত হৈ আছে। ত্ৰিপুৰাত ৯ টা অনুসূচিত জনজাতি আছে, ত্ৰিপুৰাৰ মুখ্য জনজাতিসমূহ হৈছে, ত্ৰিপুৰী, ৰিয়াং, জামতিয়া, চাকমা, হালাম, নৱাচিয়া আৰু মোঘ। মেঘালয় হ'ল তিনিটা পুৰণি পাহাৰীয়া গোষ্ঠীৰ বাসভূমি : খাচী, জয়ন্তীয়া আৰু গাৰো। তেওঁলোক আকৌ প্ৰত্যেকেই অসংখ্য ফৈদত বিভক্ত হৈ আছে। অৰুণাচল প্ৰদেশত ১১০ টা অনুসূচিত জনজাতি আছে। তাৰ ভিতৰতে বিখ্যাত জনজাতিকেইটা হ'ল—মনপা, আপাটানি, আদি, খাম্টি, চিংফৌ, ৱাঞ্চো আৰু নিচি। মিজোৰামৰ প্ৰধান জনজাতি সমূহ হ'ল লুচাই, মাৰ, ফালাই, লাউলা, পাং, পাকি, লামেৰ। মিজোৰামত অৱশ্যে ৰিয়াং আৰু চাকমা জনজাতিৰ লোকো আছে।

অসমৰ ভৈয়াম অঞ্চলত অসমীয়া আৰু বঙালী হ'ল দুটা প্ৰধান ভাষিক গোষ্ঠী। অসমীয়াসকল আকৌ আহোম, কোঁচ, কলিতা আৰু অন্যান্য গোষ্ঠীত বিভক্ত হৈ আছে। অসমীয়া আৰু বঙালীৰ সতে ভাষিক সাদৃশ্য থকা মুছলিম লোকো আছে। ত্ৰিপুৰাৰ জনগাঁথনিৰ ছবিখনত বঙালীসকলৰ প্ৰাধান্য আছে আৰু মেঘালয় তথা মণিপুৰতো তেওঁলোকৰ উপস্থিতি আছে। উদ্ভব-পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰত্যেক ঠাইতে ৰাজস্থানী ব্যৱসায়ী গোষ্ঠীটো আৰু বিহাৰ, উদ্ভব প্ৰদেশ, তামিলনাডু, কেৰালা, অন্ধ্ৰপ্ৰদেশ আৰু বংগৰ পৰা কাম কৰিবলৈ অহা মানুহ সিঁচৰতি হৈ আছে।

সেয়েহে উদ্ভব-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসাধাৰণৰ নৃগোষ্ঠীগত ছবিখন নিৰ্ণয় কৰাটো সহজ কথা নহয়। সাধাৰণভাৱে, পাহাৰ তথা ভৈয়ামৰ অনুসূচিত জনজাতিৰ লোকসকল মংগোলীয় বৈশিষ্ট্যপ্ৰধান। ভৈয়ামৰ ইন্দো-ইউৰোপীয় ভাষা কোৱা লোকসকল প্ৰধানকৈ ককেচীয় বৈশিষ্ট্যপ্ৰধান। কিন্তু ভৈয়ামৰ পশ্চিমাঞ্চলত দ্ৰাভিড় আৰু অনাদ্ৰাভিড় উপাদানৰ সতে ককেচীয় সংমিশ্ৰিত লোকো পোৱা যায়। অন্যহাতে পূবলৈ ককেচীয় আৰু মংগোলীয় বৈশিষ্ট্য সংমিশ্ৰণ হৈ থকা লোক পোৱা যায়। নৃতাত্ত্বিক দৃষ্টিকোণৰ

পৰা ইতিহাসৰ বিভিন্ন সময়ত উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ পাঁচটা গোষ্ঠীৰ লোকৰ আগমন ঘটিছিল। সেই কেইটা হ'ল অষ্ট্ৰিক, নেগ্ৰয়ড, কিৰাত, দ্ৰাবিড় আৰু আৰ্য।

অষ্ট্ৰিকসকলেই বোধহয় এই অঞ্চলৰ প্ৰথম অধিবাসী। মেঘালয়ৰ খাচী আৰু জয়ন্তীয়া তথা অসমৰ মৰাণসকল এই গোষ্ঠীৰ লোক। অষ্ট্ৰিক জনগোষ্ঠীৰ লোক চীন, ইন্দোনেচিয়া আৰু ব্ৰহ্মদেশতো দেখিবলৈ পোৱা যায়। তেওঁলোকে আত্মাৰ অমৰত্বত বিশ্বাস কৰে আৰু শিল আৰু গছক পূজা কৰে, কিয়নো তেওঁলোকৰ মতে মৃত্যুৰ পাছত অশৰীৰী আত্মাই শিল অথবা গছত জিৰণি লয়গৈ। অষ্ট্ৰিকসকলে তিৰোতাক সম্পত্তিৰ পৰিচালনাৰ দায়িত্ব দিয়াত প্ৰাধান্য দিয়ে আৰু পৰিয়াল তথা সম্পত্তি সম্পৰ্কীয় কথাবতৰাত তেওঁলোকৰ নেতৃত্ব মানি লয়। এই পৰম্পৰাই বৰ্তমান সময়তো খাচী আৰু জয়ন্তীয়াসকলে মানি চলা মাতৃ-প্ৰধান সমাজ ব্যৱস্থাৰ কাৰণ। ঠিক এই পৰম্পৰাৰ সৈতে তাল মিলাই, অথচ ধৰ্মনিৰপেক্ষ ভাৱনাৰ দ্বাৰা উদ্ধৃত হৈ, এই জনজাতিসমূহৰ মহিলাসকলে ১৯৬০ ৰ দশকত বিক্ষোভ প্ৰদৰ্শন তথা জনসভাত অংশগ্ৰহণ কৰিছিল আৰু ১৯৭১-৭২ চনত মেঘালয়ে পৃথক ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা লাভ কৰাৰ বাবে কাম কৰিছিল।

নেগ্ৰয়ডসকল দক্ষিণ আৰু দক্ষিণ-পশ্চিম চীনৰ পৰা আহিছিল আৰু আজি এই অঞ্চলৰ নগালেণ্ডৰ নগাসকল এওঁলোকৰ নিকটতম আত্মীয়। “নগা” শব্দ ভুলকৈ ব্যাখ্যা কৰি কোৱাৰ দৰে “নগা” লোকসকল উলংগ মানুহ নহয়। আংগামী উপফৈদটোক বাদ দি, নগা গোষ্ঠীৰ লোকসকলে এজন মুখিয়ালৰ নেতৃত্বত শক্তিশালী গ্ৰাম্য অনুষ্ঠানৰ বিকাশ সাধন কৰিছিল আৰু তেওঁলোকে প্ৰগা়্ৰাত্মকতাৰে নিজৰ স্বাধীনতাক ভাল পাইছিল। শিল পূজা নগাসকলৰ মাজত অতি জনপ্ৰিয়, কাৰণ তেওঁলোকে বিশ্বাস কৰে যে শিলৰ পৰাই তেওঁলোকৰ জন্ম হৈছে। নিজা নিজা দোৱান কোৱা বিভিন্ন নগা জনজাতিৰ সকলোৰে মাজত এটা বস্তু দেখা পোৱা যায়, সেইয়া হৈছে তেওঁলোকৰ বীৰত্বৰ চেতনা। ইতিহাসৰ বিভিন্ন সময়ত নগাসকল একেৰাহে বিভিন্ন ফৈদৰ মাজত দন্দ-খৰিয়াল আৰু মুণ্ড ছেদনত লিপ্ত হৈছিল। মণিপুৰ, বৃটিছ শক্তি তথা স্বাধীনোত্তৰ কালত দেশৰ সুৰক্ষা বাহিনীৰ সৈতে হোৱা নগাসকলৰ সংঘৰ্ষৰ কথা সৰ্বজনবিদিত। নগা ৰাজ্যৰ সীমান্তত থকা ভৈয়ামৰ অসমীয়াসকলৰ সৈতে নগাসকলৰ যুদ্ধ-বিগ্ৰহ লিখিত ইতিহাসৰ এক সাধাৰণ পৰিঘটনা। নগাসকলৰ সামাজিক-ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভঙ্গীয়ে পুৰুষ আৰু নাৰীক সম অধিকাৰ দিয়ে। কিন্তু নাৰীক ৰাজনীতি, যুদ্ধ আৰু চিকাৰত অংশগ্ৰহণৰ পৰা বিৰত ৰখা হয়। অতীত পৰম্পৰাৰ সৈতে তাল ৰাখিয়েই নগালেণ্ডৰ ৰাজনৈতিক প্ৰক্ৰিয়াই, তেওঁলোকৰ বিধান সভালৈ লেখত লবলগীয়া সংখ্যাৰ মহিলা প্ৰতিনিধি পঠিওৱা নাই। সম্পত্তিৰ প্ৰতি নগাসকলৰ পৰম্পৰাগত দৃষ্টিভঙ্গী হ'ল ‘উদাসীনতা’। কোনো ব্যক্তিয়ে সম্পত্তি আহৰণ কৰাতকৈ তাৰ বিতৰণহে যে অধিক মহৎ কাৰ্য তাক দেখুৱাবলৈ আয়োজন কৰা বৰভোজে দান কৰোঁতাজনৰ কৃতিত্ব বঢ়াইছিল। এনে বৰভোজ ব্যৱস্থা এতিয়াও জনপ্ৰিয়। কিন্তু সম্পত্তিৰ প্ৰতি মানুহৰ

দৃষ্টিভংগীৰ পৰিৱৰ্তন হৈছে। সম্পত্তিৰ প্ৰতি আক্ৰোহে এতিয়া প্ৰাধান্য পাইছে আৰু সম্পত্তিৰ উমৈহতীয়া মালিকীস্বত্বৰ পৰম্পৰাগত অনুষ্ঠানসমূহ ভাঙি পৰিছে। এই প্ৰক্ৰিয়া আৰু সলনি কৰিব পৰা নাযাব যেনেই লাগে।

“কিৰাত” শব্দটোৱে মংগোলীয় মূলৰ মানুহক বুজায়। পৌৰাণিক তথ্যসমূহে হিমালয়ৰ সীমান্তত আৰু অসমত বাসকৰা লোকসকলক কিৰাত আখ্যা দিছিল। নৃত্যবিদ সকলে কিন্তু কিৰাতসকলক অসম, ত্ৰিপুৰা, মেঘালয়, উত্তৰবংগ আৰু বাংলাদেশত বসবাস কৰা জনজাতিসকলৰ মাজত বৃহৎ প্ৰতিনিধিত্ব থকা বড়োসকলৰ সৈতে অভিন্ন বুলি ভাবে। কিৰাতসকলেই অসমত সৰ্বপ্ৰথমে ভিন্ন প্ৰকাৰৰ ৰেচমৰ খেতি আৰম্ভ কৰিছিল আৰু কৃষিৰ উন্নয়নত অৰিহণা যোগাইছিল। বড়োসকলৰ এক উন্নত ভাষা আছে আৰু তেওঁলোক উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ৰাজনৈতিক শক্তি।

এই শতিকাৰ আগলৈকে দ্ৰাবিড়সকল লেখত লবলগীয়াকৈ উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ অহা নাছিল। এই শতিকাতহে যথেষ্ট সংখ্যক দ্ৰাবিড় মূলৰ মানুহৰ দক্ষিণ ভাৰতৰ পৰা উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ প্ৰব্ৰজন হল। যি কি নহওক, ইতিহাসৰ প্ৰাৰম্ভিক কালছোৱাত হোৱা প্ৰব্ৰজনৰ পৰা এই প্ৰব্ৰজন ভালেখিনি বেলেগ ধৰণৰ।

আৰ্যসকল সু-সংগঠিত আৰু শক্তিশালী লোক আছিল আৰু শক্তিপ্ৰয়োগেৰে তেওঁলোকৰ সমুখৰ সকলো বাধা অতিক্ৰম কৰি অতি সোনকালেই তেওঁলোকে পাৰ্চীয়াৰ পৰা পঞ্জাবলৈ নিজৰ আধিপত্য স্থাপন কৰিছিল। আৰ্যসকল উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ পলমকৈ আহিছিল। অসম উপত্যকা, আৰ্যসকল উত্তৰ বিহাৰৰ পৰা অহা প্ৰব্ৰজনকাৰী আৰু তেওঁলোক বোধহয় খ্ৰীঃ পূঃ চাৰি শতিকাত মগধ আৰু মিথিলাৰ পৰা আহি অসম পাইছিলহি। এইটো অনুমান কৰা যায় যে উত্তৰ বংগ কামৰূপতকৈ পলমকৈ তেওঁলোকৰ অধীনলৈ আহিছিল। অশোকৰ সাম্ৰাজ্য উত্তৰ বংগলৈকে বিস্তৃত আছিল আৰু ই মগধ ৰাজ্যৰ অংশ হৈ ৰৈছিল। অসমীয়া ইতিহাসবিদ কনকলাল বৰুৱাই লিখি গৈছে :

“অন্ততঃ ষষ্ঠ শতিকালৈকে এই অঞ্চলটো মগধ সাম্ৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত আছিল। সাম্ৰাজ্যবাদী গুপ্তসকলৰ শাসনকালত এই প্ৰসাৰিত অঞ্চলটো পুন্দ্ৰবৰ্দ্ধন নামেৰে জনাজাত আছিল। পুন্দ্ৰবৰ্দ্ধনৰ পূব আৰু উত্তৰলৈ থকা কামৰূপ এখন স্বাধীন ৰাজ্য আছিল আৰু মহাকাব্যত উল্লেখ থকা নৰক, ভগদত্ত আৰু বজ্জদত্তৰ বংশধৰ থলুৱা ৰজাকলে এই ৰাজ্য শাসন কৰিছিল। এতিয়ালৈকে পোহৰলৈ অহা শিলালিপিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি খ্ৰীষ্টীয় চতুৰ্থ শতিকাৰ মধ্যভাগৰ পৰা দ্বাদশ শতিকালৈকে অৰ্থাৎ প্ৰায় নশ বছৰ ধৰি নিবৰচ্ছিন্নভাৱে এই ৰজাসকলৰ শাসনৰ প্ৰমাণ পোৱা গৈছে। ইমান দীঘলীয়া সময়ৰ বাবে একেবংশীয় শাসনৰ নমুনা দাঙি ধৰিব পৰা পুৰণি হিন্দুৰাজ্য ভাৰতবৰ্ষত প্ৰায় নাই বুলিলেই হয়।”

আৰ্যসকল উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ পোনপটীয়া আক্ৰমণৰ মনোভাৱ লৈ অহা নাছিল, যি ভাৱেৰে তেওঁলোকে ভাৰতবৰ্ষৰ অন্য প্ৰান্তৰত বিয়পি পৰিছিল। এইটোও সঁচা কথা যে ভাৰতৰ অন্যান্য ঠাই জয় কৰাৰ দৰে তেওঁলোকে উত্তৰ-পূব ভাৰত জয় কৰা নাছিল। এই অঞ্চলত লক্ষণীয়ভাৱে আৰ্য প্ৰমূলাসমূহৰ জনজাতীয়কৰণ আৰু জনজাতীয়

ব্যৱস্থাসমূহৰ আৰ্যকৰণ হৈছিল আৰু এই সংমিশ্ৰণৰ ফলতেই অনাৰ্যৰ ৰাজসভাত ব্ৰাহ্মণসকলে উপদেশক অথবা মন্ত্ৰী হিচাপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰাটো এক সাধাৰণ কথা হৈ উঠিছিল। মংগোলীয় সাংস্কৃতিক প্ৰমূল্যই তথা জীৱনধাৰণ প্ৰণালীয়ে গোড়া হিন্দুধৰ্মৰ উদাৰীকৰণত প্ৰভূত পৰিমাণে অৰিহণা যোগাইছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰতত উদ্ভৱ হোৱা তান্ত্ৰিক পূজা পাতল হিন্দুবাদ আৰু জনজাতীয় আত্মবাদৰ সংযোজনৰ ফলশ্ৰুতি। কামৰূপ ৰাজ্যই বিভিন্ন জাতিৰ মাজত সমন্বয় প্ৰক্ৰিয়াত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছিল। মূলতঃ এক কৃষি সংস্কৃতি, আৰ্য সংস্কৃতি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত বিয়পি পৰিছিল, অন্যহাতে পাৰ্বত্য অঞ্চল কুম্ভখতি কৰা পূৰ্বৰ প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলৰ বাসভূমি হৈ ৰৈছিল।

এই অঞ্চলত পাহাৰ আৰু ভৈয়ামৰ মাজৰ সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াত বৈবাহিক সম্পৰ্ক আৰু বজাৰে এক ডাঙৰ ভূমিকা পালন কৰিছিল।

আহোম ৰজাসকলে সংৰক্ষণ কৰা বুৰঞ্জীয়ে^৭ পাহাৰ আৰু ভৈয়ামৰ মানুহৰ মাজত তথা বিভিন্ন জনজাতিৰ মাজৰ বৈবাহিক সম্পৰ্কৰ কথা দৃঢ়ভাৱে প্ৰতিপন্ন কৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে বুৰঞ্জীৰ পাতত এই কথা পোৱা যায় যে বহুতো আহোম ৰজাৰ পাহাৰৰ পৰা অনা পত্নী আছিল আৰু ভৈয়ামৰ বহু অসমীয়া তিৰোতাও পাহাৰীয়া মানুহৰ কইনা হ'বৰ বাবে পাহাৰলৈ গুচি গৈছিল। মণিপুৰী তিৰোতা আহোম তথা ত্ৰিপুৰী ৰজাৰ প্ৰিয় ৰাণী আছিল। J. P. Mills আৰু W. Hunter ৰ নিচিনা বৃটিছ প্ৰশাসক আৰু নৃতত্ত্ববিদৰ লিখনিত এনে মন্তব্য পঢ়িবলৈ পোৱা যায় যে কিছুমান নগাগোষ্ঠীৰ লোকৰ গাত প্ৰকৃত অসমীয়া তেজ সংমিশ্ৰিত হৈ আছে। এই কথা উল্লেখ কৰাটো প্ৰয়োজনীয় যে যদিও পাহাৰ-ভৈয়ামৰ লোকৰ মাজত বৈবাহিক সম্পৰ্ক সীমিত পৰিসৰতহে হৈছিল, তথাপিও ইয়াৰ সামাজিক তাৎপৰ্য সুদূৰপ্ৰসাৰী আছিল।

হিউৱেন চাণ্ডৰ দিনৰে পৰা পোৱা ঐতিহাসিক তথ্যসমূহত এই অঞ্চলৰ কেন্দ্ৰীয় স্থানসমূহত বিস্তৃতভাৱে 'বজাৰ' বা 'হাট' থকাৰ কথা পোৱা যায়। বজাৰবিলাক ব্যৱসায়-বাণিজ্যৰ কেন্দ্ৰ আছিল আৰু ফৈদ আনুগত্য আৰু আন প্ৰভেদ নিৰ্বিশেষে প্ৰতিবেশী ঠাইৰ লোকসকল বজাৰসমূহলৈ আহিছিল। বেপাৰ-বাণিজ্য যদিও নিম্ন পৰ্যায়ত আছিল, তথাপিও ৰেচম, কপাহী বস্ত্ৰ, নিমখ, শাক-পাচলি, তেল, শস্য আৰু সোণৰ বেপাৰৰ সতে জড়িত বিভিন্ন লোকে ইয়াত ভাগ লৈছিল। ষষ্ঠদশ শতিকাৰ বৈষ্ণৱ গুৰুসকলৰ জীৱন কথা বৰ্ণিত হোৱা 'কথা গুৰুচৰিতে' সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াত বজাৰৰ ভূমিকাৰ কথা স্পষ্টভাৱে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে। কথা গুৰুচৰিতত এই ইংগিতো পোৱা যায় যে বহুতো উদ্যোগী অসমীয়া বণিকে নাৱেৰে ঢাকাত বেপাৰ কৰিবলৈ গৈছিল অথবা জয়ন্তীয়া পাহাৰৰ মাজেৰে স্থলপথেৰে বংগত বেহা-বেপাৰৰ বাবে চিলেটলৈ গৈছিল। নগাহাট, বৰহাট, কছাৰীহাট, বহাহাট, গোভাহাট, ৰাণীহাট আৰু ফুলগিৰিহাটৰ দৰে পাহাৰৰ নামনি অঞ্চলত হোৱা সাপ্তাহিক বজাৰসমূহে এই অঞ্চলৰ পাহাৰ আৰু ভৈয়ামৰ জনসাধাৰণৰ মাজত নিয়মীয়া বেপাৰ বাণিজ্যৰ সুবিধা প্ৰদান কৰিছিল। এই বজাৰবিলাকত

পাহাৰ অঞ্চলৰ লোকে কেঁচা কপাহ আৰু লোহাৰ বিনিময়ত ভৈয়ামৰ লোকৰ পৰা চাউল, শুকানমাছ আৰু কপাহ তথা বেচমী কাপোৰ লৈছিল।^{১০} এই বজাৰবিলাকে একেবাৰে দক্ষিণত ব্ৰহ্মদেশৰ লোকৰ সতে, উত্তৰত তিব্বতৰ সতে আৰু পশ্চিমত বাংলাদেশৰ সতে সম্পৰ্ক স্থাপনৰ পথ সুগম কৰি দিছিল। বিগত শতিকাবোৰত উদ্ভব-পূব ভাৰতৰ নৃগোষ্ঠীয় গাঁথনিত এফালে এক আত্মীকৰণৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰু অন্যফালে জনগোষ্ঠীয় পৰিচয় বৰ্তাই ৰখাৰ প্ৰচেষ্টা, এই অঞ্চলৰ সমাজ বুৰঞ্জীৰ এক উল্লেখনীয় বৈশিষ্ট্য আছিল।

উনৈশ শ পয়ত্ৰিশ চনত প্ৰতিটো জনজাতিকে কিছুমান বিশেষ প্ৰশাসনিক আৰু নিৰ্বাচনী সুবিধা প্ৰদানৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ কৰা হৈছিল। ভাৰতীয় সংবিধানৰ অধীনত অনুসূচিত জাতি আৰু জনজাতিসকলৰ বাবে সংৰক্ষণৰ ব্যৱস্থাৰ জৰিয়তে ১৯৩৫ ৰ এই ব্যৱস্থাৱলীৰ ৰাজনৈতিক প্ৰভাৱ আৰু বেছি শক্তিশালী কৰি তোলা হ'ল। অৰ্থনৈতিক আকাংক্ষা আৰু সৰ্বতোপৰি নিৰ্বাচনী প্ৰক্ৰিয়াত নৃগোষ্ঠীয় পৰিচয়ৰ ৰাজনৈতিকীকৰণ আৰু কোনো বিশেষ জনজাতি অধ্যুষিত অঞ্চলসমূহত উন্নয়নমূলক আঁচনি ৰূপায়ণৰ বাবে হোৱা দাবীয়ে নৃগোষ্ঠীয় বান্ধোনক আৰু বেছি ৰাজনৈতিক ৰূপ দিলে। পূৰ্বৰ সকলো সময়তকৈ স্বাধীনোত্তৰ কালত জনগোষ্ঠীয় সত্ত্বাক লৈ বহু বেছি সচেতনতা গঢ়ি উঠিছে।

যিধৰণে বিভিন্ন জনজাতিসমূহে তেওঁলোকৰ বৰ্তমানৰ পৰিচয় লাভ কৰিছে অথবা তেওঁলোকৰ নামকৰণ কৰিছে, সি সঁচাকৈয়ে আমোদজনক। বৃটিছসকল অহাৰ পূৰ্বে, প্ৰায়বিলাক জনজাতিয়েই তেওঁলোকৰ নৃগোষ্ঠীয় ঐতিহ্য সম্পৰ্কে সচেতন নাছিল আৰু তেওঁলোকৰ স্থানিক সচেতনতা পৰিয়াল, ফৈদ আৰু গাঁৱৰ মাজতে সীমাবদ্ধ আছিল। সমাজতত্ত্ববিদসকলে এই কথা প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে যে বৰ্তমান সময়ৰ আবেগজনিত নামকৰণ, যেনে নগা, কুকি, লুচাই, গাৰো আৰু আবৰ আদি ভৈয়ামৰ লোকসকলে বিভিন্ন জনজাতিক দিয়া নাম। ইয়াৰ প্ৰতি হোৱা শেহতীয়া প্ৰতিক্ৰিয়া হিচাপে আমি দেখা পাওঁ, আজি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ “মিৰি” সকলে নিজকে “মিচিং” বুলি কব বিচাৰিছে অথবা অৰুণাচল প্ৰদেশৰ আবৰ আৰু ডফলা হিচাপে পৰিচিত জনজাতিসকলে নিজকে ‘আদি’ আৰু ‘নিচি’ বুলি কব বিচাৰিছে। অন্য বহুতো জনজাতিৰ ক্ষেত্ৰতো এইটো ঘটিছে। পাহাৰ অথবা ভৈয়ামত বাস কৰা, থলুৱা অথবা প্ৰব্ৰজনকাৰী, হিন্দু, খ্ৰীষ্টিয়ান, মুছলিম অথবা আত্মবাদীসকল প্ৰত্যেকেই অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিকভাৱে নিজৰ স্থিতি শক্তিশালী কৰাৰ দুৰ্বাৰ আকাংক্ষাৰ তাড়নাতে নিজৰ লোকাচাৰ আৰু পৰম্পৰা অটুট ৰাখিব বিচাৰে। এই সকলোবোৰ আকাংক্ষাই বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় সদস্যসকলৰ মাজত প্ৰতিযোগিতা, সংঘৰ্ষ আৰু ক্ষমতাৰ যুঁজৰ সূচনা কৰিছে।

দৃঢ়ভাৱে সাৰ্বজনীন ভোটাদিকাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰা নিৰ্বাচনী প্ৰক্ৰিয়াই এই সকলোবিলাক সংঘাতৰ ওৰ পেলাব বুলি ভবা হৈছিল। কিন্তু দুৰ্ভাগ্যজনকভাৱে, বহুতো ঐতিহাসিক

কাৰণত, সংঘাত নিৰ্মূলৰ এই কৌশল বহু বছৰ ধৰি কিছুমান গোটৰ বাবে গ্ৰহণযোগ্য হৈ নুঠিল। এই অঞ্চলৰ এগৰাকী প্ৰাক্তন ৰাজ্যপাল বি.কে. নেহৰুৰ নিম্নোল্লিখিত মন্তব্যই উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বহু ঠাইত ভ্ৰমণ কৰা বা অস্থায়ীভাৱে বসবাস কৰা লোকসকলৰ অনুভূতিক প্ৰতিধ্বনিত কৰে :

‘ইয়ালৈ অসমৰ ৰাজ্যপাল হিচাপে মোৰ আগমনে মোক এক সাংস্কৃতিক জোকাৰ দিলে...কাৰণ মই আৱিষ্কাৰ কৰিলো যে উত্তৰ-পূব ভাৰতত, যিমানেই সৰু নহওক কিয়, প্ৰতিটো সামাজিক গোটো নিজা সাংস্কৃতিক পৰিচয় বৰ্তাই ৰখাত গুৰুত্ব দিয়ে। নিজৰ প্ৰতিবেশীৰ পৰা নিজৰ পৃথকতাক গুৰুত্ব দিয়াৰ জিজ্ঞাসাক, যিটোক আকৌ জন্ম দিছে সেই আত্মপৰিচয়ৰ অন্বেষণে, মই প্ৰথমে ধৰিবই পৰা নাছিলো আৰু এইটো গ্ৰহণ কৰিবলৈকো মই সম্পূৰ্ণভাৱে সক্ষম নহওঁ।’^৫

সীমিত সামাজিকীকৰণ আৰু কৰ্ম সংস্থানৰ সুবিধাৰ অভাৱৰ ঐতিহাসিক পটভূমিত, প্ৰধান জনজাতিসমূহক সুকীয়া ৰাজ্য গঠনৰ সুবিধা দিয়াৰ পাছতো, উত্তৰ-পূব ভাৰতত এটা নৃগোষ্ঠীৰ আন এটা নৃগোষ্ঠীৰ প্ৰতি যি দৃষ্টিভংগী, সি পাৰস্পৰিক সন্দেহৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হোৱাৰ সম্ভাৱনা আছে। এটা বিশেষ নৃগোষ্ঠীয় সদস্যপদে ইয়াৰ সদস্যসকলক শান্তি আৰু আত্মপৰিচয় প্ৰদান কৰাটো অব্যাহত থাকিব। দ্ৰুত উদোগীকৰণে হয়তো শেষ সমিধান দিব পাৰে, কিন্তু অন্য গোষ্ঠীৰ দ্বাৰা নিঃশেষ হোৱাৰ শংকাই আছুতীয়াকৈ থকাৰ সংস্কৃতি বৰ্তাই ৰাখিব। যিমানদূৰ সম্ভৱ প্ৰতিটো নৃগোষ্ঠীয়েই অন্য নৃগোষ্ঠীৰ পৰা আঁতৰি থাকিব বিচাৰিব। নৃগোষ্ঠীয় বাস্তৱতাই শ্ৰেণী গাঁথনি গঢ়ি উঠাতো বাধা জন্মাব। বিশেষকৈ জনজাতিসকলৰ মাজত খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মৰ উপস্থিতিয়ে সমাজবাদী ধাৰণাৰ অধিক বিকাশত বাধা জন্মাইছে। ঠিক সেইদৰে, বঙালীসকলৰ মাজত সাম্যবাদী আদৰ্শ প্ৰসাৰিত হোৱা কথাটোৱে বঙালী আধিপত্য মানি নোলোৱা সকলক মাৰ্ক্সবাদ গ্ৰহণ কৰাৰ পৰাও বাৰণ কৰিছে। কিন্তু উত্তৰ-পূব ভাৰতত জনগোষ্ঠীয় “ৰমন্যাসবাদে” পৰিশেষত মানুহৰ ভোগবাদী আকাংক্ষাৰ ওচৰত সেও মানিব আৰু এটা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ গঠন আৰু বিকাশৰ পথ প্ৰশস্ত কৰিব। তৃতীয় অধ্যায়ত এই সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হৈছে।

ধৰ্ম

প্ৰায়বিলাক সমাজৰ বিষয়ে বুজিবলৈ যাওঁতে সেই সমাজৰ ধৰ্ম, ধৰ্মীয় প্ৰমূল্য তথা ধৰ্মবিধি সম্পৰ্কে পৰ্যালোচনা কৰাটো গুৰুত্বপূৰ্ণ। সৌ সিদিনালৈকে, ওলোৱা-সোমোৱাৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট বাধা নিষেধ থকা উত্তৰ-পূব ভাৰতত সু-চিকিৎসাৰ অভাৱৰ বাবে মানুহৰ আয়ুস বৰ চুটি আছিল আৰু বিজ্ঞানৰ বিকাশ সম্পৰ্কে উত্তৰ-পূব ভাৰত তুলনামূলকভাৱে অজ্ঞ আছিল। সেয়েহে ধৰ্মীয় বিশ্বাস তথা পৰম্পৰাগত বিশ্বাসে ইয়াত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰি আহিছে আৰু বিজ্ঞত পৰিসৰৰ মানৱীয় কামকাজ তথা সামাজিক অনুষ্ঠানসমূহ এনে বিশ্বাসৰ দ্বাৰা চালিত হৈ আহিছে। যি কি

নহওক, আমি যেতিয়া ধৰ্মীয় দৃষ্টিভংগী আৰু বিশ্বাসৰ কথা কৈছোঁ তেতিয়া ধৰ্মক এক বিশ্বাসৰ ব্যৱস্থা বুলি গণ্য কৰাতকৈ এক সাংস্কৃতিক ব্যৱস্থা আৰু সভ্যতাৰ কাৰক হিচাপেহে ধৰ্মক অগ্ৰাধিকাৰ দিব খোজোঁ। স্বাধীনোত্তৰ কালত ধৰ্মনিৰাপেক্ষকৰণ বিয়পাৰ পাছতো, ভাৰতবৰ্ষত ধৰ্মই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰি আছে আৰু আমি ইয়াত, উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰধান ধৰ্ম ব্যৱস্থাসমূহৰ গুৰুত্ব সম্পৰ্কে পৰীক্ষা কৰিম।

জড়োপাসনাবাদ বা আত্মাবাদ

বিশেষকৈ বিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিৰপৰা জনজাতীয় জড়োপাসনাবাদত বিশ্বাসী লোকৰ সংখ্যা কমি আহিছে। আত্মাবাদী বিশ্বাসৰ অনুগতসকলে ইতিমধ্যে অধিক 'উন্নত' হিন্দু আৰু খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিছে। কিন্তু আত্মাবাদী বিশ্বাসৰ বিভিন্ন দৃষ্টিকোণসমূহ এতিয়াও গুৰুত্বপূৰ্ণ, কাৰণ এটা নতুন বিশ্বাস সাৱটি ললেই এজন ব্যক্তিয়ে তেওঁৰ উপৰিপুৰুষসকলে তেওঁক দি যোৱা পৰম্পৰাগত বিশ্বাসক একেৰাতিৰ ভিতৰতে দলিয়াই পেলাব নোৱাৰে। আত্মাবাদী বিশ্বাস আৰু ইয়াৰ অনুশীলনৰ মূল ধাৰণাসমূহনে কি কি?

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনজাতিসকলে 'আত্মা'ক তেওঁলোকৰ বিশ্বাসৰ সৰ্বপ্ৰথম অংগ বুলি জ্ঞান কৰে। কিন্তু আত্মাৰ আয়তন আৰু আকাৰৰ ধাৰণা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন ঠাইত বেলেগ বেলেগ। মিজোৰামৰ লাখৈৰসকলে আত্মাৰ আকৃতি আৰু আকাৰত দেহৰ সতে সাদৃশ্য থকা বুলি ভাবে। অন্যহাতে মণিপুৰৰ থাডৌ কুকিসকলে আত্মাক ব্যক্তিৰ এক ক্ষুদ্ৰ সংস্কৰণ বুলি ভাবে। এই ধাৰণা মণিপুৰ আৰু নগালেণ্ডৰ নগাসকলৰ মাজতো প্ৰচলিত। চেমা নগাসকলে আকৌ আত্মাক দেহৰ ছাঁ অথবা প্ৰতিফলন বুলি বিশ্বাস কৰে। কিছুমান জনজাতিয়ে আত্মাৰ বহুৰূপত বিশ্বাস কৰে। আও নগাসকলে বিশ্বাস কৰে যে এই পৃথিৱীৰ প্ৰতিজন ব্যক্তিৰ বাবে আকাশত 'টিয়া' বা অদৃষ্ট বোলা এক অনুৰূপ পাৰলৌকিক সত্তা আছে, আৰু প্ৰত্যেক ব্যক্তিৰ বাবেই পৃথিৱীত আৰু আকাশত তিনিটাকৈ আত্মা আছে। এই তিনি আত্মাৰ ভিতৰত এটাৰ কবলত থাকে অদৃষ্ট, আন এটাই ব্যক্তিজনে যেতিয়াই ঘৰ এৰি যায় তেওঁৰ লগে লগে যায়, আৰু তৃতীয়টো জুপুৰীৰ ভিতৰতে থাকে। আন কিছুমান জনজাতিয়েও এনেধৰণৰ বিশ্বাসতে চলে। এজন মানুহৰ মৃত্যুৰ পাছত আত্মা আকাশত থকা 'মৃতকৰ ৰাজ্যলৈ গুচি যায়। 'মৃতকৰ ৰাজ্য'ত জীৱনৰ প্ৰকৃতি পৃথিৱীৰ জীৱনতকৈ বেলেগ নহয়। ৰেংমা নগা আৰু চেমা নগাসকলে বিশ্বাস কৰে যে জনমে জনমে একেজন পুৰুষে একেগৰাকী তিৰোতাকে বিয়া কৰায় আৰু তেওঁলোকৰ মাজলৈ একেবোৰ সন্তানেই আহে। মৃত্যুৰ পাছত এজন মানুহে কি ধৰণৰ স্থিতি লাভ কৰিব সেইটো নিৰ্ণয়ৰ বেলিকা পৃথিৱীৰ মানুহজনে কৰা কামকাজতকৈ ব্যক্তিজনৰ কেনেকৈ মৃত্যু হয় অথবা তেওঁৰ শৱদেহ কেনেকৈ সৎকাৰ কৰা হয় সেইটোৰহে গুৰুত্ব বেছিঃ দুৰ্ঘটনাত মৃত্যু হোৱা অথবা হত্যাৰ বলি হোৱাটোক

অমংগলসূচক বুলি গণ্য কৰা হয়। এজন ব্যক্তিয়ে যুদ্ধত দেখুওৱা ব্যক্তিগত বীৰত্ব, প্ৰেমত তেওঁৰ সফলতা, বলি বিধানত তেওঁৰ কাৰ্যদক্ষতা আদিৰ দ্বাৰাও সিখন পৃথিৱীত তেওঁ এক সুখী জীৱন লাভ কৰিব পাৰে।

প্ৰেতাৱাৰ পূজাত প্ৰধান আৰাধ্য দেৱতা, উপৰি পুৰুষৰ প্ৰেতাৱা আৰু গাঁৱৰ দেৱ-দেৱীক পূজা কৰা হয়। মিজোৰামৰ জনজাতিসকলে সচৰাচৰ বিশ্বাস কৰে যে এই বিশ্বৰ ভাগ্য নিয়ন্ত্ৰণ কৰে তেওঁলোকে খাজাংপা বুলি কোৱা দেৱতাজনে। তেওঁ আকাশত বাস কৰে, কু-কৰ্ম কৰাসকলক শাস্তি দিয়ে আৰু ভাল কাম কৰোঁতাক উপযুক্ত উপহাৰ দিয়ে। অৱশ্যে বহুতো নগা জনজাতিয়ে পৰম আৰাধ্য দেৱতা থকা কথাটোত বিশ্বাস নকৰে। নগা জনজাতিসকলৰ মাজত পূৰ্বপুৰুষক পূজা কৰাৰ বৰ বেছি প্ৰমাণ পোৱা নাযায়, কিন্তু পূৰ্বপুৰুষক পূজা কৰাটো উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনজাতীয় সমাজৰ এক উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য। লুচাই, লাথেৰ, মণিপুৰী, খাচী আৰু জয়ন্তীয়াসকলে তেওঁলোকৰ উপৰি পুৰুষসকলক পূজা কৰে আৰু সময়ে সময়ে তেওঁলোকৰ নামত বলিও দিয়ে। খাচী তথা কছাৰীসকলৰ মাজত গ্ৰাম দেৱতাৰ পূজাৰ প্ৰচলন দেখা পোৱা যায়। মেইটি, লাথেৰ আৰু চেমা নগাসকলৰ মাজতো গ্ৰাম দেৱতাৰ পূজাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায়। আনবিলাক নগা জনজাতি আৰু প্ৰায়বিলাক কুকি জনজাতিয়েই গ্ৰাম দেৱতাত বিশ্বাস নকৰে।

‘প্ৰকৃতি’ সদায়ে মানুহৰ বাবে ত্ৰাস আৰু ভীতিৰ কাৰণ হৈ আহিছে। অতীজৰ জনজাতিবিলাকে প্ৰকৃতিৰ বিভিন্ন উপাদানক পূজা কৰিছিল আৰু বিভিন্ন ধৰণে সন্তুষ্ট কৰি ৰাখিব খুজিছিল। জনজাতিসকলে বিশ্বাস কৰিছিল যে অতি প্ৰাকৃতিক শক্তি সমূহৰ ইচ্ছাই বেমাৰ আজাৰ আৰু মৃত্যু, শস্য ধ্বংস হোৱা আৰু অন্য ধৰণৰ প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে। আও নগাসকলে অপ-প্ৰেতাৱাৰ সন্তুষ্টিৰ বাবে জন্তু বলি দিব লাগে বুলি বিশ্বাস কৰিছিল। প্ৰত্যেক জনজাতিয়েই কোনোবা নহয় কোনোবা ধৰণে শিল, গছ, সাপ, নদ-নদী, পাহাৰ আদি প্ৰকৃতিৰ উপাদানসমূহক পূজা কৰা আমি দেখা পোওঁ।

উনবিংশ শতিকাৰ মাজভাগৰ পৰা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন অংশত আত্মবাদত বিশ্বাসীসকলে ব্যাপকভাৱে খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মৰ সতে যুঁজিবলগীয়া হৈছিল। বিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিৰ পৰা, হিন্দুধৰ্ম আৰু বৌদ্ধধৰ্মৰ সতে প্ৰায় সম্পৰ্ক নোহোৱা জনজাতিসকলক জাকে জাকে খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মত দীক্ষিত কৰা হৈছিল। এই প্ৰক্ৰিয়াই নিজেই নিজৰ সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিছিল। অৰুণাচল প্ৰদেশত খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মত দীক্ষিতকৰণৰ প্ৰক্ৰিয়াটোৱে অসন্তুষ্টিৰ সৃষ্টি কৰিছিল আৰু শক্তি প্ৰয়োগ, ঠগবাজী, উচটনি আৰু প্ৰলোভনৰ জৰিয়তে হোৱা ধৰ্মান্তৰকৰণ বন্ধ কৰিবৰ বাবে আইনো প্ৰণয়ন কৰিবলগীয়া হৈছিল। মণিপুৰত বহু শতিকাৰ আগেয়ে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰা মেইটিসকলে এতিয়া এই সাংস্কৃতিক সম্পৰ্ক বিছিন্ন কৰিবৰ বাবে আৰু পাঁচ শতিকাতকৈও আগেয়ে তেওঁলোকৰ উপৰিপুৰুষসকলে

অনুশীলন কৰা আত্মবাদী বিশ্বাসৰ পুনৰুত্থানৰ দাবী তুলিছে। এওঁলোকে আজিকালি হিন্দুধৰ্মৰ বহুতো উৎসৰ পালন নকৰে। প্ৰায় আটাইশ বছৰতকৈও আগেয়ে ব্ৰাহ্মণ সকলে জনজাতীয় ধৰ্ম পুথি পুৰি পেলোৱা ঠাইতে হিন্দুধৰ্মৰ ধৰ্মপুথি পুৰিবৰ বাবে ১৯৭৯ চনত আয়োজন কৰা এটা অনুষ্ঠানত এজন প্ৰাক্তন মন্ত্ৰীয়ে সভাপতিত্ব কৰিছিল। এই ঘটনাবিলাক কেৱল ধৰ্মীয় আৰু আধ্যাত্মিক উদ্বিগ্নতাৰ দ্বাৰাই পৰিচালিত হোৱা নাই, ইয়াৰ অৰ্থনৈতিক উদ্দেশ্যও আছে। এই কথা সকলোৱে বুজি উঠাটো উচিত হব যে আধ্যাত্মিক প্ৰশান্তি প্ৰদান কৰা আৰু ঐতিহাসিকভাৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ মূল্যবোধবিশিষ্ট বিশ্বাস আৰু অনুশীলনৰ পৰা কোনো লোকক বঞ্চিত কৰিলে তেওঁলোকৰ অনুভূতিত আঘাত লাগিবই আৰু এক বঞ্চনাৰ ভাৱে তেওঁলোকক পীড়িত কৰিবই।

বৌদ্ধধৰ্ম

ব্ৰাহ্মণধৰ্মৰ দৰে বৌদ্ধধৰ্ম বিহাৰৰ পৰা উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ অহা নাছিল—বৰঞ্চ ই দেশৰ সীমাৰ বাহিৰৰ পৰাহে আহিছিল; ত্ৰিষতৰ পৰা অৰুণাচল প্ৰদেশৰ মাজেৰে আৰু ব্ৰহ্মদেশৰ পৰা মিজোৰামৰ মাজেৰে এই ধৰ্মৰ আগমন ঘটিছিল আৰু পাছত ই উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন অংশলৈ বিয়পি পৰিছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অধিক সংখ্যক বৌদ্ধধৰ্মী লোকেই মহাযানী।

ব্ৰহ্মদেশৰ সৈতে ভৌগোলিক সান্নিধ্য আৰু মণিপুৰ আৰু ব্ৰহ্মদেশৰ মাজত সঘনে যোগাযোগ হৈ থকা সত্ত্বেও, মণিপুৰত বৌদ্ধধৰ্মৰ খুব কম প্ৰভাৱহে পৰিছিল। হিউৱেন চাঙে লক্ষ্য কৰিছিল যে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত বৌদ্ধধৰ্ম পৰিচিত আছিল, কিন্তু ই বৰ জনপ্ৰিয় নাছিল আৰু আনকি ভাস্কৰ বৰ্মণৰ ৰাজত্বকালতো বৌদ্ধধৰ্মই এই অঞ্চলত বিশেষ প্ৰভাৱ পেলাব পৰা নাছিল। তথাপিও, বহুতো লেখত লবলগীয়া বৌদ্ধধৰ্মী পণ্ডিত তথা বৌদ্ধধৰ্মৰ বিৰোধী পণ্ডিতে অষ্টম আৰু দশম শতিকাৰ মাজৰ সময়ছোৱাত কামৰূপত নাম কৰিব পাৰিছিল। বৌদ্ধধৰ্ম কামৰূপ আৰু তিব্বত—দুয়োখন ৰাজ্যৰ মাজত পাৰস্পৰিক আদান-প্ৰদানৰ এক মাধ্যমো হৈ উঠিছিল।

অৰুণাচল প্ৰদেশৰ পাৰ্বত্য অঞ্চলত বৌদ্ধধৰ্ম সভ্যতাৰ বাহক হৈ উঠিছিল, আৰু জনজাতীয়সকলৰ মনত এক বিশ্বপ্ৰেমৰ অনুভূতি তথা সকলো জীৱিত বস্তুৰে প্ৰতি কৰুণাৰ ভাৱ উদ্ৰেক কৰিছিল। বৌদ্ধধৰ্মৰ সহনশীল নীতিয়ে মৃত্যুৰ পাছত আত্মা অন্য দেহলৈ গমন কৰা তত্ত্ব তথা সুকৰ্মৰ জৰিয়তে লাভ কৰা উৎকৃষ্ট শক্তিৰ কথা প্ৰচাৰ কৰিছিল আৰু তাৰ জৰিয়তে স্থানীয় আচাৰ নীতিৰ পৰিৱৰ্তন সাধিছিল। বাহ্যিক ৰূপত অন্য জনজাতিবিলাকৰ দৰেই কঠোৰ হোৱা সত্ত্বেও বৌদ্ধধৰ্মৰ এই অনুগামীসকল আচৰণত নম্ৰ।

অৰুণাচল প্ৰদেশৰ বিভিন্ন জনজাতিয়ে ভৈয়ামৰ মানুহৰ সৈতে সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিছিল আৰু তেওঁলোকৰ সতে সমিলমিলেৰে বসবাস কৰিছিল। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ

তেজপুৰ, নাৰায়ণপুৰ, ডিব্ৰুগড়, শদিয়া আৰু অন্যান্য ঠাইত বৌদ্ধ বিহাৰ স্থাপন কৰা হৈছিল আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশৰ জনজাতিসকলে নিয়মীয়াকৈ এইবোৰ ভ্ৰমণ কৰিছিলহি। প্ৰকৃততেই, বৌদ্ধধৰ্মই অৰুণাচল প্ৰদেশৰ বিভিন্ন জনজাতি আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ থলুৱা মানুহৰ মাজত এক সৌহাৰ্দপূৰ্ণ সম্পৰ্ক গঢ়ি উঠাৰ পথ প্ৰশস্ত কৰি তুলিছিল।

হিন্দুধৰ্ম

বৃটিছসকল ১৮২৬ চনত উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ অহাৰ সময়ত এই অঞ্চলত হিন্দুধৰ্ম সুপৰিচিত আছিল, কিন্তু ই সকলোৰে গ্ৰহণযোগ্য ধৰ্ম নছিল। পাহাৰ অঞ্চলবিলাকত বৌদ্ধধৰ্ম আৰু ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰা উভয়ে প্ৰশংসিত হোৱা সত্ত্বেও সেই সময়লৈকে আত্মবাদী বিশ্বাস আৰু ৰীতিনীতিৰ অনুশীলন চলিছিল। এক বিৰতনমূলক প্ৰক্ৰিয়াৰ জৰিয়তেহে ব্ৰহ্মপুত্ৰ, মণিপুৰ আৰু সুৰমা উপত্যকা আৰু ত্ৰিপুৰাৰ নিচিনা ভৈয়াম অঞ্চলসমূহে শাক্তসকলৰ হিন্দুধৰ্ম বা বৈষ্ণৱধৰ্ম অথবা দুয়োটাৰে সংমিশ্ৰিত ৰূপক গ্ৰহণ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। স্পষ্টকৈ বুজি উঠিবৰ কাৰণে, হিন্দুধৰ্মক তিনিটা দৃষ্টিকোণৰ পৰা আলোচনা কৰিব খোজা হৈছেঃ প্ৰথমতে, ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰাৰ প্ৰকৃতি আৰু বিষয়বস্তু; দ্বিতীয়তে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত আৰু মণিপুৰ উপত্যকাৰ প্ৰধানতঃ জনজাতি অধ্যুষিত অঞ্চলসমূহত হিন্দুধৰ্মৰ প্ৰসাৰ, আৰু শেহত, পাহাৰ অঞ্চলত হিন্দুধৰ্মক নাকচ কৰাৰ আঁৰৰ কাৰণবোৰ কিছু পৰিমাণে হলেও আমি উপলব্ধি কৰিব লাগিব।

ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰা

ইতিহাস আৰু পুৰাণকে ধৰি ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰতক লৈ ভাৰতবৰ্ষৰ মহাকাব্যিক সাহিত্য সৃষ্টি হৈছে। ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰত দুয়োখন মহাকাব্যই মূলতঃ ধৰ্ম নিৰপেক্ষ আৰু উত্তৰ-পূব ভাৰতকে ধৰি ভাৰতীয় জনসাধাৰণৰ জীৱন আৰু চিন্তা-চেতনাত দুয়োখনৰে প্ৰবল প্ৰভাৱ পৰিছে। পুৰাণবিলাকৰ ভিতৰৰে এখন ভাগৱতে, উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিশেষভাৱে বহুল সমাদৰ লাভ কৰিছিল।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰাৰ কেন্দ্ৰ হৈ উঠিছিল। অসমতেই জনজাতীয় আত্মবাদ আৰু হিন্দুধৰ্মৰ মাজত হোৱা পাৰস্পৰিক প্ৰভাৱৰ ফলত হিন্দুধৰ্মৰ তান্ত্ৰিক ৰূপটো উদ্ভৱ হৈছিল। কামাখ্যা মন্দিৰক কেন্দ্ৰ কৰি গঢ়ি উঠা তান্ত্ৰিক ৰীতি-নীতি ইয়াৰ যাদুবিদ্যা আৰু বলি বিধানৰ বাবে বিখ্যাত হৈ উঠিছিল আৰু ই উত্তৰ-পূব ভাৰতত বসবাস কৰা লোকসকলৰ উপৰিও দেশৰ অন্য প্ৰান্তৰ লোক সকলকো আকৰ্ষণ কৰিছিল। মণিপুৰী অথবা মেইটিসকলক পঞ্চদশ শতিকাত হিন্দুধৰ্মত দীক্ষিত কৰোৱা হৈছিল আৰু প্ৰথমতে তেওঁলোকে শিৱ আৰু কামাখ্যাত বিশ্বাস ৰাখিছিল। অষ্টাদশ শতিকাতহে মণিপুৰৰ লোকসকলে বৈষ্ণৱবাদ

গ্ৰহণ কৰিছিল। ঠিক সেইদৰেই ত্ৰিপুৰাৰ কালাই আৰু ৰূপিনিসকল প্ৰথমতে ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈছিল আৰু পাছলৈ তেওঁলোকে বৈষ্ণৱধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিছিল। এই কথাত কোনো সন্দেহৰ অৱকাশ নাই যে ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰা পাহাৰ অঞ্চলৰ লোকৰ মাজত ইতিমধ্যেই পৰিচিত আছিল, কিন্তু ষষ্ঠদশ শতিকাতহে আমি নৰোত্তম আতা—এগৰাকী নগা, গোবিন্দ আতা—এগৰাকী গাৰো, বলাই আতা—এগৰাকী মিকিৰ আৰু এনে বহুলোকৰ বিষয়ে জানিবলৈ পাওঁ আৰু এওঁলোকেই তেওঁলোকৰ নিজা নিজা পাহাৰ অঞ্চললৈ শংকৰদেৱৰ বাণী কঢ়িয়াই নিছিল।

ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত হিন্দুধৰ্মৰ প্ৰসাৰ

হিন্দুধৰ্ম আৰু হিন্দু শাসন ব্যৱস্থাৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰা ছাত্ৰসকলৰ বাবে কিছুমান ক্ষেত্ৰত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাতকৈ ভাৰতবৰ্ষৰ অন্য কোনো অংশই অধিক ৰোমাঞ্চকৰ হ'ব নোৱাৰে। উত্তৰ-পূব ভাৰত হিন্দু বিশ্বাসৰ সীমান্তৱৰ্তী অঞ্চল আৰু ইয়াত আমি হিন্দুধৰ্ম আৰু জনজাতীয় বিশ্বাসৰ মাজত গুৰুত্বপূৰ্ণ সংমিশ্ৰণ প্ৰত্যক্ষ কৰোঁ।

আৰ্য্যকৰণ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হোৱাৰ পূৰ্বেই ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত হিন্দুকৰণ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হৈছিল। যি কি নহওক, ইয়াৰ দ্বাৰা আমি হিন্দুধৰ্ম আৰু আৰ্য্যকৰণৰ মাজত কোনোধৰণৰ গুৰুতৰ সংঘাতৰ ইংগিত দিব বিচৰা নাই, কিন্তু এই কথাতহে গুৰুত্ব দিব বিচৰা হৈছে যে সচৰাচৰ বিশ্বাস কৰাৰ দৰে এই আত্মবাদী সমাজত বহু পলমকৈ হিন্দুধৰ্ম সংস্থাপিত হোৱাৰ বিপৰীতে, প্ৰাক ঐতিহাসিক কালতেই উত্তৰ-পূব ভাৰতত হিন্দুধৰ্মই স্থিতি লাভ কৰিছিল। এই ক্ষেত্ৰত প্ৰামাণিকভাৱেই কুৰুক্ষেত্ৰৰ ৰণত কৌৰৱপক্ষৰ হৈ যুদ্ধ কৰা অসমৰ কিস্কদন্তীৰ ৰজা ভগদত্তৰ নাম উল্লেখ কৰিব পাৰি। ভগদত্তৰ বিষয়ে লিখিবলৈ গৈ এচ. কে. চেটাৰ্জীয়ে উল্লেখ কৰিছে : তেওঁ কিৰাত বা মংগোলীয় মুখিয়ালৰ প্ৰতীক আৰু তেওঁ প্ৰায় খ্ৰীঃপূঃ ১০০০ চনত মায়াদেশ বা মধ্যদেশত বিকাশ লাভ কৰা ব্ৰাহ্মণিক বিশ্বাসৰ প্ৰভাৱত পৰিছিল।^১

গুৱাহাটীৰ সমীপৰ আমবাৰীত হোৱা পুৰাতাত্ত্বিক খননকাৰ্যৰ পৰা খ্ৰীষ্টীয় চাৰি শতিকাতেই এই অঞ্চলত এক সভ্যতা গঢ়ি উঠাৰ কথা জানিব পৰা গৈছে। তথাপিও, এই অঞ্চলৰ বাবে আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ সময়ছোৱা আছিল ভাস্কৰ বৰ্মণৰ ৰাজত্বকাল। এওঁ, কনৌজক উত্তৰ ভাৰতৰ আটাইতকৈ শক্তিশালী ৰাজ্যৰ শাসন ব্যৱস্থাৰ কেন্দ্ৰবিন্দু হিচাবে গঢ় দিয়া হৰ্ষবৰ্দ্ধনৰ এজন সমসাময়িক আছিল।^২ ভাস্কৰ বৰ্মণৰ ৰাজত্বকালত, হিন্দুধৰ্মই কামৰূপৰ শাসকসকল তথা কিছু পৰিমাণে তেওঁৰ ৰাজ্যৰ বৃহৎ সংখ্যক বিষয়াবৰ্গ আৰু আগশাৰীৰ সদস্যসকলৰ মাজত আত্মপৰিচয়ৰ এক চেতনা জগাই তুলিছিল। এই সময়ছোৱাত কামৰূপৰ সীমা মিথিলা অঞ্চলৰ সীমামূৰীয়া বৰ্তমানৰ পূৰ্ণিয়া (বিহাৰ) জিলাৰ পূব অংশলৈকে বিস্তৃত আছিল। এই সম্পৰ্কই মিথিলাৰ পৰা

কামৰূপৰ বিভিন্ন অংশলৈ তথা চিলেটলৈকো (বৰ্তমান বাংলাদেশৰ এখন জিলা) ব্ৰাহ্মণ আৰু কায়স্থসকলৰ প্ৰব্ৰজনৰ পথ প্ৰশস্ত কৰি তুলিছিল। পৌৰাণিক অসমীয়া কথিত ভাষা বাৰুকৈয়ে মৈথিলী আৰু মগধী ভাষাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈছিল আৰু হিউৱেন চাঙে লক্ষ্য কৰিছিল যে কামৰূপৰ কথিত ভাষা মিথিলা আৰু মগধৰ স্থানীয় ভাষাৰ সৈতে প্ৰায় একে আছিল।

উত্তৰ ভাৰতত এক সংহত আৰু স্তৰীভূতভাৱে উদ্ভূত হোৱা বৰ্ণব্যৱস্থাই অসমত জীপ লৈ উঠিব পৰা নাছিল। ইয়াৰ এক কাৰণ আছিল অসমত ৰজা তথা মুখিয়ালসকল জনজাতীয়লোক হোৱাৰ কাৰণে, ইয়াত ক্ষত্ৰিয় বুলি কোনো বিশেষ শ্ৰেণী পোৱা নাযায়। আনকি ভাস্কৰ বৰ্মণৰ বৰ্ণক কেন্দ্ৰ কৰিও যথেষ্ট জল্পনা-কল্পনা চলা দেখা যায় : কিছুমান পণ্ডিতৰ মতে তেওঁ ক্ষত্ৰিয় আছিল, আকৌ অন্য কিছুমানে বিশ্বাস কৰে যে তেওঁ কায়স্থহে আছিল। বৰ্ণ ব্যৱস্থাৰ হোতা সকলে কোঁচসকলক ক্ষত্ৰিয় হিচাপে গণ্য কৰিব বিচাৰে, অন্যহাতে কলিতাসকলক ইয়াত বসতি স্থাপন কৰা আৰ্যসকলৰ বংশোদ্ভূত বুলি সাৰ্বজনীনভাৱে মানি লোৱা হৈছিল আৰু সমাজত তেওঁলোকক উচ্চস্থান দিয়া হৈছিল। অসমৰ শাসকসকলৰ ভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় মূল আৰু এই অঞ্চলত গঢ় লৈ উঠা থলুৱা শাসন ব্যৱস্থাৰ কাৰণেই ব্ৰাহ্মণসকলে অসমত এক নিভাঁজ বৰ্ণব্যৱস্থা গঢ়ি তুলিব নোৱাৰিলে। অষ্ট্ৰিক আৰু মংগোলীয় মূলৰ মানুহৰ উপস্থিতিয়ে এই কাম আৰু জটিল কৰি তুলিছিল, কাৰণ মুখিয়ালসকলৰ কৰ্তৃত্বৰ অধীন হোৱা সত্ত্বেও তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ নিজা জনজাতিৰ মানুহৰ মাজৰ সমতাত বিশ্বাস কৰিছিল আৰু তাৰ অনুশীলনো কৰিছিল। উত্তৰ ভাৰতত মাটিৰ মালিকীস্বত্ব ৰজাই পোৱাৰ বিপৰীতে, ইয়াত ভূমিৰ মালিকীস্বত্ব সমুদায় সমাজৰ হাতত আছিল আৰু জনজাতি মুখিয়ালসকলৰ ওপৰত এই ভূমিৰ সমগ্ৰ দায়িত্ব ন্যস্ত কৰা হৈছিল তথা তেওঁলোকে ভূমিৰ ৰক্ষণাবেক্ষণৰ দায়িত্বও গ্ৰহণ কৰিছিল। উত্তৰ ভাৰতত সচৰাচৰ নিম্নবৰ্গৰ মানুহেহে মাটিত কাম কৰিছিল আৰু সকলোধৰণৰ কষ্ট স্বীকাৰ কৰিছিল। তাৰ বিপৰীতে এই অঞ্চলত গোটেই সম্প্ৰদায়ে মাটিত কামকাজ কৰিছিল। ব্ৰাহ্মণসকল অৱশ্যেই মন্দিৰত কামকাজ কৰা, শাস্ত্ৰ ব্যাখ্যা কৰা আৰু ধৰ্মীয় পূজা-পাৰ্বণ পৰিচালনা কৰাৰ বিনিময়ত ভূমি দান পোৱাত সফল হৈছিল। হিউৱেন চাঙে কামৰূপ ভ্ৰমণৰ সময়ত বহুসংখ্যক ব্ৰাহ্মণ আৰু হাজাৰ হাজাৰ মন্দিৰ প্ৰত্যক্ষ কৰিছিল। অসমত বৰ্ণব্যৱস্থাৰ নৰম সূত্ৰপাতৰ প্ৰভাৱ বিহাৰৰ (এই ৰাজ্যৰ জনসাধাৰণেই অসমৰ হিন্দুকৰণত অৰিহণা যোগাইছিল) তুলনাত যথেষ্ট শিথিল হৈ থকা জাতি ব্যৱস্থাটোত এতিয়াও প্ৰত্যক্ষ কৰা যায়। তথাপিও, এই অঞ্চলৰ বৰ্ণব্যৱস্থাই হিন্দু বেটনীলৈ, অন্য কোনো ঠাইৰেই হিন্দু সামাজিক শ্ৰেণীক্ৰমত দৃষ্টান্ত নোহোৱা কিছুমান নতুন জাতৰ আগমন ঘটাইছিল।

একত্ৰীকৰণৰ প্ৰক্ৰিয়াটোত তথা আৰ্য আৰু অনাৰ্য সংস্কৃতিৰ মাজত সমন্বয় স্থাপনৰ ক্ষেত্ৰত হিন্দুধৰ্মই যে আটাইতকৈ প্ৰভাৱশালী শক্তি আছিল, সেই কথাটো সন্দেহৰ

কোনো অৱকাশ নাই। ইয়াৰ অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক তাৎপৰ্যও আছিল। অৰ্থনৈতিকভাৱে, জনজাতিসকলৰ বুম খেতিৰ লগত ভৈয়াম অঞ্চলত স্থায়ী খেতিবাতিৰ সংযোজন ঘটোৱা হৈছিল তথা প্ৰতিবেশী মিথিলা আৰু মগধৰ আৰ্হিৰে ইয়াত নাঙলৰ প্ৰয়োগ আৰম্ভ কৰা হৈছিল। এই সকলোবিলাকে উৎপাদন প্ৰযুক্তিৰ যথেষ্ট উন্নতি সাধন কৰিছিল। ভৌগোলিকভাৱে আছুতীয়া তথা ইয়াৰ জনসাধাৰণৰ অষ্ট্ৰিক মংগোলীয় প্ৰাধান্য জনগাঁথনি সত্ত্বেও, পুৰণি কালত আৰু ১২০০ খ্ৰীঃ লৈকে অসমে নিজৰ অনুষ্ঠানসমূহ গঢ় দিয়াৰ বেলিকা মিথিলা, মগধ আৰু কনৌজৰ দিশেহে লক্ষ্য কৰিছিল আৰু সেই ৰাজ্যসমূহত প্ৰচলিত শাসন ব্যৱস্থাৰ পৰা অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰিছিল। জনজাতীয় ৰজাসকলে তেওঁলোকৰ ৰাজসভালৈ ব্ৰাহ্মণ পণ্ডিত অনাৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা নীতিৰ বাবেই এইটো সম্ভৱ হৈ উঠিছিল। ব্ৰাহ্মণসকলৰ যিহেতু উপৰ্যুপৰি প্ৰব্ৰজন ঘটিছিল, সেয়েহে উত্তৰ ভাৰতৰপৰা আৰু অধিক নিতানতুন ধাৰণা আৰু অভিজ্ঞতাসহ এই অঞ্চললৈ আৰু অধিক ব্ৰাহ্মণলোক অহাটো সম্ভৱ হৈছিল। অসমলৈ অহা ব্ৰাহ্মণ পৰিয়ালবিলাক তেওঁলোকৰ পূৰ্বৰ গৃহৰাজ্যলৈ ঘূৰি নোযোৱাৰ বাবে সমাজ সংগঠিতকৰণ প্ৰক্ৰিয়াইও ক্ষিপ্ৰ প্ৰগতি লাভ কৰিলে। তেওঁলোকক যচা সন্মান তথা শাসক আৰু অন্য জনজাতীয় মুখিয়ালসকলৰ সৈতে থকা তেওঁলোকৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্কই ব্ৰাহ্মণসকলক সংস্কৃতায়ন প্ৰক্ৰিয়া তৰাণিত কৰাত সহায় কৰিছিল। ৰামায়ণ-মহাভাৰতৰ কাহিনী অতি সোনকালেই সমাজৰ সকলো অংশলৈকে বিয়পি গ'ল তথা স্থানীয় লোক-সংগীতৰ ই জীৱন্ত উপাদান হৈ উঠিল আৰু শ্ৰুতি পৰম্পৰাৰ জৰিয়তে এইবোৰক ইটোৰপৰা সিটো প্ৰজন্মলৈ কঢ়িয়াই লৈ যোৱা হ'ল। অষ্ট্ৰিক আৰু মংগোলীয় শাসকসকলৰ তেওঁলোকৰ মূল ঠাইৰ সতে সম্পৰ্ক নথকাটোৱে সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াটোলৈ অবিহণা যোগাইছিল।

মংগোলীয়সকলে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰি আৰু পাছলৈ এই ধৰ্মৰ ধৰণ-কৰণ তথা বিশ্বাসক আঁকোৱালি লৈ আৰু ব্ৰহ্মদেশ, তিব্বত আৰু অন্যান্য দেশলৈ এই ধৰ্ম প্ৰসাৰণৰ বাহক হিচাপে কাম কৰি হিন্দুধৰ্মক প্ৰভাৱান্বিত কৰিছিল। সংস্কৃতায়ন আৰু অজনজাতীয়কৰণ সত্ত্বেও, মংগোলীয়সকলে তেওঁলোকৰ বিশেষ বৈশিষ্ট্যসমূহ অক্ষুণ্ণ ৰাখিছিল আৰু তেওঁলোকৰ সামাজিক ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগীৰ বাবে এই বৈশিষ্ট্যবিলাকৰ যথেষ্ট প্ৰাসংগিকতা আছিল। তেওঁলোকে কেতিয়াও সম্পূৰ্ণভাৱে অহিংসাৰ নীতি গ্ৰহণ কৰা নাছিল আৰু কেতিয়াবা তেওঁলোকক অতি সহজ সৰল ৰূপত দেখা গৈছিল, আৰু অইন কেতিয়াবা তেওঁলোক মানুহ অথবা জানোৱাৰৰ প্ৰতি অতি নিষ্ঠুৰ হৈ উঠিব পাৰিছিল।^{১৭} এনেধৰণৰ কিছুমান দোষ-গুণ তেওঁলোকৰ গাত এতিয়াও আছে : উত্তৰ ভাৰতৰপৰা অসমলৈ অহা ব্ৰাহ্মণ আৰু কায়স্থসকলে যে মংগোলীয়সকলকহে কেৱল প্ৰভাৱান্বিত কৰিছে এনে নহয়, তেওঁলোক নিজেও মংগোলীয়সকলৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈছে আৰু স্থানীয় কিছুমান বৈশিষ্ট্য নিজৰ কৰি লৈছে। এক উমৈহতীয়া অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশে আৰু এক কঠোৰ বৰ্ণব্যৱস্থা গঢ় লৈ নুঠাটোৱে সামাজিকীকৰণৰ বিকাশত

অবিহণা যোগাইছে, কিন্তু অঞ্চলটোৰ ভৌগোলিক পৰিবেশৰ সমস্যা, মানুহৰ বহুভাষিক প্ৰকৃতি আৰু প্ৰচলিত সামাজিক-ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগী এই সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ তীব্ৰ প্ৰতিবন্ধক হৈ আহিছিল। তথাপিও, দেশৰ বাকী অংশৰপৰা পৃথক এক অসমীয়া জীৱনধাৰণ প্ৰণালী চিহ্নিত কৰিব পৰা গৈছিল।

দ্বাদশ শতিকাৰ শেষাৰ্দ্ধত কামৰূপ ৰাজ্যৰ পতনৰ পাছত টাই বা শান প্ৰজাতিৰ এটা ঠাল—আহোমসকলৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকালৈ আগমন ঘটিল। আহোমসকলে ১২২৮ খ্ৰীষ্টাব্দৰ পৰা অসমত ছয়শ বছৰকাল ৰাজত্ব কৰিছিল। লাহে লাহে তেওঁলোকে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু এই অঞ্চলটোত ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰাৰ প্ৰসাৰণত যথেষ্ট অৰিহণা যোগাইছিল। আমাৰ আলোচনাৰ বাবে, শংকৰদেৱৰ (১৪৪৯-১৫৬৯) নেতৃত্বত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত গঢ়ি উঠা ভক্তি আন্দোলনৰ সময়ছোৱাই হ'ল আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ।

ভক্তি আন্দোলন এক সৰ্বভাৰতীয় পৰিঘটনা আছিল আৰু ই উত্তৰ-পূব ভাৰতকো স্পৰ্শ কৰিছিলগৈ। ভাৰতবৰ্ষৰ অন্য কিছুমান প্ৰান্তৰৰ দৰে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত এই আন্দোলন ইছলাম ধৰ্মৰ ধ্যান-ধাৰণাৰ বিৰুদ্ধে এক প্ৰতিক্ৰিয়া নাছিল আৰু ই পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ জনসাধাৰণক চুবুৰী পৰা নাছিল। এইদৰে, ভক্তি আন্দোলনে যেনেদৰে সমগ্ৰ জনসাধাৰণক একত্ৰিত কৰিব পৰা নাছিল, ই হিন্দু আৰু মুছলমানৰ মাজত ভেদাভেদো সৃষ্টি কৰিব পৰা নাছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰতত ভক্তি আন্দোলনে ভৈয়াম আৰু পাহাৰৰ নামনি অঞ্চলৰ জনজাতিসকলৰ লগতে মুছলিমসকলকো সমাজৰ ঘাই সুঁতিৰ সৈতে একত্ৰিত কৰিছিল। এই দিশত আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনাবোৰ ঘটিছিল ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাতেই। শংকৰদেৱৰ নেতৃত্বত গঢ় লৈ উঠা নৱ বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ ফলত, ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ সংস্কৃতিত, আচলতে সমগ্ৰ পূব হিমালয় অঞ্চলৰ সংস্কৃতিতেই, এক বৈপ্লৱিক পৰিৱৰ্তন ঘটিছিল। ই হিন্দু আৰু জনজাতিসকলৰ মাজত অস্পৃশ্যতা আৰু সামাজিকীকৰণৰ এক নতুন যুগৰ সূচনা কৰিলে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ প্ৰায় সমগ্ৰ অঞ্চলৰ উপৰিও অন্যান্য অঞ্চল শাসন কৰা আহোম আৰু কোঁচ ৰজাসকল তেতিয়ালৈকে পুৰোহিত আৰু জ্যোতিষীসকলৰ দ্বাৰা পৰিচালিত আছিল আৰু টাই তথা হিন্দু ৰীতি-নীতিত বিশ্বাস কৰিছিল। এই অঞ্চলৰ হিন্দুধৰ্মক ইয়াৰ আলৌকিক ৰীতি-নীতি তথা বিশ্বাসৰ কবলৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰি তাৰ ঠাইত এখন সুশৃংখল সমাজত এজন ব্যক্তিৰ আধ্যাত্মিক বিকাশ সাধনত ধৰ্মৰ ভূমিকা সম্পৰ্কীয় বাস্তৱ চিন্তাধাৰাৰ প্ৰচলনত শংকৰদেৱ যথেষ্টভাৱে সফল হৈছিল।

শংকৰদেৱে অৱিস্কাৰ কৰিলে যে জনজাতিসকলৰ সামূহিক জীৱন, সমূহীয়া মিলন, শিল্পকলা, সংগীত আৰু নৃত্য বিশেষভাৱে আকৰ্ষণীয় আৰু ভৈয়ামৰ জনসাধাৰণক এইবোৰ গ্ৰহণ কৰিবৰ বাবে তেওঁ উদগণি যোগালে। এইদৰেই, ভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় উপাদানৰ অসমীয়া সমাজৰ এজন লোকৰ সৃজনশীলতাৰ লগত খাপ খোৱা ধৰণৰ

এক বাৰে বহণীয়া সংস্কৃতিয়ে বিকাশ লাভ কৰিলে। ব্যক্তিগত জীৱনত শংকৰদেৱে তেওঁৰ পৰম বন্ধু তথা শিষ্যসকলক বিভিন্ন সম্প্ৰদায়ৰ পৰা বিচাৰি উলিয়াইছিল : উদাহৰণ স্বৰূপে চান্দসাই আছিল এজন মুছলিম, গোবিন্দ আতা এজন গাৰো, জয়ন্ত হৰি এজন ভূটিয়া, শ্ৰীৰাম এজন কৈৱৰ্ত আৰু মাধৱদেৱ আছিল এজন কুমাৰ কুলৰ লোক।

শংকৰদেৱে অসমক ভাৰতৰ এক অংশ বুলি জ্ঞান কৰিছিল। তেওঁ তেওঁৰ নাট, কবিতা আৰু গীতৰ জৰিয়তে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ জনসাধাৰণৰ চেতনাক বহল পৰিধি দিছিল আৰু তেওঁলোকক এক সৰ্বভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ উত্তৰাধিকাৰী বুলি ভাবিবলৈ সক্ষম কৰি তুলিছিল। শংকৰদেৱে সংস্কৃত, মগধী আৰু মিথিলা ভাষাৰ উৎকৃষ্ট উপাদানসমূহ নিজা কৰি লৈ অসমীয়া ভাষাৰ বিকাশ সাধন কৰিছিল আৰু আজি অসমীয়া ভাষাৰ উৰিয়া আৰু বঙালী ভাষাৰ সৈতে ঘনিষ্ঠ সাদৃশ্য আছে। অজ্ঞানতা আৰু তান্ত্ৰিক অনুশীলনৰ পৰা মুক্ত, শংকৰদেৱৰ ধৰ্ম আছিল এক পৰিশোধিত ধৰ্ম আৰু ই যুগে যুগে অসমৰ মানুহক ভাৰতবৰ্ষৰ বাকী অংশৰ সতে বান্ধি ৰখা ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰাৰ অংশ আছিল। তেওঁৰ একশৰণীয়া নামধৰ্মই ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ বিভিন্ন জনজাতি আৰু জাতিসমূহক সমূহীয়াভাৱে তেওঁলোকৰ গ্ৰাম্য আৰু সামাজিক জীৱনৰ উৎকৰ্ষ সাধন কৰিবলৈ সক্ষম কৰি তুলিছিল। তেওঁৰ সৃষ্ট নামঘৰ সামাজিক উন্নয়নৰ সামূহিক মঞ্চ হৈ উঠিছিল। শংকৰদেৱৰ এক সৰ্বভাৰতীয় দৃষ্টিভংগী আছিল আৰু তেওঁ সদায়ে 'ভাৰতবৰ্ষ'কহে তেওঁৰ দেশ বুলি গণ্য কৰিছিল : তেওঁ কৈছিল যে 'আনকি ঈশ্বৰেও ভাৰতবৰ্ষত মৰণশীল হৈ জন্ম লবলৈ বাঞ্ছা কৰে'; এই উপলব্ধি অৱশ্যে সাধাৰণ জনসাধাৰণৰ মাজলৈ বিয়পি যোৱা নাছিল আৰু ই নৱবৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ গুৰি ধৰোঁতা সকলৰ মাজতেই আবদ্ধ আছিল। কিন্তু অসমৰ নামনি-উজনি সকলোতে অসমীয়া মানুহৰ বিভিন্ন জাতি-গোষ্ঠীৰ মাজত একতাৰ এক যাউতিযুগীয়া চেতনা গঢ়লৈ উঠিছিল আৰু ইয়াৰ ফলতেই জন্ম হৈছিল এক অসমীয়া সাংস্কৃতিক ব্যক্তিত্বৰ। ইতিহাসৰ পাতলৈ দৃষ্টি নিষ্পেক্ষ কৰিলে আমি দেখা পাওঁ যে এই সংস্কাৰ আন্দোলনে জনজাতি সকলৰ সৰহ সংখ্যক লোককে হিন্দুধৰ্মৰ পৰিধিৰ ভিতৰলৈ আনিছিল আৰু তেওঁলোকৰ মাজত এক জাতীয় সাংস্কৃতিক সচেতনতা জগাই তুলিছিল।

অজ্ঞাতসাৰেই ভক্তি আন্দোলন সাধাৰণ জনগণৰ বাবে এক আদৰ্শত অন্তৰ্ভুক্ত হৈ উঠিছিল। নামক আৰু কবীৰৰ দৰেই শংকৰদেৱৰ সংস্কাৰ আদৰ্শও সমতা আৰু ভাতৃত্বৰ সামাজিক দৰ্শনেৰে চহকী হৈ উঠিছিল। মাধৱদেৱ, হৰিদেৱ আৰু অন্যান্যসকলে শংকৰদেৱৰ এই আন্দোলনক আগুৱাই লৈ গ'ল। পৰিণতি স্বৰূপে, আহোম আৰু কোঁচসকলে মনে-প্ৰাণে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিলে আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত আহোম-কোঁচ আৰু হিন্দুধৰ্মৰ উপৰিও হিন্দু আৰু মুছলমানৰ মাজত সহনশীলতা আৰু বিশ্বাসৰ এনাজৰী গঢ়ি উঠিল।

মণিপুৰ উপত্যকাত হিন্দুধৰ্মৰ প্ৰসাৰ

জনজাতি বসতিপ্ৰধান মণিপুৰ উপত্যকাত ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰত পৰম্পৰা বিয়পি পৰাৰ আঁৰত এক ৰোমাঞ্চকৰ ইতিহাস আছে। মণিপুৰৰ পৌৰাণিক ইতিহাস ৰহস্যাবৃত, তৎসত্ত্বেও ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ দৰে এই উপত্যকাৰো সপ্তম শতিকাত ভাৰতবৰ্ষৰ বাকী অংশৰ সৈতে সম্পৰ্ক থকাৰ কিছু ঠিক আভাস পোৱা যায়; ৬৩৩ খ্ৰীঃত ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত হোৱা মেইটি ৰজা নাওথিং খঙে উত্তৰ ভাৰতৰ এগৰাকী ৰাজকুমাৰীক বিয়া কৰাইছিল। পঞ্চদশ শতিকাত এই অঞ্চলত ব্ৰাহ্মণসকলক নিয়মীয়া সংস্থান প্ৰদান কৰা হৈছিল আৰু তাৰ পাছতো এই অঞ্চললৈ ব্ৰাহ্মণসকলৰ প্ৰব্ৰজন অব্যাহত আছিল। ব্ৰাহ্মণসকলে লগত তিৰোতা লৈ অহা নাছিল আৰু তেওঁলোকে মেইটি তিৰোতা বিয়া কৰাইছিল। এই কথা সঠিকভাৱেই অনুমান কৰিব পৰা যায় যে, তাৰ পাছৰপৰা ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰতৰ পৰম্পৰাৰ প্ৰভাৱ থলুৱা মণিপুৰীসকলৰ ধৰ্মীয় আৰু আধ্যাত্মিক জগতখনৰ ওপৰত আৰু অধিক সবল হৈ উঠে।

মণিপুৰত হিন্দুধৰ্মৰ প্ৰসাৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰোঁতে দুজন মেইটি ৰজা—চাৰাই ৰংবা আৰু গৰীৰ নিৰাজৰ ৰাজত্বকালে বিশেষ গুৰুত্ব লাভ কৰে। চাৰাই ৰংবাৰ (১৬৯৭-১৭০৬) ৰাজত্বকালত বৈষ্ণৱী হিন্দুধৰ্ম এক প্ৰভাৱশালী শক্তি হৈ উঠিছিল। বৈষ্ণৱবাদ প্ৰচাৰ কৰোঁতাসকলৰ প্ৰথম দলটো (নিমবাৰকা স্কুল) ১৭০৪ চনত মণিপুৰলৈ আহিছিল আৰু ৰজা আৰু তেওঁৰ পৰিয়ালক এই পন্থাত দীক্ষিত কৰাইছিল। যদিও বা ৰজাই আনুষ্ঠানিকভাৱে বৈষ্ণৱবাদৰ পবিত্ৰ ডোল গ্ৰহণ কৰিছিল তথাপিও তেওঁ হিন্দুধৰ্মক ৰাজ্য ধৰ্ম হিচাবে প্ৰতিষ্ঠাৰ প্ৰয়াস কৰা নাছিল আৰু পৰম্পৰাগত 'লাই' পূজা আৰু মেইটিসকলৰ অন্য বিশ্বাসৰ অনুশীলনো ত্যাগ কৰা নাছিল। গৰীৰ নিৰাজে (১৭০৮-৪৮) বৈষ্ণৱবাদক ৰাজ্যৰ চৰকাৰী ধৰ্ম হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে। চিলেটৰ পৰা মণিপুৰলৈ অহা আৰু মণিপুৰত ৰাম আৰু হনুমানৰ পূজা-পাতল আৰম্ভ কৰা শান্তিদাস নামৰ ব্ৰাহ্মণজনৰ তেওঁৰ ওপৰত বৰকৈ প্ৰভাৱ পৰিছিল। তেওঁ গৰীৰ নিৰাজৰ গুৰুৰ আসন লাভ কৰিছিল আৰু নিমবাৰকাৰ ঠাইত ৰামানন্দী স্কুল প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। চৈতন্যদেৱৰ প্ৰভাৱতে কৃষ্ণকথা মণিপুৰ পাইছিলহি। এইবাবে আকৌ চিলেটৰ পৰাই ই মণিপুৰলৈ আহিছিল আৰু অষ্টাদশ শতিকাৰ দ্বিতীয়াৰ্দ্ধত ই বিশেষভাৱে জনপ্ৰিয় হৈ উঠিছিল।

এইবোৰৰ লগে লগে মেইটিসকলৰ পূৰ্বৰ ধৰ্মৰ পৰিৱৰ্তন হবলৈ ধৰিলে। (মেইটি সকলৰ পূৰ্বৰ ধৰ্মক 'লাই' নামেৰে জনা গৈছিল আৰু এই ধৰ্মত বনদেৱতা, সাপ-পূজা, শিলপূজা আৰু নৰবলিৰ ব্যৱস্থা আছিল।) মেইটিসকলে পূজা কৰা দেৱদেৱীৰ মন্দিৰ সমূহ ধ্বংস কৰি পোলোৱা হৈছিল আৰু গৃহদেৱ-দেৱীৰ পূজাহে কেৱল বৰ্তি ৰৈছিলগৈ কিন্তু আচৰিত ধৰণে, পৰম্পৰাগত দেৱদেৱীকে নতুন হিন্দুধৰ্মৰ দেৱদেৱীৰ ৰূপত প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছিল। লাহে লাহে পানথৈবিক দুৰ্গাৰ ৰূপত আৰু নংপকক শিৱৰ ৰূপত প্ৰতিষ্ঠা কৰা হ'ল। গৰখীয়াৰ ৰূপত কৃষ্ণ, শ্ৰীগোবিন্দ হিচাপে মুখ্য পূজা দেৱতা হৈ

উঠিল। মহাভাৰতৰ লগতে ভাগৱত পুৰাণৰ দৈনন্দিন চৰ্চাও আৰম্ভ হ'ল। ইয়াৰ ফলত বিভিন্ন ৰীতি-নীতি, প্ৰথা, উৎসৱ পালন আৰু গীতমাত্ৰৰ সৃষ্টি হ'ল আৰু এইবোৰৰ মাজত ৰাধা আৰু কৃষ্ণৰ পূজা মৌলিক বৈশিষ্ট্য হৈ উঠিল। এই সময়ৰ অন্য এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ফলশ্ৰুতি হ'ল মণিপুৰী নৃত্য। এই নৃত্যক প্ৰধান ভাৰতীয় নৃত্যৰূপসমূহৰ ভিতৰে এক ৰূপ হিচাবে গ্ৰহণ কৰা হৈছে। ভাগ্যচন্দ্ৰ মহাৰাজ (১৭৬৩-৯৮) আৰু চন্দ্ৰ কৃতিৰ (১৮৫০-৬৮) একান্ত প্ৰয়াসতেই এই নৃত্যৰূপৰ উদ্ভৱ হোৱা বুলি কোৱা হয়।

মণিপুৰীসকলে অৱশ্যে কেতিয়াও সম্পূৰ্ণকৈ তেওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত বিশ্বাস বিসৰ্জন দিয়া নাছিল। বৈষ্ণৱবাদৰ লগে লগে, পৌৰাণিক বিশ্বাস আৰু উৎসৱসমূহেও তেওঁলোকৰ জীৱনত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। ইয়াৰ ফলতেই এক সংমিশ্ৰিত সাংস্কৃতিক জীৱনবোধৰ জন্ম হৈছে—য'ত মেইটিসকলৰ নিজস্ব সাংস্কৃতিক আৰু ধৰ্মীয় সৃজনশীলতাই বৰ্তমান সেই অঞ্চলত নিগাজিকৈ খোপনি পোতা বৈষ্ণৱবাদৰ নব্য ৰূপ প্ৰদানত অৰিহণা যোগাইছিল। বৰ্তমান সময়ত কিছুমান মেইটি লোকে মণিপুৰ উপত্যকাত হিন্দুধৰ্মৰ বিৰোধিতা কৰা সত্ত্বেও এই কথা দৃঢ়ভাৱে কব পৰা যায় যে মণিপুৰী হিন্দুধৰ্মক আজি আৰু সহজে নোহোৱা কৰিব নোৱাৰি, কাৰণ ই এই অঞ্চলৰ গণ-মানসিকতাৰ এক অংশ হৈ পৰিছে।^{১০}

পাৰ্বত্য অঞ্চলত হিন্দুধৰ্ম

পাৰ্বত্য অঞ্চলত কিয় হিন্দুধৰ্মই প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰাত ব্যৰ্থ হ'ল? এই ব্যৰ্থতাৰ কাৰণ হিচাপে সচৰাচৰ আগবঢ়োৱা কাৰণটো হ'ল হিন্দুধৰ্মৰ নিজস্ব কিছুমান দুৰ্বলতাৰ কাৰণে ই পাহাৰীয়া লোকসকলৰ বাবে সিমান বেছি আকৰ্ষণীয় হৈ উঠিব পৰা নাছিল। এইটো কথা সত্য যে, ধৰ্মান্তৰকৰণৰ জৰিয়তে হিন্দুধৰ্মত দীক্ষিত হোৱাতকৈ জন্মসূত্ৰে কোনো লোক হিন্দু হোৱাটোহে হিন্দুধৰ্মৰ বাবে বেছি গ্ৰহণযোগ্য। এইটো কথাও সত্য যে এজন সৰল মনৰ জনজাতিলোকৰ কাৰণে বহু ভাগ-উপভাগ বিশিষ্ট কঠোৰ জাতি ব্যৱস্থাটো বুজি উঠা অতি জটিল কথা। তথাপিও এই ব্যৰ্থতাৰ প্ৰধান কাৰণ হ'ল হিন্দুসকলৰ তৰফৰপৰা প্ৰয়াসৰ অভাৱ। ব্ৰাহ্মণসকলে ৰজাসকলকহে অনুসৰণ কৰিছিল, স্বতন্ত্ৰৰীয়াভাৱে কোনো পদক্ষেপ হাতত লোৱা নাছিল। সেইবাবেই হিন্দুধৰ্মই জোৱাই, শ্বিলং, কহিমা, আইজল আৰু উত্তৰ ভাৰতৰ অন্যান্য পাৰ্বত্য অঞ্চলবিলাকত বিশেষ সফলতা লাভ কৰিব পৰা নাছিল। হিন্দু ৰজাসকলেও হিন্দুধৰ্ম প্ৰচাৰৰ বাবে এই অঞ্চলবিলাকত তেওঁলোকৰ প্ৰভাৱ খটুওৱা নাছিল।

ব্ৰাহ্মণসকল জনজাতীয় দোৱান সম্পৰ্কত অজ্ঞ আছিল আৰু এই দোৱান শিকিবৰ বাবে অথবা ইয়াক এক লিপি প্ৰদানৰ বাবে তেওঁলোকে কোনো বিশেষ প্ৰচেষ্টা হাতত লোৱা নাছিল, যিটো কাম খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীসকলে অতি সফলতাৰে সম্পন্ন কৰিছিল। ইয়াৰ বিপৰীতে পাহাৰ ভৈয়াম উভয়তে, ব্ৰাহ্মণ আৰু জনজাতীয়সকলৰ মিলনৰ

সকলোবোৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ক্ষেত্ৰতে, জনজাতীয়সকলে নিজৰ ভাষাক মৃত্যুৰ মুখলৈ ঠেলি দি ইন্দো-ইউৰোপিয়ান ভাষা শিকিবলগীয়া হৈছিল। এইদৰেই, আহোমসকলৰ হিন্দুকৰণৰ জৰিয়তে, ব্ৰাহ্মণসকলক উন্নত টাইভাষা শিকিবলৈ বাধ্য কৰা দূৰৰ কথা, পৰিশেষত আনকি আহোমসকলেহে তেওঁলোকৰ পূৰ্বপুৰুষৰ মাতৃভাষা পাহৰি যাবলগীয়া হ'ল।

বৃটিছৰ সময়ত, উত্তৰ-পূব ভাৰতত বঙালী নৱজাগৰণৰ প্ৰভাৱ বহু গলমকৈ পৰিছিল। ৰাজা ৰামমোহন ৰায়, দেৱেন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ, আৰু কেশৱ চন্দ্ৰ সেনৰ দৰে মহান সংস্কাৰকসকলে উত্তৰ-পূব ভাৰত ভ্ৰমণ কৰা নাছিল আৰু তেওঁলোকে প্ৰচাৰ কৰা সংস্কাৰ আদৰ্শসমূহো কেইবাটাও দশকৰ পাছতহে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ শিক্ষিত মুষ্টিমেয় লোকৰ মাজলৈ বিয়পি পৰিছিল। ঠিক সেইদৰেই, উত্তৰ-পূব ভাৰত শ্ৰীৰামকৃষ্ণ পৰমহংস, স্বামী বিবেকানন্দ, শ্ৰীঅৰবিন্দ অথবা ৰমন মহৰ্ষিৰ সমকক্ষৰ আধ্যাত্মিক ব্যক্তিৰ সৃষ্টি কৰাত বিফল হৈছিল।

ইছলাম

বংগৰ তুৰ্কী-আফগান শাসক বখটিয়াৰ খিলিজিয়ে অসম বিজয়ৰ বাবে ১২০৫-৬ খ্ৰীঃত চলোৱা বিফল প্ৰয়াসৰ সময়ৰে পৰা উত্তৰ-পূব ভাৰতত ঐতিহাসিকভাৱে ইছলামৰ প্ৰভাৱৰ সূচনা হয়। যদিওবা কামৰূপৰ ৰজাসকলে ১২২৭, ১২৫৪-৫৫, ১৩২১-২২, ১৩৫৭ আৰু ১৪৭৩-৭৪ ত মুছলিম সৈন্যৰ অসম আক্ৰমণ ব্যৰ্থ কৰিছিল, তথাপিও প্ৰত্যেকবাৰেই অসমৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত ইছলাম ধৰ্মৰ নীতিসমূহ তথা বহুসংখ্যক মুছলিম লোক ৰৈ গৈছিল। ত্ৰিপুৰাতো, একধৰণৰ প্ৰচেষ্টাৰ বাবেই যথেষ্ট সংখ্যক মুছলিম লোক সোমাব পাৰিছিল। তাৰোপৰি প্ৰতিবেশী পূববংগক বশীভূতকৰণ আৰু বহুসংখ্যক নিম্নবৰ্ণৰ হিন্দুক আৰু জনজাতিক ইছলাম বিশ্বাসত দীক্ষিত কৰা ঘটনাৰ প্ৰভাৱ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ওপৰতো পৰিছিল। কিন্তু জাহাংগীৰৰ (১৬০৫-২৭) ৰাজত্বকালত, নামনি অসমত কোঁচ হাজো দখলৰ জৰিয়তে মুছলিম শাসন প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ পাছতহে উল্লেখযোগ্য সম্পৰ্কৰ সূচনা হ'ল। ছাহজাহানৰ (১৬২৭-৫৮) ৰাজত্বকালত এই প্ৰক্ৰিয়া আৰু বেছি দ্বিগুণিত হ'ল। জয়ন্তীয়া, কাছাৰ আৰু ত্ৰিপুৰাৰ ৰজাই বংগৰ গৱৰ্ণৰৰ অধীনত তলতীয়া ৰজাৰ মৰ্যাদা স্বীকাৰ কৰি ললে। দিল্লীত মোগলৰ ৰাজসিংহাসনত ঔৰংজেবৰ (১৬৫৮-১৭০৭) আৰোহণে দিল্লী আৰু উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সম্পৰ্কৰ ক্ষেত্ৰত এক নতুন যুগৰ সূচনা কৰিলে। ঔৰংজেবৰ আটাইতকৈ প্ৰতাপী সেনাপতি মিৰজুমলাই সাম্ৰাজ্যবাদী নীতিৰ অধিক প্ৰসাৰ সাধন কৰিছিল আৰু তেওঁৰেই কোচবিহাৰ আৰু অসম আক্ৰমণৰ এক অভিযান চলাইছিল। কোনো বিৰোধিতাৰ মুখামুখি নোহোৱাকৈয়ে তেওঁ ১৬৬১ খ্ৰীঃৰ ১৮ ডিচেম্বৰত কোচবিহাৰ দখল কৰিলে আৰু পাছত বাৰ্ষিক কৰকটল আৰু সাম্ৰাজ্যবাদী চৰকাৰৰ প্ৰতি আনুগত্যৰ চৰ্তত এই ৰাজ্য এজন পূৰ্বৰ ৰজাৰ হাতত অৰ্পণ কৰা হ'ল। মিৰজুমলা এইবাৰ

সসৈন্যে আহোম ৰাজ্যৰ ৰাজধানী গড়গাৱলৈ আহিল আৰু আহোমসকলে মোগলসকলৰ প্ৰভুত্ব স্বীকাৰ কৰি লৈ আৰু যুদ্ধক্ষতি, কৰ-কাতল তথা বন্দী দিয়াৰ প্ৰতিশ্ৰুতিৰে তেওঁলোকৰ সৈতে শান্তি চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰিলে। পাছত, আহোমসকলে চক্ৰধ্বজ সিংহ (১৬৬৩-৬৯), আৰু উদয়াদিত্য সিংহৰ (১৬৬৯-৭৩) নেতৃত্বত বিদ্রোহৰ পতাকা উৰুৱালে আৰু গুৱাহাটীৰ ওচৰৰ শৰাইঘাটত হোৱা বিখ্যাত ৰণত ৰজা ৰামসিংহই নেতৃত্ব দিয়া মোগল বাহিনীক পৰাস্ত কৰিলে। মোগলসকলে অৱশেষত ১৬৮২ খ্ৰীঃত অসম এৰি গুচি যায়। এই ঘটনাবিলাকে শাসকবৰ্গক নহলেও অসম, কাছাৰ, জয়ন্তীয়া, ত্ৰিপুৰা আৰু মণিপুৰৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ গোটৰ ধৰ্ম হিচাপে ইছলামক প্ৰতিষ্ঠা প্ৰদান কৰে।

ত্ৰয়োদশ শতিকাত মুছলিম আৰু হিন্দু জনগণৰ মাজত এক স্বাভাৱিক পাৰস্পৰিক সম্পৰ্কৰ প্ৰক্ৰিয়া সূচনা হ'ল আৰু মুছলিমসকলক জাতিগত তথা ভাষাগতভাৱে থলুৱা লোকৰ এক অংশ হিচাপে গ্ৰহণ কৰা হ'ল। ই আছিল থলুৱা শাসকসকলৰ ধৰ্মনিৰপেক্ষ নীতিৰ ফলশ্ৰুতি। যথেষ্ট সংখ্যক ভূমিদান আৰু বাধাতামূলক শ্ৰমদানৰ পৰা অব্যাহতি দি আহোম শাসকসকলে মুছলিম ধৰ্ম প্ৰৱৰ্তকসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতা কৰিছিল। সপ্তদশ শতিকাৰ শেষৰফালে অসমলৈ অহা মুছলিম ধৰ্মৰ প্ৰচাৰক আজান ফকিৰক আহোম ৰজা গদাধৰ সিংহই (১৬৮১-৯৬) মুক্তহস্তে ভূমি দান কৰিছিল, যাৰ কাৰণে তেওঁ অসমত স্থায়ীভাৱে বসতিস্থাপন কৰিব পাৰিছিল। মুছলিম ধৰ্মৰ প্ৰচাৰকসকলক আহোম ৰাজসভাৰ সতেও জড়িত কৰা হৈছিল। আহোমসকলৰ সহনশীল সামাজিক দৃষ্টিভঙ্গী আৰু ষষ্ঠদশ শতিকাৰ হিন্দুধৰ্মৰ সংস্কাৰক শংকৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ শিকনিৰে অসমত হিন্দু আৰু মুছলিমসকলক ঘনিষ্ঠ কৰি তুলিছিল। চুফি ধৰ্মীয় সংগীতৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি গঢ়ি উঠা জিকিৰ আৰু জাৰীয়ে অসমীয়া সাহিত্যত এক স্থান পাবলৈ ধৰিলে।

জয়ন্তীয়া, কাছাৰ, ত্ৰিপুৰা আৰু মণিপুৰতো ঠিক প্ৰায় একেধৰণৰ নীতিয়েই অনুসৰণ কৰা হৈছিল। এই ঠাইসমূহৰ শাসক শ্ৰেণীয়ে ধৰ্মৰ ভিত্তিত মুছলিমসকলৰ প্ৰতি বৈষম্য আচৰণ কৰা নাছিল আৰু তেওঁলোকক সৈন্যবাহিনীকে ধৰি চৰকাৰী নিযুক্তি দিছিল। কাছাৰৰ বহুঠাইত হিন্দু আৰু মুছলিমসকলক বিভিন্ন ঠাইত ওচৰা-উচৰিকৈ ভূমিদান কৰা হৈছিল। জয়ন্তীয়া ৰজা জয় নাৰায়ণে (১৬৯৮-১৭৩১) তেওঁৰ ৰাজ্যৰ মুছলিম জনসাধাৰণৰ মাজত শিক্ষাৰ প্ৰসাৰত সহায় কৰিবৰ বাবে হৰিদ্বাৰৰ পৰা এজন মুছলিম পণ্ডিতক আমন্ত্ৰণ কৰি আনিছিল। মণিপুৰত, গৰীৰ নিৰাজৰ দূৰদৰ্শী নীতিয়ে হিন্দু আৰু মুছলিমৰ মাজত সম্প্ৰীতিৰ ভাব গঢ়ি তোলাত প্ৰচুৰ অৰিহণা যোগাইছিল। ত্ৰিপুৰাত হিন্দুসকলে দৰগাহৰ প্ৰতি পৰম শ্ৰদ্ধাৰ ভাৱ পোষণ কৰিছিল আৰু মুছলিম সকলেও হিন্দুসকলৰ উৎসৱত অংশগ্ৰহণ কৰিছিল। এই গোটেই অঞ্চলটোত ইছলাম ধৰ্মৰ প্ৰভাৱে বহুতো নতুন পন্থাৰ জন্ম দিছিল যি মূৰ্তিপূজা, বহুঈশ্বৰবাদ আৰু জাত-পাতৰ বিৰুদ্ধে প্ৰচাৰ চলিছিল। মছজিদৰ ভিতৰৰ সৌহাদপূৰ্ণ সম্পৰ্ক আৰু মানাছাৰ

জৰিয়তে হোৱা ইছলামিক শিক্ষাই মানুহৰ মাজত সমতাৰ ভাব আৰু অধিক সবল কৰি তুলিছিল।

ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত আমি হিন্দু আৰু মুছলিমসকলৰ মাজত খেতি কৰাৰ ধৰণ, খাদ্য অভ্যাস, আৰু অতিথি আপ্যায়নত সাদৃশ্য দেখিবলৈ পাওঁ। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত হিন্দু আৰু মুছলিম উভয়ে ধৰ্মীয় নেতা তথা পিতৃ-মাতৃৰ মৃত্যু দিৱসত মাটি চহোৱা কামৰ পৰা বিৰত থাকে। হিন্দু আৰু মুছলিম উভয়ৰে বাবে ভাত আৰু মাছ পৰম উপাদেয় খাদ্য যদিও মাছ ৰান্ধোতে মুছলিমসকলে বেছি মচলা ব্যৱহাৰ কৰে। উভয় সম্প্ৰদায়ৰ মানুহেই তামোল পাণেৰে অতিথিক স্বাগত জনায়। সন্মানীয় অতিথিক দুবিধ বিশেষ ধৰণৰ পিতলৰ থাল বটা বা শৰাইত তামোল পাণ যচা হয় বা কোনো বিশেষ উপলক্ষত গম্বুজ আকৃতিৰ সফুঁৰা ব্যৱহাৰ কৰা হয়।^{১১}

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন শাসক সকলৰ ধৰ্মনিৰপেক্ষ নীতিৰ অনুপ্ৰেৰণাত গঢ়ি উঠা হিন্দু মুছলমানৰ মাজৰ সমিলমিলৰ সম্পৰ্কত বাককৈয়ে আঘাত লাগে এই অঞ্চল বৃটিছৰ দখললৈ অহাৰ লগে লগে। নতুন বিধান পৰিষদৰ সাম্প্ৰদায়িক প্ৰতিনিধিত্বই পৰিশেষত দেশখনক বিভাজনৰ দিশে আগবঢ়াই লৈ গ'ল, আৰু ই উত্তৰ-পূব ভাৰততো বাককৈয়ে প্ৰভাৱ পেলালে। আজি ৰাজনীতিৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধিত গুৰুত্ব তথা অভিবাসী মুছলিমসকলৰ মাজত আটায়ে দলবান্ধি ভোট দিয়াৰ প্ৰৱণতাৰ ফলত উত্তৰ-পূব ভাৰতত ইছলাম এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ৰাজনৈতিক শক্তি হৈ উঠিছে। অভিবাসী মুছলিম সকলৰ মাজত যোগাযোগৰ বিকাশ তথা শিক্ষাৰ প্ৰসাৰৰ ফলত গাৱঁৰ মুখিয়াল তথা নেতাসকলৰ হুকুমত দলবান্ধি ভোট দিয়াৰ পৰিৱৰ্তে লাহে লাহে তেওঁলোকে সংকীৰ্ণ স্বার্থৰ উদ্ধলৈ আহি ভোটাদিকাৰ সাব্যস্ত কৰা দেখা গৈছে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন গাৱঁত মছজিদ, মন্দিৰ আৰু গীৰ্জাঘৰৰ সৌহাদ্যপূৰ্ণ সহ-অৱস্থানে নিশ্চয়কৈ সামাজিকীকৰণত সহায় কৰিব বুলি ভবা হৈছে, কিয়নো বৃটিছৰ সময়ত মুছলিমসকলৰ আছুতীয়া সংস্থাপনেই আধুনিকীকৰণ আৰু ভিন্ন ধৰ্মীয় বিশ্বাসৰ মানুহৰ মাজত সম্প্ৰীতি গঢ়ি তোলাৰ পথত প্ৰধান অন্তৰায় আছিল।

শিখধৰ্ম

উত্তৰ-পূব ভাৰতত শিখধৰ্ম প্ৰবেশৰ কাহিনী আচৰিত ধৰণৰ। মোগল সৈন্যবাহিনীৰ সেনাপতি ৰজা ৰামসিংহই ১৬৬৯ চনত তেওঁৰ অসম অভিযানৰ সময়ত তেওঁৰ লগত নৱম শিখগুৰু তেগ বাহাদুৰ আৰু তেওঁৰ কিছু অনুগামীক লৈ আহিছিল। যদিও বা মোগল সৈন্যবাহিনী পৰাস্ত হ'ল আৰু গুৰু তেগ বাহাদুৰেও অসম এৰিলে, তেওঁৰ অনুগামীসকল অসমত থাকি গ'ল আৰু তেওঁলোকেই অসমত শিখধৰ্মৰ প্ৰচাৰ আৰম্ভ কৰিলে। নগাঁৱৰ শিখ সমাজে দাবী কৰে যে তেওঁলোক তেগ বাহাদুৰৰ এই অনুগামী সকলৰেই বংশধৰ। মুছলিম অভিবাসীসকলৰ নিচিনাকৈয়ে, ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ মূল

সুঁতিত শিখসকলকো সাৰটি লোৱা হৈছে। স্বাধীনতাৰ পাছত, অৰ্থনৈতিক স্বাৰ্থ লৈয়েই উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ শিখসকলৰ প্ৰব্ৰজন ঘটিছিল। কিন্তু ইয়াৰ মাজতে এই অঞ্চলৰ বিভিন্ন অংশত গুৰুদ্বাৰাবিলাক গঢ় লৈ উঠিছিল। মানুহৰ মাজত শান্তি আৰু সম্প্ৰীতি বৰ্তাই ৰখাৰ ক্ষেত্ৰত শিখসকলে কোনো সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰা নাই আৰু ভাৰতৰ অন্যান্য অংশত শিখ আৰু হিন্দুৰ মাজত গঢ় লৈ উঠা অবিশ্বাসৰ ভাবে উত্তৰ-পূব ভাৰতত এতিয়াও গা কৰি উঠা নাই।

খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্ম

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত ১৮৩৭ চনৰ পৰা ধীৰে ধীৰে খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মৰ প্ৰসাৰৰ কথা আমি ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰিছোঁ।

দেশৰ অন্য অংশতকৈ উত্তৰ-পূব ভাৰতত খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মৰ প্ৰভাৱৰ প্ৰকৃতি আৰু তাৎপৰ্য বেলেগ আছিল। যি সময়ত ঊনবিংশ শতিকাৰ ভাৰতবৰ্ষৰ অন্য প্ৰান্তৰ সমূহত, পশ্চিমীয়া প্ৰভাৱৰ (আৰু শংকাৰ) ফলত পুনৰ জাগৰণ হৈছিল, সেই সময়ত অসম তথা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অন্যান্য অংশত শাসন পৰিচালনাৰ থলুৱা আৰু মুক্ত অনুষ্ঠানসমূহৰ অৱক্ষয় আৰম্ভ হৈছিল। অষ্টাদশ শতিকাৰ শেষাৰ্দ্ধত উজনি অসমত ৰাষ্ট্ৰ আৰু সত্ৰসমূহৰ মাজত হোৱা সংঘাতৰে এই প্ৰক্ৰিয়াৰ সূচনা হৈছিল আৰু তাৰ ফলতেই অসমৰ সাৰ্বভৌমত্ব প্ৰথমে আহোমসকলৰ হাতৰ পৰা মানসকলৰ হাতলৈ আৰু পাছত বৃটিছৰ হাতলৈ গৈছিল। তাৰোপৰি, এই অঞ্চলৰপৰা মানুহৰ জাকে জাকে বেংগল, তিব্বত আৰু আৰাকান পাহাৰলৈ হোৱা প্ৰব্ৰজনে তথা বৌদ্ধিক আৰু আধ্যাত্মিক অন্বেষণৰ সৰ্বাত্মক অনুপস্থিতিয়ে চাৰিও দিশৰ পতনত অৰিহণা যোগাইছিল। মাত্ৰ ১৮৫০ ৰ দশকত আৰু তাৰ পাছতহে কলিকতাত শিক্ষিত অসমীয়াসকলে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত এই পৰিস্থিতিৰ কিছু উন্নতি সাধিছিল, কিন্তু ইও আছিল তেনেই সীমিত পৰিসৰত। এই ক্ষেত্ৰত হলিৰাম ঢেকিয়াল ফুকন (১৮০২-৩২) আৰু যজ্ঞোৰাম ঢেকিয়াল ফুকন (১৮০৫-৩৮) আৰু ঠিক তাৰ পাছতেই আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন (১৮২১-৫৯) আৰু মণিৰাম দেৱানৰ (১০৬-৫৮) প্ৰয়াস আৰু দৃষ্টান্তক বিশেষভাৱে উল্লেখ কৰিব লাগিব। তেওঁলোক সকলোৱেই বিভিন্ন ধৰণে আধুনিক শিক্ষা, আইনপ্ৰদত্ত সম অধিকাৰ, স্বাস্থ্য সেৱা আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ হকে দেহে-কেহে লাগিছিল; বিশেষকৈ মণিৰাম দেৱানে, দেশৰ স্বাধীনতাৰ হকে যুঁজিছিল। আধ্যাত্মিক আৰু ধৰ্মীয় সমস্যাবিলাকৰ সমাধানকল্পে যে এক নতুন দৃষ্টিভংগীৰ প্ৰয়োজন, সেই বিষয়েও এই সময়তেই প্ৰচাৰ চলোৱা হৈছিল।

এই নব্য উদ্দীপনাক আগবঢ়াই নিছিল বাৱসায়ী তথা অসমত ব্ৰাহ্ম আন্দোলনৰ হোতা দীননাথ বেজবৰুৱা (১৮১৮-৯৫), সমাজ সংস্কাৰক তথা সাংবাদিক গুণাভিৰাম বৰুৱা (১৮৩৫-৯৮), শিক্ষক তথা উকীল মাধৱচন্দ্ৰ বৰদলৈ (১৮৪৭-১৯০৭), ১৮৭২

চনৰ আই. চি. এচ. তথা প্ৰখ্যাত পণ্ডিত আনন্দৰাম বৰুৱা, ১৮৭২ চনত ভাৰতীয় চিকিৎসা সেৱাত যোগদান কৰা জালানুৰ আলি আহমেদ, প্ৰশাসক তথা ব্যৱসায়ী হৰিবিলাস আগৰৱালা (১৮৪২-১৯১৬), ৰাজনীতিবিদ তথা সমাজ সংস্কাৰক জগন্নাথ বৰুৱা (১৮৫১-১৯০৭), ব্যৱসায়ী তথা ৰাজনীতিবিদ মণিক চন্দ্ৰ বৰুৱা (১৮৫১-১৯১৫), কবি, সম্পাদক তথা অসমত ব্ৰাহ্ম আন্দোলনৰ নেতা কমলাকান্ত ভট্টাচাৰ্য (১৮৫৩-১৯৩৬) আৰু আন বহুতো লোকে। তেওঁলোকৰ ভিতৰে কিছু লোক উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে লণ্ডন আৰু আমেৰিকালৈ গৈছিল। অৰ্থনৈতিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা সদ্যবিকশিত মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ মৰ্যাদা পোৱা নতুন অসমীয়া সম্ভ্ৰান্তসকলে বংগই লাভ কৰা উন্নয়নৰ আদৰ্শৰে অসমৰ সামাজিক অৱস্থাবোৰ উন্নতিৰ আশা মনত পুহি ৰাখিছিল। শিক্ষাৰ সংকীৰ্ণ ভিত্তি আৰু সংখ্যাত তাকৰ হোৱাৰ বাবে অসমৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীয়ে বংগৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ তুলনাত লাভ কৰা সফলতা আছিল অতি সীমিত। কিন্তু এই কথা উল্লেখ কৰিব লাগিব যে এই নব্য উদ্দীপনা অসমীয়া আৰু খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীসকলৰ মাজত হোৱা সম্পৰ্কৰ ফলশ্ৰুতি নাছিল; ই উদ্ভাসিত হৈছিল কলিকতাত।

ওঠৰশ ছয়চল্লিশ চনৰপৰা প্ৰকাশ পাবলৈ ধৰা ‘অৰুণোদয়’ নামৰ এখন ব্যাপ্তিষ্ট অসমীয়া মাহেকীয়া আলোচনী, বাইবেলৰ অসমীয়া ভাষালৈ অনুবাদ (যাৰ ফলত জনজাতীয় ভাষাসমূহে ৰোমান লিপি লাভ কৰিলে) আৰু ল’ৰাছোৱালী উভয়ৰ বাবে স্কুল আৰু কলেজ স্থাপন, যি প্ৰক্ৰিয়াই পূৰ্ণতা লাভ কৰিলে ১৯০১ চনত গুৱাহাটীত কটন কলেজ স্থাপনৰ লগে লগে—এনে বিভিন্ন কাৰণত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা আৰু সমীপৱৰ্তী পাৰ্বত্য অঞ্চলত খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰী সকলৰ নব্য ধাৰণাসমূহৰ প্ৰসাৰ ঘটিবলৈ ধৰিলে। এই সকলোবোৰ ঘটনাই খুব সীমিতভাৱে হলেও, মিশ্যনাৰী আৰু থলুৱা সংস্কৃতিৰ মাজত পাৰস্পৰিক আদান প্ৰদানৰ পথ প্ৰশস্ত কৰিলে আৰু ইয়াৰ লগে লগে নতুন সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ সূচনা হ’ল।

উনবিংশ শতিকাত নগৰীকৰণৰ গতিও মন্থৰ আছিল। অসমৰ সেই সময়ৰ কমিশ্যনাৰ কৰ্ণেল হপকিনচন চাহাবে ১৮৬১ চনত গুৱাহাটীত এক পৌৰনিগম প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে বংগৰ চৰকাৰে লোৱা সিদ্ধান্তৰ বিৰোধিতা কৰি স্পষ্টভাৱে উল্লেখ কৰিছিল, “মোৰ বোধেৰে পূৰ্ণভাৱেই হওক বা আংশিকভাৱেই হওক, যিকোনো ধৰণৰ স্থানীয় স্বায়ত্ব শাসন ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তন কৰিব পৰাকৈ অসমৰ সামাজিক অৱস্থা যথোচিত বিকাশ হোৱা নাই।”

তাৰোপৰি তেওঁ লক্ষ্য কৰিছিল যে “গুৱাহাটী, ডিব্ৰুগড় বা তেজপুৰ, প্ৰত্যেকেই আচলতে একো একোখন গাওঁ, যাক চাৰিওফালৰ গ্ৰামাঞ্চলৰ আইন-শৃংখলা ৰক্ষাৰ কামত একোটা কেন্দ্ৰ হিচাবে ব্যৱহাৰ কৰা হয়।” আৰু গুৱাহাটীত কণীৰ দোকান, এজন নাওৰ মিস্ত্ৰী, ৰাজমিস্ত্ৰী, কমাৰ, মুচি—এইবোৰ একোৱেই নাই।” তেওঁ আৰু কৈছিল, “গুৱাহাটীৰ সৰহভাগ মানুহে ধান দাই ঘৰলৈ আনিবৰ বাবে পথাৰত কাম

কৰাতেই ব্যস্ত থাকে।” শ্বিলঙৰ অৱস্থাও বিশেষ ভাল নাছিল যদিওবা ১৮৭৪ চনত চেৰাপুঞ্জীৰ পৰা প্ৰশাসনৰ মুখ্য কাৰ্যালয় সেই অঞ্চললৈ স্থানান্তৰিত কৰাৰ পাছত অৱস্থাৰ কিছু উন্নতি ঘটিবলৈ ধৰা দেখা গৈছিল।^{২২} এই শতিকাতহে গুৱাহাটী আৰু শ্বিলং সৰু সৰু চহৰ হৈ উঠিল।

ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত হিন্দুসকলে তেওঁলোকৰ আওপুৰণি বিশ্বাস অটুট ৰাখিলে। কিন্তু জনজাতি লোকসকলৰ মাজত খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীৰ প্ৰভাৱ আছিল চকুতলগা ধৰণৰ। ব্যাপক মাত্ৰাত আত্মবাদী অথবা হিন্দু জনজাতিসকল খ্ৰীষ্টিয়ান দৰ্মত দীক্ষিত হোৱা দেখা গৈছিল। আজি মেঘালয়ৰ ৮০%, নগালেণ্ডৰ ৮৫%, মিজোৰামৰ ৯৮% আৰু মণিপুৰৰ ২৬.০৩% জনজাতীয় লোক খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মী। এটা সময়ত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সাতটা ৰাজনৈতিক গোটৰ ভিতৰৰে নগালেণ্ড, মণিপুৰ, মিজোৰাম আৰু মেঘালয়ৰ চাৰিজন মুখ্যমন্ত্ৰী খ্ৰীষ্টিয়ান আছিল। নগালেণ্ডত ৩০ জনীয়া বিধানসভাত এজনৰ বাদে বাকী সকলোৱেই খ্ৰীষ্টিয়ান লোক আছিল। নগা, মিজো আৰু খাচীসকলৰ মাজত খ্ৰীষ্টিয়ান আদৰ্শৰ প্ৰসাৰৰ ফলত তেওঁলোকৰ জীৱনলৈ গভীৰ পৰিৱৰ্তন আহে। খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মই এই জনজাতিসকলক শান্তি, সহনশীলতা আৰু সহ-অৱস্থানৰ প্ৰমূল্যসমূহ শিকাইছিল। মুণ্ডছেদন আৰু মাৰাত্মক দ্বন্দ্ব খৰিয়ালৰ নিচিনা আওপুৰণি কাৰ্যসমূহ আজি অতীতৰ কথা হৈ পৰিছে। খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মৰ সাৰ্বজনীন ভাতৃত্ববোধৰ আদৰ্শ আৰু আধুনিক শিক্ষা তথা থলুৱা ভাষাত বাইবেলৰ সহজলভ্যতাই জনজাতীয় গোটসমূহক নিসংগতা আৰু সংযোগহীনতাৰ পৰা উলিয়াই আনিলে। নতুন নতুন আদৰ্শৰ সৈতে পৰিচিত হোৱাৰ লগে লগে আৰু পিছত অহা স্বাধীনতা আৰু গণতান্ত্ৰিক শাসন ব্যৱস্থাই জনজাতিসকলক লৈ গ'ল সেইখন আধুনিক জগতলৈ য'ত এহাতে আছিল সমৃদ্ধি আৰু আনহাতে বিপদ।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত ধৰ্মৰ ভূমিকা

ভৈয়ামৰ বৃহৎ হিন্দু সমাজৰ প্ৰভুত্ব তথা সেই সমাজৰ বুকুত জনজাতিসকলৰ অস্তিত্ব বিপন্ন হোৱাৰ আশংকাৰ বিৰুদ্ধে খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মই জনজাতিসকলৰ স্বাৰ্থ আৰু আত্মপৰিচয় অটুট ৰখাৰ এক “প্ৰতিৰক্ষা কৌশল” হিচাপে কাম কৰিছিল বুলি যুক্তি আগবঢ়োৱা হয়। কিছুমান পাহাৰীয়া জনজাতিৰ মাজত দেখা দিয়া বিভেদকামী প্ৰৱণতাক কিছুলোকে “স্বাধীনোত্তৰ কালৰ নতুন পৰিবেশত অনালোকৰ সমুখত জনজাতিসকলে তেওঁলোকৰ সামাজিক-সাংস্কৃতিক পৰিচয় অক্ষুণ্ণ ৰখাৰ বাবে চলোৱা স্বাভাৱিক প্ৰয়াস” বুলি কব বিচাৰে। অন্য কিছুমানে বিশ্বাস কৰে যে স্বাধীনোত্তৰ কালৰ ৰাজনৈতিক বিদ্ৰোহৰ পৰা আঁতৰি থকা সকলো জনজাতীয় গোটেই অ-খ্ৰীষ্টিয়ান লোক আৰু তেওঁলোক কেন্দ্ৰৰ প্ৰতি সহানুভূতিশীল। তেওঁলোকে ভাবে যে নগালেণ্ড আৰু মিজোৰামত হোৱা বিদ্ৰোহ “খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত।” অন্য কিছুমানে আকৌ ভাবে যে অসম, মণিপুৰ

আৰু ত্ৰিপুৰাত সংঘটিত হোৱা হিংসাত্মক ঘটনাৱলী হিন্দু উগ্ৰবাদৰ ফলশ্ৰুতি।

নগালেণ্ড, মণিপুৰ আৰু মিজোৰামৰ উগ্ৰপন্থী আন্দোলন আৰু খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীৰ মাজৰ সম্পৰ্ক অথবা অসম, মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাৰ গণ আন্দোলনসমূহৰ লগত হিন্দু ধৰ্মৰ কোনো সম্পৰ্ক প্ৰতিষ্ঠা কৰা অথবা ইয়াক অস্বীকাৰ কৰাটো মোৰ কাম নহয়। এই তিনিওটা দৃষ্টিভংগীয়ে সামৰি নোলোৱা পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ যিকোনো পৰ্যালোচনাৰ বেলিকা আলোকপাত কৰিবলগীয়া মৌলিক কথাটো হ'ল—উত্তৰ-পূব ভাৰতত এনে পৰিৱৰ্তনসমূহৰ ধৰ্মতকৈ অধিক শক্তিশালী চালিকা শক্তি হ'ল অৰ্থনীতি আৰু ৰাজনীতি। তাৰোপৰি এনে সৰলীকৰণসমূহে ভাগ-ভাগ হৈ পৰা ভূমি আৰু ভূমিৰ ব্যক্তিগত মালিকীস্বত্ব তথা উপভোক্তাৰ আকাংক্ষা পূৰণ সম্পৰ্কীয় নতুন বাস্তৱতাৰ পটভূমিত একে ধৰ্মৰ নেতাৰ মাজত, পাহাৰ আৰু ভৈয়ামৰ মানুহৰ মাজত তথা পাহাৰীয়া লোক সকলৰ নিজৰ মাজতেই নিয়োগ, ভূমি পৰিচালনাৰ দৰে মৌলিক সমস্যাসমূহৰ ক্ষেত্ৰত উদ্ভৱ হোৱা মতানৈক্য আৰু পৰস্পৰ বিৰোধী স্বাৰ্থৰ কথাটোক আওকাণ কৰা দেখা যায়।

আজিৰ উত্তৰ-পূব ভাৰতত ধৰ্মৰ ভূমিকা সম্পৰ্কীয় যিকোনো আলোচনাতে ধৰ্মান্তৰকৰণৰ বিষয়টোৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান লাভ কৰে। এই কথা আজি ক্ৰমান্বয়ে আৰু বেছিকৈ উপলব্ধি কৰা হৈছে যে ধৰ্মান্তৰকৰণে, বিশেষকৈ ই যেতিয়া ঠগবাজি আৰু প্ৰলোভনৰ ফলশ্ৰুতি হয়, এক ধৰ্ম নিৰপেক্ষ গণতান্ত্ৰিক সমাজ গঠনৰ পথত ব্যাপক সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰে। তাৰোপৰি ধৰ্মবিশ্বাস পৰিৱৰ্তনৰ গতানুগতিক ঘটনাটো নতুন ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰা এজন ব্যক্তিয়েও পৰিৱৰ্তিত আবেগিক আৰু মানসিক অৱস্থাৰ সৈতে অভ্যস্ত হওঁতে যথেষ্ট সমস্যাৰ সমুখীন হয়। ঐতিহাসিকভাৱে জনজাতীয় গোটবিলাকক হিন্দুধৰ্মৰ পৰিধিৰ ভিতৰলৈ অনা ব্ৰাহ্মণসকলে বহুতো জনজাতীয় দেৱদেৱীক হিন্দু দেৱতাসকলৰ সৈতে যোগ কৰিবলৈ সন্মত হৈছিল অথবা জনজাতীয় দেৱ-দেৱীক হিন্দু দেৱ-দেৱীৰ ৰূপত কল্পনা কৰাৰ সুবিধা দিছিল। খ্ৰীষ্টিয়ানসকল প্ৰধানকৈ শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্য সেৱাৰ জৰিয়তে জনজাতি সকলৰ মাজলৈ সোমাইছিল। আমি যদি মেঘালয়ৰ খাচীসকলৰ মাজত খ্ৰীষ্টধৰ্মৰ প্ৰসাৰলৈ লক্ষ্য কৰোঁ, তেনেহলে দেখা পাওঁ যে ১৮৪০ চনত খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীসকল অহালৈকে খাচীসকলৰ নিজা কোনো লিপি নাছিল। মিশ্যনাৰীসকলে খ্ৰীষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰৰ বাবে খাচী ভাষাত প্ৰচাৰ পুস্তিকা আৰু বাতৰিকাকত প্ৰকাশ কৰিবলৈ ৰোমান লিপি ব্যৱহাৰ কৰিছিল। তেওঁলোকে স্কুল আৰু হস্পিতেল স্থাপন কৰিছিল। এই প্ৰয়াসৰ পৰিণতিতে খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মলৈ ব্যাপক ধৰ্মান্তৰকৰণ হৈছিল। উনৈশশ বিশ চনৰ ভিতৰত খাচীসকলৰ মাজত খ্ৰীষ্টিয়ানৰ সংখ্যা মুঠ জনসংখ্যাৰ ৩০ শতাংশ হ'লগৈ। প্ৰায় ৪ লাখ খাচী জনসাধাৰণৰ ভিতৰত, বৰ্তমান প্ৰায় ৬০ শতাংশই খ্ৰীষ্টিয়ান।

এখন জড়োপাসক সমাজৰ দ্বাৰা খ্ৰীষ্টিয়ান বিশ্বাস গ্ৰহণৰ ফলত ধৰ্মৰ বিষয়ত,

আধুনিক খাচী মনৰ আভ্যন্তৰীণ চিন্তা চেতনাৰ ওপৰত ইয়াৰ প্ৰভাৱ লক্ষ্য কৰা গৈছিল। এইখিনিতে খাচী জনগোষ্ঠীৰ এজন সদস্য বি. এম. পুঘে কৰা এটা অতি আমোদজনক আৰু প্ৰাসংগিক মন্তব্য উল্লেখ কৰিব পাৰি :

“মই এই কথা ইতিমধ্যেই উল্লেখ কৰিছো যে মই কিয় খ্ৰীষ্টিয়ান সেই কথাটো বহুদূৰ মোৰ পিতৃ খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মত দীক্ষিত হোৱা কথাটোৰে ব্যাখ্যা কৰে। যেতিয়া মই মোৰ পূৰ্ব পুৰুষ, অতীতৰ খাচীসকলৰ বিষয়ে গুণাগুণা কৰো, মই লজ্জিত হওঁ যে ভগৱান তথা প্ৰাৰ্থনাৰ ওপৰত মোৰ বিশ্বাস তেওঁলোকৰ নিচিনা শক্তিশালী নহয়। এজন খাচী জনজাতিৰ লোকে সদায়ে সৃষ্টিকৰ্তা ভগৱানৰ ওপৰত আৰু তেওঁৰ সৈতে সম্পৰ্ক স্থাপনৰ মাধ্যম হিচাপে প্ৰাৰ্থনাৰ উপযোগিতাত বিশ্বাস ৰাখিছিল। এই কথা সঁচা যে খাচী বিশ্বাসত প্ৰেতাত্মা আৰু অপদেৱতা আছে যাৰ কাৰণে পৃথিৱীত কু-কৰ্ম, দুখ-দুৰ্দশা আৰু বেমাৰ আজাৰ হয় আৰু সেইবোৰক সেয়েহে সন্তুষ্ট কৰিব লাগিব, কিন্তু এইবিলাক দেৱ-দেৱীৰ জনপ্ৰিয়তা কম আৰু তাৰে ভিতৰৰ বহুতকৈ পৰ্বতৰ চূড়া, উপত্যকা আনকি গছৰ সৈতে তুলনা কৰা হয়। মোৰ বিশ্বাস আৰু সংস্কাৰ এতিয়া যথেষ্ট দুৰ্বল হৈ আহিছে। মই নিশ্চিত, সঁচাকৈয়ে যদি কৰবাত স্বৰ্গ আছে তেনেহলে মোৰ অ-খ্ৰীষ্টিয়ান ককাদেউতাসকলে শ্ৰেষ্ঠ স্বৰ্গত আসন পাব আৰু প্ৰকাশ্যে খ্ৰীষ্টিয়ান বুলি কোৱা মোৰ নিচিনা লোকে আনকি নিকৃষ্ট স্বৰ্গতো স্থান নাপাব পাৰে।”^{১৩}

বি. এম. পুঘেই একমাত্ৰ এইধৰণৰ ব্যক্তি নহয়। খ্ৰীষ্টিয়ান, ইছলাম অথবা হিন্দুধৰ্মলৈ ধৰ্মান্তৰিত হোৱা বহু জনজাতীয় লোকেই আজি তেওঁলোকৰ ঐতিহ্য আৰু অতীজৰ বিশ্বাসৰ বিষয়ে নানান প্ৰশ্নৰ অৱতাৰণা কৰিছে।

আমি উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ধৰ্মীয় দৃশ্যপটলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা পাওঁ, হিন্দু-মুছলিমৰ মাজৰ সৌহাৰ্দ্যপূৰ্ণ সম্পৰ্কৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা বিহাৰ আৰু উত্তৰ প্ৰদেশৰ তুলনাত ইয়াৰ পৰিবেশ যথেষ্ট শান্তিপূৰ্ণ হোৱা সত্ত্বেও, ধৰ্মীয় দৃশ্যপট কিন্তু খুবৈ জটিল। এনে বহু পৰিস্থিতি আছে, যি উদ্‌গীৰিত হব পাৰে। প্ৰথমতে, খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীসকলৰ ধৰ্মান্তৰকৰণৰ প্ৰচেষ্টাক উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বহুতো হিন্দু সংগঠনে বেয়া পায়। এজন সাংসদে ১৯৭৮ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত “শক্তিৰ প্ৰয়োগ অথবা প্ৰলোভন” আৰু “প্ৰৱঞ্চনা মূলক উপায়েৰে” ধৰ্মান্তৰকৰণ বন্ধ কৰিব খোজা “ধৰ্মৰ স্বাধীনতা বিল ১৯৭৮” উত্থাপন কৰিছিল। ওপৰে ওপৰে দেখাত বিলখনৰ উদ্দেশ্য ভালৈই আছিল যেন লাগে, কিন্তু খ্ৰীষ্টিয়ান সংগঠনসমূহে গোটেই দেশব্যাপী, বিশেষকৈ উত্তৰ-পূব ভাৰতত, ইয়াৰ বিৰুদ্ধে বিশাল বিক্ষোভ প্ৰদৰ্শন কৰিলে, কাৰণ তেওঁলোকে সন্দেহ কৰিছিল যে ‘শক্তি’, ‘প্ৰৱঞ্চনা’ আৰু ‘প্ৰলোভন’ আদি শব্দবিলাকৰ সৰ্বাত্মক প্ৰকৃতিৰ বাবে ধৰ্মবিশ্বাসৰ নিভাঁজ পৰিৱৰ্তনকে ধৰি সকলো ধৰণৰ ধৰ্মান্তৰকৰণকে আইনৰ দ্বাৰা নিষিদ্ধ কৰিব পৰা যাব। এনেকুৱা ধৰণৰ ব্যৱস্থাপনালীৰ ফলত ভৱিষ্যতে উত্তৰ-পূব ভাৰতত হিন্দু আৰু খ্ৰীষ্টিয়ানসকলৰ মাজত সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষও হব পাৰে। দ্বিতীয়তে, ভৈয়ামৰ জনজাতিসকলে আৰু বৃহৎ সংখ্যক হিন্দুলোকে অভিবাসী মুছলিমৰ হাতত তেওঁলোকৰ মাটি হেৰুৱাইছিল।

১৯৮৩ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত নিৰ্বাচনজনিত এক হিংস্ৰ ঘটনাত অসমৰ নগাওঁ জিলাৰ নেলীৰ এক নিদ্ৰাৰত গাৱঁত জনজাতিসকল অভিবাসী মুছলিমৰ নৃশংস গণ হত্যাত লিপ্ত হৈছিল আৰু দুয়োটা গোষ্ঠীয়ে ইটোৱে সিটোৰ প্ৰতি উন্মত্ত ঘৃণাৰ ভাৱ প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। তৃতীয়তে, মেইটিসকলৰ হিন্দু মন্দিৰ আৰু দেৱ-দেৱীৰ প্ৰতি বিৰূপ প্ৰতিক্ৰিয়া তথা ১৯৭৯ চনত তেওঁলোকে হিন্দু ধৰ্মপুথি পুৰি পেলোৱাটো, হিন্দু শৃংখলাৰ মাজতে দেখা দিয়া এক অন্তৰ্বিদ্রোহ হ'ব পাৰে, কিন্তু এই ঘটনাই জনজাতি আৰু হিন্দুসকলৰ মাজৰ হিংস্ৰতাও তীব্ৰ কৰি তুলিব পাৰিছিল। সৰ্বশেষত, এইটো গভীৰভাৱে নিন্দনীয় যে, ধৰ্ম এক ব্যক্তিগত কথা আৰু সমাজ জীৱনৰ ওপৰত ই প্ৰভাৱ পেলোৱা অনুচিত বুলি ৰাজহুৱা ভাৱে ঘোষণা কৰাৰ পাছতো, আজি বহুতো দল তথা গোষ্ঠীয়ে যি ধৰণে ধৰ্মীয় প্ৰশ্নবিলাকৰ অপব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ধৰিছে সেইটো উত্তৰ-পূব ভাৰতত পূৰ্বতে কেতিয়াও দেখা পোৱা নগৈছিল। এই অঞ্চলৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাপনাৰ ক্ষেত্ৰত এই সকলোবিলাক কথা গুৰুত্ব সহকাৰে ল'ব লাগিব, কাৰণ ৰাজনৈতিক নেতৃত্বৰ ওপৰত গণবিশ্বাস কমি অহাৰ লগে লগে, ধৰ্মীয় মৌলবাদীসকলে যথেষ্ট লোকক আকৰ্ষণ কৰিবলৈ ধৰিছে আৰু নৃগোষ্ঠীয় পৰিচয় সৰল কৰি তুলিব খোজা লোকৰ সংখ্যাও বাঢ়ি যাবলৈ ধৰিছে।

উত্তৰাধিকাৰ আৰু ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাপনা

এই কথা অস্বীকাৰ কৰা নাযায় যে ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত হৈ থকাসকলৰ অথবা ইতিহাসৰ বিভিন্ন সময়ত উত্তৰ-পূব ভাৰতত ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত হোৱাসকলৰ দূৰদৃষ্টি, মূল্যবোধ আৰু বিশ্বাসে আজিৰ ৰাজহুৱা নীতিত প্ৰতিফলিত হোৱা নৈতিক প্ৰমূল্যসমূহক প্ৰভাৱান্বিত কৰি আহিছে। এই প্ৰেক্ষাপটতে বিচাৰ কৰি চালে আমি দেখা পাওঁ যে ব্ৰাহ্মণসকলে যেতিয়া মগধ আৰু মিথিলাৰ পৰা ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকালৈ প্ৰব্ৰজন কৰিছিল, তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ সৈতে শাসন পৰিচালনাৰ স্পষ্ট ধাৰণা আৰু মুক্তিৰ পথ সন্মুখী ধাৰণাও লৈ আহিছিল আৰু থলুৱা লোকক এই বিশ্বাসলৈ ৰূপান্তৰ কৰিবলৈ যথেষ্ট কষ্ট কৰিছিল আৰু লেখত লবলগীয়াকৈ তেওঁলোক সফলো হৈছিল। এই অঞ্চলত হিন্দুৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছিল আৰু ৰামায়ণ মহাভাৰত পৰম্পৰাত বৰ্ণিত শাসন পৰিচালনাৰ আদৰ্শক জনপ্ৰিয় কৰি তোলা হৈছিল। ইয়াৰ প্ৰসাৰ কেৱল ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাতই সীমাবদ্ধ নাছিল। বৰঞ্চ ত্ৰিপুৰা, মণিপুৰ আৰু কাছাৰ আনকি জয়ন্তীয়া পাহাৰতো ইয়াক গ্ৰহণ কৰা কথাটো সৰ্বজনবিদিত।

চুকাফাৰ নেতৃত্বত আহোমসকলে যেতিয়া ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে অসম আক্ৰমণ কৰিলে তেতিয়া এলানি নতুন প্ৰমূল্য আৰু বিশ্বাস এই অঞ্চলত গা কৰি উঠিল। আহোমসকলে যেতিয়া তেওঁলোকৰ শাসন আৰম্ভ কৰিলে, তেওঁলোকে কিন্তু ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ মানুহৰ ওপৰত তেওঁলোকৰ ধৰ্ম জাপি দিয়া নাছিল। তাৰ বিপৰীতে

শাসকসকলে শাসিতৰ ধৰ্মহে গ্ৰহণ কৰিছিল। মধ্যযুগৰ জনজাতীয় জীৱনৰ বিভিন্ন ঘটনাত ইয়াৰ ব্যাখ্যা পোৱা যায়; আহোমসকলৰ নিজা ধৰ্ম নাছিল বুলি ভবা কথাটোৱে ইয়াৰ ব্যাখ্যা দাঙি ধৰিব নোৱাৰি। ব্ৰহ্মদেশত থকা তেওঁলোকৰ আত্মীয়সকলৰ দৰে তথা দক্ষিণ চীনৰ তেওঁলোকৰ পূৰ্ব পুৰুষ সকলৰ দৰে আহোমসকলৰো এটা যথেষ্ট উন্নত ধৰ্মীয় ব্যৱস্থা আছিল আৰু ই বৌদ্ধ ধৰ্মৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হৈছিল। হয়তো আহোমসকলৰ ধৰ্ম, হিন্দুধৰ্ম, বৌদ্ধধৰ্ম অথবা ইছলামৰ দৰে উন্নত নহব পাৰে, কিন্তু মন কৰিবলগীয়া প্ৰধান কথাটো হ'ল ধৰ্মীয় বিশ্বাস, ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগীতকৈ কম প্ৰভাৱশালী আছিল। আহোমসকলে লাহে লাগে হিন্দুধৰ্মক আঁকোৱালি ললে, তথাপিও তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ পূৰ্বৰ বহুত বিশ্বাস এৰি নিদিলে আৰু বংশানুক্ৰমিক ৰীতি-নীতিৰ আধাৰত অসমত তেওঁলোকৰ প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থা গঢ়ি তুলিলে।

ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ আৰম্ভণিৰপৰা মুছলিম শাসকসকলে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল দখলৰ বাবে চলোৱা ভালেমান অভিযান আৰু অসম, ত্ৰিপুৰা, কাছাৰ, জয়ন্তীয়া আৰু মণিপুৰত তেওঁলোকৰ সীমিত সফলতাই, নিঃসন্দেহে এই অঞ্চললৈ মুছলিমসকলৰ আগমন ঘটালে আৰু ইয়াৰ লগে লগে ভৈয়ামৰ থলুৱা জনজাতি তথা নিম্ন বৰ্ণৰ হিন্দু লোকসকলৰ একাংশ ইছলাম ধৰ্মত দীক্ষিত হ'ল। কিন্তু বৃটিছসকলে উত্তৰ-পূব ভাৰত সম্পূৰ্ণকৈ দখল কৰাৰ পাছতহে ধৰ্মান্তৰকৰণে এটা গুৰুতৰ মোৰ লয়। খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীসকলে মুছলিমসকলৰ মাজত ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ কোনো ক্ষেত্ৰ বিচাৰি পোৱা নাছিল আৰু তেওঁলোকে জনজাতি আৰু হিন্দু চিন্তা-চেতনাৰ ওপৰতেই বিশেষ প্ৰভাৱ পেলাইছিল।

আমি যদি স্বাধীনতা আন্দোলনলৈ লক্ষ্য কৰোঁ, তেনেহলে দেখা পাওঁ যে কংগ্ৰেছে দৈৱিক বিধি ব্যৱস্থাৰ সংস্কাৰ সাধনতকৈ সামাজিক ৰীতি-নীতিৰ সংস্কাৰ সাধনত বেছি গুৰুত্ব দিছিল। কোনো ধৰ্মকে অগ্ৰাহ্য কৰাৰ প্ৰচেষ্টা চলোৱা হোৱা নাছিল। বৰঞ্চ সকলো ধৰ্মৰ প্ৰতি কেনেদৰে সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰিব পাৰি তাৰ ওপৰতহে গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল। ধৰ্মৰ ভিত্তিত ১৯৪৭ চনত ভাৰত বিভাজন আৰু ১৯৭১ চনত পাকিস্তান দ্বিখণ্ডিত হোৱা কথাটোৰ পৰা সমন্বয়ৰ শক্তি হিচাপে ধৰ্মৰ অসমত্ব আৰু বিভেদকাৰী কাৰক হিচাপে ইয়াৰ ভূমিকা ভালকৈয়ে উপলব্ধি কৰা হৈছিল। সেয়েহে, সমাজ শৃংখলা পুনৰগঠন সম্পৰ্কীয় আঁচনিসমূহত সাম্প্ৰদায়িক বিবেচনাৰে ধৰ্মনিৰপেক্ষ নীতি নিৰ্দ্ধাৰণ কৰা অথবা আনৰ বিৰুদ্ধে ঘৃণাৰ ভাৱ উদ্ৰেক কৰা কোনো কথাৰ স্থান থকা উচিত নহয়। এই কথাত মহাত্মা গান্ধীয়ে (১৮৬৯-১৯৪৮) দৃঢ়ভাৱে গুৰুত্ব দিছিল আৰু তেওঁ লিখিছিল যে “প্ৰভু তুমি তেওঁক সেই জ্ঞান দিয়া, যি জ্ঞান মোক দিছা” বুলি আমি প্ৰাৰ্থনা কৰা উচিত নহয়, বৰঞ্চ তেওঁৰ সু-বিকাশৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সকলো জ্ঞান আৰু সত্যৰ সন্ধান তেওঁক দিয়া” বুলিহে আমি প্ৰাৰ্থনা কৰা উচিত। তাতকৈয়ো এখোপ আগবাঢ়ি তেওঁ কৈছিল, “তুমি যিটো এই বুলিয়েই প্ৰাৰ্থনা কৰা যে, তেওঁলোকৰ ধৰ্ম যিয়েই নহওক কিয়, তোমাৰ বন্ধুসকল যেন শ্ৰেষ্ঠ মানুহ হৈ উঠিব পাৰে।”

সকলো বিশ্বাসৰ প্ৰতি এই সম-শ্ৰদ্ধা আৰু এজন সহ-নাগৰিকক তেওঁৰ আলোক সন্ধানৰ নিজা পথ অনুসৰণৰ স্বাধীনতাক স্বীকৃতি দিয়াই হ'ল ভাৰতবৰ্ষৰ ধৰ্ম নিৰপেক্ষতা আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতিৰ ভেঁটি। এই ধৰ্মনিৰপেক্ষ পথে সংখ্যালঘুসকলৰ বৈষয়িক আৰু নৈতিক স্বাৰ্থ পূৰণতহে যে কেৱল সহায় কৰে এনে নহয়, ই সামাজিক আধুনিকীকৰণ আৰু এক সভ্য সমাজ গঠনৰো ভিত্তি। ধৰ্মনিৰপেক্ষতাই পৰিশেষত ভাৰতবৰ্ষত বাস কৰা সকলো শ্ৰেণীৰ মানুহকে সাঙুৰি এক সমন্বয়ৰ সমাজ গঢ়ি তুলিব পাৰে।

জাতীয় আন্দোলনে এক বাৰে ৰহণীয়া সাংস্কৃতিক পৰিচয়ক ফুটাই তোলাতো গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছিল। এক নতুন ৰাজনৈতিক চেতনাৰ দ্বাৰা এই সাংস্কৃতিক আন্দোলন অব্যাহত ৰখা হৈছিল। তিলক, গান্ধী, নেহৰু, আজাদৰ নিচিনা জাতীয় ৰাজনৈতিক আন্দোলনৰ আগশাৰীৰ নেতাসকল সাংস্কৃতিক নেতাও আছিল; ঠিক সেইদৰে ঠাকুৰ, ভাৰতী আৰু মৈথিলী চৰণ গুপ্তাৰ দৰে লেখকসকলো জাতীয় নেতা আছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰতত গোপীনাথ বৰদলৈ, নিকল্ চ ৰয়, বসন্ত কুমাৰ দাস আৰু ফকৰুদ্দিন আলি আহমেদৰ দৰে জাতীয় আন্দোলনৰ নেতাসকলক তেওঁলোকৰ প্ৰভাৱাধীন অঞ্চলসমূহত সাংস্কৃতিক নেতা হিচাপেও গণ্য কৰা হৈছিল। সাংস্কৃতিক নৱজাগৰণ আৰু স্বাধীনতাৰ হকে আন্দোলন—এই দুই পৰিঘটনাই নতুন প্ৰমূল্যসমূহৰ বিকাশ আৰু উপলব্ধিত অৰিহণা যোগাইছিল। এই প্ৰমূল্যসমূহৰ মূল আদৰ্শসমূহেই মুক্ত ভাৰতৰ সংবিধানত স্বীকৃতি লাভ কৰিছে। এনে আদৰ্শসমূহ হ'ল আঞ্চলিক বৈচিত্ৰ্যৰ মাজত জাতীয় সংহতি, গণতন্ত্ৰ, ধৰ্মনিৰপেক্ষতা, সমতাৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত এক সমাজ ব্যৱস্থা আৰু আধুনিকীকৰণ।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰেক্ষাপটত এই প্ৰমূল্যসমূহক যথাযথ ভাৱে গ্ৰহণ কৰাত কোনো সমস্যা থাকিব নালাগিছিল—কাৰণ মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাক বাদ দিলে, ভাৰতবৰ্ষৰ অন্য যিকোনো প্ৰান্তৰতকৈ এই অঞ্চলত অধিক সমতাৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত এক সমাজ ব্যৱস্থা আছিল। অৰ্থনৈতিক দৃষ্টিকোণৰ পৰাও দেখা যায়, এই অঞ্চলত ধনী আৰু দুখীয়াৰ মাজৰ পাৰ্থক্য ভাৰতৰ অন্যান্য অঞ্চলৰ দৰে বহুল বৈষম্যৰে পূৰ্ণ নাছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰতত এক শিথিল বৰ্ণ-ব্যৱস্থা আছিল আৰু বিশেষকৈ অস্পৃশ্যতা আৰু যৌতুকৰ দৰে ঘৃণনীয় প্ৰথাৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱৰ পৰা এই অঞ্চল মুক্ত আছিল। প্ৰায়বিলাক জনজাতিয়ে তেওঁলোকৰ শাসন ব্যৱস্থা গণতান্ত্ৰিক উপায়েৰে পৰিচালনা কৰিছিল। উনৈশ শ দুই চনত অসমত চিফ কমিশ্যনাৰ হিচাপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰা বেঙ্গফাইল্ড ফুলাৰে খাচীসকলৰ বিষয়ে তলত দিয়া ধৰণে লিখিছিল :

“খাচী পাহাৰ জিলাৰ প্ৰায় আধা অংশ বহুতো ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ থলুৱা চৰকাৰৰ দ্বাৰা শাসিত হয়...প্ৰতিখন ৰাজ্যৰে মুখিয়ালজনক এখন পৰিষদে সহায় কৰে আৰু পৰিষদৰ সৈতে মুখিয়ালজনে পৰামৰ্শ কৰাটো বাধ্যতামূলক। জন্মসূত্ৰে তেওঁ মুখিয়ালৰ আসন নাপায়, মাতৃৰ ফালৰ সম্পৰ্কৰ এক বিশেষ যোগসূত্ৰৰ পৰা যিসকলে মুখিয়াল পদৰ নিৰ্বাচনত

প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰাৰ যোগ্যতা লাভ কৰে, তেওঁলোকৰ মাজৰ পৰা এজনক এই পদলৈ নিৰ্বাচিত কৰা হয়। কিছুমান ৰাজ্যত নিৰ্বাচনৰ কৰ্তৃত্ব অৰ্পণ কৰা হয় পুৰোহিত ক্ষেত্ৰৰ অন্তৰ্ভুক্ত এক গণকমণ্ডলীৰ হাতত; অন্য কিছুমান ৰাজ্যত গণকসকলৰ সৈতে গাৱঁৰ মুখিয়ালৰ নিচিনা ধৰ্মনিৰপেক্ষ লোকেও এনে নিৰ্বাচক মণ্ডলীত প্ৰতিনিধিত্ব লাভ কৰিছে, বা গণকসকলৰ ঠাই লৈছে : অন্য কিছুমানত আকৌ গণভোটৰ দ্বাৰা নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হয়।”^{১৪}

উত্তৰ-পূব ভাৰতত বহুতো শাসকে নিয়োগ আৰু ভূমিদানৰ ক্ষেত্ৰত সকলো ধৰ্মৰ অনুগামীসকলৰ প্ৰতি ধৰ্মনিৰপেক্ষ আদৰ্শ মানি চলিছিল। সৰ্বতোপৰি, স্বাধীনোত্তৰ কালত ধৰ্মনিৰপেক্ষ আৰু গণতান্ত্ৰিক শক্তিসমূহ সবল হৈ উঠা হ'লে এই অঞ্চলৰ বিভিন্ন গোট আৰু সম্প্ৰদায়ক একাৰ দিশে ধাৰমান হোৱাত সক্ষম কৰি তুলিব পাৰিলেহেঁতেন।

বিভেদৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ কাৰণ হ'ল—প্ৰত্যেক জনজাতিয়ে অন্য জনজাতিৰ বিৰুদ্ধে, পাহাৰ আৰু ভৈয়ামৰ মানুহে পৰস্পৰৰ বিৰুদ্ধে আৰু থলুৱা লোকসকলে প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলৰ বিৰুদ্ধে যুগ যুগ ধৰি পুহি ৰখা সন্দেহৰ মনোভাৱ। ই এই অঞ্চলৰ বাসিন্দাসকলৰ মাজৰ সামাজিক সম্পৰ্কক সীমিত কৰিছে আৰু থলুৱালোক আৰু উদ্যোগী প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলৰ মাজত বিভেদৰ প্ৰাচীৰ গঢ়ি তুলিছে। উত্তৰ-পূব ভাৰতত প্ৰতিটো জনজাতি আৰু গোষ্ঠীৰ মানুহে বাহিৰৰ পৰা অহা লোকৰ বাবে বেলেগ বেলেগ শব্দ ঠিক কৰি লৈছে। এইদৰে অসমৰ ভৈয়াম অঞ্চলত বাহিৰৰ পৰা অহাসকলক “বঙাল” বা “বহিৰাগত” বুলি কোৱা হয়। মণিপুৰত কোৱা হয় “মায়াং”, মিজোৰামত “ভাই” ইত্যাদি। এই শব্দবিলাক বহুসময়ত অসম্মানজনক হয় অথবা ই নিন্দাসূচক অৰ্থ বহন কৰে আৰু এইবিলাকে লোকগাঁথা আৰু লোকসংগীততো স্থান পাইছে।^{১৫}

এই কথা বুজাত অসুবিধা নহয় যে দীৰ্ঘদিন ধৰি আছুতীয়াকৈ থকাৰ বাবেই জনজাতিসকলে বাহিৰৰ লোকক অথবা ভৈয়ামৰ লোকক সন্দেহৰ চকুৰে চায়। কিন্তু অঞ্চলটোৰ দুই তৃতীয়াংশ লোক বাস কৰা আৰু স্বাধীনতা আন্দোলনে প্ৰচুৰ জনপ্ৰিয়তা লাভ কৰা ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ থলুৱা লোকসকলে প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলৰ প্ৰতি পোষণ কৰা দৃষ্টিভংগীয়ে বুজিবলৈ অধিক বিশ্লেষণৰ প্ৰয়োজন হয়।

‘বহিৰাগত’ সকলৰ প্ৰতি সন্দেহৰ বীজ ইতিহাস আৰু সামাজিকীকৰণৰ কিছুমান অবাঞ্ছিত অভিজ্ঞতাৰ মাজতে শিপাই আছে। ঐতিহাসিকভাৱে, আহোম আৰু দিল্লীৰ মোগল শাসকৰ মাজৰ সম্পৰ্কৰ প্ৰকৃতিৰপৰাই এই অবিশ্বাসৰ সূচনা হৈছে। অসমৰ শাসকসকল স্বাধীনতাপ্ৰিয় আছিল আৰু তেওঁলোকে নিজৰ ৰাজ্য সুৰক্ষিত হৈ থকাটো বিচাৰিছিল, অন্যহাতে আমি ইতিমধ্যে লক্ষ্য কৰিছো যে মোগলসকলে সমগ্ৰ অসম দখলৰ এক শক্তিশালী ইচ্ছা পুহি ৰাখিছিল। আহোমসকলৰ হিন্দুকৰণ আৰু শংকৰদেৱে নেতৃত্ব দিয়া নৱ বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ ফলত থলুৱা দৃষ্টিভংগীৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ পৰিৱৰ্তন দেখা গ'ল। এই ক্ষেত্ৰত ৰুদ্ৰসিংহৰ (১৬৯৬-১৭১৪) ৰাজত্বকাল বিশেষ গুৰুত্বপূৰ্ণ

আছিল কাৰণ তেওঁৰ এক সৰ্ব-ভাৰতীয় দৃষ্টিভংগী আছিল। তেওঁ খাউণ্ড আৰু বৈৰাগীসকলক ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন কেন্দ্ৰলৈ পঠাইছিল যাতে ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰৰ মহান পৰম্পৰা আৰু ৰীতি-নীতিৰ বিষয়ে তেওঁ অৱগত হ'ব পাৰে আৰু যাতে অসমতো সেইবিলাকৰ সূচনা কৰিব পৰা যায়। বিভিন্ন তথ্য-পাতিৰ পৰা জানিব পৰা মতে তেওঁ বঙালী পুৰোহিত, পণ্ডিত, সংগীতজ্ঞ তথা বণিকসকলক তেওঁৰ ৰাজসভালৈ আমন্ত্ৰণ কৰি আনিছিল আৰু তেওঁৰ নাম-যশ যাতে বংগত বিয়পি পৰে সেই উদ্দেশ্যৰে ঘূৰাই পঠাবৰ সময়ত তেওঁলোকক উপহাৰ যচিছিল। বহুতো প্ৰব্ৰজনকাৰী অসমতে বৈ গৈছিল কাৰণ অসমৰ কৃষি আৰু উদ্যোগ, শিক্ষা আৰু সংস্কৃতি, কলা আৰু হস্তশিল্পৰ উন্নয়নত এওঁলোকৰ উপযোগী ভূমিকাক অসমৰ শাসকসকলে উপলব্ধি কৰিছিল। তেওঁলোকৰ ওপৰত আৰোপ কৰা একমাত্ৰ সৰ্তটো আছিল যে এই “অনুজ্ঞাপত্ৰ লাভ কৰা বিদেশীসকলে” তেওঁলোকৰ জন্মভূমিৰ সতে থকা সকলো সম্পৰ্ক বিচ্ছিন্ন কৰিব লাগিব আৰু যথাসময়ত, ইয়াৰ ভাষা আৰু জীৱনধাৰণ প্ৰণালী গ্ৰহণ কৰি অসমীয়া সমাজত মিলি যাবলৈ ইচ্ছুক হ'ব লাগিব।

বহিৰাগতসকলৰ লগত অসমৰ সম্পৰ্কৰ তৃতীয় পৰ্যায়ৰ আৰম্ভণিৰ পৰা প্ৰব্ৰজনকাৰী সকলৰ প্ৰতি অসমীয়াৰ দৃষ্টিভংগীৰ পৰিৱৰ্তন হোৱা যেন লাগে। এইটো পৰ্যায়ত ১৮২৬ চনত এই অঞ্চল বৃটিছৰ দখললৈ অহাৰ লগে লগে বংগৰ পৰা বৃহৎ সংখ্যক কেৰাণী আৰু সহায়কৰ অসমলৈ প্ৰব্ৰজন ঘটিল। সাধাৰণভাৱে বাহিৰৰ পৰা অহা লোকৰ প্ৰতি আৰু বিশেষকৈ বঙালী ভাষা কোৱাসকলৰ প্ৰতি অসমীয়াৰ সন্দেহ ঘনীভূত হোৱাৰ কাৰণে ইচ্ছাকৃতভাৱেই হওক অথবা অনিচ্ছাকৃতভাৱেই হওক, এই নতুন প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলেই দায়ী। শংকৰদেৱৰ দৰে বহুমুখী প্ৰতিভাসম্পন্ন এজন কবি, নাট্যকাৰ আৰু সংস্কাৰক জন্ম দিব পৰা অসমীয়া ভাষাই ১৮৩৭ চনত নিজৰ মাটিতেই নিজৰ মৰ্যাদা হেৰুৱাব লগা হ'ল; ইংৰাজীৰ সৈতে বঙালী ভাষা প্ৰশাসনৰ ভাষা আৰু শিক্ষাৰ মাধ্যম হৈ পৰিল, আকৌ ১৮৭৩ চনতহে শিৱসাগৰ জিলাত সংস্থাপন লোৱা আমেৰিকান মিশ্যনাৰী আৰু কেইজনমান বৃটিছ অসামৰিক বিষয়াৰ সহযোগত এই ব্যৱস্থা সলনি কৰা হয় আৰু বঙালীৰ ঠাইত অসমীয়া ভাষাক প্ৰশাসনৰ ভাষা আৰু শিক্ষাৰ মাধ্যম হিচাপে স্বীকৃতি দিয়া হয়। চৰকাৰী সেৱা, চাহ আৰু তেল উদ্যোগ, ৰেলৱে অথবা ডাক আৰু টেলিগ্ৰাফৰ নিচিনা কেন্দ্ৰীয় প্ৰতিষ্ঠানৰ চাকৰি ক্ৰমবৰ্দ্ধিত সংখ্যক বঙালীয়ে পাবলৈ ধৰিলে আৰু স্বাধীনতাৰ পাছতো এই প্ৰৱণতা অব্যাহত থাকিল। পূব বংগৰ পৰা অহা প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলে অসমীয়াসকলক ভূমিৰ বৃহৎ অঞ্চলৰ পৰা উচ্ছেদ কৰিলে আৰু কিছু ক্ষেত্ৰত, ভৈয়ামৰ জনজাতি, আনকি বৰ্ণহিন্দুসকলেও, প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলক তেওঁলোকৰ গাওঁ পৰ্যন্ত এৰি দি অন্য ঠাইলৈ গুচি যাবলগীয়া হৈছিল।

বিংশ শতিকাত এটা শক্তিশালী অসমীয়া মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ উত্থান তথা স্বাধীনোত্তৰ কালত এই শ্ৰেণীটোৱে ৰাজনৈতিক ক্ষমতাৰ বাঘজৰী নিজৰ হাতলৈ অনাত তথা

পূৰ্বতে বঙালীসকলে একচেটিয়াভাৱে নিয়ন্ত্ৰণ কৰি থকা গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰশাসনিক পদবীসমূহ নিজৰ নিয়ন্ত্ৰণলৈ অনাত সফল হোৱা সত্ত্বেও বিভিন্ন কাৰণত এই সন্দেহ আৰু ঘৃণাৰ ভাৱ কমি অহাৰ পৰিৱৰ্তে প্ৰকটহে হবলৈ ধৰিলে। প্ৰথমতে, বঙালী কাৰকটো এতিয়াও এক বাস্তৱতা। দ্বিতীয়তে, অসমৰ বুদ্ধিজীৱীসকলৰ মনত এনে এক শংকা আছে যে ১৯৫১ চনৰ পৰা হোৱা কেইবাটাও লোক পিয়লৰ বিষয়াসকলৰ আগত অসমীয়াক তেওঁলোকৰ মাতৃভাষা বুলি ঘোষণা কৰা বাংলাদেশৰ পৰা অহা মুছলিম খেতিয়কসকলে, পৰৱৰ্তী লোক পিয়লত বঙালীক তেওঁলোকৰ মাতৃভাষা বুলি ঘোষণা কৰাৰ সন্তাননা আছে। পৰিশেষত, অসমীয়াসকলে সদায়ে অসমৰ খাদ্য বাণিজ্যৰ ওপৰত মাৰোৱাৰী সকলৰ নিয়ন্ত্ৰণ আৰু দিল্লী আৰু পঞ্জাবৰ পৰা অহা পঞ্জাবী সকলে ৰাজ্যখনৰ পণ্য সামগ্ৰী আৰু উদ্যোগৰ ওপৰত চলোৱা আধিপত্যত অসন্তুষ্টি প্ৰকাশ কৰি আহিছে। বিহাৰ আৰু উত্তৰ প্ৰদেশৰ পৰা অহা ৰিক্সাচালক, কৃষি শ্ৰমিক, পথ আৰু মথাউৰি বন্ধা শ্ৰমিকসকলৰ উপস্থিতকো অসমীয়া মানুহে ভাল পাব পৰা নাই। এওঁলোকৰ সকলোৱেই নিজা উপাৰ্জন এই অঞ্চলটোৰ পৰা বাহিৰলৈ পঠিয়াই দিয়ে।

অসমত ১৯৭৯ চনৰ পৰা আৰম্ভ হোৱা “বিদেশী” বহিষ্কাৰৰ ৰাজনৈতিক আন্দোলনটোক সেয়েহে ‘বহিৰাগত’ সকলৰ প্ৰতি থকা এই দীৰ্ঘদিনীয়া সন্দেহ আৰু বিতৃষ্ণাৰ বহল পটভূমিত বিচাৰ কৰিব লাগিব। যদিওবা অসম আন্দোলনৰ নেতাসকলে বহুবাৰ তেওঁলোকৰ স্থিতি স্পষ্ট কৰি কৈছিল যে তেওঁলোকৰ দাবী হ’ল বিদেশী অৰ্থাৎ অভাৱতীয় সকলক বহিষ্কাৰ কৰাহে, তথাপিও এই দৃষ্টিভংগী সকলোৱে গ্ৰহণ কৰা নাছিল। দৰাচলতে, ‘বহিৰাগত’ সকলৰ প্ৰতি যি সন্দেহ তাক যদি কেৱল ‘বিদেশী’ অথবা ‘অভাৱতীয়’ সকলৰ বিৰুদ্ধে প্ৰয়োগ কৰিব পৰা গ’লহেঁতেন, তেনেহলে অসম আন্দোলনৰ ই এক ইতিবাচক অৰিহণা হ’লহেঁতেন কাৰণ ই থলুৱা তথা দেশখনৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰৰ পৰা অহা প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলক একত্ৰিত কৰাত সহায়ক হ’লহেঁতেন।

তাৰোপৰি, স্বাধীনতাৰ পিছৰে পৰা এনে বহু ঘটনা সংঘটিত হ’ল, যিবোলাকে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ মানুহৰ মাজত বিৰূপ প্ৰভাৱ পেলাইছে। আন বহুতো জৰুৰী কাম-কাজৰ বাবে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে এই অঞ্চলৰ প্ৰতি সদায়ে সমুচিত মনোযোগ দিয়া নাই। তাৰোপৰি ১৯৫২ চনত নগালেণ্ডত নিৰ্বাচন বৰ্জনৰ ফলত ৰেলটৰ ৰাজনীতিৰ বৈধতাই এক ডাঙৰ আঘাত পালে। সামাজিক শৃংখলাৰ প্ৰতি থকা আনুগত্যৰ কাৰণেই অঞ্চলটোৰ প্ৰধান সামাজিক অনুষ্ঠানসমূহ সন্ত্ৰমেৰে শতিকাজুৰি বৰ্তি থাকিব পাৰিছিল। অৱশ্যে এই যাউতিযুগীয়া প্ৰমূলাসমূহে ‘ৰাষ্ট্ৰ’ নামৰ ৰাজনৈতিক ধাৰণাটোৰ প্ৰতি আনুগত্যৰ ভাব বিকাশ হবলৈ দিয়া নাছিল; বিশেষকৈ জাতীয়তাবাদৰ নতুন টোৱে স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰা বা আংশিকভাৱেহে স্পৰ্শ কৰা অঞ্চলসমূহত এই প্ৰৱণতা বেছি আছিল। সেয়েহে আজিৰ উত্তৰ-পূব ভাৰতত শ্ৰেণী, জনজাতি আৰু ধৰ্মৰ প্ৰতি থকা আদিম আনুগত্যৰ

বাবে সেই 'পৰিচয়' সমূহে ৰাষ্ট্ৰতকৈ বেছি আনুগত্য দাবী কৰিব পাৰিছিল আৰু সেই আনুগত্য আজিও লাভ কৰি আছে।

বিগত সময়ছোৱাত সুস্থ অৰ্থনৈতিক নীতিৰ দ্বাৰা সমৰ্থিত এক যুগমীয়া জাতি গঠন প্ৰক্ৰিয়াক উদগণি যোগাবৰ বাবে অসম তথা উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসাধাৰণৰ বাবে কিছুমান নতুন পৰিকল্পনা হাতত লোৱাৰ যথার্থ আৰু উদ্দেশ্যপূৰ্ণ প্ৰয়াস চলিছে। তথাপিও, বুনিয়াদী সুবিধাৰ অভাৱ (বিশেষকৈ অনুন্নত যোগাযোগ ব্যৱস্থা), কৃষিকাৰ্যত পুৰণিকলীয়া কৌশল অৱলম্বন, বিনা বিচাৰে কৰা প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ ধ্বংসকাৰ্য তথা দুৰ্লভ সম্পদৰ অপব্যৱহাৰৰ দৰে বহুতো প্ৰতিকূল কাৰকো আছে। এই অঞ্চলত কোনো মাণ্ডলিক কেন্দ্ৰ গঢ়ি উঠা নাই আৰু ইয়াৰ সম্ভ্ৰান্তসকল বহুধাভিত্তক তথা তেওঁলোকৰ কোনো উমৈহতীয়া উদ্দেশ্য নাই। এই অঞ্চল দিল্লীৰ পৰা বহু দূৰত অৱস্থিত হোৱাৰ বাবে দেশৰ ৰাজধানীৰ দ্বাৰা এই অঞ্চলৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ জটিল কাৰ্যসমূহৰ আৰু এই অঞ্চলটো গঠিত হোৱা সাতটা ৰাজনৈতিক গোটৰ সম বিকাশৰ ফলপ্ৰসু তদাৰকীকৰণ বাধাপ্ৰাপ্ত হৈছে।

সাধাৰণ অৱস্থাত অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনাৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ কাম-কাজৰ প্ৰসাৰে, আনকি অঞ্চলটোৰ চুকে কোণেও জাতীয় প্ৰমুলাসমূহ দৃঢ়ভাৱে গঢ় লৈ উঠাত সহায় কৰিব বুলি ভবাটো সাধাৰণ ভাৱে হয়তো যুক্তিসংগতেই আছিল। কিন্তু জাতীয় পৰিকল্পিত অৰ্থনৈতিক প্ৰক্ৰিয়াই সমতাৰ ভিত্তিত প্ৰতিষ্ঠিত এক সমাজ ব্যৱস্থা গঢ়ি তোলাত ৰাষ্ট্ৰীয় পৰিকল্পনা প্ৰক্ৰিয়াৰ বিফলতাৰ বিৰূপ প্ৰভাৱ ইতিমধ্যেই লক্ষ্য কৰা গৈছে। ৰাষ্ট্ৰীয় সম্ভ্ৰান্তসকলৰ মাজত গঢ়ি উঠা খৰচী আৰু নৈতিক দায়বদ্ধহীনতাৰ প্ৰৱণতা আজি উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ শাসক সম্ভ্ৰান্তসকলৰ আচৰণতো ফুটি উঠিছে। এই অঞ্চলৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৱে অভিবাসী ব্যৱসায়ী শ্ৰেণীটোৰ লগ লাগি দুৰ্লভ উন্নয়নমূলক সম্পদসমূহৰ অপ-প্ৰয়োগ কৰাটো বৈধ অৰ্থনৈতিক কাৰ্য বুলিয়েই গণ্য কৰিবলৈ ধৰিছে। অঞ্চলটোৰ ক্ষিপ্ৰ উদ্যোগীকৰণৰ আঁচনিক প্ৰতিহত কৰিবৰ বাবে ৰাজনীতিকসকলে জনসাধাৰণৰ বিভিন্ন গোটক ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। উদাহৰণস্বৰূপে, গুৱাহাটীৰ পৰা বৰ্ণিহাটলৈ ৩২ কি.মি. দৈৰ্ঘ্যৰ ৰেলপথ নিৰ্মাণৰ বিষয়টো মেঘালয়ত বিতৰ্কৰ কথা হৈ উঠিছিল। ক্ষুদ্ৰ ৰাজনৈতিক স্বার্থৰ বাবে সেই ৰাজ্যখনৰ সাংস্কৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক সংবেদনশীলতাক এই বিষয়টো বিতৰ্কিত কৰি তোলাত ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। মেঘালয়ৰ সৈতে সম্প্ৰতি কোনো ৰেলৰ সংযোগ নাই, কিন্তু ৰেলপথৰ নিৰ্মাণক “মেঘালয়ৰ জনজাতি সকলৰ প্ৰতি কৰা গুৰুতৰ অপমান” বুলি আখ্যা দিয়া হয়। এই প্ৰকল্পৰ প্ৰতি বিৰোধিতাৰ ভিত্তি হ'ল, “ৰেলপথৰ নিৰ্মাণে বহিৰাগতসকলৰ বাবে আগমনৰ পথ মুকলি কৰি দিব আৰু ই ৰাজ্যখনৰ জনগাঁথনিত প্ৰভাৱ পেলাব” বুলি থকা আশংকা।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বহু সংখ্যক লোকেই আধুনিকীকৰণৰ বিৰুদ্ধে গা কৰি উঠা এই

দৃষ্টিভংগী সমৰ্থন কৰে। গুৱাহাটীৰ এজন জ্যেষ্ঠ সাংবাদিকে কৈছিল যে মেঘালয়ৰ জনসাধাৰণে তেওঁলোকৰ ৰাজ্যলৈ ৰেলপথৰ প্ৰসাৰণৰ বিৰোধিতা কৰা উচিত। ইয়াৰ সপক্ষে আগবঢ়োৱা যুক্তিটো আছিল ৰাজ্যখনৰ সম্পদ বাহিৰৰ পৰা অহা লোকে শোষণ কৰাতকৈ এটা ক্ষুদ্ৰ গোষ্ঠীৰ কাৰণে কেইটামান বছৰৰ অনশ্ৰুতাই বেছি গ্ৰহণীয়। আৰু আগবাঢ়ি তেওঁ কৈছিল যে এই অঞ্চলৰ অন্য ৰাজ্যসমূহে এই একেই প্ৰজ্ঞা প্ৰদৰ্শন কৰিব নোৱাৰাটো এক ‘দুৰ্ভাগাজনক’ কথা। সৌভাগ্যক্ৰমে, সমাজৰ এটা অংশ আছে, বিশেষকৈ থলুৱা যুৱকসকলৰ মাজত, যি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জীৱনৰ বিভিন্ন দিশতে আলোকপাত কৰিবৰ বাবে যুক্তি-যুক্ততাকেই প্ৰাধান্য দিয়ে। “দি আসাম ট্ৰিবিউন” কাকতত লিখা এটা প্ৰবন্ধত অসমৰ এজন বুদ্ধিজীৱীয়ে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনসাধাৰণে গ্ৰহণ কৰিবলগীয়া মৌলিক পচন্দৰ প্ৰশ্নটো উত্থাপন কৰিছিল। “আমি যদি সঁচাকৈয়ে জীয়াই থাকিব বিচাৰোঁ আৰু উন্নতি কৰিব বিচাৰোঁ তেন্তে আমাৰ সমুখত দুটাই মৌলিক বিকল্প আছে—হয় আমি দ্ৰুত গতিৰে আগবাঢ়া এই পৃথিৱীৰ কলা, বিজ্ঞান আৰু বাণিজ্যত ব্যুৎপত্তি লাভ কৰিব লাগিব আৰু আমাক নিজকে এই পৃথিৱীৰ বুকুত বৰ্তি থাকিবৰ বাবে সাজু কৰি তুলিব লাগিব, অথবা বন্ধা স্মৃতিৰ বিলাসিতাৰ বুকুত মৃত্যুক সাৱটি লব লাগিব।”^{১৬}

বৰ্তমান সময়ত এই দুই বিকল্পৰ মাজৰ সংঘাত এতিয়াও অমীমাংসিত হৈ আছে।

টীকা

- ১। ব্ৰিজিট আৰু ৰেমণ্ড, The Rise of Civilisation in India and Pakistan. Cambridge University Press, ১৯৮৩, পৃষ্ঠা ৩৫১-২।
- ২। কনকলাল বৰুৱা, Early History of Kamrupa. লয়াৰ্চ বুক ষ্টল, ১৯৬৬, পৃষ্ঠা i-ii।
- ৩। বুৰঞ্জীবিলাক হ’ল আহোম ৰজাসকলৰ আদেশত প্ৰস্তুত কৰা বিভিন্ন ঘটনাবাজিন তথা সম্বলিত নথি আৰু এইবিলাকক গোপন নথি হিচাপে গণ্য কৰা হৈছিল।
- ৪। The Cambridge Economic History of India. Vol. 1. Cambridge University Press, ১৯৮২, পৃষ্ঠা ৪৯০।
- ৫। বি. এম. পুষৰ The Story of a Tribal : An Autobiography. Orient Longman Ltd., ১৯৭৬ গ্ৰন্থত বি. কে. নেহৰুৰ মুখবন্ধ।
- ৬। ১৯৭১ চনৰ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনসাধাৰণৰ ধৰ্মীয় গাঁথনি তলৰ সাৰণীত দেখুওৱা হৈছে (শতকৰা হিচাপত) :

অঞ্চল	হিন্দু	মুছলিম	খ্ৰীষ্টিয়ান	অন্য মুখ্য ধৰ্মসমূহ	স্থানীয় জনজাতীয় বিশ্বাস	মুঠ জনসংখ্যা লাখৰ হিঃ
অসম	৭১.০	২৪.০	৪.৫	শিখ ০.১ বৌদ্ধ ০.৩	নগণ্য	১৪৬.২৫
মণিপুৰ	৫৯.০	৬.৬	২৬.০	শিখ ০.১০ বৌদ্ধ ০.০৫	৮.১	১০.৭৩

মেঘালয়	১৮.৫	২.৬	৪৭.০	শিখ	০.১২	৩১.৬	১০.১২
				বৌদ্ধ	০.১৯		
মগালেণ্ড	১১.৪	০.৬	৬৬.৮	শিখ	০.১৩	২০.৯	৫.১৬
				বৌদ্ধ	০.০৪		
ত্ৰিপুৰা	৮৯.৬	৬.৭	১.০	শিখ	০.০২	নগণ্য	১৫.৫৬
				বৌদ্ধ	১.৭২		
অৰুণাচল	২২.০	০.২	০.৮	শিখ	০.২৭	৬০.৬	৪.৬৮
				বৌদ্ধ	১৩.১৩		
মিজোৰাম	৬.৪	০.৬	৮৬.১	বৌদ্ধ	৩.৮১	০.১	৩.৩২
সৰ্বভাৰতীয়	৮২.৭	১১.২	২.৫	শিখ	১.৯০	০.৪	৫৪৮১.৬০
				বৌদ্ধ	০.৭১		

- ৭। এচ. কে. চেটাৰ্জী, The Place of Assam in the History and Civilization of India, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰেছ, ১৯৭০, পৃষ্ঠা ১৬।
- ৮। শ্ৰীহৰ্ষৰ ভাস্কৰ বৰ্মণৰ সতে ব্যক্তিগত সম্পৰ্ক আছিল। কামৰূপৰ ৰজাৰ নিধানপুৰ আৰু ডুবি তাম্ৰফলি লিপি তথা বাণভট্টৰ হৰ্ষচৰিতত কামৰূপ আৰু ভাস্কৰ বৰ্মণৰ বিষয়ে উল্লেখ আছে।
- ৯। The Cultural Heritage of India. Vol. 1. Ramakrishna Institute of Culture. ১৯৫৮, পৃষ্ঠা ৭৬-৯০।
- ১০। এচ. এন. পাৰাটৰ The Religion of Manipur : Beliefs, Rituals and Historical Development. Firma K. L. Mukhopadhyaya. ১৯৮০ ত মণিপুৰৰ মেইটি জনজাতিসকলৰ হিন্দুকৰণৰ বিষয়ে বিস্তৃতভাৱে আলোচনা কৰা হৈছে। বৃটিছ বিষয়াই মণিপুৰৰ ওপৰত লিখা তিনিখন গুৰুত্বপূৰ্ণ গ্ৰন্থ হ'ল—জন্টনৰ My Experience in Manipur and the Naga Hill (১৮৯৬), মেক কুল'চৰ Account of the Valley of Munnipore (১৯৮০), আৰু পথেল্লপিয়েৰৰ The Lushai Kuki Clan (১৯১২)।
- ১১। মোহিনী কুমাৰ শইকীয়া, 'Assam-Muslim Relations and their Cultural Significance', পি. এইচ. ডি. গবেষণা পত্ৰ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়, ১৯৬৮।
- ১২। এন. আৰ. ৰয় (সম্পাদিত), Sources of the History of India, Vol. III, Institute of Historical Studies, কলিকতা, ১৯৮০, পৃষ্ঠা ১৮৩-৪।
- ১৩। পুষ, বি. এম., The Story of a Tribal : An Autobiography, Orient Longman Limited, নতুন দিল্লী, ১৯৭৮, পৃষ্ঠা ১৪৫।
- ১৪। ফুলাৰ, Studies of Indian Life and Sentiment, John Murray, ১৯১০, পৃষ্ঠা ১৭৫-৬।
- ১৫। এটা বিখ্যাত অসমীয়া গান এনেধৰণৰ :
'বঙাল বঙাল লেতেৰা বঙাল
বঙালক নিদিবি ঠাই
ৰাতি উঠি ঘৰত সিদ্ধি দি
বঙাল পলাই যায়।'
- ১৬। দত্ত, 'Emotional and Rational Aspects of Assamese Nationalism', The Assam Tribune. ২৬ ডিচেম্বৰ, ১৯৮২।

III

মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী, সম্ভ্ৰান্তসকল আৰু আঞ্চলিক সচেতনতা

উত্তৰ-পূব ভাৰতক যদি সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষত, বৃহৎ অঞ্চলত বেহাৰেপাল কৰা এটা বাৰসায়িক শ্ৰেণী থকা মতেও, পৰাম্পৰাগত ৰাজনৈতিক কাৰুকা আৰু ভূমিৰ ওপৰত ৰাজ্য অথবা সামূহিক গোটেৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবে ভাৰতীয় দৃশ্যপটত বৃটিছসকলৰ অবিৰ্ভাৱ পূৰ্বলৈকে এটা লেখত লবলগীয়া মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ বিকাশ ঘটা নাছিল। অন্যকি বৃটিছে এই অঞ্চল দখল কৰাৰ পাছতো অৰ্থনৈতিক আৰু শৈক্ষিক উন্নয়নৰ পৰাম্পৰাগত অৰ্হিয়ে অঞ্চলটোৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ বিকাশ, প্ৰকৃতি আৰু আকাৰ নিৰ্দ্ধাৰণত প্ৰভাৱ পেলাইছিল। বৃহৎ ভাৰতীয় সভ্যতাৰ প্ৰাচীনত্ব থকা পাতাল অঞ্চলতকৈ ভাৰতবৰ্ষৰ অন্য অংশৰ সৈতে ঘনিষ্ঠ ভাবে সম্পৰ্ক থকা ভৈয়ামৰ মানুহৰ মাজত, মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ ক্ষিপ্ৰতাৰে বিকাশ ঘটিছিল। তথাপিও, খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্ম, পশ্চিমীয়া অৰ্থনীতি আৰু আধুনিকীকৰণৰ প্ৰভাৱত, পাতাল অঞ্চলতো কালক্ৰমত এটা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী গঢ় লৈ উঠিল আৰু ক্ৰমান্বয়ে এই শ্ৰেণীটোৰে ভৈয়ামৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ সৈতে পাৰস্পৰিক আদান প্ৰদান আৰম্ভ কৰিলে। এই অঞ্চলৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰে স্বাধীনতা আন্দোলনত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰাৰ উপৰিও বিভিন্ন ধৰণৰ ৰাজনৈতিক কাৰ্যকলাপৰ বিকাশ তথা বাৰহুপনাৰ ক্ষেত্ৰত সবলভাৱে নিজৰ মত সংকল্প কৰিছিল। উত্তৰ পূব ভাৰতৰ আধুনিকীকৰণ আৰু ইয়াক বৃহৎ ভাৰতীয় সমাজৰ সৈতে একত্ৰীকৰণৰ পথত ইয়াৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰে পালন কৰা ভূমিকা তথা দক্ষতাৰ পৰ্যালোচনা কৰাটো সমীচীন হ'ব।

বৃটিছৰ সময়ত, বিজয় অভিযানৰ বাহ্যিক বাধাবাধকতাৰ বাবে আৰু বিৰুদ্ধে-বিজিতৰ সম্পৰ্কৰ ক্ষেত্ৰত বৃটিছৰ অধীনত থাকিও বহুতো গুৰুত্বপূৰ্ণ পাণ্ড তুলনামূলকভাৱে লঘু প্ৰশ্নসমূহত এক ভূমিকা পালনৰ প্ৰয়োজনৰ খাতিৰেহেই এই মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ বিকাশ ঘটিছিল। ফলস্বৰূপে এনে এক সম্পৰ্কৰ বাবে অপৰিহাৰ্য্য আইনজ্ঞ আৰু ডাক্তৰৰ নিচিনা পেশাদাৰী আৰু কেৰাণী আৰু শিক্ষকৰ নিচিনা বেতনভোগী মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ গোটসমূহৰাহে বিকাশ ঘটিছিল; প্ৰতিবেশী বংগৰ পৰা পেশাদাৰী আৰু বেতনভোগী দুয়োধৰণৰ বিষয়া-কৰ্মচাৰীৰ অসমলৈ হোৱা প্ৰব্ৰজনৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত। আনকি এই গোটসমূহতো থলুৱা লোকৰ সংখ্যা তেনেই কম আছিল। বিকাশৰ এই

প্ৰক্ৰিয়াটোত ব্যৱসায়িক মধ্যস্থতাকাৰীৰ গুৰুত্বও কমি আহিল। চাহ আৰু তেল উদ্যোগৰ বিকাশেও এটা সৃষ্টিশীল অসমীয়া মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ জন্ম দিব পৰা নাছিল, কাৰণ এই ক্ষেত্ৰসমূহতো ধন ধাৰে দিওঁতা আৰু খাদ্যদ্রব্যৰ ব্যৱসায়ী হিচাপে থলুৱা ক্ষুদ্ৰ বণিক তথা ব্যৱসায়ীসকলতকৈ মাৰোৱাৰী বণিকসকলে বেছি গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছিল। চাহ উদ্যোগ আৰু কাঠৰ ব্যৱসায়ত এটা ক্ষুদ্ৰ থলুৱা উদ্যোগী শ্ৰেণী জড়িত হৈ আছিল, কিন্তু বাজাৰ অৰ্থনীতিৰ ওপৰত তেওঁলোকে বিশেষ প্ৰভাৱ পেলাব পৰা নাছিল। আচলতে, প্ৰকৃতিগতভাৱে মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটো চুবুৰীয়া ৰাজ্যৰ পৰা অহা লোকেৰে গঠিত হোৱা কাৰণে আৰ্থ-সামাজিক পৰিৱৰ্তনত ই কোনো সৃষ্টিশীল ভূমিকা পালন কৰিব পৰা নাছিল।

স্বাধীনতাৰ পিছত গোটেই অঞ্চলটোৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ মাজত, বিশেষকৈ স্বাধীনতা আন্দোলনে বৃহৎ সংখ্যক যুৱক আৰু শিক্ষিত লোকক আকৰ্ষিত কৰা অসমৰ ভৈয়াম অঞ্চলৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ মাজত ৰাজনীতি এক বিলাসবহুল বৃত্তি হৈ উঠিল। থলুৱা যুৱকসকলক প্ৰশাসনৰ কাম-কাজ তথা চিকিৎসা, ইঞ্জিনিয়াৰিং, স্থাপত্যকলা আদি বৃত্তিত চাকৰিৰ উপযোগীকৈ প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ বাবে শিক্ষাৰ নতুন কেন্দ্ৰসমূহ স্থাপন কৰাটো স্বাধীনোত্তৰ কালৰ শাসন পৰিচালনাৰ দায়িত্বত থকা ৰাজনৈতিক নেতৃত্বই প্ৰথম বছৰকেইটাত লাভ কৰা এক লেখত লবলগীয়া সফলতা আছিল। ক্ৰমবৰ্দ্ধিত থলুৱা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ স্বাৰ্থক সুৰক্ষিত কৰিবৰ বাবে হোৱা তীব্ৰ প্ৰত্যাশাক পূৰণ কৰিবলৈ ৰাজনৈতিক নেতৃত্বই নিয়োগৰ ক্ষেত্ৰত থলুৱা উপযুক্ত প্ৰাৰ্থীক প্ৰাধান্য দিবলগীয়া হৈছিল। ফলস্বৰূপে, অঞ্চলটোৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ বিভিন্ন অংশই জিলা আৰু ৰাজ্যৰ প্ৰশাসনিক বিভাগসমূহৰ নিয়ন্ত্ৰণ, পূৰ্বৰ প্ৰভাৱশালী, বহিৰাগতসকলৰ পৰা নিজৰ হাতলৈ অনাৰ ওপৰত বিশেষ মনোযোগ দিছিল। তথাপি, বহুতো ঐতিহাসিক কাৰণৰ বাবে আৰু অন্যৰাজ্যৰ ৰাজনৈতিক তথা অসামৰিক বিষয়াসকলৰ সৈতে খোজত খোজ মিলাই চলিব পৰা কাৰণে, অভিবাসী মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৱে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ এজেন্সীসমূহত নিজৰ নিয়ন্ত্ৰণ অব্যাহত ৰাখিব পাৰিছিল আৰু উন্নয়নমূলক পুঁজিৰ ধন ব্যয় কৰাৰ ক্ষেত্ৰত দৃঢ়ভাৱে মতামত ব্যক্ত কৰিব পাৰিছিল।

স্বাধীনোত্তৰ কালত সংঘটিত হোৱা দুটা বিশেষ ঘটনাই জনজাতীয় অঞ্চলসমূহৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ গঠনৰ ওপৰত বিশেষ প্ৰভাৱ পেলাইছিল। প্ৰথমতেই, বুম খেতিৰ খেতিয়কসকলক ঠিকাদাৰ, বণিক, আৰু ৰাজনৈতিক আৰু অভিবাসী উদ্যোগীসকলৰ মাজৰ মধ্যস্থতাকাৰীলৈ ৰূপান্তৰিত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত বছেৰেকীয়া চৰকাৰী বায়ে এক নিৰ্ণায়ক ভূমিকা পালন কৰিছিল। জনজাতীয় অৰ্থনীতিলৈ আবণ্টন দিয়া ধনৰ পৰিমাণ সেই অঞ্চলৰ মুঠ স্থানীয় ৰাজহতকৈ বহুগুণে বেছি আছিল। অৱশ্যে এইটো এটা বেলেগ কথা যে প্ৰথম অৱস্থাত স্থানীয় অৰ্থনীতিয়ে ইয়াৰ বাবে মুঠ আবণ্টিত ধন আৰু তাৰ পৰা ৰাহি হোৱা ধনৰাশি সম্পূৰ্ণৰূপে কামত খটুৱাব পৰা নাছিল আৰু তাৰ

পৰিণতি স্বৰূপে এই অঞ্চলৰ পৰা সম্পদ বাহিৰলৈ হস্তান্তৰিত কৰিবলগীয়া হৈছিল। দ্বিতীয়তে বিধানসভাৰ আসন আৰু চৰকাৰী চাকৰিৰ ক্ষেত্ৰত থকা সংৰক্ষণৰ ফলত, বহুতো শিক্ষিত জনজাতীয় লোক তেওঁলোকৰ নিজা ৰাজ্য অথবা কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ বিধানসভা আৰু সংসদলৈ নিৰ্বাচিত হ'ব পাৰিছিল। তাৰোপৰি, বিভিন্ন জনজাতিৰ যুৱ প্ৰজন্মটোৱে ৰাজ্যিক সেৱাসমূহৰ উপৰিও সৰ্বভাৰতীয় আৰু কেন্দ্ৰীয় সেৱাসমূহতো যোগদান কৰিলে। জনজাতীয় অঞ্চলসমূহত নতুনকৈ স্থাপন কৰা জিলা পৰিষদসমূহৰ নিৰ্বাচিত পদবীসমূহ তথা বিকাশমূলক এজেন্সীবিলাকৰ প্ৰশাসনিক পদবীসমূহে ক্ৰমবৰ্দ্ধিত থলুৱা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোলৈ কিছুমান নতুন সুযোগ আনি দিলে। তাৰোপৰি, কিছুমান জনজাতি অধ্যুষিত অঞ্চলত বাহিৰৰ লোকৰ আহহাৰ নিষিদ্ধকৰণেও এই নতুন শ্ৰেণীটোৰ স্বাৰ্থ সুৰক্ষিত কৰিছিল।

বিগত বছৰবোৰত, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ নব্য মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটো নিম্নোল্লিখিত গোটসমূহক লৈ গঠিত হৈছে : (ক) চাহ বাগানৰ মালিক গোষ্ঠী, (খ) ঠিকাদাৰ, খাদ্যশস্যৰ ব্যৱসায়ী আৰু দোকানীকে ধৰি মৰাপাট, চাহ, বনজ সম্পদ আদি উদ্যোগৰ ব্যৱসায়ী, এজেন্ট আৰু মালিক গোষ্ঠী, (গ) মেনেজাৰ, পৰিদৰ্শক, চুপাৰভাইজাৰৰ দৰে বেতনভোগী বিষয়াসকল তথা ব্যক্তিগত ফাৰ্ম, ৰাজহুৱা প্ৰতিষ্ঠান আৰু বেংকৰ কাৰিকৰী বিষয়াবৰ্গ, (ঘ) সৰ্বভাৰতীয় সেৱা আৰু ৰাজ্যিক সেৱাৰ অসামৰিক বিষয়াবৰ্গ, (ঙ) বিভিন্ন বৃত্তিধাৰী লোকসকল, যেনে—অধিবক্তা, চিকিৎসক আৰু শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীসকল। কিন্তু, বিভিন্ন অঞ্চলত মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটো গাঁথনিৰ বিভিন্ন ধৰণৰ। এই ব্যৱস্থাৰ কিছুমান গুৰুত্বপূৰ্ণ বৈশিষ্ট্য তলত চমুকৈ আলোচনা কৰা হৈছে।

অসমত আহোমৰ ৰাজত্বকালত (১২২৮-১৮২৬), চুকাফাৰ উত্তৰ পুৰুষসকল আৰু অসম দখলৰ সময়ত তেওঁৰ সৈতে অহা সাতটা মূল পৰিয়ালৰ সম্ভ্ৰান্তসকলক লৈয়েই সেই সময়ৰ শ্ৰেষ্ঠ শ্ৰেণীটো গঠিত হৈছিল। পুৰোহিত আৰু শিক্ষক শ্ৰেণী, চৰকাৰী বিষয়াবৰ্গ আৰু সম্ভ্ৰান্তসকল সামাজিক মৰ্যাদাসম্পন্ন লোক আছিল আৰু তেওঁলোকক ব্যক্তিগত সেৱা প্ৰদানৰ পৰা অব্যাহতি দিয়াৰ উপৰিও দাস-দাসী ৰখাৰ অধিকাৰ দিয়া হৈছিল। বাকী সমগ্ৰ জনসাধাৰণে খেল ব্যৱস্থাৰ অধীনত ৰাজ্যৰ প্ৰতি বাধ্যতামূলক সেৱা আগবঢ়াব লাগিছিল। ই এক সামন্তবাদী ব্যৱস্থা আছিল আৰু এই সামাজিক ব্যৱস্থাৰ মধ্যমস্থানত থকাসকলক অৰ্থনৈতিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা প্ৰকৃততে মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী বুলি আখ্যা দিব পৰা নাযায়। ঠিক সেইদৰে পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ সমাজখনত আছিল জনজাতীয় মুখিয়ালসকল আৰু সাধাৰণ জনগণ। উৎপাদনৰ প্ৰধান আহিলা—ভূমি আৰু শ্ৰম সমাজৰ নিয়ন্ত্ৰণত আছিল।^১

বৃটিছসকলে অসম দখল কৰাৰ পাছতহে এই অঞ্চলটোলৈ নতুন ধাৰণা আৰু অনুষ্ঠানসমূহৰ প্ৰবেশ ঘটিছিল। বহুবোৰ কাৰকে অসমত এটা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী গঢ়ি উঠাৰ পথ প্ৰশস্ত কৰি তুলিছিল। ইতিমধ্যেই প্ৰতিবেশী বংগত এটা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী গঢ়

লৈ উঠিছিল আৰু অসম দখলৰ সময়ত ডেভিদ স্কটৰ নেতৃত্বত অসমলৈ অহা বৃটিছ সকলে তেওঁলোকৰ লগত বঙালী কেৰাণী, বিষয়া আৰু বাৱসায়ীৰ দল এটা লৈ আহিছিল। বৃটিছসকলে অসমত এনে এটা শিক্ষা নীতি আৰম্ভ কৰিছিল যিয়েই থলুৱা লোকসকলৰ মাজৰ পৰা কিছুসংখ্যক প্ৰশাসক আৰু কেৰাণী সৃষ্টি হোৱাত সহায় কৰিছিল। ভূমি ৰাজহ বৃদ্ধিৰ জৰিয়তে অসমৰ অৰ্থনীতি লাহে লাহে মুদানিয়ন্ত্ৰিত হোৱাত আৰু চাহ তথা তেল উদ্যোগ প্ৰতিষ্ঠাৰ ফলত অসমলৈ ৰাজ্যখনৰ বাহিৰৰ পৰা, বিশেষকৈ ৰাজস্থানৰ পৰা বাৱসায়ী আৰু উদ্যোগী শ্ৰেণী এটাৰ আগমন ঘটিল আৰু সমগ্ৰ অঞ্চলটোতে বিয়পি পৰা এই শ্ৰেণীটোৱে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অৰ্থনীতিত এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিবলৈ ধৰিলে। এই ভূমিকা পালনৰ বেলিকা সাধাৰণতেই এওঁলোকৰ থলুৱা জনসাধাৰণৰ সৈতে সংঘাত হৈছিল। বৃটিছৰ ভূমি শাসন বাৱস্থাই এই অঞ্চলত এটা জমিদাৰী বাৱস্থাৰ সৃষ্টি কৰা নাছিল, কাৰণ চিৰস্থায়ী বন্দোৱস্ত কেৱল গোৱালপাৰা আৰু কাছাৰ জিলাতে সীমাবদ্ধ আছিল আৰু অঞ্চলটোৰ বাকী অংশ হয় জনজাতিসকলৰ অধীনত বা ৰায়ত বাৱস্থাৰ অধীনত আছিল।

কৃষি আৰু উদ্যোগিক খণ্ডক নেতৃত্ব দিবৰ বাবে মেজৰ জেনকিনছৰ দৰে বৃটিছ প্ৰশাসকসকলে এটা ভূমি স্বত্বাধিকাৰী শ্ৰেণী গঠনৰ বাবে চলোৱা প্ৰয়াস স্বাধীনতাৰ পূৰ্বেই বিফল হৈছিল। এনেকুৱা ধৰণৰ শ্ৰেণী এটাৰ পুনৰ বিকাশ ঘটোৱাটো স্বাধীনতা আন্দোলনৰ দৰ্শনৰ পৰিপন্থী আছিল আৰু সেয়েহে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত এনে এটা শ্ৰেণী গঢ় লৈ উঠা নাছিল। অসমীয়া মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ এজন খাচ প্ৰতিনিধি, এজন অসামৰিক বিষয়া আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে (১৮২১-৫৯) বৃটিছ চৰকাৰৰ ওচৰত দাখিল কৰা এখন স্মাৰক পত্ৰত সদ্যজাত অসমীয়া মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ অশা-আকাংক্ষা ফুটাই তুলিছিল আৰু পাছলৈ কৃষি, উদ্যোগ আৰু বাণিজ্যৰ প্ৰগতিৰ বাবে ইংৰাজসকলৰ জ্ঞান আৰু অধ্যৱসায় অনুকৰণ কৰিবলৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ জনসাধাৰণক উদগণি যোগাইছিল।^{১০} তথাপিও, স্বাধীনতাৰ পূৰ্বে অসমীয়া মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটো আকাৰত তেনেই ক্ষুদ্ৰ আছিল।

স্বাধীনতাৰ পাছত শিক্ষাৰ প্ৰসাৰে অধিবক্তা, চিকিৎসক আদিৰ দৰে বৃত্তিগত শ্ৰেণীটোৰ তথা বেতনভোগী অসামৰিক চাকৰিয়ালৰ শ্ৰেণীটোৰ বিস্তাৰ সাধন কৰিলে। বান নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবে মথাউৰি নিৰ্মাণ, ৰেলপথ নিৰ্মাণ, ৰাষ্ট্ৰীয় ঘাইপথ নিৰ্মাণ আৰু তেল, মৰাপাট, কাগজ, চেনি, সাৰ আৰু বনজসম্পদ থকা ঠাইসমূহত উদ্যোগ নিৰ্মাণ—এই কামবোৰৰ বাবে মোকলাই দিয়া উন্নয়ন পুঁজি আৰু আঁচনিৰে এটা থলুৱা ঠিকাদাৰী শ্ৰেণীৰ দ্ৰুত বিকাশত সহায় কৰিলে আৰু এই শ্ৰেণীটোৱে অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে সা-সম্পত্তি গোটাই সমাজত মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ মৰ্যাদা লাভ কৰিলে। পৰিবহন, চিনেমা গৃহৰ দৰে আমোদ-প্ৰমোদৰ কেন্দ্ৰসমূহ আৰু চাবোন, কাঁচ, দিয়াচলাই বাকচ আদিৰ দৰে পণ্য উদ্যোগৰ ক্ষেত্ৰসমূহে আগবঢ়োৱা নতুন সুযোগ-সুবিধায়ে

এই শ্ৰেণীটোৰ অনেক উপকাৰ কৰিলে।

তথাপিও, প্ৰতিটো উৎপাদনশীল কামতেই থলুৱা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটো অভিবাসী মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ ওপৰত আৰু আনকি বাহিৰৰ ব্যৱসায়িক মহলবোৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল আছিল। ভিন্ন ঐতিহাসিক আৰু সাংস্কৃতিক কাৰণৰ বাবে থলুৱা আৰু অভিবাসী মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ মাজত কেতিয়াও যথার্থ মিলাপ্ৰীতি গঢ় লৈ নুঠিল। থলুৱা অসমীয়া মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ হাততে ৰাজনৈতিক ক্ষমতা নাস্ত থকা সত্ত্বেও অভিবাসী মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটো সদায়ে সুবিধাজনক অৱস্থাত আছিল। সত্তৰৰ দশকৰ আৰম্ভণিতে সেই সময়ত দুৰ্লভ হৈ পৰা কেঁচা সামগ্ৰী, পেৰাফিন মম বিতৰণৰ সময়ত থলুৱা আৰু অভিবাসী মধ্যবিত্তৰ মাজত ঠিক এনেকুৱা ধৰণৰ এক সম্পৰ্ক মই প্ৰত্যক্ষ কৰিছিলোঁ। এই সম্পদৰ বাবে অনুজ্ঞাপত্ৰ প্ৰদান কৰাটো ৰাজ্য চৰকাৰৰ এজিয়াৰৰ ভিতৰত আছিল আৰু থলুৱা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ সদস্যসকলেই সদায়ে এই অনুজ্ঞাপত্ৰ লাভ কৰিছিল; কিন্তু এই অনুজ্ঞাপত্ৰসমূহ প্ৰায়েই অভিবাসী উদ্যোগীসকলক প্ৰিমিয়ামত বিক্ৰি কৰি দিয়া হৈছিল আৰু ইয়াৰ ফলত বিক্ৰেতা জনৰ হৃদয়কালাঁন লাভহে হৈছিল। অসম তথা অন্যান্য অঞ্চলৰ বহুতো অৰ্থনৈতিক ক্ষেত্ৰত এনেকুৱা ধৰণৰ সম্পৰ্ক এতিয়াও বৰ্তি আছে।

থলুৱা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৱে তেওঁলোকৰ কামকাজসমূহ একমাত্ৰ নিজৰ সুযোগ-সুবিধাৰ বাবে কৰিব নোৱাৰাৰ বাবে তেওঁলোকৰ মনত একধৰণৰ হীনমন্যতা আৰু অসন্তুষ্টিৰ ভাব সৃষ্টি হৈছিল। অঞ্চলটোৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ পুঁজিবাদী আকাংক্ষা আৰু তেওঁলোকে নিজকে উদ্যোগী আৰু উৰ্দ্ধতম পৰ্যায়ৰ কাৰ্যবাহীৰ ৰূপত অধিষ্ঠিত কৰাৰ প্ৰয়াসৰ বাবেই এই হীনমন্যতাৰ সৃষ্টি হৈছিল। কিন্তু তুলনামূলকভাৱে এই শ্ৰেণীটোৰ দক্ষতাৰ অভাৱৰ বাবে আৰু নিজৰ হাতত পৰ্যাপ্ত পুঁজি নথকা হেতুকে, বৃহৎ ব্যৱসায়িক মহলৰ নিয়ন্ত্ৰণত থকা উদ্যোগসমূহৰ ব্যৱস্থাপনাত এওঁলোকে নিম্নমানৰ স্থানহে লাভ কৰিছিল। এই শ্ৰেণীটোৰ অসন্তুষ্টি, তেওঁলোকৰ অৰ্দ্ধ সামন্তবাদী তথা জনজাতীয় দৃষ্টিভংগী আৰু অসমীয়াসকলে অতীতত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ সামাজিক-অৰ্থনৈতিক জীৱনৰ প্ৰতিটো ক্ষেত্ৰতে পালন কৰা প্ৰভাৱশালী ভূমিকাৰ স্মৃতি ৰোমন্থনৰেই এটা গৌণ ফল আছিল। এই পৰিঘটনাৰ কাৰণে এই শ্ৰেণীটোৰ অধিক যুৱ-চামটোৱে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ আৰু স্থানীয় ৰাজনৈতিক নেতৃত্ব উভয়কে দোষাৰোপ কৰে। অসম তথা মণিপুৰৰ নিচিনা কিছুমান আন্দোলনে তেওঁলোকৰ নিজা ৰাজনীতিকসকলৰ ভূমিকাক গৰিহণা দিছে যদিও এনে আন্দোলনবোৰে সদায়ে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰকেই প্ৰধান অপৰাধী বুলি অভিহিত কৰি আহিছে। ই একধৰণৰ দ্বিধাগ্ৰস্ত পৰিবেশ, য'ত এহাতে, মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৱে নেতৃত্ব দিয়া বহু আন্দোলনৰ দ্বাৰা কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰক সমালোচনা কৰা হৈছে আকৌ, অন্যহাতে, তেওঁলোকে প্ৰত্যাখ্যান কৰি অহা সেই একে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দ্বাৰাই স্থানীয় বা আঞ্চলিক অৰ্থনৈতিক স্বাৰ্থৰ সুৰক্ষা প্ৰদানৰ দাবী তুলিছে।"

মণিপুৰত, মহাৰাজাৰ শাসনে সামৰিক বাহিনীত এটা বিষয়া শ্ৰেণীৰ বিকাশ-সাধন কৰিলে, কিন্তু ই আছিল এটা নিচেই ক্ষুদ্ৰ গোট। অসমত আহোমৰ ৰাজত্বকালৰ অসংগঠিত জনগণৰ দৰেই, মণিপুৰৰ জনগণেও 'লালুপ' ব্যৱস্থাৰ অধীনত প্ৰতি চল্লিশ দিনৰ দহদিন মহাৰাজালৈ বিনামূলীয়া সেৱা আগবঢ়াইছিল। বৃটিছৰ শাসনকালতো এই পৰিবেশৰ বিশেষ কোনো পৰিৱৰ্তন নহ'ল, কাৰণ এই ৰাজ্যবোৰ তেতিয়াও দুৰ্গম হৈ আছিল আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ দৰে এই ৰাজ্যসমূহত প্ৰশাসন আৰু অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাপনাৰ পুৰণি নীতিসমূহৰ পৰিৱৰ্তন ঘটোৱা হোৱা নাছিল। স্বাধীনোত্তৰ কালত পাহাৰ আৰু ভৈয়াম উভয় অঞ্চলতে একোটা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ উত্থান ঘটিছিল। পাহাৰ অঞ্চলৰ শিক্ষিত যুৱকসকলো তেওঁলোকৰ অনুসূচিত জনজাতি মৰ্যাদাৰ বাবে সংৰক্ষিত চাকৰিৰ লাভ উঠোৱাৰ বিপৰীতে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰা মেইটিসকল এই সাংবিধানিক সুৰক্ষাৰ পৰা বঞ্চিত হৈ ৰ'ল। এই কথা লক্ষ্য কৰিবলগীয়া যে ভৈয়ামত বসবাস কৰা মণিপুৰীসকল তেওঁলোকৰ চাৰিওফালে বাসবাস কৰা পাহাৰীয়া জনজাতিসকলৰ সৈতে একে গোত্ৰৰ; তেওঁলোকৰ মাজত পাৰ্থক্য মাত্ৰ ইমানেই যে ভৈয়ামৰ মণিপুৰী সকলে বৈষ্ণৱধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিলে আৰু পাহাৰীয়া জনজাতিসকলে হয় খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিলে অথবা জড়োপাসক হৈ ৰ'ল। মণিপুৰৰ সীমিত অৰ্থনৈতিক সা-সুবিধা, বৃহৎ সংখ্যক ডিগ্ৰী কলেজ আৰু ৰাজনীতিক, অসামৰিক বিষয়া আৰু থলুৱা তথা অভিবাসী মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ মাজৰ ব্যাপক দুৰ্নীতিয়ে সমাজৰ পৰিৱৰ্তন অথবা সামাজিক সংহতিৰ বাবে মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৱে পালন কৰিবলগীয়া ভূমিকাক বাৰুকৈয়ে সীমিত কৰি তুলিলে।

ত্ৰিপুৰাৰ ৰাজতন্ত্ৰ সদায়ে জনজাতি লোকেৰে গঠিত হৈছিল আৰু সামৰিক বাহিনীতো বিভিন্ন জনজাতিৰ লোকক মকৰল কৰা হৈছিল। পূৰ্বতে জনজাতিসকলে হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰাৰ ফলত প্ৰতিবেশী পূৰ্ব বংগৰ জিলাসমূহৰ পৰা এই অঞ্চললৈ বঙালী হিন্দু খেতিয়কৰ প্ৰব্ৰজন ঘটিছিল। স্বাধীনতাৰ পূৰ্বৰ সামাজিক গাঁথনিটোত সামৰিক আৰু অসামৰিক বিষয়া, পুৰোহিত আৰু ভূ-পতি সকলেৰে গঠিত মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ স্থান আছিল সাধাৰণ জনগণৰ ওপৰত আৰু ৰজা তথা জনজাতীয় মুখিয়ালসকলৰ তলত। ত্ৰিপুৰাৰ ৰজাসকলে প্ৰব্ৰজনৰ প্ৰতি জনোৱা উদাৰ অনুপ্ৰেৰণা, দেশ বিভাজনৰ ঠিক পাছতেই আৰু তাৰ পাছৰ বছৰবোৰত হোৱা বঙালী শৰণাৰ্থীৰ প্ৰবল হাৰত প্ৰৱেশে পূৰ্বতে ত্ৰিপুৰাৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠ জনজাতিসকলক সংখ্যালঘুত পৰিণত কৰিলে। স্বাধীনতাৰ পাছত, ত্ৰিপুৰাৰ শিক্ষিত মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৱে এই ঘটনাত তীব্ৰভাৱে অসন্তুষ্টি প্ৰকাশ কৰে। ফলত হিংসাত্মক সংঘৰ্ষ সংঘটিত হৈছে আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন প্ৰক্ৰিয়াও ব্যাহত হৈছে। শিক্ষাৰ ক্ষিপ্ৰ প্ৰসাৰ আৰু কৃষি তথা উদ্যোগ ক্ষেত্ৰত হোৱা উন্নয়নৰ ফলত মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ ভিত্তিটোৰ বিকাশ সাধন সত্ত্বেও মধ্যবিত্তীয় জনজাতি আৰু মধ্যবিত্তীয় বঙালীসকলৰ মাজত এতিয়াও এক সমন্বয় গঢ়ি উঠা নাই।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সামাজিক গাঁথনিটোৰ এটা বিশেষ বৈশিষ্ট্য হ'ল, মেঘালয়,

নগালেণ্ড, মিজোৰাম আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশৰ সমাজ ব্যৱস্থাটোত নতুন মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৱেই হ'ল প্ৰকৃতপক্ষে আটাইতকৈ উচ্চ শ্ৰেণী। মেঘালয়ত খাচী চিয়েম (জনজাতি মুখিয়াল) আৰু জয়ন্তীয়া ৰজাসকলৰ সতি সন্ততিয়ে ভূমিৰ মালিকীস্বত্ব, চাকৰি-বাকৰিত তেওঁলোকৰ অন্তৰ্ভুক্তি তথা ঠিকাৰ কামকাজ কৰাৰ যোগেদি মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোত স্থান লাভ কৰিছে।^১ চহৰ অঞ্চলত সম্পত্তি আহৰণৰ জৰিয়তে এটা থলুৱা মহাজনী শ্ৰেণীয়েও মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোত যোগ দিছে। কৃষিৰ আদিম প্ৰকৃতি আৰু স্থিলাং তথা গুৱাহাটীৰ পৰা দূৰত অৱস্থিত হোৱাৰ কাৰণে গাৰো পাহাৰত অতি পলমকৈহে এটা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ উত্থান ঘটিছিল। দৰাচলতে, তুৱাৰ কাষে-পাজৰে হোৱা চহৰীকৰণেহে ব্যৱসায়ী আৰু ঠিকাদাৰসকলৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিছিল। পূৰ্বতে, ৰাজস্থান আৰু উত্তৰ ভাৰতৰ কিছু অংশৰ পৰা অহা ক্ষুদ্ৰ দোকানী আৰু মহাজনসকলক লৈ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটো গঢ় লৈ উঠিছিল। সত্তৰৰ দশকত এই পৰিস্থিতিৰ পৰিৱৰ্তন হ'বলৈ ধৰিলে আৰু আজি গাৰো পাহাৰৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটো বোধহয় জয়ন্তীয়া পাহাৰৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ সমানেই গুৰুত্বপূৰ্ণ।

নগালেণ্ডত মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ বিকাশ শিক্ষাৰ প্ৰসাৰৰ সতে ঘনিষ্ঠভাৱে সম্পৰ্কিত। নগালেণ্ডত কোনো কালেই নথকা ভূমি-অভিজাততন্ত্ৰ অথবা ইংৰাজী শিক্ষাৰ সূচনাৰ পাছত আৰম্ভ হোৱা ব্যৱসায়িক কামকাজৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি এই শ্ৰেণীটোৰ বিকাশ ঘটা নাছিল। আনকি ইয়াতো মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৱেই আটাইতকৈ প্ৰভাৱশালী গোট। আমোলাসকল, ঠিকাদাৰৰ পৰা দোকানীলৈকে ব্যৱসায়ীসকল, আইন বা চিকিৎসাৰ সৈতে জড়িত স্বতন্ত্ৰীয়া বৃত্তিধাৰীসকল এই শ্ৰেণীৰ অন্তৰ্ভুক্ত। ষাঠিৰ দশকত উন্নয়নী আঁচনিসমূহত বৃহৎ পৰিমাণৰ অৰ্থ ব্যয় কৰাৰ ফলতেই অভিবাসী মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ সৃষ্টি হৈছে আৰু উত্তৰ ভাৰতৰ পৰা অহা ঠিকাদাৰ, দোকানী, খাদ্য দ্ৰব্যৰ ব্যৱসায়ীসকলক লৈ এই শ্ৰেণীটো গঢ় লৈ উঠিছে। তেওঁলোক বিশেষকৈ 'ইনাৰ লাইন' ব্যৱস্থাৰ অধীনত নপৰা ডিমাপুৰ অঞ্চলতেই কেন্দ্ৰীভূত হৈছে।

মিজোৰামত মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটো প্ৰধানতঃ স্বাধীনোত্তৰ কালতহে গঢ় লৈ উঠিছে। ৰাষ্ট্ৰৰ কামকাজৰ প্ৰসাৰৰ ফলত, বিশেষকৈ ১৯৭২ চনত পূৰ্বৰ অসমৰ লুচাই পাহাৰ জিলাই কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ মৰ্যাদা লাভ কৰাৰ পাছত এই শ্ৰেণীটোৰ বিকাশ ঘটিছে। খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীসকলৰ প্ৰয়াসৰ ফলত মিজোৰামত প্ৰাথমিক আৰু মাধ্যমিক শিক্ষাৰ প্ৰসাৰে এই মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ উত্থানৰ ভিত্তি গঢ়ি দিছিল। বাহিৰৰ লোকৰ উপস্থিতি আৰু শিলচৰস্থ ব্যৱসায়ীৰ দ্বাৰা খাদ্যদ্রব্য, পৰিবহন আৰু বাণিজ্যৰ অন্যান্য মাধ্যমসমূহৰ নিয়ন্ত্ৰণে মিজোৰামত অসন্তুষ্টিৰ সৃষ্টি কৰিছে।

স্বাধীনতাৰ লগনত "পাৰাপাৰ নোহোৱা ঘন অৰণ্য, পাতল বসতি প্ৰধান পথ-ঘাট বিহীন পৰ্বত"^২ হৈ থকা অৰুণাচল প্ৰদেশত ব্যৱসায় বাণিজ্য, ৰাজনীতি আৰু চাকৰি বাকৰিত যোগদান কৰা জনজাতীয় যুৱশক্তিক লৈ ধীৰে ধীৰে এটা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী গঢ়

লৈ উঠিছে। অৰুণাচল প্ৰদেশত কোনো অভিজাত শ্ৰেণী নাই আৰু ইয়াৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটো সৃষ্টিশীল হৈ উঠাৰ ইংগিত পোৱা গৈছে। অনাগত দিনবোৰত এই শ্ৰেণীটোৱে আদিম সমাজখনৰ অৱয়বৰ পৰিৱৰ্তন সাধিব বুলি আশা কৰিব পাৰি।

চমুকৈ, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ চাৰিটা স্পষ্ট বৈশিষ্ট্য আছে : (১) এটা পৰম্পৰাগত বুৰ্জোৱা বা পুঁজিবাদী শ্ৰেণীৰ অনুপস্থিতি, (২) সহজে চিনাক্ত কৰিব পৰা দুটা গোট—থলুৱা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী আৰু অভিবাসী মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ মাজৰ বিৰোধ আৰু সংঘাত, (৩) আমোলাতন্ত্ৰ আৰু কৃষিক্ষেত্ৰকে ধৰি ৰাজ্য প্ৰশাসনৰ বিভিন্ন অংগৰ ওপৰত থলুৱা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ আৰু উদ্যোগ তথা ব্যৱসায়ৰ ওপৰত অভিবাসী মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ নিয়ন্ত্ৰণ; তথাপিও বৃহৎ আৰু গধুৰ উদ্যোগ ৰাজ্য চৰকাৰৰ হাতত অথবা অঞ্চলটোৰ বাহিৰত অৱস্থিত ব্যৱসায়ী মহলৰ হাতত নাই আছে আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ কৃষিকাৰ্যত পূৰ্ব বংগৰ পৰা অহা খেতিয়কসকলে কেন্দ্ৰস্থল প্ৰভাৱ পেলাইছে; আৰু (৪) অৰ্থনীতিৰ প্ৰকৃত ক্ষমতা অঞ্চলটোৰ বাহিৰৰ অৰ্থনীতিৰ নীতিবদ্ধ দ্বাৰা নিৰ্দেশিত।

সম্ভ্ৰান্ত শ্ৰেণী

প্ৰায় সকলোবিলাক সম্ভ্ৰান্ত সমাজেই কেৱলো নতুন কেৱলো অৱস্থা, আচৰণ বিধি, মূল্যবোধ আৰু নেতৃত্বৰ জৰিয়তে এক সংহতি প্ৰদৰ্শন কৰে। সম্ভ্ৰান্ত অসমৰ আন্তৰ্গত সম্পৰ্কিত সম্ভ্ৰান্ত গোটসমূহৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিছিল। 'ৰাতি' সমাজে ভিন্ন ধৰণৰ সম্ভ্ৰান্ত শ্ৰেণী গঢ়ি তুলিছিল; জাপানক নেতৃত্ব দিছিল বৃজাক নাইট বা চামৰাইসকলে; চীনক একত্ৰিত কৰি ৰাখিছিল সেই সমাজৰ মান্দাৰিন বা পণ্ডিত প্ৰশাসকসকলে আৰু বৃটিছ সমাজত এই কাম কৰিছিল ভূমি সম্পত্তিবান অভিজাতসকলে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সম্ভ্ৰান্তসকলৰ মুখ্য বৈশিষ্ট্যবোৰ বাৰু কি কি ?

অৰ্থনীতি আৰু শিক্ষাৰ বিষয় বিকাশে থলুৱা সম্ভ্ৰান্তসকলৰ দৃষ্টিভাংগী আৰু ক্ৰিয়া-প্ৰতিক্ৰিয়াৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলাইছিল। শ্বিলং আৰু গুৱাহাটীৰ নিচিনা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰশাসনিক সদৰসমূহ আৰু ডিব্ৰুগড়, যোৰহাট আৰু তেজপুৰৰ নিচিনা নতুনকৈ আৱিষ্কৃত হোৱা তেল আৰু চাহৰ ব্যৱসায় কেন্দ্ৰসমূহ সৃষ্টিছকলৰ সময়তে গঢ়ি তোলা হৈছিল তথা স্কুল আৰু চিকিৎসা কেন্দ্ৰসমূহ স্থাপন কৰা হৈছিল। মেঘালয়, মিজোৰাম আৰু নগালেণ্ডৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰত খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীসকলৰ কামৰূপৰ প্ৰণাবে এই অঞ্চলসমূহত প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ বহল প্ৰসাৰ সাধন কৰিছিল। অন্যতমে অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু মণিপুৰ, ত্ৰিপুৰা, মেঘালয় আৰু অসমৰ কিছু মণ্ডল, শিক্ষা আৰু আধুনিক বাণিজ্যই স্বাধীনতা আৱৰণৰ পাছতহে ক্ষিপ্ৰ প্ৰগতি লাভ কৰিব পাৰিছিল। এই ঐতিহাসিক কাৰণৰ বাবে, বিভিন্ন অঞ্চলত সম্ভ্ৰান্তসকলৰ সচেতনতাৰ পৰ্যায় সমাজত সংগঠিত হোৱা আছে।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন ৰাজনৈতিক গোটসমূহৰ নিজা নিজা সন্ত্ৰাস্ত শ্ৰেণী আছে আৰু সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ বাবে এক উমৈহতীয়া সন্ত্ৰাস্ত শ্ৰেণী এতিয়াও গঢ় লৈ উঠা নাই। উদ্যোগপতি, বাৰসায়ী আৰু মহাজনসকলৰ মাজৰ অৰ্থনৈতিক আন্তঃনিৰ্ভৰশীলতা, উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ আঞ্চলিক পৰিকল্পনা মঞ্চ, উমৈহতীয়া উচ্চ ন্যায়ালয়, ডাক্তৰ, আইনজ্ঞ, প্ৰশাসক আৰু ছেঞ্চাৰেৰী কৰ্মীসকলৰ বৃত্তিগত সংগঠনসমূহ আৰু কনবেছি পৰিমাণে ৰাষ্ট্ৰীয় লক্ষ্যৰে ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দলসমূহে কৰি থকা কামকাজে, অনাগত বছৰবোৰত অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন সামাজিক সন্ত্ৰাস্ত শ্ৰেণীসমূহৰ মাজত শক্তিশালী যোগসূত্ৰ গঢ়ি উঠাৰ পথ প্ৰশস্ত কৰি তুলিব পাৰে আৰু পৰিণতিত সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ সমাজখনত বহুল বুজাপৰা আৰু সংহতি স্থাপন কৰিব পাৰে।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰভাৱশালী ভূমিকাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক সন্ত্ৰাস্তসকলৰ এক নিগূঢ়ক 'ভূমিকা' আছে। তেওঁলোকে নৃগোষ্ঠীয় আৰু অধিক—এই দুটা সামাজিক শ্ৰেণীক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা সন্ত্ৰাস্তসকলৰ সৈতে ঘনিষ্ঠ সহযোগিতাবে কামকাজ কৰে। এইদৰেই বিভিন্ন গোষ্ঠীৰ স্বীকৃতিপ্ৰাপ্ত জ্যেষ্ঠসকলৰ, অসম সাহিত্য সভাৰ দৰে অন্যান্য ভাৱিত সংগঠনসমূহৰ লেখক তথা বিবয়ববীয়াসকলৰ তেওঁলোকৰ নিজা নিজা একেফালে বহুকাৰী সন্ত্ৰাস্ত গ্ৰহণৰ ওপৰত অত্যন্ত প্ৰভাৱ আছে।

বুঢ়িছ অঙ্গাৰ পূৰ্বে, অসমৰ অসমীয়া শ্ৰেণীসমূহে অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক দুয়োধৰণৰ ক্ষমতাই উপভোগ কৰিছিল। অঙ্গাৰ অঙ্গোলোৰৰ প্ৰসাৰ ঘটাব লগে লগে, ৰাজনৈতিক কৰ্মী তথা তত্কাৰসকলৰ ক্ষমতাৰ সমান্তৰাল প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে তথা ৰাজনৈতিক ক্ষমতাৰ বাৰজৰীও হস্তান্ত কৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু জমিদাৰ আৰু মৌজাদাৰসকলৰ ভূ-সম্পত্তিশালী শ্ৰেণীটো আৰু অসম অসামৰিক নেৱাত যোগদান কৰা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ উৎকৃষ্ট স্নাতকসকলক তেওঁলোকৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰশাসনিক কামকাজৰ কাৰণে গুৰুহু নিদিয়াকৈ থাকিব পৰা নগ'ল আৰু এইদৰেই এই গোটসমূহৰ মাজত সম্বন্ধ স্থাপিত হ'ল। কিছুসাংখ্যিক অসমীয়া চাকৰিগানৰ মালিক, বিকাশ লাভ কৰিবলৈ থকা উদ্যোগপতি আৰু বাৰসায়ীৰ শ্ৰেণীটোৱেও একধৰণৰ পৰিপূৰণ ভূমিকা পালন কৰিছিল আৰু থলুৱা সন্ত্ৰাস্ত শ্ৰেণীটো আৰু প্ৰতিশালী হৈ উঠাত অবিহন যোগাইছিল।

অসমৰ শাসক শ্ৰেণী আৰু উপাদান, ৰাজ্যৰ ক্ষমতা আৰু চিন্তাধাৰা নিয়ন্ত্ৰণকাৰীসকলৰ মাজৰ সম্পৰ্কৰ ওপৰত আলোচনা অতি ৰোমাঞ্চকৰ। এই শ্ৰেণীটোৰ অসমৰ প্ৰভাৱশালী ভূমিকাৰ সৈতে খুব ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক আছে। ই থলুৱা উদ্যোগীসকলৰ দ্বাৰা ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগৰ বিকাশত অগ্ৰাধিকাৰ দিয়ে। কিন্তু ঘাইকৈ বহুজাতিক কোম্পানী আৰু অসমৰ সাধাৰণ থকা ভাৱতীয়া পুঁজিপতিসকলৰ দলবদ্ধত থকা চাহ উদ্যোগৰ সৈতে এই শ্ৰেণীটোৰ ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক নাই। ঠিক সেইদৰে বেল, কাগজ আৰু মণ্ড (pulp) উদ্যোগসমূহ ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ ৰাজহুৱা খণ্ডৰ দলবদ্ধসমূহে নিয়ন্ত্ৰণ কৰে আৰু

এই ক্ষেত্ৰবোৰত ৰাজ্যিক প্ৰশাসনৰ মাত মতাৰ প্ৰায় অধিকাৰ নাই। ৰেলৱে, বেংক, ডাক-তাঁৰ সংস্থাসমূহৰ ক্ষেত্ৰতো একেই কথা প্ৰযোজ্য। কিন্তু শাসক শ্ৰেণীটোৰ ৰাজ্যিক ক্ষমতা আৰু সৰ্বভাৰতীয় সেৱাসমূহকো সাঙুৰি লোৱা ৰাজ্যিক আমোলাতন্ত্ৰৰ ওপৰত পূৰ্ণ নিয়ন্ত্ৰণ আছে। চৰিত্ৰগতভাৱে ই জাতীয়তাবাদী আদৰ্শত বিশ্বাসী, কিন্তু এই আদৰ্শত অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতিয়ে এক অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে। শাসক শ্ৰেণীটোৱে নিজকে ৰাষ্ট্ৰীয় সম্ভ্ৰান্ত শ্ৰেণীটোৰ এক অংশ বুলি মত পোষণ কৰে, কিন্তু ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দল, সৰ্বভাৰতীয় সেৱা, ৰাষ্ট্ৰীয় বুৰ্জোৱা আৰু পুঁজিপতিসকলৰ সহযোগী হোৱা সত্ত্বেও ইয়াৰ এক নিজস্ব বা উপ-আঞ্চলিক দৃষ্টিভংগী আছে।

দেশৰ বাকী অংশৰ শাসক সম্ভ্ৰান্তসকলৰ দৰেই, অসমৰ শাসক সম্ভ্ৰান্তসকলে ৰাজ্য প্ৰশাসনৰ বিভিন্ন অংগ, অৰ্থনীতি আৰু প্ৰশাসনৰ ওপৰত নিজৰ প্ৰভাৱ অব্যাহত থকাটো নিশ্চিত কৰিবলৈ ৰাজ্যৰ ক্ষমতাৰ ওপৰত থকা তেওঁলোকৰ প্ৰভুত্বক প্ৰয়োগ কৰে। বিধান সভাৰ প্ৰতিনিধিত্বৰ ওপৰত থকা তেওঁলোকৰ অবিচ্ছিন্ন নিয়ন্ত্ৰণ (অন্য কথাত, ৰাজনৈতিক ক্ষমতা) যেতিয়া আসন্ন ভাবুকিৰ প্ৰত্যাশ্ৰয়ৰ সন্মুখীন হৈছিল, অসমৰ শাসক গোটসমূহে তেতিয়া ১৯৭৯ চনত অসমত থকা বিদেশীসকলৰ চিনাক্তকৰণ, তেওঁলোকক বাংলাদেশলৈ বহিষ্কৰণ অথবা ভাৰতবৰ্ষৰ অন্যান্য ৰাজ্যলৈ স্থানান্তৰণৰ দাবীত 'বিদেশী নাগৰিক'ক কেন্দ্ৰ কৰি এটা আন্দোলন আৰম্ভ কৰি দিলে। ঠিক সেইদৰে, ১৯৮০ ৰ দশকৰ আৰম্ভণিতে অসমৰ শিক্ষিত যুৱকৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধিত নিবনুৱা সমস্যাৰ প্ৰত্যাশ্ৰয়ৰ সমুখত, ৰাজহুৱা আৰু ব্যক্তিগত খণ্ড উভয়তে, থলুৱা লোকৰ নিযুক্তি নিশ্চিত কৰিবৰ কাৰণে ৰাজ্যিক প্ৰশাসনে কিছুমান নিয়োগ আঁচনি যুগুত কৰিছিল।^৭ শাসক শ্ৰেণীটোৱে ইয়াৰ কৰ্তৃত্বৰ প্ৰতি প্ৰত্যাশ্ৰয় জনোৱাসকলক দমন কৰিবৰ বাবে ইয়াৰ সামাজিক ক্ষমতাৰ জৰিয়তে হিংসা অথবা শক্তি প্ৰয়োগ বা স্থানীয়ভাৱে সমাজচ্যুতকৰণৰ নিচিনা পন্থা অৱলম্বন কৰিছিল। বঙালী আৰু মাৰোৱাৰী ব্যৱসায়ীসকলৰ লগত হোৱা অসংখ্য সংঘৰ্ষই ইয়াৰেই ইংগিত বহন কৰে।

অসমৰ শাসক শ্ৰেণীটো কেন্দ্ৰত শাসনাধিষ্ঠিত ৰাজনৈতিক দলটোৰ আদৰ্শৰে অংশীদাৰ, কিন্তু ভাষিক আৰু নৃগোষ্ঠীয় শক্তিসমূহৰ ওপৰত এওঁলোক নিৰ্ভৰশীল আৰু এইবোৰৰ পৰাই তেওঁলোকে শক্তি আহৰণ কৰে। যেতিয়াই ইয়াৰ আঞ্চলিক স্বার্থ সংকটাপন্ন হোৱা যেন দেখা গৈছিল, তেতিয়াই এই শ্ৰেণীটোৱে সজোৰে ইয়াৰ বিৰুদ্ধে মাত মাতিছিল। ১৯৪৬ চনত ক্ৰিপছ মিশ্যনৰ গ্ৰুপিং আঁচনিৰ বিৰুদ্ধে অসমৰ সেই সময়ৰ নেতা গোপীনাথ বৰদলৈয়ে গ্ৰহণ কৰা পদক্ষেপ, ১৯৬০ চনত ভাষা সমস্যাটোৰ ক্ষেত্ৰত বিমলাপ্ৰসাদ চলিহাই লোৱা কাৰ্য্যব্যৱস্থা আৰু ১৯৬৮ চনত উপ-ৰাজ্য মেঘালয়ৰ হাতত আইন শৃংখলাৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ ভাৰ অপৰ্ণৰ ক্ষেত্ৰত আমি এই কথা লক্ষ্য কৰোঁ। ১৯৭১-৭৭ ৰ সময়ছোৱাত হোৱাৰ দৰে, যেতিয়াই অসমৰ শাসক শ্ৰেণীটোৱে কেন্দ্ৰীয় কেবিনেটত উচ্চ প্ৰতিনিধিত্ব লাভ কৰিছিল, তেতিয়াই কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে অসমৰ

কামকাজত দৃঢ়ভাৱে মাত মতিব পাৰিছিল। এই কথা আমি ১৯৭১ ৰ অসমৰ পুনৰ গঠন বা ১৯৭৩-৭৭ ত শাসক শ্ৰেণীয়ে সংখ্যালঘুসকলৰ প্ৰতি কৰা আচৰণত প্ৰত্যক্ষ কৰোঁ।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী আৰু পৰম্পৰাগত শাসক সম্ভ্ৰান্তসকল অথবা বুৰ্জোৱাসকলৰ স্বার্থৰ মাজত মিল আছে। কম বেছি পৰিমাণে এই সংমিশ্ৰিত গোটটো সাৰ্বজনীন ভোটাধিকাৰৰ জৰিয়তে ৰাজ্যৰ ক্ষমতাৰ আধাৰসমূহ নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পাৰিব বুলি পৰ্যাপ্তভাৱে প্ৰত্যয়শীল হৈ উঠিছিল। নগালেণ্ড, মিজোৰাম বা অসম, য'ত এই নহওক কিয়, এই শ্ৰেণীটো যেতিয়াই শংকিত হৈ উঠিছে, ই এনেকুৱা এটা পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি কৰিছে, যি পৰিবেশত নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত কৰাটো অতি কঠিন হৈ পৰে। এই গোটটোৰ কি এনে বিশেষ শক্তি আছে? নিশ্চিতভাৱে ইয়াৰ উত্তৰটো লুকাই আছে সমান্তৰালভাৱে দেশৰ অন্য কোনো অংশতে দেখিবলৈ নোপোৱা নৃগোষ্ঠীয় সম্পৰ্কৰ ৰাজনৈতিকীকৰণত। বেলট বাকচৰ ওপৰত পৰা এই 'প্ৰভাৱ' প্ৰকৃততেই অনা-অৰ্থনৈতিক এক প্ৰণালী, আৰু এই প্ৰভাৱ শ্ৰেণী বাৱস্থা নিৰ্বিশেষে সকলোৰে ওপৰতে পৰিছে আৰু একে সময়তে ইয়াক সবল কৰিও তুলিছে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ কোনো প্ৰান্তৰতে কেতিয়াও তৃণমূল পৰ্যায়ৰ পৰা কোনো সামাজিক-অৰ্থনৈতিক বিপ্লৱ সংঘটিত হোৱা নাই, আৰু প্ৰায় সকলোবিলাক সমাজ সংস্কাৰকেই, আনকি, সশস্ত্ৰ বিপ্লৱৰ নেতাসকলো, তেওঁলোকৰ নিজা সমাজৰ উচ্চ স্তৰৰ পৰা আহিছে। এক সামাজিক বিপ্লৱৰ অনুপস্থিতিত এটা নৃগোষ্ঠী এটা ৰাজনৈতিক গোটলৈ ৰূপান্তৰিত হয়, আৰু তাৰেই পৰিণতিত আজি উত্তৰ-পূব ভাৰতত শ্ৰেণী সংঘাততকৈ অধিক নৃগোষ্ঠীয় সংঘাতহে দেখিবলৈ পোৱা গৈছে। নৃগোষ্ঠীয় আনুগত্যৰ সৈতে ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ পুঁজিবাদী গোটসমূহৰ অথবা ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক নেতৃত্বৰ সংঘাত হ'লেহে নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহ আৰু অন্যহাতে ৰাষ্ট্ৰৰ সুৰক্ষা বাহিনীৰ মাজত হিংস্ৰ সংঘৰ্ষ সংঘটিত হয়। আটাইতকৈ বেছি নৃগোষ্ঠীয় গোটবোৰে কংগ্ৰেছ দলৰ সদস্য পদৰ জৰিয়তে ৰাজনৈতিক ক্ষমতাৰ আধাৰসমূহৰ ওপৰত তেওঁলোকৰ আধিপত্য অটুট ৰাখিছে। বঙালীসকলৰ ক্ষেত্ৰত কলিকতাৰ প্ৰভাৱশালী গোটসমূহৰ সহায়ত এই কাম কৰা হৈছে।

তথাপিও, পুৰণি শাসক সম্ভ্ৰান্তসকলে অসমত তেওঁলোকৰ স্বাধীনতা হেৰুৱাবলৈ ধৰিছে। ইয়াৰ কাৰণ কেন্দ্ৰৰ পৰা অহা হেঁচা আৰু হস্তক্ষেপ নহয়! তাৰ পৰিৱৰ্তে ইয়াৰ কাৰণসমূহ হ'ল (ক) ৰাজ্যখনৰ প্ৰশাসনিক সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ প্ৰক্ৰিয়াত পুঁজিপতি, বণিক, ঠিকাদাৰ আৰু ব্যৱসায়ীসকলৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধিত প্ৰভাৱ, আৰু (খ) অতদিনে অৱদমিত হৈ থকা জনজাতি আৰু মুছলিম গোটসমূহৰ যুৱকসকলৰ আশা-আকাংক্ষা পূৰণ কৰাত ৰাজ্যচৰকাৰৰ বিফলতা। এওঁলোকে এতিয়া অঞ্চলটোৰ অৰ্থনীতি আৰু শাসন ব্যৱস্থাত এক মুখ্য স্থানৰ দাবী তুলিব ধৰিছে। ব্যৱসায়, চৰকাৰী সেৱা আৰু ৰাজনীতিৰ মাজত হোৱা সামাজিকীকৰণৰ পৰিঘটনা আনকি এই অঞ্চলৰ ভ্ৰমণকাৰীসকলৰো চকুত পৰে।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত প্ৰতিটো ৰাজনৈতিক অংগ গোটেই শাসক সম্ৰাট সকল সাংখ্যিকভাৱে শক্তিশালী আৰু শিক্ষাৰ প্ৰসাৰৰ লগে লগে উন্নতি লাভ কৰা অসমৰ মুছলিম আৰু ভৈয়াম জনজাতিসকল, মেঘালয়ৰ গাৰো আৰু জয়ন্তীয়াসকল, মণিপুৰৰ মেইটি আৰু ত্ৰিপুৰাৰ জনজাতিসকলৰ পৰা প্ৰত্যাশ্বানৰ সমুখীন হৈছে।

এই কথাও আমি উপলব্ধি কৰিব লাগিব যে, বৰ্তমানৰ প্ৰভাৱশালী শ্ৰেণীটোৰ ৰাজ্যৰ আৰু/অথবা অঞ্চলটোৰ বাহিৰত নিজকে গঠন কৰাৰ বা শক্তিশালী কৰাৰ সুবিধাও নাই, সামৰ্থ্যও নাই আৰু এই পৰিস্থিতিত স্বাভাৱিক ভাৱেই ই নৃগোষ্ঠীয় সম্পৰ্কবোৰত ওপৰত নিৰ্ভৰশীল হৈ পৰিব আৰু বিজয়ৰ প্ৰত্যাশাত তথা অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক ক্ষমতা নিৰৱচ্ছিন্নভাৱে অব্যাহত ৰাখিবৰ বাবে সময়ত নৃগোষ্ঠীয় অসঙ্গতিক ন্যস্ত স্বার্থৰ হকে ব্যৱহাৰ কৰিব আৰু আনকি হৰা-জিকাৰ গণতান্ত্ৰিক নীতিকো প্ৰত্যাখান কৰিব। সেয়েহে ৰাষ্ট্ৰীয় সম্ৰাটসকলৰ পক্ষে এই অঞ্চলৰ বিভিন্ন গোটেই সৈতে সম্পৰ্ক স্থাপন কৰাটো আৰু তেওঁলোকৰ যথার্থ আকাংক্ষা পূৰণৰ সুবিধা দিয়াটো মহত্বপূৰ্ণ কথা হ'ব।

আঞ্চলিক সচেতনতা

আঞ্চলিকতাবাদ শব্দটোৱে 'সঠিকভাৱেই এক আদৰ্শ আৰু এক সামাজিক আন্দোলন হিচাপে সক্ৰিয় হৈ থকা আঞ্চলিক ধ্যান-ধাৰণাক সূচায়।' উত্তৰ-পূব ভাৰত এনেকুৱা এক আঞ্চলিক দৰ্শন অথবা আন্দোলনৰ কবলত পৰা নাই। এই অঞ্চলত বসবাস কৰা গৰিষ্ঠ সংখ্যক মানুহ এতিয়াও এনেকুৱা এক পৰম্পৰাগত সামাজিক ব্যৱস্থাৰ মাজত আছে, য'ত তেওঁলোকৰ আত্মীয়তাৰ চেতনা এখন গাঁও, পাহাৰৰ কোনোবা অংশ অথবা এটা উপত্যকাৰ মাজতে সীমাবদ্ধ। নগা বা মিজোঁসকলো অন্য যিকোনো বস্তুতকৈ তেওঁলোকৰ নিজা পাহাৰখনৰ সতেহে অধিক ঘনিষ্ঠ। আধুনিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াই তেওঁলোকৰ স্থানিক সচেতনতাক এখন গাঁও, এটা পাহাৰ অথবা এটা উপত্যকা অতিক্ৰমি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল অথবা দেশখনলৈ প্ৰসাৰিত কৰিছে, আৰু কিছুক্ষেত্ৰত এই অঞ্চলৰ বিশেষ কিছুমান গোটেই দ্বাৰা ৰাজনৈতিক আন্দোলনত অংশগ্ৰহণে তেওঁলোকৰ মাজত ৰাষ্ট্ৰৰ সৈতে আত্মীয়তাৰ এক সচেতনতা গঢ়ি তুলিছিল। কিন্তু ই প্ৰায়ে ভৈয়াম অঞ্চলতে সীমাবদ্ধ আছিল।

বেছিভাগ জনজাতিৰ বাবেই 'আঞ্চলিকতাবাদ'ৰ চেতনা উত্তৰ-পূব ভাৰততকৈও সংকীৰ্ণ। ই নিতান্তই নৃগোষ্ঠীয়, ভাষিক আৰু বৰ্ণ গোটসমূহক সাঙুৰি লয় আৰু এই বৈশিষ্ট্যসমূহক জাতীয় স্বার্থ অথবা প্ৰমূল্যতকৈ উচ্চ স্থান দিয়া হয়। জাতীয়তাবাদে বোধহয় জনজাতীয়, গোষ্ঠীয়, ধৰ্মীয় আৰু সামন্তীয় আনুগত্য নিঃশেষ কৰিব আৰু একে সময়তে ধৰ্ম নিৰপেক্ষতা আৰু জাতিৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতি আনুগত্যৰ প্ৰসাৰ ঘটাব। বৈচিত্ৰ্যৰে পৰিপূৰ্ণ ভাৰতবৰ্ষৰ দৰে এখন বিশাল দেশত আঞ্চলিক সচেতনতা আৰু জাতীয়

সচেতনতাৰ মাজৰ কিছু সংঘাত সম্ভৱতঃ অন্তৰ্নিহিত; কিন্তু ভাৰতবৰ্ষৰ জাতীয় ঐক্যৰ সাৰমৰ্ম নিহিত হৈ আছে ঐকা আৰু বৈচিত্ৰ্যৰ পাৰস্পৰিক বিৰোধৰ বিপৰীতে ইটোক আনটোৰ পৰিপূৰক হিচাপে গঢ়ি তুলিব পৰাতহে।

এই দৃষ্টিকোণৰ পৰা গোটেই পৰিস্থিতিটো লক্ষ্য কৰিলে আমি দেখা পাওঁ যে, এজন সাধাৰণ ভাৰতীয়ৰ দৰে, এজন সাধাৰণ অসমীয়া লোকে তেওঁৰ আঞ্চলিক আৰু ভাৰতীয় পৰিচয়—দুয়োটাৰ বিষয়েই সম্পূৰ্ণভাৱে অৱগত। উল্লেখযোগ্য পাৰ্থক্যটো হ'ল, বিহাৰ বা উত্তৰ প্ৰদেশৰ এজন সাধাৰণ ভাৰতীয়ৰ বিপৰীতে এজন সাধাৰণ অসমীয়া লোক তেওঁৰ ভৱিষ্যৎ সম্পৰ্কে অধিক উদ্বিগ্ন। স্বাভাৱিকতেই অসমীয়া ভাষা কৈ তেওঁ যি সুৰক্ষা আৰু প্ৰশান্তি পায়, সেইটো তেওঁ বিচাৰিবই। তেওঁ সংঘাত অতি বেয়া পায় আৰু অকলে থাকিব বিচাৰে। এই প্ৰেক্ষাপটত, ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত তেওঁ একমাত্ৰ তেওঁৰেই আধিপত্য থকাটো বিচাৰে আৰু অঞ্চলটোৱেই অন্য অসমীয়া লোকৰ প্ৰৱেশত অসন্তুষ্টি প্ৰকাশ কৰে আৰু তেওঁলোকক অনধিকাৰ প্ৰৱেশ কৰা লোক বুলি গণ্য কৰে। বাহিৰত শিক্ষা গ্ৰহণ কৰা এটা মাত্ৰ ক্ষুদ্ৰ অংশৰ লোকেহে বাহিৰৰপৰা অহাসকলৰ সতে সহজভাৱে মিলামিচা কৰিব পাৰে। অন্য লোকসকলৰ কাৰণে, ঠিকা ঠুকলি, আৰু ব্যৱসায় নতুন চাহিদা সৃষ্টি কৰাত আৰু চকুতলগা ধৰণে পণ্য দ্ৰব্যৰ প্ৰতি লালসা বৃদ্ধিত সহায় কৰিলে। ঐতিহাসিভাৱে উত্তৰ-পূব ভাৰতত ভাৰতীয় সাংস্কৃতিক ঐক্যৰ মুখ্য প্ৰবক্তা হৈ অহা অসমীয়া গোষ্ঠীৰ মাজতেই যেতিয়া এই সংকীৰ্ণ দৃষ্টিভংগী বিদ্যমান, সৰু সৰু জনজাতিবিলাকৰ আকংক্ষা আৰু অগ্ৰাধিকাৰ কি হ'ব সি সহজেই অনুমেয়। তেওঁলোকৰ কিছুমানক জাতীয় আন্দোলনেও স্পৰ্শ কৰিব পৰা নাছিল আৰু আজি প্ৰথমবাৰৰ বাবে তেওঁলোক আধুনিকীকৰণ আৰু শিক্ষাৰ লগতে স্বাৰ্থজনিত আন্তৰ্জাতিক প্ৰচাৰ আৰু চক্ৰান্তৰ সমুখত মুক্ত হৈ পৰিছে।

ভাষাৰ ভিত্তিত ৰাজ্যসমূহৰ পুনৰগঠনে দেশৰ আঞ্চলিকতাবাদক উগ্ৰ কৰি তুলিলে। অসমত অসমীয়া সকলৰ অগ্ৰগণ্যতাক ১৯৬০ চনত ৰাজ্যিক বিধানসভাই আনুষ্ঠানিকতা প্ৰদান কৰিলে। কিন্তু, বৈচিত্ৰ্যৰে পৰিপূৰ্ণ এই অঞ্চলটোত এই পদক্ষেপে, ইতিমধ্যেই সমগ্ৰ উত্তৰ-পূব ভাৰতকে সাঙুৰি এখনেই মাথোঁ অসম ৰাজ্য থাকিব লাগে বুলি আগবঢ়োৱা যুক্তিক কেন্দ্ৰ কৰি সৃষ্টি হোৱা দুৰ্ভাৱনাক প্ৰৱল কৰি তুলিলে। এইটো সঁচাকৈয়ে দুৰ্ভাগ্যজনক, কাৰণ সুদীৰ্ঘকাল ধৰি ভৈয়ামৰ অসমীয়াসকলেই উত্তৰ-পূব ভাৰতত নব্য চিন্তা-ভাৱনাৰ পথ প্ৰদৰ্শক হিচাপে কাম কৰি আহিছিল আৰু অসমীয়া ভাষাৰ জৰিয়তেই এই অঞ্চলটোত ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰাৰ প্ৰসাৰ সাধন কৰিছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন গোষ্ঠীৰ মাজৰ এই সাংস্কৃতিক ঐকা তেওঁলোকৰ লোকসংস্কৃতি, সংগীত আৰু ধৰ্মীয় ৰীতি-নীতিত ফুটি উঠিছিল আৰু ই অসমক ভাৰতৰ বাকী অংশৰ সৈতে একতাৰ ডোলেৰে বান্ধি ৰাখিছিল। স্বাধীনতাৰ পাছত, বহুতো চৰকাৰী বিষয়া আৰু নৃতাত্ত্বিকে যথার্থভাৱেই বিশ্বাস কৰিছিল যে, কেৱল অসমীয়া ভাষাৰ জৰিয়তেহে

পাহাৰীয়া লোকসকলৰ মূল সঁতিৰ সৈতে আত্মীকৰণৰ কাম আগবঢ়াই নিব পৰা যাব, কাৰণ এই ভাষা বহুতো জনজাতিৰ বাবে বিশেষভাৱে পৰিচিত আছিল আৰু ক্ৰমান্বয়ে ইয়াক আঞ্চলিক উমৈহতীয়া ভাষা বুলি গণ্য কৰা হৈছিল। অসম চৰকাৰে কিছুমান বিশেষ আঁচনি প্ৰণয়ন কৰি ভৈয়ামৰ বিষয়াবৰ্গক পাহাৰ অঞ্চলত আৰু পাহাৰৰ বিষয়াবৰ্গক ভৈয়াম অঞ্চলত নিযুক্তি দিব বিচাৰিছিল তথা জনজাতীয় বিষয়াসকলে অসমীয়া ভাষা শিকাৰ ওপৰত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছিল। বিষ্ণুৰাম মেধিৰ দৰে অসমীয়া নেতাই চলোৱা এনে প্ৰচেষ্টাক বহুতে ভুলকৈ বুজিছিল। আৰু পাছত, পাহাৰ অঞ্চলত শতিকাজুৰি চলি অহা অসমীয়াৰ ঠাইত হিন্দী ভাষাৰ প্ৰয়োগে যোগাযোগৰ মাধ্যমৰ ক্ষেত্ৰত কাৰ্যকুশলতাত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিব পৰা ধৰণৰ পৰিৱৰ্তন সাধিলে। এই পৰিৱৰ্তনৰ ফলশ্ৰুতি পাহাৰ ভৈয়ামৰ মাজত সংহতি স্থাপনৰ বাবে মুঠেই সহায়ক নহ'ল। বিগত বছৰবোৰত উত্তৰ-পূব ভাৰতত, আৰু বিশেষকৈ অসমত, ভাষাৰ প্ৰশ্নটো খুবোই আৱেগিক আৰু বিতৰ্কিত হৈ উঠিছে আৰু অসমৰ ৰাজনীতিত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ উপকৰণ হৈ আহিছে।

জনজাতিসকলৰ মাজত একধৰণৰ পৃথকে থকাৰ মানসিকতা আছেই, আৰু 'ইনাৰ লাইন' ব্যৱস্থাই ইয়াক চিৰস্থায়ী কৰি তুলিলে। 'ইনাৰ লাইন' মূলতে, দ্ৰুতভাৱে আগবাঢ়ি অহা বৃটিছ প্ৰশাসক আৰু আক্ৰোহী চাহবাগানৰ মালিকসকলে যাতে অৰুণাচল প্ৰদেশ, নগালেণ্ড আৰু মিজোৰামৰ জনজাতীয় পাৰিপাৰ্শ্বিকতাত ব্যাঘাত জন্মাব নোৱাৰে সেই উদ্দেশ্যে উদ্ভাৱন কৰা হৈছিল। আজি, এই ইনাৰ লাইন ব্যৱস্থাৰ সফল প্ৰয়োগৰ বাবে প্ৰবল দাবী উঠিছে আৰু এই নিয়ন্ত্ৰক ব্যৱস্থাক জনজাতীয় 'আত্মপৰিচয়' আৰু 'সংস্কৃতি' সুৰক্ষিত কৰি ৰখাৰ একমাত্ৰ ফলপ্ৰসূ কৌশল বুলি গণ্য কৰা হৈছে। বহুলোকে আকৌ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাতো এই ব্যৱস্থা প্ৰয়োগ হোৱাটো বিচাৰে। এইয়া উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ হোৱা বিদেশী নাগৰিকৰ ব্যাপক প্ৰব্ৰজন, অসম আৰু ত্ৰিপুৰাৰ ভৈয়াম জনজাতিসকলৰ হাতৰ পৰা হোৱা বৃহৎ পৰিমাণৰ ভূমিৰ হস্তান্তৰকৰণ আৰু নিজা সমাজৰেই ধনী লোক তথা বঙ্গ, বিহাৰ, ৰাজস্থান আৰু পাঞ্জাবৰ পৰা অহা ব্যৱসায়ী, মহাজন আৰু অন্যান্য লোকৰ দ্বাৰা থলুৱা লোকক কৰা শোষণৰ বিৰুদ্ধে হোৱা প্ৰতিক্ৰিয়া। শাৰীৰিকভাৱে মানুহৰ চলাচল আৰু বহিৰাগত লোকৰ দ্বাৰা মাটিৰ ক্ৰয়ত বাধা দিবলৈ থকা আইনবোৰৰ ওপৰত আঞ্চলিকতাবাদী সকলৰ আস্থা নাই, কাৰণ ইতিমধ্যে এই আইনবোৰে জনজাতীয় বেলেট বিলাকত আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ খণ্ড বিলাকত ইনাৰ লাইন ব্যৱস্থাটোক অসামৰ্থক কৰি পেলাইছে। নগালেণ্ডত ১৯৮২ চনত ছাত্ৰসকলে এটা দিনতে ৰাজ্যখনৰ ৰাজধানী কহিমাত ইনাৰ লাইন অনুষ্ঠাপনৰ নিয়ম উলংঘা কৰা বহু শ লোকক ধৰা পেলাইছিল।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত পৃথকতাবাদী আৰু জাত্যাভিমানী ধ্যানধাৰণাই প্ৰসাৰ লাভ কৰাত স্বেচ্ছাসেৱক সংগঠনবিলাকে সামাজিকীকৰণ আৰু উন্নয়নমূলক কামকাজত পালন কৰি অহা ভূমিকাৰ অৱনতিয়েও এক কাৰক হিচাপে অৰিহণা যোগাইছে। অতীজতে, উত্তৰ-পূব ভাৰতত বাসকৰা বিভিন্ন গোষ্ঠীৰ মানুহৰ মাজত হিন্দুধৰ্মই

একত্ৰীকৰণৰ এক কাৰক হিচাপে কাম কৰিছিল। বৃটিছৰ সময়ত শিক্ষা তথা স্বাস্থ্য পৰিচৰ্যাৰ প্ৰসাৰত গীৰ্জাই পালন কৰা ভূমিকাক আওকাণ কৰিব নোৱাৰি। উত্তৰ-পূব ভাৰতত হিন্দু অনুষ্ঠানসমূহ তথা গীৰ্জা এতিয়াও সক্ৰিয়, কিন্তু সেইবিলাকে এতিয়া ৰাষ্ট্ৰৰ সৈতে লগলাগি কাম নকৰে। ই ভাৰতীয় ধৰ্মনিৰপেক্ষতাবাদৰ যৌক্তিক পৰিণাম। আৰু নব্য ব্যৱস্থাটোৰ বহু গুণ থকা সত্ত্বেও ই কিন্তু সামাজিক কৰ্মসূচীত ধৰ্মীয় অনুষ্ঠান বিলাকৰ প্ৰভাৱ দুৰ্বল কৰি পেলালে।

শিক্ষা, স্বাস্থ্য, খাদী আৰু গ্ৰামোদ্যোগ আদি ক্ষেত্ৰসমূহত মহাত্মা গান্ধীৰ গঠনমুখী কৰ্মসূচী আৰু বিভিন্ন শ্ৰমিক সংস্থাই পালন কৰা ভূমিকা সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ বাবে গীৰ্জা আৰু সত্ৰবিলাকৰ সক্ষম বিকল্প হিচাবে গঢ় লৈ উঠিছিল। পঞ্চাশৰ দশকত ভূদান, গ্ৰামদান আৰু সৰ্বোদয়ৰ কৰ্মীসকল, উত্তৰ-পূব ভাৰতকে ধৰি সমগ্ৰ দেশতে ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ দায়িত্বত থকা কংগ্ৰেছ দলৰ সৈতে ঘনিষ্ঠ সহযোগত সমাজ পুনৰ গঠনৰ কামত নিয়োজিত হৈ পৰিছিল, আৰু বিনোবা ভাৱে নেতৃত্বত এই কাৰ্যসূচীসমূহ সুকলমে আগবাঢ়িবলৈ ধৰিছিল। ১৯৬২ চনৰ চীনা আক্ৰমণৰ পাছত জনজাতি আৰু ভৈয়ামৰ লোকসকলৰ মাজত বন্ধুত্বপূৰ্ণ সম্পৰ্ক গঢ়ি তুলিবৰ বাবে বিনোবা ভাৱেই উত্তৰ লক্ষীমপুৰত মৈত্ৰী আশ্ৰম প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। স্বেচ্ছামূলক সম্পৰ্কৰ জৰিয়তে যে তিব্বত আৰু চীনৰ মানুহক ভাল পাব পাৰি, তেওঁৰ সেই বাণী প্ৰচাৰৰ বাবে পাহাৰ অঞ্চললৈ স্বেচ্ছাসেৱক কৰ্মীও পঠাইছিল। উত্তৰ লক্ষীমপুৰৰ এজন জিলা বিষয়া হিচাপে (১৯৬৬-৬৮ ৰ সময়ছোৱাত) সামাজিক উন্নতি আৰু সহযোগিতাৰ হকে নিয়োজিত আশ্ৰমৰ কৰ্মীসকলৰ সৈতে জড়িত হোৱাৰ মোৰ সৌভাগ্য ঘটিছিল। বিগত বছৰবোৰত বহুতো সংগঠন প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছে আৰু এইটো দেখা গৈছে যে গান্ধীবাদী কৰ্মীসকলৰ দ্বাৰা একত্ৰীকৰণ আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ কাম সহজসাধ্য কৰি তোলাটো সম্ভৱ। গুৱাহাটীস্থ শৰণীয়া আশ্ৰম, অসমৰ কুমাৰীকাটা আৰু ধমধমাত থকা অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ কেন্দ্ৰসমূহ, কহিমাৰ শান্তিকেন্দ্ৰ, ভাৰতীয় আদিম জাতি সেৱক সংঘ, গোটেই উত্তৰ-পূব ভাৰততে বিয়পি থকা খাদী আৰু গ্ৰামোদ্যোগ আয়োগ আৰু বিভিন্ন সংগঠন সমাজ পুনৰ গঠনৰ কামত গভীৰভাৱে জড়িত হৈ পৰিছিল। ভূদান আন্দোলনৰ বিফলতা আৰু তাতোকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ ১৯৭৪ চনত জয় প্ৰকাশ নাৰায়নৰ 'সৰ্বাত্মক আন্দোলন'ৰ পতাকাৰ তলত প্ৰত্যক্ষ ৰাজনৈতিক কৰ্মপন্থাৰ প্ৰশ্নক কেন্দ্ৰ কৰি হোৱা সৰ্বোদয় আন্দোলনৰ বিভাজনে, স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠনসমূহ, কংগ্ৰেছ দল আৰু কেন্দ্ৰ তথা ৰাজ্য চৰকাৰসমূহৰ মাজৰ বুজাপৰা প্ৰায় সম্পূৰ্ণভাৱে নাইকিয়া কৰিলে। জনতা চৰকাৰৰ শাসনৰ দিনত এই বুজাপৰা পুনৰ গঢ় লৈ উঠিছিল যদিও সি বেছিদিন নিটিকিল। স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠনসমূহৰ কামকাজ ১৯৮০ চনৰ পৰা নিয়মীয়াভাৱে কমি আহিবলৈ ধৰিলে আৰু ৰাষ্ট্ৰ আৰু সমাজকৰ্মীসকলৰ মাজৰ পাৰস্পৰিক সহযোগিতা সম্পূৰ্ণকৈ নোহোৱা হ'ল। এই প্ৰৱণতা বৰ্তি থকাৰ সম্ভাৱনাই বেছি আৰু এনেক্ষেত্ৰত

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰ গঠনৰ কাৰ্যসূচীসমূহ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ স্বেচ্ছাসেৱী সহযোগিতাৰ পৰা বঞ্চিত হৈ ৰ'ব। নিঃসন্দেহে খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰী আৰু বিশ্বহিন্দু পৰিষদৰ কিছু সংগঠনৰ লগতে ৰামকৃষ্ণ মিশ্যন, শংকৰ মিশ্যন আৰু অন্য কিছু সংগঠনে এই অঞ্চলটোত কামকাজ চলাই আছে, কিন্তু এই কামকাজসমূহত এক সৰ্বাত্মক লক্ষ্য আৰু সহযোগিতাৰ অভাৱ ঘটিছে। ৰাষ্ট্ৰৰ সৈতে এই সংগঠনসমূহৰ সম্পৰ্ক, বসবাস অনুজ্ঞাপত্ৰৰ অনুমোদন আৰু নবীকৰণ, অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ লাইচেন্স প্ৰদান, দুৰ্লভ বস্তু আৰু কেতিয়াবা ভূমিৰ আৱণ্টন আদিবোৰৰ মাজতে সীমাবদ্ধ।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত ৰাষ্ট্ৰীয় দৃষ্টি নিৰ্দিষ্ট হলে, এই অঞ্চলৰ আঞ্চলিকতাবাদী আৰু পৃথকতাবাদী শক্তিসমূহৰ পতন ঘটিব। শেহতীয়াভাৱে উত্তৰ-পূব ভাৰতত যোগাযোগ ব্যৱস্থা আৰু পৰিবহনৰ ক্ষিপ্ৰ বিকাশ ঘটিছে। আশা কৰা যায় ইয়াৰ লগে লগে আধুনিক কৃষি আৰু উদ্যোগীকৰণৰো বিকাশ ঘটিব। তথাপিও, অঞ্চলটোত অটাইটকৈ আশাপ্ৰদ কথা হ'ল সাক্ষৰতাৰ বহুল প্ৰসাৰ আৰু ইংৰাজী ভাষাৰ জ্ঞান আহৰণ। ইয়াৰ দ্বাৰা বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীসমূহে চাকৰি বাকৰি তথা অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ প্ৰতিটো ক্ষেত্ৰতে সমান সা-সুবিধা লাভ কৰাৰ যথেষ্ট সম্ভাৱনা দেখা গৈছে আৰু এই প্ৰক্ৰিয়াটোৰ জৰিয়তে এই অঞ্চলৰ মানুহৰ মাজত এক ভাৰতীয়বোধ জাগি উঠাৰো যথেষ্ট সম্ভাৱনীয়ত: দেখা গৈছে।

টাকা

- ১। মধ্যযুগৰ অসমীয়া সমাজত মূলতঃ তিনিটা প্ৰধান শ্ৰেণী আছিল : (i) সুবিধাভোগী, অৰ্থাৎ সৰ্বস্বত্ব, (ii) কৃষক শ্ৰেণী, আৰু (iii) দাস, অৰ্দ্ধদাস আৰু গিৰমিটিয়া বনুৱা। সুবিধাভোগী অৰ্থাৎ জগৎসকলৰ দুটা গোট আছিল : বৈষয়িক আৰু আধ্যাত্মিক; ৰজা, জনজাতীয় মুখিয়াল আৰু পানিহাৰসকল বৈষয়িক শ্ৰেণীটোৰ অন্তৰ্ভুক্ত আছিল। তেওঁলোকৰ উপৰিপুৰুষ প্ৰদত্ত ৰাজা আছিল আৰু দাস, গিৰমিটিয়া বনুৱা আৰু ৰায়তসকলে ইয়াত খেতিবাতি কৰিছিল। পুৰোহিত আৰু সপ্তাংগিকসকলক লৈ আধ্যাত্মিক অভিজাত শ্ৰেণীটো গঢ় লৈ উঠিছিল। তেওঁলোকে ৰাজত মুক্ত ভূমি অনুদান লাভ কৰিছিল—সত্ৰবিলাকৰ ধৰ্মোত্তৰ ভূমি, ব্ৰাহ্মণসকলৰ ব্ৰহ্মোত্তৰ ভূমি আৰু মন্দিৰৰ দেৱতাসকলৰ দেৱোত্তৰ ভূমি আছিল (এওঁলোকক বুঢ়ীছসকলে বিধিগত ব্যক্তি হিচাপে স্বীকৃতি দিছিল)। গাঁৱৰ সংখ্যক খেতিয়ক তথা মাছমৰীয়া আৰু হস্তশিল্পীসকলক লৈ কৃষক শ্ৰেণীটো গঢ় লৈ উঠিছিল। সুবিধাভোগীসকলৰ বিপৰীতে এওঁলোকে ৰাজ্যক শাৰীৰিক শ্ৰমৰ যোগান ধৰিবলগীয়া হৈছিল। অথবা ইয়াৰ পৰিৱৰ্তে নগদ ধনেৰে অন্য পণ্যৰে খাজনা দিবলগীয়া হৈছিল। শেষৰ শ্ৰেণীটোৱে তেওঁলোকৰ নিজা নিজা গৰাকীক সেৱা যোগান ধৰিছিল আৰু খেল ব্যৱস্থাৰ কাৰ্য পৰিসৰৰ পৰা মুক্ত আছিল। এই শ্ৰেণীৰ কোনো উদ্যোগী ব্যক্তিয়ে অৰশো সমাজৰ উচ্চতম শ্ৰেণীটোত যোগদান কৰিব পাৰিছিল। (Cambridge Economic History of India. Vol. I পৃষ্ঠা ৪৭৮-৫০৫ চাওক)।
- ২। এ. জে. এম. মিলচ, Report on Assam, Gian Publications, পৃষ্ঠা ৩১-৬০, ১৯৮০ পুনৰ মুদ্ৰণ। ১৮৫৩ চনৰ ২৪ জুলাই তাৰিখে এই ৰিপৰ্ট বেংগল চৰকাৰক অৰ্পণ কৰিছিল। এই ৰিপৰ্টৰ এটা অংশ, ফুকনে মিললৈ দিয়া স্মাৰক পত্ৰখন এক গুৰুত্বপূৰ্ণ নথি আৰু ই বিকাশমূলীয়া অসমীয়া মধ্যযুগ শ্ৰেণীটোৰ আশা-আকাংক্ষাক প্ৰতিফলিত কৰিছে।

- ৩। মাইৰণ ৰেইনাৰ, *Sons of the Soil : Migration and Ethnic Conflict in India*, Oxford University Press. দিল্লী, ১৯৭৮, পৃষ্ঠা ৭৫-১৪৩।
- ৪। মেঘালয়ত, জীৱন ৰয় আৰু ডন ৰয়েই, কৃষি এৰি খাচী পাহাৰত চৃণৰ কুৰাবীৰ মালিকীস্বত্ব লাভ কৰা প্ৰথম লোক আছিল। ঠিক সেইদৰেই, শ্বিলঙৰ নিকোলাচ ৰয়ৰ শিক্ষিত পৰিয়ালটো চাকৰি-বাকৰি, ৰাজনৈতিক কাৰ্যকলাপ অথবা বাৰসায় বাণিজ্যৰ সৈতে বেছি ঘনিষ্ঠ আছিল আৰু বৰ্তমান এওঁলোক শ্বিলঙৰ ইউনাইটেড ফুট কোম্পানীৰ মালিক। বিহাৰ অথবা ৰাজস্থান আদিৰ পৰা শ্বিলঙলৈ যোৱা প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলে হঠাতে মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোত যোগদান কৰা নাছিল। বিহাৰৰ আৰাৱ নিজ গাওঁ এৰি শ্বিলঙলৈ পলাই যোৱা এচ. কে. সিঙে, ভূমি হস্তান্তৰৰ ওপৰত থকা বাধা-নিষেধৰ কাৰণে এটা সৰু চাকৰিৰে জীৱন আৰম্ভ কৰিবলগীয়া হৈছিল। কঠোৰ শ্ৰম আৰু উদ্যমৰ জৰিয়তে তেওঁ শ্বিলঙৰ লাইটমথ্ৰাট এজন দোকানী আৰু এজন বাচৰ মালিক হিচাপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছিলগৈ। কিন্তু, কলিকতাৰ সৈতে সম্পৰ্ক থকা ৰাজস্থানৰ জে. এম. বাউৰীয়ে তেওঁৰ পুঁজি, দক্ষতা আৰু উৎপাদনৰ আধুনিক আহিলাৰ মালিকীস্বত্বৰ জৰিয়তে শ্বিলঙত মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোত যোগদান কৰিছিল।
- ৫। ৰেইড্, *Years of change in Bengal and Assam*, Ernest Benn Limited ১৯৬৬, পৃষ্ঠা ১০১-১২।
- ৬। নিয়োগ নীতিৰ বিস্তৃত বিশ্লেষণৰ বাবে মাইৰণ ৰেইনাৰ আৰু এম. এফ. কাৰ্টজেনষ্টেনৰ *India's Preferential Policies*, University of Chicago Press. ১৯৮১ ৰ ষষ্ঠ অধ্যায় চাওক। পৃষ্ঠা ৯০-৯১।
- ৭। *Encyclopaedia of the Social Science*, Vol. 13, পৃষ্ঠা ২০৮-১৮।

IV

ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা

ভাৰতবৰ্ষৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটো স্বাধীনতাৰ পূৰ্বৰ দুটা প্ৰশাসনিক আৰু ৰাজনৈতিক আৰ্হিৰ সংমিশ্ৰণ। এটা হ'ল আইন শৃংখলা ৰক্ষা আৰু ৰাজহ সংগ্ৰহৰ শাসন সম্পৰ্কীয় কাৰ্য্যৱলীৰ দায়িত্ব থকা পুৰণি প্ৰশাসনিক চৰকাৰী প্ৰক্ৰিয়া; আৰু আনটো হ'ল ঘোষিত লক্ষ্য স্বাধীনতা আৰু ৰাজনৈতিক তথা অৰ্থনৈতিক সমতা লাভৰ বাবে ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ নেতৃত্বত সন্মিলিত হোৱা এক বহুবিধ সামাজিক গাঁথনিৰ তুলনামূলকভাৱে শেহতীয়াকৈ হোৱা ৰাজনৈতিকীকৰণ। স্বাধীনতাৰ পাছত ৰাজনৈতিক দলবিলাকে বিধানমণ্ডললৈ প্ৰতিনিধি পঠিওৱাৰ আৰু চৰকাৰ চলোৱাৰ দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰিলে; অন্যহাতে প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থাটোক পৰিকল্পিত উন্নয়নৰ অতিৰিক্ত দায়িত্ব অৰ্পণ কৰা হ'ল। এই কথা পূৰ্বেই উল্লেখ কৰা হৈছে যে বৃটিছৰ সময়ত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বহু অংশত প্ৰশাসন মাত্ৰ নামতহে আছিল। আনকি প্ৰশাসনিক নিয়ন্ত্ৰণৰ কামবোৰৰ ক্ষেত্ৰতো ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নাছিল। ঠিক সেইদৰেই অসমৰ ভৈয়াম অঞ্চলত বৈপ্লৱিক সামাজিক আন্দোলনৰ ৰূপ লোৱা কংগ্ৰেছৰ কথাও পাহাৰ অঞ্চলৰ বহু ঠাইত নাজানিছিল। পাহাৰ অঞ্চলত ৰাজনৈতিক দলৰ বিকাশৰ গতিও মন্থৰ আছিল।^১ সেয়েহে স্বাভাৱিকভাৱেই স্বাধীনতাৰ পাছৰ প্ৰথম সময়ছোৱাত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বহু ঠাইত গোষ্ঠীগত, জনজাতীয় আৰু নৃগোষ্ঠীয় পৰিচয়ক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা শক্তিসমূহ আৰু বৃহৎ একত্ৰীকৰণৰ হকে হোৱা প্ৰচেষ্টাৰ মাজত সংঘাতে দেখা দিছিল। তথাপিও, এইক্ষেত্ৰত জাতীয় ৰাজনৈতিক দলসমূহ, বিশেষকৈ কংগ্ৰেছ দল নিশ্চয়কৈ প্ৰশংসাৰ পাত্ৰ, কিয়নো তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ দলৰ কৰ্মী অথবা জনমত গঠনকাৰী নেতাৰ প্ৰচেষ্টাৰ জৰিয়তে, গোটেই উত্তৰ-পূব ভাৰততে বসবাস কৰি থকা বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীসমূহৰ মাজলৈ ৰাজনৈতিক সংস্কাৰ, প্ৰমূলা আৰু আদৰ্শ প্ৰসাৰিত কৰাত লেখত লবলগীয়াকৈ সফল হৈছিল। অসামৰিক বিষয়াসকলেও ক্ষিপ্ৰতাৰে নিজৰ কাৰ্য্য সম্পাদন কৰিছিল আৰু নতুন কাৰ্য্যসূচীসমূহ ৰূপায়িত কৰিবৰ বাবে প্ৰকৃতিৰ মনোৰম সেই অঞ্চলত নানান উন্নয়নী অনুষ্ঠান, যোগাযোগ ব্যৱস্থা আৰু আইন শৃংখলা প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল।

উন্নয়নমূলক কামকাজ আৰু নিৰ্বাচনে এক নতুন ধৰণৰ সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ সৃষ্টি কৰিছিল আৰু ইয়াত পৰম্পৰাগত গীতমাত, নৃত্য আৰু ৰীতিনীতিৰ প্ৰায় লগে

ভাগে বিদ্যুৎ, স্থলপথ, স্বাস্থ্যকেন্দ্ৰ আৰু কাক ভোট দিয়া হব—আদি কথাবোৰে গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান লাভ কৰিছিল। হিন্দী আৰু পাছলৈ অসমীয়া আৰু বঙালী চিনেমা তথা আকাশবাণীৰ কাৰ্যসূচীসমূহে নব্য ধ্যানধাৰণা আৰু বৰংহইচ কৰাৰ নতুন অৱলম্বনসমূহৰ প্ৰসাৰ সাধনত অবিহণা যোগাইছিল; ভাষিক আনুগত্য সমাজ চৰিত্ৰৰ এক শক্তিশালী উপাদান আছিল আৰু ই ৰাজনৈতিক প্ৰক্ৰিয়াটোক গভীৰভাৱে প্ৰভাৱান্বিত কৰিছিল। এই ভাষিক উপাদানসমূহৰ কাৰণেই স্থানীয় অথবা আঞ্চলিক ৰাজনৈতিক দল-উপদল সমূহৰ বিকাশ ঘটিছিল। এইকথা অস্বীকাৰ কৰা নাযায় যে ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দলসমূহে থলুৱা ৰীতি-নীতি আৰু সংবেদনশীলতাৰ প্ৰতি সহৃদয়তা আৰু দায়িত্ববোধ প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। ফলস্বৰূপে, ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দল আৰু স্থানীয় বা আঞ্চলিক গোটসমূহ— উভয়ে ভোটদাতাৰ পৰা জনাদেশ বিচাৰে; এইক্ষেত্ৰত আঞ্চলিক শক্তিসমূহে বিধানসভাত প্ৰতিনিধিত্ব লাভৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব দিয়ে।^২

এই পটভূমিত, অসমত ত্ৰিশ বছৰৰ (১৯৫২-৮২), আৰু বিশেষকৈ ১৯৭২ ৰ অসমৰ পুনৰ গঠনৰ পাছৰ সময়ছোৱাৰ নিৰ্বাচনী ফলাফল অধ্যয়ন কৰাটো গোটেই পৰিস্থিতিটো বুজি উঠাৰ বাবে সহায়ক হব।^৩ আমাৰ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্যৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি, আমি নিৰ্দলীয় আৰু আঞ্চলিক গোটসমূহক একেলগে ৰাখিছোঁ আৰু তেওঁলোকক আঞ্চলিক শক্তিসমূহৰ প্ৰতিনিধি বুলি গণ্য কৰিছোঁ। নিৰ্বাচনত বিজয়ী প্ৰাৰ্থীসকল কোন ৰাজনৈতিক দল বা আদৰ্শৰ সভা সেইটো লক্ষ্য কৰাৰ উপৰিও ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দল তথা আঞ্চলিক শক্তিসমূহে লাভ কৰা ভোটৰ শতাংশৰ প্ৰতিও দৃষ্টি নিৰ্বেক্ষণ কৰাটো আমাৰ আলোচনাৰ সহায়ক হব।^৪

১৯৫২-৬২ ৰ সময়ছোৱাত লোকসভাত অসমৰ মুঠ বাৰজন প্ৰতিনিধি আছিল আৰু তাৰ পাছৰে পৰা চৈধ্যজনকৈ প্ৰতিনিধি আছে। ১৯৫২ চনত লোকসভাৰ বাবে হোৱা প্ৰথম সাধাৰণ নিৰ্বাচনত অসমে ১১ জন কংগ্ৰেছী আৰু এজন সমাজবাদী প্ৰতিনিধি প্ৰেৰণ কৰিছিল; ১৯৫৭ জনত ৯ জন কংগ্ৰেছী, দুজন সমাজবাদী আৰু এজন নিৰ্দলীয়; ১৯৬২ চনত ১৯৫৭ চনৰ সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ ফলাফলৰে পুনৰাবৃত্তি ঘটিছিল। ১৯৬৭ চনত অসমে মুঠ ১৪ জন সদস্য লোকসভালৈ নিৰ্বাচিত কৰিছিল : তাৰে ১০ জন কংগ্ৰেছী, এজন কমিউনিষ্ট, দুজন প্ৰজা চৰ্চিয়েলিষ্ট পাৰ্টিৰ আৰু এজন নিৰ্দলীয় প্ৰাৰ্থী নিৰ্বাচিত হৈছিল। ইয়াৰ পৰা দেখা যায় যে লোকসভাত প্ৰতিনিধিত্বৰ ক্ষেত্ৰত সমাজবাদী আৰু কমিউনিষ্টৰ প্ৰভাৱ কমি আহিছিল। ১৯৫২ চনত আঞ্চলিক শক্তিসমূহে কোনো প্ৰতিনিধিত্ব লাভ কৰা নাছিল, কিন্তু ১৯৫৭ চনৰ পৰা প্ৰতিবাৰেই এজনকৈ প্ৰতিনিধি নিৰ্বাচিত কৰি পঠিয়াইছে। ভোটৰ শতাংশৰ প্ৰশ্নটোৰ ক্ষেত্ৰত আমি লক্ষ্য কৰিছোঁ যে আঞ্চলিক শক্তিসমূহে ১৯৫৭ চনত ২২.৭ শতাংশ, ১৯৬২ চনত ২৫.৭৩ শতাংশ, ১৯৬৭ চনত ২২.৮৫ শতাংশ আৰু ১৯৭১ চনত ২৪.৪৩ শতাংশ ভোট লাভ কৰিছিল।

কিন্তু ১৯৫২-৭২ ৰ সময়ছোৱাত অসম বিধানসভালৈ হোৱা নিৰ্বাচনসমূহৰ ছবিখন

কিছু পৃথক। লোকসভাৰ নিৰ্বাচনতকৈ বিধানসভাৰ নিৰ্বাচনত আঞ্চলিক শক্তিসমূহে বৃহৎ প্ৰতিনিধিত্ব লাভ কৰাৰ লগতে বেছি শতাংশ ভোটো লাভ কৰিছিল। উনৈশ শ বারম্ চনত ১০৮ জনীয়া সদনত কংগ্ৰেছ দলে ৭৬ খন, কমিউনিষ্ট পাৰ্টিয়ে এখন আৰু প্ৰজা চচিয়েলিষ্ট পাৰ্টিয়ে ৫ খন আসন পোৱাৰ বিপৰীতে নিৰ্দলীয় আৰু অনাসকলে ২৬ খন আসন আৰু মুঠ ভোটৰ ৩২.২ শতাংশ লাভ কৰিছিল। উনৈশ শ সাতাৰম্ চনত, ১০৮ জনীয়া সদনত কংগ্ৰেছৰ ৭১ খন, কমিউনিষ্টৰ ৪ খন আৰু পি.এচ.পি.ৰ ৮ খন আসনৰ বিপৰীতে নিৰ্দলীয় আৰু অনাসকলে ২৫ খন আসন আৰু মুঠ ভোটৰ ২৬.৮০ শতাংশ লাভ কৰিছিল। উনৈশ শ বাৰষ্ঠি চনত মুঠ প্ৰতিনিধিত্বৰ ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দলবিলাকে অধিক সফলতা লাভ কৰিছিল : কংগ্ৰেছ দলৰ ৭৯ খন আৰু পি.এচ.পি.ৰ ৬ খন আসনৰ বিপৰীতে আঞ্চলিক দলবিলাকে মাত্ৰ ২০ খন আসন লাভ কৰিছিল। অৱশ্যে তেওঁলোকে মুঠ ভোটৰ ৩০.৭৩ শতাংশ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। ১৯৬৭ চনত বিধানসভাৰ আসন ১২৬ খনলৈ বৃদ্ধি কৰা হয় আৰু কংগ্ৰেছৰ ৭৩ খন, স্বতন্ত্ৰ পাৰ্টিৰ ৩ খন, কমিউনিষ্ট পাৰ্টিৰ ৭ খন, পি.এচ.পি.ৰ ৫ খন আৰু চচিয়েলিষ্ট পাৰ্টিৰ ৪ খন আসনৰ বিপৰীতে আঞ্চলিক দলসমূহে ৩৫ খন আসন আৰু ৩১.৪৮ শতাংশ ভোট লাভ কৰে। উনৈশ শ সাতাৰষ্ঠি চনৰ নিৰ্বাচনত কংগ্ৰেছ দল উত্তৰ ভাৰতৰ বহুকেইখন ৰাজ্যত পৰাজিত হ'ল আৰু কিছুমান ৰাজ্যত সংযুক্ত বিধায়ক দলে চৰকাৰ গঠন কৰিলে।

ইতিমধ্যেই উল্লেখ কৰা হৈছে যে বহুতো জনজাতীয় গোটে অসমৰ পৰা ফাটি যোৱাৰ বাবে কৰা দাবী পূৰণৰ বাবে অসমৰ পুনৰ গঠন কৰা হয়। সেয়েহে ১৯৭২ চনৰ পাছৰে পৰা এই অঞ্চলটোৰ সাতোটা ৰাজনৈতিক গোটত বিশেষকৈ বিধানসভাৰ নিৰ্বাচনসমূহৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা ৰাজনৈতিক প্ৰতিনিধিত্বৰ প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে পৰ্যালোচনা কৰাটো অপৰিহাৰ্য হৈ পৰিছে। এই পৰ্যালোচনাই আমাক এই অঞ্চলত ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোৰ ভৱিষ্যৎ সম্পৰ্কে ধাৰণা আহৰণতো সহায় কৰিব।

অসম এই অঞ্চলৰ ৰাজনৈতিক বিতৰ্কৰ মূল কেন্দ্ৰ হৈ আহিছে। তলত দিয়া পৰিসংখ্যাসমূহৰ পৰা ৰাজ্যখনত আঞ্চলিক শক্তিসমূহৰ সপক্ষে যথেষ্ট সমৰ্থন থকা দেখা যায়।

অসমে সদায়ে দুটা বিপৰীতমুখী প্ৰৱণতা প্ৰত্যক্ষ কৰি আহিছে—এটা হ'ল জাতীয় একত্ৰীকৰণৰ বৈশিষ্ট্য; আৰু আনটো হ'ল আঞ্চলিক বা 'ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা দৃষ্টিভংগী'। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা আৰু সুৰমা উপত্যকাৰ মাজৰ বা অসমীয়া আৰু বঙালীৰ মাজৰ সংঘাত স্বাধীনোত্তৰ কালতো অব্যাহত থাকিল আৰু ই স্থানীয় জাত্যাভিমান অনুভূতিক প্ৰবল কৰি তুলিলে। অন্যহাতে স্বাধীনতা আন্দোলনত জনসাধাৰণৰ অংশগ্ৰহণে আৰু কংগ্ৰেছ দলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত সামাজিক অৰ্থনৈতিক অৱস্থাৰ উন্নতি সাধনৰ বাবে কৰা প্ৰচেষ্টাই তেওঁলোকক এক সৰ্বভাৰতীয় প্ৰমূল্য আৰু আকাংক্ষাৰ আধাৰত নিজকে

চাবলৈ শিকালে। জাত্যাভিমানী আৰু আঞ্চলিক ভাৱানুভূতি যদিওবা নিঃশেষ হৈ যোৱা নাছিল আৰু এই বিলাকক কেৱল চম্ভালিব পৰা অৱস্থাতহে ৰখা হৈছিল, তথাপিও, বহু দৃষ্টিকোণৰ পৰাই, এনে এক সিদ্ধান্তলৈ আহিব পৰা যায় যে স্বাধীনতাৰ পাছত

বিধান সভাৰ নিৰ্বাচন

সাৰণী ৪.১ : অসম

ক্রম নং	দলৰ নাম	সাধাৰণ নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হোৱা বছৰ					
		১৯৭২		১৯৭৮		১৯৮৩	
		ভোটৰ %	আসনৰ সংখ্যা	ভোটৰ %	আসনৰ সংখ্যা	ভোটৰ %	আসনৰ সংখ্যা
(ক) ৰাষ্ট্ৰীয় দল							
১.	ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছ	৫৩.২৯	৯৫	৮.৭৮	৮	৫১.৫৪	৯১
২.	সমাজবাদী	৫.৭৭	৪	—	—	—	—
৩.	কে.এম.পি.পি.	—	—	—	—	—	—
৪.	চি.পি.আই	৫.৬	৩	৪.০৯	৫	১.৮১	—
৫.	জনসংঘ	০.২৭	—	—	—	—	—
৬.	পি.এচ.পি.	—	—	—	—	—	—
৭.	স্বতন্ত্ৰ	০.৫৩	১	—	—	—	—
৮.	এচ.এচ.পি.	—	—	—	—	—	—
৯.	চি.পি.আই. (এম)	২.৫৯	—	৫.৬৩	১১	৩.৮২	২
১০.	আৰ.পি.আই.	—	—	—	—	—	—
১১.	কংগ্ৰেছ (স)	০.৪৭	—	—	—	—	—
১২.	কংগ্ৰেছ (আই)	—	—	২৩.৬২	২৬	৪.১৮	২
১৩.	জনতা পাৰ্টি	—	—	২৭.৫৫	৫৩	—	—
মুঠ		৬৮.৫২	১০৩	৬৯.৬৭	১০৩	৬১.৩৫	৯৫
(খ) আঞ্চলিক দল							
১৪.	পি.টি.চি.এ.	—	—	—	—	৩.৮০	৩
১৫.	অন্য দল	১.৭৩	—	৪.৬৬	—	—	—
১৬.	নিৰ্দলীয়	২৯.৭৫	—	২৫.৬৭	২৩	১৯.২৩	১০
মুঠ		৩১.৪৮	১১	৩০.৩৩	২৩	২৩.০৩	১৩
সৰ্বমুঠ		১০০	১১৪	১০০	১২৬	৮৪.৩৮	১০৮

উৎস : ১৯৮২-৮৩ ৰ সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ ৰিপৰ্ট, পাবিসাংখ্যিক পৃষ্ঠা ৬৩৮ (১৯৮৩ চনৰ নিৰ্বাচনত ৪ বন আসনত প্ৰাৰ্থী বিনা প্ৰতিদ্বন্দ্বিতাৰে নিৰ্বাচিত হৈছিল আৰু হিংসাত্মক ঘটনাৰ কাৰণে ১৭ টা সমন্বিত নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হোৱা নাছিল।)

সামাজিক-ৰাজনৈতিক পৰিৱৰ্তনৰ নেতৃত্ব দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰীয় শক্তিসমূহ সফল হৈছিল। এই পৰিঘটনাৰ ফলশ্ৰুতিতেই ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত আঞ্চলিক দলবিলাক গভীৰভাৱে খোপনি পোতাৰ ক্ষেত্ৰত বাৰে বাৰে বিফল হৈছিল। ত্ৰিশৰ দশকত অসম জাতীয় মহাসভা, ১৯৪০ আৰু ১৯৫০ ৰ দশকত আহোম সভা, ইউনাইটেড পিপলছ পাৰ্টি আৰু সমদল পাৰ্টি আৰু ১৯৬০ ৰ দশকত পিপলছ ডেম'ক্ৰেটিক পাৰ্টিৰ উত্থান পতনে এই একে কথাৰেই ইংগিত বহন কৰে। উনৈশ শ তিৰাশী চনৰ বিধান সভাৰ নিৰ্বাচনত কংগ্ৰেছ আৰু অন্যান্য ৰাষ্ট্ৰীয় দলত মুছলিমৰ প্ৰাধান্য প্ৰকট হৈ পৰিল : নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হোৱা ১৬০ টা সমষ্টিৰ ভিতৰে ৩২ টা সমষ্টিৰপৰা মুছলিম প্ৰাৰ্থী বিধানসভালৈ নিৰ্বাচিত হয়।

বিদেশী নাগৰিকৰ প্ৰশ্নত ১৯৭৯-৮৫ ৰ সময়ছোৱাত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত হোৱা আন্দোলনে অসমীয়াৰ মনোজগতত অতীতৰ পৰা থকা বিদেশী বিদ্বেষক পূৰ্ণভাৱে ব্যৱহাৰ কৰিলে, আৰু এই সময়ছোৱাত কংগ্ৰেছ দলৰ দুৰ্বলতাই এই ৰাজ্যৰ জনসাধাৰণক এক তীব্ৰ আঞ্চলিকতাবাদৰ অভিজ্ঞতা লাভৰ পথ মুকলি কৰি দিলে। আগশাৰীৰ অসমীয়া বুদ্ধিজীৱীসকলে, আনকি অসামৰিক সেৱকসকলেও, আন্দোলনটোক জনসাধাৰণৰ আগত তেওঁলোকৰ অতি প্ৰিয় নিজস্ব সাংস্কৃতিক সত্তা আৰু ভাষা জীয়াই ৰখাৰ বাবে হোৱা সংগ্ৰামত জীৱন-মৃত্যুৰ প্ৰশ্ন হিচাপে দাঙি ধৰিলে। তাৰোপৰি সৰ্বভাৰতীয় দলবিলাকে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত নিজকে জনসাধাৰণৰ প্ৰকৃত শংকাৰ সফল মুখপাত্ৰ হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰাত ব্যৰ্থ হোৱাটোৱে অসমত আঞ্চলিক শক্তি সমূহক আৰু বেছি শক্তিশালী কৰি তুলিলে। এই সময়ছোৱাতে, এই আঞ্চলিক অনুভূতিক যে পাছলৈ এটা সংযুক্ত আঞ্চলিক দল গঠনৰ সম্ভাৱনীয়তা সন্ধানৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হ'ব, সেই বিষয়ে পূৰ্বানুমান কৰিব পৰা গৈছিল। উনৈশ শ চৌবাৰী চনৰ আৰম্ভণিতে অসম জাতীয়তাবাদী দল, পূৰ্বাঞ্চলীয় লোক দল, কাৰ্বি আংলং পিপলছ কনফাৰেন্স, ভৈয়াম জনজাতি পৰিষদ, অসম আদিৰ নিচিনা আঞ্চলিক দলসমূহ একেলগে কৰিব পাৰি নেকি—এই সম্ভাৱনীয়তা উদ্ভাৱনৰ বাবে সদৌ অসম ছাত্ৰসন্থাৰ কৰ্তৃত্ব দিয়া হৈছিল। বিদেশী নাগৰিকক কেন্দ্ৰ কৰি হোৱা আন্দোলনটোক নেতৃত্ব দিয়া বহু সংগঠন তথা সেই সময়ৰ বহু আঞ্চলিক ৰাজনৈতিক দলে এই মত পোষণ কৰিছিল যে কেৱল এটা আঞ্চলিক দলেহে ভাৰতসংঘৰ যুক্তৰাষ্ট্ৰীয় ব্যৱস্থাৰ এক সম-অংশীদাৰ হিচাপে অসমৰ স্বাৰ্থ সঠিকভাৱে পূৰণ কৰিব পাৰে তথা ৰাজ্যখনক কেন্দ্ৰৰ ওপনিবেশিক শোষণৰ পৰা মুক্ত কৰিব পাৰে।^৭

তাৰোপৰি বহুলভাৱে মানুহৰ মাজত এনে ভাৱ বিয়পি পৰিছে যে সৰ্বভাৰতীয় ৰাজনৈতিক দলবিলাকৰ স্থানীয় নেতৃত্বই স্থানীয় সমস্যাবোৰক প্ৰায় আওকাণ কৰে, কিয়নো দল অথবা চৰকাৰত এওঁলোকৰ স্থান স্থানীয় লোকৰ সমৰ্থনতকৈ কেন্দ্ৰীয় নেতৃত্বৰ সৈতে থকা তেওঁলোকৰ তাল-মিলৰ ওপৰত বেছিকৈ নিৰ্ভৰ কৰে। এই

অঞ্চলৰ জনসাধাৰণে বিশ্বাস কৰে যে ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সমস্যাবোৰক লৈ ব্যস্ত কেন্দ্ৰীয় নেতৃত্বৰ, এই অঞ্চলৰ সাংস্কৃতিক পৰিচয় আৰু অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ বাবে অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ আঞ্চলিক স্বার্থ সম্বন্ধে কোনো জ্ঞান নাই অথবা এইবোৰ উপলব্ধি কৰিবলৈ তেওঁলোকে যত্নও নকৰে। ইতিমধ্যে ১৯৮৩ চনত হিতেশ্বৰ শইকীয়াই ৰাজ্য চৰকাৰৰ কামকাজ চম্ভালাৰ দায়িত্ব ললে আৰু দৃশ্যপটত এক শক্তিশালী কংগ্ৰেছ দলৰ উত্থান ঘটিল। লগে লগে ৰাষ্ট্ৰীয়তাবাদী শক্তিসমূহ শক্তিশালী হৈ উঠিল। ভৱিষ্যতৰ নিৰ্বাচনবিলাকত আঞ্চলিক আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় দলবিলাকৰ প্ৰতি জনসাধাৰণৰ সমৰ্থন কি হ'ব সেইটো লক্ষ্য কৰাটো চিত্তাকৰ্ষক হ'ব। উপসংহাৰত এই বিষয়টো আলোচনা কৰা হৈছে।

নগালেণ্ড

নগালেণ্ড, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সংকীৰ্ণ নৃগোষ্ঠীয় আনুগত্য আৰু বিচ্ছিন্নতাবাদী চিন্তাৰ মুখ্য কেন্দ্ৰ হৈ আহিছে। ১৯৭৪ চনৰ নিৰ্বাচনৰ পাছত পৰিস্থিতিৰ কিছু পৰিৱৰ্তন ঘটিছিল; ১৯৮২ চনৰ নিৰ্বাচনৰ পাছত কংগ্ৰেছ দলে চৰকাৰ গঠন কৰিছিল। তলৰ সাৰণীত বিভিন্ন দলৰ স্থিতি দেখুওৱা হৈছে।

সাৰণী ৪.২ : নগালেণ্ড

ক্ৰম নং. দলৰ নাম	সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ বছৰ					
	১৯৭৪		১৯৭৭		১৯৮২	
	ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন
(ক) ৰাষ্ট্ৰীয় দল						
১. ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছ	—	—	২০.৪৪	১৫	৩২.০৮	২৪
মুঠ	—	—	২০.৪৪	১৫	৩২.০৮	২৪
(খ) আঞ্চলিক দল						
২. সংযুক্ত গণতান্ত্ৰিক মৰ্চা	৩০.০১.	২৫	৩৯.২১	৩৫	—	—
৩. নগা নেশ্যনেলিষ্ট অৰ্গেনাইজেশ্যন (কংগ্ৰেছ সমৰ্থিত)	৩৫.৭১	২৩	—	—	—	—
৪. নেশ্যনেল কনভেনশ্যন অৱ নগালেণ্ড	—	—	১১.৮৬	১	৩২.০১	২৪
৫. নিৰ্দলীয়	৩৪.২৮	১২	২৮.৪৯	৯	—	—
৬. এন.এন.ডি.পি.	—	—	—	—	৩৫.৯১	১২
মুঠ	১০০.০০	৬০	৭৯.৫৬	৪৫	৬৭.৯২	৩৬
সৰ্বমুঠ	১০০.০০	৬০	১০০.০০	৬০	১০০.০০	৬০

মানুহৰ কামকাজ পৰিচালনাৰ ক্ষেত্ৰত পৰম্পৰাবাদ, বিদ্রোহ আৰু গভীৰ অস্থিৰতাৰ শক্তিসমূহৰ বিৰোধিতা কৰা নীতিসমূহ প্ৰতিষ্ঠা কৰিব খোজা প্ৰত্যেকজন লোকৰ বাবেই নগালেণ্ডত সংসদীয় গণতান্ত্ৰিক অনুষ্ঠানসমূহৰ সফলতাৰ প্ৰাসংগিকতা আছে। এক চমু ঐতিহাসিক প্ৰতিচ্ছবিৰে গোটেই পৰিস্থিতিটো বুজি উঠাত সহায় কৰিব। নগালেণ্ডত গণতান্ত্ৰিক অনুষ্ঠানসমূহৰ বিৱৰ্তনক তিনিছোৱা সময়ত ভগোৱা হয়, ক্ৰমে ১৯৫০-৬২, ১৯৬৩-৭৩ আৰু ১৯৭৪ ৰ পাছৰ পৰ্যায়।

বৃটিছৰ সময়ত, বৰ্তমানৰ নগালেণ্ডৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ অংশ অসমৰ এখন জিলা আছিল। তেওঁলোকৰ নিজৰ বাবে এখন স্বাধীন, সাৰ্বভৌম ৰাষ্ট্ৰৰ দাবী কৰা, নগাসকলৰ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ অংশৰ বিৰোধিতা সত্ত্বেও, স্বাধীনতাৰ পাছতো এই ব্যৱস্থা অব্যাহত ৰখা হয়। ভাৰতীয় সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুসূচীৰ অধীনত, স্থানীয় প্ৰশাসনৰ কাৰণে এখন জিলা পৰিষদৰ ব্যৱস্থাৰ সৈতে নগা পাহাৰক অসমৰ এখন স্বায়ত্ব শাসিত জিলাৰ মৰ্যাদা দিয়া হ'ল। নগা পাহাৰৰ কাৰণে অসম বিধান সভাত তিনিখন আসন আৰু লোকসভাত এখন আসন সংৰক্ষিত কৰা হ'ল। উনৈশ শ বাৰ্ষিক চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত অনুষ্ঠিত সাধাৰণ নিৰ্বাচনত, ফিজোৰ আহবানত নগা জনসাধাৰণে অসম বিধানসভালৈ অথবা লোকসভালৈ নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হোৱাটো নিবিচাৰিলে আৰু নিৰ্বাচনী আয়োগৰ দ্বাৰা নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত কৰিবলৈ সকলো যা-যোগাৰ কৰাৰ পাছতো কোনেও ভোটদান নকৰিলে। ফলত নিৰ্বাচনী প্ৰক্ৰিয়াই নগালেণ্ডত খোপনি পুতিবই নোৱাৰিলে। ১৯৫৭ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত অনুষ্ঠিত দ্বিতীয় সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ আগেয়ে নগালেণ্ড নেশ্যনেল কাউন্সিলত বিভাজন ঘটিল আৰু টি. এন. আংগামীয়ে নেতৃত্ব দিয়া নতুন গোটটোৱে নিৰ্বাচনত অংশগ্ৰহণ কৰাৰ ইচ্ছাৰ কথা ঘোষণা কৰিলে। এই গোটটোৱে নগা নেশ্যনেলিষ্ট অৰ্গেনাইজেশ্যন নামৰ এটা ৰাজনৈতিক দল গঠন কৰিলে আৰু নিৰ্বাচনত এই দলৰ তিনিজন প্ৰাৰ্থী বিধানসভালৈ আৰু এজন প্ৰাৰ্থী লোকসভালৈ বিনা প্ৰতিদ্বন্দ্বিতাৰে নিৰ্বাচিত হ'ল। নগালেণ্ডত সংসদীয় গণতন্ত্ৰৰ অনুষ্ঠানৰ বিকাশ প্ৰায় স্থবিৰ হৈ পৰিছিল আৰু ভৱিষ্যতৰ বাবেও ই কোনো প্ৰতিশ্ৰুতি বহন কৰা নাছিল।

পঞ্চাশৰ দশকৰ দ্বিতীয়াৰ্দ্ধত, এহাতে আত্মগোপনকাৰী নগা আৰু সুৰক্ষা বাহিনীৰ মাজত তুমুল সশস্ত্ৰ সংঘৰ্ষৰ সূত্ৰপাত হৈছিল আৰু অন্যহাতে নগা জনসাধাৰণে তেওঁলোকৰ গণতান্ত্ৰিক অধিকাৰ প্ৰসাৰৰ বাবে অৰ্থপূৰ্ণ অন্বেষণ চলাইছিল। জাতীয়তাবাদী নৰমপন্থী নগাসকলৰ সমৰ্থনত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে নগাসকলক এখন পৃথক ৰাজ্য প্ৰদান কৰি এক সন্মানজনক সমাধান সূত্ৰ উলিয়ালে। সেই মৰ্মে, নগালেণ্ডক অসমৰ পৰা ফালি নিয়া হ'ল আৰু সেইসময়ত ইয়াৰ জনসংখ্যা মাত্ৰ তিনি লাখ হোৱা সত্ত্বেও ১৯৬৩ চনৰ ১১ ডিচেম্বৰ তাৰিখে নগালেণ্ডক এখন পৃথক ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা দিয়া হ'ল। ১৯৬৪ চনৰ জানুৱাৰী মাহত নগালেণ্ড বিধানসভাৰ প্ৰথম নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হয় আৰু নগা নেশ্যনেলিষ্ট অৰ্গেনাইজেশ্যন (ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ এক ঘনিষ্ঠ দল)

আৰু নৱগঠিত ডেম'ক্ৰেটিক পাৰ্টিৰ প্ৰাৰ্থীসকলে বিধানসভাৰ ৪৬ খন আৰু লোকসভাৰ এখন আসনৰ বাবে প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰিছিল; পূৰ্বৰ দৰেই ফিজোৰ নেতৃত্বাধীন নগা নেশ্যনেলিষ্ট কাউন্সিলে নিৰ্বাচন বৰ্জন কৰে। শিলু আওৰ নেতৃত্বত এন.এন.অ.' দলে নগালেণ্ডত প্ৰথমখন চৰকাৰ গঠন কৰিলে। তথাপিও, নিৰ্বাচন আৰু তাৰ পাছত চৰকাৰ গঠনে নগালেণ্ডলৈ সকলোৱে অংশগ্ৰহণ কৰা গণতন্ত্ৰ বা শান্তি—কোনোটোৱেই আনিব নোৱাৰিলে। গণতান্ত্ৰিক শক্তিবিলাকে নিৰ্বাচনত জনসাধাৰণৰ অংশগ্ৰহণ নিশ্চিত কৰি তুলিবৰ বাবে নগা সমাজৰ গণতান্ত্ৰিক পৰম্পৰাৰ কথা আওৰালে; কিন্তু বিদ্ৰোহী শক্তিবিলাকে নগালেণ্ডৰ গৌৰৱ আৰু স্বাধীনচিহ্নীয়া চৰিত্ৰৰ ধ্বনি তুলিলে। ইয়াৰ মিশ্ৰিত ফলাফল পোৱা গ'ল। এহাতে ৰাজ্য চৰকাৰে উন্নয়নৰ কাৰণে এখন অভিলাষী পৰিকল্পনা প্ৰস্তুত কৰি উলিয়ালে আৰু অন্যহাতে নগা বিদ্ৰোহীসকলে আৰু অধিক দৃঢ়তাৰে হিংসাত্মক কাৰ্যকলাপ আৰম্ভ কৰিলে আৰু সুৰক্ষা বাহিনীৰ সৈতে এওঁলোকৰ সংঘৰ্ষ সংঘটিত হ'ল। নিৰ্বাচনৰ পাছত ১৯৬৪ চনত ডেম'ক্ৰেটিক পাৰ্টি ভংগ কৰি দিয়া হয়।

নগালেণ্ডত বিধানসভাৰ দ্বিতীয় নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হয় ১৯৬৯ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত আৰু ইয়াত মুখ্যতঃ প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা হৈছিল এন.এন.অ.' আৰু ইউনাইটেড ফ্ৰণ্টৰ মাজত। পূৰ্বৰ গোপনে থকা কিছু সংখ্যক লোক, এন.এন.অ.'ৰ অসন্তুষ্ট হৈ থকা কিছু সংখ্যক সদস্য আৰু নিৰ্দলীয়সকলক লৈ ইউনাইটেড ফ্ৰণ্ট গঠিত হৈছিল। এই নিৰ্বাচনে ৭৫ শতাংশতকৈও অধিক ভোটৰক আকৰ্ষণ কৰিছিল আৰু দুয়োটা প্ৰধান দলৰ নীতি আৰু কাৰ্যসূচীবোৰৰ বিষয়ে সৰস বিতৰ্ক অনুষ্ঠিত হৈছিল। হকিছে চেমাৰ নেতৃত্বত এন.এন.অ.' দলে চৰকাৰ গঠন কৰে। ১৯৬৩-৭৩ ৰ সময়ছোৱাত নিৰ্বাচনী প্ৰক্ৰিয়াই মানুহৰ মাজত প্ৰবল উদ্দীপনা জগাই তোলা সত্ত্বেও নগালেণ্ডত গণতন্ত্ৰ এতিয়াও সৰ্বাত্মকভাৱে জনসাধাৰণে অংশগ্ৰহণ কৰা এটা ব্যৱস্থা হিচাপে গঢ় লৈ উঠা নাই আৰু বহুতেই বিশ্বাস কৰিছিল যে কহিমাৰ অসামৰিক চৰকাৰখন আচলতে নতুন দিল্লীৰ শাসকসকলে আভুৱা ভাবিবলৈ কৰা এক ব্যৱস্থাহে আছিল।

১৯৭৪ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত অনুষ্ঠিত নিৰ্বাচনৰ ফলাফল ঘোষণাৰ ঠিক পাছতেই নগালেণ্ডত গণতন্ত্ৰৰ ভৱিষ্যতৰ অগ্নি পৰীক্ষা অনুষ্ঠিত হ'ল। এই নিৰ্বাচনত এন.এন.অ.' দলৰ বিসম্বাদী সদস্য আৰু বিদ্ৰোহী গোটৰ প্ৰতি সহানুভূতিশীল তথা সেই গোটসমূহৰ সতে সম্পৰ্ক থকা লোকেৰে গঠিত সংযুক্ত গণতান্ত্ৰিক মৰ্চাই (United Democratic Front) ৬০ জনীয়া বিধানসভাত ২৫ খন আসন লাভ কৰি একক বৃহৎ দল হিচাপে পৰিগণিত হয়; এন.এন.অ.'ই ২৩ খন আৰু নিৰ্দলীয়সকলে ১২ খন আসনত জয়লাভ কৰে। হিচাপ-নিকাচৰ সময়ত দেখা গ'ল, এন.এন.অ.'ই মাত্ৰ পাঁচজন নিৰ্দলীয় সদস্যৰ সমৰ্থন লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ল, অন্যহাতে ইউ.ডি.এফ.এ সাতজন নিৰ্দলীয় সদস্যৰ সমৰ্থন লাভ কৰিলে। ফলত এই দলৰ শক্তি ৩২ জনলৈ বৃদ্ধি পালে। এই সন্ধিক্ষণত

বহুতো গুৰুত্বপূৰ্ণ স্বার্থৰ প্ৰশ্ন আহি পৰিল আৰু তাৰেই পৰিপ্ৰেক্ষিতত এন মত ব্যক্ত কৰা হ'ল যে সংযুক্ত গণতান্ত্ৰিক মৰ্চা মন্ত্ৰীসভাক নিযুক্তি দি ৰাষ্ট্ৰীয় সুৰক্ষা বিপদাপন্ন কৰাতকৈ কেন্দ্ৰৰ পক্ষে ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন বলৱৎ কৰাই যুগুত হ'ব। এহাতে সংবিধানৰ প্ৰতি আনুগত্যৰ শপত আৰু আনহাতে ভাৰতীয় ঐক্যৰ সৈতে খেলা কৰাৰ বাবে ইতিহাসৰ পৰা পাব পৰা সন্ত্ৰা কঠোৰ ৰায়—এই দুদোলামান অৱস্থাৰ মাজত থিয় হৈ নগালেণ্ডৰ ৰাজ্যপালে এটা অতি জটিল সিদ্ধান্ত লবলগীয়া হৈছিল। তেওঁ লোৱা শপতক সাৰোগত কৰি ৰাজ্যপাল এল. পি. সিঙে সংযুক্ত গণতান্ত্ৰিক মৰ্চাৰ নেতা ভিজেল আংগামীক চৰকাৰ গঠনৰ বাবে আমন্ত্ৰণ জনালে। এই পৰিস্থিতিটোৰ গভীৰতাক এল. পি. সিঙে নিজেই সুদক্ষভাৱে বৰ্ণনা কৰিছে :

যিসময়ত সংযুক্ত গণতান্ত্ৰিক মৰ্চাৰ নেতাসকলে কেইবামাহ ধৰি ঘোষণা কৰি আহিছে যে তেওঁলোকে সংবিধান আৰু আইনৰ সীমাৰ ভিতৰত থাকিয়েই কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰিব, সেই সময়ত কেনেকৈ মই কোনো প্ৰমাণ নোহোৱাকৈয়ে তেওঁলোকৰ সন্ত্ৰা আচৰণ সম্পৰ্কে আগতীয়াকৈয়ে এক সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পাৰোঁ? মোৰ মনে কৈছিল যে সংবিধানৰ উদ্দেশ্যক সাৰোগত কৰি ন্যায়সংগতভাৱে কাম কৰা উচিত আৰু অবিশ্বাসক ভিত্তি কৰি কিবা এটা সিদ্ধান্ত লৈ ডাঙৰ ভুল এটা কৰি সেইটোক পাছত অৱিষ্কাৰ কৰাতকৈ বিশ্বাসক সঁচাকৈয়ে অপাগ্ৰত গতোৱা হ'ল বুলি পাছত অৱিষ্কাৰ কৰাটোৱেই শ্ৰেয়। মোৰ ভাৱ হৈছিল, আমাৰ উদ্দেশ্য যিহেতু ভাৰতীয় সংবিধান আৰু ইয়াৰ গণতান্ত্ৰিক প্ৰক্ৰিয়াটোক নগা জনসাধাৰণৰ বাবে সম্পূৰ্ণৰূপে গ্ৰহণযোগ্য কৰি তোলা, সেয়েহে মই সংবিধান ৰক্ষা কৰিম বুলি শপত লোৱাৰ পাছত, নগালেণ্ডৰ বুকুতেই যদি সংবিধানক ধূলিসাৎ কৰি দিওঁ, তেন্তে ই অত্যন্ত স্ব-পৰিপন্থী হ'ব। মই এই বিপদো দেখা পাইছিলো যে, যদিহে সংবিধান অনুসৰি কাম নকৰোঁ তেনেহ'লে বৃহৎ সংখ্যক নগা জনসাধাৰণে আমাৰ সাংবিধানিক আৰু গণতান্ত্ৰিক বৃত্তিৰ সত্যতাৰ ওপৰত বিশ্বাস হেৰুৱাব আৰু আমাৰ বিশ্বাসযোগ্যতা নিঃশেষ হৈ যাব। মই নিশ্চিত আছিলো যে এনে এটা সংবিধান বিৰোধী কামৰ পৰিণতি হ'ব বৃহৎ মাত্ৰাত হত্যা-হিংসাৰ উদগীৰণ। সন্দেহ নাই আমি এই হত্যা-হিংসা নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পাৰিম, কিন্তু বহুতৰ জীৱনৰ বিনিময়তহে।^৭

উনেশ শ চৌসত্তৰ চনৰ এই পৰীক্ষাই আত্মগোপনকাৰীসকলৰ মাজলৈ এই বাৰ্তা কঢ়িয়াই লৈ গ'ল যে সাংবিধানিক ব্যৱস্থাই নিৰ্বাচকসকলৰ প্ৰকৃত আশা আকাংক্ষাক প্ৰতিফলিত কৰিব পাৰে আৰু এবাৰ ই প্ৰকাশ পোৱাৰ পাছত এনে ধৰণৰ আশা-আকাংক্ষাবোৰ পূৰণত সকলো ধৰণৰ সাংবিধানিক মাধ্যম প্ৰয়োগ কৰিবলৈ লোৱা হ'ল। নগা জনসাধাৰণৰ জনাদেশৰ প্ৰতি সন্মান জনাই, প্ৰায় এটা দশক ধৰি শাসনত অধিষ্ঠিত হৈ থকা কংগ্ৰেছৰ ঘনিষ্ঠ সহযোগী দল এন.এন.অ.ই বিৰোধীৰ আসন গ্ৰহণ কৰাটোৱে নগালেণ্ডত গণতান্ত্ৰিক প্ৰক্ৰিয়াটোক সন্মানীয় কৰি তোলাত অৰিহণা যোগালে।

ইয়াৰ পাছত ১৯৭৭ আৰু ১৯৮২ চনত অনুষ্ঠিত হোৱা নিৰ্বাচনে নগালেণ্ডত গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাটোৰ কাৰ্য সম্পাদনক সূচল কৰি তুলিলে। ১৯৭৫ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী

মাহত এন.এন.অ.' কংগ্ৰেছৰ সৈতে চামিল হ'ল আৰু এই চামিলকৰণে ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ নীতিসমূহ নগালেণ্ডৰ বুকুলৈ কঢ়িয়াই আনিব বিচৰা এটা আঞ্চলিক দলৰ বিকাশকে প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছিল। নগালেণ্ডত হোৱা এই চামিলকৰণ মেঘালয়ৰ অল পাৰ্টিজ হিল লিডাৰচ্ কনফাৰেন্সৰ কংগ্ৰেছৰ সতে ১৯৭৬ চনত হোৱা চামিলকৰণৰ বাটকটীয়া আছিল। নগালেণ্ডৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটো দলত্যাগ আৰু পৃষ্ঠপোষকতাৰ আন আন বেয়া দিশবোৰৰ পৰা মুক্ত নোহোৱাটোৱে এটাই কথা প্ৰমাণিত কৰে যে এই ৰাজ্যখনৰ গণতন্ত্ৰৰ স্বৰূপ ভাৰতবৰ্ষৰ অন্যান্য ৰাজ্যৰ পৰা পৃথক নহয়! নগালেণ্ডত ৰাজ্যখনৰ বাহিৰে ভিতৰে, গণতন্ত্ৰক ঠগবাজি আখ্যা দিয়া আৰু নগালেণ্ডক ভাৰতীয় সংঘ ব্যৱস্থাৰ পৰা ফালি আনিব বিচৰা এটা ক্ষুদ্ৰ অসন্তুষ্ট গোটি আছে। কিন্তু গণতান্ত্ৰিক প্ৰক্ৰিয়াই নগা জনসাধাৰণক লাহে লাহে অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন আৰু আধুনিকীকৰণৰ সৈতে সাঙুৰি লোৱাৰ লগে লগে এই উপাদানসমূহে সমাজৰ সমৰ্থন হেৰুৱাব ধৰিছে। নগালেণ্ডৰ অতীতৰ হিংস্ৰতাৰ পটভূমিত, ৰাজ্যখনত গঢ় লৈ উঠা পৰিমিত সুস্থিৰ সাংবিধানিক সংস্কৃতিক লৈ ৰাষ্ট্ৰই আজি নিশ্চিতভাৱে গৌৰৱবোধ কৰিব পাৰে।

মেঘালয়

মেঘালয়ৰ কাৰণে, ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা প্ৰাপ্তি আছিল এ.পি.এইচ.এল.চি.ৰ পতাকাৰ অধীনত হোৱা আঞ্চলিক আন্দোলনৰ ফলশ্ৰুতি। কিন্তু বিগত বছৰবোৰত, আৰু আঞ্চলিক গোটসমূহ কংগ্ৰেছৰ সতে চামিল হোৱাৰ ফলত, চূড়ান্তভাৱে ৰাজনৈতিক ক্ষমতা কংগ্ৰেছৰ কবললৈ আহিল। এই ৰাজ্যৰ নিৰ্বাচন সংক্ৰান্তীয় পৰিসংখ্যাসমূহ তলত দিয়া ধৰণৰ :

সাৰণী ৪.৩ : মেঘালয়

ক্ৰ. নং	ৰাজনৈতিক দল	নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হোৱা বছৰ					
		১৯৭২		১৯৭৮		১৯৮২	
		ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন
(ক) ৰাষ্ট্ৰীয় দল							
১.	ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছ	৯.৮৯	৯	১.৪৪	শূন্য	২৮.৯৭	২৫
২.	চি পি আই	০.৫৭	শূন্য	০.৬২	শূন্য	০.৬৯	শূন্য
৩.	ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছ (আই)	—	—	২৮.৯৬	২০	—	—
৪.	জনতা পাৰ্টি	—	—	—	—	০.০৩	শূন্য
	মুঠ	১০.৪৬	৯	৩১.০২	২০	২৯.৬৯	২৫
(খ) আঞ্চলিক দল							
৫.	অল পাৰ্টি হিল লিডাৰচ্ কনফাৰেন্স	৩৫.৬৭	৩২	২৪.৯২	১৬	২৪.০৯	১৫

৬. হিল ষ্টেট পিপলচ্ ডেম'ক্ৰেটিক পাৰ্টি	--	--	১৯.২৪	১৪	১৯.৬২	১৪
৭. পিপলচ্ ডিমাণ্ড ইমপ্লিমেন্টেশ্যন কমিটি	--	--	--	--	৪.৯৩	২
৮. নিৰ্দলীয়	৫৩.৮৬	১৯	২৪.৮২	১০	২১.৬৭	৪
মুঠ	৮৯.৫৩	৫১	৬৮.৯৮	৪০	৭০.৩১	৩৫
সৰ্বমুঠ	১০০.০০	৬০	১০০.০০	৬০	১০০.০০	৬০

মণিপুৰ

মণিপুৰ একেৰাহে আঞ্চলিক শক্তিসমূহৰ কবলতে আছে। ১৯৭২ আৰু ১৯৭৪ চনত আঞ্চলিক দলবিলাকৰ পৰাই গৰিষ্ঠ সংখ্যক প্ৰতিনিধি বিধানসভালৈ নিৰ্বাচিত হৈছিল। ১৯৮০ চনৰ নিৰ্বাচনত জোৰা টাপলি মাৰি কংগ্ৰেছ দল ক্ষমতালৈ আহিল, কিন্তু ৰাজনৈতিক অস্থিৰতা আৰু কংগ্ৰেছ দলৰ আভ্যন্তৰীণ খোৱা কামোৰা ৰাজখনৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাপনাৰ অৱিচ্ছিন্ন বৈশিষ্ট্য হৈ পৰিছে। মেইটিসকলৰ বিদ্ৰোহ আৰু নিৰ্বাচনী প্ৰক্ৰিয়াটোৰ প্ৰতি যুৱ শক্তিৰ মোহভংগই ৰাষ্ট্ৰীয় স্বাৰ্থৰ বিনিময়ত নৃগোষ্ঠীয় আন্দোলনসমূহক শক্তিশালী কৰি তোলাৰ ইংগিত বহন কৰিছে। ১৯৪৮ চনৰ নিৰ্বাচনত বিদ্ৰোহী নেতা বিশ্বেশ্বৰ বিধানসভালৈ নিৰ্বাচিত হৈছিল। তলৰ সাৰণীত যথানুসাৰে বিভিন্ন দলৰ স্থিতি দেখুওৱা হৈছে।

সাৰণী ৪.৪ : মণিপুৰ

ক্ৰম নং	দলৰ নাম	সাধাৰণ নিৰ্বাচন বছৰ							
		১৯৭২		১৯৭৪		১৯৮০		১৯৮৪	
		ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন
(ক) ৰাষ্ট্ৰীয় দল									
১. কংগ্ৰেছ (আই)	৩২.০২	১৭	২৭.৬২	১৩	২১.৬৩	১৩	পোন্ধৰ নং	৩০	
২. কংগ্ৰেছ (স)	২.৩৭	১	১.৪৭	--	--	--	"	--	
৩. জনসংঘ	০.২২	--	--	--	--	--	"	--	
৪. চি.পি.আই	১০.১৩	৫	৫.৫৪	৬	৭.২৬	৫	"	১	
৫. চি.পি.এম.	০.৬৬	শূন্য	০.৫৬	--	০.৫৭	১	"	--	
৬. চ'চিয়েলিষ্ট পাৰ্টি	৫.৩৫	৩	৫.৯৩	২	--	--	"	--	
৭. জনতা পাৰ্টি	--	--	--	--	১৯.৮৪	১০	"	৪	
৮. জনতা পাৰ্টি (এচ)	--	--	--	--	২.৮৩	--	"	--	
৯. কংগ্ৰেছ (ইউ)	--	--	--	--	২.৪৮	৬	"	--	
মুঠ	৪৮.৭৫	২৬	৪১.১২	২১	৬১.৬১	৩৫	"	৩৫	

(খ) আঞ্চলিক দল

১০. মণিপুর পিপলচ পাৰ্টি	২০.১৭	১৫	২২.৫৫	২০	৬.৫৯	৪	পোন্ধৰমণ্ডল	৩
১১. কুকি নেশ্যনেল এচেম্বলি	—	—	—	—	২.৮২	১	"	১
১২. অন্য দল	—	—	১১.৩২	১৪	—	—	"	—
১৩. নিৰ্দলীয়	৫১.৮	১৯	১৪.০১	৫	২৮.৯৮	১৯	"	২১
মুঠ	৫১.২৫	৩৪	৫৮.৮৮	৩৯	৩৮.৩৯	২৫	"	২৫
সৰ্বমুঠ	১০০.০০	১০০	১০০.০০	১০০	১০০.০০	১০০	"	১০০

ত্ৰিপুরা

ত্ৰিপুরাত সদায়ে ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দলবিলাকে প্ৰাধান্য পাই আহিছে। আনকি জনজাতি আৰু বঙালীসকলৰ মাজত হোৱা সংঘৰ্ষটো সৃষ্টি কৰা উত্তৰ মাজতো, ত্ৰিপুরাৰ জনসাধাৰণে ১৯৮৩ চনত মাৰ্ক্সবাদীসকলক ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত কৰিছিল। অনাগত বছৰবোৰতো ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দলবিলাকৰ পক্ষে ৰাজনৈতিক সমাযোজনৰ কেন্দ্ৰত অৱস্থান কৰাটো সম্ভৱপৰ হ'ব যেন লাগে। ৰাজ্যখনত বিভিন্ন ৰাজনৈতিক দলৰ স্থিতি তলত দিয়াধৰণৰ :

সাৰণী ৪.৫ : ত্ৰিপুরা

ক্ৰম নং	দলৰ নাম	সাধাৰণ নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হোৱা বছৰ					
		১৯৭২		১৯৭৮		১৯৮৩	
		ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন
(ক) জাতীয় দল							
১. কংগ্ৰেছ		৪৪.৮৩	৪১	১৭.৭৬	—	৩০.৫১	১২
২. জনসংঘ		০.০৭	—	—	—	০.০৬	—
৩. চি.পি.আই.		৩.০৪	১	০.৮৪	—	০.৮২	—
৪. চি.পি.এম.		৫৭.৮১	১০	৪৭.০০	৫১	৪৬.৭৮	৩৭
৫. ফৰৱাৰ্ড ব্লক		১.১৪	—	১.০৪	১	—	—
৬. আৰ.এচ.পি.		—	—	১.৬৬	২	১.৬৪	২
৭. জনতা পাৰ্টি		—	—	১০.৪৬	—	০.০৬	—
মুঠ		৮৬.৯০	৫৮	৭৮.৭৬	৫৪	৭৯.৮৭	৫১
(খ) আঞ্চলিক দল							
৮. ত্ৰিপুরা উপজাতি যুৱ সংঘ		১.১১	—	৭.৭৮	৪	১০.৪৭	৬
৯. অন্য দলসমূহ		—	—	৯.২০	—	০.৭০	—
১০. নিৰ্দলীয়		১১.৯৩	২	৪.২৬	২	৮.৯৬	৩
মুঠ		১৩.১০	২	২১.২৪	৬	২০.১৩	৯
সৰ্বমুঠ		১০০.০০	৬০	১০০.০০	৬০	১০০.০০	৬০

মিজোৰাম

কোন ভিতৰৰ, কোন বাহিৰৰ—এই উপসৰ্গটোৱে মিজোৰামত সদায়ে যথেষ্ট হৈ-হাল্লা আৰু সময়ে সময়ে হিংসাৰ সৃষ্টি কৰি আহিছে। ১৯৭৯ চনৰ নিৰ্বাচনত কংগ্ৰেছ আৰু জনতা দুয়োটা দলেই উল্লেখনীয় সমৰ্থন লাভ কৰা সত্ত্বেও মিজোৰামৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাত ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দলৰ প্ৰৱেশ যথেষ্ট কঠিন আছিল। পিপলছ কনফাৰেন্সৰ চৰকাৰে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ নীতিবোৰৰ লগত সংগতি ৰখি কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰি আছিল। মিজো নেশ্যনেল ফ্ৰণ্টে নিৰ্বাচনী প্ৰক্ৰিয়াত অংশগ্ৰহণ কৰাত বিধানসভাত আঞ্চলিক শক্তিসমূহৰ প্ৰতিনিধিত্ব বৃদ্ধি পায়। ইতিমধ্যে, ১৯৮৪ চনৰ নিৰ্বাচনত মিজোৰামক শাসন কৰিবৰ বাবে কংগ্ৰেছ দলক স্পষ্ট জনাদেশ দিয়া হৈছিল। তলৰ সাৰণীত বিভিন্ন দলৰ স্থিতি দেখুওৱা হৈছে :

সাৰণী ৪.৬ : মিজোৰাম

ক্রম নং	দলৰ নাম	সাধাৰণ নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হোৱা বছৰ							
		১৯৭২		১৯৭৪		১৯৮০		১৯৮৪	
		ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন
(ক) ৰাষ্ট্ৰীয় দল									
১.	কংগ্ৰেছ (আই)	৩০.৯১	৬	—	—	২৩.৮৮	৫	৩৯.৮২	১৯
২.	চ'চিয়েলিষ্ট পাৰ্টি	১.৫৪	—	—	—	—	—	—	—
৩.	জনতা পাৰ্টি	—	—	—	—	১৩.০৯	২	—	—
মুঠ		৩২.৪৫	৬	—	—	৩৬.৯৭	৭	৩৯.৮২	১৯
(খ) আঞ্চলিক দল									
৪.	পিপলছ কনফাৰেন্স	—	—	৩৭.৪৭	২২	৩২.৬৭	১৮	৩৫.৫৪	৮
৫.	নিৰ্দলীয়	৬৭.৫৫	২৪	৬২.৫৩	৮	৩০.৩৬	৫	২৬.৬৪	২
মুঠ		৬৭.৫৫	২৪	১০০.০০	৩০	৬৩.০৩	২৩	৬০.১৮	১০
সৰ্বমুঠ		১০০.০০	৩০	১০০.০০	৩০	১০০.০০	৩০	১০০.০০	২৯

এখন আসনৰ বাবে নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হৈছিল ১৯৮৪ চনৰ ২৭ জুন তাৰিখে আৰু ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছে এই আসন অধিকাৰ কৰিছিল।

অৰুণাচল প্ৰদেশ

আঞ্চলিক প্ৰৱণতা থকা সত্ত্বেও, অৰুণাচল প্ৰদেশত নিৰ্বাচিত হোৱাসকলে সদায়ে তেওঁলোকৰ জনসাধাৰণক ৰাষ্ট্ৰীয় জীৱনৰ ঘাই সঁতিলৈ আনিবৰ বাবে প্ৰচেষ্টা চলাইছিল। পৃথিৱীৰ কিছুমান আটাইতকৈ আদিম জনজাতীয় গোষ্ঠীয়ে বসবাস কৰা এই কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলটোত শিক্ষাৰ ক্ষিপ্ৰ বিকাশৰ বাবে অৰুণাচল প্ৰদেশৰ প্ৰশাসনে সহায়

সহযোগ আগবঢ়াইছে। ১৯৭৮ আৰু ১৯৮০ চনত এই অঞ্চলৰ ৰাজনৈতিক প্ৰতিনিধিত্ব তলত দিয়া ধৰণৰ :

সাৰণী ৪.৭ : অৰুণাচল প্ৰদেশ

ক্ৰম নং	দলৰ নাম	সাধাৰণ নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হোৱা বছৰ					
		১৯৭৮		১৯৮০		১৯৮৪	
		ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন	ভোটৰ %	আসন
(ক) ৰাষ্ট্ৰীয় দল							
১.	কংগ্ৰেছ	—	—	৪২.৫৮	১৩	পোৱা নগ'ল	২১
২.	কংগ্ৰেছ (ইউ)	০.৪৫	—	৪.৯০	—	"	—
৩.	জনতা পাৰ্টি	৪২.০৮	১৭	—	—	"	—
৪.	ভাৰতীয় জনতা পাৰ্টি	—	—	—	—	"	১
মুঠ		৪২.৫৩	১৭	৪৭.৪৮	১৩	"	২২
(ৰ) আঞ্চলিক দল							
৫.	পিপলছ পাৰ্টি অৱ অৰুণাচল	৩০.২৪	৮	৪০.৯৮	১৩	"	৪
৬.	নিৰ্দলীয়	২৭.২৩	৫	১১.৫৪	—	"	৪
মুঠ		৫৭.৪৭	১৩	৫২.৫২	১৭	"	৮
সৰ্বমুঠ		১০০.০০	৩০	১০০.০০	৩০	"	৩০

উনৈশ শ বাসন্তৰৰ পৰা তিৰাশীৰ ভিতৰৰ সময়ছোৱাত হোৱা লোকসভাৰ নিৰ্বাচনবোৰৰ ফলাফলৰ পৰা দেখা গৈছে যে ১৯৭৭ চনত অসমে আঞ্চলিক শক্তিক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা মাত্ৰ এজন ব্যক্তিক লোকসভালৈ নিৰ্বাচিত কৰিছিল আৰু ১৯৮০ চনত মাত্ৰ দুখন আসনৰ বাবে হোৱা নিৰ্বাচনত কোনো আঞ্চলিক দলৰ প্ৰাৰ্থীক নিৰ্বাচিত কৰা হোৱা নাছিল। উনৈশ শ সাতসত্তৰ আৰু ১৯৮০ চনৰ নিৰ্বাচনত মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাৰ পৰা আঞ্চলিক শক্তিক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা কোনো প্ৰাৰ্থী নিৰ্বাচিত হোৱা নাছিল। অন্যহাতে নগালেণ্ড আৰু মিজোৰামত ১৯৭৭ আৰু ১৯৮০—দুয়োটা নিৰ্বাচনতে ৰাষ্ট্ৰীয় দলসমূহে কোনো আসন পোৱা নাছিল। সাতসত্তৰৰ নিৰ্বাচনত অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু মেঘালয়, আঞ্চলিক শক্তিক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা একোজনকৈ ব্যক্তিক লোকসভালৈ নিৰ্বাচিত কৰিছিল। আশী চনত কংগ্ৰেছ দল অৰুণাচল প্ৰদেশৰ দুয়োখন আসনতে জয়ী হৈছিল আৰু মেঘালয়ত এখন আসন লাভ কৰিছিল (মেঘালয়ত ১৯৮০ চনত আনখন আসনৰ বাবে নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত হোৱা নাছিল)। তিৰাশী চনত অসমত নিৰ্বাচন সমাপ্ত কৰা পাঁচোখন আসনতে কংগ্ৰেছ দল বিজয়ী হৈছিল। অৱশ্যে এইটোৱে আঞ্চলিক দল অথবা গোটসমূহৰ প্ৰভাৱ কমি অহা নুসূচায়; কাৰণ তেওঁলোকে অসমত নিৰ্বাচন বৰ্জনৰ

সিদ্ধান্ত লৈছিল আৰু তেওঁলোকৰ এই কাৰ্যত দুটা ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ দল—জনতা পাৰ্টি আৰু ভাৰতীয় জনতা পাৰ্টিয়ে সমৰ্থন জনাইছিল।

বহুতো ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দলৰ দৰেই উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ আঞ্চলিক দলবিলাকৰ মাজতো বিভাজনমুখী প্ৰৱণতা আছে। দুৰৈৰ পৰা দলীয় কাৰ্যকলাপ নিৰীক্ষণ কৰি, ব্যক্তিত্বৰ যুঁজবাবগৰ সমুখত দলৰ একতা অটুট ৰখাত নিৰ্ণয়াত্মক ভূমিকা পালন কৰা ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ দলসমূহৰ 'হাইকমান্ড'ৰ দৰে একোটা কেন্দ্ৰীয় কৰ্তৃপক্ষ নথকাৰ বাবে আঞ্চলিক দলবিলাক অধিক সহজতে ভাঙি যায় তথা দুৰ্বল আৰু অকামিলা হৈ পৰে। মেঘালয় গঠনত প্ৰধান ভূমিকা পালন কৰা অল পাৰ্টি হিলচ্ লিডাৰ কনফাৰেন্স নামৰ আঞ্চলিক দলটো ভাঙি যোৱাটোৱেই এই ক্ষেত্ৰত এটা সুন্দৰ উদাহৰণ। এই দলৰ পতনৰ পাছত ইয়াৰ নেতা কেপ্তেইন উইলিয়ামচন এ. চাংমা আৰু তেওঁৰ গাৰো সমৰ্থকসকলে কংগ্ৰেছত যোগদান কৰিছিল; হপিংষ্টন লিংডো আৰু তেওঁৰ অনুগামী সকলে এইচ.এচ.পি.ডি.পি. নামৰ অন্য এটা দল গঠন কৰিছিল; আৰু বি. বি. লিংডোৱে তেওঁৰ নিজৰ ধাৰণাৰে, তেওঁৰ অনুগামীসকলক লৈ অন্য এটা দল এ.পি.এইচ.এল.চি. গঠন কৰিছিল। মেঘালয়ত জনসমৰ্থন সন্ধানৰত আৰু বহুতো আঞ্চলিক গোট আছে। জনসাধাৰণৰ স্বাৰ্থক জলাঞ্জলি দি ক্ষমতা দখলৰ বাবে চলোৱা অবিৰাম প্ৰয়াসৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা ব্যক্তিত্বৰ সংঘাত হ'ল প্ৰায়বিলাক অসংগঠিত আঞ্চলিক গোটৰ বৈশিষ্ট্যস্বৰূপ। মিজোৰামৰ পিপলচ্ কনফাৰেন্সৰ বাদে, অৰুণাচল প্ৰদেশ, মণিপুৰ, ত্ৰিপুৰা আৰু অসমত আঞ্চলিক দলসমূহৰ এই কাৰণতে বিভাজন ঘটিছে। অসমত ১৯৮২ চনত সদৌ অসম গণসংগ্ৰাম পৰিষদৰ বিভাজন আৰু ফলশ্ৰুতিত সংগঠনটোৰ নেতা নিবাৰণ বৰাক ইয়াৰ পৰা বহিষ্কাৰ কৰাটো ঠিক এনেকুৱা ধৰণৰ ঘটনাই আছিল।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ আঞ্চলিক দলসমূহক ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ সৈতে চামিল কৰণৰ বাবে ১৯৭৬ চনত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰচেষ্টা চলোৱা হৈছিল। সেই বছৰে (১৯৭৬) নৱেম্বৰ মাহত নিখিল ভাৰত কংগ্ৰেছ কমিটিৰ অধিবেশন গুৱাহাটীত অনুষ্ঠিত কৰাটো এই দিশত এক লেখত লবলগীয়া ঘটনা আছিল। যি নহওক এই পৰীক্ষা সফল নহ'ল আৰু কেন্দ্ৰত কংগ্ৰেছ দলৰ বিপৰ্যয় তথা ১৯৭৮ চনত এই দলৰ বিভাজনে উত্তৰ-পূব ভাৰততো এই দলৰ বিভাজন ঘটালে। উনৈশশ আশী চনত কেপ্তেইন চাংমাক আত্মায়ক হিচাপে লৈ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বাবে কংগ্ৰেছ দলৰ এটা আঞ্চলিক গোট গঠন কৰা হৈছিল। কিন্তু ই গতানুগতিক আভ্যন্তৰীণ দ্বন্দ্ব-খৰিয়ালৰ উদ্ধত নাছিল। এইদৰেই উত্তৰ-পূব পৰিষদলৈ ৰাজনৈতিক সমৰ্থন আগবঢ়াবলৈ এই দলৰ সামৰ্থ্য তেনেই সীমিত। বহুতো বামপন্থী দল লগলাগি এটা সম্মিলিত জেঁট গঠন কৰিছিল আৰু ১৯৮৩ চনৰ পৰা দ্বিতীয়টো কাৰ্যকালৰ বাবে এই জেঁট ত্ৰিপুৰাৰ শাসনত অধিষ্ঠিত হৈছিল। অসমতো বামপন্থী দলসমূহৰ তেনে এটা মিত্ৰ জেঁট আছে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ আঞ্চলিক গোটসমূহে নিজকে একত্ৰিত কৰিবৰ বাবে ঐক্যবদ্ধ প্ৰয়াসো

অবাহত ৰাখিছে। 'উমৈহতীয়া সমসাসমূহ' সমাধানৰ বেলিকা 'একে মনোভাৱ' আঞ্চলিক দলসমূহৰ মাজত তেওঁলোকৰ কামকাজত ব্যাপক সংহতি গঢ়ি তুলিবৰ বাবে ১৯৮৩ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত গুৱাহাটীত আঞ্চলিক দলবিলাকৰ এখন সভা অনুষ্ঠিত হৈছিল। কিন্তু ই সমন্বয়ক শক্তিশালী কৰি তুলিব নোৱাৰিলে। অঞ্চলটোৰ মানুহৰ মাজত সামাজিকীকৰণৰ অভাৱ, স্থানীয় দলবিলাকৰ নেতৃত্বৰ মাজত ব্যক্তিত্বৰ সংঘাত আৰু নৃগোষ্ঠী তথা সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰত থকা মৌলিক পাৰ্থক্যৰ বাবে এই অঞ্চলৰ আঞ্চলিক দলসমূহৰ মাজত যিকোনো ধৰণৰ সমন্বয় গঢ়ি উঠাটো সম্ভৱপৰ নহ'ব যেন লাগে। (উন্নয়নৰ যুক্তিযুক্ততা আৰু কিছুমান বিশেষ সমস্যাই উমৈহতীয়া তথা একেধৰণৰ প্ৰত্যাশ্বান সৃষ্টি কৰাৰ পাছতো ই সম্ভৱপৰ হৈ উঠাৰ সম্ভাৱনা নাই।)

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোৰ ওপৰত ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দলসমূহৰ প্ৰভাৱৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা লক্ষ্য কৰিলে নিৰাশ হোৱাৰ কোনো কাৰণ দেখা পোৱা নাযায়। ব্যৱস্থাটোৱে সম্পূৰ্ণভাৱে জনসাধাৰণৰ অংশগ্ৰহণ নিশ্চিত কৰিব পাৰিব নে নোৱাৰিব সেই ক্ষেত্ৰত অৱশ্যেই সন্দেহৰ অৱকাশ আছে। প্ৰতিখন ৰাজ্য তথা কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলতে ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোৰ পৰিসীমাৰ বাহিৰত গুৰুত্বপূৰ্ণ ৰাজনৈতিক আকাংক্ষাৰ প্ৰতিধ্বনি তোলা শক্তিশালী শক্তি কিছুমান আছে। এই শক্তিবিলাকৰ বাবে ভাৰতীয় সংবিধান অথবা গণতান্ত্ৰিক প্ৰক্ৰিয়াটো—কোনোটোৱেই আদৰণীয় নহয়। এই শক্তিবিলাকে কেতিয়াও অহিংসৰ নীতি গ্ৰহণ কৰা নাছিল। এই পটভূমিত, নগালেণ্ডত আৰম্ভ হোৱা বিদ্ৰোহ আৰু সশস্ত্ৰ বিপ্লৱ পাছলৈ মিজোৰাম, মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰালৈ বিয়পি পৰিল। অসমত ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোৱে 'বিদেশী নাগৰিকৰ প্ৰশ্ন'টোৰ যিধৰণে মোকাবিলা কৰিছে সেই লৈ যথেষ্ট অসন্তুষ্টিৰ সৃষ্টি হৈছে আৰু এই সমস্যা সমাধানৰ পূৰ্বেই পতা নিৰ্বাচনক জোৰ জবৰদস্তিকৈ জাপি দিয়া বুলি গণ্য কৰা হৈছে। মেঘালয় আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশতো বিদেশী নাগৰিকৰ প্ৰশ্নক কেন্দ্ৰ কৰি হোৱা আন্দোলনৰ প্ৰতিধ্বনি শুনিবলৈ পোৱা গৈছে।

আঞ্চলিক আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় সচেতনতাৰ মাজত সমধৰ্মিতা থাকিলে আঞ্চলিক দল আৰু শক্তিবিলাক ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতিৰ প্ৰতি ক্ষতিকাৰক নহয়। আদৰ্শ, ৰীতিনীতি, ভাষা আৰু ধৰ্মৰ মাধ্যমত এক আঞ্চলিক ব্যক্তিত্ব অথবা আত্মপৰিচয় গঢ়ি তুলিব পৰাকৈ উত্তৰ-পূব ভাৰত পৰ্যাপ্তভাৱে একত্ৰিত নহয় : অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন জনজাতি আৰু গোষ্ঠীসমূহৰ নিজা ঐতিহ্য, ৰীতিনীতি আৰু ভাষা আছে। সেয়েহে বৰ্তমান সময়ত ৰাষ্ট্ৰীয় ব্যক্তিত্ব গঢ়াৰ উদ্দেশ্যেৰে তথা একে সময়তে এই বিভিন্ন গোটসমূহৰ মাজত সমন্বয় গঢ়ি তোলাৰ হকে কাম কৰি থকা শক্তিসমূহক সহায় কৰাটো প্ৰয়োজনীয় হৈ উঠিছে। এই প্ৰক্ৰিয়াই আজি বিকাশ লাভ কৰিবলৈ ধৰিছে আৰু এই পটভূমিত ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ দলসমূহে প্ৰতিটো জনজাতি অথবা গোষ্ঠীক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা আঞ্চলিক দলসমূহতকৈ অধিক গঠনমুখী ভূমিকা পালন কৰিব পাৰে।

নিৰ্বাচনৰ পৰিসংখ্যাসমূহত এই একত্ৰীকৰণৰ প্ৰতি অহা প্ৰত্যাশ্বানবোৰৰ সঠিক প্ৰতিফলন হোৱা নাই, কাৰণ বহুতো নৃগোষ্ঠীয় গোট আৰু এক বৃহৎ সংখ্যক জনসাধাৰণে সময়ে সময়ে ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোক প্ৰত্যাখ্যান কৰি আহিছে। এই ঘটনাই অসমকো আৱৰি ধৰিছে, কাৰণ বিদেশী নাগৰিকৰ প্ৰশ্নটোক কেন্দ্ৰ কৰি হোৱা আন্দোলনটোক ৰাজ্যৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোৰ পৰিসৰৰ বাহিৰত থাকিয়েই পৰিচালনা কৰা হৈছিল। বিভেদকামী আৰু জাত্যাভিমानी শক্তিসমূহেও অঞ্চলটোৰ সাতোটা ৰাজনৈতিক গোটৰ মাজত একত্ৰীকৰণ বিচাৰে, কিন্তু তেওঁলোকৰ উদ্দেশ্য হ'ল উত্তৰ-পূব ভাৰতক ভাৰত সংঘৰ পৰা পৃথক কৰা। জাতীয়তাবাদী আৰু আঞ্চলিক দল সমূহতকৈ, নিজৰ সৰ্বভাৰতীয় চৰিত্ৰৰ পৰা শক্তি আহৰণ কৰা ৰাষ্ট্ৰীয় দলসমূহেহে ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগীবোৰৰ এই সীমিত অথচ ভাঙোনমুখী সমকেন্দ্ৰিকতাৰ পৰিঘটনাৰ বিৰুদ্ধে সফলতাৰে যুঁজ দিব পাৰিব। এই পটভূমিতহে ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু ৰাজনৈতিক দলসমূহে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সাতখন ৰাজ্যৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোক কৰ্মক্ষম কৰি তোলাৰ ক্ষেত্ৰত পালন কৰি অহা গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকাক প্ৰত্যক্ষ তথা বিচাৰ কৰি চাব লাগিব।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সমাজখনৰ জটিল চৰিত্ৰ আৰু বিভিন্ন ৰাজনৈতিক অনুষ্ঠান সমূহৰ অনুন্নত অৱস্থাৰ বাবে, অহা দশকত অথবা তাৰ পাছত এই অঞ্চলত ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু আঞ্চলিক দলসমূহৰ মৰ্যাদা কি হ'ব সেই সম্পৰ্কে ভৱিষ্যৎ বাণী কৰাটো জটিল হৈ উঠিছে। কিন্তু এটা কথা স্পষ্ট যে অঞ্চলটোৰ শাসক মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ ভিতৰৰে গুৰুত্বপূৰ্ণ গোটসমূহে অন্য কোনো ৰাজনৈতিক দল অথবা গোটতকৈ কংগ্ৰেছকে ক্ষমতাত থাকিবৰ বাবে অগ্ৰাধিকাৰ দিব, কাৰণ তেওঁলোকৰ চকুত কংগ্ৰেছ এতিয়াও স্থিৰতা আৰু স্থিতিৰস্থাৰ বাহক। কংগ্ৰেছে নতুন দিল্লীৰ পৰা শাসন কৰাৰ হক হেৰুৱালেহে এই অগ্ৰাধিকাৰ সলনি হ'ব। সুৰমা, মণিপুৰ আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত কংগ্ৰেছ আছিল স্বাধীনতা আন্দোলনৰ বাৰ্তাবাহক, আৰু সেই সূত্ৰে এই অঞ্চলবোৰত আঞ্চলিক দলবোৰতকৈ এই দলৰ অধিক প্ৰাধান্য আছে। আঞ্চলিক দলসমূহৰ নেতৃত্বত হোৱা দীৰ্ঘদিনীয়া সংগ্ৰামৰ পাছত ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা লাভ কৰা মেঘালয়, মিজোৰাম আৰু নগালেণ্ড, ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দলবিলাকৰ প্ৰতি আঞ্চলিক শক্তিসমূহৰ পৰা শক্তিশালী প্ৰত্যাশ্বান আহিয়েই থাকিব। সত্তৰৰ দশকত নগালেণ্ড বা মেঘালয়ত হোৱাৰ দৰে আঞ্চলিক দলৰ ৰাষ্ট্ৰীয় দলৰ সতে চামিলকৰণে নিশ্চয়কৈ ভাৰসাম্যতাক ৰাষ্ট্ৰীয় দলৰ অনুকূল কৰি তুলিব। যোৱা কিছু বছৰৰ পৰা ছাত্ৰসকলৰ দ্বাৰা তেজস্বিতাৰে আঞ্চলিক ভাৱানুভূতিক জগাই তোলা ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত কিছু বছৰৰ কাৰণে আঞ্চলিক শক্তিসমূহে ৰাষ্ট্ৰীয় দলবোৰৰ প্ৰতি প্ৰত্যাশ্বান সৃষ্টি কৰাৰ পূৰ্ণ সজ্জাৱনা আছে। নগালেণ্ড অথবা মিজোৰামৰ নিচিনাকৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত অৱশ্যে জনসাধাৰণক আকৰ্ষিত কৰিব পৰা কোনো অসাধাৰণ ব্যক্তিত্বসম্পন্ন আঞ্চলিক নেতা নাই। এটা কথা স্পষ্ট যে স্বাধীনোত্তৰ কালত, কিছু ব্যতিক্ৰম বাদ দিলে, ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ ছাত্ৰনেতাসকলৰ প্ৰায়সকলেই

সৰু সুৰা ব্যৱসায়, ঠিকা কাম তথা নিম্ন পৰ্যায়ৰ চাকৰি আদি লৈ স্থায়ীভাৱে সংস্থাপন লৈছে। তাৰোপৰি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ আঞ্চলিক দলসমূহৰ সংগঠকসকল কিছুমান বিশেষ অন্তৰ্নিহিত সীমাবদ্ধতাৰ সন্মুখীন হৈ আহিছে। সেইবোৰ হ'ল : (১) স্বাধীনতা আন্দোলনৰ পৰম্পৰা আৰু 'সংঘাত-মোচন'ৰ কেন্দ্ৰ হিচাপে কংগ্ৰেছৰ দীৰ্ঘদিনীয়া ৰাজত্ব, (২) ৰাজ্যখনৰ জনসাধাৰণৰ বহু-ভাষিক চৰিত্ৰ আৰু (৩) আঞ্চলিক শক্তিসমূহৰ বিফলতাৰ ইতিহাস।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোৰ ফলপ্ৰসূতা আৰু ৰাজনৈতিক ক্ষমতাৰ গুৰুত্ব সম্পৰ্কীয় বিশাল প্ৰশ্নটোৰ ক্ষেত্ৰত কিছুমান বৈশিষ্ট্য ফটফটীয়াকৈ ওলাই আছে। প্ৰথমতেই, অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন চৰকাৰে এই কথাটোত বিশ্বাস কৰিবলৈ ধৰিছে যে তেওঁলোকৰ শাসনৰ বৈধতা বৰ্তাই ৰাখিবৰ বাবে, শক্তি প্ৰয়োগকাৰী প্ৰশাসন যন্ত্ৰটোকে ধৰি কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ পৰ্যাপ্ত সমৰ্থন অথবা বাহিৰৰ কোনোবা শক্তিৰ আশ্ৰয় নোহোৱাকৈ কেৱল স্থানীয় জনসাধাৰণৰ সন্মতিয়েই যথেষ্ট নহয়। আঞ্চলিক দলৰ প্ৰতিনিধিক লৈ গঠিত ৰাজ্য চৰকাৰসমূহেও, ৰাজ্যসমূহৰ কংগ্ৰেছ চৰকাৰে কৰাৰ দৰেই, কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ সমৰ্থনৰ বাবে বাট চাই থাকিবলগীয়া হয়। ঠিক সেইদৰেই, ত্ৰিপুৰাৰ বামপন্থী চৰকাৰেও চিন্তাধাৰা অথবা কৰ্মীপ্ৰশাসনৰ ক্ষেত্ৰত পশ্চিমবংগৰ পৰাহে শক্তি আহৰণ কৰে। দ্বিতীয়তে, যদিওবা ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোত জনসাধাৰণৰ অংশগ্ৰহণ এতিয়াও সম্পূৰ্ণ হৈ উঠা নাই তথাপিও বিদ্ৰোহ, অস্থিৰতা, আন্দোলন অথবা হিংসাৰ মাজতো ই নিশ্চিতভাৱে স্থিৰতা লাভ কৰিবলৈ ধৰিছে। বেলট বাকচৰ পবিত্ৰতা সম্পৰ্কে পূৰ্বতে সন্দেহ থকা নগালেণ্ড অথবা মিজোৰামৰ নিচিনা ঠাইতো নিৰ্বাচনী প্ৰক্ৰিয়াটোৱে সন্মান লাভ কৰিছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত নিৰ্বাচনী ব্যৱস্থাটোৰ কামকাজৰ ক্ষেত্ৰত আহি পৰা সংকটসমূহক বিচক্ষণ নেতৃত্বৰ দ্বাৰা আৰু সময়ৰ বুকুত সমাধা কৰিব পৰা যাব। শেষৰটো বৈশিষ্ট্য হ'ল, উত্তৰ-পূব ভাৰতত অন্য শক্তিসমূহৰ তুলনাত ৰাজনীতিয়ে প্ৰাধান্য পাবলৈ ধৰিছে। বিকাশ লাভ কৰাৰ লগে লগে, ৰাজনৈতিক ক্ষমতাই অসীম ক্ষমতা আহৰণ কৰিবলৈ ধৰিছে, আৰু এনে ইংগিত পোৱা গৈছে যে অনাগত বছৰবোৰত আনকি নৃগোষ্ঠীয় আৰু ধৰ্মীয় ঘটনাৰাজিও ক্ৰমান্বয়ে ৰাজনৈতিক ক্ষমতাক কেন্দ্ৰ কৰিহে সংঘটিত হ'ব। এই কথাটোৱে সংকীৰ্ণ স্বার্থ সিদ্ধিৰ বাবে তেওঁলোকক ক্ৰমান্বয়ে সমাজৰ ক্ষুদ্ৰাতিক্ষুদ্ৰ অংশবোৰৰ সৈতে নিজৰ পৰিচয় সাব্যস্ত কৰিবৰ বাবে বাধ্য কৰি তুলিছে।

টীকা

- ১। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত পাৰ্বত্য অঞ্চলটোক আগেয়ে ৰাজনৈতিক সংগঠনসমূহৰ বিকাশ ঘটিছিল। উঠি অহা অসমীয়া মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৱে ১৮৮২ চনত অসম এছোছিয়েছন গঠন কৰে আৰু ১৯২০ চনত ই ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ সৈতে চামিল হয়। ১৯০০ চনত জয়ন্তীয়া দৰবাৰ, ১৯২৩ চনত খাচী

জাতীয় দৰবাৰ, ১৯৩৪ চনত খাচী ষ্টেটচ্ ফেডাৰেশ্যন, ১৯১৮ চনত নগা ক্লাব, ১৯৪৫ চনত নগা পাৰ্বত্য জিলা পৰিষদ, আৰু ১৯৪৬ চনত মিজো ইউনিয়ন গঠনেৰে পাৰ্বত্য অঞ্চলত ৰাজনৈতিকীকৰণৰ সূচনা হয়।

- ২। ১৯৮৬ চনৰ মিজোৰামৰ বিদ্রোহ আৰু ১৯৭৮ চনত মণিপুৰত আৰম্ভ হোৱা বিদ্রোহাৱস্থাই ৰাজনৈতিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াটোত এক প্ৰতিবন্ধকতাৰ সৃষ্টি কৰে।
- ৩। নিৰ্বাচনী ফলাফল সম্বলিত পৰিসংখ্যাসমূহ নতুন দিল্লীস্থ ভাৰতবৰ্ষৰ নিৰ্বাচন আয়োগৰ পৰা আহৰণ কৰা হৈছে।
- ৪। সকলোবিলাক ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দলেই অনিবাৰ্যভাৱে আঞ্চলিক আৰু সংকীৰ্ণ প্ৰৱণতাৰ পৰা মুক্ত নহয় আৰু ৰাজনৈতিক কাৰ্যকলাপৰ ক্ষেত্ৰত জাতপাত অথবা সাম্প্ৰদায়িকতাত বিশ্বাসী এজনে লোক এটা ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দলত অংশগ্ৰহণ কৰিলেই স্বয়ংক্ৰিয়ভাৱে ধৰ্মনিৰপেক্ষ হৈ নুঠে। ঠিক সেইদৰেই উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সকলো আঞ্চলিক গোট অথবা দল-অঞ্চলটোৰ ভিতৰতে একত্ৰীকৰণৰ অথবা দেশৰ বাকী অংশৰ সৈতে অঞ্চলটোৰ একত্ৰীকৰণৰ বিৰোধী নহয়। তথাপিও, নিৰ্বাচনী আচৰণৰ পৰ্যবেক্ষিত অধ্যয়নৰ বাবে এই পত্ৰত পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱা গ্ৰন্থপিণ্ডে এক ব্যৱহাৰিক দৃষ্টিভংগীৰ দিক দৰ্শায়।
- ৫। The Assam Tribune, গুৱাহাটী, ৩ চেপ্তেম্বৰ, ১৯৯৩।
- ৬। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাজ্যসমূহৰ প্ৰাক্তন ৰাজ্যপাল লালন প্ৰসাদ সিঙৰ ব্যক্তিগত পত্ৰ।
- ৭। দেশৰ বাকী অংশত আঞ্চলিক দলৰ অভিজ্ঞতাৰ পৰা এনে আভাস পোৱা নাযায় যে পৰিৱৰ্তন আৰু সামাজিক ব্যৱস্থাপনাৰ বাহক হিচাপে ৰাষ্ট্ৰীয় দলতকৈ আঞ্চলিক দলবিলাক অধিক ফলপ্ৰসূ হ'ব।

অসমত ৰাজনৈতিক পুনৰ গঠনৰ আকৰ্ষণ

সকলো সমাজতেই সংঘাত আছে আৰু উত্তৰ-পূব ভাৰত ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰায় সকলোবিলাক আন্দোলনেই নৃগোষ্ঠীয় দাবীৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত আৰু এই আন্দোলনবিলাকৰ একোটা পুনৰুত্থানবাদী বৈশিষ্ট্য আছে, কাৰণ প্ৰতিটো জনজাতি অথবা ফৈদেই কোনোবা বিশেষ সময়ত এটা শাসক জাতি আছিল আৰু অপৰিসীম কৰ্তৃত্ব ভোগ কৰিছিল। তথাপিও, ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাপনাৰ দৃষ্টিকোণৰ ফালৰ পৰা, উত্তৰ-পূব ভাৰতত পাহাৰৰ আৰু ভৈয়ামৰ সংঘাতৰ মাজত এক মৌলিক চাৰিত্ৰিক পাৰ্থক্য আছে। নগালেণ্ড আৰু মিজোৰামৰ বিদ্ৰোহৰ লক্ষ্য হ'ল পৃথক ৰাষ্ট্ৰ। মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাৰ অস্থিৰতা কেৱল এই ৰাজ্যসমূহৰ বাবে বৃহৎ স্বায়ত্বতাৰ প্ৰশ্নটোৰ সৈতেই জড়িত নহয়; ইয়াৰ এলানি জটিল সামাজিক-ৰাজনৈতিক দাবীও আছে। প্ৰতিটো বিদ্ৰোহ আৰু অস্থিৰতাই সু-সংগঠিত, ইয়াৰ লক্ষ্যসমূহ বাস্তৱায়িত কৰিবৰ বাবে একোটা ৰাজনৈতিক যন্ত্ৰ আছে আৰু নিৰ্দেশসমূহ কাৰ্যকৰী কৰিবৰ বাবে ৰাজনৈতিক সংগঠনৰ সৈতে সংযুক্ত একোটা সামৰিক বিভাগ আছে, এই সকলোবিলাকতে জনজাতীয় ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাৰ মূদুক্ষনি শূন্যবলৈ পোৱা যায়—কিন্তু ইয়াক আধুনিক ভাষাৰে উপস্থাপন কৰা হয় তথা আধুনিক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ দ্বাৰা ই সমৰ্থিত। অৱশ্যে অসমৰ নৃগোষ্ঠীয় সংঘাতসমূহৰ ক্ষেত্ৰত, সকলো গোটেই তেওঁলোকৰ পাৰ্থক্যসমূহ সাংবিধানিক ব্যৱস্থাৰ সীমাৰ ভিতৰত থাকি সমাধান কৰিবলৈ সন্মত।

অসমৰ সামাজিক-ৰাজনৈতিক দৃশ্যপটত আঠটা সামাজিক আৰু নৃগোষ্ঠীয় গোটৰ সমাহাৰ ঘটিছে। ভিন্ন মাত্ৰাত পাৰ্থক্য থকা এই গোটবিলাকৰ বৰ্তমানৰ ৰাজনৈতিক প্ৰতিক্ৰিয়া উদ্ভূত হৈছে সিবিলাকৰ নৃগোষ্ঠীয় প্ৰমূখ্য ব্যৱস্থাবোৰ আৰু এইবোৰৰ বিকাশ সাধন কৰাৰ বাবে থকা তেওঁলোকৰ আকাংক্ষাৰ পৰা। এই নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহ হৈছে : (১) বৰ্ণহিন্দু অসমীয়া, (২) অভিবাসী মুছলিম, (৩) বঙালী হিন্দু, (৪) চাহ বাগানৰ মজদুৰ, (৫) প্ৰব্ৰজনকৰী হিন্দীভাষী লোক, (৬) আহোমসকল, (৭) বড়ো-কছাৰী আৰু (৮) অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহ। আহোম আৰু বড়ো-কছাৰীসকল কেৱল তেওঁলোকৰ সদস্যসকলৰ কাৰণে সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক অধিকাৰৰ দাবী কৰিয়েই ক্ষান্ত থকা নাই; অন্য গোটসমূহৰ বিপৰীতে, তেওঁলোকে

অসমক বিভক্ত কৰি তেওঁলোকৰ বাবে এখন পৃথক ৰাজ্য গঠনৰ হকেও আন্দোলন কৰিছে। বিদেশী নাগৰিকক কেন্দ্ৰ কৰি হোৱা দীৰ্ঘদিনীয়া আন্দোলনে, কাছাৰকো অসমৰ পৰা পৃথক কৰা উচিত—এই পুৰণি ধাৰণাক পুনৰ জীৱন্ত কৰি তুলিছে। এনে এক ব্যৱস্থাক অসমীয়া আৰু বঙলাভাষী উভয় গোটাৰ কিছুমান বিশেষ অংশই সমৰ্থন জনাব। উনৈশ শ এসত্তৰ চনৰ পৰা অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণী উপাদানটোৱে ৰাজ্যৰ ৰাজনীতিত গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান অধিকাৰ কৰি আহিছে। এই সকলোবিলাক সংঘাতে, বহুতো বিদ্বানলোক তথা ৰাজনীতিকক, বৰ্তমানৰ ৰাজনৈতিক সমস্যাবোৰৰ নিৰ্ভৰযোগ্য সমাধান হিচাপে পৰিচিত আৰু পৰীক্ষিত পদ্ধতি—অসমৰ ৰাজনৈতিক পুনৰ গঠনৰ সপক্ষে মত দিবলৈ উৎপ্ৰেৰিত কৰিছে।

পৃথক কাছাৰৰ দাবী

অসমীয়া গোষ্ঠীৰ শংকাৰ বিষয়ে চলোৱা যিকোনো অধ্যয়নেই, অসমীয়াসকলৰ ওপৰত বঙালীসকলৰ আধিপত্যৰ শংকাক অসমৰ বিংশ শতিকাৰ সমগ্ৰ ইতিহাসৰ একমাত্ৰ উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিব। জাতীয় মুক্তি সংগ্ৰামত বৰ্ণ হিন্দু অসমীয়াৰ সক্ৰিয় অংশগ্ৰহণ আৰু কংগ্ৰেছৰ বিভিন্ন অংগৰ ওপৰত তেওঁলোকৰ নিয়ন্ত্ৰণ সত্ত্বেও এই শংকাৰ অৱসান ঘটা নাই। উনৈশ শ সাত্ত্ৰিশ চনৰ ২৮ নৱেম্বৰ তাৰিখে বৰ্তমানৰ সদৌ অসম ছাত্ৰসন্থাৰ পূৰ্বসূৰী অসমীয়া ডেকা দলে জৱাহৰলাল নেহৰুক এখন স্মাৰকপত্ৰ প্ৰদান কৰিছিল আৰু অসমীয়া পৰিচয় আৰু সংস্কৃতি ৰক্ষাৰ হকে তেওঁৰ হস্তক্ষেপৰ আস্থান জনাইছিল। এই সংগঠনে তলত উল্লেখ কৰা ছটা দফা ৰূপায়ণ কৰিবৰ বাবেও দাবী জনাইছিল : (১) চিলেটক বংগলৈ হস্তান্তৰকৰণ; (২) বিশ বছৰৰ কাৰণে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকালৈ বঙালী প্ৰব্ৰজন সম্পূৰ্ণভাৱে নিষিদ্ধকৰণ; (৩) অসমত বাস কৰা বঙালী অভিবাসীসকলৰ বাবে কঠোৰভাৱে দেশীয়কৰণ আইনৰ প্ৰয়োগ; (৪) ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত থকা সকলো অসমীয়া বিৰোধী সংগঠনৰ নিষিদ্ধকৰণ; (৫) কৃষিজানিত ঋণ পৰিশোধৰ পৰা দহবছৰৰ অব্যাহতি; আৰু (৬) বিধানসভাৰ পৰা বাগানৰ মালিকৰ খণ্ড বৰ্জন।

আচলতে, বৃটিছসকলৰ দ্বাৰা ১৮২৬ চনত অসমক বৃটিছ সাম্ৰাজ্যৰ সৈতে চামিলকৰণৰ সময়ৰ পৰা বঙালী আধিপত্যৰ শংকাই অসমীয়া মনস্তত্বক একেৰাহে আমনি দি আহিছে, কাৰণ এই চামিলকৰণৰ ফলত চৰকাৰী চাকৰি-বাৰুৰিত বঙালী ভদ্ৰলোকসকলে অসমীয়া ডাঙৰীয়াৰ স্থান অধিকাৰ কৰিলে আৰু অসমীয়া ভাষাক ১৮৭৩ চন পৰ্যন্ত দোৱানৰ শাৰীলৈ অৱনমিত কৰি ৰাখিলে। ঠাঠৰশ সাত্ত্ৰিশৰ পৰা '৭৩ লৈ দমন কৰি ৰখাৰ পাছত অসমীয়া ভাষাক পুনৰ চৰকাৰী ভাষা আৰু শিক্ষাৰ মাধ্যম হিচাপে প্ৰতিষ্ঠাকৰণে নিসন্দেহে অসমীয়াসকলক পুনৰ আশ্বস্ত কৰিলে, কিন্তু ১৮৭৪ চনৰ ৬ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে, পূৰ্বৰ ব্যৱস্থা অৰ্থাৎ অসমক বংগৰ অংশ কৰি ৰখাৰ ব্যৱস্থাৰ বিপৰীতে পৃথক চিফ কমিশ্যনাৰৰ প্ৰতিজ্ঞা হিচাপে অসমৰ ভৌগোলিক

পুনৰগঠনে, প্ৰকৃতাৰ্থত বঙালী আধিপত্যৰ শংকা হ্ৰাস কৰাত অৰিহণা নোযোগালে। ওঠৰশ চৌসত্তৰ চনৰ ১২ চেপ্তেম্বৰ তাৰিখে বঙালীভাষী চিলেট জিলাক অসমৰ সৈতে অন্তৰ্ভুক্তিকৰণে অসমত বঙালীভাষী গোষ্ঠীক সংখ্যাগৰিষ্ঠ কৰি তুলিলে আৰু এই শংকাসমূহৰ প্ৰকোপ বৃদ্ধি কৰিলে। যিমান দিনলৈকে অসম বংগৰ অংশ আছিল (১৮২৬-৭৩) তেতিয়ালৈকে বঙালীয়েই প্ৰশাসন আৰু শিক্ষাৰ মাধ্যম হোৱা সত্ত্বেও অসমীয়া ভাষীসকল একো একোটা নিৰ্দিষ্ট অঞ্চলত সংখ্যাগৰিষ্ঠ আছিল। কিন্তু ১৮৭৪ ৰ পৰা ১৯৩১ লৈকে—এই সময়ছোৱাত অসমীয়া ভাষা কোৱাসকল অসমত সংখ্যালঘু হৈ আছিল।^১ ভাষাৰ প্ৰগত অভিবাসী বঙালী মুছলিমসকলৰ লগত হোৱা বুজাবুজিৰ ফলতহে (কংগ্ৰেছৰ নেতৃবৃন্দ আৰু মুছলিম লীগৰ নেতা চাদুল্লাৰ সহায়ৰ জৰিয়তে) ১৯৩১ চনৰ লোকপিয়লৰ অধীনত অসমীয়াভাষীসকল অসমত পুনৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠ হৈ উঠিল। তথাপিও, চিলেট, কাছাৰ আৰু গোৱালপাৰা জিলাৰ বৃহৎ সংখ্যক লোকে বংগকে আপোন বুলি ভাবিছিল আৰু ইয়াৰ ভাষা আৰু সংস্কৃতিক থলুৱা অসমীয়ালোকৰ ভাষা সংস্কৃতিতকৈ উচ্চজ্ঞান কৰিছিল। বঙালীসকলৰ এই মনোবৃত্তিয়ে ৰাজ্যখনৰ ৰাজনীতিত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছিল তথা বিভাজনৰ জৰিয়তে শাসনৰ কৌশল অৱলম্বন কৰা বৃটিছৰ হাতত ই এক উপযোগী অস্ত্ৰ হৈ উঠিছিল।

ওঠৰশ চৌসত্তৰ চনত চিলেটৰ জনসাধাৰণে তেওঁলোকক বংগৰ পৰা পৃথক কৰাৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ কৰিলে আৰু পুনৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰাটো বিচাৰিলে। পাছত, অসমৰ অন্য দুখন বঙালীভাষী জিলা গোৱালপাৰা আৰু কাছাৰৰ জনসাধাৰণে এই জিলা দুখনকো বংগৰ সৈতে অন্তৰ্ভুক্তিকৰণৰ কোনো আঁচনি নোলোৱা পৰ্যন্ত চিলেটক বংগলৈ হস্তান্তৰকৰণৰ যিকোনো প্ৰস্তাৱৰ প্ৰতি অসন্তুষ্টি প্ৰকাশ কৰিছিল। অন্যহাতে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ অসমীয়াভাষী জনসাধাৰণে অসমত অসমীয়াক সাংখ্যিক শ্ৰেষ্ঠতা প্ৰদানৰ বাবে সদায়ে চিলেটক বংগলৈ হস্তান্তৰকৰণৰ দাবী তুলিছিল। ভাৰত বিভাজনৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত, মুছলিম সংখ্যাগৰিষ্ঠতা থকা চিলেট জিলাৰ ভাগ্য সেই জিলাখনৰ জনসাধাৰণৰ গণভোটৰ দ্বাৰা নিৰ্ণীত হ'বৰ বাবে এৰি দিয়া হ'ল। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ বৰ্ণহিন্দুসকলৰ মাজত এই সাম্প্ৰদায়িক যুক্তিয়ে অৱশ্যে বেছি প্ৰাধান্য নাপালে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ কংগ্ৰেছীসকলৰ ৰাজহুৱা ঘোষণা সত্ত্বেও ৫৫,৫৭৮ ভোটৰ বাৱধানত চিলেটে পাকিস্থানৰ সপক্ষে মত দিয়া, ১৯৪৭ চনৰ ৬ আৰু ৭ জুলাইত অনুষ্ঠিত গণভোটৰ ফলাফলত সুখী হৈছিল। এই গণভোটত মুঠ ভোটৰ ২,৩৯,৬১৯ টা পাকিস্থানৰ পক্ষে আৰু ১,৪৮,০৪১ টা ভোট হিতাৱস্থাৰ পক্ষে গ'ল। চিলেটৰ বঙালী হিন্দুসকল এই ফলাফলত সন্তুষ্ট হ'ব পৰা নাছিল আৰু ইয়াৰ বাবে তেওঁলোকে কংগ্ৰেছ নেতৃত্ব আৰু প্ৰশাসনক দোষাৰোপ কৰিছিল। কিন্তু বিভাজনৰ প্ৰভাৱ তথা অসমতে বৈ যোৱা অভিবাসী বঙালী মুছলিমসকলে অসমীয়াকে মাতৃভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰাটো অব্যাহত ৰখাটো নাটকীয় আছিল। ৰাজ্যখনত ১৯৩১ চনত মুঠ জনসংখ্যাৰ মাত্ৰ ৩১.৪২

শতাংশ অসমীয়া কোৱা লোকৰ অনুপাত স্বাধীনোত্তৰ কালত, ১৯৫১ চনত ৫৬.৬৯ শতাংশলৈ বৃদ্ধি পালে, অন্যহাতে, বঙালী কোৱা লোকৰ অনুপাত ১৯৩১ চনৰ ২৬.৭৯ শতাংশৰ পৰা ১৯৫১ চনত ১৬.৫০ শতাংশলৈ হ্ৰাস পালে।

চিলেটৰ এটা বৃহৎ অংশ পাকিস্তানলৈ হস্তান্তৰ কৰা কাৰ্যক ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ বহুতো ৰাজনৈতিক পৰ্যালোচকে, অন্যথাই ভাৰত উপমহাদেশৰ আটাইতকৈ বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ ভাষিক আৰু সাংস্কৃতিক এই অঞ্চলটোক কিছুমাত্ৰত সমসত্ত্বতা প্ৰদানৰ এক পদক্ষেপ বুলি আখ্যা দিছিল : ই ৰাজ্যখনৰ অসমীয়া ভাষা কোৱা জনসাধাৰণক নিৰ্বাচনী প্ৰক্ৰিয়াত আধিপত্য বিস্তাৰৰ পথ মুকলি কৰি দিলে। তথাপিও, বিগত বছৰবোৰত, বিশেষকৈ পূৰ্বৰ পূব-পাকিস্তান আৰু বৰ্তমানৰ বাংলাদেশৰ পৰা অসমলৈ হোৱা বৃহৎ সংখ্যক বঙালীভাষী লোকৰ প্ৰব্ৰজন অসমীয়াৰ দুৰ্ভাৱনা পুনৰ জগাই তুলিলে। বঙালী মুছলিমসকলে এটাৰ পাছত আনটো লোকপিয়লৰ কৰ্মীসকলৰ সন্মুখত তেওঁলোকৰ মাতৃভাষা সম্পৰ্কত দিয়া অসত্য ভাষাই অসমীয়াসকলৰ তেওঁলোকৰ আত্মপৰিচয়, ভাষা আৰু সংস্কৃতি সম্পৰ্কে থকা ভীতি বিহ্বল মনস্তত্ত্ব গভীৰ কৰি তুলিলে।

মুঠ ২.৫ নিযুত জনসংখ্যাৰ প্ৰায় ৯০ শতাংশ লোকে বঙালী ভাষা কোৱা অসমৰ কাছাৰ জিলাই বিগত বছৰবোৰত ভাষিক আৰু সাংস্কৃতিকভাৱে এক নিজস্ব ব্যক্তিত্ব লাভ কৰিছে; জিলাখনৰ প্ৰায়বিলাক শিক্ষানুষ্ঠানৰে শিক্ষাৰ মাধ্যমৰ দৰেই জিলা আদালতৰ প্ৰশাসনৰ ভাষাও বঙালী। এখন পৃথক পৰিষদ আৰু এখন পৃথক বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰদান কৰি এবাৰ যদি কাছাৰৰ স্কুলবিলাকক অসম মাধ্যমিক শিক্ষা পৰিষদ আৰু জিলা কলেজবিলাকক গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা পৃথক কৰি দিয়া হয় তেনেহ'লে জিলাখনৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাটো একভাষিক আৰু অসমৰ প্ৰচলিত ব্যৱস্থাটোতকৈ পৃথক হৈ উঠিব। প্ৰকৃততে, কাছাৰক অসমৰ পৰা পৃথক কৰি দিয়াটোক, বহুতে আকৌ অসমৰ আত্মপৰিচয়ৰ অন্বেষণৰ সম্ভাৱ্য সমাধানসূত্ৰ বুলি গণ্য কৰে। দহ বা বিশ বছৰৰ বাবে শান্তি ক্ৰয় কৰিব বিচৰা ৰাজনীতিক আৰু বিদ্বানসকলৰ বাবে এই ধাৰণাটো আকৰ্ষণীয় আৰু অসমীয়া কোৱা ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ লোকসকলৰ বাবে আবেগিকভাৱে মোহনীয়। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ অসমীয়াভাষীসকলে ভাবে যে বিদেশী নাগৰিকৰ প্ৰশ্নত কাছাৰৰ জনসাধাৰণে সমৰ্থন নজনোৱাটোৱে আচলতে সেই জিলাৰ বঙালী কোৱাসকলে যে অসমীয়া জনসাধাৰণৰ দুৰৱস্থাৰ সমভাগী হ'ব নিবিচাৰে, সেই কথাই প্ৰমাণ কৰে।

অসমৰ পৰা কাছাৰৰ পৃথকীকৰণে কিবা সমস্যা সমাধানত সহায় কৰিব নে? অন্য কথাত, অসমৰ আৰু অধিক ৰাজনৈতিক পুনৰগঠন ইয়াৰ সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক সমস্যা সমাধানৰ এক সূত্ৰ হয় নে? এই প্ৰশ্নসমূহৰ প্ৰতি ভিন্নজনে বিভিন্ন উত্তৰ আগবাঢ়াইছে। কিন্তু ইয়াত তিনিজন বিশেষ ব্যক্তিয়ে আগবঢ়োৱা উত্তৰহে আলোচনা কৰা হ'ব। প্ৰথমতে, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ এজন খ্যাতনামা শিক্ষাবিদ ডি. ভেংকটৰাৱে মতেপোষণ কৰে যে, 'ভাষা সমস্যাটোৰ একমাত্ৰ সম্ভাৱ্য সমাধান হ'ল

কাছাৰ আৰু গোৱালপাৰা জিলাক অসমৰ পৰা পৃথক কৰা।’ তেখেতে কাছাৰক এখন কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল হিচাপে গঠনৰ পক্ষে মত পোষণ কৰে। তেওঁ লিখিছে, ‘এক সুশিক্ষিত সম্প্ৰদায় আৰু এক সক্ষম নেতৃত্বৰ সৈতে ঘন জনবসতিপূৰ্ণ এই জিলাখনৰ এটা কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল হোৱাৰ সকলোবোৰ যোগ্যতা আছে।’ ইয়াৰ বিকল্প হিচাপে তেওঁ ভাবে, বঙালী সংখ্যাগৰিষ্ঠতা থকা ত্ৰিপুৰাৰ সৈতে এই জিলাখনক একত্ৰিত কৰিব পাৰি। তথাপিও মোৰ সন্দেহ হয়, ত্ৰিপুৰাৰ বঙালী আৰু জনজাতীয়সকলে কাছাৰৰ বঙালী সকলক আদৰি নলবও পাৰে। সেয়েহে একমাত্ৰ বিকল্প হৈছে কাছাৰক কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল হিচাপে গঢ়ি তোলা। ভি. ভেংকটৰাৱে এই বিভাজন যিমান দূৰ সম্ভৱ সোনকালে হোৱাটো বিচাৰে আৰু তেওঁ আশাবাদী যে কাছাৰক এখন কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল হিচাপে গঠন কৰাৰ পাছত, ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত থকা বঙালীসকলে অসমীয়াৰ প্ৰতি থকা তেওঁলোকৰ দৃষ্টিভংগী পৰিৱৰ্তন কৰিব পাৰে আৰু অসমীয়া ভাষাক সকলো পৰ্যায়তে শিক্ষাদান আৰু পৰীক্ষাৰ মাধ্যম হিচাপে গ্ৰহণ কৰিব পাৰে।’

দ্বিতীয়তে, ১৯৮৩ চনৰ ২৯ মাৰ্চ তাৰিখে ইণ্ডিয়ান এক্সপ্ৰেছ কাকতৰ সম্পাদকলৈ লিখা এখন চিঠিত জে. এন. চৌধুৰী নামৰ জনৈক শিক্ষকে কাছাৰৰ বাবে এখন পৃথক বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দাবী কৰিছিল। এই যুক্তি আগবঢ়োৱাৰ অন্তৰালত থকা পৰিস্থিতিটো হ’ল যে বিদেশী নাগৰিকৰ প্ৰশ্নত হোৱা আন্দোলনৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত ১৯৮০-৮৪ ৰ সময়ছোৱাত অসম মাধ্যমিক শিক্ষা পৰিষদ আৰু গুৱাহাটী তথা ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ে পৰিচালনা কৰা বিভিন্ন পৰীক্ষাসমূহ পিছুৱাই দিয়া হয় আৰু তাৰ ফলত কেইবাটাও মূল্যবান শৈক্ষিকবৰ্ষ নষ্ট হয়। কাছাৰৰ ছাত্ৰসমাজে যিহেতু এই আন্দোলন কেতিয়াও সমৰ্থন কৰা নাছিল সেয়েহে চৌধুৰীয়ে যুক্তি আগবঢ়াইছিল যে তেওঁলোকক ইয়াৰ বাবে এই ‘গধুৰ মূল্য’ দিবলৈ বাধ্য কৰোৱা উচিত নহ’ব আৰু তেওঁলোকৰ বাবে এক পৃথক মাধ্যমিক আৰু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শিক্ষা ব্যৱস্থা গঠনৰ জৰিয়তে এই সমস্যা সমাধান কৰিব পৰা যায়। ‘ভাষিক সংখ্যালঘু তথা জনজাতীয় লোকসকলে চলাই থকা কলেজসমূহ প্ৰস্তাৱিত কাছাৰ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধীনস্থ হোৱাৰ বিকল্প আগবঢ়াব পাৰি— যিটোৱে শিক্ষাদানৰ মাধ্যম—এই অতি সংবেদনশীল আৰু আৱেগিক প্ৰশ্নটো সৰ্বকালৰ বাবে সমাধা কৰিব’ বুলি কৈ চৌধুৰীয়ে নিজৰ সহানুভূতি প্ৰকাশ কৰিছিল। অন্য কথাত, বঙালীসকলে অসমৰ পৰা কাছাৰৰ পৃথকীকৰণৰ দাবী নুতুলিব, কিন্তু তেওঁলোকে অসমত বঙালী ভাষিক আত্মপৰিচয়ৰ বিকাশ সাধন বিচাৰিব।’ সৰ্বশেষত, অসমীয়াসকলে কাছাৰক অসমৰ সম্পদৰ ওপৰত এক বিস্তীৰ্ণ বোজা বুলি ভাবে আৰু সেয়েহে তেওঁলোকৰ বেছি সংখ্যকেই এই পৃথকীকৰণক বোজাৰ পৰা মুক্তি পোৱা বুলি আদৰণি জনাব।’ যি কি নহওক, এই দৃষ্টিভংগীৰ পৰিৱৰ্তন হ’বলৈ ধৰিছে আৰু এজন সাংবাদিক তথা লিখক সতীশ কাকতিয়ে শুদ্ধভাৱেই অসমীয়া উচ্চশ্ৰেণীটোৰ অনুভূতিক অৱগত কৰি কৈছে, ‘কাছাৰক বাহিৰ কৰি দিলেই সকলো সমস্যাৰ ওৰ পৰিব বুলি কোৱা কথাষাৰ অতি বেছি

সৰলীকৰণ’। তেওঁ অনুভৱ কৰে যে গোটেই প্ৰশ্নটোক পাহাৰীয়া জিলা দুখন (কাৰ্বি আংলং আৰু উত্তৰ কাছাৰ) নিৰৱছিন্নভাৱে অসমৰ সতে একেলগে থকা আৰু ভৈয়ামৰ জনজাতিসকলে উদয়াচলৰ বাবে কৰা দাবীৰ প্ৰেক্ষাপটত বিচাৰ কৰি চাব লাগিব। কাকতিয়ে তেওঁৰ বক্তব্যৰ সামৰণি মাৰি কৈছে, ‘অসমৰ এটা অঞ্চলৰ পৃথকীকৰণ ৰাজ্যখনক অথবা ওলাই যাব বিচৰা অংশটোক বিপৰ্য্যস্ত কৰি তোলা প্ৰতিকূলতাসমূহৰ সমাধান সূত্ৰ নহয়’ আৰু ‘অধিক বিভাজনৰ কথা ভবাতকৈ অসমৰ বৰ্তমানৰ ভৌগোলিক চৰিত্ৰ অক্ষুণ্ণ ৰাখিয়েই এই সমস্যাসমূহৰ সমাধানৰ প্ৰয়াস চলোৱা উচিত হ’ব।’^৯

মোৰ বোধেৰে এখন পৃথক কাছাৰে সাধাৰণ জনসাধাৰণৰ কোনো উন্নতি সাধন নকৰিব আৰু বৰ্তমানৰ কাছাৰ জিলাৰ অভ্যন্তৰত থকা ধৰ্মীয় তথা নৃগোষ্ঠীয় ভিন্ন আভ্যন্তৰীণ সংঘাতসমূহেও ক্ৰমান্বয়ে নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব নোৱাৰা এক অৱস্থা লাভ কৰিব আৰু পৰিণতিত যিকোনো ধৰণৰ অৰ্থপূৰ্ণ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন বাধাগ্ৰস্ত হ’ব। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ বঙালীসকলে কাছাৰৰ পৃথকীকৰণৰ প্ৰতি কেনেদৰে প্ৰতিক্ৰিয়া প্ৰকাশ কৰিব— তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি গ্ৰহণ কৰিব নে, এক পৃথক বঙালী সত্ত্বাৰে তেওঁলোকে নিজকে এটা সৰু গোটত সংগঠিত কৰিব আৰু সেই আত্মপৰিচয় বৰ্তাই ৰখাৰ একমাত্ৰ অৱলম্বন বুলি বঙালী ভাষাটোকে সাবটি ধৰি থাকিব? ভি. ভেংকটাৰাৱে যিয়ে নাভাবক কয়, বঙালীসকলে, বিশেষকৈ হিন্দু বঙালীসকলে তেওঁলোকৰ নিজা ভাষা এৰি অসমীয়া গ্ৰহণ নকৰে। এই কথা কোনেও অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰে যে দেশৰ অন্য যিকোনো দুটা ভাষাতকৈ অসমীয়া আৰু বঙালী ইটোৰ লগত সিটো বেছি ঘনিষ্ঠ; কিন্তু বহুতো ঐতিহাসিক, ভৌগোলিক আৰু দৃষ্টিভংগীগত কাৰকৰ বাবে, বিহাৰ বা উত্তৰ প্ৰদেশত তেওঁলোকে হিন্দী ভাষাটো গ্ৰহণ কৰাৰ দৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত বঙালী ভাষিক ব্যক্তিহুই অসমীয়া ভাষাৰ সপক্ষে নিজৰ স্থান এৰি দিয়াৰ সম্ভাৱনা খুবেই কম। এই লক্ষণসমূহৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত, কাছাৰৰ পৃথকীকৰণে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত অসমীয়া আৰু বঙালীসকলৰ মাজত হিংস্ৰ শত্ৰুতাৰ সূত্ৰপাত ঘটোৱাৰ সম্ভাৱনা আছে।^{১০} অন্যহাতে উদয়াচল ৰাজ্য আৰু আহোম ৰাজ্যৰ হকে উঠা দাবীৰ প্ৰেক্ষাপটত এনে পৰিস্থিতিয়ে অসমক সম্পূৰ্ণভাৱে খণ্ড বিখণ্ড হোৱাৰ দিশে লৈ যাব। এতিয়া বাকী দাবীবিলাকৰ পৰ্যালোচনা কৰা যাওক।

আহোমসকলে ১৮২৬ চনত শাসন কৰাৰ অধিকাৰ হেৰুৱাবৰে পৰা সমৃদ্ধি লাভ কৰিব পৰা নাই। নিসন্দেহে বৃটিছসকলে অভিলেখ সংখ্যক পূৰ্বৰ শাসক তথা ডা-ডাঙৰীয়াক সামান্য পেন্সন দিছিল, কিন্তু তেওঁলোকৰ অৱনতি অব্যাহত আছিল। ওঠৰশ একচল্লিশ চনত দাস প্ৰথাৰ নিৰ্মূল সাধন কৰা হৈছিল তথা খেল ব্যৱস্থাৰ অধীনত আহোমসকলে মুক্ত শ্ৰম আদায়ৰ যি সুবিধা পাইছিল তাকো উঠাই লোৱা হৈছিল। এইবোৰে তেওঁলোকক অৰ্থনৈতিকভাৱে প্ৰচণ্ড আঘাত কৰিলে। আহোমসকলে তেওঁলোকৰ সতি-সন্ততিসকলক ইংৰাজী মাধ্যমৰ স্কুললৈ নপঠিয়াইও ভুল কৰিলে।

ইয়াৰ ফলত তেওঁলোকে প্ৰশাসনৰ চাকৰিবোৰে নোপোৱা হ'ল আৰু সেইবোৰ প্ৰথমে বঙালীসকলৰ হাতলৈ, আৰু পাছলৈ এসময়ত আহোমসকলৰ তলত কেৰাণীৰ কাম কৰা থলুৱা হিন্দুসকলৰ হাতলৈ গ'ল। বৃটিছ শাসনৰ সমগ্ৰ সময়ছোৱাত, ১৮২৬ ৰ পৰা ১৯৪৭ চনলৈ, বঙালীসকলে প্ৰশাসনত প্ৰভাৱশালী স্থান অধিকাৰ কৰিছিল। চাদুল্লাৰ পাছত ১৯৪৬ চনত গোপীনাথ বৰদলৈয়ে অসমৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী হিচাবে কাৰ্যভাৰ লোৱাৰ পাছতহে হিন্দু অসমীয়াসকলৰ পথ মুকলি হ'ল। ৰাজনীতি, প্ৰশাসন আৰু পাছলৈ অৰ্থনৈতিক সা-সুবিধাৰ ওপৰত বৰ্ণহিন্দুসকলৰ আধিপত্য ১৯৭১ চনলৈকে অব্যাহত থাকিল। উনৈশ শ বাসন্তৰ চনৰ জানুৱাৰী মাহত শৰৎ চন্দ্ৰ সিংহক অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী হিচাবে নিযুক্তি দিয়াৰ লগে লগে ৰাজনৈতিক ক্ষমতা পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহৰ হাতলৈ হস্তান্তৰিত হ'ল, কিন্তু অসমৰ প্ৰশাসন আৰু অৰ্থনীতিৰ ওপৰত বৰ্ণহিন্দুসকলে তেওঁলোকৰ আধিপত্য বৰ্তাই ৰাখিলে। অসমত জনতাপাৰ্টিৰ শাসনে কম সময়ৰ বাবে বৰ্ণহিন্দুসকলৰ হাতত ৰাজনৈতিক ক্ষমতা পুনৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে আৰু ৰাজনৈতিক ক্ষমতাৰ বাবে হোৱা যুঁজখন 'বিদেশী নাগৰিক'ৰ প্ৰশ্নক কেন্দ্ৰ কৰি হোৱা আন্দোলনৰ মাজলৈ প্ৰবেশ কৰিলে।

উনৈশ শ সাতষষ্ঠি চনত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দ্বাৰা অসমৰ পুনৰগঠনৰ বাবে আগবঢ়োৱা প্ৰস্তাৱৰ ফলত, পাহাৰ অঞ্চলৰ উপৰিও ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাতো পৃথক ৰাজ্য গঠনৰ বাবে বিভিন্ন গোট সামাজিক-নৃগোষ্ঠীয় ব্যক্তিত্ব প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ ধৰিলে। ইয়াৰ আটাইতকৈ চমকপ্ৰদ প্ৰকাশ ঘটিছিল, ছশ বছৰকাল অসমত ৰাজত্ব কৰা আৰু অসমীয়া ভাষা তথা হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কৰা উজনি অসমৰ আহোমসকলৰ মাজত। আহোম আৰু সহযোগী নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহে তেওঁলোকৰ সংস্কৃতি আৰু পৰম্পৰাক বহিৰাগতৰ ৰাজনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক আগ্ৰাসনৰ পৰা সুৰক্ষা দিবৰ বাবে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ প্ৰতি আহ্বান জনালে। এই 'বহিৰাগত'ই অন্যসকলৰ লগতে সেইসকল বৰ্ণহিন্দুকো সাঙুৰি লৈছিল, যিসকলৰ পূৰ্বপুৰুষ আহোম শাসকসকলৰ পুৰোহিত, শিক্ষক তথা বিষয়ববীয়া আছিল। উনৈশ শ সাতষষ্ঠি চনৰ ২৮ মে তাৰিখে আহোম স্বৰ্গদেউসকলৰ ৰাজধানী গড়গাৱঁত বহা আহোম প্ৰতিনিধিসকলৰ এখন সভাই 'উজনি অসম পৃথক স্বায়ত্তশাসিত গোট' দাবী কৰি এটা প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰিছিল; আৰু এবছৰৰ পিছত এই দাবীক এখন পৃথক ৰাজ্যৰ দাবীলৈ পৰিৱৰ্তন কৰিছিল। তেওঁলোকৰ দাবীসমূহ গ্ৰহণযোগ্য কৰি তুলিবৰ বাবে চেষ্টা চলাই থকা আহোমসকলৰ ৰাজনৈতিক সংগঠনটোৰ নাম দিয়া হৈছে 'উজনি অসম ৰাজ্য পৰিষদ'।

আহোমসকল অন্যান্য পিছপৰা জাতিসমূহৰে এটা অংশ, কিন্তু তেওঁলোকৰ অতীত ঐতিহ্যৰ ভিত্তিত তেওঁলোকৰ এক বিশিষ্ট স্থান আছিল আৰু তেওঁলোকে নিজৰ কাৰণেও এখন পৃথক ৰাজ্যৰ ধাৰণাটোৰো প্ৰসাৰ ঘটাইছিল। কিন্তু এই পৃথকীকৰণৰ দাবী কৰি থকাৰ মাজতে অতি বাস্তৱতাৰে তেওঁলোকে আকৌ চাকৰি তথা চৰকাৰী ঠিকা-ঠুকলিত

সংৰক্ষণৰ সুবিধা লবলৈ ‘অনুসূচিত জনজাতিৰ’ মৰ্যাদাও বিচাৰিছে। আহোমসকলৰ বাস্তৱধৰ্মিতাৰ বাবেই, উজনি অসম ৰাজ্য পৰিষদে নিৰ্বাচনত বিশেষ সফলতা দেখুৱাব নোৱাৰিলেও, শাসনত থকা দলবিলাকত—১৯৭৭-৭৯ ত জনতাত আৰু তাৰ পাছত কংগ্ৰেছ (আই)ত—তেওঁলোকে লেখত লবলগীয়াকৈ প্ৰতিনিধিত্ব পাই আহিছে। প্ৰাক্তন মুখ্যমন্ত্ৰী হিতেশ্বৰ শইকীয়া এজন আহোম আছিল। সেয়েহে যথার্থভাৱেই এনে এক সিদ্ধান্তত উপনীত হ’ব পৰা যায় যে যেতিয়ালৈ আহোমসকলক চৰকাৰত গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান দিয়া হ’ব, তেতিয়ালৈ আহোমলেও বা তেনেকুৱা অন্য দাবী জীৱন্ত হৈ থাকিলেও সেইবোৰৰ সমৰ্থনত শক্তিশালী হেঁচা প্ৰয়োগ কৰা নহ’ব।

‘উদয়াচল’

উদয়াচল ৰাজ্যৰ বাবে হোৱা দাবীয়ে একমাত্ৰ নৃগোষ্ঠীয় বিবেচনাৰ ভিত্তিত বড়ো কছাৰী জনজাতিসকলৰ বাবে অসমত এটা পৃথক ৰাজনৈতিক গোটৰ দাবী কৰে। ভৌগোলিকভাৱে ই অসমৰ লক্ষীমপুৰ, গোৱালপাৰা, কামৰূপ আৰু দৰং জিলাৰ উত্তৰাঞ্চল সাঙুৰি ল’ব বিচাৰে। এই আন্দোলনৰ নেতৃত্ব বহন কৰিছে ‘ভৈয়াম জনজাতি পৰিষদ, অসম’ নামৰ এটা জনজাতীয় ৰাজনৈতিক সংগঠনে। ৰাজ্যিক বিধানসভাত ভৈয়াম জনজাতি পৰিষদ, অসমে, উজনি অসম ৰাজ্য পৰিষদতকৈ সদায়ে বেছি প্ৰতিনিধিত্ব লাভ কৰি আহিছিল। একে সময়তে, আহোমসকলৰ দৰেই বড়ো কছাৰী সকলেও কংগ্ৰেছ (আই) দলত সন্তোষজনক প্ৰতিনিধিত্ব লাভ কৰিছিল, আৰু বিগত বছৰবোৰত ৰাজ্যিক কেবিনেটতো প্ৰতিনিধিত্ব লাভ কৰিছিল। বড়ো কছাৰীসকল অসমৰ এটা বৃহৎ নৃগোষ্ঠীয় গোট আৰু ১৯৭১ চনৰ লোক পিয়লত দেখুওৱা মতে তেওঁলোকৰ জনসংখ্যা আধা নিযুত।

অসমৰ নিচিনাকৈ ভাৰতবৰ্ষৰ অন্য ক’তোৱেই ভাষা ইমান বিতৰ্কমূলক ৰাজনৈতিক প্ৰশ্ন হৈ উঠা নাছিল। অসমীয়াক ৰাজ্যখনৰ চৰকাৰী ভাষা বুলি ১৯৬০ চনত ঘোষণা কৰাৰ লগে লগেই বঙালী আৰু পাহাৰীয়া জনজাতিসকলৰ উপৰিও বড়োসকলেও প্ৰতিবাদ কৰিলে আৰু তেওঁলোক (বড়োসকল) কেন্দ্ৰীভূত হৈ থকা অঞ্চলসমূহত বড়োভাষা প্ৰয়োগৰ দাবী জনালে। বড়ো সাহিত্য সভা (১৯৫২ চনত গঠিত হোৱা) এই প্ৰশ্নত সক্ৰিয় হৈ উঠিল আৰু এই সভাৰ তথা ইয়াৰ ৰাজনৈতিক অংগ, ভৈয়াম জনজাতি পৰিষদ, অসমৰ প্ৰচেষ্টাৰ ফলশ্ৰুতিত, ১৯৬৮ চনৰ এপ্ৰিল মাহত যথেষ্টভাৱে উন্নত বড়োভাষাক এই অঞ্চলত মাধ্যমিক পৰ্যায়লৈকে শিক্ষাদানৰ মাধ্যম হিচাপে গ্ৰহণ কৰা হ’ল। এই সময়ৰ অন্য এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনা আছিল বড়োসকল অসমীয়া লিপি গ্ৰহণ কৰিবলৈ অমান্তি হোৱা আৰু ৰোমান লিপি গ্ৰহণ কৰিবৰ বাবে তেওঁলোকে হেঁচা প্ৰয়োগ কৰা। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ আত্মীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ ওপৰত এই ঘটনাৰ দীৰ্ঘদিনীয়া প্ৰভাৱ পৰিছিল। অৱশ্যে ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী ইন্দিৰা গান্ধীৰ হস্তক্ষেপত ১৯৭৫ চনৰ

১২ এপ্ৰিল তাৰিখে বড়োসকলে এই দাবী ত্যাগ কৰে আৰু তাৰ পৰিবৰ্তে দেৱনাগৰী লিপি গ্ৰহণ কৰে। যদিওবা দেৱনাগৰী লিপিye বড়োসকলক অসমীয়াসকলৰ পৰা তেওঁলোকৰ ভাষাৰ নিজস্বতা বৰ্তাই ৰখাত সহায় কৰিব আৰু আৱেগিকভাৱে হিন্দীভাষিক অঞ্চলৰ সৈতে ঘনিষ্ঠ কৰি তুলিব, কিন্তু ই নিশ্চিতভাৱেই ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ বাবে ৰহণীয়া সমাজখনত বড়োসকলৰ আত্মীকৰণত বাঘাত জন্মালে।

বড়োসকল প্ৰধানতঃ কৃষক শ্ৰেণীৰ লোক আৰু বৃটিছৰ শিক্ষাৰ প্ৰতি তেওঁলোকে কোনোধৰণৰ অনুৰাগ দেখুওৱা নাছিল। সেয়েহে, বহু পলমকৈ, ১৯৩৬ চনতহে তেওঁলোকৰ মাজৰ পৰা প্ৰথমজন স্নাতক ওলাইছিল। অভিবাসী মুছলিম, অসমীয়া বৰ্ণহিন্দু তথা নেপাল আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ অন্যান্য ৰাজ্যৰ পৰা অহা প্ৰব্ৰজনকাৰীৰ হাতলৈ যোৱা তেওঁলোকৰ ভূমিৰ হস্তান্তৰকৰণক লৈ বড়োসকল যথেষ্ট উদ্ভিগ্ন। উনৈশশ বাসন্তৰ চনত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ ওচৰত দাখিল কৰা এখন স্মাৰক পত্ৰত, ভৈয়াম জনজাতি পৰিষদ, অসমে, ভৈয়ামৰ জনজাতিসকলক তেওঁলোকৰ নিজৰ ভূমিতেই ক্ৰমান্বয়ে আৰু পৰিকল্পিতভাৱে উৎখাত কৰা হৈছে বুলি আৰু 'অসমীয়াভাষী লোকৰ আধিপত্য থকা প্ৰশাসনৰ মাহী অহিৰ আচৰণে, তেওঁলোকক ৰাজ্যখনৰ দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ নাগৰিকৰ শাৰীলৈ অৱনমিত কৰিছে' বুলি আপত্তি তুলিছিল। উনৈশশ তিৰাশী চনৰ আগষ্ট মাহত পি.টি.চি.এৰ নেতাসকলে প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰি কৈছিল যে ১৯৮৩ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত হোৱা জনজাতিলোকৰ গণহত্যা হৈছে তেওঁলোকক এই কথাত পতিয়ন নিয়াইছে যে অসমত তেওঁলোকৰ কোনো স্থান নাই আৰু সেয়েহে প্ৰধানকৈ ভৈয়াম জনজাতিসকলক লৈ তেওঁলোকৰ এটা নিজা কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল থকাটো আনিবাৰ্য হৈ পৰিছে।"

জনজাতীয় অঞ্চল আৰু খণ্ডৰ কাৰণে প্ৰযোজ্য অসম ভূমি ৰাজহ নিয়ন্ত্ৰণ অধিনিয়মৰ অজনজাতীয় লোকক চৰকাৰৰ উদ্ভূত মাটি দখলত বাধা আৰোপ কৰা বৰ্তমানৰ ব্যৱস্থাবলীয়ে কোনো সফলতা লাভ কৰিব পৰা নাই। স্বাধীনতাৰ ঠিক পিছতেই জনজাতীয় অঞ্চল আৰু খণ্ড গঠনে, ভৈয়ামৰ জনজাতীয় লোকসকলে অনুভৱ কৰি অহা আৱশ্যকতাৰ আনুষ্ঠানিক ৰূপ দিছিল আৰু থলুৱা নেতৃত্বই অতি সুস্থ চিন্তাভাৱনাৰে এনে ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিছিল। জনজাতীয় লোকৰ ভূমি বহিৰাগতসকলৰ হাতলৈ হস্তান্তৰিত হোৱা প্ৰক্ৰিয়াটো যাতে বন্ধ কৰিব পৰা যায় আৰু ভৈয়ামৰ জনজাতিসকলক যাতে আৰু বেছি ভিতৰ অঞ্চললৈ ঠেলি পঠিওৱাটো ৰোধ কৰিব পাৰি, সেই উদ্দেশ্যৰে ১৯৪৭ চনত এই ব্যৱস্থাসমূহ অসম ভূমি ৰাজহ অধিনিয়মৰ সৈতে সংযোজিত কৰা হৈছিল। এই ব্যৱস্থাসমূহ থকা সত্ত্বেও, জনজাতীয়সকলৰ ভূমি নিৰ্বিয়ে অভিবাসী মুছলিম, নেপালী আৰু বৰ্ণহিন্দুসকলৰ দখললৈ গৈয়েই থাকিল। তিৰাশী চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত অসমত সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ সূচী ঘোষণা কৰাৰ লগে লগে সংঘটিত হোৱা হিংসা প্ৰধানকৈ অসমীয়াসকললৈ হোৱা ভূমি হস্তান্তৰকৰণৰেই ফলশ্ৰুতি। এই বঞ্চনাই,

নিৰ্বাচনৰ সপক্ষে আৰু বিপক্ষে প্ৰচাৰ চলি থকা এক গণগোলীয়া পৰিবেশৰ সুযোগ লৈ, দৰং জিলাৰ গহপুৰত বৃহৎ সংখ্যক অসমীয়া বৰ্ণহিন্দু লোকক হত্যা কৰিবৰ বাবে বড়োসকলক প্ৰৰোচিত কৰিলে। ঠিক সেইদৰে, বড়োসকলৰ দ্বাৰা সমৰ্থিত লালুংসকল, আৰু বৰ্ণহিন্দু অসমীয়াসকলে নগাওঁ জিলাৰ নেলীত, অসমৰ ইতিহাসত পূৰ্বতে কেতিয়াও সংঘটিত নোহোৱা মাত্ৰাত অভিবাসী মুছলিমসকলক গণহত্যা কৰিছিল। সেয়েহে এই ভূমি হস্তান্তৰকৰণ প্ৰক্ৰিয়াটোক সূক্ষ্মভাৱে পৰ্যবেক্ষণ কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে।

চমুকৈ কবলৈ গ'লে এই সমস্যাৰ গুৰিতে হ'ল নিজৰ পছন্দ মতে ক'লনি আৰু কোঠালীত বসবাস কৰাৰ প্ৰৱণতা। মানুহে নিজা গোষ্ঠীৰ মাজতে সংস্থান বিচাৰে, তেওঁলোকৰ সামাজিক জীৱন নিজৰ গোষ্ঠীৰ মাজতে আবদ্ধ কৰি ৰাখিব খোজে। সেয়েহে সন্ত্ৰাস্তসকলক এক বহল ধাৰণাৰ সৈতে পৰিচিত কৰি তোলাৰ আৱশ্যকতা আছে, যাতে তেওঁলোকে যেতিয়া অসমীয়া সংস্কৃতিৰ কথা কয়, ইয়াৰ দ্বাৰা তেওঁলোকে ইয়াক এখন মিশ্ৰিত সমাজৰ উন্নয়নৰ এক জীৱন্ত আৰু সৃষ্টিশীল প্ৰক্ৰিয়া বুলি বুজি উঠে। ভাষাৰ প্ৰশ্নটো বিৰোধৰ অন্য এক প্ৰধান আধাৰ। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ বৰ্ণহিন্দুসকলৰ মতে, ভৈয়ামৰ জনজাতিসকলে অসমীয়া লিপি গ্ৰহণ কৰিব লাগে। কিন্তু মিচিংসকলে ৰোমান লিপি গ্ৰহণ কৰিলে আৰু বড়োসকলে বাছি ললে দেৱনাগৰী লিপি। ভৈয়ামৰ জনজাতিবোৰে অসমীয়া লিপি নাকচ কৰাটোৱে অসমীয়াসকলক নিৰাশ কৰি তুলিলে, কাৰণ, জনজাতিসকলৰ সমৰ্থন অবিহনে বঙালীভাষী লোকেৰে ঠাহ খাই থকা অসমত এওঁলোক (অসমীয়াসকল) সংখ্যালঘু হৈ পৰিব। বড়ো সাহিত্য সভা আৰু অসম সাহিত্য সভাৰ মাজত এক অৰ্থপূৰ্ণ সম্পৰ্ক গঢ়ি তুলিব পাৰিলে ই বৰ্ণহিন্দু আৰু বড়োসকলৰ মাজত এক ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক গঢ়ি তোলাত সহায় কৰিব। এই কথা সঁচা যে তেওঁলোকক (বড়োসকলক) অৱজ্ঞা কৰাৰ বাবে বড়োসকলৰ অসমীয়া সন্ত্ৰাস্তসকলৰ বিৰুদ্ধে ক্ষোভ আছে। কোকৰাঝাৰ জিলাৰ এজন বড়ো শিক্ষকে মোক কৈছিল যে অধিক মনোযোগ আৰু বড়োসকলৰ বাবে উৎকৃষ্টতৰ সা-সুবিধা পাবলৈকে উদযাচলৰ প্ৰশ্নটো উত্তেজকভাৱে সৃষ্টি কৰা হৈছিল। তেওঁলোকৰ মাজলৈ যদি এই প্ৰশ্নবোৰ এৰি দিয়া যায়, দেখা যাব যে বেছি সংখ্যক বড়োলোকেই এখন পৃথক বড়ো ৰাজ্য সম্পৰ্কে সচেতন নহয় অথবা অসমীয়া বৰ্ণহিন্দুসকলৰ সৈতে সম্পৰ্ক ছেদ কৰাৰ বাবেও তেওঁলোক ইচ্ছুক নহয়।

অসমত অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণী উপকৰণ

উনবিংশ শতিকাত ভাৰতীয় সমাজত হোৱা পৰিৱৰ্তনসমূহৰ এক প্ৰধান উৎস আছিল ইংৰাজী শিক্ষা। ১৮২৬ চনত অসম বৃটিছ সাম্ৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্ত হোৱাৰ পাছত, আহোম, চুতীয়া, মৰাণ, মটক, ৰাজবংশী আৰু কোঁচ আদি অসমৰ শাসক সন্ত্ৰাস্তসকলে ইংৰাজী শিক্ষাক গোলামী আৰু পৰাধীনতাৰ প্ৰতীক বুলি গণ্য কৰিছিল আৰু তেওঁলোকে নিজে

বিৰত থকাৰ উপৰিও, শিক্ষাৰ নবা বান্ধাটোৰ পৰা তেওঁলোকৰ সম্ভাৱনাসকলকো বিৰত ৰাখিছিল। এই 'ৰাজকীয় জটিল মানসিকতা'ই ইয়াৰ সৈতে জড়িত গোষ্ঠীসমূহৰ অৰ্থনীতিৰ ওপৰত বিপৰীতমুখী প্ৰভাৱ পেলাইছিল আৰু তেওঁলোকক ভৱিষ্যৎ সামাজিক অনগ্ৰসৰতাৰ দিশে লৈ গৈছিল তথা ক্ষমতাৰ নতুন কেন্দ্ৰসমূহৰ পৰা আঁতৰাই আনিছিল। অঞ্চলটোৰ ভৌগোলিক প্ৰতিকূলতা তথা সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ পৰা বিৰত থকাৰ বাবে এই শাসক সম্ভ্ৰান্তসকলে লোৱা দৃঢ় স্থিতিয়ে প্ৰথম অৱস্থাত আনকি উদ্যোগী মিশ্যনাৰীসকলৰ শৈক্ষিক প্ৰয়াসসমূহকো উদামহীন কৰি তুলিছিল। যি কি নহওক, বিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিৰেপৰা পূৰ্বৰ শাসক সম্ভ্ৰান্তসকলৰ নতুন প্ৰজন্ম এটাই তেওঁলোকৰ ল'ৰাছোৱালীক মিশ্যনাৰী স্কুললৈ পঠাবলৈ আৰু তেওঁলোকৰ অনগ্ৰসৰ অৱস্থাৰ উন্নতি সাধনৰ সৈতে জড়িত দাবীসমূহ জিলা বিষয়াসকলৰ আগত উত্থাপন কৰিবৰ বাবে পতিয়ন নিয়াবলৈ প্ৰচেষ্টা চলাইছিল।

স্বাধীনতাৰ বাবে হোৱা আন্দোলনে সামাজিক প্ৰগতিৰ হকে থকা এই গোটিসমূহৰ অংগীকাৰক শক্তিশালী কৰি তোলাত সহায় কৰিলে।^{১০} পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহৰ উন্নয়নৰ বাৱস্থাৱলী সন্নিৱিষ্ট কৰা ভাৰতীয় সংবিধানৰ ৩৪০ অনুচ্ছেদে এই অংগীকাৰৰে প্ৰতিফলন ঘটাইছে। উনৈশ শ তেপন্ন চনত ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহৰ এখন আয়োগ গঠন কৰি দিয়া হৈছিল আৰু ১৯৫৫ চনত আয়োগে ইয়াৰ প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিছিল। এই আয়োগে অসমৰ সৰ্বমুঠ ২৩টা গোষ্ঠীক 'অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহ'ৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছিল আৰু অসম চৰকাৰে ইতিমধ্যে এই সংখ্যা ৩০ লৈ বৃদ্ধি কৰিছে।^{১১}

এই শ্ৰেণীবদ্ধকৰণৰ এক সামাজিক গুৰুত্ব তথা বহুতো সূক্ষ্ম দিশ আছে। প্ৰথমতে, এটা দশকৰ পৰা আৰম্ভ কৰি ছটা শতিকা পৰ্যন্ত অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চল শাসন কৰা পূৰ্বৰ সম্ভ্ৰান্তসকলক মাত্ৰ ডেৰটা শতিকাৰ ভিতৰতে এনেকুৱা এক সামাজিক-আৰ্থিক পৰ্যায়লৈ অৱনমিত কৰা হ'ল, য'ত তেওঁলোকক চাকৰিৰ বাবে আইনগত সংৰক্ষণ আৰু জীৱনৰ অন্য ক্ষেত্ৰসমূহত সুৰক্ষা দিয়াটো আৱশ্যকীয় হৈ উঠিল। দ্বিতীয়তে, অসম চৰকাৰে এই ৩০টা পিছপৰা শ্ৰেণীৰ ভিতৰত, চাহবাগানৰ মজদুৰসকলকে ধৰি সাতটা শ্ৰেণীক 'অধিক পিছপৰা শ্ৰেণী' হিচাপে ঘোষণা কৰিলে আৰু পূৰ্বৰ পাঁচটা শাসক সম্ভ্ৰান্ত শ্ৰেণীক এই শাৰীত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিলে। পূৰ্বৰ শাসক সম্ভ্ৰান্তসকলৰ ভিতৰত কেৱল আহোমসকলকহে 'অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহ'তৈ ৰখা হ'ল। সৰ্বশেষত, অনুসূচিত জাতিক সামাজিক মাত্ৰাত ওপৰলৈ অনা হ'ল আৰু তেওঁলোকক অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ সদস্যৰ মৰ্যাদা দিয়া হ'ল।

উনৈশ শ বাৱন্ন চনত ডিব্ৰুগড়ত অনুষ্ঠিত হোৱা এখন সভাত অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহৰ স্বাৰ্থৰ সুৰক্ষা আৰু প্ৰসাৰৰ বাবে পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহৰ সংস্থা গঠনৰ লগে লগে, অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহে এক প্ৰভাৱ গোষ্ঠী হিচাপে আনুষ্ঠানিকতা লাভ কৰে। সমগ্ৰ ৰাজ্যৰ অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহৰ প্ৰথম বাৰ্ষিক সভাখন ১৯৫৯ চনৰ

৩ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে ডিব্ৰুগড়ত অনুষ্ঠিত হয় আৰু এই সভাতে পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহৰ সংস্থাক, 'সদৌ অসম অনান্য পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহৰ সংস্থা' নামেৰে নতুনকৈ নামকৰণ কৰা হয়। এই নতুন সংস্থাটোৱে যথেষ্ট উদ্যমেৰে ইয়াৰ অন্তৰ্ভুক্ত বিভিন্ন শ্ৰেণীসমূহক সংগঠিতকৰণৰ হকে কাম আৰম্ভ কৰে আৰু ১৯৬০ চনত নগাঁৱত, ১৯৬১ চনত শ্বিলঙত, ১৯৬৬ চনত শিৱসাগৰত আৰু ১৯৬৯ চনত কোকৰাঝাৰত বছেৰেকীয়া সন্মিলন অনুষ্ঠিত কৰে। এই সংস্থাটোৱে লাহে লাহে ইয়াৰ কৰ্মসূচীৰ প্ৰসাৰ সাধন কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু ১৯৭১ চনত অভিযোগ উত্থাপন কৰিলে যে ৰাজ্যখনত অনান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ লোকৰ সংখ্যা প্ৰায় ৭০ শতাংশ হোৱা সত্ত্বেও, ৰাজ্য চৰকাৰত এই শ্ৰেণীৰ গেজেটেড বিষয়াৰ অনুপাত মাত্ৰ ৩.৬৩ শতাংশ, আৰু চতুৰ্থ শ্ৰেণীৰ কৰ্মচাৰীৰ অনুপাত মাত্ৰ ৩২.৬ শতাংশ। সংস্থাই এই 'বিসংগতিসমূহ' দূৰ কৰিবৰ বাবে শুধৰণিমূলক বাৱস্থা গ্ৰহণৰ, অভিযান্ত্ৰিক, চিকিৎসা আৰু কৃষি মহাবিদ্যালয়/বিশ্ববিদ্যালয়ত অনান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ কাৰণে আনুপাতিক আসন সংৰক্ষণৰ, গাওঁ পঞ্চায়তৰ পৰা সংসদলৈকে উচিত প্ৰতিনিধিত্ব প্ৰদানৰ আৰু অনান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ ভূমিহীন লোকক অগ্ৰাধিকাৰ ভিত্তিত ভূমি আৱণ্টন দিবৰ বাবে দাবী জনালে। কংগ্ৰেছ দলৰ কেন্দ্ৰীয় নেতৃত্বৰ এক আকস্মিক পদক্ষেপত, ১৯৭২ চনৰ আৰম্ভণিতে ৰাজ্যখনৰ মুখ্যমন্ত্ৰীত্বৰ পদবী এজন বৰ্ণহিন্দু মহেন্দ্ৰ মোহন চৌধুৰীৰ হাতৰ পৰা অনান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ এজন ৰাজবংশী লোক শৰৎ চন্দ্ৰ সিংহৰ হাতলৈ যায়।

অনান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ ৰাজনৈতিক আধিপত্যৰ প্ৰতি অসমৰ বৰ্ণহিন্দুসকলে অসন্তুষ্টি প্ৰকাশ কৰিলে। আনকি, বৰ্ণহিন্দু লোকেৰে ভৰি থকা ৰাজ্যিক প্ৰশাসনে, প্ৰথম অৱস্থাত, নতুন মন্ত্ৰীসভাক সমৰ্থন জনোৱাত বিৰোধ পথাৰি দিলে। অনাহাতে বৰ্ণহিন্দু সকলৰ দখলত থকা স্থানীয় সংবাদ মাধ্যমেও ইয়াৰ বিৰুদ্ধাচৰণ কৰিলে। বাসন্তৰ চনত সমগ্ৰ অসম জুৰি হোৱা ভাষা আন্দোলনটো আচলতে, এটা সংবেদনশীল প্ৰশ্নক চম্ভালাত সক্ষমতা আৰু বিচক্ষণতা দেখুৱাব নোৱাৰাৰ অভিযোগেৰে অনান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ মুখ্যমন্ত্ৰীজনক ক্ষমতাচ্যুত কৰাৰ এক প্ৰচেষ্টা আছিল বুলি বিশ্বাস কৰা যায়। অনান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ নেতৃত্বই সদায়ে, এই শ্ৰেণীৰে সদস্য আহোমসকলতকৈ বেলেগ পথ অনুসৰণ কৰিছিল। কিন্তু ৰাজ্যখনত উদ্ভৱ হোৱা নতুন ধৰণৰ ৰাজনীতিত, ৰাজ্যিক কোৰিনেটত হিতেশ্বৰ শইকীয়াই প্ৰতিনিধিত্ব কৰা আহোম আৰু মুখ্যমন্ত্ৰী শৰৎ চন্দ্ৰ সিংহই নেতৃত্ব দিয়া অনান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ মাজৰ দৃষ্টিভংগীৰ সমন্বয় ঘটিছিল। ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ নেতৃত্ব ১৯৭৪ চনত আহোমসকলৰ দখললৈ যোৱাৰ লগে লগে বিশ্ববিদ্যালয়খনত বৰ্ণহিন্দুসকলৰ আধিপত্যৰ অন্ত পৰিল। সেই বছৰে মাজভাগত কামৰূপ জিলা কৰ্তৃপক্ষই শান্তিৰক্ষাৰ বাবে গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হোষ্টেল খালী কৰোৱাবলৈ আৰক্ষীক আদেশ দিয়াৰ ফলত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰগোটৰ ওপৰত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি থকা বৰ্ণহিন্দুসকল যথেষ্ট অপদস্থ হৈছিল।

উনৈশ শ বাসন্তৰৰ পৰা সাতসত্তৰলৈকে এই ঘটনাসমূহ বছৰবোৰত কেন্দ্ৰীয় মন্ত্ৰী আৰু কংগ্ৰেছ দলৰ সভাপতি পদত থকা বৰ্ণহিন্দু অসমীয়া ৰাজনীতিবিদ দেৱকান্ত বৰুৱাই ৰাজ্যখনৰ ৰাজনীতিত অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ শক্তিবৃদ্ধিত উদগণি যোগাইছিল। তেওঁকেই ৰাজ্যখনত অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণী উপকৰণৰ ৰাজনৈতিকীকৰণৰ ধাৰণাৰ উদ্ভাৱক বুলি বহলভাৱে জগৰীয়া কৰা হয়।

সাতসত্তৰ চনৰ নিৰ্বাচনত কংগ্ৰেছৰ পৰাজয় হয় আৰু ১৯৭৮ চনত দলত বিভাজন ঘটে আৰু সেই সময়তে অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ নেতাসকলে ইন্দিৰা গান্ধীৰ পৰা আঁতৰি গৈ প্ৰতিদ্বন্দ্বী কংগ্ৰেছত যোগ দিয়ে। আঠসত্তৰ চনৰ ৰাজ্যিক বিধানসভাৰ নিৰ্বাচনত কংগ্ৰেছ (আই) দলৰ বিপৰ্যয় ঘটে। এই সকলো ঘটনাৰ ফলশ্ৰুতিতে অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহৰ গোটটোৱে ৰাজনৈতিক ক্ষমতা হেৰুৱাবলগীয়া হয়। ইয়াৰ পৰিণতি স্বৰূপেই আকৌ অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণী আৰু আহোম জেঁটৰ মাজতো বিভাজন ঘটে।

অসমৰ ৰাজনীতিত অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ উপকৰণ অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰু নৃগোষ্ঠীয় বৈচিত্ৰৰে পৰিপূৰ্ণ এখন সমাজত ইয়াক ৰাজনৈতিক স্থায়িত্ব প্ৰদানকাৰী এক শক্তি বুলি গণ্য কৰিব পাৰি। অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহ গঠিত হৈছে বহুতো উপাদানক লৈ। অন্যহাতে, অসমত যিহেতু জাতি-গাঁথনিটো কেতিয়াও শক্তিশালী নাছিল, সেয়েহে বিহাৰ, উত্তৰ প্ৰদেশ অথবা কৰ্ণাটকৰ দৰে অসমত পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহ গঠিত হোৱা বিভিন্ন জাতিৰ মাজৰ একতা শক্তিশালী হোৱাৰ সম্ভাৱনা নাই। তথাপিও, বৰ্তমান সময়ত অন্যান্য পিছপৰা জাতিসমূহৰ সদস্যসকল আধুনিক ঘটনা প্ৰৱাহৰ বিষয়ে অধিক সজাগ আৰু ১৯৫২-৭২ৰ সময়ছোৱাৰ ঘটনাৰাজি আৰু ১৯৭২-৭৮ৰ সময়ছোৱাত ৰাজনৈতিক ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত হোৱাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত এই শ্ৰেণীসমূহৰ ভিতৰৰে এটা গোটৰ লগত আনটো গোটৰ সামাজিকীকৰণ প্ৰবল হৈ উঠিছে। ভাষা আৰু ধৰ্মৰ ক্ষেত্ৰত বৰ্ণহিন্দু আৰু অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহৰ দৃষ্টিভংগী একে হোৱাৰ কাৰণে অনাগত বছৰবোৰত ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক প্ৰশ্নবোৰত এক উমৈহতীয়া পথৰ উদ্ভাৱ হ'ব বুলি ধাৰণা কৰিব পাৰি। অসমৰ ৰাজনৈতিক বাৰস্থাপনাত অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীসমূহৰ সংবেদনশীলতাক গুৰুত্ব দিব লাগিব আৰু বোধহয় ইয়াতেই ৰাজ্যখনৰ ৰাজনৈতিক স্থিৰতাৰ চাবিকাঠি লুকাই আছে।

টীকা

- ১। ফাইল নং P. ৪(১) ১৯৩৭, এ.আই.চি.চি ফাইল, নেহৰু সোৱৰণী সংগ্ৰহালয় আৰু পুথিভঁৰাল, নতুন দিল্লী।
- ২। মই যেতিয়া এই কথাটো এগৰাকী অসমীয়া বিদ্বানৰ আগত দাঙি ধৰিছিলো, প্ৰথমতে তেখেতে অবিস্বাস কৰা যেন দেখুৱালে আৰু তাৰ পাছত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰভুত্ব তথা

- বঙালী, হিন্দী আৰু অন্য ভাষিক গোষ্ঠীসমূহে এই প্ৰভুত্বৰ প্ৰতি সৃষ্টি কৰা প্ৰত্যাছানৰ কথা উল্লেখ কৰিলে।
- ৩। ৰাও, ভেংকট, ভি., 'North East India : Problems and Prospects, অপ্ৰকাশিত পত্ৰ, ইণ্ডিয়া ইণ্টাৰনেশ্যনেল চেণ্টাৰ, নতুন দিল্লী, ১৯৪৮, পৃষ্ঠা ৮।
- ৪। দাস, সুশান্ত কৃষ্ণ, 'Assam's Bengali Unit', The Statesman, দিল্লী, ৯ মে, ১৯৮৩।
- ৫। দাস, বি. টি., 'Separation of Cachar : A Point of View,' The Assam Tribune, গুৱাহাটী, ২৩ মে, ১৯৮৩।
- ৬। কাকতি, সতীশ চন্দ্ৰ, 'Assam's Bengali Unit,' The Statesman, দিল্লী, ১০ মে, ১৯৮৩।
- ৭। Mainstream-ৰ ২ এপ্ৰিল, ১৯৮৩ সংখ্যাত নিখিল চক্ৰৱৰ্তীয়ে অসমৰ অধিক ৰাজনৈতিক পুনৰ্গঠনৰ বিৰুদ্ধে যুক্তি আগবঢ়াইছিল : “ভৈয়াম জনজাতি গোট গঠন আৰু কাছাৰৰ পৃথকীকৰণৰ কাৰণে অসমক বিভক্ত কৰাৰ যি ধ্বনি উঠিছে, সি প্ৰকৃততে হতাশাৰহে আৰ্তনাদ। এইটো মানি লোৱাৰ অৰ্থ হ'ল শান্তিপূৰ্ণ সহাবস্থানৰ অসাধ্যতাক স্বীকাৰ কৰি লোৱা। কাৰণ এই শান্তিপূৰ্ণ সহাবস্থান হ'ল সমগ্ৰ ভাৰতসংঘকে ইয়াৰ অসংখ্য চমকপ্ৰদ বৈচিত্ৰ্যৰ সৈতে একত্ৰ কৰি ৰখা জীৱন্ত যোগসূত্ৰ। এই খণ্ড বিখণ্ড কৰণৰ প্ৰয়াসে লক্ষ লক্ষ লোকৰ স্থানচ্যুতি আৰু হত্যাৰ বক্তোজ ঘটনাৰ সৃষ্টি কৰা ১৯৪৭-ৰ ভাৰত বিভাজনৰ কৰণ ঘটনাৰ পুনৰ সূচনা কৰিব। কালিলৈ যদি কাছাৰক অসমৰপৰা পৃথক কৰা হয়, তেন্তে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত বাস কৰা হাজাৰ হাজাৰ লোকৰ নিৰাপত্তা আৰু কল্যাণৰ দায়িত্ব কোনে মূৰপাতি ল'ব? আৰু তেওঁলোকক কিয় তেওঁলোকৰ নিজা কোনো অপৰাধ নোহোৱাকৈয়ে তেওঁলোকৰ আত্মীয় কুটুম আৰু ঘৰ বাৰী এৰি যাবলৈ বাধ্য কৰা হ'ব? সমগ্ৰ ভাৰতজুৰি হ'ব পৰা ইয়াৰ লানি নিছিগা প্ৰতিক্ৰিয়াৰ কথা চিন্তা কৰিলেই দেহ মন জিকাৰ খাই উঠে। এই ৰোগ আমাৰ বিশাল দেশখনৰ এটা কোণৰ পৰা অন্য এটা কোণলৈ বিয়পি পৰিব আৰু পৰিশেষত ই আনকি আমাৰ গণৰাজ্যৰ ভিত্তিতোকে খৰক বৰক কৰি তুলিব পৰা প্ৰলয়ংকৰী ঢৌৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে।’
- ৮। অসম ভূমি আৰু ৰাজহ অধিনিয়মৰ দশম অধ্যায়ৰ ভিত্তিত ১৯৪৭ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত জাৰি কৰা এখন পৃথক অধিসূচনাৰ জৰিয়তে চাহবাগান, চাওঁতাল, নেপালী তথা অনুসূচিত জাতিৰ খেতিয়ক সকলৰ স্বাৰ্থক সুৰক্ষা দিয়া হৈছিল।
- ৯। অসমৰ অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীৰ তালিকা তলত দিয়া ধৰণৰ : (১) আহোম, (২) বাৰিয়া, (৩) বাৰুই, (৪) বাৰজিবি, (৫) বাৰৈ, (৬) চুতীয়া, (৭) চাওদাং, (৮) কাছাৰৰ গাংক, (৯) ঘোষ, গোপা, গোৱালা, (১০) কুপাধৰ, কুশিয়াৰী, ৰাৰ, (১১) মৰাণ আৰু মটক, (১২) মুক্ৰী, (১৩) নাপিত, (১৪) মহিষা আৰু দাস, (১৫) ৰাজবংশী অথবা কোঁচ, (১৬) শালৈ, (১৭) শূদ্ৰ দাস অথবা দাস, (১৮) সূত, (১৯) যোগী (নাথ), (২০) তেলি, (২১) মাৰ্জা, (২২) কুমাৰ, ৰুদ্ৰ পাল বা কাছাৰ, (২৩) ব্ৰাহ্মণ আৰু মণিপুৰী মুছলিমকে ধৰি মণিপুৰীসকল, (২৪) খ্ৰীষ্টান ধৰ্মলৈ ধৰ্মান্তৰিত হোৱা অনুসূচিত জাতিবিলাক, (২৫) শিখ হৰিজনসকল বা শিখ অনুসূচিত জাতিবিলাক, (২৬) তেস্তীপাল, তাঁতী, তান্ত্ৰী, (২৭) মাইমল (মুছলিম মাছমৰীয়া), (২৮) চাহবাগানৰ বনুৱা অথবা জনজাতিসকল, (২৯) চাহবাগানৰ পূৰ্বৰ বনুৱা বা জনজাতিসকল, (৩০) নেপালী (থাপা, লামা, গুৰুং, মাগাৰ, লোহাৰ, ডামি, গাইনে, ৰায়, ছেত্ৰী, লিম্বু আৰু চাৰ্কি)। তলত উল্লেখ কৰা গোষ্ঠীবিলাকক অন্যান্য পিছপৰা শ্ৰেণীবিলাকৰ ভিতৰত অধিক পিছপৰা শ্ৰেণী হিচাপে স্বীকৃতি দিয়া হৈছিল : (১) মৰাণ আৰু মটক, (২) চাহবাগানৰ শ্ৰমিক আৰু জনজাতিবিলাক, (৩) চাহবাগানৰ পূৰ্বৰ শ্ৰমিক আৰু জনজাতিবিলাক, (৪) ৰাজবংশী বা কোঁচ, (৫) চাওদাং, (৬) মৰীয়া, (৭) চুতীয়া।

VI

প্ৰশাসনিক দৰ্শন আৰু আনুষ্ঠানিক গাঁথনি

ঐতিহাসিকভাৱে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰশাসনীয় দৰ্শনৰ দুটা মুখ্য বৈশিষ্ট্য হৈছে,

(১) পাহাৰ আৰু ভৈয়ামৰ কাৰণে পৃথক প্ৰশাসনিক সংগঠন, আৰু

(২) দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ পাছত, বিশেষকৈ পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ বাবে প্ৰশাসনৰ মূল আধাৰটোৰ ভৱিষ্যৎ সম্পৰ্কীয় অনিশ্চয়তা। দুয়োটা বৈশিষ্ট্যই বিগত বছৰবোৰত এই অঞ্চলৰ প্ৰশাসনিক নীতিসমূহ আৰু আনুষ্ঠানিক গাঁথনিটো গঢ় লৈ উঠাত প্ৰভাৱ পেলাই আহিছে আৰু বহুধৰণে ই সমগ্ৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চলটোৰ কাৰণে এক সমধৰ্মী প্ৰশাসনীয় আৰ্হি গঢ় লৈ উঠাত প্ৰতিবন্ধক হৈ আহিছে। তৎসত্ত্বেও, স্বাধীনতাৰ পাছত, বিশেষকৈ ১৯৭০-ৰ দশকত অসমৰ পুনৰগঠনৰ পাছত তিনিটা প্ৰশাসনীয় অনুষ্ঠানে উত্তৰ-পূব পৰিষদ, উমৈহতীয়া উচ্চন্যায়ালয় আৰু সৌ সিদিনালৈকে এজন উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালে অঞ্চলটোৰ প্ৰশাসনৰ আৰ্হিটোক এক অতুলনীয় বৈশিষ্ট্য প্ৰদান কৰিছিল। এই অনুষ্ঠানসমূহৰ ভৱিষ্যৎ ফলপ্ৰসূতাই অঞ্চলটোৰ পৰিৱৰ্তন সাধনত লেখত লবলগীয়া প্ৰভাৱ পেলাব।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ পাহাৰ আৰু ভৈয়ামৰ প্ৰশাসনীয় নীতি আৰু সংগঠনৰ ভিন্নমুখিতা এক ঐতিহাসিক বাস্তৱতা আৰু আনকি এটাই মাত্ৰ ৰাজনৈতিক গোটি হৈ থাকোঁতেও এই ভিন্নতা বৰ্তি আছিল। গৰিষ্ঠ সংখ্যক জনজাতীয় লোক বসবাস কৰা পাৰ্বত্য অঞ্চলতকৈ উত্তৰ ভাৰতৰ পৰা অহা মানুহেৰে ঠাহ খাই থকা ভৈয়াম অঞ্চলসমূহ বৃহৎ প্ৰশাসনিক অৱক্ষণ আৰু নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীন আছিল। কম বেছি পৰিমাণে ভাৰতবৰ্ষৰ অন্যান্য অংশৰ দৰে ভৈয়াম অঞ্চলত জনসাধাৰণৰ কামকাজ নিয়ন্ত্ৰণ কৰা আৰু পাহাৰীয়া জনজাতিসকলক তেওঁলোকৰ নিজা পৰম্পৰাগত জীৱন প্ৰণালী অনুসৰণ কৰিবলৈ এৰি দিয়াটোৱেই এই অঞ্চলৰ নীতিৰ উদ্দেশ্য আছিল। অঞ্চলটোৰ সকলোবিলাক মুখ্য শাসক সন্তানসমূহ বিশেষকৈ আহোমসকলে আৰু বৃটিছসকলে এই নীতি অনুসৰণ কৰিছিল।

বাৰশ আঠাইশ চনত অসম জয় কৰাৰ পাছত আহোমসকলে পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ পৰিৱৰ্তে, ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাতহে তেওঁলোকৰ ৰাজধানী স্থাপন কৰিছিল। পাছৰ ছটা শতিকাবৰ্ষৰ তেওঁলোকে ভৈয়াম অঞ্চল প্ৰত্যক্ষ কৰ্তৃত্বৰে শাসন কৰিছিল আৰু খেল ব্যৱস্থাৰ অধীনত শাস্তি আৰু যুদ্ধ উভয় সময়তে তেওঁলোকৰ প্ৰজাসকলৰ পৰা

বাধ্যতামূলকভাৱে শ্ৰম আদায় কৰিছিল। জনজাতিসকলৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ নীতি আছিল এক ধৰণৰ মৈত্ৰীসুলভ আৰু চামিলকৰণৰ ধাৰণা বহিত। এজন বিদ্বান অসমীয়া ইতিহাসবিদে আহোমৰ নীতি সংক্ষেপে তলত দিয়া ধৰণে ব্যাখ্যা কৰিছে :

“বিমান দূৰ সস্ত্ৰ হয় তেওঁলোকৰ আৱশ্যকতাসমূহ পূৰণ কৰা হব বুলি প্ৰতিশ্ৰুতি দি জনজাতিসকলক শাস্ত কৰা। যদি তেওঁলোক নিষ্ঠুৰ লুণ্ঠন লুটপাতত লিপ্ত হৈছে, তেনেহলে দুৰ্ভৃতিকাৰীৰ সন্ধান কৰা আৰু তেওঁলোকক বন্দী কৰা, কিন্তু সীমা চেৰাই নোবোৱাকৈ।” আহোমসকলে পাৰ্বত্য অঞ্চলত অভিযান চলোৱাৰ অসাৰতাৰ কথা উপলব্ধি কৰিছিল আৰু তেওঁলোকৰ এজন বাস্তৱধৰ্মী সেনাপতিয়ে ইয়াক “নিগনিৰ গাঁতত হাতী সুমুওৱাৰ” সৈতে তুলনা কৰিছিল।

বৃটিছ শাসনে (১৮২৬-১৯৪৭) এই দুমুখীয়া নীতিৰ মৌলিক বৈশিষ্ট্যসমূহ অনুসৰণ কৰিছিল। তথাপিও, বৃটিছসকলে তেওঁলোকৰ সৰ্বভাৰতীয় আৰ্হি, নিৰাপত্তাজনিত কাৰণ আৰু অৰ্থনৈতিক উদ্দেশ্য আগত ৰাখি কিছুমান বিশেষ পৰিৱৰ্তন সাধিছিল। আহোমসকলৰ নীতিৰ বিপৰীতে, বৃটিছে পাৰ্বত্য অঞ্চল দখল কৰিছিল, ইয়াক অসমত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছিল আৰু তেওঁলোকৰ সদৰ প্ৰথমে চেৰাপুঞ্জী আৰু পাছলৈ শ্বিলঙত (দুয়োখনেই খাচী পাহাৰত) প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল।^১ তেওঁলোকে আকৌ অসমৰ ভৈয়াম অঞ্চলৰ প্ৰশাসনক ভাৰতৰ অন্যান্য অংশৰপৰা আৰু পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ প্ৰশাসনক, লগতে লাগি থকা ভৈয়ামৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু সুৰমা উপত্যকাৰ প্ৰশাসনৰ পৰা পৃথক বুলি বিবেচনা কৰিছিল। পাহাৰ আৰু ভৈয়াম উভয় অঞ্চলতে চৰিত্ৰগতভাৱে এক পিতৃবৎ (অৰ্থাৎ প্ৰশাসকে শাসিতসকলক নিকৃষ্টৰূপে ভাবি গণতান্ত্ৰিক সমঅধিকাৰ নিদিয়াকৈ চলোৱা শাসন) আৰু অ-বিধিসংগত আৰ্হিৰ প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থা এটাৰ সূচনা কৰি এই কাৰ্য সিদ্ধ কৰা হৈছিল। অ-বিধিসংগত ব্যৱস্থাৰ দুটা বিশেষ বৈশিষ্ট্য আছিল, (ক) বিশেষ উদ্দেশ্যত বিশেষভাৱে গ্ৰহণ কৰাৰ বাদে, এই অঞ্চলসমূহত কোনো বিধিগত আইন বলবৎ থকা বুলি বিবেচনা কৰা নহৈছিল, (খ) সকলো কাৰ্যপালিকা আৰু ন্যায়পালিকা সংক্ৰান্তীয় কামকাজ জিলাখনৰ কাৰ্যপালিকা মূৰব্বীৰ হাতত কেন্দ্ৰীভূত কৰা হৈছিল। নগণ্য ৰাজহ, তাকৰীয়া জনসাধাৰণ আৰু সাধাৰণভাৱে অনগ্ৰসৰ হোৱাৰ বাবে অসম প্ৰদেশৰ কাৰণে এই ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা হৈছিল। ব্যৱস্থাটো পিতৃবৎ আছিল, কাৰণ, জিলামূৰব্বীৰ হাতত সৰ্বক্ষমতা কেন্দ্ৰীকৰণৰ ফলত, ব্যৱস্থাটোৰ সফলতা নিৰ্ভৰ কৰিছিল তেওঁৰ ব্যক্তিত্ব, পৰিপক্কতা, কৰ্মশক্তি আৰু দূৰদৰ্শিতাৰ ওপৰত। তথাপিও পাৰ্বত্য অঞ্চলত ভিন্নতাৰ সৈতে মোকাবিলা কৰিবৰ বাবে লুচাই পাহাৰৰ মূৰব্বী হিচাপে আছিল এজন অধীক্ষক, নৰ্থ ইষ্ট ফ্ৰণ্টিয়াৰ এজেণ্টিৰ প্ৰতিটো সংমণ্ডলৰ বাবে আছিল একোজনকৈ ৰাজনৈতিক বিষয়া। ইয়াৰ উদ্দেশ্য আছিল—সাধাৰণতে অতি ভিতৰ অঞ্চলত কাম কৰা অধীক্ষক অথবা ৰাজনৈতিক বিষয়াজনক ভৈয়ামৰ উপায়ুক্ততকৈ নিজে সিদ্ধান্ত লব পৰা বেছি ক্ষমতা আৰু কৰ্তৃত্ব প্ৰদান কৰা। আচলতে NEFA আৰু টুৱেনচাং

অঞ্চলত অনা-আৱাসিক ৰাজনৈতিক বিষয়া আছিল। ৰাজনৈতিক বিষয়াসকল পাহাৰৰ নামনি অঞ্চলত বাস কৰিছিল আৰু তেওঁলোকৰ মুখ্য কাম আছিল “পতাকা দেখুওৱা” আৰু সময়ে সময়ে ভৈয়ামত লুটপাত কৰা জনজাতিসকলৰ বিৰুদ্ধে শাস্তিমূলক অভিযান চলোৱা; ই আহোমসকলে অনুসৰণ কৰা অনুশীলনৰ অনুৰূপ আছিল।

আনকি ১৯০৫ চনৰ পাছত বিধান মণ্ডলৰ সূচনাইও প্রশাসনৰ এই দ্বৈত আৰ্হিৰ পৰিৱৰ্তন সাধন কৰা নাছিল। উনৈশ শ উনৈশ চনত আৰম্ভ কৰা দ্বৈত শাসনৰ অধীনত জনজাতি অঞ্চলৰ প্রশাসন সংৰক্ষিত সূচীৰ অন্তৰ্ভুক্ত আছিল আৰু ইয়াক অসমৰ গৱৰ্ণৰৰ বিশেষ ক্ষমতাৰ হাতত এৰি দিয়া হৈছিল। ই ভাৰতীয় মন্ত্ৰীপৰিষদৰ কৰ্তৃত্বৰ বাহিৰত আছিল। ভাৰত শাসন আইন, ১৯৩৫-ৰ অধীনতো এই বাৰস্থা অব্যাহত থাকিল।^১ পূৰ্বতে চাইমন কমিচনেও এই কথা উল্লেখ কৰিছিল যে পাৰ্বত্য অঞ্চলত বসবাস কৰা জনসাধাৰণে যিটো পৰ্যায়লৈকে উন্নতি লাভ কৰিছে, সেই পৰ্যায়ত, প্ৰতিনিধিমূলক অনুষ্ঠানসমূহে অন্য ঠাইত প্ৰয়োগ কৰা পদ্ধতিবোৰ এই অঞ্চলত প্ৰয়োগ কৰাৰ সম্ভাৱনীয়তা ক্ষীণ। কমিচনে অনুভৱ কৰিছিল যে, জনজাতিসকলে আত্ম-নিৰ্দ্ধাৰণ বিচৰা নাছিল, তেওঁলোকে বিচাৰিছিল ভূমি কৃষকসকল নিৰাপত্তা, পৰম্পৰাগত জীৱনধাৰণ প্ৰণালী অনুসৰণত স্থায়ীতা আৰু তেওঁলোকৰ পূৰ্বপুৰুষৰ ৰীতি-নীতিৰ যথার্থ অনুশীলন।^২

দুটা বিধিৰ অধীনত প্রশাসনৰ প্ৰত্যেক কাৰিকৰ আনুষ্ঠানিক কাম দিয়া হৈছিলঃ বংগ সীমান্ত অধিনিয়ম, ১৮৭৩ আৰু অসম ভূমি, আৰু বাল্য অধিনিয়ম, ১৮৮৬। প্ৰথমটোৰ অধীনত অসমৰ কিছুমান জিলাত “আভ্যন্তৰীণ ৰেখা” (Inner Line)-ৰ বাৰস্থা কৰা হৈছিল। এই বাৰস্থাৰ অধীনত কোনো বৃটিছৰ প্ৰভাৱ উপভোগ কৰা অনুজ্ঞাপত্ৰ নোহোৱাকৈ এই ‘আভ্যন্তৰীণ ৰেখা’ পাৰ হ’ব নোৱাৰিছিল। এই অধিনয়মে ‘আভ্যন্তৰীণ ৰেখা’ৰ ভিতৰত ভূমি দখল, বাণিজ্য আদি সংক্ৰান্তত কিছুমান নীতিও নিৰ্দ্ধাৰণ কৰি দিছিল। ‘আভ্যন্তৰীণ ৰেখা’ প্ৰবৰ্তনৰ কিছুদিনৰ পিছতেই চৰকাৰী নিৰ্দেশমাৰ কাৰণে অন্য এক “বহিঃ ৰেখা” (Outer Line) ও টনা হৈছিল, যদিও ইয়াক প্ৰচাৰ কৰা হোৱা নাছিল। ‘আভ্যন্তৰীণ ৰেখা’ প্রশাসনিকভাৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ আছিল, কাৰণ সেইসময়ত এনেদৰে ব্যাখ্যা কৰা হৈছিল যে “আভ্যন্তৰীণ ৰেখা পৰম্পৰাগত সামাজিকভাৱেই পৰিচালনা কৰা হ’ব কিন্তু আভ্যন্তৰীণ আৰু বহিঃ ৰেখাৰ মাজত প্রশাসন কেৱল ৰাজনৈতিক ভাৱেহে পৰিচালিত হ’ব।” বাৰ্ষিক মেফ্ৰেট ইয়াৰ অৰ্থ আছিল, আভ্যন্তৰীণ ৰেখাৰ সীমা অতিক্ৰমি আইনগত ক্ষমতা প্ৰয়োগ কৰিব পৰা ৰাজনৈতিক বিষয়াসকলে সীমান্তৱৰ্তী পাৰ্বত্য অঞ্চলত কেৱল শাখাল ৰাজনৈতিক নিয়ন্ত্ৰণ চলাব, যুক্তিসঙ্গত এক জনমুৰি কৰ (polltax) বা গৃহকৰ সংগ্ৰহ কৰিব আৰু বনসংৰক্ষণৰ কাৰণে সুবিধাজনকভাৱে প্ৰয়োগ কৰিব পৰা কিছুমান বাৰস্থা গ্ৰহণ কৰিব। জনজাতিসকলে কিছুমান বিশেষ কাৰণতহে জৰিমনা আদায় দিবলগীয়া হৈছিল। সেইবোৰ

হ'ল—ভৈয়ামৰ মানুহ আৰু তেওঁলোকৰ খেতি-বাতি তথা জীৱজন্তু লুটপাত কৰিলে অথবা সেইবোৰৰ অনিষ্টসাধন কৰিলে; আৰু নৰবলি প্ৰথা অনুশীলন কৰিলে। আভ্যন্তৰীণ ৰেখা অধিনিয়ম কেৱল NEFA, লুচাই পাহাৰ আৰু নগা পাহাৰতহে প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল।^৭

ভৈয়ামৰ প্ৰশাসন পৰিচালিত হৈছিল আনটো বিধি অনুসৰি, অৰ্থাৎ অসম ভূমি আৰু ৰাজহ অধিনিয়ম, ১৮৮৬ অনুসৰি। এই অধিনিয়মে পুংখানুপুংখাভাৱে ভূমিৰ জৰীপৰ প্ৰক্ৰিয়াবোৰ, বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ ভূমি আৰু ভূমিৰ মালিকসকলৰ অধিকাৰ, ভূমি বন্দৱস্তি আৰু ৰাজহ কৰ্তৃপক্ষৰ কামকাজ সম্পৰ্কীয় কাৰ্যপদ্ধতি নিৰূপণ কৰি দিছিল। ভৈয়াম অঞ্চলত অসামৰিক, দণ্ড আৰু ফৌজদাৰী বিধিৰ প্ৰয়োগে তেওঁলোকৰ প্ৰশাসনক ভাৰতৰ অন্য প্ৰান্তৰৰ বৃটিছ আৰ্হিৰ প্ৰশাসনৰ ঘনিষ্ঠ কৰি তুলিছিল।

উনৈশ শ সাতচল্লিশ চনত ভাৰত বিভাজন আৰু তাৰ পাছত চিলেট জিলাৰ এক বৃহৎ অংশ পাকিস্থানলৈ হস্তান্তৰকৰণে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ দ্বৈত আৰ্হিৰ প্ৰশাসনত পৰিৱৰ্তন ঘটোৱা নাছিল। পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ প্ৰশাসন যে গঠন আৰু বিষয়বস্তুৰ ফালৰ পৰা ভৈয়ামৰ প্ৰশাসনৰ পৰা পৃথক হ'ব লাগিব—এই নীতিক সাদৰেৰে গ্ৰহণ কৰা হৈছিল।

দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ পাছত, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ভৱিষ্যৎ ৰাজনৈতিক শাসন সম্পৰ্কত গভীৰ অনিশ্চয়তাৰ সৃষ্টি হৈছিল। উনৈশ শ চৌৰাশ্লিশ চনৰ জুলাই মাহত ব্ৰহ্মদেশৰ ভাইচৰয় আৰু গৱৰ্ণৰে ব্ৰহ্মদেশ, অসম আৰু সম্ভৱতঃ বঙ্গৰ জনজাতীয় অঞ্চলক লৈ এটা পৃথক ৰাজনৈতিক সমষ্টি গঠন কৰাৰ আৰু ভাৰত আৰু ব্ৰহ্মদেশৰ সৈতে হোৱা ৰাজনৈতিক বন্দৱস্তিৰ ভিত্তিত এই অঞ্চলৰ শাসন পোনপটীয়াকৈ গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ হাতত অথবা ব্ৰহ্মদেশৰ গৱৰ্ণৰৰ হাতত ন্যস্ত কৰাৰ বিষয়ে বিবেচনা কৰিছিল।^৮ স্বাধীনতাৰ প্ৰাকমুহূৰ্তত, ভাৰত চৰকাৰে এখন স্থিতি পত্ৰ যোগে ভাৰতবৰ্ষৰ ভৱিষ্যৎ সংবিধানত প্ৰধানকৈ জড়োপাসক জনজাতিসকলৰ বহুলভাৱে ভিন্ন গোটসমূহক স্থান দিয়াৰ সমস্যাৰ মুখ্য দিশসমূহ আৰু অসম আৰু তিব্বতৰ মাজৰ মেকমোহন ৰেখাৰ বিশেষ সমস্যাৰ ওপৰত আলোকপাত কৰিছিল। এইটোও অনুভৱ কৰা হৈছিল যে পাৰ্বত্য অঞ্চলক ভাৰতীয় মূল ৰাজনীতিৰ সৈতে চিৰকাললৈ বান্ধি ৰাখিব বিচৰা ব্যৱস্থাসমূহে কিছুমান বিশেষ আৱশ্যকতাৰ কথা মনত ৰাখিব লাগিব—(১) পূৰ্ণমাত্ৰাৰ উন্নয়নৰ বাবে জনজাতীয় অনুষ্ঠান আৰু জীৱনধাৰণৰ প্ৰণালীৰ সুৰক্ষা দিয়া (২) বৰ্তমান তিব্বতৰ সৈতে থকা আৰু অদূৰ ভৱিষ্যতে সম্প্ৰসাৰণবাদী চীনৰ সৈতে থাকিব পৰা বহিঃ সীমাৰ সংহতি অক্ষুণ্ণ ৰখা।

এই অঞ্চলত অনুসৰণ কৰিবলগীয়া প্ৰশাসনীয় নীতিসমূহৰ ক্ষেত্ৰত কেন্দ্ৰীয় আৰু প্ৰাদেশিক শাসন ব্যৱস্থাৰ নীতিসমূহৰ আন্তঃসম্বন্ধ ঘটোৱা হৈছিল আৰু জনজাতি সকলক শাসন কৰোঁতে, বিশেষকৈ নগাসকলৰ ক্ষেত্ৰত, সতৰ্কতা অৱলম্বন কৰিবলৈ

কোৱা হৈছিল। কাৰণ নগাসকলে শোষণ অথবা তেওঁলোকৰ জীৱনধাৰণৰ পদ্ধতিৰ উলংঘনক কেতিয়াও সহজে এৰি নিদিব, পৰিণতিত এক স্থানীয় নিৰাপত্তা সমস্যাৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে, যাক নিৰ্মূল কৰাটো এটা সুদীৰ্ঘ আৰু বায়বহুল প্ৰক্ৰিয়া হ'ব।^১

স্থানীয় পৰ্যায়ত অসমৰ গৱৰ্ণৰ, ৰবাৰ্ট ৰেইড (১৯৩৯-৪২) আৰু তেওঁৰ উত্তৰাধিকাৰী এন্ড্ৰু (১৯৪২-৪৭)ৰ মাজত গুৰুত্বপূৰ্ণ মতপাৰ্থক্য আছিল। ৰেইডে এখন উত্তৰ-পূব সীমান্ত প্ৰদেশৰ অধীনত দক্ষিণৰ সোঁৱে লুচাই ভূমিৰ পৰা, মধ্যভাগত বঙ্গৰ চট্টগ্ৰাম পাৰ্বত্য অঞ্চল আৰু ব্ৰহ্মদেশৰ নগা আৰু চীন (Chin) আৰু বোধহয় তেওঁলোকৰ শান ৰাজ্যসমূহকে ধৰি উত্তৰৰ বালিপাৰা সীমান্তলৈকে এই গোটেই অঞ্চল সাঙুৰি লোৱাৰ পোষকতা কৰিছিল... আৰু কৈছিল যে এই যুক্তগোটৰ সদস্যসমূহ ভাৰতীয় প্ৰভিঞ্চসমূহত সূচনা কৰা সাংবিধানিক পৰিৱৰ্তনসমূহৰ অধীন নহ'ব।^২ ক্ল'ৰে আৰু বেছি সূক্ষ্ম পৰ্যালোচনাৰে এই পুনৰ গঠনক দুটা বিকল্পৰ মাজতে আৱদ্ধ ৰাখিছিল— প্ৰথমটো হ'ল অসমৰ পাৰ্বত্য আৰু ভৈয়াম অঞ্চলক এনেকুৱা ধৰণে একত্ৰীকৰণ কৰিব লাগিব, যাতে ই জনজাতিসকলৰ অধিকাৰৰ সুৰক্ষা প্ৰদান কৰে আৰু কাৰ্যক্ষমভাৱে দুয়োটা অঞ্চলৰ ভিন্ন প্ৰয়োজনীয়তা আৰু দৃষ্টিভংগীকে স্বীকৃতি দিয়ে; আৰু 'প্ৰশাসনিক দিশত কিছু যোগসূত্ৰ ৰক্ষা কৰি পাহাৰ আৰু ভৈয়ামৰ কাৰণে দুখন পৃথক প্ৰদেশ গঠন কৰা।' ১৯৪৫ চনত ক্ল'ৰে লিখিছিল যে, "এতিয়া যদি এটা ব্যৱস্থা নিৰ্বাচন কৰিবলগীয়া হয়, দুয়োটা বিকল্পৰ ভিতৰত প্ৰথমটোৱেই সুবিধাজনক হ'ব।" তেওঁ যুক্তি আগবঢ়াইছিল যে দীৰ্ঘকালীন দৃষ্টিকোণৰ পৰা এক পৃথক প্ৰদেশ হিচাবে পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ কোনো ভৱিষ্যৎ দেখা পোৱা নাযায়। এইটো নহয় যে পাৰ্বত্য অঞ্চল সম্পদশালী নহয়। কিন্তু সিৰোৰৰ মাজত ভিন্নতা ইমানেই বেছি যাৰ বাবে সন্তোষজনক একা গঢ়ি তোলা প্ৰায় অসম্ভৱ; আনকি যদি একা গঢ়িও তোলা হয়, ই ইমানেই ক্ষুদ্ৰ গোট হব যে তেওঁলোকৰ নিজা এক সুস্থ আৰু প্ৰগতিশীল জীৱন বৰ্তাই ৰখাটো অসম্ভৱ হ'ব। তেওঁ সামৰণিত কৈছিল যে "ভৈয়াম আৰু পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ চূড়ান্ত স্বাৰ্থ নিহিত আছে দুই অঞ্চলৰ মাজৰ সমন্বয়তহে।"^৩

যদিওবা ভৱিষ্যৎ সম্পৰ্কীয় বৃটিছৰ নীতি-নিৰ্দেশনাসমূহ কেতিয়াও সুনিৰ্দিষ্ট নাছিল, কিন্তু অঞ্চলটোৰ ভিতৰৰে বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় আৰু ৰাজনৈতিক গোটসমূহে ভৱিষ্যৎ শাসন ব্যৱস্থা পৰিচালনা বিষয়ক সকলো ধৰণৰ ধ্যান-ধাৰণাক চালি জাৰি চাইছিল। খাচী সমাজখনো বিভক্ত হৈ পৰিছিল আৰু এই সমাজৰ কিছুসংখ্যক সন্ত্ৰাস্তই ভাৰতৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হোৱাৰ আৰু খাচীসকলৰ কাৰণে এখন পৃথক সাৰ্বভৌম ৰাষ্ট্ৰ হোৱাটো বিচাৰিছিল। অন্য কিছুমানে আকৌ কেৱল অসমৰ পৰা পৃথক হোৱাটো বিচাৰিছিল অথবা অসমৰ ভিতৰতে যুক্তৰাজ্যৰ মৰ্যাদা বিচাৰিছিল। নগাসকলো স্বায়ত্ত্ব শাসন আৰু স্বাধীনতাৰ দাবীৰ ভিত্তিত দুভাগত বিভক্ত হৈছিল। মিজো ইউনিয়নৰ পতাকাৰ তলত, লুচাই পাহাৰৰ উচ্চ শিক্ষিত কিছুসংখ্যক নেতাই ভাৰতৰ পৰা পৃথক হোৱাৰ চিন্তা চৰ্চা

কৰিছিল, আনসকলে আকৌ “স্থানীয় স্বায়ত্ত্বতা” বিচাৰিছিল। মিকিৰ (কাৰ্বি) সকলে স্থানীয় কামকাজ পৰিচালনাৰ ক্ষেত্ৰত স্বায়ত্ত্বতাৰ সৈতে অসমৰ ভিতৰতে এখন জিলা গঠনৰ সপক্ষে মতপ্ৰকাশ কৰিছিল। গাৰোসকলে এখন উমৈহতীয়া চৰকাৰৰ অধীনত পাৰ্বত্য অঞ্চলক ভৈয়ামৰ সৈতে সংলগ্ন কৰাটো বিচাৰিছিল। মণিপুৰত, পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ লোকৰ মণিপুৰ উপত্যকাত বসবাস কৰা সকলতকৈ বেলেগ দৃষ্টিভংগী আছিল। পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ ওপৰত নামমাত্ৰ কৰ্তৃত্ব থকা মণিপুৰৰ মহাৰাজাই অসমৰ সৈতে যুক্তৰাজ্য গঢ়াৰ সপক্ষে নাছিল। তাৰ পৰিৱৰ্তে তেওঁ মণিপুৰৰ কাৰণে এক পৃথক ৰাজনৈতিক ব্যক্তিত্ব বিচাৰিছিল। উত্তৰপাহাৰ অঞ্চলৰ ৰাজনৈতিকভাৱে সচেতন লোকসকলে শিক্ষাৰ সা-সুবিধা আৰু ৰাজনৈতিক অনুষ্ঠান বিলাকত প্ৰতিনিধিত্ব দাবী কৰিছিল। গোপীনাথ বৰদলৈ আৰু জে. জে. এম. নিকল্চ ৰয়ৰ দৰে গুৰুত্বপূৰ্ণ নেতাৰো অঞ্চলটোৰ ভৱিষ্যৎ সম্পৰ্কে ভিন্ন দৃষ্টিভংগী আছিল। বৰদলৈয়ে এখন সংযুক্ত অসমৰ পোষকতা কৰাৰ বিপৰীতে, নিকল্চ ৰয়ে অসমৰ ভিতৰতে খাচী আৰু জয়ন্তীয়া যুক্তৰাজ্য গঠন হোৱাটো বিচাৰিছিল।

যদিওবা ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত ৰাজনৈতিক নেতৃত্ব আসন্ন ভাৰত বিভাজন আৰু তাৰ ফলত এই অঞ্চলটোত তথা সামগ্ৰিকভাৱে দেশখনত পৰিব পৰা প্ৰতিকূল প্ৰভাৱ কেনেকৈ হাস কৰিব পাৰি তাক লৈ উদ্ভিগ্ন আছিল, তথাপিও জৱাহৰলাল নেহৰুৰ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিষয়ে এক মননশীল দৰ্শন আছিল য’ত জনজাতিসকলক তেওঁলোকৰ নিজা সৃজনশীলতাৰে বিকাশৰ অনুমতি দিয়াৰ আৰু অসমক ভাৰত আৰু চীন সভ্যতাৰ মাজত সংযোগৰ কেন্দ্ৰ কৰি তোলাৰ কল্পনা লুকাই আছিল। নেহৰুৱে ১৯৪৫ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত অসম ভ্ৰমণ কৰিছিল আৰু ১৯৪৫ চনৰ ২১ ডিচেম্বৰত কলিকতালৈ ঘূৰি যোৱাৰ পথত তেওঁ কৈছিল, “অসমৰ বুকুত শক্তি আৰু সম্ভাৱ্য ক্ষমতাৰ বৰভঁৰাল লুকাই আছে..., মোৰ সন্দেহ নাই যে স্থল, বায়ু আৰু ৰেলৰ ঘাইপথসমূহে চীনক ভাৰতৰ সৈতে আৰু চূড়ান্তভাৱে পূব এচিয়াক ইউৰোপৰ সতে সংযুক্ত কৰি অসমৰ বুকুৱেদিয়েই পাৰ হৈ যাব। অসম আৰু তেতিয়া সুদূৰত অৱস্থিত নিসংগ ৰাজ্য হৈ নথাকিব, বৰঞ্চ প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ মাজৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ যোগসূত্ৰ হৈ উঠিব।”

এই সকলোবোৰ ধ্যান-ধাৰণাৰ পটভূমিতে এটা আনুষ্ঠানিক আধাৰ গঢ়ি তোলাৰ কাম অৰ্পণ কৰা হৈছিল মুক্ত ভাৰতৰ সংবিধান প্ৰণয়নৰ দায়িত্ব ন্যস্ত কৰা সংবিধান সভাৰ ওপৰতে। সংবিধান সভাই “উত্তৰ-পূব সীমান্ত (অসম) জনজাতি আৰু নিষিদ্ধ অঞ্চল উপকমিটি” নামৰ এখন উপকমিটি গঠন কৰি দিছিল। বৰদলৈ ইয়াৰ সভাপতি আৰু জে. জে. এম. নিকল্চ ৰয় আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ এজন ভৈয়াম জনজাতিৰ লোক ৰূপনাথ ব্ৰহ্ম ইয়াৰ সদস্য আছিল। এই উপকমিটিত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বাহিৰৰো দুজন সদস্য আছিল।

ইয়াৰ পৰামৰ্শাৱলী প্ৰস্তুত কৰোঁতে বৰদলৈ কমিটি, সমগ্ৰ অঞ্চলটোলৈ গণতন্ত্ৰ

আৰু সাৰ্বজনীন প্ৰাপ্তবয়স্ক ভোটাধিকাৰ প্ৰসাৰিত কৰা আৰু এই অঞ্চলৰ নিজস্ব বৈশিষ্ট্যসম্পন্ন গুৰুত্বপূৰ্ণ সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক বাস্তৱতাৰ নীতিৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হৈছিল। কমিটিয়ে এই কথাকেইটা আৱিষ্কাৰ কৰিছিল যে, (১) পাহাৰীয়া লোকসকল যে এতিয়াও অসমৰ ভৈয়ামৰ জনসাধাৰণৰ সতে আত্মীকৃত হোৱা নাই সেই কথাটো মনত ৰাখিব লাগিব; (২) এই আত্মীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াই নগা পাহাৰ আৰু লুচাই পাহাৰত নামমাত্ৰ প্ৰগতি লাভ কৰিছিল আৰু 'নিলগাই ৰখা' নীতিয়ে এক পৃথকতাৰ অনুভূতি সৃষ্টি কৰাৰ উপক্ৰম কৰিছিল; আৰু (৩) এটা নহয় এটা সীমান্ত অঞ্চলৰ প্ৰশাসনিক কৰ্তৃত্বৰ অধীনত থকা পাহাৰৰ নামনিৰ বিভিন্ন জনজাতিবিলাকক পৃথক পৃথক ভাৱে চিনাক্ত কৰাৰ জৰিয়তে তেওঁলোকৰ পাহাৰৰ আত্মীয়সকলকৈ ভৈয়ামৰ জনজাতিসকলৰ সৈতে বেছি ঘনিষ্ঠ।^{১১} কমিটিয়ে জনজাতীয় অনুষ্ঠানবিলাকক সুৰক্ষা দিব বিচাৰিছিল যাতে নতুন ৰাজনৈতিক সংগঠনসমূহ পুৰণি ভেঁটিত ভৰ দি গঢ় লৈ উঠিব পাৰে। ভূমি, জংঘল, কুমখতি আৰু কাজিয়া-পেচাল মীমাংসাৰ সতে জড়িত হৈ থকা জনজাতীয় জীৱনধাৰণ প্ৰণালীৰ নিজস্ব বৈশিষ্ট্যসমূহ সংৰক্ষণ কৰিব বিচৰা হৈছিল; এই মত পোষণ কৰা হৈছিল যে যিমানদূৰ সম্ভৱ, পৰিৱৰ্তন, জনজাতীয় জীৱন প্ৰণালীৰ পৰাই নিঃসৃত হ'ব। সংবিধান সভাৰ সদস্যসকলক জনজাতীয় দৃশ্যপটৰ অনন্যতাৰ প্ৰতি দৃষ্টিপাত কৰিবলৈ কোৱা হৈছিল। ভাৰতবৰ্ষৰ বাকী অংশত জনজাতীয় লোকসকল বহুদূৰ ভৈয়ামৰ লোকসকলৰ জীৱন প্ৰণালীৰ সতে একাকাৰ হৈ গ'ল; জনজাতীয় সংগঠনসমূহ প্ৰায় ভাগি গ'ল। তাৰ পৰিৱৰ্তে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ দৃশ্যপট সম্পূৰ্ণ বেলেগ। ইয়াত জনজাতীয় লোকসকল অভিলেখ সংখ্যক জিলাত সিঁচৰতি হৈ আছে। প্ৰতিখন জিলাত এটা জনজাতীয় গোটে অথবা সমগোত্ৰীয় জনজাতীয় গোটসমূহে বসবাস কৰে। তেওঁলোকৰ প্ৰত্যেকৰে উচ্চ গণতান্ত্ৰিক আৰু পাৰস্পৰিকভাৱে স্বতন্ত্ৰ জনজাতীয় সংগঠন আছে। এই সংগঠন সমূহত ভৈয়ামৰ সংগঠনসমূহৰ উপাদান বিচাৰি পোৱা নাযায়।^{১২}

এই সকলোবিলাক দিশ বিবেচনা কৰি বৰদলৈ কমিটিয়ে এই পৰামৰ্শাৱলী আগবঢ়ালে (১) খাচী আৰু জয়ন্তীয়া পাহাৰ জিলা (শ্বিলং নগৰীক বাদ দি), গাৰো পাহাৰ জিলা, লুচাই পাহাৰ জিলা, নগা পাহাৰ জিলা, উত্তৰ কাছাৰ পাহাৰ আৰু নিৰ্দিষ্ট কিছু ভৈয়াম অঞ্চলক বাদ দি মিকিৰ পাহাৰক স্বায়ত্বশাসিত জিলা হিচাপে গঠন কৰা হওক। এই অঞ্চলসমূহৰ প্ৰশাসন আৰু উন্নয়নৰ কাৰণে জিলা পৰিষদসমূহক বৃহৎ মাত্ৰাত ক্ষমতা অৰ্পণ কৰা হওক। (২) শদিয়া আৰু বালিপাৰা সীমান্ত অঞ্চল, টিৰাপ সীমান্ত অঞ্চল আৰু নগা জনজাতি অঞ্চল অ-স্বায়ত্বশাসিত হোৱা উচিত আৰু সেই অঞ্চলসমূহৰ সৰ্বাংগীন প্ৰশাসন আৰু উন্নয়নৰ দায়িত্ব অসমৰ ৰাজ্যপালৰ হাতত অৰ্পণ কৰা উচিত হ'ব। (৩) ভৈয়ামৰ জনজাতিসকলক সংখ্যালঘু হিচাপে স্বীকৃতি দিয়া উচিত। তেওঁলোকক বিধানমণ্ডলত আৰু চাকৰি-বাকৰিৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰতিনিধিত্ব সহ সংখ্যালঘুৰে পোৱা সকলো সা-সুবিধা প্ৰদান কৰাৰ লগতে তেওঁলোকৰ ভূমিৰ সুৰক্ষা দিয়া উচিত।^{১৩}

এই সকলোবিলাক পৰামৰ্শ গ্ৰহণ কৰা হৈছিল আৰু সংবিধানত ইয়াৰ বাবে ব্যৱস্থা ৰখা হৈছিল। পাছত এইবোৰৰ প্ৰয়োগৰ বাবে আইন প্ৰণয়ন কৰা হৈছিল। নতুন সাংবিধানিক ব্যৱস্থাত মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাই নিজা পৰিচয় অক্ষুণ্ণ ৰাখিছিল।

জিলা পৰিষদসমূহ হ'ল জনজাতিসকলৰ আশা আকাংক্ষা পূৰণৰ বাবে এক অভিনৱ প্ৰশাসনিক উদ্ভাৱন। ইয়াৰ দ্বাৰা তেওঁলোকক জিলা পৰিকল্পনাৰ মাধ্যমেৰে তেওঁলোকৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ বাবে এক সুনিৰ্দিষ্ট ভূমিকা পালনৰ সুযোগ দিয়া হৈছে। জিলা পৰিষদক সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুসূচীত স্থান দিয়া হৈছে; যিটোৱে, ৰাষ্ট্ৰীয় নেতৃত্বই এই সামাজিক উন্নয়ন সংস্থাটোৰ প্ৰতি দিয়া গুৰুত্বক আলোকপাত কৰিছে।^{১০} ই এটা গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থা আছিল, কাৰণ ৭৫ শতাংশ কাউন্সিলাৰকে পোনপটীয়াকৈ নিৰ্বাচিত কৰা হৈছিল। ই আকৌ গুৰুত্বপূৰ্ণভাৱে পৰম্পৰাগত আছিল কাৰণ ইয়াৰ ২৫ শতাংশ কাউন্সিলাৰক চৰকাৰে পূৰ্বৰ জনজাতীয় মুখিয়াল, দলপতি আৰু সামাজিক কৰ্মীৰ মাজৰপৰা মনোনীত কৰিছিল। দেশৰ আনবোৰ অংশত পঞ্চায়তীৰাজ অনুষ্ঠান অথবা পৌৰসভাসমূহলৈ হোৱা বিকেন্দ্ৰীকৰণতকৈ জিলা পৰিষদলৈ হোৱা প্ৰশাসনীয় আৰু বিত্তীয় ক্ষমতাৰ বিকেন্দ্ৰীকৰণ বেছি অৰ্থপূৰ্ণ আছিল। ভাৰতৰ সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক জীৱনৰ ঘাঁইসূতিৰ পৰা জনজাতীয় লোকসকলক আঁতৰাই ৰাখিব পৰা সম্ভাৱ্য যিকোনো প্ৰৱণতাক ৰোধ কৰিব পৰাকৈ জিলা পৰিষদৰ আঁচনিসমূহত বহুতো উপাদান আছিল। এই ব্যৱস্থা ৰখা হৈছিল যে স্বায়ত্বশাসিত জিলাৰ ওপৰত অসম চৰকাৰৰ কাৰ্যপালিকাৰ কৰ্তৃত্ব থাকিব। জনজাতীয় অঞ্চলবোৰৰ প্ৰতিনিধি থাকিবলগীয়া অসম বিধানসভা আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় সংসদৰো এই অঞ্চলসমূহৰ কাৰণে আইন প্ৰণয়নৰ ক্ষমতা থাকিব। অৱশ্যে ইয়াত কেইটামান ব্যতিক্ৰমো থাকিব। বিধানসভা অথবা সংসদে প্ৰণয়ন কৰা কোনো আইন যদি এই অঞ্চলত প্ৰয়োগ নহয় তেন্তে তাৰ যুক্তিপূৰ্ণ ব্যাখ্যা দিয়াটো ৰাজ্যচৰকাৰৰ দায়িত্ব হ'ব।

জিলা পৰিষদৰ উদ্বোধনক এক মহান বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ ঘটনা বুলি আদৰণি জনোৱা হৈছিল আৰু এই পৰিষদসমূহলৈ, বিধানসভালৈ তথা সংসদলৈ হোৱা নিৰ্বাচনৰ দিনবোৰ উলহ-মালহ আৰু ৰহইচেৰে ভৰি পৰিছিল। একে সময়তে, ৰাষ্ট্ৰীয় নেতৃত্বই এটা প্ৰশাসন ব্যৱস্থাৰ গাঁথনিটোৰ চূড়ান্ত ৰূপ দিছিল। জনজাতীয় নীতিৰ ওপৰত আটাইতকৈ প্ৰামাণিক দলিল হ'ল, জৱাহৰলাল নেহৰুৱে ভেৰিয়াৰ এলউইনৰ (Verier Elwin) "A Philosophy for NEFA" নামৰ গ্ৰন্থখনৰ দ্বিতীয় সংস্কৰণৰ বাবে লিখা ৯ অক্টোবৰ, ১৯৫৮ৰ পাতনিটো।

নেহৰুৱে এই দৰ্শনক তলত দিয়া ধৰণে প্ৰতিফলিত কৰিছিল :

“আমি জনজাতীয় অঞ্চলসমূহৰ ঘটনাপ্ৰবাহক শোচনীয় ৰূপ লবলৈ এৰি দিব নোৱাৰোঁ অথবা সেইবিলাকক ক্ৰক্ষেপ নকৰাকৈ থাকিব নোৱাৰোঁ। আজিৰ পৃথৱীত সেইটো সম্ভৱো নহয়, আকাংক্ষিতও নহয়। একে সময়তে আমি এই অঞ্চলসমূহক অতিমাত্ৰা শাসন

কৰাটোও এৰিব লাগিব আৰু বিশেষকৈ জনজাতীয় অঞ্চললৈ অতি বেছি বাহিৰৰ লোক পঠিয়াব নালাগিব। এই দুয়োটা চৰম অৱস্থানৰ মাজত থাকি আমি কাম কৰিব লাগিব। যোগাযোগ, চিকিৎসা সুবিধা, শিক্ষা আৰু উন্নত কৃষি এইবোৰৰ বিভিন্ন ধৰণে বিকাশ সাধন হ'ব লাগিব। উন্নয়নৰ এই মার্গসমূহক অৱশ্যে তলত উল্লেখিত পাঁচটা মৌলিক নীতিৰ বহুল আধাৰটোৰ মাজেৰে আওৰাই নিব লাগিব।

- (১) মানুহে তেওঁলোকৰ নিজা প্ৰতিভাৰ পাথেয়ে বিকাশ লাভ কৰা উচিত আৰু আমি তেওঁলোকৰ ওপৰত একোৱেই জাপি দিয়া অনুচিত। আমি যেনেকৈয়ে পৰোঁ তেওঁলোকৰ নিজা ঐতিহ্য, কলা আৰু সাংস্কৃতিক উদগনি যোগাব লাগে।
- (২) জনজাতিসকলৰ ভূমি আৰু অৰণ্যৰ ওপৰত থকা অধিকাৰক সন্মান কৰা উচিত।
- (৩) প্রশাসন আৰু উন্নয়নৰ কাম চম্ভালিবলৈ আমি তেওঁলোকৰে এটা দলক প্ৰশিক্ষণ দিবলৈ আৰু গঢ়ি তুলিবলৈ চেষ্টা কৰা উচিত। সন্দেহ নাই, বাহিৰৰ কিছুমান কাৰিকৰী কৰ্মচাৰীৰ প্ৰয়োজন হ'ব—বিশেষকৈ প্ৰথম অৱস্থাত। কিন্তু জনজাতীয় অঞ্চলত বহু বেছি বাহিৰৰ লোকক সোমাবলৈ দিয়াটো আমি এবাই চলা উচিত হ'ব।
- (৪) বহুধৰণৰ আঁচনিৰ জৰিয়তে আমি এই অঞ্চলবিলাকত অতি বেছি শাসন কৰাটো অথবা বহুতো আঁচনি প্ৰবৰ্তন কৰি অঞ্চলটোৰ জনসাধাৰণক জুৰুলা কৰাটো অনুচিত। তাতকৈ আমি তেওঁলোকৰ সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানসমূহৰ মাজেৰেই কাম কৰা উচিত। উন্নয়নৰ কামত এই অনুষ্ঠানসমূহৰ লগত বিৰোধ গঢ়ি তোলা অনুচিত।
- (৫) ফলাফল কি হৈছে সেইটো আমি পৰিসংখ্যা অথবা বাৰ কবা টকাৰ পৰিমানেৰে বিচাৰ কৰা অনুচিত। তাৰ পৰিবৰ্তে মানৱ চৰিত্ৰৰ ওপৰ কিমান বিকাশ ঘটিল সেইটোহে আমাৰ বিচাৰ বিষয় হোৱা উচিত।

তথাপিও ১৯৫২ চনত জিলা পৰিষদৰ শুভ উদ্বোধনৰ দিনাৰ পৰাই অশুভ লক্ষণ কিছুমান দেখা গৈছিল। নগা পাহাৰ অঞ্চলত এটা অংশই পৃথক ৰাজ্যৰ দাবী আৰু অন্য কিছুমানে স্বাধীনতাৰ ধ্বনি তুলিছিল। তাৰেই পৰিপ্ৰেক্ষিতত নগা জনসাধাৰণে নিৰ্বাচন বৰ্জন কৰাৰ বাবে নগা পাহাৰৰ এখন জিলাত জিলা পৰিষদ গঠন কৰিব পৰা নগ'ল। উনেশ শ উনষাঠি চনত অসমৰ উত্তৰাঞ্চলৰ এক বৃহৎ ভৌগোলিক অংশৰ ওপৰত চীনৰ দাবী আৰু তাৰ পাছত ১৯৬২ চনত চীনৰ আক্ৰমণ আৰু যিক সেই বছৰতে নগালেণ্ডক ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা প্ৰদানে এই অঞ্চলৰ জিলা পৰিষদক স্থানীয় ৰাজনৈতিক জগতখনত নিজকে দৃঢ়ভাৱে প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ সুবিধা নিদিলে। অন্য কিছুমান জটিল উপকৰণে আছিল : অসম চৰকাৰৰ ভাষা নীতিয়ে জনজাতিসকলৰ মনত তেওঁলোকৰ আত্মপৰিচয় তথা অৰ্থনৈতিক স্বাধীনতাৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়াসকলৰ অভিপ্ৰায়ৰ বিষয়ে উদ্বেক হোৱা সন্দেহ, আঁচনি প্ৰস্তুত আৰু ৰূপায়ণৰ বাবে এই জিলা পৰিষদত কাম কৰিবলৈ জোষ্ঠ আৰু কাৰ্যক্ষম বিষয়াবৰ্গক প্ৰেৰণ কৰাত অসম প্ৰশাসনৰ বিফলতা ইত্যাদি। অস্থিৰতাৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ প্ৰত্যাহ্বান আছিল জনজাতীয় সম্ভ্ৰান্তসকলৰ পৰা। ইংৰাজীত বাকপটু আৰু পশ্চিমীয়া মাজপাৰ আৰু জীৱন প্ৰণালী গ্ৰহণ কৰা এই

সম্ভাৱ্যসকল নিজৰ ঠাইৰ মুখ্যমন্ত্ৰী, মন্ত্ৰী হোৱাৰ প্ৰবল প্ৰত্যাশী আছিল।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত বলা এই নতুন বতাহৰ প্ৰতি নেহৰু সংবেদনশীল আছিল। আৰু ১৯৬৩ চনৰ ৫ অক্টোবৰ তাৰিখে পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ নেতৃবৃন্দৰ সৈতে হোৱা সভাত তেওঁ পৰামৰ্শ আগবঢ়াইছিল যে এখন আয়োগে পাহাৰীয়া জনসাধাৰণৰ দাবীসমূহ বিচাৰ কৰি চাব পাৰে। “অসম ৰাজ্যৰ একতা অক্ষুণ্ণ ৰখি পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ কাৰণে পূৰ্ণ পৰ্যায়ৰ স্বায়ত্ত্ব শাসনৰ”^{১৭} পৰামৰ্শ আগবঢ়াবৰ বাবে নেহৰুৰ মৃত্যুৰ পাছত ১৯৬৫ চনৰ ১৬ মাৰ্চ তাৰিখে এইচ. ডি. পাটাস্কাৰৰ নেতৃত্বত এখন আয়োগ গঠন কৰি দিয়া হৈছিল। পাটাস্কাৰ আয়োগৰ পৰামৰ্শৱলী বিভিন্ন মঞ্চত আলোচনা কৰা হৈছিল। কিন্তু অসমৰ বাদে অন্য কাকোৱেই ই সন্তুষ্ট কৰিব নোৱাৰিলে। আন বহুতো নতুন পৰামৰ্শও আগবঢ়োৱা হৈছিল : অসমৰ বাকী অংশৰ সৈতে পাৰ্বত্য অঞ্চলক সমমৰ্যাদা প্ৰদানেৰে এক ফেডাৰেল আঁচনি^{১৮}; স্কটিছ (স্কটলেণ্ডৰ) আৰ্হিত ভৈয়াম অঞ্চলৰ বিষয়ৰ ওপৰত ৰাজ্যপালক পৰামৰ্শ আগবঢ়াবলৈ ভৈয়ামৰ এখন কেবিনেট আৰু একেজন ৰাজ্যপালকে পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ বিষয়ৰ ওপৰত পৰামৰ্শ আগবঢ়াবলৈ পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ এখন কেবিনেটৰ ব্যৱস্থা থকা এখন আঞ্চলিক আঁচনি^{১৯} আৰু অশোক মেহতা আঁচনি, যি অসমৰ একা অক্ষুণ্ণ ৰখাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছিল কিন্তু একো সময়তে পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ বাবে পূৰ্ণ স্বায়ত্ত্ব শাসন প্ৰদানৰ পৰামৰ্শ আগবঢ়াইছিল।^{২০} চূড়ান্তভাৱে ১৯৬৮ চনৰ ১১ চেপ্তেম্বৰ তাৰিখে অসমৰ ভিতৰতে মেঘালয় স্বায়ত্ত্ব শাসিত ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠাৰ কথা ঘোষণা কৰা হয়। অৱশ্যে ইয়াত এই ব্যৱস্থাও বৰ হৈছিল যে সামূহিক শৃংখলা আৰু আৰক্ষীৰ দায়িত্ব তথা কিছুমান বিশেষ বিত্তীয় আৰু কৰ সংগ্ৰহাত্মক বিষয় অসম চৰকাৰৰ হাততে থাকিব। এখন নতুন বিধানসভা আৰু নতুন কেবিনেটৰ সৈতে ১৯৭০ চনৰ দুই এপ্ৰিল তাৰিখে নতুন মেঘালয় স্বায়ত্ত্ব শাসিত ৰাজ্যই জন্ম লাভ কৰে।

কিন্তু এই সম্পৰীক্ষা বেছিদিন নিটিকিল। ই মেঘালয়ৰ জনজাতীয় সম্ভাৱ্যসকলকো সম্পূৰ্ণকৈ সন্তুষ্ট কৰিব নোৱাৰিলে, আৰু প্ৰকৃতৰূপে ই কাম সাধিব পৰা কাৰ্য পৰিকল্পনাও নাছিল। মই সেই সময়ৰ অসম চৰকাৰৰ কৰ্মচাৰী প্ৰশাসন বিভাগৰ কাৰ্যকৰী মূৰব্বী হিচাপে, সক্ষম আৰু জেষ্ঠ্য বিষয়াবৰ্গৰ কাৰণে পাহাৰৰ নেতৃবৃন্দই জনোৱা প্ৰবল দাবী আৰু অসম প্ৰশাসনে তাক সমানেই শক্তিশালীভাৱে প্ৰত্যাখ্যান কৰা প্ৰত্যক্ষ কৰিছিলো। তাৰেই ফলশ্ৰুতিত নতুন ৰাজ্যখনৰ প্ৰশাসনিক যন্ত্ৰটোক নেতৃত্ব দিবলগীয়া হৈছিল মধ্যপ্ৰদেশৰ এজন বিষয়াই। জনজাতীয় বিষয়াসকলক প্ৰতিনিধি ৰূপে মেঘালয়লৈ যোৱাৰ অনুমতি প্ৰদান কৰা হৈছিল। মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাৰ পৰিস্থিতিও শান্ত নাছিল। এবাৰ নগালেণ্ডক ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰাৰ পাছত, বৃহৎ সংখ্যক লোকে বসবাস কৰা মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাকো এই মৰ্যাদাৰ পৰা বঞ্চিত কৰাটো জটিল হৈ উঠিল। ইয়াৰ ফলত ১৯৫০ ৰ দশকৰ ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থাটোক নতুন দৃষ্টিৰে চোৱাৰ লগতে, দ্ৰুত সংস্কাৰো প্ৰয়োজনীয় হৈ পৰিছিল। ৰাজনৈতিক বিৱৰ্তনৰ প্ৰক্ৰিয়া, সাংস্কৃতিক

ভাৱিক ভিন্নতা আৰু জনসাধাৰণৰ আশা-আকাংক্ষা পূৰণৰ প্ৰশ্নই উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰশাসনীয় মানচিত্ৰৰ পুনৰ অংকণ দাবী কৰিলে। ১৯৭১ চনত প্ৰতিবেশী বাংলাদেশত হোৱা অশান্তি সন্দেহ সংসদে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল (পূনৰ গঠন) বিধেয়ক, ১৯৭১ গ্ৰহণ কৰাটো সমুচিত পদক্ষেপ আছিল। তাৰেই পৰিণতিত, ১৯৭১ চনৰ আৰম্ভণিৰ পৰাই উত্তৰ-পূব ভাৰত—সাতটা ৰাজনৈতিক গেট, এক বিকাশমুখী আঞ্চলিক পৰিকল্পনা কৰ্তৃপক্ষ উত্তৰ-পূব পৰিষদ, এজন উম্মেহতীয়া ৰাজ্যপাল আৰু এখন উম্মেহতীয়া উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অধিকাৰী হ'ল। এই পৰীক্ষাৰ সময়ছোৱাৰ স্মৃতি ৰোমন্থন কৰিলে আমাৰ সমুখত কেইগৰাকীমান অনুপ্ৰেৰণাময়ী ব্যক্তিৰ ছবি জিলিকি উঠে। এই সকলৰ অন্যতম আছিল, সেই সময়ৰ ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰধান মন্ত্ৰী ইন্দিৰা গান্ধী। তেওঁ নেহৰুৰ দৰ্শনৰ উত্তৰাধিকাৰী হোৱাৰ উপৰিও উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনসাধাৰণৰ সমস্যাৰ প্ৰতি তেওঁৰ এক সহানুভূতিশীল দৃষ্টিভঙ্গী আছিল তথা এই অঞ্চলৰ সৈতে বহু বছৰ জড়িত হোৱাৰ জৰিয়তে ব্যক্তিগত আৰু প্ৰত্যক্ষ অভিজ্ঞতাও লাভ কৰিছিল। তেওঁ সেই সময়ৰ অসমৰ ৰাজ্যপাল বি. কে. নেহৰু, দিল্লীত গৃহসচিব এল. পি. সিং, কনিষ্ঠ গৃহমন্ত্ৰী কে. চি. পণ্ড, অসমৰ দূৰদৰ্শী তথা সহানুভূতিশীল মুখ্যমন্ত্ৰী বিমলাপ্ৰসাদ চলিহা^১ আৰু উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ধৰ্মনিৰপেক্ষ নীতিতৈ মূল্যবান অৰিহণা আগবঢ়োৱা আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ ৰাষ্ট্ৰপতিৰ পদত অধিষ্ঠিত হোৱা ফকৰুদ্দিন আলী আহমেদৰ পৰা অকুণ্ঠ সমৰ্থন আৰু সহযোগিতা লাভ কৰিছিল।

উম্মেশ শ এসত্তৰ-বাসত্তৰ চনত অসমৰ পূনৰ গঠনে দ্বৈত আৰ্হিৰ শাসন প্ৰণালীলৈ সুনিৰ্দিষ্ট কিছুমান পৰিৱৰ্তন অনিলে। পাহাৰ অঞ্চলসমূহক সুকীয়া ৰাজ্য অথবা কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ মৰ্যাদা প্ৰদানৰ ক্ষেত্ৰত তথা দৃষ্টিভঙ্গীৰ বেধতা নাইকিয়া কৰিলে আৰু মুখ্য জনজাতিসমূহক নিজা মৰ্যাদা বিহীন গঠনৰ বাবে সমৰ্থ কৰি তুলিলে। ইন্দিৰা গান্ধীয়ে অন্য কিছুমান মৌলিক পৰিৱৰ্তনৰো সূচনা কৰিলে; (১) মাণ্ডলিক পৰিষদৰ ভূমিকাৰ অপসাৰণ, (২) উত্তৰ-পূব পৰিষদে মাণ্ডলিক পৰিষদৰ ঠাই পূৰোৱাৰ উপৰিও আনুষ্ঠানিক কপত আঞ্চলিক পৰিকল্পনাৰ ধাৰণাৰ সূচনা কৰিলে আৰু (৩) উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল এক প্ৰশাসনিক পাৰগলৈ পৰিৱৰ্তিত হ'ল। প্ৰশাসনিক এক স্থাপনত, উত্তৰ-পূব পৰিষদ, উম্মেহতীয়া ৰাজ্যপাল আৰু উচ্চ ন্যায়ালয়ে এক অগ্ৰণী ভূমিকা পালন কৰিব বুলি আশা কৰা হৈছিল। বাসত্তৰৰ পৰা চৌবাৰী চনলৈকে সময়ছোৱাত এই বন্দৰস্তিৰ সাফল্য কিমান আছিল। ভৱিষ্যতৰ বাবে কি কি শিক্ষা পোৱা গ'ল? ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনীয় ব্যবস্থাই এই সংস্কাৰক শক্তিশালী কৰি তুলিলেনে আৰু ই প্ৰায় নিৰৱচ্ছিন্ন ভাৱে অশান্তিৰ মাজত ডুব 'পা থকা' এই অঞ্চলৰ বাধাহীন আৰু শৃংখলাবদ্ধ পৰিচালনাৰ বাবে প্ৰশাসনিক পৰ্যাপ্ত প্ৰাণশক্তি প্ৰদান কৰিছেনে?

এতিয়া আঞ্চলিক আনুষ্ঠানসমূহ—উত্তৰ-পূব পৰিষদ, উচ্চ ন্যায়ালয় আৰু ৰাজ্যপালৰ ওপৰত আলোকপাত কৰা হওক।

উত্তৰ-পূব পৰিষদ

উনৈশ শ এসত্তৰ চনত অসমৰ পুনৰ গঠনৰ সময়ত, নিৰাপত্তা আৰু উন্নয়ন উভয় কাৰণতে, সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ বাবে এক সংহত আৰু সমন্বিত দৃষ্টিভংগী গ্ৰহণ কৰিব পৰা মঞ্চৰ প্ৰয়োজনীয়তা শক্তিশালীভাৱে অনুভৱ কৰা হৈছিল। যি কি নহওক, এই বন্দবস্তি সংবিধানৰ যুক্তৰাষ্ট্ৰীয় গাঁঠনিটোৰ বাবেও সমুচিত হ'ব লাগিব আৰু সেই অনুসৰি এই ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল যে উত্তৰ-পূব পৰিষদ এক পৰামৰ্শ প্ৰদানকাৰী সংস্থা হ'ব আৰু কোনো ধৰণেই ই পৰিষদৰ অংগ গোটসমূহৰ ৰাজনৈতিক স্বায়ত্বতাত হস্তক্ষেপ নকৰিব। উত্তৰ-পূব পৰিষদ গঠনৰ কাৰণে তথা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰশাসনৰ কাৰণে দুটা নীতি উদ্ভাৱন কৰা হৈছিল। প্ৰথমটো হ'ল—এখন পৃথক পৰিকল্পনা আৰু পৰিকল্পনা বায়সহ এক আঞ্চলিক পৰিকল্পনা কৰ্তৃপক্ষৰ কথা চিন্তা কৰা হৈছিল। পৰিষদৰ এটাতকৈ বেছি অংগগোটৰ সমূহীয়া গুৰুত্বনিহিত আঁচনিসমূহ একেলগ কৰি আৰু এইদৰেই কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্যিক পৰিকল্পনাৰ অন্তৰ্ভুক্ত নোহোৱা অৱশিষ্ট বিষয়সমূহক সাঙুৰি পৰিষদৰ দ্বাৰা এই আঞ্চলিক পৰিকল্পনাখন প্ৰস্তুত কৰা হ'ব। পৰিষদৰ তদাৰকতাত এই পৰিকল্পনাখনৰ ৰূপায়ণ কৰা হ'ব, যদিওবা এটা মন্ত্ৰণাদায়ক সংস্থা হোৱাৰ বাবে পৰিষদে এই পৰিকল্পনা ৰূপায়ণৰ প্ৰত্যক্ষ দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে। এই পৰিষদৰ নিজা কোনো বিত্তীয় উৎস নথকাৰ বাবে, কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে পৰিষদৰ বাবে যোগান ধৰা নিধিৰ পৰাই এই পৰিকল্পনাৰ বাবে ধনৰ যোগান ধৰিব লাগিব। দ্বিতীয়তে, এই পৰিষদক “মানৱ কলাগৰ বাবে অঞ্চলটোৰ উন্নয়ন” তথা “নিৰাপত্তা আৰু সামাজিক শৃংখলা ৰক্ষাৰ” বাবে উপায় উদ্ভাৱনৰ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰা হৈছিল। ই আছিল কেইবা বছৰজোৰা চিন্তা-চৰ্চা, আলোচনা-বিলোচনাৰ এক অভিনৱ উদ্ভাৱন।

এই কথা স্পষ্টকৈ কোৱা আবশ্যক যে, উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল (পুনৰ গঠন) আইন, ১৯৭১ আৰু উত্তৰ-পূব পৰিষদ আইন, ১৯৭১, উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বাবে উদ্ভূত এক নব্য দৰ্শনৰ যমজ সৃষ্টি। পুনৰ গঠনৰ সূত্ৰটোক নতুন ৰাজনৈতিক গোটসমূহে আদৰণি জনাইছিল। আনকি নিজৰ বুকুৰ পৰাই মেঘালয়, মিজোৰাম আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশ ফালি লৈ যোৱা অসমেও নতুন ৰাজ্য আৰু কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল গঠনৰ বাবে “ইচ্ছাকৃত সন্মতি” প্ৰদান কৰিছিল। অৱশ্যে উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ ক্ষেত্ৰত এনে হোৱা নাছিল। নগালেণ্ডে ইয়াত অংশগ্ৰহণ কৰিবলৈ অমান্তি হ'ল, মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাই উৎসাহ নেদেখুৱালে। মেঘালয়ে এই পৰিষদক আদৰণি জনালে, কাৰণ ইয়াৰ মুখ্য কাৰ্যালয় শ্বিলং হ'ব। অসমো আগ্ৰহী নাছিল, আৰু অসমৰ স্থিতি সম্বন্ধে অসমৰ পৰা নিৰ্বাচিত এজন লোকসভাৰ সদস্যই ১৯৭১ চনৰ ২২ ডিচেম্বৰ তাৰিখে তলত দিয়া ধৰণে ব্যাখ্যা কৰিছিল :

“অসমৰ জনসাধাৰণে উত্তৰ-পূব পৰিষদক কিছু পৰিমাণে সন্দেহৰ দৃষ্টিৰে লক্ষ্য কৰিছে।

বিধেয়কখনৰ লক্ষ্য উদ্দেশ্যৰ কাৰণে এই সন্দেহৰ উদ্ৰেক হোৱা নাই, কিন্তু জনসাধাৰণৰ

মনত এনে ভাৱৰ উদয় হৈছে যে এই বিধেয়কখনে অসম ৰাজ্যৰ স্বায়ত্ত্বতা কৰ্তন কৰিব আৰু দ্বিতীয়তে, জনসাধাৰণৰ মনত এই সন্দেহেও প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিছে যে যি লক্ষ্য, উদ্দেশ্য সমুখত ৰাখি এই বিধেয়ক উত্থাপন কৰা হৈছিল, ই সেই লক্ষ্য উদ্দেশ্য পূৰণ কৰাত সফলকাম নহ'ব কিন্তু তাৰ বিপৰীতে ই এক বিফল অনুশীলনহে হ'ব।”

অসমে লাহে লাহে ইয়াৰ স্থিতি পৰিবৰ্তন কৰিলে। মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাইও পৰিষদত যোগদান কৰিলে। নগালেণ্ডে ১৯৭৬ চনত ইয়াৰ সদস্য পদ গ্ৰহণ কৰিলে। কিন্তু কোনে এই পৰিষদত অধ্যক্ষতা কৰা উচিত সেইলৈ মতপাৰ্থক্য অব্যাহত থাকিল—দুজন ৰাজ্যপালে সলনা-সলনিকৈ, সাতজন মুখ্যমন্ত্ৰীয়ে নিয়মীয়াকৈ ইজনৰ পাছত সিজনকৈ, নে অসমৰ ৰাজ্যপালে ইয়াৰ অধ্যক্ষতা কৰিব। আদৰ্শগতভাৱে এই মতপাৰ্থক্য আমোলাতন্ত্ৰ বনাম গণতন্ত্ৰৰ এক মতপাৰ্থক্য। পৰিষদক আমোলাসকলৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ পৰা ৰক্ষা কৰি ইয়াৰ ঠাইত সক্ষম ৰাজনৈতিক নেতৃত্বক প্ৰতিষ্ঠা কৰিবৰ বাবে একেবাৰে জন্মলগ্নৰে পৰা দাবী তোলা হৈছিল। এই আদৰ্শবাদীসকলে এজন নামমাত্ৰ মুৰব্বী আৰু কেন্দ্ৰৰ প্ৰতিনিধি ৰাজ্যপালে পৰিষদত অধ্যক্ষতা কৰাটো নিবিচাৰে। এওঁলোকে অনুভৱ কৰে যে এই কামটো মুখ্যমন্ত্ৰীসকলে সলনা সলনিকৈ সফলভাৱে কৰিব পাৰে। এওঁলোকৰ শংকা হ'ল, এই পৰিষদৰ আলম লৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে, বিশেষকৈ আমোলাতন্ত্ৰই, ৰাজ্যপালৰ জৰিয়তে এই অঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ স্বায়ত্ত্বতা নাশ কৰিব। অন্য এক চিন্তাবাদী গোটে বাস্তৱধৰ্মিতাক বেছি গুৰুত্ব প্ৰদান কৰে। এওঁলোকে বিশ্বাস কৰে যে প্ৰত্যেক মুখ্যমন্ত্ৰীকৈ একোবাৰকৈ ইয়াৰ অধ্যক্ষ হোৱাৰ সুযোগ দিয়া মানে পৰিষদক দুৰ্বল কৰি তোলা। কাৰণ মুখ্যমন্ত্ৰীসকলৰ এই পৰিষদক দিবৰ বাবে পৰ্যাপ্ত সময় নাথাকিব আৰু এই বন্দোবস্তিৰ ফলত হোৱা অধ্যক্ষ পদটোৰ সঘন পৰিৱৰ্তন এই নতুন অনুষ্ঠানটোৰ সমৃদ্ধিৰ বাবে অনুকূল নহ'ব। এই চিন্তাৰ সমৰ্থকসকল দেশৰ বিভেদকামী শক্তিসমূহক লৈ উদ্ভিগ্ন আৰু এজন উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালৰ পদবী আৰু পৰিষদৰ অধ্যক্ষপদ—এই দুটাক ভাগ ভাগ কৰাটোক প্ৰগতিৰ অন্তৰায় বুলি গণ্য কৰে।

এতিয়া পৰিষদৰ দুই ভূমিকা—উন্নয়ন আৰু নিৰাপত্তাৰ প্ৰতি দৃষ্টিপাত কৰা যাওক।

উন্নয়ন আৰু উত্তৰ-পূব পৰিষদ

প্ৰধানমন্ত্ৰী ইন্দিৰা গান্ধীয়ে ১৯৭২ চনৰ ৭ নবেম্বৰ তাৰিখে উত্তৰ-পূব পৰিষদ উদ্বোধন কৰি কৈছিল, “এই পৰিষদৰ প্ৰাথমিক উদ্দেশ্য হ'ল বৃহৎ মানৱীয় কল্যাণৰ কাৰণে এই অঞ্চলটোৰ উন্নয়ন সাধন...মই এই পৰিষদখন উদ্বোধন কৰিবলৈ পাই আনন্দ অনুভৱ কৰিছোঁ—যি আঞ্চলিক পৰিকল্পনাৰ ক্ষেত্ৰত সৃষ্টিৰ সম্ভাৱনীয়তা বহন কৰিছে। আমি ইয়াৰ ওপৰত আৰোপ কৰা আশা পূৰ্ণ হওক।” এই লক্ষ্যৰ ভিত্তিতেই এই কাৰ্যসিদ্ধিত অৰিহণা যোগাবৰ বাবে পৰিষদৰ দায়িত্বসমূহৰ এখন চনদ তথা এক আনুষ্ঠানিক বন্দৱস্তি কৰা হৈছে। পৰিষদৰ মুখ্য কাৰ্যসমূহ হৈছে—(১) উমৈহতীয়া স্বাৰ্থ নিহিত বিষয়বোৰৰ

ক্ষেত্ৰত এখন সন্মিলিত আৰু সমন্বিত আঞ্চলিক পৰিকল্পনাৰ প্ৰস্তুতকৰণ। (২) প্ৰকল্প আৰু আঁচনিসমূহৰ অগ্ৰাধিকাৰৰ চূড়ান্তৰূপ দিয়া আৰু কপায়ণৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা এইবোৰৰ পৰ্যায়কৰণ কৰা। (৩) প্ৰকল্প আৰু আঁচনিসমূহৰ স্থান নিৰ্ণয় কৰা। (৪) আঞ্চলিক পৰিকল্পনাৰ প্ৰকল্পসমূহৰ ক্ষেত্ৰত সদস্য গোটসমূহলৈ লাভ আৰু ব্যয় আবণ্টণৰ বাবে অনুমোদন দিয়া। (৫) এই প্ৰকল্পসমূহৰ কপায়ণৰ পৰ্যালোচনা আৰু সমন্বয় সাধন কৰা আৰু (৬) আঞ্চলিক পৰিকল্পনাৰ প্ৰকল্পসমূহৰ জৰীপ আৰু অনুসন্ধান আৰম্ভ কৰিবৰ বাবে অনুমোদন জ্ঞাপন কৰা।

এইদৰে সকলো সদস্যগোটৰ স্বেচ্ছামূলক সহযোগিতা আৰু পাৰস্পৰিক বুজাবুজিৰ জৰিয়তে তথা নতুন দিল্লীৰ উদাৰ সহযোগিতাৰে এক একত্ৰিত গোট হিচাপে উত্তৰ-পূব পৰিষদে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নক তৰান্বিত কৰাত অৰিহণা যোগাব বুলি আশা কৰা যায়। এইকথা আনকি কিঞ্চিৎভাৱেও কব পৰা নাযায় যে অংগ গোটসমূহে নিজাকৈ উন্নয়ন সাধন কৰিব নোৱাৰে। ইয়াৰ বিপৰীতে পৰিষদৰ দ্বাৰা এওঁলোকক জনসাধাৰণৰ মৌলিক প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণত স্বয়ংসম্পূৰ্ণ হৈ উঠিবৰ বাবে অনুপ্ৰেৰণা যোগোৱাহে উচিত।

চতুৰ্থ পঞ্চবাৰ্ষিক পৰিকল্পনাৰ শেষৰ ফালে মুঠ ২৮ লাখ টকাৰ মাজিত পৰিকল্পনা ব্যয়ৰ আঁচনিৰে পৰিষদে ইয়াৰ কাম কাজ আৰম্ভ কৰিলে। ষষ্ঠ পৰিকল্পনাৰ অধীনত অনুমোদিত পৰিকল্পনাৰ ব্যয়ৰ পৰিমাণ আছিল ৩৪০ কোটি টকা। পৰিকল্পনা ব্যয়ৰ বাবে নিৰ্দ্ধাৰিত ধনবাশি আৰু ব্যয় অনুসৰি বছেৰেকীয়া স্থিতি চমুকৈ তলত দেখুওৱা হৈছে।

সাৰণী ৬ : পৰিকল্পনা

বছৰ	মুঠ আবণ্টন (কোটি টকা)	প্ৰকৃত ব্যয় (কোটি টকা)
১৯৭৪-৭৫	১০.০০	৪.৮৭
১৯৭৫-৭৬	১০.০০	৬.৬৯
১৯৭৬-৭৭	১৬.৫০	১৫.৮৬
১৯৭৭-৭৮	২৮.৬১	২৬.৫১
১৯৭৮-৭৯	—	—
১৯৭৯-৮০	৮২.৮৫	৬৭.৩৩
১৯৮০-৮১	৬৪.৪০	৫০.৮৬
১৯৮১-৮২	৭০.০০	৬৪.২৯
১৯৮২-৮৩	৮০.৮৬	৮৭.৩০
১৯৮৩-৮৪	৯৫.০০	৮১.২৩
১৯৮৪-৮৫	১০৭.৭৫	১০১.৬৬
১৯৮৫-৮৬	১২৫.০০	৯৬.৪৬

১৯৮৬-৮৭	১৪৫.০০	১৪৪.১৩
১৯৮৭-৮৮	১৫০.০০	১৫০.০০
১৯৮৮-৮৯	১৮৫.০০	—

উৎস : পৰিকল্পনা আয়োগ

ওপৰৰ পৰিসংখ্যাৰ পৰা দেখা গৈছে যে পৰিষদে নিয়ন্ত্ৰণহীনভাৱে খৰচ কৰাটো এৰি চলিবলৈ যত্ন কৰিছে যিটো ৰাজ্যিক পৰিকল্পনা ব্যৱস্থাপনাৰ বৈশিষ্ট্য হৈ পৰিছে। এই পৰিসংখ্যাৰ পৰা শোচনীয় বুনিয়াদী অৱস্থাৰ বাবে, মূলধন থকাৰ পাছতো বিভিন্ন আঁচনি সমূহৰ ৰূপায়ণৰ বেলিকা সন্মুখীন হোৱা প্ৰতিবন্ধকতাসমূহৰ বিষয়েও জানিব পাৰি।

পৰিষদে অঞ্চলটোৰ যোগাযোগ ব্যৱস্থা আৰু মানৱসম্পদ উন্নয়নৰ ওপৰত অগ্ৰাধিকাৰ দিছে। ৰেলৱে ব্যৱস্থাৰ প্ৰসাৰণৰ বাবে পালন কৰা ভূমিকাৰ উপৰিও, পৰিষদে পঞ্চম গণসংবাৰ্ষিক পৰিকল্পনাৰ সময়ত ৫৬ কোটি টকা ব্যয়েৰে ১৫০০ কি.মি. আন্তঃৰাজ্যিক স্থলপথ আৰু ৮০ কোটি টকা ব্যয়েৰে ১৭০০ কি.মি. স্থলপথ নিৰ্মাণৰ বাবে ধনৰ যোগান ধৰিছিল আৰু সহায় আগবঢ়াইছিল। ইয়াৰ উপৰিও, ষষ্ঠ পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱাত মুঠ ১২০ কোটি টকা ব্যয়েৰে অৰ্থনৈতিকভাৱে গুৰুত্বপূৰ্ণ ১৭০০ কি.মি. দৈৰ্ঘ্যৰ স্থলপথ নিৰ্মাণৰ কামো হাতত লোৱা হৈছিল।

অঞ্চলটোত প্ৰশিক্ষণপ্ৰাপ্ত প্ৰশাসনিক বিষয়া আৰু উদ্যোগিক আৰু কাৰিকৰী প্ৰতিভাৰ তীব্ৰ নাটনি অনুভূত হয়। পৰিষদে অঞ্চলটোত মানৱসম্পদৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ ওপৰত এটা অধ্যয়ন চলাইছিল। কোনবিলাক অঞ্চলৰ পৰা তেওঁলোকক আনিব পাৰি তাকো বাছি উলিয়াইছিল আৰু কৰ্মচাৰীসকলক প্ৰয়োজনীয় পৰ্যায়লৈকে প্ৰশিক্ষণ দিবৰ বাবে প্ৰশিক্ষণ প্ৰতিষ্ঠান প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল আৰু ইতিমধ্যে, অঞ্চলটোৰ বাহিৰতো কিছুমান লোকক প্ৰশিক্ষণ দিয়া হৈছিল। প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ ব্যৱহাৰে অঞ্চলটোৱে দেশৰ অধিক উন্নত ৰাজ্যসমূহৰ পৰা মানুহৰ প্ৰব্ৰজনৰ সোঁত বলাব বুলি উত্তৰ-পূব ভাৰতত এক যথার্থ শংকা আছে। কৃষি আৰু উদ্যোগিক ক্ষেত্ৰত থলুৱা লোকক প্ৰণালীবদ্ধভাৱে প্ৰশিক্ষণৰ ব্যৱস্থা কৰি তথা দেশৰ অনা অংশৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীলতা হ্ৰাস কৰিছে এই শংকা নিৰ্মূল কৰিব পৰা যাব।

উন্নয়নৰ লক্ষ্যসমূহ পূৰণ কৰিবলৈ হলে পৰিষদে বিচক্ষণতাৰে ৰাজ্যিক পৰিকল্পনা আৰু কেন্দ্ৰীয় মন্ত্ৰণালয়ৰ পৰিকল্পনাসমূহৰ মাজত সমন্বয় সাধন কৰাৰ উপৰিও জৰীপ আৰু গৱেষণাৰ সৈতে জড়িত আনুষ্ঠানসমূহ তথা অঞ্চলটোৰ উন্নয়নমূলক প্ৰকল্প আৰু কাৰ্যসূচীসমূহক অতিৰিক্ত শক্তি প্ৰদান কৰাৰ দায়িত্ব তথা কেন্দ্ৰীয় মন্ত্ৰীসকলৰ কমিটিসমূহৰ লগতো সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিব লাগিব।

নিৰাপত্তা আৰু উত্তৰ-পূব পৰিষদ

উনৈশ শ সত্তৰ চনৰ ১২ মে' তাৰিখে লোকসভাত উত্তৰ-পূব পৰিষদ বিধেয়ক উত্থাপন

কৰি, সেই সময়ৰ ভাৰতবৰ্ষৰ গৃহমন্ত্ৰীয়ে পৰিষদৰ লক্ষ্য উদ্দেশ্যক সহজভাৱে দাঙি ধৰিছিল ‘অসমৰ পুনৰ গঠনৰ প্ৰস্তাৱ যেতিয়া বিবেচনা কৰা হৈছিল, এই কথা ভবা হৈছিল যে, সমগ্ৰ পূব ভাৰতৰ কাৰণে এক সমন্বিত আৰু সংহত দৃষ্টিভংগী গ্ৰহণৰ বাবে এখন মঞ্চ থকা উচিত। সমন্বিত কাৰ্যপন্থা প্ৰয়োজন হোৱা দুটা দিশ আছে। এটা হ’ল নিৰাপত্তাৰ দিশ আৰু আনটো হ’ল উন্নয়নৰ দিশ।’^{১৪}

পৰিষদৰ ভূমিকা উপদেষ্টামূলক হ’ব বুলি ভবা হৈছিল। কিন্তু ঠিক দেশখনৰ পৰাম্পৰাগত উপদেষ্টাধৰ্মী সমিতিসমূহৰ নিচিনা নহয়। এই পৰিষদ অভাৱ, গুৰুত্বপূৰ্ণ, স্থায়ী হ’ব লাগিব। ‘উনৈশ শ সত্তৰ চনৰ ১১ মে’ তাৰিখে বিতৰ্কত অংশগ্ৰহণ কৰি সংসদৰ এজন সদস্যই উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন গোটসমূহে নিজৰ ওজৰ আপত্তি প্ৰকাশ কৰিব পৰাকৈ বিধিগত সা-সুবিধা প্ৰদানৰ আৱশ্যকতাৰ হকে যুক্তি আগবঢ়াইছিল “যাতে কোনেও শংকিত অথবা তেওঁলোকৰ কণ্ঠৰুদ্ধ কৰা হৈছে বুলি নাভাৱে। কিন্তু একে সময়তে, এইটোও অপৰিহাৰ্য যে এই গোটসমূহক অবিচ্ছিন্ন উন্নয়নমূলক সম্পৰ্ক স্থাপনৰ বাবে আৰু তাতোকৈও গুৰুত্বপূৰ্ণ নিৰাপত্তাৰ উমৈহতীয়া সমস্যাটোৰ সৈতে পৰিচিত কৰি দিবৰ বাবে একত্ৰিত কৰা।” আৰু আগবাঢ়ি তেওঁ কৈছিল, “আমি এই গোটসমূহক একধৰণৰ অৰ্থপূৰ্ণ অখণ্ডগোট এটাত একত্ৰিত কৰোঁ আহক, কিয়নো কোনোবা সময়ত এই অখণ্ডগোটক বিভিন্ন সীমান্তৰ পৰা অৰ্থাৎ একাধিক আক্ৰমণৰ পৰা ৰক্ষা কৰিব লাগিব। এনেকুৱা এক সময়ত এইটো অপৰিহাৰ্য যে, প্ৰশাসনিকভাৱে বিভক্ত হৈ থকা এই মানুহখিনিক, অৰ্থনৈতিক আৰু নিৰাপত্তামূলক বিবেচনাৰে আৰু আৱেগৰ পৰিৱৰ্তে যুক্তিৰে কোনোবা এক কেন্দ্ৰীয় স্থানত ঘনিষ্ঠভাৱে একত্ৰিত কৰিব লাগিব।”^{১৫} এই কথাষাৰৰ যুক্তিৰ পৰাই এইটো প্ৰতীয়মান হয় যে, এই পৰিষদ ব্ৰহ্মদেশ, বাংলাদেশ, ভূটান আৰু তিব্বতৰ সতে থকা ভাৰতবৰ্ষৰ সীমান্তৰ ভূখণ্ডত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ পৰিকল্পনা আৰু নিৰাপত্তাৰ অংগ হৈ উঠিছিল।

ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা হৈছে যে, সদস্যগোটসমূহে পৰিষদক সাদৰেৰে গ্ৰহণ কৰা নাছিল। “নিৰাপত্তা আৰু সামূহিক শৃংখলা ৰক্ষা কৰাৰ” ক্ষেত্ৰত পৰিষদৰ পৰামৰ্শমূলক আৰু অনুমোদনমূলক ভূমিকাক সন্দেহ, আৰু সংশয়ৰ চকুৰে চোৱা হৈছিল আৰু আনকি মুকলি বিৰোধিতাও কৰা হৈছিল।^{১৬} পৰিণতি স্বৰূপে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ নিৰাপত্তাৰ উপদেষ্টা অংগ হিচাপে পৰিষদৰ বিকাশ মন্থৰ, দ্বিধাগ্ৰস্ত আৰু নিষ্ফল আছিল। পৰিষদে নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ মূৰে মূৰে জেষ্ঠ্য অসামৰিক আৰু আৰক্ষী বিষয়াক আমন্ত্ৰণ কৰি আনি নিৰাপত্তা বিষয়ক সন্মিলন অনুষ্ঠিত কৰিছিল। কিন্তু এই ক্ষেত্ৰত অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যসমূহৰ মুখ্যমন্ত্ৰী সকলৰ পৰা আগ্ৰহহীন সহযোগিতাহে লাভ কৰা হৈছিল।

উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ নিৰাপত্তা ব্যৱস্থা কেনে? পূবৰ সীমান্ত ৰক্ষা কৰিবৰ বাবে, কলিকতা সদৰস্থ, ভাৰতীয় সৈন্যবাহিনীৰ ইষ্টাৰ্ন কমান্ডক তেজপুৰ আৰু শিলিগুৰিৰ ওচৰত থকা দুই বিশেষ সৈন্যবাহিনীৰ সদৰ কাৰ্যালয়ে সহায় কৰে। সীমান্ত অঞ্চলৰ

পহুৱাদাৰী আৰু শান্তিৰক্ষাৰ কৰ্তব্যত সৈন্যবাহিনীক সীমান্তৰক্ষী বাহিনী তথা অসম ৰাইফলচে সহায় কৰে। বিদ্ৰোহ দমনৰ বাবে আৰু নিৰ্মূল কৰিবৰ বাবে সৈন্যবাহিনীয়ে নগালেণ্ড, মিজোৰাম, মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাৰ বহুতো ডিভিজন (সৈন্যবাহিনীৰ ডাঙৰ অংশ) নিয়োগ কৰিছে আৰু এই কামত তেওঁলোকক কেন্দ্ৰীয় সংৰক্ষিত আৰক্ষী তথা অসম ৰাইফলচে সহায় কৰে। ই ইষ্টাৰ্ন কামাণ্ডৰ প্ৰত্যক্ষ নিয়ন্ত্ৰণ আৰু নিৰ্দেশত কাম কৰে। এই দুয়োটা কাৰ্যতে, স্থিৰভূত পূব অঞ্চলৰ সদৰ কাৰ্যালয় থকা ভাৰতীয় বায়ুসেনাৰ পৰা আকাশ মার্গত সৈন্যবাহিনীয়ে সমৰ্থন লাভ কৰে। আইন শৃংখলা ৰক্ষাৰ কাৰণে ৰাজ্য চৰকাৰসমূহে প্ৰায়ে কেন্দ্ৰীয় সংৰক্ষিত আৰক্ষী আৰু সীমান্তৰক্ষী বাহিনীৰ সেৱা কামত লগায় আৰু সৈন্যবাহিনী তথা বায়ুসেনাই অসামৰিক জনসাধাৰণক অঞ্চলটোত সঘনে হৈ থকা বানপানীৰ সময়ত সহায় আৰু সমৰ্থন আগবঢ়ায়। যদিওবা বিদ্ৰোহী কাৰ্যকলাপ নিয়ন্ত্ৰণ কৰাটো কৰিবলৈভাৱে ৰাজ্যৰ আইন আৰু শৃংখলা কৰ্তৃপক্ষৰ দায়িত্ব, তথাপিও বিগত বছৰবোৰত কেন্দ্ৰীয় গৃহ মন্ত্ৰণালয়ে এইক্ষেত্ৰত জোষ্ঠ সহযোগী তথা সমন্বয়ৰক্ষীৰ ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ এইবিলাকত প্ৰত্যক্ষভাৱে মাত মতাৰ অধিকাৰ নাই। কিন্তু পৰিষদৰ অধ্যক্ষৰ ব্যক্তিগত তথা গৃহ তথা প্ৰতিৰক্ষা মন্ত্ৰী, ৰাজ্য আৰু কেন্দ্ৰৰ প্ৰবীণ ৰাজনীতিকসকলৰ সৈতে থকা তেওঁৰ সম্পৰ্ক আৰু স্থানীয় জনসাধাৰণে তেওঁক প্ৰদান কৰা মৰ্যাদাৰ ওপৰত বহু কথা নিৰ্ভৰ কৰে। ঠিক সেইদৰে অঞ্চলটোৰ আভ্যন্তৰীণ নিৰাপত্তাত প্ৰভাৱ পেলাব পৰা গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনাৰাজি সম্পৰ্কে পৰিষদৰ অধ্যক্ষগৰাকীক গোপনে জনাই থকা হয় যদিও চোৰাংচোৱা সংস্থাৰসমূহ—কেন্দ্ৰীয় চোৰাংচোৱা দপ্তৰ আৰু ৰাজ্যচৰকাৰসমূহৰ, সৈন্যবাহিনীৰ, বায়ুসেনাৰ তথা অৰ্দ্ধ-সামৰিক বাহিনীৰ বিশেষ শাখাসমূহে পৰিষদৰ ওচৰত নিয়মীয়াকৈ প্ৰতিবেদন দাখিল নকৰে অথবা ইয়াক অঞ্চলটোৰ চোৰাংচোৱা কাৰ্যকলাপসমূহৰ সমন্বয়ৰক্ষক বুলি গণ্য নকৰে।

পৰিষদক প্ৰদান কৰা এই স্থিতিৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত, বহুতো প্ৰশ্ন মনলৈ আহে। সংসদে বিচৰা ধৰণে, নিৰাপত্তা বিষয়ত পৰিষদক এটা ভূমিকা দিয়াৰ বাবে এটা দশকেই জানো পৰ্যাপ্ত সময় নহয়? উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বাবে সৈন্য আৰু বায়ুসেনাৰ এটা পৃথক কমাণ্ডৰ প্ৰয়োজন আছে নেকি? অন্ততঃ আভ্যন্তৰীণ নিৰাপত্তাৰ কাৰণে এক সংহত চোৰাংচোৱা ব্যৱস্থা গঢ়ি তোলাৰ দিশে আমি অগ্ৰসৰ হোৱাটো আৰু এই কাৰ্যত উত্তৰ-পূব পৰিষদক এক যথোচিত ভূমিকা প্ৰদান কৰাটো উচিত নহয় নেকি?

ইষ্টাৰ্ন কামাণ্ডৰ আনুষ্ঠানিক গাঁথনিটোৰ প্ৰতি দৃষ্টিপাত কৰাৰ এক প্ৰয়োজনীয়তা আছে। ইয়াৰ নিয়ন্ত্ৰণাধীন এলেকা, উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আটাইকেইখন ৰাজ্য আৰু কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ উপৰিও, চিক্কিম, পশ্চিমবংগ আৰু উৰিষ্যালৈকে বিস্তৃত। চিক্কিম আৰু উত্তৰ বংগৰ জিলাসমূহকো সাঙুৰি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কাৰণে এটা পৃথক সৈন্যবাহিনী গঢ়ি তোলাটো কাৰ্যকৰীভাৱে অধিক সমুচিত হ'ব। ই নতুন বাহিনীটোক বিদ্ৰোহী

কাৰ্যকলাপ, ভাৰতবৰ্ষৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ সীমান্ত ৰক্ষা আৰু ভূটানৰ প্ৰতিৰক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত গ্ৰহণ কৰা দায়িত্বসমূহ সম্পাদনৰ ক্ষেত্ৰত সম্পূৰ্ণ মনোযোগ দিব পৰাকৈ সক্ষম কৰি তুলিব। যদি ইয়াৰ সদৰ কাৰ্যালয় অগ্ৰাধিকাৰ ভিত্তিত শিলিগুৰি, গুৱাহাটী বা শ্বিলঙলৈ স্থানান্তৰিত কৰা হয়, তেন্তে ই বাহিনীৰ সদৰ কাৰ্যালয়ক উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ ওচৰ চপাই আনিব। চিক্কিমকো সাঙুৰি লোৱাকৈ পৰিষদৰ নিৰাপত্তাৰক্ষী ভূমিকা প্ৰসাৰিত কৰিব পৰা যায়।

চোৰাংচোৱা ব্যৱস্থাটোৰ ক্ষেত্ৰত, প্ৰথম প্ৰয়োজন হৈছে প্ৰতিৰক্ষা, বিদ্ৰোহ আৰু নৃগোষ্ঠীয় অধ্যয়নৰ বাবে উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ এক শাখা হিচাপে এটা প্ৰতিষ্ঠান গঢ়ি তোলা। বিশ্বজুৰি এইকথা মানি লোৱা হৈছে যে সত্তৰ শতাংশতকৈও অধিক চোৰাংচোৱা তথ্য গ্ৰন্থ, সাময়িক পত্ৰিকা, আলোচনী আৰু কাতৰিকাকতৰ পৰাই নিৰ্গত হয়। এইবিলাকৰ যথোচিত সংগ্ৰহ আৰু মূল্যায়ন উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বাবে অত্যন্ত সহায়ক আৰু মূল্যবান হ'ব। গোপন তথ্য সংগ্ৰহ, পৰ্যালোচনা আৰু বিস্তাৰণৰ এক সংযোগী এজেন্সি হিচাপে অঞ্চলটোত চোৰাংচোৱা দপ্তৰৰ গাঁথনিটোৰ শক্তিশালীকৰণৰো প্ৰয়োজনীয়তা আছে। আন সকলো এজেন্সিয়েই নিয়মীয়াকৈ চোৰাংচোৱা দপ্তৰক ইন্ধন যোগাব লাগে। অন্ততঃ জ্যেষ্ঠ পৰ্যায়ত তথ্যৰ উৎস সম্পৰ্কে ইজনে সিজনক জনাব লাগে, যাতে পেশাদাৰী উৎসবিলাকে প্ৰশাসনক এই কৃত্ৰিম আস্থা জগাই প্ৰবঞ্চনা কৰিব নোৱাৰে যে কোনো এক তথ্য বিভিন্ন এজেন্সিৰ দ্বাৰা সমৰ্থিত হোৱা বাবেহে নিৰ্ভৰযোগ্য হয়।

পৰিষদে সদস্য গোটসমূহৰ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ সৈতে থকা সম্পৰ্কৰ কোনো গুণগত পৰিৱৰ্তন নঘটায় বুলি বিভিন্ন পক্ষৰ পৰা দিয়া স্পষ্টীকৰণ সত্ত্বেও, এই সম্পৰ্কত সন্দেহ অব্যাহত আছে আৰু পৰিষদৰ অধ্যক্ষই প্ৰায় আটাইবোৰ বৈঠকতে এই কথাটোত আলোকপাত কৰিবলগীয়া হৈ আহিছে। মনস্তত্ত্ববিদসকলৰ মতামত হ'ল, যিকোনো ধৰণৰ সন্দেহ সময় বাগৰাৰ লগে লগেহে আঁতৰাব পৰা যায় আৰু পৰিষদেও নিজকে এনেদৰে পৰিচালনা কৰিব লাগে যাতে ই কোনো ধৰণেই সদস্য গোটসমূহৰ সংবেদনশীলতাত আঘাত নাহানে আৰু তেওঁলোকক ভাৰতীয় ফেডাৰেল গাঁথনিটোত দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ ৰাজ্য বুলি ভবাই নোতোলে। কিন্তু এজন ৰাজনীতি বিজ্ঞানীৰ মতে পৰিষদক জনসাধাৰণৰ অৰ্থনৈতিক সমৃদ্ধিৰ বাহক হিচাপে পৰিচালিত আৰু শক্তিশালী কৰি তোলাৰ ওপৰত তথা উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজনৈতিক গোটসমূহৰ ব্যক্তিগত অস্তিত্ব প্ৰদৰ্শনৰ অতিৰিক্ত মঞ্চ হিচাপে গঢ় দিয়াৰ ওপৰতো বহুকথা নিৰ্ভৰ কৰে। সদাহতে অঞ্চলটোৰ অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক প্ৰগতিৰ কথা নহয় বৰঙ ইয়াৰ হাই-উৰুমি আৰু সমস্যাসমূহৰ কথাহে শুনি থকা সংবাদ মাধ্যম আৰু দেশৰ নেতৃবৰ্গৰ আগত অঞ্চলটোৰ লোকসকলৰ ধ্যান-ধাৰণা দাঙি ধৰাৰ কামত পৰিষদে সহায় কৰিব পাৰে।

পৰিষদৰ প্ৰথম দশকৰ কামকাজত বহুতো প্ৰতিবন্ধকতা স্পষ্ট হৈ উঠিছে। এই বিষয়ত কোনো সন্দেহ নাই যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সকলো ৰাজ্যতে মুখৰ হৈ উঠা

দাবী—অংগ গোটসমূহৰ বাবে অধিক স্বায়ত্ত্বতা—এই ৰাজনৈতিক আদৰ্শৰ সৈতে পৰিষদ সংঘাতৰ সমুখীন হৈছে। তথাপিও, দিল্লীৰ পৰা অঞ্চলটোৰ দূৰত্ব আৰু অঞ্চলটোৰ সামগ্ৰিক অনুন্নত অৱস্থাটোৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত এটা আঞ্চলিক পৰিকল্পনা কৰ্তৃপক্ষক এক প্ৰয়োজনীয়তা বুলি নিশ্চয়কৈ গ্ৰহণ কৰিব লাগিব। আৰু পৰিষদ নিতান্তই এনে এটা কৰ্তৃপক্ষ। পৰিষদক ইতিমধ্যে ইয়াৰ সদস্য গোটসমূহে তথা অঞ্চলটোৰ জনসাধাৰণে আঞ্চলিক সমস্যা সমাধানৰ এক মঞ্চ আৰু এই সমস্যাসমূহ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ সমুখত উত্থাপন কৰা এক অনুষ্ঠান বুলি স্বীকৃতি দিবলৈ ধৰিছে।

পৰিষদক ন্যস্ত কৰা, পৰিকল্পনা আৰু নিৰাপত্তাৰ দায়িত্বৰ ক্ষেত্ৰত আন্তঃৰাজ্যিক সহযোগিতাৰ জটিল কাৰ্যৰ বিশিষ্ট প্ৰকৃতিক লাহে লাহে সহায়ক আৰু প্ৰাসংগিক বুলি উপলব্ধি কৰা হৈছে। পূৰ্বতে উল্লেখ কৰাৰ দৰে, সদস্য গোটসমূহৰ আভ্যন্তৰীণ স্বায়ত্ত্বতাত হস্তক্ষেপ নকৰাকৈ, অঞ্চলটোলৈ অতিৰিক্ত বিনিয়োগ আৰু প্ৰয়োজনীয় বিশেষ কাৰ্যকৌশল অনাৰ ক্ষেত্ৰত পৰিষদ সফলকাম হৈছে। এইদৰেই পৰিষদে নিজকে ইয়াৰ সদস্য গোটসমূহৰ বাবে এক মূল্যবান অৰ্থনৈতিক অনুষ্ঠান হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে। ই এক বৈজ্ঞানিক আৰু পৰিকল্পিত উন্নয়নৰ যুগৰ সূচনা কৰাত অৰিহণা যোগাইছে। সদস্য গোট আৰু কেন্দ্ৰৰ মাজত পৰিষদে এক “সন্মানীয় গোষ্ঠীৰ” ভূমিকা পালন কৰিবলৈ ধৰিছে। অৱশ্যে অঞ্চলটোত হৈ থকা ৰক্তাক্ত বিদ্ৰোহ আৰু শান্তি তথা স্থিৰতাৰ প্ৰভাৱ পেলাব পৰা বিভিন্ন সামাজিক, নৃগোষ্ঠীয় আৰু অৰ্থনৈতিক কাৰকবোৰৰ গভীৰ অধ্যয়নৰ নিশ্চিত প্ৰয়োজনীয়তা সত্ত্বেও পৰিষদে আভ্যন্তৰীণ নিৰাপত্তাৰ ক্ষেত্ৰত নিজৰ ভূমিকা উদঙাই ধৰিবলৈ সক্ষম হোৱা নাই। অঞ্চলটোৰ নিৰাপত্তাৰ কামকাজত পৰিষদৰ ভূমিকাক সদায়ে অগ্ৰাহা কৰি অহাটো এই অঞ্চলটোত দেশখনৰ নিৰাপত্তাৰ বাবে সহায়ক নহয়।

গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়

গুৱাহাটীকে মুখ্য আসন হিচাপে লৈ, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাজ্যসমূহৰ বাবে এখন উমৈহতীয়া উচ্চন্যায়ালয় আছে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰশাসন আৰু জীৱনত সংহতি স্থাপনকাৰী এক কাৰক হিচাপে গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ক বহুলভাৱে প্ৰশংসা কৰা হয়। বিভিন্ন গোটত প্ৰযোজ্য হোৱা আইন বেলেগ বেলেগ হোৱা সত্ত্বেও, এইবোৰ যে এখন উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হয়, সেই কথাটোৱে উমৈহতীয়া ন্যায় আৰু ন্যায়াতাৰ ধাৰণা সৃষ্টি কৰিছে আৰু ই ন্যায়িক আদালতৰ সিদ্ধান্ত আৰু আদেশত প্ৰতিফলিত হৈছে। এই উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ এজন পূৰ্বৰ মুখ্য ন্যায়াদীশে সুন্দৰভাৱে পৰ্যবেক্ষণ কৰি কৈছে, “উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ন্যায়িক মানচিত্ৰ, সিঁচৰতি হৈ থকা ৰাজনৈতিক সত্ত্বাসমূহৰ এক সংমিশ্ৰণ মাত্ৰ নহয়, যথার্থকৈ ই বেচিয়াৰ মাজত একাৰ এক বৰ্ণাঢ়া চিত্ৰ দাঙি ধৰিছে।” উমৈহতীয়া উচ্চ ন্যায়ালয়েই এই একাৰ বিশিষ্ট প্ৰতীক। ইয়াৰ সমুচিতভাৱে

তদ্বাৰধান ল'ব লাগিব আৰু বিকশাই তুলিব লাগিব। সম্প্ৰতি জীৱনৰ প্ৰতিটো স্তৰতে হেৰা আস্থাৰ সংকটৰ বিপৰীতে এক বিপৰীতমুখী প্ৰক্ৰিয়াৰ সূচনা কৰি একাধিক উপায়েৰে ই মানুহৰ অটল বিশ্বাসক ধৰি ৰাখিব পৰা এক বিশাল আধাৰ হৈ উঠিব বুলি আশা কৰা যায়। যদি এই উম্মেহতীয়া উচ্চ ন্যায়ালয় সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ জনসাধাৰণে ইয়াৰ ওপৰত ন্যস্ত কৰা বিশ্বাসক ন্যায্যতা প্ৰদান কৰাত সফল হয়, তেনেহলে ই ইয়াৰ কৰ্তব্য সম্পূৰ্ণ কৰিছে বুলি ক'ব পৰা যাব।”^{২৭}

উত্তৰ-পূব ভাৰতত প্ৰশাসনৰ অনুন্নত বিকাশ আটাইতকৈ বেছিকৈ প্ৰতিফলিত হৈছে ন্যায়িক প্ৰশাসনত। ওঠৰশ চৌসত্তৰ চনত সুকীয়া অসম প্ৰদেশ স্থাপন কৰাৰ পাছতো অঞ্চলটোৰ ন্যায়িক প্ৰশাসন কলিকতা উচ্চ ন্যায়ালয়ৰেই অধীনস্থ হৈ থাকিল। উনৈশ শ সাতত্ৰিশ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত অসমত এখন উচ্চ ন্যায়ালয় স্থাপনৰ বাবে স্থানীয় বিধানসভাত এটা প্ৰস্তাৱ গৃহীত কৰা হৈছিল, কিন্তু ইয়াক ৰূপায়ণ কৰা নহ'ল। স্বাধীনতাৰ পাছতহে, ১৯৫৮ চনৰ পাঁচ এপ্ৰিল তাৰিখে গুৱাহাটীত অসম উচ্চ ন্যায়ালয় স্থাপন কৰা হয়। আজি ইম্ফল, আগৰতলা, শ্বিলং আৰু কহিমাৰ এই উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ বিচাৰপীঠ আছে। আৰু ইটানগৰ আৰু আইজলতো সোনকালেই বোধহয় বিচাৰপীঠ প্ৰতিষ্ঠা কৰা হ'ব।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত ন্যায়িক প্ৰশাসনৰ ক্ষেত্ৰত আধুনিক আৰু পৰম্পৰাগত, এই দুই ভিন্ন ব্যৱস্থাৰ সমন্বয় ঘটিছে। নাগৰিক আৰু ফৌজদাৰী বিধি, সাক্ষ্য আইন, ভাৰতীয় দণ্ডবিধি আৰু সংসদ তথা অঞ্চলটোৰ সাতেটা ৰাজনৈতিক গোটৰ ৰাজ্যিক বিধানসভাসমূহে প্ৰণয়ন কৰা বহু সংখ্যক আইনত আধুনিক ব্যৱস্থাটো বিয়পি আছে। পৰম্পৰাগত ব্যৱস্থাটোৱে লৌকিক আইন আৰু আচাৰ-নীতিৰ জনজাতীয় ঐতিহ্যক সাঙুৰি আছে আৰু এইবোৰক সাংবিধানিক স্বীকৃতি প্ৰদান কৰা হৈছে। এই পৰম্পৰা আৰু আচাৰ-নীতিসমূহৰ পথানুসৰণ কৰিয়েই ন্যায় প্ৰশাসন পৰিচালনা কৰা হয়। আনকি প্ৰয়োজন সাপেক্ষে বহুতো বিধি আৰু সংসদে প্ৰণয়ন কৰা আইনো বৰ্জন কৰা হয়।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিধি ব্যৱস্থাৰ বিকাশৰ বিভিন্ন পৰ্যায়ক স্বীকৃতি প্ৰদান কৰি আৰু ইতিহাস তথা যিসকল লোকৰ বাবে আইন প্ৰয়োগ কৰিব বিচৰা হৈছে তেওঁলোকৰ উদ্যমৰ পৰা বিচ্ছিন্ন হৈ থকা বিধি ব্যৱস্থা যে ফলপ্ৰসূ হৈ উঠিব নোৱাৰে অথবা সমাজৰ পৰিৱৰ্তিত প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণত সক্ষম হ'ব নোৱাৰে, সেই দৰ্শনক সাৰোগত কৰি এই ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা হৈছে। সেই অনুসৰি, বৰ্তমান, কেন্দ্ৰীয় আইনসমূহ কেৱল অসমৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু সুৰমা উপত্যকা, মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাতহে প্ৰযোজ্য। নগালেণ্ড আৰু মেঘালয় ৰাজ্য তথা মিজোৰাম আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশ পৰম্পৰাগত আইনৰ দ্বাৰা শাসিত আৰু এই ৰাজনৈতিক গোটকেইটাত ফৌজদাৰী আৰু নাগৰিক বিধিৰ সাৰমৰ্মহে প্ৰযোজ্য হয়।

এই অঞ্চলটোত জনসাধাৰণ শাসিত হোৱা আইনসমূহ বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ আৰু পৃথক

পৃথক। বহুতো জনজাতি তেওঁলোকৰ নিজা ধৰ্মীয় অথবা সামাজিক অনুশীলন আৰু পৰম্পৰাগত আইন আৰু কানুনৰ দ্বাৰা শাসিত হয়; ভাৰতীয় সংবিধানৰ অনুচ্ছেদ ৩১৭ (ক)ৰ অধীনত এইবিলাকক যথোচিত সুৰক্ষা প্ৰদান কৰা হৈছে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন অঞ্চল তেওঁলোকৰ আইন আৰু ৰীতি-নীতিসমূহৰ বিধিবদ্ধ ৰূপ দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত ভিন্ন পৰ্যায়ত আছে, আৰু ই পৰিস্থিতি আৰু বেছি জটিল কৰি তুলিছে। ভাৰতীয় সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুসূচীৰ অধীনত জিলা পৰিষদসমূহক অন্য বিষয়ৰ উপৰিও মুখিয়াল আৰু দলপতিৰ নিযুক্তি, সম্পত্তিৰ উত্তৰাধিকাৰ, বিয়াবাৰু আৰু সামাজিক লোকাচাৰৰ ক্ষেত্ৰত আইন প্ৰণয়নৰ ক্ষমতা প্ৰদান কৰা হৈছে। গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয় আৰু উচ্চতম ন্যায়ালয়ৰ ৰায়সমূহতো ইয়াৰে কিছুমান লোকাচাৰ ব্যাখ্যা কৰা হৈছে আৰু এইবোৰৰ ওপৰত মন্তব্য কৰা হৈছে। তথাপিও, স্পষ্টতা, বোধগম্যতা আৰু সম্ভৱতঃ একক ৰূপ প্ৰদানৰ স্বার্থত এই আইনসমূহক ছপা কৰি উলিয়াবলৈ, আইনসমূহৰ মাজত সমন্বয় ঘটাবলৈ তথা এইবোৰক প্ৰণালীবদ্ধ ৰূপ দিবলৈ কোনো ফলপ্ৰসূ ব্যৱস্থা হাতত লোৱা হোৱা নাই। উনৈশ শ সত্তৰ চনত এটা আইন গৱেষণা প্ৰতিষ্ঠান প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছিল আৰু ইয়াক গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ সতে সংযুক্ত কৰা হৈছিল। কিন্তু প্ৰতিষ্ঠানটোৰ প্ৰতি প্ৰয়োজনীয় মনোযোগ আৰু বিত্তীয় সমল প্ৰদান কৰা হোৱা নাই।

এখন উমৈহতীয়া উচ্চ ন্যায়ালয় থকা সত্ত্বেও, প্ৰতিখন ৰাজ্যৰে নিজাকৈ নিম্ন ন্যায়িক প্ৰতিষ্ঠানৰ সদস্যৰ সংগঠন (কেডাৰ) আছে আৰু গোটেই উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বাবে এক উমৈহতীয়া ন্যায়িক বিষয়াবৰ্গৰ কেডাৰ গঢ়ি তোলাৰ বাবে কোনো ফলপ্ৰসূ ব্যৱস্থা লোৱা হোৱা নাই। ন্যায়িক বিষয়াসকলৰ প্ৰশিক্ষণৰ প্ৰয়োজনীয়তা চোৱা চিতা কৰিবৰ বাবে কোনো লেখত লবলগীয়া অনুষ্ঠানো নাই। ঠিক সেইদৰে, সকলো ৰাজ্যই নতুন নতুন মহকুমা আৰু জিলা গঠন কৰিছে, কিন্তু আদালতৰ নিৰাপত্তা, পবিত্ৰতা আৰু সন্মান ৰক্ষাৰ বাবে অতীব প্ৰয়োজনীয় ঘৰ-দুৱাৰৰ পৰ্যাপ্ত সা-সুবিধা দিব পৰা নাই। ন্যায়িক বিষয়াবৰ্গৰ বিচক্ষণতা, নিৰপেক্ষতা আৰু দুৰ্নীতিমুক্ততালৈ চাই তেওঁলোকৰ বাবে অত্যাৱশ্যকীয় ঘৰ-দুৱাৰৰ সুবিধাৰ কথাটোতো বাদেই। ন্যায়িক প্ৰশাসনক সংগঠিত আৰু আনুষ্ঠানিক শক্তি প্ৰদান কৰাটো কিয় সম্ভৱ নহয়? এইটো দেখা যায় যে উচ্চ ন্যায়ালয় আৰু ৰাজ্যিক কাৰ্যপালিকাৰ মাজৰ সম্পৰ্ক মুঠেই সন্তোষজনক নহয়। দুৰ্ভাগ্যজনকভাৱে এই ক্ষেত্ৰত এক সৰ্বাত্মক দৃষ্টিভঙ্গী পোৱা হোৱা নাই আৰু এইটো নোহোৱাৰ বাবে, জন সমৰ্থন আগবাঢ়ি অহা নাই আৰু বছৰৰ পাছত বছৰ ধৰি মানুহৰ মনৰ এক ক্ৰমিক পৰিৱৰ্তন অব্যাহত আছে।

তথাপিও, উত্তৰ-পূব ভাৰতত বহুতো ইতিবাচক কাৰক আছে। অঞ্চলটোৰ ন্যায়িক প্ৰশাসনৰ উন্নতি সাধন কৰিবৰ বাবে এইবিলাকক সুনিৰ্দিষ্ট ৰূপ দিব পৰা যায়। অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰত উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ বিচাৰপীঠ প্ৰতিষ্ঠাই যে কেৱল গোচৰ বিলাকৰ খৰতকীয়া নিষ্পত্তিকৰণতহে অৰিহণা যোগাইছে এনে নহয়, ই অঞ্চলটোৰ বিধিগত প্ৰতিভাৰ

বিকাশতো অবিহণা যোগাইছে। ন্যায়িক বিষয়াবৰ্গ তথা আদালতৰ সদস্যসকলে অঞ্চলটোৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী আৰু সম্ভ্ৰান্তসকলৰ মাজত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান লাভ কৰিছে।

জনজাতি আৰু বঙালী হিন্দুসকলৰ অসমীয়া ন্যায়িক বিষয়াবৰ্গৰ নিৰপেক্ষতাৰ ওপৰত যথেষ্ট বিশ্বাস আছে। ই ন্যায়ালয়ৰ পূৰ্ণতা প্ৰাপ্তিত অবিহণা যোগাইছে। সেয়েহে এক সৰ্বভাৰতীয় ন্যায়িক সেৱা গঠন কৰাটো স্তূগিত ৰাখি আমি এখন উমৈহতীয়া উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ অধীনত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ন্যায়িক বিষয়াবৰ্গৰ এক কেডাৰ গঢ়ি তোলাৰ দিশে আগবঢ়া উচিত। বহল অধ্যয়ন, পৰ্যালোচনা আৰু বিধিবদ্ধ ৰূপ দিয়াৰ কাৰণে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনসাধাৰণ শাসিত হোৱা আইন আৰু লোকাচাৰসমূহক যথোচিত সময়সীমাৰ ভিতৰতে গ্ৰহীকাৰত প্ৰকাশ কৰি উলিওৱাটো সম্ভৱপৰ হ'ব লাগে। জনসাধাৰণ আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতিৰ প্ৰয়োজনীয়তাই দাবী কৰা অনুপাতৰ দ্ৰুততাৰে আমি প্ৰকৃততেই সেই দিশে ধাৰমান হৈছো নে? আমি আৰু অলপো অতীতৰ নিৰ্লিপ্ততা আৰু অৱজ্ঞাৰ ছাঁত জিৰাব নোৱাৰোঁ। এই সকলোবিলাক ব্যৱস্থা অঞ্চলটোৰ ন্যায়িক বিষয়াবৰ্গ, আদালতৰ সদস্য আৰু অন্য প্ৰশাসকসকলৰ দ্বাৰা সূচনা কৰিব পৰা যায়।

উমৈহতীয়া ৰাজ্যপাল

প্ৰায় এটা শতিকা ধৰি (১৮৭৪-১৯৭২), মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাক বাদ দি, উত্তৰ-পূব ভাৰতত চীফ কমিশ্যনাৰ, লেফটেনেণ্ট গৱৰ্ণৰ আৰু চূড়ান্তভাৱে গৱৰ্ণৰ (ৰাজ্যপাল) আদি ভিন্ন উপাধিৰে জনাজাত এজনেই উমৈহতীয়া প্ৰশাসনিক মুৰব্বী আছিল।^{১০} ১৯৭২ চনত অসমৰ পুনৰ গঠন হোৱাৰ লগে লগে, মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাক উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালৰ দায়িত্বলৈ অনা হ'ল, অন্যহাতে নতুনকৈ গঠন কৰা অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু মিজোৰাম কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল দুটাৰ প্ৰত্যেককৈ একোজনকৈ উপ-ৰাজ্যপাল (লেফটেনেণ্ট গৱৰ্ণৰ) পালে। আৰু এওঁলোক প্ৰত্যেককৈ পোনপটীয়াভাৱে কেন্দ্ৰীয় গৃহ মন্ত্ৰণালয়ৰ প্ৰতি দায়বদ্ধ আছিল। তথাপিও, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ “সাতভনী” পাঁচখন ৰাজ্যৰ উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালে অধ্যক্ষতা কৰা উত্তৰ-পূব পৰিষদত মিলিত হয়। কাৰ্যক্ষেত্ৰত, দুয়োজন উপ-ৰাজ্যপালেও নেতৃত্বৰ কাৰণে উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালৰে কাম চাপে। যি কি নহওক, ১৯৬৩ চনত নগালেণ্ডে এখন স্বাধীন ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা পোৱাৰ লগে লগেই এজনতকৈ বেছি ৰাজ্যপালৰ দাবী উত্থাপিত হৈছিল। নগালেণ্ডৰ যুক্তি আছিল, এজন উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালৰ ব্যৱস্থাই নগালেণ্ডক নিম্নস্তৰৰ ৰাজ্য কৰি তোলে। ১৯৭২ চনত পৃথক পৃথক ৰাজ্যপাল নিয়োগৰ বাবে ভিন্নধৰণৰ যুক্তি আগবঢ়োৱা হৈছিল। প্ৰথমতেই এইটো বহলভাৱে বিশ্বাস কৰা হৈছিল যে, উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ ৰাজ্যপালৰ পদবীটো এই পদত অধিষ্ঠিতজনৰ কেৱল প্ৰশাসনিক পাৰদৰ্শিতাৰ প্ৰতি প্ৰত্যাহ্বানেই নহয়, ভীষণ কামৰ হেঁচাৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা ই তেওঁৰ শাৰীৰিক আৰু মানসিক স্বাস্থ্যৰ প্ৰতিও সমানেই প্ৰত্যাহ্বানমূলক। তেওঁৰ বহুতো দায়িত্ব আছিল :

প্ৰতিবছৰেই পাঁচখন বিধান সভাৰ প্ৰথম অধিবেশনত ভাষণ দিয়া, প্ৰতিখন ৰাজ্যৰে মন্ত্ৰীপৰিষদক আৰু পাচত অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা মন্ত্ৰীসকলকো শপত গ্ৰহণ কৰোৱা আৰু উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত সঘনে হোৱা, সাংবিধানিক ব্যৱস্থা ভাঙি পৰাৰ পৰিস্থিতিত ৰাজ্যৰ প্ৰশাসন চলোৱাৰ দায়িত্ব মূৰপাতি লোৱা।^{১১} দ্বিতীয়তে, অঞ্চলটোৰ ভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় সমাজসমূহৰ জটিলতাবোৰৰ সৈতে, ৰাজ্যসমূহৰ জ্যেষ্ঠ অসামৰিক বিষয়াবৰ্গৰ সৈতে আৰু ভাৰত চৰকাৰৰ অসামৰিক তথা সামৰিক বিষয়াবৰ্গৰ সৈতে পৰিচিত হোৱা তথা এই সকলোবোৰকে ভালদৰে বুজি উঠাৰ প্ৰয়োজনীয়তা। ইও ৰাজ্যপালৰ বাবে এক ভীষণ জটিল কাম হৈ পৰে। সৰ্বশেষত, উমৈহতীয়া ৰাজ্যপাল পদবীৰ বিৰুদ্ধে আগবঢ়োৱা যুক্তিক স্বায়ত্ত্ব শাসনৰ ৰাজনৈতিক ভিত্তিত সমৰ্থন জনোৱা হৈছে। অঞ্চলটোৰ জ্যেষ্ঠ অংশীদাৰ অসমে, নিজৰ কাৰণে পৃথক ৰাজ্যপাল বিচাৰিছিল আৰু ইয়াক ৰূপায়িত কৰাৰ দাবীত বহুতো ৰাজনৈতিক দলে প্ৰস্তাৱ গ্ৰহণ কৰিছিল। পৃথক ৰাজ্যপালৰ বাবে নগালেণ্ডৰ দৃষ্টিভংগীক ব্যৱস্থাৰ উত্থাপন কৰা হৈছিল আৰু মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাইও অঞ্চলটোৰ কাৰণে এজনকৈ বেছি ৰাজ্যপাল বিচাৰিছিল।

মণিপুৰক আহ্বান কৰি থকা বিদ্ৰোহাত্মক পৰিস্থিতি, ১৯৮০ চনত ত্ৰিপুৰাত সংঘটিত হোৱা গণহত্যা আৰু বিশেষকৈ বিদেশী নাগৰিকক কেন্দ্ৰ কৰি অসমত হোৱা আন্দোলনে সৃষ্টি কৰা উৎকণ্ঠা আৰু অসুচল অৱস্থাই উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ কাৰণে আৰু এটা ৰাজ্যপালৰ পদ সৃষ্টি কৰাটো খৰচকাঁয়া কৰিলে। পিছলৈ খিলঙক মুখ্য কাৰ্যালয় হিচাপে লৈ অসম আৰু মেঘালয়ৰ কাৰণে এজন ৰাজ্যপাল আৰু ইম্ফলক মুখ্য কাৰ্যালয় হিচাপে লৈ মণিপুৰ, নগালেণ্ড আৰু ত্ৰিপুৰাৰ কাৰণে অন্য এজন ৰাজ্যপালৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। এই দ্বিভাগকৰণক ১৯৮১ চনত বাস্তৱায়িত কৰা হয়।^{১২}

এইটো প্ৰকৃততে অপৰিহাৰ্য আছিল নে? স্বীকাৰ কৰিব লাগিব যে উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালৰ কাম কাজ অত্যন্ত বেছি আছিল, কিন্তু গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ এজন ন্যায়াধীশৰ ওপৰত বিভিন্ন মন্ত্ৰীসকলক শপত গ্ৰহণ কৰোৱাৰ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰি সহজতেই এই কামৰ বোজা কমাব পৰা গ'লহেঁতেন। ঠিক সেইদৰেই, ৰাজ্যত ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন চলি থকাৰ সময়ত, ৰাজ্যপালক দৈনন্দিন দায়িত্বসমূহৰ পৰা সকাহ দিবৰ বাবে জ্যেষ্ঠ বিষয়াক তেওঁৰ পৰামৰ্শদাতা হিচাপে নিয়োগ কৰিব পৰা গ'লহেঁতেন আৰু তেওঁক গুৰুত্বপূৰ্ণ নীতি, নিৰ্দেশনা আৰু নিয়ন্ত্ৰণৰ বিষয়বোৰত মনোনিবেশ কৰিবৰ বাবে মুক্ত কৰি দিব পৰা গ'লহেঁতেন। যিকোনো পৰিস্থিতিতে, এটা গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাত, ৰাজ্যপালজন কেন্দ্ৰৰ প্ৰতিনিধি আৰু ৰাজ্যখনৰ আনুষ্ঠানিক মূৰব্বী। যেতিয়া কোনো দল অথবা মিত্ৰজোঁটে বিধানসভাত সংখ্যাগৰিষ্ঠতা দাবী কৰিব নোৱাৰে তেতিয়াহে তেওঁ প্ৰকৃত শাসনভাৰ গ্ৰহণৰ দিশে আগবাঢ়ে আৰু কাৰ্যবাহী ক্ষমতা মূৰপাতি লয়। সাংবিধানিক সংকটৰ সময়ত ৰাজ্যপালৰ এই “অগ্নিনিৰ্বাপক” উপযোগিতা সত্ত্বেও, ৰাজনৈতিক উচ্চাকাংক্ষা থকা লোক উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাজ্যপাল হিচাপে নিযুক্ত

হোৱাটো অবাঞ্ছনীয় হ'ব, কাৰণ ই নিশ্চিতভাৱে, দায়িত্বশীল ৰাজহুৱা জীৱনৰ বিকাশত বাধা জন্মাব আৰু ইয়াৰ কাৰ্যকাৰিতাক প্ৰতিহত কৰিব।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত ৰাষ্ট্ৰ গঠনৰ প্ৰক্ৰিয়াত ৰাজ্যপাল পদটোৰ দ্বি-খণ্ডিতকৰণৰ কি প্ৰভাৱ পৰিব? বহু বছৰ ধৰি সকলো মঞ্চতে, উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালক উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ একত্ৰীকৰণৰ বাবে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ কাৰক বুলি আখ্যা দিয়া হৈছিল। এই দ্বিখণ্ডিতকৰণে ৰাজ্যসমূহৰ মাজৰ উমৈহতীয়া যোগসূত্ৰ নাইকিয়া কৰিলে আৰু সিমান দূৰলৈকে, ই উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহত এক উমৈহতীয়া অস্তিত্বৰ বিকাশ বাহত কৰিলে। তাৰোপৰি, উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ গুৰুতৰ সীমা বিবাদ আছে। উনৈশ শ আঠসত্তৰ চনত আৰু তাৰ পাছত অসম আৰু নগালেণ্ডৰ মাজত সংঘটিত হোৱাৰ দৰে সংঘাতৰ সময়ত দুখন ৰাজ্যৰ সশস্ত্ৰ আৰক্ষী গোটাৰ মাজত সংঘৰ্ষ হয়। এনেকুৱা সময়ত এজন উমৈহতীয়া ৰাজ্যপাল এক কেন্দ্ৰ বিন্দুলৈ পৰিণত হয়, য'ৰ পৰা প্ৰতিদ্বন্দ্বী দলসমূহে উপদেশ লাভ কৰিব পাৰে, বুজাপৰাত উপনীত হব পাৰে আৰু তেওঁলোকক সংঘৰ্ষৰ পৰা বিৰত ৰাখিব পৰা যায়। সৰ্বতোপৰি, উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ অধ্যক্ষ ৰূপে উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালৰ অন্য এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা জড়িত হৈ আছে। এই পৰিষদ এটা বিকাশমুখী সংগঠন আৰু ই এক নিৰ্দিষ্ট তথা যথোচিত সময়ৰ বাবে এজন সক্ষম লোকৰ নেতৃত্ব দাবী কৰে। এজন দ্বিতীয় ৰাজ্যপালৰ নিযুক্তিৰ পাছত, পৰিষদৰ অধ্যক্ষ পদটো প্ৰায় এটা বছৰ ধৰি খালী হৈ থাকিল। অৱশেষত ১৯৮২ চনৰ জুনমাহত অসম আৰু মেঘালয়ৰ ৰাজ্যপালৰ দ্বাৰা এই পদটি পূৰোৱা হয়। ই এক স্থায়ী বন্দোবস্ত নে, অন্য কিবা বেলেগ ব্যৱস্থা লোৱা হ'ব, সেই সম্পৰ্কে কোনো ইংগিত পোৱা হোৱা নাই। যদি পৰিষদৰ অধ্যক্ষ পদটো দুজন ৰাজ্যপালৰ মাজত সলনা সলনি কৰা হয় অথবা বহুলোকে দাবী কৰি অহাৰ দৰে, মুখ্যমন্ত্ৰীসকলৰ মাজত এইটো কৰা হয়, তেনেহলে এই অনুষ্ঠানটোৰ বিকাশ গভীৰভাৱে বাহত হ'ব।

এই সন্তুলিত বিচাৰত, পূৰ্বৰ উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালৰ অনুশীলনলৈ ঘূৰি যোৱাটোৱেই যথোচিত হ'ব যেন লাগে। গধুৰ কামৰ বোজাৰ বাবে দুজন ৰাজ্যপালৰ প্ৰয়োজন বুলি আগবঢ়োৱা যুক্তিটো বেছি দূৰ আগুৱাই নিব নোৱাৰি, কাৰণ অন্যথা, এই পৰামৰ্শও আগবঢ়াব লাগিব যে উত্তৰ প্ৰদেশৰ মুখ্যমন্ত্ৰীৰ পদটোক, আনকি ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ পদবীটোকো বিভক্ত কৰা উচিত।

টীকা

- ১। সূৰ্য কুমাৰ ভূঞা, Anglo-Assamese Relations, ইতিহাস আৰু প্ৰবৃত্তি অধ্যয়ন বিভাগ, গুৱাহাটী, ১৯৪৯, পৃষ্ঠা ৩৪।
- ২। প্ৰথমবাৰৰ দ্বিধাবোধৰ পাছত বৃটিছে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ পাৰ্বত্য অঞ্চল চামিল কৰিছিল। অসমক চামিল কৰাৰ পাছতেই ডেভিদ স্কটে চেৰাপঞ্জীত প্ৰশাসনৰ সদৰ স্থাপন কৰে, কিন্তু ১৮৭৪ চনত এই সদৰ শ্বিলঙলৈ স্থানান্তৰিত হয়। ১৯৭২ চনত মেঘালয় গঠনৰ লগে লগে, ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ

ভৈয়ামলৈ ৰাজধানী লৈ অহা হয় আৰু অস্থায়ীভাৱে গুৱাহাটীৰ সমীপৰ এখন গাওঁ-দিশপুৰত ইয়াক স্থাপন কৰা হয়। অসমৰ প্রশাসনিক দক্ষতা আৰু গোপনীয়তা বৰ্তাই ৰখাৰ বাবে এখন স্থায়ী ৰাজধানী অপৰিহাৰ্য।

ভাৰত চৰকাৰ আইন, ১৯১৯-ৰ অধীনত, গৱৰ্ণৰৰ বিশেষ দায়বদ্ধতাসমূহ আৰু অধিক শক্তিশালী কৰা হৈছিল, আৰু ইয়াত স্পষ্টভাৱে এই কথা উল্লেখ কৰা হৈছিল যে, গৱৰ্ণৰে উপযুক্ত বুলি ভবা আইনবোৰ, অথবা তেওঁ প্ৰয়োজনীয় বুলি ভবা মতে পৰিসীমিত কৰা আৰু নিৰ্দিষ্ট কিছুমান দফা বাদ দি প্ৰয়োগ কৰা আইন বোৰৰ বাদে, প্ৰাদেশিক বিধানসভাৰ কোনো আইনেই পাৰ্বত্য অঞ্চলত প্ৰযোজ্য নহ'ব। ১৯৩৫ চনৰ আইনৰ অধীনত এই ব্যৱস্থাৰ স্পষ্ট ৰূপ দিয়া হৈছিল। সকলো পাৰ্বত্য আৰু সীমান্ত অঞ্চলকে তলত উল্লেখ কৰা তিনিটা অঞ্চলৰ ভিতৰৰ যিকোনো এটাৰ অধীন কৰা হৈছিল : (১) বৈদেশিক পৰিক্ৰমা দপ্তৰৰ প্রশাসনিক নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনত, গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ প্ৰতিনিধি হিচাবে, অসমৰ গৱৰ্ণৰে তেওঁৰ নিজা বিবেচনাৰে শাসন কৰিবলগীয়া, ভাৰতবৰ্ষৰ সীমামূৰীয়া জনজাতি অঞ্চল; (২) অসমৰ গৱৰ্ণৰে পোনপটীয়াকৈ তেওঁৰ নিজা বিবেচনাৰে শাসন কৰিবলগীয়া নিষিদ্ধ অঞ্চলসমূহ—মিজো জিলা, নগা পাহাৰ জিলা, উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্বত্য অঞ্চল, বালিপাৰা, শাদিয়া, তিৰাপ আৰু লক্ষীমপুৰ সীমান্ত অঞ্চলসমূহ; আৰু (৩) অসমৰ গৱৰ্ণৰে তেওঁৰ ব্যক্তিগত বিচাৰ-বিবেচনাৰে শাসন কৰিবলগীয়া আংশিকভাৱে নিষিদ্ধ অঞ্চলসমূহ—খাচী আৰু জয়ন্তীয়া (খিলঙৰ বাদে) পাহাৰ জিলা, গাৰো পাহাৰ জিলা আৰু মিকিৰ পাহাৰ অঞ্চল। ১৯৩৫ চনৰ ভাৰত আইনৰ ধাৰা ৯২(১)ৰ অধীনত, কেন্দ্ৰীয় বা প্ৰাদেশিক বিধানমণ্ডলৰ দ্বাৰা প্ৰণীত আইন গৱৰ্ণৰৰ দ্বাৰা পৰিৱৰ্তন সাধন কৰি বা কোনো ধৰণৰ পৰিৱৰ্তন নকৰাকৈয়ে নিষিদ্ধ বা আংশিকভাৱে নিষিদ্ধ অঞ্চলসমূহলৈ প্ৰসাৰিত নকৰালৈকে, এই আইনসমূহ এই অঞ্চলসমূহত প্ৰযোজ্য নহ'ব। জনজাতীয় অঞ্চলসমূহৰ প্ৰশাসনৰ বিষয়ে ১৯৩৫ চনৰ মে' মাহত হাউচ অৱ কমন্সত হোৱা এক বিতৰ্কত জনজাতীয় লোকক সুৰক্ষা প্ৰদানৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছিল। এই সুৰক্ষাদায়ক ভূমিকা গৱৰ্ণৰৰ ওপৰত ন্যস্ত কৰা হৈছিল। এই বৈশিষ্ট্য মুক্ত ভাৰতৰ সংবিধানতো অব্যাহত ৰখা হৈছিল আৰু ইয়াৰ জৰিয়তে অসমৰ ৰাজ্যপালৰ হাতত নেফাৰ (NEFA) প্ৰশাসনৰ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰা হৈছিল।

- ৪। Indian Statutory Commission (চাইমন কমিশ্যন), ১৯৩০-ৰ প্ৰতিবেদন, খণ্ড II. ভাগ III. অধ্যায় ২।
- ৫। 'ইনাৰ লাইন'ৰ বিকাশ আৰু ই কেনেদৰে কাম কৰিছে, তাৰ বাবে পি. চি. চক্ৰৱৰ্তীৰ The Evolution of India's Northern Borders. Asia Publishing House. ১৯৭১, পৃষ্ঠা ২৩-৯১ আৰু হেৰল্ড কান্ত বৰপূজাৰীৰ The Problem of the Hill Tribes in the North East Frontier. ১৮৭৩-১৯৬২, খণ্ড III. Spectrum Publications. ১৯৮১, পৃষ্ঠা ১-২৭ চাওক।
- ৬। নিকোলাচ মানচাৰঘ (সম্পাদিত), Constitutional Relations between Britain and India. ১৯৪২-৭, খণ্ড IV. এইচ. এম. এচ. অ', ১৯৭৩, পৃষ্ঠা ১১২৫-৩১।
- ৭। নিকোলাচ মানচাৰঘ (সম্পাদিত) Constitutional Relations between Britain and India ১৯৪২-৭, খণ্ড VII. এইচ. এম. এচ. অ', ১৯৭৭, পৃষ্ঠা ৩০-৫।
- ৮। ভি. ভেংকটৰাওৰ A Century of Tribal Politics in North East India (১৮৭৪-১৯৭৪). S. Chand. ১৯৭৬, পৃষ্ঠা ১৫১-৩ ত উদ্ধৃত।
- ৯। এনড্ৰু ক্ল', The Future Government of the Assam Tribal Peoples. Assam. Government Press. ১৯৪৫, পৃষ্ঠা ৪৬-৭।
- ১০। এচ. গোপাল (সম্পাদিত) Selected Works of Jawaharlal Nehru. খণ্ড ১৪, অ'ৰিয়েন্ট লংমেন, ১৯৮১, পৃষ্ঠা ২৭৭-৮।

- ১১। কমিটিৰ প্ৰতিবেদন বি. শিৱ ৰাও (সম্পাদিত) The Framing of Indian Constitution, Vol. III. Indian Institute of Public Administration. ১৯৬৭, পৃষ্ঠা ৬৮৫-৭১৩ ত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে।
- ১২। পৃঃ উঃ পৃষ্ঠা ৭৭০-৩।
- ১৩। এই শতিকাৰ আৰম্ভণিৰ পৰা, প্ৰধানকৈ পূৰ্ববংগ (বৰ্তমানৰ বাংলাদেশ)ৰ পৰা অহা, বহুসংখ্যক প্ৰব্ৰজনকাৰীৰ অসমলৈ প্ৰবেশ ঘটিল আৰু ভৈয়াম জনজাতীয় লোকৰ দখলত থকা অঞ্চলসমূহত এওঁলোক বিয়পি পৰিল। ফলত এই জনজাতীয় লোকসকল অধিক ভিতৰ অঞ্চললৈ সোমাই গ'ল। জনজাতিসকলে দখল কৰি থকা অঞ্চলসমূহ আৰু বহিৰাগতসকলে দখল কৰি থকা অঞ্চলসমূহৰ মাজত কল্লিত ৰেখা আংকন কৰি, ভূমি-ক্ষুধাতুৰ বহিৰাগতসকলৰ পৰা তেওঁলোকক সুৰক্ষা প্ৰদানৰ বাবে প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা হৈছিল। ইয়াক লাইন ব্যৱস্থা বুলি জনা গৈছিল; কিন্তু ই সন্তোষজনকভাৱে কাম কৰিব পৰা নাছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত উপনিবেশীকৰণ আৰু উন্নয়নমূলক আঁচনিসমূহ গ্ৰহণ কৰা হৈছিল, কিন্তু সেইবোৰো বিফল হৈছিল। ১৯৪৭ চনত, নতুনকৈ প্ৰণয়ন কৰা অসম ভূমি আৰু ৰাজহ অধিনিয়মৰ অধীনত, ভূমিৰ ওপৰত ভৈয়াম জনজাতীয়সকলৰ অধিকাৰৰ সুৰক্ষাৰ ব্যৱস্থা ৰখা হৈছিল। এই ব্যৱস্থাৱলীৰ অধীনত, পৃথকভাৱে গঠিত জনজাতীয় বেটনী আৰু খণ্ডসমূহত, অ-জনজাতীয়সকলৰ দ্বাৰা ভূমি অধিকাৰ কৰাটো বন্ধ কৰিব বিচৰা হৈছিল আৰু ৰাজ্যচৰকাৰসমূহেও এই অঞ্চলসমূহত পতিত মাটিৰ কদবতি কৰোঁতে, নিম্নোক্তোখিত লোকসকলৰ প্ৰকৃত প্ৰয়োজনীয়তাসমূহৰ প্ৰতি গুৰুত্ব দিবলগীয়া হৈছিল : যি সকল লোক (১) এই অঞ্চলসমূহত স্থায়ীভাৱে বাস কৰিছিল; (২) অস্থায়ীভাৱে বাস কৰিছিল, কিন্তু স্থায়ী বাসিন্দা হোৱাৰ সম্ভাৱনা আছিল; আৰু (৩) জিলাখনৰ অন্য কোনো ঠাইত বাস কৰিছিল। জনজাতিসকলৰ ভূমিৰ অধিকাৰৰ সুৰক্ষা প্ৰদানত এই ব্যৱস্থাৱলী যে যথেষ্ট নহয় বুলি প্ৰমাণিত হৈছিল, সেইটো উচ্চ পৰ্যায়ৰ বিষয়াবৰ্গৰ অক্ষমতা তথা তেওঁলোকৰ ইচ্ছাকৃত আইন উলংঘন, উচ্চ বৰ্গসকলৰ প্ৰতাৰণা আৰু ৰাজনৈতিক কাৰ্যবাহী সকলৰ আগ্ৰহশূন্যতাৰ অন্য এক কাহিনী।
- ১৪। ষষ্ঠ অনুসূচীৰ বিশেষ বৈশিষ্ট্য হৈছে এখন স্বায়ত্ব শাসিত জিলাৰ প্ৰশাসনীয় ক্ষমতা প্ৰদানেৰে জিলা আৰু আঞ্চলিক পৰিষদৰ গঠন। জিলা পৰিষদৰ এখন জিলাৰ উন্নয়নমূলক প্ৰশাসনৰ বাবে অপৰিহাৰ্য প্ৰশাসনীয় ক্ষমতা আছে। এক আইন প্ৰণয়নকাৰী অনুষ্ঠান হিচাপে ইয়াৰ মুৰব্বী অথবা দলপতিৰ নিয়োগ আৰু বৰ্খাস্তকৰণ, ভূমিৰ ব্যৱহাৰ আৰু আবণ্টন, বুমথেতি নিয়ন্ত্ৰণ, বনাঞ্চলৰ (সংৰক্ষিত বনাঞ্চলৰ বাদে) ব্যৱস্থাপনা ইত্যাদিৰ ক্ষেত্ৰত আইন প্ৰণয়নৰ ক্ষমতা আছে। ইয়াৰ গৌণ ন্যায়িক ক্ষমতাও আছে। এই সকলোবিলাক কাম পৰিচালনাৰ বাবে, ইয়াৰ প্ৰশাসনীয় নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনত, ৰাজ্য চৰকাৰৰ দ্বাৰা নিয়োজিত, বৃহৎসংখ্যক বিষয়া কৰ্মচাৰী আছে।
- ১৫। ডেৰিয়াৰ এলউইন, A Philosophy for NEFA, North Eastern Frontier Agency, দ্বিতীয় সংস্কৰণ, ১৯৫৯। জৱাহৰলাল নেহৰুৱে লিখা পাতনি চাওক।
- ১৬। এই জিলা পৰিষদসমূহৰ কাৰ্যকাৰিতা, ৰাজনৈতিক সংস্কৃতিৰ ওপৰত এইবোৰৰ প্ৰভাৱ আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন আৰু সামাজিক পৰিৱৰ্তনৰ বাহক হিচাপে এইবোৰৰ ফলপ্ৰসূতা—এই বহুল প্ৰশ্নটোৰ ওপৰত কোনোধৰণৰ অধ্যয়ন হোৱা নাই; ১৯৭৮ চনত পঞ্চায়তীৰাজৰ অনুসন্ধান কৰা অশোক মেহতা কমিটিয়ে জিলা পৰিষদসমূহৰ অধ্যয়ন কৰা নাছিল। প্ৰধান জনজাতিসমূহক ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা প্ৰদানে মেঘালয় আৰু মিজোৰামত জিলা পৰিষদসমূহৰ গুৰুত্ব হ্ৰাস কৰিলে। মেঘালয় চৰকাৰে 'স্বায়ত্বশাসিত জিলা প্ৰশাসন'ৰ কাৰ্যপৰিসৰ আৰু কামকাজৰ অনুসন্ধানৰ বাবে এখন আয়োগ গঠন কৰিছিল। কিন্তু ইয়াৰ প্ৰতিবেদনৰ বাবে অপেক্ষা কৰি থকা হৈছে।

- ১৭। অসমৰ পাৰ্বত্য অঞ্চল আয়োগৰ প্ৰতিবেদন, ১৯৬৫-৬৬, ভাৰত চৰকাৰ এই আয়োগৰ নেতৃত্ব দিছিল এইচ. ভি. পাটাস্কেৰে আৰু ১৯৬৫ চনৰ ১৬ মাৰ্চৰ এটা প্ৰস্তাৱৰ অধীনত এই আয়োগ গঠন কৰা হৈছিল।
- ১৮। APHLC-ৰ নেতৃত্বৰ সৈতে হোৱা আলোচনাৰ পাছত, ১৯৬৭ চনৰ ১৩ জানুৱাৰী তাৰিখে, ভাৰত চৰকাৰে ফেডাৰেল আঁচনিৰ কথা ঘোষণা কৰে।
- ১৯। ই, ভাৰত চৰকাৰৰ দ্বাৰা হাতত লোৱা, পুনৰ গঠনৰ অন্য এক প্ৰস্তাৱ আছিল।
- ২০। ১৯৬৭ চনৰ জুলাই মাহত ভাৰত চৰকাৰে গঠন কৰি দিয়া কমিটি এখনক নেতৃত্ব দিয়া অশোক মেহতাৰ নামত আঁচনিখনৰ নামকৰণ কৰা হৈছিল, কিন্তু পাচত APHLC-য়ে এই আঁচনি বৰ্জন কৰিছিল।
- ২১। অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী তথা নেহৰুৰ বিশ্বাসভাজন বিমলা প্ৰসাদ চলিহাৰ দৃষ্টিভংগীক, তেৰিয়াৰ এলউইনে এইদৰে দাঙি ধৰিছে : ‘অসমৰ মহান হৃদয়ৰ মুখ্যমন্ত্ৰী বি. পি. চলিহাক এবাৰ মই যেতিয়া সুধিছিলো, ৰাজ্যখনৰ স্বায়ত্বশাসিত জিলাসমূহৰ মানৱীয় আৰু ৰাজনৈতিক সমস্যাৰাজি সমাধানৰ বাবে তেওঁ কি যাদু প্ৰয়োগ কৰিছিল, তেওঁ কৈছিল, “কিছু অসুদৃষ্টি, অকৃত্ৰিম শ্ৰদ্ধা আৰু অশেষ মৰম।” এইটোৱেই প্ৰকৃত যাদু যি মানুহৰ হৃদয়ত আঁচনিভাৱে প্ৰভাৱ পেলায়।’ এলউইনৰ A Philosophy of NEFA, পৃষ্ঠা ২৮৩ চাওক।
- ২২। লোকসভাৰ বিতৰ্ক, ২২ ডিচেম্বৰ, ১৯৭১, দীনেশ চন্দ্ৰ গোস্বামীৰ বক্তব্য।
- ২৩। ১৯৭২ চনৰ ৭ নৱেম্বৰ তাৰিখে শ্বিলঙত ইন্দিৰা গান্ধীয়ে প্ৰদান কৰা উদ্বোধনী ভাষণ। এই ভাষণত তেওঁ কৈছিল যে এই পৰিষদ ‘এক উৰ্দ্ধতন চৰকাৰ নহয়। ই কোনো ধৰণেই ৰাজ্য অথবা কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলসমূহৰ ক্ষমতা হ্ৰাস নকৰে। ই কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ এক সম্প্ৰসাৰণ নহয়। ই এক উপাদেশমূলক সংগঠনহে, তদাৱকী সংগঠন নহয়। ই কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ সৈতে থকা সদস্য গোটসমূহৰ সম্পৰ্কৰ পৰিৱৰ্তন নঘটায়। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে এই পৰিষদক, এই অঞ্চলৰ বিভিন্ন চৰকাৰৰ কামকাজ হস্তক্ষেপ কৰিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ নকৰিব।’ Focus on the North-East Region. উত্তৰ-পূব পৰিষদ, প্ৰকাশ ২২ ডিচেম্বৰ, ১৯৮০ চাওক।
- ২৪। লোকসভাৰ বিতৰ্ক, ১১ মে’, ১৯৭০ : ভাৰত চৰকাৰৰ গৃহমন্ত্ৰী ৰাই. বি. চৱনৰ বক্তব্য।
- ২৫। লোকসভাৰ বিতৰ্ক, ১১ মে’, ১৯৭০ : অশোক মেহতাৰ বক্তব্য।
- ২৬। পৰিষদৰ কাৰ্য নিৰ্দ্ধাৰণ কৰি দিয়া উত্তৰ-পূব পৰিষদ আইনৰ ধাৰা ৪ য়ে ইয়াৰ নিৰাপত্তাৰ ভূমিকাও সাঙুৰি লৈছে। ধাৰা ৪(৪) য়ে স্পষ্টভাৱে উল্লেখ কৰিছে : ‘পৰিষদে সময়ে সময়ে পৰিষদত প্ৰতিনিধিত্ব লাভ কৰা ৰাজ্যসমূহৰ দ্বাৰা নিৰাপত্তা আৰু সামাজিক শৃংখলা বক্ষাৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা ব্যৱস্থাৱলীৰ পুনৰীক্ষণ কৰিব আৰু এইক্ষেত্ৰত প্ৰয়োজন হোৱা অধিক ব্যৱস্থাৱলীৰ বাবে সংশ্লিষ্ট ৰাজ্যসমূহলৈ পৰামৰ্শ আগবঢ়াব।’
- ২৭। ১৯৭৩ চনৰ ৫ এপ্ৰিল তাৰিখে গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ মুখ্য ন্যায়াধীশ পি. কে. গোস্বামীয়ে দিয়া ভাষণ। গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ Silver Jubilee Commemoration Volume (১৯৭৪), পৃষ্ঠা ১১-১৬ চাওক।
- ২৮। অসম, ১৮২৬-ৰ পৰা ১৮৫৪ লৈ ভাৰতৰ গৱৰ্ণৰ জেনেৰেলৰ অধীনত, ১৮৫৪-ৰ পৰা ১৮৭৪ লৈ বঙ্গৰ লেফটেনেণ্ট গৱৰ্ণৰৰ অধীনত, ১৮৭৪-ৰ পৰা ১৯০৫ লৈ পূৰ্ববংগ আৰু অসমৰ লেফটেনেণ্ট গৱৰ্ণৰৰ অধীনত, ১৯১২-ৰ পৰা ১৯২১ লৈ এজন চীফ কমিছনাৰৰ অধীনত আৰু ১৯২১ চনৰ পৰা এজন গৱৰ্ণৰৰ অধীনত আছিল। বুটিছৰ শাসনকালত, উত্তৰ-পূব ভাৰতক সাঙুৰি লোৱা সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ ওপৰত অসমৰ গৱৰ্ণৰৰ প্ৰশাসনিক কৰ্তৃত্ব আছিল।
- ২৯। সাংবাদিক আৰু ৰাজনীতিকসকলে তেওঁলোকৰ লেখা আৰু বক্তব্যবোৰত, উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালে ইফালে-সিফালে ঘূৰা-ফুৰা কৰাটোক চমৎকাৰ দৃশ্য বুলি কে ইয়াক নাটকীয় কৰি তুলিছিল।

১৯৮০ চনৰ ২৭ মে'ৰ ইণ্ডিয়ান এক্সপ্ৰেছ কাকতৰ নতুন দিল্লী সংস্কৰণৰ হৰজী মালিকৰ দ্বাৰা
শ্ৰেণিত বাৰ্তা ইয়াৰ এক নিদৰ্শন।

- ৩০। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ শেষৰজন উমৈহতীয়া ৰাজ্যপাল, এল. পি. সিঙৰ পাছত এজন
ৰাজনীতিক প্ৰকাশ মেহৰোত্ৰা অসম আৰু মেঘালয়ৰ আৰু এজন অসামৰিক বিষয়া এচ. এম.
এইচ. বাৰ্ণি, মণিপুৰ, নগালেণ্ড আৰু ত্ৰিপুৰাৰ ৰাজ্যপাল হৈছিল।

VII

নীতি সংক্ৰান্তীয় দৃষ্টিভংগী : ভিন্নমত

শুদ্ধ ধাৰণা লাভ কৰিবলৈ হ'লে সাম্প্ৰতিক ইতিহাসৰ পটভূমিত নীতিৰ মূল গাঁথনিটোৰ এক বিশ্লেষণ অপৰিহাৰ্য। সেইটো কৰিবলৈ যাওঁতে মনত কিছুমান বিশেষ প্ৰশ্নৰ উদয় হয়। “জনজাতিসকলক তেওঁলোকৰ নিজা সৃজনীশীলতাৰে বিকাশৰ অনুমতি দিবলৈ” নীতিৰ সাংঘাতিক ধৰণৰ পৰিবৰ্তন সাধনৰ কিবা প্ৰয়োজন আছে নেকি? বৃটিছৰ মাত্ৰ “পতাকা জোকাৰাৰ” নীতিৰ পৰা ফালৰি কাটি আহি আনকি একেবাৰে ভিতৰৰ অঞ্চললৈকে প্ৰশাসনৰ প্ৰসাৰ ঘটোৱাটো কিবা ভুল কাম হৈছিল নেকি? স্থলপথ, ৰেলপথ, বিদ্যুৎ আৰু যোগাযোগৰ নিচিনা অৰ্থনৈতিক আন্তঃগাঁথনিৰ দ্ৰুত বিকাশে প্ৰকৃততেই উত্তৰ-পূব ভাৰতক ভাৰতবৰ্ষৰ বাকী অংশৰ সৈতে একত্ৰিত কৰিব নে? চৰকাৰে উত্তৰ-পূব ভাৰতক খুব সঘনাই পুনৰ গঠন কৰিছে নেকি, যাৰ ফলত হয়তো জনসাধাৰণৰ তথা প্ৰশাসকসকলৰ মাজত বিভ্ৰান্তি আৰু বিহ্বলতাৰ সৃষ্টি হৈছে? ভৱিষ্যতে, ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতি স্থাপন আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ দুৰূহ কৰ্মই, নতুন উদ্ভাৱনতকৈ, প্ৰচলিত ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক গাঁথনিটোৰ শক্তিশালীকৰণৰ বাবে দাবী কৰা উচিত হ'ব নে?

উত্তৰ-পূব ভাৰতত নিৰৱচ্ছিন্ন অশান্ত দৃশ্যপটে বহুতো ৰাজনীতিক আৰু সমাজকৰ্মীক, ১৯৪৭ চনৰ পৰা কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে অনুসৰণ কৰি অহা নীতিবোৰ প্ৰত্যাখ্যান কৰিবলৈ প্ৰণোদিত কৰিছে। ইয়াৰ সমালোচকসকলে ‘আভ্যন্তৰীণ ৰেখা’ নীতি, আৰোপিত বাধা-নিষেধসমূহ তথা জনজাতিসকলৰ তেওঁলোকৰ নিজা সৃজনীশীলতাৰে বিকাশৰ অনুমতি দিয়া বিশ্বাসক প্ৰত্যাখ্যান কৰিছে। তেওঁলোকে অনুভৱ কৰে যে জনজাতিসকল যেনে আছে তেওঁলোকক তেনেকৈয়ে ৰাখিব বিচৰাটোৱে আৰু তেওঁলোকক “নৃতাত্ত্বিক সংগ্ৰহালয়ৰ নমুনা” হিচাপে সংৰক্ষণ কৰিব বিচৰাটোৱে। তেওঁলোকৰ উন্নয়নত অসমৰ মানুহৰ সৈতে আৰু চূড়ান্তভাৱে ভাৰতবৰ্ষৰ অন্যান্য প্ৰান্তৰ মানুহৰ সৈতে তেওঁলোকৰ একত্ৰীকৰণত বিলম্ব ঘটাব। সেইসময়ৰ অসমৰ কংগ্ৰেছ সদস্য, দীনেশ চন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে, ১৯১৭ চনৰ ১৫ ডিচেম্বৰ তাৰিখে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল (পুনৰ গঠন) বিধেয়কৰ ওপৰত লোকসভাত হোৱা বিতৰ্কত অংশগ্ৰহণ কৰি ৰাজনীতিক সকলৰ দৃষ্টিভংগীক সুন্দৰভাৱে দাঙি ধৰিছিল। তেওঁ কৈছিল : “দেশৰ বাকী অংশত হিন্দু আৰু মুছলমানৰ মাজত

কৰাৰ দৰে, সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত বৃটিছসকলে এটা জনজাতি আৰু আন এটা জনজাতিৰ মাজত বিভাজন আৰু শাসনৰ নীতি অনুসৰণ কৰিছিল।” সদস্যগৰাকীয়ে প্ৰতিবাদ কৰি কৈছিল, “আনকি স্বাধীনতাৰ পাছতো কম বেছি পৰিমাণে আমি সেই নীতিকেই অনুসৰণ কৰিছোঁ।” স্পষ্টীকৰণ দিবলৈ গৈ তেওঁ কৈছিল : “ড. ভেৰিয়াৰ এলউইনৰ উপদেশ মৰ্মে, তেওঁলোকৰ সাংস্কৃতিক পৰিচয় অটুট ৰখাৰ বাবে, জনজাতীয় লোকসকলক পৃথকে ৰখাৰ এক নীতি অনুসৰণ কৰা হৈছিল। ইয়াৰ পৰিণতি এয়ে আছিল যে, উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত কেতিয়াও আৱেগিক সংহতি গঢ়ি নুঠিল।”

উনৈশ শ সাতবৰ্ষি চনত দিল্লী বিশ্ববিদ্যালয়ত অনুষ্ঠিত, “হিমালয় অঞ্চলত সামাজিক কামকাজ” শীৰ্ষক আলোচনাচক্ৰৰ বাবে প্ৰস্তুত কৰা এখন পত্ৰত, এজন সমাজকৰ্মী ৰাধাকৃষ্ণই লিখিছিল : “NEFA-ৰ নিচিনা অঞ্চলত এটা শতিকা ধৰি ভাৰত চৰকাৰৰো দৰ্শন হৈ পৰা, ভেৰিয়াৰ এলউইনৰ দৰ্শনে, ভাৰতৰ অনা অংশৰ পৰা তেওঁলোকক নিলগাই ৰাখিলে।” তেওঁ আৰু কৈছিল : “ইয়াৰ সমৰ্থকসকলৰ দ্বাৰা এই যুক্তি আগবঢ়োৱা হৈছিল যে, ই জনজাতিসকলক সভা মানুহৰ শোষণৰ পৰা ৰক্ষা কৰিব। নিঃসন্দেহে ই সেইটো কৰিছিল, কিন্তু ই তেওঁলোকৰ নিজা আদিম জনজাতি সংগঠনসমূহৰ মজ্জাগত শোষণৰ পৰা তেওঁলোকক সুৰক্ষা প্ৰদান কৰা নাছিল।” তেওঁ অধিক দৃঢ়তাৰে কৈছিল : “দৰ্শন আৰু সংস্কৃতি বিষয়ক যুক্তিক বাদ দি, সীমাস্তক তেতিয়াহে সুৰক্ষিত কৰি ৰাখিব পাৰি, যেতিয়া সীমান্ত অঞ্চলৰ জনসাধাৰণে জানিব যে তেওঁলোক ভাৰতীয় আৰু তেওঁলোক এই দেশৰ দূৰতম সীমান্ত চকীবিলাকৰ প্ৰতিৰক্ষক। আৰু তেওঁলোকে এইটো তেতিয়াহে উপলব্ধি কৰিব পাৰিব, যেতিয়া তেওঁলোক ভাৰতীয় জাতীয় জীৱনৰ অংগ হৈ উঠিব, আৰু যেতিয়া তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ জীৱনৰ শ্বাস-প্ৰশ্বাস আহৰণ কৰিব ইয়াৰ সচেতনতাৰ প্ৰবাহৰ পৰা। এতিয়ালৈকে তেওঁলোক এই প্ৰবাহৰ বাহিৰত আৰু তেওঁলোকৰ সমুখত ভাৰতবৰ্ষৰ ভাৱমূৰ্তি এক নিলগৰ প্ৰতিবেশীৰ দৰে, যাৰ বাসিন্দাসকলে তেওঁলোকৰ অঞ্চলসমূহ আক্ৰমণ কৰি আহিছে। এই ভাৱমূৰ্তিৰ নিশ্চয়কৈ পৰিৱৰ্তন হ'ব লাগিব। ক্ৰটিপূৰ্ণ আঁচনি আৰু ইতিহাসে সৃষ্টি কৰা ভাৱসাম্যহীনতা আঁতৰোৱাৰ বাবে তথা এই বিচ্যুতি প্ৰতিকাৰৰ বাবে সৰ্বোদয়ৰ কৰ্মীসকল দৃঢ়প্ৰতিজ্ঞ।”

কিন্তু, নিশ্চিতভাৱে ইয়েই সম্পূৰ্ণ কাহিনী নহয়। জনজাতীয় নীতিৰ এজন মুখ্য নিৰ্মাতা ভেৰিয়াৰ এলউইন আৰু অঞ্চলটোৰ জনজাতীয় বিকাশৰ বিভিন্ন দিশসমূহ নিৰীক্ষণৰ সুবিধা পোৱা এজন নৃতত্ত্ববিদ ক্ৰিষ্টফ ভন্ ফিউৰাৰ হেইমেনডৰ্ফে (Christophe von Furer-Haimendorf) জনজাতিসকলক “তেওঁলোকৰ কামকাজ পৰিচালনাৰ বাবে অকলে এৰি দিয়াৰ” গুণসমূহৰ সপক্ষে লিখিছিল।

“The Tribal World of Verrier Elwin” গ্ৰন্থখনত, এলউইনে এটা বৰ প্ৰাসংগিক কথা উত্থাপন কৰিছে। “প্ৰতিখন সন্মিলন, প্ৰতিখন কমিটি, প্ৰতিটো ভাষণত,

মানুহে পুৰণি বিতৰ্কিত বিষয় পৃথকীকৰণ, সমন্বিতকৰণ অথবা একত্ৰীকৰণৰ বাবে বাবে আলোচনা কৰাটো তেওঁলোকৰ কৰ্তব্য বুলি ভাবে। তেওঁলোকে পাহৰি যায় যে এইবোৰ এতিয়া সময় অপ্ৰাসংগিক হৈ পৰিছে।” ভেৰিয়াৰ এলউইনৰ মতে এই পৰিঘটনাৰ বাবে জগৰীয়া প্ৰধান কাৰকটো হ’ল সমগ্ৰ ভাৰত ব্যাপী সূচনা কৰা সামূহিক উন্নয়ন খণ্ডসমূহ। তেওঁ অতি উদ্যমী সমন্বয়কো প্ৰত্যাখান কৰিছিল।

এইটো কোৱা হয় যে আমি যদি জনজাতি লোকসকলক তেওঁলোকৰ ভাষা, সাজপাৰ অথবা সামাজিক অনুষ্ঠানসমূহ বৰ্তাই ৰখাৰ অনুমতি দিওঁ, তেনেহলে আমি তেওঁলোকক ভাৰতবৰ্ষৰ বাকী অংশৰ পৰা নিলগাই ৰাখোঁ। আৰু যদি আমি তেওঁলোকক যিমান সম্ভৱ সোনকালে একত্ৰিত কৰিব বিচাৰোঁ, আৰু তেওঁলোকক পৰিমাৰ্জিত কৰি তোলাঁ তেতিয়া যেন তেওঁলোক একেবাৰে আনসকলৰ দৰে হৈ উঠিব। ইয়াত থকা বিৰোধটো হ’ল এইটোৱেই যে সামগ্ৰিকভাৱে ভাৰতীয় জনসাধাৰণ বহুল বৈচিত্ৰ্যৰে পূৰ্ণ আৰু এনে কোনো প্ৰামাণিক সংস্কৃতি, ধৰ্ম অথবা ভাষা নাই যিটোৰ স’তে আমি জনজাতিসকলক খাপ খুৱাই ল’ব পাৰোঁ। বাস্তৱিকতেও, যিসকল জনজাতীয় লোকে, ওলাই গৈ তেওঁলোকৰ প্ৰতিবেশীসকলৰ পৰা পৃথক কৰিব নোৱাৰা এক জীৱন ধাৰণ প্ৰণালী গ্ৰহণ কৰিলে, তেওঁলোকেই আকৌ অন্য জনসাধাৰণৰ পৰা পৃথকীকৰণৰ বাবে আটাইতকৈ বেছি সক্ষম হৈ উঠিছে। তেওঁলোকে উপলব্ধি কৰিছে যে তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ পৰিচয় হেৰুৱাই পেলাইছে আৰু ইয়াক সংৰক্ষণৰ বাবে তীব্ৰভাৱে উদ্বিগ্ন হৈ উঠিছে। বহুতো নগা বিদ্ৰোহীয়ে পশ্চিমীয়া সাজপাৰ পৰিধান কৰিবলৈ লৈছে। অসমত আজি সেইসকল পাহাৰীয়া লোকেহে পৃথক ৰাজ্য বিচাৰিছে যিসকল সম্পূৰ্ণভাৱে অসমীয়া সমাজত জীণ গৈছে। সুদীৰ্ঘ সময়ৰ পাচত এনেকুৱা হবগৈ পাৰে যে সকলোবোৰ জনজাতিয়েই নিজস্বতা হেৰুৱাই পেলাব আৰু দ্ৰুতভাৱে গোটেই পৃথিৱীতে বিয়পিব ধৰা অধিক শক্তিশালী আমেৰিকান সভ্যতাই প্ৰাধান্য বিস্তাৰ কৰা বিশৃংখল সমসত্ত্বাৰ বুকুত ডুব যাব। কিন্তু একত্ৰীকৰণৰ স্বাৰ্থত এই প্ৰক্ৰিয়াক ত্বৰাগিত কৰাটো মোৰ বোধেৰে মূৰ্খামি হ’ব—কাৰণ ই সেই কাম সাধন কৰিব পৰা নাই আৰু নোৱাৰিবও।”

কিন্তু অঞ্চলটোৰ সমাজখন সঁচাকৈয়ে স্থবিৰ হৈ আছিল নে?

উনৈশ শ বাৰ্ষিক চনত শোৱনশিৰি আৰু টিৰাপ জিলা ভ্ৰমণ কৰাৰ পাছত ক্ৰিষ্টফ ভনু ফিউৰাৰ-হেইমেনডৰ্ফে লিখিছিল :

মই যেতিয়া ১৯৪৪ চনত প্ৰথমবাৰৰ বাবে শোৱনশিৰি অঞ্চললৈ গৈছিলো, থলুৱা জনজাতি আপাতানি আৰু ডফলাসকলৰ চৰকাৰৰ সৈতে কোনো সম্পৰ্কই নাছিল। উনৈশ শ বাৰ্ষিক চনলৈ গাড়ী যাব পৰা পথেৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ সৈতে সংলগ্ন হৈ উঠা আপাতানি উপত্যকাত এটা প্ৰশাসনিক কেন্দ্ৰ গঢ় লৈ উঠিছিল আৰু ইয়াৰ ওচৰে পাজৰে গঢ়ি উঠা চিকিৎসালয়; স্কুল, সমবায় কেন্দ্ৰ তথা অন্যান্য সা-সুবিধাসমূহ জনজাতিসকলৰ বাবে উপলব্ধ হৈ উঠিছিল। থলুৱা জনজাতিসকলে তেওঁলোকৰ সাংস্কৃতিক আৰু সামাজিক জীৱনত চকুতলগা ধৰণৰ কোনো ক্ষতি সাধন নোহোৱাকৈয়ে প্ৰশাসনৰ কামকাজৰ পৰা লেখত লবলগীয়াকৈ অৰ্থনৈতিক সা-সুবিধা আহৰণ কৰাটো সেই বিকাশসমূহতকৈও বেছি আকৰ্ষণীয় আছিল।^১

জনজাতীয় আৰ্হিৰ জীৱন প্ৰণালীত হ'ব পৰা যিকোনো ধৰণৰ ক্ষতি এৰাই চলা হৈছিল, কাৰণ সেই অঞ্চলসমূহত কোনো বাহিৰৰ লোককে ভূমি ক্ৰয়ৰ অথবা দখলৰ অনুমতি দিয়া হোৱা নাছিল। ট্ৰাক আৰু জীপগাড়ীৰ দৰে যোগাযোগৰ আধুনিক উপায়সমূহৰ সূচনাই আপাতানিসকলক গাড়ী চলোৱা শিকিবলৈ প্ৰলোভিত কৰিছিল। “এক প্ৰগতিশীল প্ৰশাসনৰ পৃথকে ৰখা কিছু ব্যৱস্থাৰ সৈতে প্ৰণালীবদ্ধ আৰু দূৰদৰ্শী নীতিৰ সংমিশ্ৰণ”ক উপলব্ধ কৰা নীতিক হেইমেনডৰ্ফে ইয়াৰ বাবে কৃতিত্ব যাচিছিল। গণতন্ত্ৰ আৰু দ্ৰুত উদ্যোগীকৰণে অৱশ্যে এই নীতিৰ পবিত্ৰ চৰিত্ৰটো নষ্ট কৰিছিল। হেইমেনডৰ্ফে আক্ষেপ কৰিছিল যে NEFA-ৰ নিচিনা কিছু অঞ্চলৰ বাদে “খুব কমেইহে এই নীতিসমূহক সম্পূৰ্ণভাৱে কাৰ্যকৰী কৰা হৈছিল।” উনৈশ শ সাতষষ্ঠি চনত এই সম্পৰ্কে লিখি, লেখকে আংশকা প্ৰকাশ কৰিছিল যে, এনেকুৱা কিছুমান ইংগিত পোৱা গৈছে যে, কংগ্ৰেছৰ বৰ্তমানৰ নেতাসকল, জনজাতিসকলৰ অধিকাৰ আৰু তেওঁলোকৰ সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰ সংৰক্ষণ সম্পৰ্কত নেহৰুৰ সম্পূৰ্ণ উদাৰ ভাৱাদৰ্শৰ অংশীদাৰ ন'হবও পাৰে আৰু এনে সম্ভাৱনা নথকা নহয় যে এই আদিবাসীসকলৰ অতি দ্ৰুত আৰু অধিক পূৰ্ণ আত্মীকৰণৰ বাবে হোৱা হেঁচা লাহে লাহে বৃদ্ধি পাব আৰু এওঁলোকক পৰিৱৰ্তনৰ দিশে লৈ যাব।’ হেইমেনডৰ্ফৰ আশংকা ক যুক্তিসংগত বুলি প্ৰতিষ্ঠা কৰিব পৰাকৈ নীতি নিৰ্দেশনাসমূহত সঁচাকৈয়ে এনে পৰিৱৰ্তন ঘটিছে নেকি? ১৯৮২ চনত প্ৰকাশ পোৱা, অধিক শেহতীয়া গ্ৰন্থ এখনত হেইমেনডৰ্ফে ইয়াক তলত দিয়া ধৰণে প্ৰতিফলিত কৰিছে :

এইক্ষেত্ৰত কোনো সন্দেহ থাকিব নোৱাৰে যে, জনজাতীয় সংগঠনসমূহত প্ৰতিষ্ঠা কৰা বিশাল ঔদ্যোগিক প্ৰতিষ্ঠানসমূহে সেই সকলো জনজাতীয়লোকলৈ সংৰক্ষণমূলক ব্যৱস্থাসমূহৰ প্ৰসাৰ ঘটোৱাটো জৰুৰী কৰি তুলিছে যিসকলৰ অধিকাৰ আৰু জীৱন প্ৰণালী বিপদাপন্ন হৈ উঠিছে। ভাৰতীয় সংবিধানৰ নিৰ্মাতাসকল এই কথাত দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞ আছিল যে, অনুসূচিত জনজাতিসকলৰ পুৰণিকলীয়া নিসংগতাৰ অন্ত পোলোৱাৰ লগতে তেওঁলোকক শোষণ আৰু তেওঁলোকৰ পৈতৃক ভূমিৰ ওপৰত থকা অধিকাৰৰ খহনীয়াৰ পৰা ৰক্ষা কৰা উচিত। এইটো স্পষ্ট আছিল যে, কেৱল বিশেষ আইনৰ জৰিয়তেহে এই লক্ষ্যত উপনীত হ'ব পৰা যাব। কিন্তু দুৰ্ভাগ্যজনকভাৱে জনজাতিসকলৰ বাবে ৰাজনীতিক তথা আইন প্ৰণেতা সকলৰ পূৰ্বৰ ভাৱাদৰ্শ দুৰ্বল হৈ ৰুৱিল, আৰু জনজাতিসকলক সুৰক্ষা দিব বিচৰা আইনসমূহ এতিয়াও বৰ্তি আছে হয়, কিন্তু প্ৰত্যাশা কৰা ধৰণে সেইবোৰৰ প্ৰয়োগ হ'বলৈ বহু বাকী। চল্লিশ নিযুত জনজাতি লোকে দীৰ্ঘ সময়ৰ বাবে ভাৰতীয় জাতিৰ ভিতৰতে এক পৃথক আৰু অ-আত্মীকৃত গোট হিচাপে বৰ্তি থাকিব—এই বাস্তৱতাৰ মুখামুখি হ'বলৈ আনকি শিক্ষিত ভাৰতীয়সকলৰ মাজতো এক ক্ৰমবৰ্দ্ধিত অনিচ্ছাই গা কৰি উঠা দেখা গৈছে। বহুতেই এই কথা স্বীকাৰ কৰে যে, মানুহৰ মাজত ব্যাপক ৰূপত থকা এটা দৃষ্টিভংগী হ'ল জনজাতিসকলে উপভোগ কৰা যিকোনো ধৰণৰ বিশেষ সুবিধা কেৱল বিৱৰ্তনৰ সময়ছোৱাৰ বাবেহে প্ৰযোজ্য আছিল আৰু দহ বা বিশ বছৰৰ সময় সীমাৰ ভিতৰতে ঘাই সুঁতিৰ জনসাধাৰণৰ স'তে জনজাতিসকলৰ একত্ৰীকৰণ সম্পূৰ্ণ হৈ উঠা

উচিত, যাৰ পাচত অনুসূচিত জনজাতিসকলৰ কাৰণে অনুসূচিত এলেকা তথা সুবিধা সমূহ বৰ্তাই ৰখাৰ আৰু কোনো যুক্তি নাথাকিব।

তেওঁলোকৰ বৰ্তমানৰ মংগলময় অৱস্থাৰ প্ৰতি ভূমি আত্মসাৎকাৰীসকলৰ লোভে সৃষ্টি কৰাৰ দৰেই জনমতৰ এই নতুন প্ৰবণতাই জনজাতিসকলৰ ভৱিষ্যৎ সম্ভাৱনাৰ প্ৰতি অহা গুৰুতৰ ভাবুকিৰ কথাকে সূচায়। বহল ভাৰতীয় সমাজখনৰ সৈতে জনজাতি সকলক কি ধৰণে একত্ৰিত কৰা হ'ব, সেইটো শেষত গৈ ৰাজনৈতিক সিদ্ধান্তৰ দ্বাৰাই নিৰ্ণীত হ'ব, আৰু এই সিদ্ধান্তসমূহ নৈতিক মূল্যায়নৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি গ্ৰহণ কৰা হ'ব। সেয়েহে দেখা যায় যে, যেতিয়ালৈকে ভাৰতীয় জনসাধাৰণৰ বৌদ্ধিকভাৱে আগবঢ়া অংশটোৱে সাংস্কৃতিক সহনশীলতাৰ আৰু জনজাতীয় প্ৰমূল্যসমূহক প্ৰশংসাৰ চকুৰে চোৱাৰ মানসিকতা গঢ়ি নোতোলে, তেতিয়ালৈকে, আনকি, জনজাতীয় জনসাধাৰণৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা আটাইতকৈ ব্যাপ্ত আঁচনিসমূহো নিষ্ফল বুলি প্ৰমাণিত হোৱাৰ সম্ভাৱনাই বেছি।^৮

ভাৰতীয় অসামৰিক সেৱাৰ এজন সদস্য হিচাপে উত্তৰ-পূব ভাৰত, চিক্কিম আৰু ভূটানত পয়ত্ৰিশ বছৰকাল অতিবাহিত কৰা তথা এজন প্ৰখ্যাত লেখক নৰি ৰক্তমজীয়ে, পূৰ্ণ আন্তৰিকতাৰে নেহৰুৰ মূল নীতিক সমৰ্থন কৰে। অৱশ্যে, তেওঁ অঞ্চলটোত অবিৰতভাৱে হৈ থকা হিংসা-সম্ভ্ৰাস আৰু সশস্ত্ৰ বিদ্ৰোহৰ বাবে চৰকাৰৰ নীতি আৰু দৃষ্টিভঙ্গীকেই জগৰীয়া কৰে। তেওঁৰ মতে অঞ্চলটোৰ প্ৰতি চৰকাৰৰ সঁহাৰি আছিল দুতৰপীয়া : (i) 'সদায়ে বিস্তৃতি লাভ কৰি থকা সশস্ত্ৰ শিবিৰ'ৰ ৰূপ লোৱা সামৰিক শক্তিৰ ওপৰত ক্ৰমবৰ্দ্ধিত নিৰ্ভৰশীলতা; আৰু (ii) অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন ত্বৰাগিত কৰিবৰ বাবে ব্যাপক পুঁজিৰ অনুদান। তেওঁ লিখিছে :

এইটো অতি দুৰ্ভাগ্যজনক কথা যে স্থিৰতা প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে বলৱৎ কৰা পদ্ধতিসমূহে, প্ৰকৃততে সাধাৰণভাৱে অস্থিৰতাৰহে প্ৰকোপ বৃদ্ধি কৰিছে। এইটো কথাও আমি বুজি উঠিব লাগিব যে যদিওবা ইতিহাসে ঢুকি নোপোৱা কালৰেপৰা জনজাতীয় অঞ্চলসমূহত গাওঁসমূহৰ মাজৰ অৱিয়ান্ধাৰি আৰু চেগা-চোৰোকাকৈ হোৱা মাৰপিট এই অঞ্চলসমূহৰ স্থানীয় বৈশিষ্ট্য হৈ আহিছে, তথাপিও স্বাধীনতাৰ সময়ৰপৰাহে তথা অতি শক্তিশালী প্ৰশাসনিক নিয়ন্ত্ৰণ জাপি দিয়াৰ পাছৰপৰাহে হত্যা-হিংসা তথা সশস্ত্ৰ বিদ্ৰোহ এই অঞ্চলসমূহৰ গতানুগতিক জীৱনৰ আৰ্হি হৈ উঠিছে। পূৰ্বৰ সময়ত শিৰচ্ছেদ অভিযানবোৰৰ ফলত হোৱা জীৱনৰ হানি অতি সাম্প্ৰতিক কালৰ ৰাজনৈতিক অস্থিৰতাৰ ফলত হোৱা হানি-বিঘিনিৰ তুলনাত তেনেই নগণ্য আছিল। কাৰণ অতি কঠোৰ আৰু শক্তিশালী প্ৰশাসনিক নিয়ন্ত্ৰণ জাপি দিয়াৰ ফলত অবিৰত আৰু ব্যাপ্ত উত্তেজনাৰ পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি হৈছে আৰু চৰকাৰৰ নিৰাপত্তাৰক্ষী বাহিনীসমূহ স্থানীয় জনসাধাৰণৰ আইন উলংঘনকাৰী অংশটোৰ সৈতে চিৰস্থায়ী সংঘাতত লিপ্ত হৈ পৰিছে।^৯

এই বিষয়ত ৰক্তমজীয়ে, বৃটিছৰ 'সম্ভৱপৰ ন্যূনতম হস্তক্ষেপ'ৰ নীতিক প্ৰশংসা কৰে; "পৰিৱৰ্তনৰ মুখ্য বাৰ্তাবাহী আছিল মিশ্যনাৰীসকলহে, প্ৰশাসকসকল নহয়।"^{১০} বৰ্তমানৰ অচলাৱস্থাৰ সমাধান হিচাপে তেওঁ ভাবে যে, সু-উদ্দেশ্যজনিত, অথচ খৰখেদা

প্ৰচেষ্টাই কৰা ক্ষতিসমূহ পূৰণ কৰিবলৈ সময় আৰু ধৈৰ্যৰ প্ৰয়োজন হ'ব। কিন্তু জনজাতিসকল বোধশক্তিসম্পন্ন লোক আৰু হৃদয় পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰতি আৰু এনে এটা পন্থাৰ প্ৰতি তেওঁলোকে দ্ৰুত সঁহাৰি জনাব, যিটোৱে শ্ৰেষ্ঠতা আৰু কৰুণাৰ দৃষ্টিভংগীক নহয়, বৰং সমতা আৰু পাৰস্পৰিক আত্ম-সন্মানৰ মানসিকতাকহে প্ৰতিফলিত কৰে।”

আন বহুলোকেও এই বিফলতাত আক্ষেপ কৰে। এজন উল্লেখযোগ্য জনসংখ্যা বিজ্ঞানী বি. কে. ৰায়বৰ্মণে, একত্ৰীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ মন্থৰ গতিৰ বাবে “ৰাজনৈতিক চালক (operator) আৰু আমোলাসকলক” দোষাৰোপ কৰিছে। তেওঁ লিখিছে যে, প্ৰতিষ্ঠাপক পিতৃপুৰুষসকলৰ ৰাজনৈতিক দূৰদৃষ্টিক বাস্তৱ ৰূপ দিয়াৰ প্ৰাৰম্ভিক কাৰ্য ৰাজনৈতিক চালক আৰু আমোলাসকলৰ হাতলৈ গ'ল। স্বায়ত্ত্ব শাসিত জিলা পৰিষদসমূহ যে সমন্বয়ৰ প্ৰক্ৰিয়াত জাতীয় সমাজৰ ভিতৰতে অধিজনজাতীয় (supra-tribal) সত্ত্বাৰ উত্থানৰ প্ৰতীক সেই কথা বুজি উঠাত তেওঁলোক ব্যৰ্থ হ'ল। তেওঁলোকে স্বায়ত্ত্বশাসিত পৰিষদসমূহক মাত্ৰ ৰাজ্যৰ অধীনস্থ অংগ বুলি গণ্য কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। এই বিৰোধে পাৰ্বত্য অঞ্চলসমূহ দেশৰ বাকী অংশৰ সতে একত্ৰিত হোৱা প্ৰক্ৰিয়াৰ বিদ্বেষী সকলকহে সহায় কৰিছিল।”

গোস্বামী আৰু ৰাধাকৃষ্ণই আমাৰ মনত এই বিশ্বাস জগাব যে, সকলো ধৰণৰ অনিশ্চয়তা নেহৰু যুগ আৰু পাছৰ বছৰবোৰৰ ত্ৰুটিপূৰ্ণ বা অৰ্হতাহীন নীতিৰ ফলশ্ৰুতি; অন্যহাতে ভেৰিয়াৰ এলডইন, হেইমেনডৰ্ফ, ৰয় বৰ্মণ আৰু ৰক্তমজীয়ে নীতিৰ মূল গাঁথনিটোক সমৰ্থন জনাইছে। কিন্তু এই বিষয়ত পাছৰ চৰকাৰবোৰে গ্ৰহণ কৰা পন্থাবোৰত ত্ৰুটি-বিচ্যুতি দেখা পাইছে। হেইমেনডৰ্ফে আঙুলিয়াই দিছে যে, বিশেষ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰা NEFA-ৰ বিপৰীতে নগালেণ্ডত সংকটৰ এইবাবেই উদ্ভৱ হৈছিল যে নগা ভূমিৰ সকলো অংশ অসমীয়া লোকে পৰিচালনা কৰা প্ৰশাসনৰ অধীনস্থ কৰা হৈছিল। নগাসকলে অসমীয়াসকলক জনজাতিসকলে “বুঢ়িছৰ দিনত ভোগকৰা কাৰ্যতঃ স্ব-শাসনৰ পৰা তেওঁলোকক বঞ্চিতকৰণত আগ্ৰহী নতুন শাসক” বুলি গণ্য কৰিছিল। ৰায় বৰ্মণৰ মতে “মালিকীস্বত্ব ব্যৱস্থাত আঘাত নহনাকৈয়ে উৎপাদনৰ শক্তিসমূহৰ প্ৰসাৰণ আৰু ভূমি ব্যৱহাৰৰ আৰ্হিৰ আধুনিকীকৰণ ঘটাবৰ বাবে আনুষ্ঠানিক আধাৰ তৈয়াৰ কৰাত ৰাষ্ট্ৰ ব্যৰ্থ হোৱাটোৱেই” ১৯৬৬ চনত মিজোৰামত হোৱা ভীষণ বিদ্ৰোহৰ কাৰণ আছিল। মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰালৈকে বিদ্ৰোহ বিয়পি যোৱাটোক চৰকাৰৰ নীতি আৰু পন্থাৰ একেই ধৰণৰ বিফলতা বুলি বিভিন্ন ধৰণে আখ্যা দিয়া হয়। এই চিন্তাধাৰাৰ অনুগামীসকলে আমাক পতিয়ন নিয়াব বিচাৰে যে, অসমত ‘বিদেশী নাগৰিক’ৰ প্ৰশ্নটোত কৰিব খোজা সেই একে ভুলৰ পুনৰাবৃত্তিয়ে অৱশেষত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ জনসাধাৰণক ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোৰ পৰা আঁতৰাই পঠাব।

এজন খ্যাতনামা অসমীয়া ইতিহাসবিদ হেৰস্কাক্স বৰপূজাৰীয়ে পৰিস্থিতিটোক উদ্ভৱ-পূব ভাৰতৰ সামৰিক গুৰুত্বৰ প্ৰেক্ষাপটত চাব খোজে আৰু ভাৰত-চীনৰ মাজৰ

শত্ৰুতা সমাপনৰ দিশত এক পদক্ষেপ লোৱাটোক অঞ্চলটোৰ শান্তি আৰু স্থিৰতাৰ অপৰিহাৰ্য পূৰ্ব প্ৰয়োজনীয়তা বুলি গণ্য কৰে। তেওঁ লিখিছে “যদিওবা হিন্দী চীনী ভাই ভাইৰ অৱস্থালৈ ঘূৰি যোৱাটো সম্ভৱ হৈ নুঠিব পাৰে, তথাপিও সীমা সমস্যাটোৰ এক সমাধানে প্ৰতিবেশী অথচ বৈৰীভাৱাপন্ন দুয়োখন দেশৰ মাজৰ সম্পৰ্ক সহজ কৰি তুলিব আৰু উত্তৰ-পূব সীমান্তৰ শান্তি, স্থিৰতা আৰু নিৰাপত্তাৰ ক্ষেত্ৰত ই যথেষ্ট সহায়ক হ’ব।”^{১০} আভ্যন্তৰীণ নীতিৰ সম্পৰ্কত বৰপূজাৰীয়ে অনুভৱ কৰে যে, NEFA-ৰ উন্নয়নত প্ৰয়োগ কৰা ধীৰ আৰু সাৱধানী নেহৰুবাদী দৰ্শনে ইতিমধ্যে ফল দিছে। নগালেণ্ড আৰু মিজোৰামত বিদ্ৰোহীৰ সংখ্যা কমি আহিছে। তেওঁ পৰামৰ্শ আগবঢ়াই কৈছে, ‘তেওঁলোকক যুক্তিত উপনীত কৰোৱাৰ বাবে, ভিন্ন ভাষা, সংস্কৃতি আৰু পৰম্পৰা সম্পন্ন ভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় গোটিৰ ইমানবোৰ ৰাজ্যৰ সমাহাৰ সত্ত্বেও ভাৰতবৰ্ষৰ মৌলিক অখণ্ডতাৰ কথা অনুভৱ কৰাবৰ বাবে তথা তেওঁলোকৰ ভৱিষ্যৎ যে তেওঁলোকৰ ভৈয়ামৰ প্ৰতিবেশীসকলৰ সৈতে এৰাব নোৱাৰাকৈ সাঙোৰ খাই আছে আৰু তেওঁলোকৰ সমস্যাবিলাকৰ সমাধান যে কেৱল ভাৰত চৰকাৰৰ সৈতেহে কৰিব পৰা যাব, তাকো এৰাধৰাৰ মাজেৰেহে, সংঘাতৰ মাজেৰে নহয়, সেই কথাও বুজাই তুলিবৰ বাবে প্ৰচেষ্টা চলাব লাগিব। মিজো আৰু নগাসকলৰ অথবা অন্য যিকোনো নৃগোষ্ঠীয় গোটিৰ আকাংক্ষাবোৰক যুক্তি আৰু সহানুভূতিৰে বিবেচনা কৰাটো প্ৰয়োজনীয়, কিন্তু দেশখনৰ সংহতি বিনষ্টৰ বিনিময়ত নহয়।’^{১১}

অঞ্চলটোৰ সৰ্বজন সমাদৃত পণ্ডিত ডি. ভেংকটাৰাৱে নীতি ৰচনাৰ বেলিকা ধাৰণাগত স্পষ্টতাৰ আৱশ্যকতাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছিল। তেওঁৰ মতে, মুখ্য প্ৰশ্নটো হৈছে ঐক্য “সংহতিৰ” দ্বাৰা নে “আত্মীকৰণ”ৰ দ্বাৰা স্থাপন কৰা হ’ব। ‘মৎস্যন্যায়’ (অৰ্থাৎ ডাঙৰ মাছে সৰু মাছ গিলি পেলোৱা) নীতিৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত আত্মীকৰণৰ অৰ্থ হ’ল, আত্মীকৃত কৰা গোটিটোৰ সাংস্কৃতিক জীৱন আৰু পৰিচয়ৰ সম্পূৰ্ণ বিনাশ আৰু ইয়াক প্ৰভাৱশালী গোটিটোত, গোটিটোৰ চৰ্তানুসাৰে নিমগ্নকৰণ। ইয়াৰ পৰিণতি হ’ব “বিদ্বেষ, উত্তেজনা আৰু ইটোৰ পৰা সিটোৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধিত ব্যৱধান।”^{১২} এনেকুৱা পৰিস্থিতিত, তেওঁ অনুভৱ কৰে যে “আমি মানি ল’ব লাগিব যে এখন শক্তিশালী ৰাষ্ট্ৰ গঠনৰ বাবে, গোটসমূহৰ সাংস্কৃতিক পৰিচয় নিৰ্মূল কৰাটো প্ৰয়োজনীয় নহয়। সাংস্কৃতিক ভিন্নতাক গুৰুত্ব দিয়াৰ পৰিৱৰ্তে অৰ্থনৈতিক আশুগনিৰ্ভৰশীলতাক উদগণি যোগোৱা উচিত।” অতি সম্প্ৰতি হোৱা, আনকি ভৱিষ্যতেও হ’ব পৰা, অসমৰ পুনৰ্গঠন ভেংকটাৰাওৰ বাবে গ্ৰহণযোগ্য।^{১৩}

বি. কে. নেহৰুৱে বিদ্ৰোহৰ কাৰণ দেখা পাইছে স্থানীয় সচেতনতাৰ পৰ্যায়ত হোৱা উত্থানত আৰু “আপেক্ষিকভাৱে আদিম সমাজবোৰ আধুনিক পৃথিৱীৰ জটিলতাৰ সমুখত হঠাৎ উন্মুক্ত হৈ যোৱাটোত, যিটোক তেওঁলোকে মুঠেও বুজি পোৱা নাছিল আৰু যাৰপৰা তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত আৰু সহজাত প্ৰতিক্ৰিয়া হিংসাৰ

জৰিয়তে নিজকে সুৰক্ষা দিব বিচাৰিছিল।” বি. কে. নেহৰুৱে আমোলাসকলক বলিৰ পাঠা সাজিব নোখোজে। তেওঁ কৈছে, “এটা কথা নিশ্চিতভাৱে কবই লাগিব যে প্ৰতিক্ৰিয়া সৃষ্টি কৰা এই পৰিৱৰ্তনসমূহক সমৰূপতা প্ৰেমী আমোলাসকলৰ তাত্ত্বিক ধ্যানধাৰণাৰ কাৰণে বাহিৰৰ পৰা জাপি দিয়া হোৱা নাছিল। জনজাতীয় লোকসকলৰ নিজৰ ফালৰ পৰাই এইবিলাকৰ প্ৰতি দাবী আহিছিল; আধুনিক শিক্ষা তথা আধুনিক সভ্যতাৰ পাৰ্থিৱ সুযোগ সুবিধা নোহোৱাকৈ পৰম্পৰাগত সমাজখনৰ সংকুচিত গাঁথনিটোৰ মাজত তেওঁলোক আৰু জীয়াই থকাৰ বাবে ইচ্ছুক নহয়। আৰু তথাপিও, বহু বহুল ভিত্তি প্ৰয়োজন হোৱা নতুন গাঁথনিটোও তেওঁলোকৰ বাবে সদায়ে গ্ৰহণযোগ্য নহয়।”^{১১}

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ব্যৱস্থাপনা প্ৰকৃততেই ইমান সহজ কথা আছিল নেকি যে, যদিহে “ৰাজনৈতিক চালক আৰু আমোলাসকলে” যথোচিতভাৱে তেওঁলোকৰ কাম কৰিলেহেঁতেন, সকলোবিলাকেই ঠিক ঠাক হৈ গ’লহেঁতেন? যদি চৰকাৰে, পুৰণি বৃটিছ আৰ্হিৰ প্ৰশাসনলৈ ঘূৰি যাবৰ বাবে এক অকৃত্ৰিম প্ৰয়াস চলায় আৰু ‘হস্তক্ষেপ’ কৰাটো বন্ধ কৰি দিয়ে তথা জনজাতিসকলক “সন্মান”ৰ চকুৰে চায়, এইটো প্ৰকৃততেই সম্ভৱ নে, যে আনকি আজিও পুনৰ সকলো কথা শান্ত আৰু শৃংখলাবদ্ধ হৈ উঠিব? ব্যাপকভাৱে পৰিৱৰ্তিত হোৱা ৰাষ্ট্ৰীয় নিৰাপত্তাৰ পৰিবেশত এনেকুৱা এক নীতি প্ৰণয়ন আৰু ৰূপায়ণ কৰাটো কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দক্ষতাৰ ভিতৰত নাই যেন লাগে।

দৰাচলতে, এক সংবেদনশীল সীমান্ত অঞ্চলত আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনীতিৰ কিছুমান বিশেষ বাধ্য-বাধকতা আছে। উত্তৰ-পূব ভাৰত আৰু আজি সেইখন সাম্ৰাজ্যৰ অংশ বিশেষ হৈ থকা নাই, যাক তিব্বত আৰু ৰাছিয়াত ভয় কৰা হৈছিল, যেতিয়া ব্ৰহ্মদেশ এই সাম্ৰাজ্যৰ অংশ আছিল, যেতিয়া চীন দুৰ্বল আছিল আৰু ভাৰত ভূখণ্ডৰ বিশাল এটা অঞ্চলৰ ওপৰত তেওঁলোকে দাবী উত্থাপন কৰা নাছিল; অথবা ভাৰতৰ সীমান্তত ইয়াৰ সৈন্যৰ বাহৰ পতা হোৱা নাছিল আৰু যেতিয়া দক্ষিণ এচিয়াত আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ কোনো ভৌগোলিক-ৰাজনৈতিক স্বার্থ নাছিল।

আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সীমান্ত বিষয়ত চীনৰ সৈতে এখন চুক্তি স্থিৰতা সৃষ্টিকাৰী এক কাৰক হ’ব, কিন্তু তেনেকুৱা কিবা এটা হলেও, উত্তৰ-পূব ভাৰতত, ঠিক পশ্চিমৰ সীমান্তৰ পৰিস্থিতিটোৰ অনুৰূপ ধৰণে ভাৰতীয় নিৰাপত্তা ৰক্ষীৰ ভূমিকাক এক স্থায়ী বৈশিষ্ট্যৰূপে গ্ৰহণ কৰিব লাগিব। ঠিক একেদৰেই, ব্ৰহ্মদেশত হোৱা যিকোনো ৰাজনৈতিক বিদ্রোহেই, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বাবে লেখত লবলগীয়া গুৰুত্ব আছে আৰু এনেকুৱা এটা ঘটনাৰ কেনে প্ৰভাৱ পৰিব সেইটো নিৰ্ভৰ কৰিব, ৰাজনৈতিক ক্ষমতা চীনা কমিউনিষ্ট পাৰ্টিৰ প্ৰতি আনুগত্য থকা বাৰ্মিজ কমিউনিষ্ট পাৰ্টিয়ে হস্তগত কৰে, নে ই সৈন্যবাহিনী অথবা জাতীয়তাবাদী সকলৰ হাততে ৰয়। সেয়েহে, ভাৰতীয় নিৰাপত্তাৰক্ষী আৰু জনজাতিসকলৰ মাজৰ এক পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক এৰাই চলিব নোৱাৰি। বাংলাদেশৰ ভিতৰত হোৱা ঘটনাৰাজিকো উপেক্ষা কৰিব নোৱাৰি। বাংলাদেশত হিন্দুসকলৰ

বৃহৎমাত্ৰাৰ যিকোনো নিৰ্যাতনে, সেইদেশৰ পৰা ভাৰতবৰ্ষলৈ হোৱা প্ৰব্ৰজন ৰোধ কৰিবৰ কাৰণে গ্ৰহণ কৰা ব্যৱস্থাটোৰ ওপৰত সদায়ে ভীষণ হেঁচাৰ সৃষ্টি কৰে। সাম্প্ৰতিক বছৰবোৰত, বাংলাদেশ চৰকাৰে জনজাতিসকলৰ ভূমিকা মুছলিমসকলৰ বাবে মুক্ত কৰি দিয়াৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা নীতিৰ ফলত বাংলাদেশৰ চট্টগ্ৰাম পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ এটা বৌদ্ধ ধৰ্মাৱলম্বী জনজাতি চাকমাসকল মিজোৰামত সোমাবলগীয়া হৈছিল। এই চাকমাসকলৰ সংখ্যা হ'ব আধা নিযুত আৰু মিজোৰাম অথবা ত্ৰিপুৰালৈ হোৱা তেওঁলোকৰ প্ৰব্ৰজনে এই অঞ্চলসমূহত ভয়ানক সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক সংকটৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে। চট্টগ্ৰাম পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ অস্থিৰতাই মিজোৰামৰ গাতে লাগি থকা এই অঞ্চলত মিজো বিদ্ৰোহীসকলক সুৰক্ষিত আশ্ৰয়স্থান প্ৰদান কৰি লাভান্বিত কৰিছে।

বাংলাদেশৰ অৰ্থনৈতিক নিৰুপায় অৱস্থাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত, আনকি বাংলাদেশৰ পৰা ভাৰতলৈ হ'ব পৰা বৃহৎ মাত্ৰাৰ মুছলিমৰ প্ৰব্ৰজনকো উলাই কৰিব নোৱাৰি। বাংলাদেশৰ মৈমনচিঙ জিলাৰ ফুলপুৰ আৰক্ষী থানাৰ এলেকাৰ কৃষিক্ষেত্ৰত নিবনুৱা আৰু অপূৰ্ণ নিয়োজনৰ (under employment) সমস্যাৰ ওপৰত অলপতে চলোৱা এক অধ্যয়নত, মহম্মদ মাচুমে^{১৭}, সেই অঞ্চলত ব্যাপক ছদ্মবেশী নিবনুৱা সমস্যাৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱৰ ছবিখন পোহৰলৈ আনিছে। দৰাচলতে, বাংলাদেশ শ্ৰম উদ্বৃত্ত অৰ্থনীতিৰ এক উৎকৃষ্ট উদাহৰণ। ইয়াত জনসংখ্যাৰ বিকাশৰ হাৰ ৩ শতাংশ আৰু মুঠ জনসংখ্যাৰ ৯৪ শতাংশ গ্ৰাম্য জনসাধাৰণ, তথা মুঠ শ্ৰমশক্তিৰ ৮৪ শতাংশ কৃষি শ্ৰমশক্তি। বাংলাদেশত হোৱা যিকোনো দুৰ্ভিক্ষ অথবা অৰ্থনৈতিক দুৰ্যোগৰ ফলত সেই দেশৰ জনসাধাৰণৰ উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ প্ৰব্ৰজন ঘটে আৰু এই অঞ্চলটোত সম্পৰ্কীয় লোক আৰু বন্ধু-বৰ্গৰ উপস্থিতিয়ে তেওঁলোকক আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সীমানাকো আওকাণ কৰি পাৰ হৈ আহিবলৈ প্ৰলোভিত কৰে। অৱশ্যে, নগালেণ্ড আৰু মিজোৰামত সৈন্য নিয়োগ কৰাটো সম্পূৰ্ণভাৱে এটা বেলেগ কথা। ঐতিহাসিকভাৱে, সৈন্যৰ উপস্থিতিৰ ফলত বিদ্ৰোহৰ সৃষ্টি হোৱা নাই, তাৰ বিপৰীতে বিদ্ৰোহীসকলৰ বিদ্ৰোহাত্মক কাৰ্যকলাপৰ বাবেহে নগালেণ্ড, মিজোৰাম, মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাত সৈন্যৰ উপস্থিতি ঘটোৱা হৈছে। ৰাষ্ট্ৰীয় অখণ্ডতাৰ প্ৰতি অহা ভাবুকিৰ সৈতে মোকাবিলা কৰিবলৈ লাগিব, আৰু চৰকাৰে এই ক্ষেত্ৰত নিজৰ দায়িত্বৰ পৰা গা এৰা দিব নোৱাৰে। ঠিক সেইদৰে, অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ গতি মন্থৰ কৰি তোলাটোক জনজাতি লোকসকলে নিজেই আদৰ্শ জনাব নে নজনাবৰ সেইটো বিতৰ্কিত বিষয়। সৰহসংখ্যক জনজাতিয়ে দীৰ্ঘদিন ধৰি অনাতাঁৰ আৰু বোলছবি উপভোগ কৰিবলৈ পাই আহিছে আৰু বৰ্তমান টেলিভিশ্যনৰ কাৰ্যসূচীও চাবলৈ পাইছে, বিগত বছৰবোৰত শিক্ষাৰ দ্ৰুত প্ৰসাৰ ঘটিছে—আনকি অৰুণাচল প্ৰদেশৰ আদিম জনজাতিসকলৰ মাজতো। এই সকলোবিলাকে নিতা নতুন চাহিদা সৃষ্টি কৰিছে, ৰং বিৰঙৰ ভোগবাদী আদৰ কায়দাৰো জন্ম দিছে। অন্য ঠাইৰ মানুহৰ দৰেই, জনজাতীয় গোষ্ঠীৰ প্ৰতিজন ব্যক্তিয়েই তেওঁৰ নিজা অভিলাষবোৰ পূৰণ হোৱাটো

বিচাৰে আৰু ব্যক্তিগত আকাংক্ষা পূৰণত হোৱা প্ৰতিটো বিফলতাই তেওঁলোকৰ মনত হতাশাৰ সৃষ্টি কৰে। এনেকুৱা এক দ্ৰুত পৰিৱৰ্তিত পৰিবেশত, জনজাতীয় গোষ্ঠী অথবা গোষ্ঠীসমূহক পৰম্পৰাগত শৃংখলালৈ ঘূৰাই লৈ যাব বিচৰা যিকোনো প্ৰচেষ্টাৰ বিৰুদ্ধে জনজাতিসকলে নিজেই প্ৰতিবাদ কৰিব আৰু ই কেতিয়াও সফলকাম হৈ নুঠিব। এইদৰেই, পৰিৱৰ্তন আজি অনিবাৰ্য।

এই কথা উপলব্ধি কৰিব লাগিব যে, ভাষা, ধৰ্ম, নৃগোষ্ঠী আৰু সময়ৰ অথবা সংঘাতৰ সমস্যাবোৰৰ যি ধ্বনি তোলা হৈছে, সি আচলতে অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক প্ৰগতিৰ বিভিন্ন পৰ্যায়ত জনসাধাৰণে সন্মুখীন হোৱা সমস্যাৰেই প্ৰতিফলন আৰু পৰিৱৰ্তনৰ বিভিন্ন মাত্ৰাই নিশ্চিতভাৱে সংকটক আৰু বেছি তীব্ৰ কৰি তুলিছে। পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰবাহক অবাধভাৱে আগুৱাই লৈ যাব পৰা, বহল ভিত্তি সম্পন্ন, জনসাধাৰণে অংশগ্ৰহণ কৰা ৰাজনৈতিক আৰু অৰ্থনৈতিক সংগঠনসমূহে এই অঞ্চলত বিকাশ লাভ কৰা নাই। শক্তিশালী অনুষ্ঠানসমূহ গঢ় দিয়াত মানবৰ বিফলতাৰ ফলশ্ৰুতিতেই এই পৰিঘটনাৰ সৃষ্টি হৈছে। ঐতিহাসিকভাৱে, কংগ্ৰেছ দলকে ধৰি ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ ৰাজনৈতিক দলবিলাকৰ পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ জনসাধাৰণক স্বাধীনতা আন্দোলনত জড়িত কৰি তোলাত হোৱা ব্যৰ্থতা আৰু বৃটিছসকলৰ আভ্যন্তৰীণ ৰেখা ব্যৱস্থাৰ পৃথকতাবাদী নীতিয়ে, ৰাজনৈতিক সংগঠনসমূহৰ বিকাশত প্ৰতিবন্ধকতাৰ সৃষ্টি কৰিছিল। স্বাধীনোত্তৰ কালত নগালেণ্ড, মিজোৰাম, মণিপুৰ, ত্ৰিপুৰা আৰু অসম য'তেই নহওক কিয় বেছি সংখ্যক আঞ্চলিক দলৰ বিকাশে সমস্যা সমাধান অথবা শান্তি স্থাপনলৈ অৰিহণা যোগোৱাৰ বিপৰীতে সংঘাত আৰু হিংসা গঢ় লৈ উঠাতহে অৰিহণা যোগাইছে। বৃটিছৰ সময়ত খোপনি পোতা অৰ্থনৈতিক সংগঠন সমূহ, বিশেষকৈ চাহ আৰু তেল উদ্যোগ, স্থানীয় অৰ্থনীতিক নিজৰ সৈতে সাঙুৰি লোৱাত ব্যৰ্থ হ'ল আৰু এই প্ৰৱণতা সত্ত্বেও, কিছুমান বিশেষ উল্লেখনীয় বিকাশ স্বাধীনোত্তৰ কালতো অব্যাহত থাকিল। এইদৰে, বিহাৰ আৰু মধ্যপ্ৰদেশত শৈক্ষিক আৰু অৰ্থনৈতিক অনগ্ৰসৰতা তথা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ কিছুমান ৰাজ্যতকৈ এই ৰাজ্যসমূহত আনকি আৰু বেছি মাত্ৰাত বহিঃ অৰ্থনৈতিক নিয়ন্ত্ৰণ থকা সত্ত্বেও, এই ৰাজ্যসমূহৰ জনসাধাৰণে পৰিৱৰ্তনৰ সমস্যাসমূহ সিমান বেছি গুৰুতৰভাৱে অনুভৱ কৰা নাই; উত্তৰ-পূব ভাৰতে সাঙুৰি লোৱা ৰাজ্যসমূহতকৈ, বিহাৰ আৰু মধ্যপ্ৰদেশ অধিক শক্তিশালী ৰাজনৈতিক সংগঠনৰ তথা অধিক সমগোষ্ঠীয় সামাজিক ব্যৱস্থাৰ অধিকাৰী।

- উত্তৰ-পূব ভাৰতত আঞ্চলিক অস্তিত্বৰ বাবে মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী, সন্ত্ৰাস্তসকল আৰু বিভিন্ন আন্দোলনৰ মাজত গঢ়ি উঠা ঘনিষ্ঠ সহযোগিতা স্পষ্টভাৱে প্ৰত্যক্ষ কৰা যায়। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰতিটো গোটতে আঞ্চলিক অস্তিত্বৰ বাবে সন্ত্ৰাস্ত আৰু মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীয়ে অতি সতৰ্কতাৰে বিকশাই তোলা আন্দোলনসমূহক আদিম আনুগত্যৰ আবেগিক আৰু অযৌক্তিক বিস্ফোৰণ বুলি কৈ সমূলক্ষে প্ৰত্যাখ্যান কৰিব নোৱাৰি। ভাষাক কেন্দ্ৰ

কৰিয়েই হওক, অথবা বিদেশী নাগৰিকক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই হওক, প্ৰতিটো আন্দোলনৰ আঁৰত সেই অঞ্চলটোৰ সম্ভ্ৰান্তসকলৰ, গণ সমৰ্থন জড়িত কৰি ক্ষমতা আৰু অৰ্থনীতিৰ আধাৰ সমূহত নিজৰ নিয়ন্ত্ৰণ অক্ষুণ্ণ ৰখাৰ সুপৰিকল্পিত আঁচনি আছে। উত্থানমুখী আৰ্থ-সামাজিক শক্তিসমূহে কৃষক সম্প্ৰদায় আৰু সংখ্যালঘুসকলৰ মাজত নতুন গোট গঠনত অৰিহণা যোগাইছে আৰু এই গোটসমূহে অৰ্থনীতি আৰু শাসন ব্যৱস্থাত তেওঁলোকৰ অংশ দাবী কৰিছে। ফলত সংঘাতৰ সৃষ্টি হৈছে তথা নতুন সম্পৰ্কৰ উত্থান ঘটিছে।

এনেকুৱা এক চিন্তা সমাজ আছে, যি বিশ্বাস কৰে যে, জনজাতীয় জীৱনৰ সকলো ভিন্নতা, ৰহণ আৰু সংস্কৃতিয়ে অৱশেষত সমৰূপতা তথা মাৰ্কিন সমাজৰ চিন্তা চেতনাত পৰিপূৰ্ণ আদৰ্শৰ (Americanization) ওচৰত আত্মসমৰ্পণ কৰিব আৰু জনজাতীয় ঐতিহ্যৰ মুক্তি আৰু উপস্থাপন দাবী কৰা বিভিন্ন আন্দোলনসমূহ নিশ্চিহ্ন হৈ যাব। এইয়া কিছু পৰিমাণে পৰিস্থিতিটোৰ অবাস্তৱ উপলব্ধি। প্ৰকৃত সত্যটো হৈছে, এখন দ্ৰুতগতিত পৰিৱৰ্তন হোৱা সমাজত, পূৰ্বৰ কিছুমান নীতি আৰু অনুষ্ঠানে সেইবোৰৰ ৰূপ আৰু প্ৰাসংগিকতা হেৰুৱাই পেলাইছে। অসমৰ পুনৰগঠনে বহুতো জিলা পৰিষদৰ প্ৰাসংগিকতা হ্ৰাস কৰিলে, জনজাতিসকলক অকলে এৰি দিয়াৰ নীতিয়ে অঞ্চলটোত আধুনিক প্ৰমূল্যৰ বিস্তৃত আগমন অথবা কম শিক্ষিত আৰু অৰ্থনৈতিকভাৱে দৰিদ্ৰসকলক ন্যস্ত স্বাৰ্থ জড়িত মহলৰ দ্বাৰা শোষণ কৰাটোত বাধা দিব নোৱাৰিলে। ঠিক সেইদৰেই আন্তঃ গাঁথনিৰ উন্নয়ন আৰু কৃষিকাৰ্যৰ আধুনিকীকৰণত দিয়া প্ৰাথমিকতাই কুম খেতি কৰা জনজাতি খেতিয়কসকলক নতুন অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাৰ অনুগ্ৰহ প্ৰাৰ্থী কৰি তুলিলে, য'ত তেওঁলোকক নিৰ্মমভাৱে শোষণ কৰা হ'ল (দক্ষতা আৰু অভিজ্ঞতাৰ অভাৱৰ কাৰণে)।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ পুনৰগঠনে নিশ্চিতভাৱে জনজাতিসকলক তেওঁলোকৰ পৃথক ৰাজনৈতিক মৰ্যাদাত এক আত্মসন্মানবোধ প্ৰদান কৰিলে আৰু স্থানীয় সম্ভ্ৰান্ত তথা মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ প্ৰভাৱশালী অংশসমূহ অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিকভাৱে যথেষ্ট উপকৃত হ'ল। তথাপিও, পুনৰগঠনৰ লাভালাভসমূহ এতিয়াও সম্ভ্ৰান্তজনক ভাৱে জনসাধাৰণৰ মাজলৈ বিয়পি পৰিবলৈ বাকী। পৃথক ৰাজনৈতিক গোট লাভ কৰাৰ পাছত, জনজাতীয় নেতাসকল মন্ত্ৰী আৰু ৰাজহুৱা খণ্ডৰ প্ৰতিষ্ঠানসমূহৰ মুৰব্বী হিচাপে আৱিৰ্ভাৱ হ'ল আৰু কিছু বছৰ বাগৰাৰ পাছত এতিয়া এওঁলোকে কিছুমান পূৰ্বৰ দৰে সৎ, সক্ৰিয় আৰু সৰল সহজ হৈ থকা নাই। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দ্বাৰা বিত্তৰ উদাৰ আৱণ্টন আৰু ৰাজনৈতিক জীৱনৰ বৰ্দ্ধিত কুটিলতাই অঞ্চলটোত ক'লাধনৰ প্ৰবাহ আৰু ৰাজনৈতিক দল সলনিৰ ঘটনাবোৰ আনি দিছে। মৰ্ণপুৰত, প্ৰাপ্ত তথা অনুসাৰে, এজন বিধায়কে এটা দিনতে তিনিবাৰ দল সলনি কৰিছিল।^{১০} সেয়েহে, জনসংখ্যাৰ বৃহদাংশৰ তেওঁলোকৰ পৃথক ৰাজনৈতিক মৰ্যাদাৰ মাত্ৰ খোলটোৰ প্ৰতি মোহভংগ হবলৈ হয়তো আৰু দীৰ্ঘ সময় নালাগিব (সকলো ধৰণৰ অৰ্থনৈতিক লাভালাভ আত্মসাৎ

কৰিবৰ বাবে মুষ্টিমেয় কেইজনমানে কৰা জ্বলন্ত দুৰ্নীতি আৰু কাৰচাজিৰ সমুখত)। এই উপলব্ধিৰ পৰা নিৰ্গত সমস্যাই অধিক দুৰ্যোগ কাঢ়িয়াই আনিব পাৰে আৰু স্বাধীনতাৰ পাছৰ প্ৰথম তিনিটা দশকত বিদ্রোহাত্মক কাৰ্যকলাপে কৰাৰ দৰে, অঞ্চলটোৰ প্ৰগতিৰ ভৱিষ্যৎ সম্ভাৱনাক ভীতিগ্ৰস্ত কৰি তুলিব পাৰে। সেয়েহে নীতি তথা সেইবোৰ ৰূপায়ণৰ মাধ্যমসমূহৰ দিশে নতুনকৈ দৃষ্টিপাত কৰাৰ অতীব প্ৰয়োজনীয়তা আছে। এইবিলাক দিশ নৱম অধ্যায়ত আলোচনা কৰা হ'ব।

টীকা

- ১। লোকসভাৰ বিতৰ্ক, ১৫ ডিচেম্বৰ, ১৯৭১ : দীনেশ চন্দ্ৰ গোস্বামীৰ বক্তব্য।
- ২। ৰাম ৰাছল (সম্পাদিত), *Social Work in the Himalaya*, দিল্লী বিশ্ববিদ্যালয়, ১৯৬৯ ত ৰাধাকৃষ্ণৰ 'Gandhian Social Workers in Border Areas' পৃষ্ঠা ৫৯-৬৪ চাওক।
- ৩। ভেৰিয়াৰ এলউইন, *The Tribal World of Verrier Elwin*, Oxford University Press, ১৯৬৪, পৃষ্ঠা ২৮৭-৩০৩।
- ৪। ফিলিপ মেচন (সম্পাদিত) *India and Ceylon : Unity and Diversity*, Oxford University Press, ১৯৬৭ ব্ৰিষ্ট'ফ ভন্ ফিউৰাৰ হেইমেনডৰ্ফৰ 'The Position of Tribal Population in Modern India', পৃষ্ঠা ১৮২-২২২।
- ৫। ব্ৰিষ্ট'ফ ভন্ ফিউৰাৰ হেইমেনডৰ্ফ, *Tribes of India*, Oxford University Press, ১৯৮২, পৃষ্ঠা ৩২২।
- ৬। নৰি ৰুদ্ৰমজী, *Imperilled Frontiers, India's North-Eastern Borderlands*, Oxford University Press, ১৯৮৩, পৃষ্ঠা ১৪৭।
- ৭। পুং উঃ পৃষ্ঠা ২৬।
- ৮। নৰি ৰুদ্ৰমজী 'Frontier Blunders', *The Statesman*, নতুন দিল্লী, ২৫ আৰু ২৬ অক্টোবৰ, ১৯৮২।
- ৯। বি. কে. ৰয় বৰ্মণ, 'Problems of Nation-Building in North-East India', *Mainstream*, ১৪ জুন, ১৯৮০, নতুন দিল্লী, পৃষ্ঠা ৭-৯।
- ১০। এইচ. কে. বৰপূজাৰী, *The Problem of the Hill Tribes : North-East Frontier*, Vol. III, Spectrum Publications, ১৯৮১, পৃষ্ঠা ৩৪৯।
- ১১। এইচ. কে. বৰপূজাৰী, 'The Nagas, Mizos and People of Arunachal Pradesh', অপ্রকাশিত পত্ৰ, ইণ্ডিয়া ইণ্টাৰনেশ্যনেল চেণ্টাৰ, নতুন দিল্লী, ১৯৮৪।
- ১২। ভি. ভেংকটাৰাও, *A Century of Tribal Politics in North-East India, 1874-1974*, S. Chand, ১৯৭৬, পৃষ্ঠা ৫৪৬।
- ১৩। ভি. ভেংকটাৰাও আৰু নিক হাজৰিকা, *A Century of Government and Politics in North-East India, 1874-1980*, Vol. I. S. Chand, ১৯৮৩, পৃষ্ঠা ৩০।
- ১৪। বি. কে. নেহৰু, 'North-Eastern India', *Illustrated Weekly of India*, ২১ নৱেম্বৰ ১৯৭৬, ব'ম্বে, পৃষ্ঠা ১৯-২৩।
- ১৫। মহম্মদ মাছুম, *Unemployment and Underemployment in Agriculture—A case study of Bangladesh*, ১৯৮২।
- ১৬। *The Assam Tribune*, গুৱাহাটী, ২ মে' ১৯৮৩।

VIII

জনগাঁথনি, সংস্কৃতি, পৰিচয় সংকট আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন : এটি চমু পৰ্যালোচনা

সামগ্ৰিকভাৱেই হওক অথবা অপৰ্যাপ্ত ভূমিৰ তুলনাতেই হওক, ঊনবিংশ শতিকাৰ প্ৰথমদৰ্দ্ধলৈকে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনগাঁথনিৰ ইতিহাসৰ এক মুখ্য বৈশিষ্ট্য আছিল সেৰেঙা জনবসতি। ওঠৰ শ ছাব্বিশ চনত অসমক বৃটিছ সাম্ৰাজ্যৰ অন্তৰ্ভুক্তকৰণৰ পাছত হোৱা জনসংখ্যাৰ সমীক্ষাই অঞ্চলটোত সেই সময়ত এক নিযুততকৈও কম মানুহ থকাৰহে তথ্য দাঙি ধৰে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অন্যান্য অংশ আনকি ইয়াতকৈও অধিক সেৰেঙা বসতিপূৰ্ণ আছিল। অঞ্চলটোৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজিৰ সম্পূৰ্ণভাৱে ব্যৱহাৰ কৰি, ভূমি ৰাজহ বৃদ্ধি আৰু কোষাগাৰ টনকিয়াল কৰিবৰ বাবে চলোৱা প্ৰচেষ্টাৰ বেলিকা, বৃটিছসকলে উপলব্ধি কৰিছিল যে অসমত মানৱ সম্পদৰ নাটনিয়েই তেওঁলোকৰ আঁচনিসমূহ বাস্তৱায়িত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত আটাইতকৈ ডাঙৰ প্ৰতিবন্ধক। সেয়েহে তেওঁলোক জংঘল মুকলি কৰিবৰ বাবে আৰু পিতনি অঞ্চল ভাঙি খেতিবাতিৰ উপযোগী কৰি তুলিবৰ বাবে তথা চাহ খেতিৰ বিকাশ সাধনৰ বাবে পূৰ্ববংগ, ছোটনাগপুৰ, উৰিষ্যা, উত্তৰ বিহাৰ আদি অঞ্চলৰ পৰা ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু সুৰমা উপত্যকালৈ মানুহৰ প্ৰব্ৰজনক উদগনি যোগাইছিল তথা তাৰবাবে ব্যৱস্থাও গ্ৰহণ কৰিছিল। উনেশ শ সাতচল্লিশ চনৰ ভাৰত বিভাজন আৰু উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ হোৱা প্ৰব্ৰজন ৰোধ কৰিবৰ বাবে চলোৱা চৰকাৰী প্ৰচেষ্টা সত্ত্বেও, বিশেষকৈ পূৰ্ববংগৰ পৰা এই অঞ্চললৈ প্ৰব্ৰজন অব্যাহত থাকিল। ইয়াৰ পৰিণতি হৈ পৰিছে উদ্বেগজনক।

যোৱা ডেৰটা দশকত উত্তৰ-পূব ভাৰতত জনসংখ্যাৰ অভূতপূৰ্ব বৃদ্ধি পৰিলক্ষিত হৈছে। এই সময়ছোৱাত, আৰম্ভণিৰ এক নিযুততকৈও কম জনসংখ্যাৰ পৰা বৃদ্ধি পাই ই ২৬ নিযুত হৈছেগৈ! আজি অসমৰ জনসংখ্যা ১৯০১ চনৰ ৩,২৯০,০০০ ৰ পৰা বৃদ্ধি পাই ১৯৮১ চনত ১৯,৯০২,৮২৬ হৈছেগৈ। এই সময়ছোৱাত সামগ্ৰিকভাৱে ভাৰতবৰ্ষৰ জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ ১৮৬.৮৪ শতাংশৰ তুলনাত অসমত ইয়াৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ হ'ল ৫০৫.০১ শতাংশ। ১৯০১ চনৰ পৰা ১৯৮১ চনলৈ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অন্য ৰাজ্যসমূহত নিযুতৰ হিচাপত এই বৃদ্ধি হ'ল এনে ধৰণৰ : অৰুণাচল প্ৰদেশ,

০.০২ৰ পৰা ০.৬৩; মিজোৰাম, ০.০৮ৰ পৰা ০.৪৯; নগালেণ্ড, ০.১২ৰ পৰা ০.৭৭; ত্ৰিপুৰা ০.১৭ৰ পৰা ২.০৫; মণিপুৰ, ০.২৮ৰ পৰা ১.১৪, আৰু মেঘালয়, ০.১২ৰ পৰা ১.৩২। এইদৰে ১৯০১ চনৰ পৰা ১৯৮১ চনলৈ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ হাৰ মিজোৰামত ৪৯১.৭১ শতাংশ, নগালেণ্ডত ৬৬১.৪৮ শতাংশ, ত্ৰিপুৰাত ১০৮৮.৬৩ শতাংশ, মণিপুৰত ৪০৪ শতাংশ আৰু মেঘালয়ত ২৮৯.৯৫ শতাংশ।^১ প্ৰাকৃতিকভাৱেই, সমাজ, শাসন ব্যৱস্থা আৰু অৰ্থনীতিৰ ওপৰত এই পৰিঘটনাৰ প্ৰভাৱ অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ হৈ আহিছে।

অভিবাসী সম্প্ৰদায়সমূহে ভূমি আৰু চৰকাৰী চাকৰিৰ দৰে জীৱন ধাৰণৰ গৌণ উৎসসমূহৰ ওপৰত নিয়ন্ত্ৰণ সাব্যস্ত কৰিছে। নৃগোষ্ঠীয় আৰ্থিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে এটা সময়ত অভিবাসী সম্প্ৰদায়সমূহৰ মাজত অৰ্থনৈতিক পেশাৰ ক্ষেত্ৰত স্পষ্ট বিভাজন আছিল। ছোটনাগপুৰ আৰু উৰিষ্যাৰ পৰা অহা জনজাতীয় শ্ৰমিকসকলে তেওঁলোকৰ পৰিয়ালসহ চাহ বাগানসমূহত সংস্থাপন লৈছিল আৰু চাহ বাগানত নিয়োজিত হোৱাৰ জৰিয়তে লাভ কৰা তাকৰীয়া আয়ৰ সহায়ক হ'ব পৰাকৈ পাছলৈ খেতিবাতিৰ বাবে ছন পৰি থকা মাটি দখল কৰিছিল। অন্য এটা প্ৰধান অভিবাসী সম্প্ৰদায়, পূৰ্ববংগৰ বঙালী মুছলিমসকলে প্ৰথমতে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰৰ উৰ্বৰ অঞ্চলত সংস্থাপন লৈছিল, কিন্তু লাহে লাহে তেওঁলোকে জনজাতীয় অঞ্চল তথা অসমীয়া গাওঁসমূহৰ মাটিত দখল কৰিব ধৰিছিল। বঙালী হিন্দুসকলে অসম, ত্ৰিপুৰা আৰু মেঘালয়ত মধ্যবিত্তীয় চাকৰি বাকৰি একচেটিয়া কৰি লৈছিল, সৰু-সুৰা ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰিছিল আৰু নগৰ অঞ্চলত বসতি স্থাপন কৰিছিল। ৰাজনীতিৰ ওপৰতো এই প্ৰব্ৰজনৰ প্ৰভাৱ সমানেই গুৰুত্বপূৰ্ণ আছিল। জনগাঁথনিগত উপকৰণে গণতান্ত্ৰিক আধাৰটোত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছে আৰু ৰাজনৈতিক ক্ষমতা দখলৰ ক্ষেত্ৰত চকুত লগা ধৰণৰ পৰিৱৰ্তনৰ সূচনা কৰিছে। ত্ৰিপুৰাতে আটাইতকৈ চমকপ্ৰদ পৰিৱৰ্তন সংঘটিত হৈছে। বিগত বছৰবোৰত, পূৰ্ববংগৰ পৰা হোৱা বঙালী হিন্দুৰ প্ৰব্ৰজনে জনজাতীয় খিলঞ্জীয়াসকলক সংখ্যালঘু কৰি পেলালে। জনজাতীয় লোকৰ হাৰ ১৮৭৪ চনৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ ৬৪ শতাংশৰ পৰা ১৯৭১ চনৰ ভিতৰত ২৯ শতাংশ হ'লগৈ। বঙালী লোকৰ সংখ্যা আকৌ ১৯৭১ চনত মুঠ জনসংখ্যাৰ ৬৮ শতাংশ হ'লগৈ আৰু বৰ্তমানৰ হিচাপ অনুসৰি এই হাৰ ৭০ শতাংশ। এইদৰেই ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক ক্ষমতা থলুৱা জনজাতিসকলৰ হাতৰ পৰা অভিবাসী বঙালীসকলৰ হাতলৈ গ'ল। জনজাতীয় লোকৰ পৰা বঙালী প্ৰব্ৰজনকাৰী সকলৰ হাতলৈ হোৱা ভূমিৰ হস্তান্তৰ, সামাজিক সম্পৰ্কৰ অৱনতিৰ গুৰুতৰ কাৰণ বুলি প্ৰমাণিত হৈছে আৰু ১৯৮০ চনৰ জুন মাহত বহু শ লোকে প্ৰাণ হেৰুওৱা আৰু ৩,০০,০০০ লোক গৃহহীন হৈ পৰা মন্দিয়াত সংঘটিত হোৱা সংঘৰ্ষৰ সময়ত এই পৰিস্থিতি বিস্ফোৰণমুখী অৱস্থাত উপনীত হৈছিলগৈ। অসমীয়া বৰ্ণ হিন্দুসকলৰ মনত ব্যাপকভাৱে এনে এক শংকাৰ

সৃষ্টি হৈছে যে অদূৰ ভৱিষ্যতে প্ৰব্ৰজনকাৰী সকলে তেওঁলোকৰ পৰা ৰাজনৈতিক ক্ষমতা হস্তগত কৰিব। অঞ্চলটোৰ অনা ৰাজ্যসমূহতো এই শংকা বিদ্যমান।

সামাজিকীকৰণৰ সীমিত প্ৰকৃতি

সাধাৰণভাৱেই এই প্ৰশ্নৰ উদয় হয় যে কিয় প্ৰব্ৰজনকাৰী গোষ্ঠীসমূহক উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ পৰম্পৰাগত সমাজখনৰ বুকুত সাৱটি লোৱা হোৱা নাছিল? অঞ্চলটোৰ ৰাজনৈতিক অংগ গোটসমূহ কিয় (গণ) অংশগ্ৰহণকাৰী আৰু সংঘাত নিৰ্মূলকাৰী সামাজিক শৃংখলা আৰু শাসন ব্যৱস্থা গঢ় দিয়াত বিফল হৈছিল? এই পৰিঘটনাৰ বাবে দায়ী বহুতো কাৰক আছে।

ভৌগোলিক কাৰকসমূহ—ওখোৰা-মোখোৰা পৰ্বতমালা, গভীৰ কুৰুং আৰু ডাঠ অৰণ্য—এইবিলাকে বহু শতিকাজুৰি এটা পাহাৰীয়া জনজাতিক আন এটা পাহাৰীয়া জনজাতিৰ পৰা পৃথক কৰি ৰাখিছিল। প্ৰতিটো জনজাতিৰ মাজতেই স্বতন্ত্ৰ সাংস্কৃতিক সত্তা বিকাশৰ পথ সুগম কৰি দিয়াৰ লগতে ই পাহাৰীয়া জনজাতিবোৰৰ মাজত ইটোৰ প্ৰতি সিটোৰ বিদ্বেষভাৱ আৰু অবিশ্বাসৰো সৃষ্টি কৰিছিল। অৱশ্যে, প্ৰতিটো জনজাতিৰ মাজতেই সামাজিকীকৰণৰ মাত্ৰাৰ প্ৰভেদ আছিল, নগা অথবা আপাতানিসকলতকৈ খাচী আৰু গাৰোসকলৰ অনাৰ সৈতে অধিক যোগাযোগ আছিল। সামগ্ৰিকভাৱে অধিক সুগম ভৌগোলিক অঞ্চল আৰু সুচল যোগাযোগৰ ব্যৱস্থা থকা অঞ্চলৰ তুলনাত এই অঞ্চলৰ সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া নিম্ন পৰ্যায়ত আছিল। ইয়াৰ অৰ্থ এইটো নহয় যে সামাজিকীকৰণে নিজে নিজেই আত্মীকৰণৰ পথ প্ৰশস্ত কৰি তুলিলেহেঁতেন অথবা সংঘাতৰ পৰা সমাজখনক বিৰত ৰাখিলেহেঁতেন : ইয়াৰ বিপৰীতে এইটোহে প্ৰায় নিশ্চিত যে থলুৱা লোকসকলে বৃটিছ শাসনৰ প্ৰাৰম্ভিক বছৰবোৰতে বিপুল প্ৰব্ৰজন ৰোধ কৰিলেহেঁতেন আৰু পৰিণতিত হয়তো ই হিংস্ৰ নৃগোষ্ঠীয় সংঘৰ্ষৰ সূচনা কৰিলেহেঁতেন। কিন্তু সুচল যোগাযোগ ব্যৱস্থাই নিঃসন্দেহে সামাজিকীকৰণক সুগম কৰি তোলে আৰু পৰিণতিত ই এককভাৱেই এক সমিলমিলৰ যুগৰ সূচনা কৰিব পাৰে।

বাৰশ আঠাইশৰ পৰা ওঠৰশ ছাৰ্ভিশৰ সময়ছোৱাত অসম তথা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অন্যান্য অংশলৈ সংগঠিত, অথচ সীমিত প্ৰব্ৰজনহে ঘটিছিল। অঞ্চলটোৰ আহোম তথা অন্যান্য শাসক সম্ভ্ৰান্তসকলে তেওঁলোকৰ নিজা নিজা সমাজত এই প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলক সফলভাৱেই স্থান দিব পাৰিছিল। বাৰশ পাঁচৰ পৰা ষোল্লশ বিৰাশী চনলৈকে এই সময়ছোৱাত বঙ্গৰ মুছলিম সৈন্যসকলে সঘনে চলোৱা আক্ৰমণৰ বাবে, বাহিৰৰ লোকৰ সংগঠিত প্ৰব্ৰজন প্ৰয়োজনীয় হৈ উঠিছিল। ইতিহাসবিদ সূৰ্য কুমাৰ ভূঞাই লিখিছে :

আহোম শাসকসকলে, ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰৰ পৰা অসমলৈ হোৱা মানুহৰ আগমন দেখখনৰ কাৰণে লাভজনক বুলি পতিয়ন গ'লে, তেওঁলোকক অসমলৈ আহিবৰ বাবে

তথা ইয়াত স্থায়ীভাৱে বসতি স্থাপন কৰিবৰ বাবে উদগণি যোগাইছিল। হিন্দু আৰু মুছলমান উভয়ৰে নিপুণ শিল্পী, হস্তশিল্পী, বস্ত্ৰশিল্পী, কেৰাণী, হিচাব ৰক্ষক, পণ্ডিত তথা সন্ন্যাসী লোকক মুক্তভাৱে অসমলৈ প্ৰৱেশ কৰিবলৈ দিয়া হৈছিল আৰু সময়ে সময়ে হিন্দুস্থানৰ শাসকসকলৰ সৈতে হোৱা বিশেষ ব্যৱস্থাৰ জৰিয়তেও এনে লোকক অসমলৈ অনা হৈছিল, কিয়নো অসমত এনেকুৱা লোকৰ অভাৱ আছিল। কিন্তু অনুজ্ঞাপত্ৰ প্ৰাপ্ত বিদেশীসকলে, অসমলৈ অহাৰ পাছত তেওঁলোকৰ মাতৃভূমিৰ সৈতে থকা সকলো সম্পৰ্ক ৰদ কৰিবলগীয়া হৈছিল আৰু অসমীয়া ভাষা, আদৰ-কায়দা আৰু জাতীয় আনুগত্যৰে সৈতে মিলি যাবলগীয়া হৈছিল। পুৰণি বাসিন্দাসকলৰ দৰেই তেওঁলোক অসম চৰকাৰৰ প্ৰজা হৈ পৰিছিল। অন্য শাসকৰ প্ৰতি আনুগত্য থকা আৰু অস্থায়ী ব্যৱস্থা হিচাপে অসমত বাস কৰিবলৈ মনস্থ কৰা বিদেশীসকলৰ অন্তৰ্ভুক্তিত অসমীয়াসকলে আপত্তি কৰিছিল। অসমীয়াসকলে, অসমত থাকিবলৈ অহা তথা প্ৰাদেশীকৃত হোৱা বান্ধিত বিদেশী আৰু অসম চৰকাৰে কোনো মাত্ৰাতে নিয়ন্ত্ৰণ সাব্যস্ত কৰিব নোৱাৰা অবাঞ্ছিত বিদেশীৰ মাজত স্পষ্ট প্ৰভেদ ৰাখিছিল। ইউৰোপীয়ানসকল দ্বিতীয়টো শ্ৰেণীত পৰিছিল আৰু সেয়েহে তেওঁলোকৰ প্ৰবেশক প্ৰায় সদায়ে বাধা দিয়া হৈছিল, আৰু আনকি তেওঁলোকক অসমত প্ৰবেশৰ অনুমতি দিয়াৰ পাছতো তেওঁলোকৰ চাল চলনক সক্ষমভাৱে নিৰীক্ষণ কৰা হৈছিল।^১

বহু শতিকাজুৰি হোৱা মন্থৰ গতিৰ সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াটোত, জনজাতিসকল হিন্দুধৰ্মৰ দ্বাৰা আকৰ্ষিত হৈছিল আৰু বহুতো জনজাতিক হিন্দুধৰ্মৰ বুকুত আত্মীকৃত কৰা হৈছিল। ওঠৰ শ ছবিশ চনত বৃটিছ শাসনৰ সূচনাই এই প্ৰক্ৰিয়াটোত ব্যাঘাত জন্মোৱাৰ উপৰিও বৃটিছৰ নতুন সাংস্কৃতিক নীতি আৰু আঁচনিসমূহে ৰামায়ণ-মহাভাৰতৰ পৰম্পৰাৰ প্ৰসাৰতো বাধা জন্মালে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ চাহবাগানসমূহত, নিৰ্মাণ কাৰ্যত অথবা স্থানীয় প্ৰশাসনিক প্ৰতিষ্ঠানত কাম কৰিবৰ বাবে আগমন ঘটোৱা নতুন প্ৰব্ৰজনৰ বিষয়ে বৃটিছ প্ৰশাসক আৰু স্থানীয় লোকৰ মাজত হোৱা আলোচনা বিলোচনাৰ কোনো লিপিবদ্ধ নথি পাবলৈ নাই।

অষ্টাদশ শতিকাৰ শেষাৰ্দ্ধত অসমত গৃহযুদ্ধৰ সূচনা আৰু তাৰ পাছতেই হোৱা ব্ৰহ্মদেশৰ যুদ্ধইও সামাজিক সম্প্ৰীতিত ব্যাঘাত জন্মাইছিল। ঊনবিংশ শতিকাত, বিশেষকৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ সমাজখন, সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিকভাৱে নতুন প্ৰব্ৰজনকাৰীক নিজৰ মাজত বিলীন কৰি দিব পৰা অৱস্থাত নাছিল।

তাৰোপৰি, প্ৰচলিত সামাজিক গাঁথনিটোৱে নিজৰ বুকুত সুমুৱাই লবলৈ ব্যৰ্থ হোৱা ভিন্ন গোটাৰ মানুহৰ আগমনৰ উপৰিও, উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ নতুন এক ধৰ্ম—খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মৰ প্ৰবেশ ঘটিছিল। ওঠৰ শ বাঠৰ দশকৰ পৰা নিষ্ঠাবান এদল খ্ৰীষ্টিয়ান মিশ্যনাৰীৰ প্ৰচেষ্টা আৰু বৃটিছৰ চৰকাৰী পৃষ্ঠপোষকতাৰ ফলত ইয়াৰ প্ৰসাৰ দ্বাৰাণিত হৈ উঠিছিল। কিছু বছৰৰ ভিতৰত মেঘালয়, নগালেণ্ড আৰু মিজোৰামৰ বিপুলসংখ্যক লোকে তেওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত জড়োপাসক বিশ্বাস ত্যাগ কৰি, খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মলৈ ধৰ্মান্তৰিত হ'ল। ভৈয়ামৰ চাহবাগানসমূহৰ অভিবাসী লোকসকলৰ মাজতো খ্ৰীষ্টিয়ান

ধৰ্মৰ প্ৰসাৰ ব্যাপক আছিল। ঐতিহাসিক প্ৰেক্ষাপটত এই মানুহকৰণৰ অৰ্থ হৈছিলগৈ, পাহাৰ আৰু ভৈয়ামৰ লোকৰ মাজত আত্মীকৰণৰ পৰম্পৰাগত প্ৰক্ৰিয়াটোৰ নিষিদ্ধকৰণ।

আমি ইতিমধ্যেই লক্ষ্য কৰিছোঁ যে বঙ্গৰ সাধাৰণ জনগণৰ সচেতনতাক গভীৰভাৱে প্ৰভাৱান্বিত কৰা সাংস্কৃতিক নৱজাগৰণে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনসাধাৰণৰ ওপৰত অতি ক্ষীণ প্ৰভাৱহে পেলাইছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰতত কোনো অসাধাৰণ ব্যক্তিত্বসম্পন্ন নেতাৰ উদ্ভৱ হোৱা নাছিল আৰু বঙ্গত নিত্য নৱ উদ্যমেৰে অনুভূত হোৱা, সমাজৰ বিভিন্ন অংশৰ মাজত ঐক্য প্ৰতিষ্ঠাৰ হকে গা কৰি উঠা গণ আন্দোলনসমূহৰ পৰা এই অঞ্চলটো বঞ্চিত হৈ ৰৈছিল। আনকি, অন্য ঠাইত জাতীয় স্বাধীনতাৰ জিজ্ঞাসাৰে জনসাধাৰণক একত্ৰিত কৰি তোলা, ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছেও উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ দুৰ্গম পাহাৰ অঞ্চলত বসবাস কৰা বৃহৎ সংখ্যক জনজাতীয় লোকক তেওঁলোকৰ প্ৰভাৱলৈ আনিব পৰা নাছিল। বৃটিছসকলে সূচনা কৰা ৰাজনৈতিক একত্ৰীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াই, নিঃসন্দেহে আনুষ্ঠানিকৃত নিয়ম-নীতিৰ বিকাশত সহায় কৰিছিল, কিন্তু অঞ্চলটোত এক একত্ৰিত ৰাজনৈতিক সম্প্ৰদায় গঢ়ি তোলাৰ বাবে ই পৰ্যাপ্ত নাছিল : এই পটভূমিৰ বিপৰীতেই, অসমত সময়ে সময়ে হোৱা পুনৰগঠনে এটা একত্ৰিত সম্প্ৰদায়ৰ বিকাশত হোৱা বিফলতাক প্ৰতিফলিত কৰিছিল আৰু নৃগোষ্ঠীয় বান্ধোন আৰু আদিম আনুগত্যৰ প্ৰাধান্য অব্যাহত হৈ ৰৈছিল।

সৰ্বশেষত, যদিওবা প্ৰাকৃতিক সম্পদসমূহৰ আহৰণ আৰু সদব্যৱহাৰে তেল উৎপাদন কেন্দ্ৰসমূহৰ প্ৰতিষ্ঠা আৰু এক বৃহৎ চাহ ৰোপণ অৰ্থনীতিৰ বিকাশৰ পথ প্ৰশস্ত কৰি তুলিছিল, তথাপিও গ্ৰাম্য কৃষক, হস্তশিল্পী তথা ব্যৱসায়ীসকলৰ পৰম্পৰাগত কৃষি অৰ্থনীতি আৰু ঔদ্যোগিক অৰ্থনীতিৰ মাজত কোনো সমন্বয় ঘটো নাই, কাৰণ অসমত উৎপাদন হোৱা চাহ বিক্ৰীৰ বাবে হয় কলিকতালৈ অথবা পোনে পোনে লণ্ডনলৈ প্ৰেৰণ কৰা হৈছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাটোত এক বিৰোধ সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত এই দ্বৈত অৰ্থনৈতিক আৰ্হি এক প্ৰধান কাৰক আছিল। আনকি স্বাধীনতাৰ পাছতো এনেকুৱা এক ব্যৱস্থা অব্যাহত আছে, য'ত অভিবাসী শ্ৰমিকসকলৰ পাৰিশ্ৰমিক অঞ্চলটোৰ বাহিৰত থকা তেওঁলোকৰ ঘৰলৈ পঠিয়াই দিয়া হয়। ঠিকাদাৰ তথা ব্যৱসায়ীসকলেও তেওঁলোকৰ লাভাংশ তেওঁলোকৰ ঘৰলৈ পঠিয়াই দিয়ে অথবা অঞ্চলটোৰ বাহিৰত অৱস্থিত অধিক আগবঢ়া নগৰীয়া কেন্দ্ৰসমূহত বিনিয়োগ কৰে। ঠিক একেদৰেই, আৰু এই পৰম্পৰা অনুসৰণ কৰিয়েই, প্ৰধান কোম্পানীবিলাকে তেওঁলোকৰ সদৰ কাৰ্যালয়সমূহ একেৰাহে অঞ্চলটোৰ বাহিৰতে ৰাখি আহিছে, আৰু ইয়াৰ ফলত তেওঁলোকে এনেকুৱা কিছুমান নীতি আৰু আঁচনি গ্ৰহণ কৰি আহিছে যিবোৰে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক বিকাশ আৰু পাৰিপাৰ্শ্বিক ভাৰসাম্যক আওকাণ কৰে।

ৰাষ্ট্ৰক্ষমতাৰ পক্ষপাতিত্বমূলক ব্যৱহাৰ

নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহৰ মাজৰ সীমিত সামাজিকীকৰণৰ পটভূমিত, ৰাজনৈতিক আধাৰসমূহৰ ওপৰত থকা শাসক সম্ভ্ৰান্তসকলৰ নিয়ন্ত্ৰণত প্ৰভাৱ পেলাব পৰা প্ৰতিটো ঘটনাকে তেওঁলোকে (শাসক সম্ভ্ৰান্তসকলে) সদায়ে ভীষণ সন্দেহৰ চকুৰে চায়। ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দলবিলাকৰ বিভাজন তথা বিভিন্ন গোটৰ বিকাশে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ নিৰ্বাচনী আচৰণত নৃগোষ্ঠীয় আনুগত্যক যথেষ্টভাৱে গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছে। তাৰোপৰি, শাসক সম্ভ্ৰান্তসকলৰ মাজত, ৰাজ্যখনৰ অৰ্থনীতি আৰু শিক্ষা ব্যৱস্থাটোত তেওঁলোকৰ আধিপত্য প্ৰতিষ্ঠা কৰোঁতে, ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ ব্যৱহাৰৰ জৰিয়তে তেওঁলোকৰ নৃগোষ্ঠীয় আত্মীয়সকলৰ স্বার্থৰ প্ৰসাৰ সাধনৰ এক যথেষ্ট দীঘলীয়া পৰম্পৰা আছে। অসমৰ ছবিখন এইক্ষেত্ৰত অটাইতকৈ সুস্পষ্ট। বৃটিছ শাসনৰ প্ৰথম শতিকাত, বঙালী হিন্দুসকলে কৰ্মসংস্থান আৰু সৰু সুৰা ব্যৱসায় হস্তগত কৰোঁতে, জনজাতি আৰু অসমীয়া বৰ্ণহিন্দু সকলক বঞ্চিত কৰি অঞ্চলটোৰ ভিতৰে বাহিৰে থকা তেওঁলোকৰ আত্মীয়সকলৰ স্বার্থৰ প্ৰসাৰ ঘটাইছিল। উনৈশ শ ত্ৰিশ আৰু ১৯৪০-ৰ দশকত, মুছলিম নেতা চাদুল্লাই প্ৰশাসনৰ নেতৃত্ব দিওঁতে, তেওঁৰ সহধৰ্মীসকলক কৃষি ভূমিৰ ওপৰত থকা তেওঁলোকৰ কৰ্তৃত্বৰ প্ৰসাৰ ঘটাবলৈ তথা শক্তিশালী কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰিছিল। স্বাধীনতাৰ পাছত, অসমীয়া বৰ্ণহিন্দুসকলে তেওঁলোকৰ স-গোষ্ঠীয় সকলৰ দ্বাৰা প্ৰশাসনিক, শৈক্ষিক, সাংস্কৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক অনুষ্ঠানসমূহৰ জৰিয়তে অসমীয়া সমাজখনৰ বিভিন্ন অংশৰ ওপৰত নিয়ন্ত্ৰণ সাব্যস্ত কৰাত সহায় কৰিবলৈ প্ৰশাসন যন্ত্ৰৰ বহুলভাৱে প্ৰয়োগ কৰিছিল।

প্ৰশাসনৰ এনেধৰণৰ পক্ষপাতিত্বমূলক ব্যৱহাৰে সামাজিক সম্প্ৰীতি ব্যাহত কৰে আৰু পৰিণতিত, ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক ক্ষমতাৰ বাবে 'বিৰোধী' গোটসমূহে তথা নৃগোষ্ঠীয় সম্প্ৰদায়সমূহে হুলস্থূল সৃষ্টি কৰাটো নিশ্চিত কৰি তোলে। এক গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাত অপৰিৱৰ্তনীয় সামাজিক সম্প্ৰীতি নিশ্চিত কৰাৰ প্ৰয়াসেৰে কোনো এটা সম্প্ৰদায় বা নৃগোষ্ঠীক একেৰাহে ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত হৈ থাকিবলৈ অনুমতি দিয়াটো কাৰো বাবেই সম্ভৱ নহয়, কাৰণ ভিন্ন কাৰণত শাসক সম্প্ৰদায়সমূহৰ উত্থান পতন ঘটে। যিহেতু এটা গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাত এটা নৃগোষ্ঠী আৰু ভাষিকগোষ্ঠীৰ সাংখ্যিক সামৰ্থ্য অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ, সেয়েহে এখন বহুত্বপূৰ্ণ সমাজৰ ক্ষমতাৰ গাভীৰু থকা প্ৰতিটো নৃগোষ্ঠীয়েই অন্য ভাষিক, সাংস্কৃতিক আৰু ধৰ্মীয় গোটসমূহৰ সৈতে মিত্ৰতা স্থাপন কৰে। তেওঁলোকে আনকি এনে গোটসমূহক ৰাজনৈতিক কাৰ্যকলাপত, আৰু তাৰ জৰিয়তে চৰকাৰ পৰিচালনাত গুৰুত্বপূৰ্ণ অভিমত প্ৰদানৰ সুযোগ দিয়ে। যদি এই ৰাজনৈতিক কৌশলসমূহ বিফল হয় অথবা এনে কৌশল অৱলম্বন কৰা নহয় আৰু শাসকগোষ্ঠীটোৱে নিজকে সংখ্যাগৰিষ্ঠ কৰি তুলিবলৈ যদি এনে ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰে, অন্য গোটসমূহক ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থাৰ পৰা আঁতৰাই পঠায়, তেনে অৱস্থাত সামাজিক সম্প্ৰীতি

শক্তিশালী হোৱাৰ পৰিৱৰ্তে ব্যাহতহৈ হয়। এনেকুৱা ঘটনাৰ মাজত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰক এক হস্তক্ষেপকাৰীৰ ভূমিকা পালন কৰাৰ পৰা বিৰত কৰিব নোৱাৰি। তথাপিও, এনে এক গভীৰ সংকটৰ সমাধানৰ পথ হ'ল, শান্তি শৃংখলা অব্যাহত ৰখা আৰু একে সময়তে ভিন্ন সংস্কৃতি আৰু ৰাজনৈতিক দৃষ্টিভংগীৰ পোষকতাকাৰীসকলৰ বিৰোধিতাপূৰ্ণ দাবীসমূহৰ সমাধানৰ উদ্দেশ্যে আলোচনা আৰু বিতৰ্কৰ সূচনা কৰা, সাধাৰণ জনসাধাৰণক শিক্ষিত কৰি তোলা আৰু সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াটোক উৎসাহিত কৰা। শাসক তথা অন্য কোনো নৃগোষ্ঠীয় সম্প্ৰদায়ৰ প্ৰকৃত শংকা নিৰ্মূল কৰিবৰ বাবে বহুলভাৱে গ্ৰহণযোগ্য হোৱা সুৰক্ষা প্ৰদান কৰাটো আৰু পাছত স্থানীয় প্ৰশাসনৰ জৰিয়তে তথা ৰাষ্ট্ৰীয় নেতৃত্বৰ সক্ৰিয় সমৰ্থনেৰে এইবোৰৰ প্ৰয়োগ কৰাটো অপৰিহাৰ্য হৈ উঠিব পাৰে। বিগত বছৰবোৰত অসম আৰু ত্ৰিপুৰাৰ ৰাজনীতিত এনেকুৱা পৰিস্থিতি বাৰে বাৰে উদ্ভৱ হৈছে আৰু অনাগত দশকবোৰত মেঘালয়তো ই সংকটজনক অৱস্থাৰ সৃষ্টি কৰাৰ সম্ভাৱনা আছে।

জনসংখ্যা নীতি

বিদেশী নাগৰিকৰ প্ৰশ্নক কেন্দ্ৰ কৰি ১৯৭৯ চনৰ পৰা অসমত প্ৰৱল আন্দোলন সংঘটিত হৈ যোৱা সত্ত্বেও, এই কথা উপলব্ধি কৰাটো যুগুত হ'ব যে একমাত্ৰ অসমৰ কাৰণে কোনো জনসংখ্যা নীতি থাকিব নোৱাৰে, কাৰণ, ভৌগোলিক কাৰকসমূহে এনে নীতি সফলকাম হৈ উঠিবলৈ নিদিয়। ত্ৰিপুৰা আৰু উত্তৰবংগৰ মাজেৰে প্ৰব্ৰজনকাৰী সকল অসমলৈ আহিব পাৰে। কোনো জনগাঁথনি নীতি সফলকাম হৈ উঠিবলৈ হলে এনে নীতিয়ে তলত দিয়া বিষয়বোৰ গুৰুত্ব সহকাৰে লব লাগিব : (ক) অঞ্চলটোত বঙালী লোকৰ উপস্থিতিৰ বিৰুদ্ধে থকা প্ৰবল অসমীয়া সংবেদনশীলতা আৰু অসমলৈ হ'ব পৰা যিকেনো ধৰণৰ অধিক জনপ্ৰব্ৰজনৰ বিৰুদ্ধে অসমীয়া সন্ত্ৰাস্তসকলৰ পূৰ্ণ বিৰোধিতা; (খ) বাংলাদেশৰ পৰা অহা প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলক আদৰণ জনোৱা অসমৰ সীমান্তৱৰ্তী গোৱালপাৰা আৰু কাছাৰ জিলাত থকা কিছুমান বিশেষ শক্তি; (গ) পশ্চিমবংগ আৰু ত্ৰিপুৰাৰ জনসাধাৰণ তথা ৰাজ্য প্ৰশাসনৰ বাংলাদেশৰ পৰা প্ৰব্ৰজন কৰা বঙালী হিন্দু শৰণাৰ্থীসকলৰ প্ৰতি মানৱীয় সমৰ্থন; (ঘ) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দ্বাৰা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চুক্তি আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰতিশ্ৰুতিসমূহ পালনৰ দায়বদ্ধতা; (ঙ) বিদেশী নাগৰিকৰ প্ৰশ্নত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন ৰাজনৈতিক অংগ গোটসমূহ তথা পশ্চিমবংগ, বিহাৰ আৰু চিকিম ৰাজ্যৰ নিজা স্থিতি। তাৰোপৰি বাংলাদেশত চৰম দৰিদ্ৰতা আৰু হিন্দু আৰু মুছলিম সকলৰ মাজত বৰ্তি থকা পৰম্পৰাগত অবিশ্বাসকো আওকাণ কৰিব নোৱাৰি। বৃহৎ সংখ্যক শৰণাৰ্থীক ভাৰতবৰ্ষলৈ প্ৰব্ৰজন কৰিবৰ বাবে প্ৰৰোচিত কৰা কাৰণবোৰ যিয়েই নহওক কিয়, বাংলাদেশৰ দুৰ্বল লোকসকলক তেওঁলোকৰ দেশৰ ভিতৰতে সহায় কৰাটো ভাৰতীয় কূটনীতিৰ প্ৰয়াস হোৱা উচিত। এই দায়িত্ব যদিওবা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয়

সম্প্ৰদায়ৰ ওপৰত নাস্ত হৈ আছে, ভাৰত চৰকাৰে এনেকুৱা ধৰণৰ সাহায্য অভিযানৰ কাৰণে উদাৰভাৱে অৰিহণা যোগাব পাৰে।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ কাৰণে প্ৰণয়ন কৰা জনসংখ্যা নীতি কোৱল ভাৰতবৰ্ষ আৰু বাংলাদেশৰ মাজত ভৌগোলিক প্ৰতিৰোধ গঢ়ি তোলা অথবা দুয়োখন দেশৰ মাজৰ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সীমাৰে প্ৰৱেশ অসাধ্য কৰি তোলা ধৰণৰ কথা হোৱা উচিত নহয়। ই পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন ৰাজনৈতিক গোটসমূহৰ সহমতৰ আধাৰত গঢ়ি উঠিব লাগিব তথা স্থানীয় জনসাধাৰণৰ উদ্বেগকো সফলভাৱে প্ৰতিফলিত কৰিব লাগিব। এনেকুৱা এক নীতি কেৱল ৰাজ্যচৰকাৰসমূহ তথা কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দ্বাৰাহে সফলভাৱে প্ৰয়োগ কৰিব পৰা যাব। এই ৰাজ্যসমূহত বসবাস কৰি থকা ভাৰতীয় নাগৰিকসকলক অনতিপলমে পৰিচয় পত্ৰ প্ৰদান কৰিলে সংশ্লিষ্ট প্ৰশাসনক ইয়াৰ কামকাজত যথেষ্টভাৱে সহায় কৰা হ'ব; ই তেওঁলোকক (ভাৰতীয় নাগৰিকসকলক) বাংলাদেশ আৰু নেপালৰ তেওঁলোকৰ প্ৰতিবেশীসকলৰ পৰা পৃথক সহায় কৰিব। ভোটৰ তালিকাৰ প্ৰস্তুতকৰণ, নিয়োগ বিনিময় কেন্দ্ৰসমূহত পঞ্জীয়ন আৰু শৈক্ষিক প্ৰতিষ্ঠানসমূহত নাম ভৰ্ত্তিকৰণত এই পৰিচয় পত্ৰ সমূহ যথেষ্ট সহায়ক হ'ব। ঠিক সেইদৰে, জন্ম আৰু মৃত্যুৰ পঞ্জীয়নকৰণ আৰু সকলোধৰণৰ ভূমি হস্তান্তৰকৰণৰ বাধ্যতামূলক পঞ্জীয়নে প্ৰশাসনক 'বিদেশী নাগৰিক'ৰ পৰা এই অঞ্চলটো মুক্ত কৰি ৰখাৰ লক্ষ্যত উপনীত হোৱাত সহায় কৰিব।

সাংস্কৃতিক দৃশ্যপট

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সাংস্কৃতিক দৃশ্যপট বহুতো নৃগোষ্ঠীয় গোটৰ সমাহাৰেৰে বৰ্ণাঢ্য হৈ আছে আৰু ভিন্নমাত্ৰাত পাৰ্থক্য থকা এওঁলোকৰ সামাজিক আচৰণ নৃগোষ্ঠীয় প্ৰমূল্য ব্যৱস্থাৰপৰা আৰু সেইবোৰৰ প্ৰসাৰৰপৰা উদ্ভূত হৈছে। ঐতিহাসিকভাৱে, প্ৰতিটো গোটেই নিজা জীৱন ধাৰণ প্ৰণালী আৰু ই সংস্পৰ্শলৈ অহা অন্য নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহৰ সৈতে চিনিব পৰা ধৰণৰ সম্পৰ্কৰ বিকাশ সাধন কৰিছিল। উনেশ শ সাতচল্লিশ চনৰ পাছৰে পৰা সক্ৰিয় হৈ থকা গণতন্ত্ৰ, ৰাজনীতি আৰু আধুনিকীকৰণৰ শক্তিসমূহে প্ৰতিটো জনজাতি তথা নৃগোষ্ঠীয় গোটৰেই পুৰণিকলীয়া সম্পৰ্কসমূহক তথা স্থানিক সচেতনতাক চকুত লগাকৈ বদলাই পেলাইছে। অৱশ্যে, অদূৰ ভৱিষ্যতত জনজাতীয় উপকৰণ, অসমীয়া হিন্দু আৰু বঙালী হিন্দু, অসমীয়া হিন্দু আৰু বঙালী মুছলিমে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সাংস্কৃতিক ভাৰসাম্য আৰু ৰাজনীতিৰ ওপৰত প্ৰাধান্য বিস্তাৰ কৰি থাকিব।

ভূমি আৰু জনজাতীয় সমাজ

জনজাতীয়সকলে মেঘালয় (৮০.৬৮ শতাংশ), নগালেণ্ড (৮৩.৯৯ শতাংশ), মিজোৰাম (৯৩.৮২ শতাংশ) আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশ (৬৯.৮২ শতাংশ)ত সংখ্যাগৰিষ্ঠতা লাভ

কৰিছে আৰু ত্ৰিপুৰা (২৮.৪৪ শতাংশ), মণিপুৰ (২৭.৩০ শতাংশ) আৰু অসম (১১ শতাংশ)ত তেওঁলোকৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ উপস্থিতি আছে।^১ ভৈয়ামৰ নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহৰ তুলনাত প্ৰতিটো জনজাতিয়েই ইটোৰ পৰা সিটো বহু বেছি পৰিমাণে পৃথক। তৎসত্ত্বেও, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনজাতিসকলে প্ৰতিটোৰে মাজত উমৈহতীয়ভাৱে দেখা পোৱা কিছুমান চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্য আৰু দৃষ্টিভংগীৰ বিকাশ সাধন কৰিছে। এই বিলাক সম্পৰ্কিত হৈ থকা দিশবোৰ হ'ল : (ক) আত্মীয়তাৰ চেতনা; (খ) পৰম্পৰাগত বিশ্বাসৰ প্ৰতি আনুগত্য; (গ) তেওঁলোকৰ নিজৰ ভাষাৰ প্ৰতি একধৰণৰ প্ৰীতি; (ঘ) তেওঁলোকৰ ভূমিৰ প্ৰতি এক গভীৰ টান।

এটা জনজাতি সাধাৰণতে বহুতো ফৈদ, আত্মীয়গোট আৰু সম্প্ৰসাৰিত পৰিয়াল-সমূহক লৈ গঠিত হয়। ইয়াৰ সকলো সদস্যৰেই, পূৰ্বতে একে উপৰিপুৰুষ থকা এটা সম্প্ৰদায়ৰ বুকুত বান্ধ খাই থকাৰ এক চেতনা আছে। জনজাতীয় জড়োপাসক বিশ্বাসতে ইয়াৰ বান্ধোনৰ ডোল লুকাই আছে। বহু ক্ষেত্ৰত মাজিত আধুনিক ভাষালৈ উন্নীত হোৱা, বড়ো বা খাচীৰ নিচিনা জনজাতীয় দোৱানসমূহে জনজাতীয় জীৱনধাৰণ প্ৰণালীক ঐক্যৰ ডোলেৰে বান্ধি ৰাখিছে। এজন জনজাতিৰ ভূমিৰ প্ৰতি থকা সৰ্বজনজ্ঞাত টান এক বিচিত্ৰ সম্পৰ্ক, অৱশ্যে নিঃসন্দেহে ইয়াৰ আঁৰৰ প্ৰাথমিক চালিকা শক্তি হ'ল অৰ্থনৈতিক। কিন্তু ই পৰম্পৰা, পাৰিবাৰিক বান্ধোন, ধৰ্ম ইত্যাদিৰ সতেও সম্পৰ্কিত হৈ আছে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰেক্ষাপটত এজন অনুভূতিপ্ৰৱণ লিখকে এই স্থিতিক তলত দিয়া ধৰণে বৰ্ণনা কৰিছে :

অ-খ্ৰীষ্টিয়ান গাৱঁৰ দৰে খ্ৰীষ্টিয়ান গাৱঁতো, পৰিয়ালৰ লোকে বাস কৰা পৈতৃক ভেটিয়েই হওক অথবা খেতিৰ পথাৰেই হওক, জনজাতীয় সম্প্ৰদায়ৰ বাবে ভূমি হ'ল জীৱনৰ চালিকা শক্তি। কিছুমান বিশেষ ঠাইক উপকাৰী আৰু অনিষ্টসাধনকাৰী প্ৰেতাৱাস বাসভূমি বুলি বিশ্বাস কৰা হয় আৰু এই বিলাকক সময়ৰ মূৰে মূৰে তুণ্ট কৰি ৰাখিবলগীয়া হয়। অন্য কিছুমান ঠাই চিৰপূজা উপৰিপুৰুষসকলৰ পৰমাত্মাৰ সৈতে জড়িত আৰু এইবিলাকক বিশেষ সন্মান আৰু শ্ৰদ্ধাৰ চকুৰে চোৱা হয়...এজন জনজাতিৰ বাবে তেওঁৰ ঘৰৰ প্ৰতিটো চুক কোণৰে সন্মত আছে। তেওঁৰ ধানৰ পথাৰ বিস্তৃত নহ'ব পাৰে, কিন্তু তেওঁৰ গাৱঁৰ বাসিন্দাসকলে এতিয়াও তেওঁ আগবঢ়োৱা উৎকৰ্ষতাৰ বৰভোজৰ দিনটোৰ কথা আলোচনা কৰে অথবা তেওঁ পাৰ্বৰ্ণত মেথোন বলি দিয়া ঠাইডোখৰলৈ আঙুলিয়াই দিয়ে।^২

এই সম্পৰ্কসমূহৰ সুৰক্ষাৰ বাবে চৰকাৰে গ্ৰহণ কৰা নীতি আৰু আঁচনি সত্ত্বেও, ১৯৪৭ চনৰ পৰা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ পাহাৰ আৰু ভৈয়াম উভয় অঞ্চলতে জনজাতিসকলৰ তেওঁলোকৰ ভূমিৰ সৈতে থকা সম্পৰ্ক বিভিন্ন ধৰণে ব্যাহত হৈছে। এসময়ৰ বৰ অসমৰ প্ৰশাসনৰ মুখ্য কাৰ্যালয় আৰু বৰ্তমান মেঘালয়ৰ ৰাজধানী শ্বিলঙতে এই প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হৈছিল। ইয়াত, দিনে দিনে প্ৰসাৰিত হোৱা চৰকাৰী কাৰ্যালয় আৰু সুৰক্ষা ব্যৱস্থাৰ বাবে উদাৰভাৱে ভূমি লিজত দিয়াৰ উপৰিও ব্যক্তিগত বসতি অঞ্চল, প্ৰভাৱশালী ৰাজনৈতিক আৰু অসামৰিক বিষয়া, বজাৰ আৰু ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠান, গাঁৱা,

চিকিৎসালয় আৰু শিক্ষা প্ৰতিষ্ঠানৰ বাবেও ভূমি লিজত দিয়া হৈছিল। উনৈশ শ তেষ্ঠি চনত এই অঞ্চলত আৰু তাৰ পূৰ্বে নগালেণ্ডৰ কিছুমান বিশেষ অঞ্চলত গাওঁবোৰক পুনৰ বিভিন্ন গোটত গঠনৰ ফলত, যোগাযোগৰ কেন্দ্ৰসমূহত বসবাস কৰা গাৱঁৰ লোকসকলক সুৰক্ষা বাহিনীৰ নজৰৰ অধীনলৈ অনা হ'ল : এই প্ৰক্ৰিয়াটোত তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ উপৰিপুৰুষৰ গাওঁ, খেতিৰ পথাৰ আৰু পূজা পাতলৰ পৰম্পৰাগত স্থানসমূহ সম্পূৰ্ণভাৱে হেৰুৱাই পেলায়। ত্ৰিপুৰাত ভূমি হস্তান্তৰকৰণৰ মুখ্য কাৰণ আছিল ন্যস্ত স্বাৰ্থ থকাসকলৰ কু-চক্ৰান্ত, যাৰ ফলত জনজাতীয় লোকসকলে তেওঁলোকৰ পিতৃপুৰুষৰ মাটিবাৰী অভিবাসী বঙলীসকলক বিক্ৰী কৰি দিলে আৰু পাহাৰৰ গভীৰলৈ সোমাই গ'ল। অসমত, পাহাৰ আৰু ভৈয়াম উভয় অঞ্চলতে, জনজাতিসকলে তেওঁলোকৰ মাটিবাৰী হেৰুৱাই পেলাইছে আৰু অনাগত বছৰবোৰত জনজাতিসকলৰ ভূমি সমস্যা কি দৰে সমাধা কৰা হয় তাৰ ওপৰতে সামাজিক ঐক্য আৰু শান্তিৰক্ষাৰ হকে ভৱিষ্যতে হাতত লোৱা যিকোনো প্ৰচেষ্টাৰ সফলতা বহুদূৰ নিৰ্ভৰ কৰিব। অসমৰ বৃহৎ জনসংখ্যা আৰু অঞ্চলটোৰ অন্যান্য ৰাজ্যসমূহৰ ওপৰত ই পেলাব পৰা সম্ভাৱ্য প্ৰভাৱৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত অসমৰ পৰিস্থিতিটোৰ এক পুংখানুপুংখ পৰ্যালোচনাৰ প্ৰয়োজন আছে।

অসমৰ পাহাৰীয়া জিলা দুখনৰ (অৰ্থাৎ উত্তৰ কাছাৰ পাৰ্বত্য জিলা আৰু কাৰ্বি আংলং) আৰু ভৈয়ামৰ ভূমি প্ৰশাসনৰ বাবে পৃথক ব্যৱস্থাবলী আছে। পাৰ্বত্য জিলাসমূহত ভূমিৰ মালিকীস্বত্ব সামূহিকভাৱে লাভ কৰে আৰু কোনো ব্যক্তিৰেই ভূমিৰ ওপৰত হস্তান্তৰযোগ্য অধিকাৰ নাথাকে। ভাৰতীয় সংবিধানৰ ষষ্ঠ অনুসূচীৰ অধীনত এই অঞ্চলৰ ভূমি প্ৰশাসনৰ দায়িত্ব স্বায়ত্ত্ব শাসিত জিলা পৰিষদসমূহৰ ওপৰত ন্যস্ত কৰা হৈছে আৰু এই পৰিষদসমূহে অঞ্চলটোৰ পুৰণি প্ৰথা আৰু ৰীতিনীতি অনুসৰি প্ৰশাসন পৰিচালনা কৰে। ভৈয়াম জনজাতি অঞ্চলত স্বাধীনতাৰ ঠিক পিছতেই প্ৰশাসনিক আদেশৰ অধীনত আৰু সংবেদনশীল স্থানীয় নেতৃত্বৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি সাত্ত্ৰিশতা জনজাতীয় অঞ্চল আৰু খণ্ড গঠন কৰা হৈছিল। নিম্নোল্লিখিত উদ্দেশ্যসমূহ আগত ৰাখি এই প্ৰশাসনিক আদেশসমূহ, এটা পৃথক অধ্যায়ৰ সন্নিৱিষ্টকৰণেৰে ১৯৪৭ চনত অসম ভূমি আৰু ৰাজহ অধিনিয়ম, ১৮৮৬-ৰ সৈতে সংযুক্ত কৰা হৈছিল। এই উদ্দেশ্যসমূহ হ'ল : (ক) বহিৰাগতসকলৰ হাতলৈ জনজাতীয় ভূমিৰ হস্তান্তৰকৰণ বন্ধ কৰা; আৰু (খ) ভৈয়ামৰ জনজাতিসকল আৰু অধিক ভিতৰ অঞ্চললৈ সোমাই যোৱাটো বন্ধ কৰা। এই সকলোবোৰ থকাৰ পাছতো পাহাৰ ভৈয়াম উভয়তে বাধাহীনভাৱে জনজাতীয় ভূমি অভিবাসী আৰু থলুৱা অ-জনজাতীয় সকলৰ দখললৈ গৈছে, আৰু ইয়াৰ বিৰুদ্ধে কোনো শাস্তিমূলক ব্যৱস্থা লোৱা হোৱা নাই।

জনজাতীয় অৰ্থনীতি আৰু জীৱনধাৰণ প্ৰণালীৰ ওপৰত ভূমিৰ ইমান গুৰুত্ব থকাৰ পাছতো, ১৯৭০-ৰ দশক পৰ্যন্ত এই বিষয়টোৰ ওপৰত কোনো ধৰণৰ পৰীক্ষালব্ধ

অধ্যয়ন হোৱা নাছিল। সেই সময়ত চলোৱা তিনিটা অধ্যয়নে দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিছিল আৰু সেইকেইটা হ'ল : (১) ১৯৭৪ চনত ট্ৰাইবেল ৰিচাৰ্চ ইনষ্টিটিউট অৱ আসাম-এ চলোৱা 'ডা' প্ৰব্লেমচ্ অৱ ট্ৰেন্সফাৰ এণ্ড এলিয়েনেশ্যন অৱ ট্ৰাইবেল লেণ্ড ইন্ আসাম' শীৰ্ষক অধ্যয়ন; (২) জনজাতীয় বেল্ট আৰু খণ্ডসমূহত ভূমি বন্দবস্তী তথা বনাঞ্চলৰ ওপৰত অনুসূচিত জনজাতি (ভৈয়াম) কল্যাণ মন্ত্ৰণালয়ৰ উপদেষ্টা পৰিষদৰ উপকমিটিৰ প্ৰতিবেদন, ১৯৭৬; আৰু (৩) ১৯৭৯ চনৰ ৫ এপ্ৰিল তাৰিখে অসম বিধানসভাত দাখিল কৰা ভূমি আৰু ৰাজহৰ সতে জড়িত অনুসূচিত জাতি আৰু জনজাতি কল্যাণ কমিটিৰ প্ৰতিবেদন, ১৯৭৯।

এই অধ্যয়নবোৰে এই কথা পোহৰলৈ আনিলে যে অসমৰ পাৰ্বত্য জিলা দুখনত অ-জনজাতীয়সকলৰ দখললৈ হোৱা ভূমিৰ আনুষ্ঠানিক হস্তান্তৰ নামমাত্ৰ, কিন্তু প্ৰকৃত হস্তান্তৰ তাতকৈ বহু বেছি। উনৈশ শ চৌসত্তৰ চনৰ প্ৰতিবেদনত উল্লেখ কৰা হৈছে যে, কাৰ্বি আংলং জিলাত 'পাকি, চুক্তি, বন্ধক, খৈ বন্ধক, মেনা, ইত্যাদি বিভিন্ন ধৰণে জনজাতীয়সকলৰ পৰা অ-জনজাতীয়সকললৈ হোৱা ভূমিৰ অস্থায়ী হস্তান্তৰকৰণ অতি ভয়ানক মাত্ৰাত বৃদ্ধি পাব ধৰিছে।' এই জিলাখনত জনজাতীয়সকলে ঝুম খেতি কৰে আৰু ওপৰত উল্লেখ কৰা পদ্ধতিবোৰৰ জৰিয়তে, অ-জনজাতীয়সকলে জনজাতীয়সকলৰ মাটিত শস্য উৎপাদন কৰিছে আৰু জনজাতীয়সকলক খেতিৰ সুফলৰ পৰা বঞ্চিত কৰিছে। এই প্ৰতিবেদনত আকৌ উল্লেখ কৰা হৈছে যে, 'যদিহে পোখা মেলাতেই ধ্বংস কৰি পেলোৱা নহয় তেনেহ'লে আহি থকা কেইটামান বছৰৰ ভিতৰতে ভূমিৰ এই অস্থায়ী হস্তান্তৰকৰণে হয়তো জনজাতীয় অৰ্থনীতিক সম্পূৰ্ণৰূপে থানবান কৰি পেলাব।' এই কথা প্ৰমাণিত হৈ গৈছে যে, কাৰ্বি আংলং জিলা (ভূমি হস্তান্তৰ) আইন, ১৯৫৯ আৰু জিলা পৰিষদৰ তদাৰক—কোনোটোৱেই ভূমিৰ হস্তান্তৰকৰণ বন্ধ কৰিব পৰা নাই। ভূমি অধিকাৰক সুৰক্ষা দিয়াত হোৱা ব্যৰ্থতাৰ কাৰণ জিলা পৰিষদসমূহৰ কৰ্তৃত্বৰ অভাৱ নহয়, কাৰণ, জিলা পৰিষদৰ এজিয়াৰৰ অধীন ভৌগোলিক এলেকাৰ ভিতৰত, জিলা পৰিষদৰ ৰায়তৰ ভূমি অধিকাৰ, বন্দবস্তি আৰু ব্যৱহাৰ ইত্যাদিৰ খতিয়ান প্ৰস্তুতকৰণৰ সম্পূৰ্ণ অধিকাৰ আছে। অসম বিধানসভাত দাখিল কৰা ১৯৭৯ চনৰ প্ৰতিবেদনে জনজাতীয়সকলক তেওঁলোকৰ ভূমিৰ পৰা উৎখাত কৰিবৰ বাবে প্ৰয়োগ কৰা 'কিছুমান অতি চতুৰ কৌশল'ৰ বিষয়েও আলোকপাত কৰিছে।

অসমৰ ভৈয়াম অঞ্চলসমূহত জনজাতীয় ভূমিৰ হস্তান্তৰকৰণ আনকি আৰু অধিক প্ৰকট।^৭ জনজাতীয়সকলক ভূমিৰ পৰা বঞ্চিত কৰিবৰ বাবে প্ৰয়োগ কৰা কিছুমান কৌশলৰ ভিতৰত আছিল—আইনক সম্পূৰ্ণৰূপে অৱজ্ঞা কৰি জনজাতীয় ভূমিৰ নামজাৰী কৰাৰ দায়িত্বত থকা ৰাজহ বিষয়াসকলৰ দ্বাৰা অ-জনজাতীয় আৰু অযোগ্য বহিৰাগতক পট্টা প্ৰদান কৰা। ঠিক সেইদৰে পঞ্জীয়ক বিষয়াসকলে আইন ভংগ কৰি অ-জনজাতি সকলৰ সপক্ষে বিক্ৰী দলিলৰ পঞ্জীয়ন কৰিছে। ৰাজ্য চৰকাৰে নিজেই বেদখলকাৰী

আৰু নগৰীকৰণৰ শক্তিসমূহৰ হেঁচাত পৰি কিছুমান বিশেষ গাওঁক জনজাতীয় বেণ্টৰ পৰা বাদ দিছিল।^১ জনজাতীয় বেণ্টৰ ওপৰত থকা নীতিক বুঢ়া আঙুলি দেখুৱাই, অসমৰ এজন প্ৰাক্তন ৰাজহ মন্ত্ৰীয়ে ১৯৭১ চনত দৰং জিলাৰ জনজাতীয় বেণ্টৰ এটা বৃহৎ এলেকা শিক্ষিত উচ্চবৰ্ণ অসমীয়া হিন্দুলোকৰ এটা সমবায় অনুষ্ঠানক আবণ্টন দিছিল।

জনজাতীয় বেণ্ট আৰু খণ্ডসমূহৰ বৈধতাৰ সুৰক্ষা প্ৰদানত হোৱা প্ৰশাসনিক ব্যৰ্থতাৰ মূলতে হ'ল বিঘ্যাবৰ্গৰ উদাসীনতা আৰু আইন ভংগৰ প্ৰতি সামাজিক মৌন সন্মতি। আইনৰ অধীনত জনজাতীয় বেণ্ট আৰু খণ্ডত ভূমি দখল কৰি থকা যিকোনো অৰ্হতাহীন ব্যক্তিকেই 'বেদখলকাৰী' হিচাপে বিবেচনা কৰিব লাগে আৰু তেওঁক উচ্ছেদ কৰিব পৰা যায়। উনেশ শ উনাশী চনৰ প্ৰতিবেদনত ৰাজ্যৰ ৰাজহ সচিবে, জনজাতীয় বেণ্ট অথবা খণ্ডত ভূমিৰ অবৈধ দখলকাৰীক উচ্ছেদ কৰা 'কোনো নজীৰ দেখা নাপালে' বুলি কোৱা কথাৰ উদ্ধৃতি দিয়া হৈছে।

জনজাতীয় ভূমিৰ হস্তান্তৰকৰণে, বিশেষকৈ অসম আৰু ত্ৰিপুৰাত, সামাজিক সম্প্ৰীতিত আঘাত হানিছে আৰু এই সম্প্ৰীতিৰ অভূতপূৰ্ব ক্ষতিসাধন কৰাৰ সম্ভাৱনা আছে। ত্ৰিপুৰাৰ মন্দ্যাত ১৯৮০ চনত সংঘটিত হোৱা ঘটনা এই দিশত এক বিপদজনক সংকেত। অসমত ১৯৮৩ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত সাধাৰণ নিৰ্বাচন ঘোষণা কৰাৰ পাছত সংঘটিত হোৱা হিংস্ৰতাৰ প্ৰধান কাৰণ আছিল ভূমিৰ হস্তান্তৰকৰণ, আৰু ইয়েই নিৰ্বাচনৰ সপক্ষে আৰু বিপক্ষে প্ৰচাৰ চলাই থকাসকলে উত্তপ্ত কৰি ৰখা এক পৰিবেশৰ মাজত বৃহৎ সংখ্যক বৰ্ণ হিন্দুক হত্যা কৰিবৰ বাবে দৰং জিলাৰ গহপুৰৰ বড়ো কছাৰীসকলক উত্তেজিত কৰি তুলিছিল। ঠিক সেইদৰে, বড়ো আৰু বৰ্ণহিন্দু অসমীয়াৰ সমৰ্থন পাই লালুং নামৰ ভৈয়ামৰ এটা জনজাতিয়ে, এই সময়ছোৱাত নগাওঁ জিলাৰ নেলীত প্ৰব্ৰজনকাৰী মুছলিমসকলৰ গণহত্যা কৰিছিল।

'আভ্যন্তৰীণ ৰেখা' নিষেধ ব্যৱস্থা আৰু ভূমিৰ মালিকীস্বত্বৰ সামূহিক প্ৰকৃতিয়ে নগালেণ্ড, মেঘালয়, মিজোৰাম, অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু অসমৰ পাৰ্বত্য জিলা কেইখনত, ভূমিৰ মালিকীস্বত্বৰ অধিকাৰ আৰু মানুহৰ চলাচলৰ ওপৰত কোনো নিষেধ ব্যৱস্থা নথকা মণিপুৰ, ত্ৰিপুৰা আৰু অসমৰ ভৈয়াম অঞ্চলৰ দৰে ভূমিৰ হস্তান্তৰকৰণে এক ভয়ানক পৰিস্থিতিত উপনীত হোৱাটোক বাধা দি ৰাখিছে। তথাপিও, এটা ৰাজনৈতিক গোটৰ অৰ্থনীতিৰ কাৰণে ভূমি সম্পত্তি এক মূল উপকৰণ হোৱাৰ বাবে, আৰু বিভিন্ন দৃষ্টিভংগীসম্পন্ন বিভিন্ন নৃগোষ্ঠী জড়িত হৈ থকা আৰু শিক্ষা আৰু উন্নয়ন সচেতনতাৰ ভিন্ন পৰ্যায়ত থকা এই ৰাজনৈতিক গোটসমূহৰ বাবে ইয়াৰ গভীৰ অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক তাৎপৰ্য থকাৰ হেতুকে বিভিন্ন ৰাজ্য চৰকাৰসমূহে এই সংক্ৰান্তত ভিন্ন নীতি গ্ৰহণ কৰিছে। উদাহৰণ স্বৰূপে, মণিপুৰ ভূমি ৰাজহ আৰু ভূমি সংস্কাৰ আইন, ১৯৬০-ৰ ব্যৱস্থাবলী অনুসৰি উপায়ুক্ত আৰু জিলা পৰিষদৰ অনুমতি নোপোৱাকৈ

মণিপুৰত এজন অনুসূচিত জনজাতীয় লোকৰ পৰা এজন অ-জনজাতীয় লোকলৈ ভূমিৰ হস্তান্তৰ নিষেধ কৰা হৈছে। ত্ৰিপুৰাই ভূমিৰ হস্তান্তৰকৰণৰ ওপৰত নিষেধাজ্ঞা জাৰী কৰিছে আৰু ত্ৰিপুৰা ভূমি ৰাজহ আৰু ভূমি সংস্কাৰ আইন, ১৯৭৪-ৰ অধীনত ভূমিৰ পুনৰ অৰ্পণৰ ব্যৱস্থা কৰিছে। উনৈশ শ সাতচল্লিশৰ অসম ভূমি আৰু ৰাজহ অধিনিয়মৰ দশম অধ্যায়ৰ অধীনত ভূমিৰ ওপৰত জনজাতীয় অধিকাৰৰ সুৰক্ষাৰ বাবে ব্যাপক ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা অসমত, অলপতে দুটা পৃথক ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা হৈছে : (১) অসম ভূমি আৰু ৰাজহ অধিনিয়ম (সংশোধিত) আইন, ১৯৮১-ৰ অধীনত, এই অধিনিয়মৰে খণ্ড ১৬০-ৰ অধীনত উল্লেখ কৰা সংৰক্ষিত শ্ৰেণীৰ লোক নহ'লে, এজন মাটিৰ মালিকে আনকি জনজাতীয় বেলেট অথবা খণ্ডৰ এজন স্থায়ী বাসিন্দালৈকো ভূমি হস্তান্তৰ কৰাৰ আগেয়ে সংশ্লিষ্ট জিলাৰ উপায়ুক্তৰ পূৰ্ব অনুমতি লোৱাটো অপৰিহাৰ্য; আৰু (২) অসম জনজাতি উন্নয়ন কৰ্তৃপক্ষ অধ্যাদেশ, ১৯৮৩-ৰ অধীনত, অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰীৰ অধ্যক্ষতাত অসমৰ ভৈয়াম জনজাতি প্ৰধান অঞ্চলসমূহৰ সাধাৰণ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ বাবে এটা জনজাতীয় উন্নয়ন কৰ্তৃপক্ষ গঠন কৰা হৈছে।

এই ব্যৱস্থাবলীয়ে জনজাতীয় ভূমি হস্তান্তৰকৰণ সমস্যাৰ সমাধান কৰিব নে? ভূমি প্ৰশাসনৰ অতীত অভিজ্ঞতাৰ ভিত্তিৰে কব পৰা যায় যে, ই নকৰিবও পাৰে। প্ৰশাসন আৰু সমাজৰ মাজত এই সমস্যা সমাধানৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় দৃঢ়তাৰ অভাৱ স্পষ্ট। উনৈশ শ ছয়সত্তৰ চনৰ প্ৰতিবেদন লিখোঁতাসকলৰ সৈতে হয়তো তাত্ত্বিকভাৱে একমত পোষণ কৰি আমি কব পাৰোঁ যে 'এক সময়সীমা নিৰ্দ্ধাৰিত আঁচনিৰ জৰিয়তে সকলো জনজাতীয় বেলেট আৰু খণ্ডতে চৰকাৰী আৰু পট্টা মাটি উভয়ৰে পৰা সকলোধৰণৰ বেদখল উচ্ছেদ কৰাটো ৰাজহ প্ৰশাসনৰ প্ৰথম আৰু প্ৰধান দায়িত্ব হোৱা উচিত' আৰু 'বেদখলৰ পৰা মুক্ত কৰা এনেকুৱা সকলোধৰণৰ ভূমি এই বেলেট আৰু খণ্ড সমূহৰ অৰ্হতাসম্পন্ন ভূমিহীন লোকৰ হাতত অৰ্পণ কৰা উচিত।' কিন্তু বৰ্তমানৰ অসমৰ সামাজিক বাতাবৰণত, ই এক আকাশলংঘী ব্যৱস্থা হ'ব যেন লাগে। ইয়াৰ বাবে এক অধিক বাস্তৱসন্মত দৃষ্টিভংগীৰ প্ৰয়োজন আছে আৰু চৰকাৰী সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ আগেয়ে তৃণমূল পৰ্যায়ত পৰীক্ষালব্ধ অধ্যয়ন হোৱা উচিত।

ভৈয়াম আৰু পাহাৰৰ জনজাতিসকলৰ ভূমি ৰাজহ আদায় নিদিয়াৰ প্ৰৱণতা, জনজাতীয় উৎসৱ-পাৰ্বণত হোৱা ব্যয়, অত্যধিক মদ্যপান আৰু তেওঁলোকৰ ঋণগ্ৰস্ততাৰ নিচিনা ভূমি হস্তান্তৰৰ বাবে জগৰীয়া বিভিন্ন আৰ্থ-সামাজিক কাৰণসমূহ বিচাৰি উলিওৱাৰ কাৰণে প্ৰচেষ্টা চলাব লাগিব। অস্তুতঃ কিছুমান বিশেষ পৰিস্থিতিত একমাত্ৰ জনজাতীয় লোকৰ দ্বাৰা গঠিত জিলা পৰিষদসমূহে ন্যস্ত স্বাৰ্থ জড়িত কু-চক্ৰান্তৰ ওচৰত কেনেকৈ সেও মানে আৰু বহিৰাগতসকলৰ হাতলৈ ভূমি হস্তান্তৰকৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ এক পক্ষ হৈ পৰে, তেনেকুৱা ধৰণৰ কিছুমান বিশেষ পৰিস্থিতি সম্পৰ্কে আমি জানি উঠা উচিত। জনজাতীয় বেলেট আৰু খণ্ডৰ ক্ষেত্ৰত, ১৯৪৭-ৰ ডিচেম্বৰ মাহত চৰকাৰৰ দ্বাৰা

নেপালীসকলৰ নিচিনা অ-জনজাতীয় স্থায়ী বাসিন্দাসকলৰ স্বার্থৰ সুৰক্ষা প্ৰদান কৰা কাৰ্যই অ-জনজাতীয় নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহক ভূমি কেৰেয়াত দিবলৈ অনুপ্ৰাণিত কৰিছিল নেকি, এনেকুৱা ধৰণৰ কথাবোৰ জানি উঠাৰ জৰুৰী প্ৰয়োজনীয়তা আছে। এনে অধ্যয়নে প্ৰচলিত আইনক শক্তিশালী কৰা আৰু এইবোৰৰ কঠোৰ প্ৰয়োগৰ বিষয়ে ফঁহিয়াই চোৱাৰ উপৰিও তলৰ প্ৰশ্ন কিছুমানো চালিজাৰি চাব লাগিব : (ক) জনজাতীয় বেলেট আৰু খণ্ডসমূহত ভৈয়ামৰ জনজাতিসকলক ভূমি ৰাজহৰ পৰা অব্যাহতি দিয়াটোৱে কিবা সহায় কৰিব নেকি; (খ) জনজাতীয় বেলেট আৰু খণ্ডৰ পৰা কিছুমান বিশেষ অঞ্চল অ-সংৰক্ষিত কৰাৰ কৰ্তৃত্ব ৰাজ্য চৰকাৰৰ পৰা অসম ৰাজহ ব'ৰ্ড অথবা সেই উদ্দেশ্যৰে গঠিত ভৈয়াম জনজাতি কৰ্তৃপক্ষৰ দৰে অৰ্দ্ধ-ন্যায়িক কৰ্তৃপক্ষৰ হাতলৈ হস্তান্তৰ কৰা উচিত নেকি; (গ) ৰাজহ প্ৰশাসনৰ জৰিয়তে জনজাতিসকলক বিনামূল্যে ভূমি সম্পৰ্কীয় নথিপত্ৰ দিয়া উচিত নেকি; আৰু (ঘ) কেনেকৈ জনজাতীয়সকলৰ হাতত পুনৰ ভূমি অৰ্পণ কৰিব পৰা যায়। অসমৰ বিষয়ে চলোৱা এনে অধ্যয়নৰ ফলাফল অঞ্চলটোৰ অন্য ৰাজ্যসমূহৰ বাবেও প্ৰাসংগিক হ'ব।

জনজাতীয় সমাজৰ ৰাজনৈতিকীকৰণ

উনৈশ শ সাতচল্লিশ চনৰ পাছৰ ঘটনাৰাজিয়ে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনজাতীয় সমাজক আধুনিক আৰু ৰাজনৈতিক চৰিত্ৰ প্ৰদান কৰিলে। পাশ্চাত্যৰ দেশসমূহত গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থা বুৰ্জোৱা সমাজ আৰু পুঁজিবাদী অৰ্থনীতিৰ বুকুৰ পৰা বিকাশ লাভ কৰাৰ বিপৰীতে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনজাতীয় অঞ্চলসমূহত, গণতান্ত্ৰিক ৰাজনৈতিক অনুষ্ঠানসমূহ সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক বিৱৰ্তনৰ আহিলা হৈ উঠিবৰ বাবে গঢ়ি তোলা হৈছে।

উনৈশ শ সাতত্ৰিশ চনৰ আগলৈকে এখনো বিধান সভাত কোনো ৰাজনৈতিক প্ৰতিনিধিত্ব নথকা জনজাতিসকলে আজি, মেঘালয়, নগালেণ্ড, মিজোৰাম আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশ বিধানসভাত এককভাৱে প্ৰতিনিধিত্ব লাভ কৰিছে; এওঁলোকৰ মুঠ সংখ্যা হৈছেগৈ ১৮০। অসম, মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰা বিধানসভাত আন ৪৩ খন আসন জনজাতি সকলৰ বাবে সংৰক্ষিত। তাৰোপৰি লোকসভাত জনজাতিসকলৰ বাবে ১১খন আসন সংৰক্ষিত আছে আৰু বৰ্তমান ৰাজ্যসভাত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ছয়জন জনজাতীয় প্ৰতিনিধি আছে। সৰ্বতোপৰি, উত্তৰ-পূব ভাৰতত, প্ৰতিখন পৰিষদতে কমেও ২৪ জনকৈ নিৰ্বাচিত প্ৰতিনিধি থকা, ১৪খন স্বায়ত্ব শাসিত জিলা পৰিষদ আছে।

এই অঞ্চলৰ বিভিন্ন গোটসমূহৰ দাবীসমূহক বৰ্দ্ধিত ৰাজনৈতিক সামাজিকীকৰণৰ এই প্ৰেক্ষাপটত বিচাৰ কৰিব লাগিব। ডেৰ নিযুততকৈও অধিক জনসংখ্যা থকা বড়ো কছাৰীসকলে, তেওঁলোকৰ ৰাজনৈতিক সংগঠন ভৈয়াম জনজাতি পৰিষদ, অসমৰ জৰিয়তে এখন পৃথক 'উদয়াচল ৰাজ্য' দাবী কৰি আহিছে যাৰ চৰকাৰী ভাষা হ'ল বড়ো। ঠিক সেইদৰে, ১৯৬৭ চনত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দ্বাৰা অসমৰ পুনৰ গঠনৰ প্ৰস্তাৱ

ঘোষণা কৰাৰ ঠিক পাছতেই, আহোমসকলে, 'উজনি অসম ৰাজ্য পৰিষদ'ৰ জৰিয়তে এটা 'উজনি অসম পৃথক গোট' তথা 'তেওঁলোকক অনুসূচিত জনজাতি হিচাপে স্বীকৃতি প্ৰদানৰ বাবে দাবী জনাইছিল। মণিপুৰৰ মেইটিসকলৰ অৱস্থা আৰু বঞ্চনাৰ উপলব্ধি, আৰু 'তেওঁলোকক অনুসূচিত জনজাতি হিচাপে স্বীকৃতি প্ৰদানৰ বাবে তোলা দাবীক, বৰ্তমানৰ অনুসূচিত জনজাতিসকলৰ তুলনাত নিয়োগ আৰু শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা 'তেওঁলোকৰ ক্ষতিৰ পটভূমিৰ পৰাই লক্ষ্য কৰিব লাগিব। পৰ্বতাকাৰ দুৰ্নীতি আৰু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ স্নাতক ডিগ্ৰীধাৰী নিবনুৱাসকলৰ মাজত সৃষ্টি হোৱা প্ৰায় উদগীৰণমুখী অৱস্থাই মেইটিসকলৰ শংকা ঘনীভূত কৰিছে। অনাহাতে ত্ৰিপুৰা উপজাতি যুৱ সমিতিৰ দাবীসমূহ কেৱল ৰাজনৈতিকীকৰণতে সীমাবদ্ধ নাথাকি বহু গভীৰলৈ শিপাইছে আৰু স্বাধীনোত্তৰ কালত অন্য যিকোনো ৰাজ্যতকৈ অধিক মাত্ৰাত হোৱা ভূমি হস্তান্তৰকৰণতে এই দাবীসমূহৰ মূল দৃঢ়ভাৱে নিহিত হৈ আছে।

ৰাজনৈতিকীকৰণৰ লগে লগে, আওহতীয়া পাহাৰ অঞ্চলৰ জনজাতীয়সকলক হতাশ, বিশেষভাৱে, জটিল আধুনিক সভ্যতাৰ সমুখত উন্মত্ত কৰি দিয়া হ'ল। মুণ্ড ছেদনকাৰী সকলক লিখাপঢ়া আৰু বিৰ্তকৰ জগতখনৰ সমুখত দাঙি ধৰা হ'ল, নিচেই সামান্য কাপোৰ পিন্ধা জনজাতিসকলক অলংকাৰবহুল আৰু উণৰ পোছাকৰ স্বাচ্ছন্দ্যৰ সৈতে পৰিচিত কৰি দিয়া হ'ল, আনকি গৰু গাড়ীও চলাই নোপোৱা অঘৰী জনজাতিসকলক জীপ আৰু ট্ৰাক চলোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়া হ'ল, ঘুম খেতি কৰাসকলক স্থায়ী খেতি প্ৰণালী, উচ্চ উৎপাদনক্ষম শস্য আৰু জলসিঞ্চনৰ সৈতে পৰিচিত কৰি দিয়া হ'ল। আৰু এই সকলোবোৰ এটা কি দুটা প্ৰজন্মৰ মাজতে সংঘটিত হ'ল। এইদৰে, বিৱৰ্তনৰ এই প্ৰক্ৰিয়াত কিছুমাত্ৰাত সংঘাত আৰু হিংস্ৰতা অনিবাৰ্য আছিল। বি. কে. নেহৰুৱে ক'বৰ দৰে, 'আচৰিত কথাটো হ'ল যে অপ্রত্যাশিত আৰু আমূল এই পৰিৱৰ্তন সমূহে দেখাত অহিংসৰ পোষকতা নকৰা মানুহবোৰৰ মাজত হিংস্ৰ প্ৰতিক্ৰিয়াৰ সৃষ্টি নকৰিলে।'^৩

উত্তৰ-পূব ভাৰতত ভাৰতবৰ্ষৰ মুঠ ৪০ নিযুতৰ ভিতৰত প্ৰায় চাৰি নিযুত জনজাতিৰ লোকে বাস কৰে। বিগত বছৰবোৰত অনুসৰণ কৰি অহা জনজাতীয় পদ্ধতিত অ-হস্তক্ষেপ, তেওঁলোকৰ ভূমি অধিকাৰৰ সুৰক্ষা, শিক্ষাৰ বিকাশ আৰু নিয়োগ আৰু শিক্ষাৰ বাবে সংৰক্ষণ আদি নীতিবোৰৰ ফলশ্ৰুতিত উত্তৰ-পূব ভাৰতত কিছুমান বিশেষ জনজাতিয়ে বাকী জনসাধাৰণৰ তুলনাত পাৰ্থক্য ক্ষেত্ৰত অধিক সুফল লাভ কৰিছে। এনেকুৱা জনজাতিসমূহৰ মাজত সাক্ষৰতাৰ উচ্চ হাৰ আৰু এখন আধুনিক সমাজ গঠনৰ প্ৰচেষ্টাত পূৰ্ণভাৱে অংশগ্ৰহণৰ বাবে থকা তেওঁলোকৰ ইচ্ছাই, ভূমিৰ সামূহিক মালিকীস্বত্ব আৰু পৰম্পৰাগত সমাজ ব্যৱস্থাৰ প্ৰতি প্ৰত্যাহ্বানৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে, কিন্তু জনজাতিসকলে যে উত্তৰ-পূব ভাৰত আৰু বহলভাৱে সমগ্ৰ দেশৰ সমাজ, ৰাজনীতি আৰু প্ৰশাসনত ক্ৰমবৰ্দ্ধিতভাৱে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালনৰ দিশে গৈ আছে, সেই

কথাটোক স্বীকৃতি প্ৰদান কৰিবই লাগিব। পাহাৰ অঞ্চলত জনজাতীয় ভাষাৰ প্ৰতি কোনো প্ৰত্যাশ্বানৰ সৃষ্টি হোৱা নাই আৰু বিজ্ঞান তথা চিকিৎসা শাস্ত্ৰৰ নিচিনা বিষয়বোৰৰ ওপৰত গ্ৰন্থ প্ৰকাশৰ যোগেদি বড়ো ভাষাইও আধুনিকতা লাভ কৰিছে। পাহাৰ ভৈয়াম উভয় অঞ্চলতে জনজাতিসকলৰ সাংস্কৃতিক আৰু ৰাজনৈতিক আকাংক্ষাৰ বিচক্ষণতাৰে আৰু সহানুভূতিৰে চম্ভালাটোৱেই হৈছে বৰ্তমান সময়ৰ প্ৰয়োজনীয় কৰ্তব্য।

বঙালী উপকৰণ

অসমীয়াসকলে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাক তেওঁলোকৰ মাতৃভূমি, অসমীয়াক তেওঁলোকৰ মাতৃভাষা আৰু হিন্দুধৰ্মক তেওঁলোকৰ ধৰ্ম হিচাপে লৈ নিজকে এটা জাতি বুলি বিবেচনা কৰে। বঙালী মুছলিমসকলে অসমীয়া ভাষা গ্ৰহণ কৰিব, তেওঁলোকৰ ল'ৰা-ছোৱালীক অসমীয়া স্কুলত শিক্ষা দিব আৰু কৃষিক্ষেত্ৰত তেওঁলোকে বৰ্ণহিন্দুসকলৰ অধীনত কাম কৰিব—এই বুজাপৰাৰ ভিত্তিত, অসমীয়াসকলে বঙালী মুছলিমসকলৰ সৈতে মিত্ৰতা স্থাপন কৰিছিল। ঠিক সেইদৰে, হিন্দু অথবা খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মাৱলম্বী শ্ৰমিকসকলে অসমীয়া ভাষা গ্ৰহণ কৰিব আৰু ৰাজনীতিত বৰ্ণহিন্দুসকলক সমৰ্থন জনাব—এই বুজাপৰাৰ ভিত্তিত তেওঁলোকক 'নতুন অসমীয়া'ৰ মৰ্যাদা দিয়া হৈছিল। এহাতে অসমীয়া আৰু আনহাতে বঙালী মুছলিম আৰু চাহবাগানৰ 'কুলী'সকলৰ মাজত মিত্ৰতা স্থাপন কৰোঁতে, ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ, অনুষ্ঠানসদৃশ ভূমিকা পালন কৰিছিল; বিশৰ দশকত অসমত কংগ্ৰেছৰ নেতৃত্ব অসমীয়া মধ্যবিত্তসকলৰ হাতলৈ আহিল। উনেশষ ষাঠি চনত অসমীয়াক চৰকাৰী ভাষা হিচাবে ঘোষণা কৰা সত্ত্বেও, বড়ো ভাষাক উচ্চমাধ্যমিক স্কুল পৰ্যন্ত শিক্ষাদানৰ মাধ্যম হিচাপে এক সন্মানীয় স্থান প্ৰদান কৰি, অসমীয়াসকলৰ বিশ্বদৰ্শনত, ভৈয়ামৰ জনজাতিসকলক এক উচ্চস্থান প্ৰদান কৰা হৈছিল।

অসমীয়া জাতীয়তাবাদৰ বিকাশত, অসমীয়া ভাষাক সদায়ে আত্মপ্ৰতিষ্ঠাৰ মুখ্য হাথিয়াৰ হিচাপে বিবেচনা কৰা হৈছিল আৰু 'মাতৃ'ৰ মৰ্যাদা প্ৰদান কৰা হৈছিল। এজন বিখ্যাত অসমীয়া কবিয়ে উদাত্ত কণ্ঠেৰে কৈছিল, 'চিৰ চেনেহী মোৰ ভাষা জননী', আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ যুৱ সমাজৰ মাজত ই সদায়ে এক জনপ্ৰিয় শ্ল'গান হৈ আহিছে। সৱলীলভাৱে অসমীয়া কব নোৱাৰিলে, আজিকালি যিকোনো লোকৰ বাবেই অসমীয়া সাংস্কৃতিক মূল সঁতিৰ সৈতে মিলিব পৰাটো কঠিন। দৰাচলতে, উনবিংশ শতিকাৰ পৰাই অসমীয়া ৰাজনীতি সদায়ে অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতিক লৈ উদ্ভিগ্ন হৈ আহিছে। ক্ষমতা আৰু ভাষাৰ মাজত এক ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক আছে—এনেকুৱা এক দৰ্শনৰ দ্বাৰা অসমীয়া মনস্তত্ত্ব পৰিচালিত হৈ অহা যেন লাগে। আহোমৰ হাতৰ পৰা বৃটিছৰ হাতলৈ সাৰ্বভৌমত্ব হস্তান্তৰিত হোৱাৰ পাছত, চৰকাৰী ভাষা হিচাপে অসমীয়া ভাষাৰ ঠাইত বঙালীক প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ দৰে ঘটনা ঘটি যোৱাৰ পাছত অসমীয়াসকলে আশংকা কৰে যে ক্ষমতা হেৰুওৱাৰ লগে লগে ভাষাৰো পতন ঘটে।

বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ জনসাধাৰণক একত্ৰিত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত যে ভাষা এক অসাধাৰণ শক্তিশালী অৱলম্বন, সেই কথা কেতিয়াও অস্বীকাৰ কৰা নাযায়। তথাপিও, কিছুমান বিশেষ পৰিস্থিতিত একে প্ৰতিষ্ঠা কৰা এটা ভাষা আন্দোলনৰ কিছুমান বৈশিষ্ট্য আন এক বেলেগ পৰিস্থিতিত বিচ্ছিন্নতা আৰু সংঘাতৰ মূল কাৰণ হৈ উঠিব পাৰে। অসমৰ ভাষা আন্দোলনৰ ক্ষেত্ৰতো এই কথা সত্য বুলি প্ৰমাণিত হৈ গৈছে। পূৰ্বতে, অসমীয়া ভাষাই ৰামায়ণ-মহাভাৰত পৰম্পৰাৰ প্ৰসাৰ, আহোম আৰু কোঁচসকলৰ হিন্দুকৰণ, সীমান্তৱৰ্তী বিভিন্ন জনজাতিৰ মাজত সংহতি স্থাপন, জাতীয় স্বাধীনতাৰ হকে বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ মানুহৰ মাজত একে প্ৰতিষ্ঠা আৰু এনেকুৱা ধৰণৰ অন্য ঘটনাবাজিৰ প্ৰতি অৰিহণা যোগাইছিল। বিগত সময়ছোৱাত অৱশ্যে, ভাষা আন্দোলনে অসমক খণ্ড বিখণ্ড কৰি তোলাৰ দিশে লৈ যোৱা, বিভিন্ন ভাষিক গোষ্ঠীসমূহৰ মাজত সংঘাতৰ সূচনা কৰা শক্তি কিছুমানকহে উদ্বেলিত কৰি তুলিলে। উনেশ শ যাঠি চনত অসমীয়াক ৰাজ্যখনৰ চৰকাৰী ভাষা হিচাপে ঘোষণা কৰা আৰু পৰ্যায়ক্ৰমে ইয়াক সামূহিক উন্নয়ন খণ্ডসমূহৰ পৰা প্ৰয়োগ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰাৰপৰাই এই প্ৰক্ৰিয়াৰ সূচনা হ'ল। নতুন ভাষা নীতিৰ প্ৰণেতা সকল এই কথা উপলব্ধি কৰাত বাৰ্থ হ'ল যে ভাৰতীয় জাতিবাদৰ এক যুগমীয়া উপাদান, এক বৰ্ণাঢ্য অসমীয়া উপজাতি গঠনৰ প্ৰক্ৰিয়া অতি খৰখেদা হোৱা উচিত নহয়।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত বঙালী হিন্দুসকলৰ সৈতে হোৱা সাংস্কৃতিক সংঘাত সংক্ৰান্তীয় বহুতো কথা স্পষ্টকৈ ওলাই আছে। প্ৰথমতে, বঙালী হিন্দুসকল উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰায় সকলোবিলাক ঠাইলৈকে বিয়পি পৰিছিল আৰু বৃটিছৰ সময়ত 'ভূমি-পুত্ৰ' সকলক বঞ্চিত কৰি প্ৰশাসনিক পদবীসমূহ একচেটিয়া কৰি লৈছিল। দ্বিতীয়তে, স্বাধীনতাৰ পাছত ব্যাপক হাৰত বঙালী হিন্দুসকলৰ অসম আৰু ত্ৰিপুৰালৈ প্ৰব্ৰজন ঘটিছিল আৰু তেওঁলোকৰ অনুকূলে ত্ৰিপুৰাৰ জনগাঁথনিৰ মানচিত্ৰ সম্পূৰ্ণৰূপে সলাই পেলাইছিল। চূড়ান্তভাৱে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সকলো নগৰীয়া কেন্দ্ৰ তথা মেঘালয়ৰ ৰাজধানী শ্বিলঙত বৃহৎসংখ্যক বঙালী হিন্দু ঠাই খাই আছে। অসম অথবা ত্ৰিপুৰাত থকা বঙালী হিন্দুসকলে সাধাৰণতে, অসমীয়া ত্ৰিপুৰী অথবা যিকোনো থলুৱা দোৱান বা ভাষা শিকাৰ কোনো ইচ্ছা বা বাধ্যবাধকতা অনুভৱ নকৰে বুলি সেই অঞ্চলসমূহৰ জনসাধাৰণৰ মাজত এক বিশ্বাস আছে। আৰু আমাৰ বিশ্লেষণৰো গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশটো হ'ল সেইটোৱেই। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ স্থানীয় ভাষাবোৰৰ ভিতৰত আটাইতকৈ উন্নত তথা বিকশিত ভাষা অসমীয়াৰ প্ৰতি সাধাৰণ বঙালীভাষী এজন লোকৰ দৃষ্টিভংগী প্ৰশংসাসূচক আৰু সন্মানপূৰ্বক হোৱা দেখা নাযায়। নিঃসন্দেহে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ কিছুমান বঙালী লোকে অসমীয়াক সামান্য ভাৱে হলেও সন্মানৰ চকুৰে চায়, কিন্তু গৰিষ্ঠ সংখ্যকে এই ভাষাক হীন বুলি ভাবে আৰু সৃষ্টিশীলতা আৰু উৎকৰ্ষ সাধনৰ বাবে তেওঁলোকৰ নিজা ভাষা, সাহিত্য আৰু গণমাধ্যমৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল বুলি বিবেচনা কৰে। বিগত

সময়ছোৱাত, বঙালী হিন্দুসকলে অসম আৰু খিলঙত তেওঁলোকৰ নিজা স্কুল স্থাপন কৰিছে আৰু এতিয়া তেওঁলোকৰ সন্তানক স্থানীয় ভাষাৰ স্কুললৈ পঠিওৱাৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। ইয়াৰ ফলাফল সুস্পষ্ট : সম্ভ্ৰান্ত আৰু ধনী শ্ৰেণীটোৰ একচেটিয়া দখলত থকা ইংৰাজী মাধ্যমৰ বিদ্যালয়ত শিক্ষাগ্ৰহণ নকৰিলে, তেওঁলোকৰ সন্তানসকলৰ অন্য ভাষিক গোটসমূহৰ সন্তানৰ মাজত কোনো বন্ধু-বান্ধৱ নাথাকে। ঠিক সেইদৰেই, প্ৰতিটো কাৰ্যালয়তে যথেষ্ট সংখ্যক বঙালী কৰ্মচাৰী আছে আৰু ইয়াৰ ফলত বঙালী কোৱা সকলে এক স্বতন্ত্ৰ কাৰ্যালয় জীৱন প্ৰণালী অনুসৰণ কৰিব পাৰে। ই সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া ব্যাহত কৰিছে আৰু ক্ষুদ্ৰ নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহৰ পৰিচয় সংকট উৎকট কৰি তুলিছে।

বিভাজনৰ সময়ৰে পৰা, এটা গোষ্ঠী হিচাপে, বঙালী হিন্দুসকল বাংলাদেশত আৰু উত্তৰ-পূব ভাৰতত বহুতো সংঘাতৰ বলি হৈ আহিবলগীয়া হৈ আহিছে। তথাপিও, এই কথা সঁচা যে ত্ৰিপুৰা আৰু অসমীয়াসকলৰ মনত শিপাব ধৰা বঙালীসকলৰ দ্বাৰা ভাষিক আৰু সাংস্কৃতিক দমনৰ শংকা একেবাৰে কল্পনা প্ৰসূত নহয়। ত্ৰিপুৰাত, বঙালী ভাষা আৰু সংস্কৃতিয়ে জনগাঁথনিগতভাৱে উচ্চমানৰ সমৰ্থন পোৱাৰ উপৰিও, বিগত বছৰবোৰত ত্ৰিপুৰাৰ শিক্ষানুষ্ঠানসমূহকো বঙালী সংস্কৃতি আৰু প্ৰমূল্যৰ আধাৰত গঢ়ি তোলা হৈছে। অসমীয়া ভাষা কোৱাসকলৰ মনত এনে এক শংকা জাগ্ৰত হৈছে যে যদি অভিবাসী মুছলিমসকলে বঙালীক তেওঁলোকৰ নিজা ভাষা বুলি ঘোষণা কৰিবলৈ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰে, তেনেহ'লে অসমৰ বুকুতেই অসমীয়াসকল ভাষিক ভাৱে দ্বিতীয় স্থানলৈ অৱনমিত হ'ব।

কাছাৰৰ ভাষিক মানচিত্ৰই অসমৰ ভাষা সমস্যাটোলৈ আন এক দিশৰ সংযোজন ঘটাইছে। ভাষিক আৰু সাংস্কৃতিক উভয় ভাৱেই কাছাৰ জিলাৰ এক নিজস্ব বঙালী সম্ভ্ৰা আছে। কাছাৰৰ মুঠ ২.৫ নিযুত লোকৰ প্ৰায় ৯০ শতাংশ লোকেই বঙালী ভাষা কয়; প্ৰায়বিলাক শিক্ষানুষ্ঠানৰ মাধ্যম হোৱাৰ দৰে জিলা আদালত আৰু প্ৰশাসনৰ ভাষাও বঙালী। এখন পৃথক ব'ৰ্ড আৰু এখন পৃথক বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰতিষ্ঠা কৰি এবাৰ কাছাৰৰ বিদ্যালয়সমূহক অসম মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ আৰু ইয়াৰ কলেজসমূহক গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধীনৰ পৰা আঁতৰাই আনিলে, কাছাৰ জিলাৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাটো একভাষিক আৰু অসমৰপৰা পৃথক হৈ পৰিব। কিছুমান অসমীয়াই ভাবে যে কাছাৰৰ পৃথকীকৰণে অসমৰ বাঁকী অংশৰ পৰিচয়, ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ সুৰক্ষা প্ৰদান কৰিব; কিন্তু এই অভিপ্ৰায় যদি বাস্তৱায়িত কৰা হয়, ই কেৱল দহ বা বিশ বছৰৰ বাবেহে শান্তি ক্ৰয় কৰিব পাৰিব। অসমৰ আৰু অধিক পুনৰ গঠন ইয়াৰ সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক সমস্যাৰ সমাধান সূত্ৰ নহয়। এখন পৃথক কাছাৰে সাধাৰণ লোকসকলৰ কোনো উন্নতি সাধন নকৰে আৰু বৰ্তমানৰ কাছাৰ জিলাত গা কৰি উঠা ধৰ্মীয় আৰু নৃগোষ্ঠীয় উভয়ৰে আভ্যন্তৰীণ সংঘাতে ক্ৰমে চক্ৰালিৰ নোৱাৰা অৱস্থা পাবগৈ, পৰিণতিত

ই মাথো যিকোনো ধৰণৰ অৰ্থপূৰ্ণ অৰ্থনৈতিক প্ৰক্ৰিয়া বাহত কৰি তুলিব। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ বঙালীসকলে কাছাৰৰ পৃথকীকৰণৰ প্ৰতি কেনে ধৰণে প্ৰতিক্ৰিয়া প্ৰকাশ কৰিব? তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি গ্ৰহণ কৰিব, নে তেওঁলোক এক পৃথক বঙালী সত্ত্বাৰে এটা ক্ষুদ্ৰ গোটত সংগঠিত হ'ব আৰু তেওঁলোকৰ নিজা ভাষাক সেই পৰিচয় সুৰক্ষিত কৰি ৰখাৰ একমাত্ৰ অৱলম্বন বুলি বিবেচনা কৰিব? যিহেতু দ্বিতীয়টো পথ অৱলম্বন কৰাৰ সন্তাৱনাই বেছি, সেয়েহে ইয়াৰ দ্বাৰা অসমীয়া আৰু বঙালীসকলৰ মাজত উগ্ৰ শত্ৰুতাৰ মঞ্চহে তৈয়াৰ হৈ উঠিব।

মুছলিম উপকৰণ

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ মুছলিমসকলৰ সাংস্কৃতিক পৰিচয় সংক্ৰান্তীয় প্ৰশ্নটোৰ ভালেকেইটা দিশ আছে। তথাপিও, ইছলামৰ অনুগতসকলৰ মাজৰে দুটা উপদল সহজে চিনাক্ত কৰিব পাৰি। ইয়াৰে প্ৰথম উপদলটো ত্ৰয়োদশ আৰু সপ্তদশ শতিকাৰ সময়ছোৱাত এই অঞ্চললৈ আহিছিল আৰু অসম আৰু ত্ৰিপুৰাৰ খিলঞ্জীয়া সমাজৰ বুকুত তেওঁলোকক সাৱটি লোৱা হৈছিল; বৰ্তমান সময়ত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত এই মানুহখিনিক সাৰ্বজনীনভাৱে অসমীয়া মুছলিম বুলি জনা যায়। দ্বিতীয়টো উপদল বৃটিছ শাসনৰ কালত আৰু তাৰ পাছত এই অঞ্চললৈ আহিছিল, আৰু তেওঁলোকে এতিয়াও সম্পূৰ্ণভাৱে খিলঞ্জীয়া লোকৰ সাংস্কৃতিক শৈলীৰ সৈতে মিলি যাব পৰা নাই; এই উপদলটোক বঙালী মুছলিম বুলি কোৱা যায়। অৰুণাচল প্ৰদেশ, মিজোৰাম আৰু নগালেণ্ডৰ পাৰ্বত্য অঞ্চলত মুছলিম লোক বিচাৰি পোৱা নাযায়; তেওঁলোকক কেৱল উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ভৈয়াম অঞ্চলতহে পোৱা যায় আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত এওঁলোক ঠাই খাই আছে।

সময়ে সময়ে অসমলৈ অহা অভিযানকাৰী দলসমূহৰ সদস্য হিচাপে অসমীয়া মুছলিমসকল উত্তৰ ভাৰতৰপৰা এই অঞ্চললৈ আহিছিল আৰু তেওঁলোক প্ৰধানকৈ আফগান আৰু মোগল গোত্ৰৰে বংশধৰ আছিল। বহুৰ বুকুত অসমীয়া হিন্দু আৰু এই অভিবাসী মুছলিমসকলৰ মাজত এক মিত্ৰতা গঢ়ি উঠিছিল। শংকৰদেৱে (১৪৪৯-১৫৬৯) নেতৃত্ব দিয়া বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ সময়ছোৱাত মুছলিমসকলক খিলঞ্জীয়া সংস্কৃতিৰ বুকুত সাৱটি লোৱা হৈছিল। এই কথা সু-প্ৰতিষ্ঠিত যে, শংকৰদেৱৰ এজন মুছলিম শিষ্য, চান্দ খাঁ বা চান্দ সাইয়ে, শংকৰদেৱক ভগৱানৰ এক অৱতাৰ আখ্যা দিছিল। বৃত্তিত এজন দৰ্জী চান্দ খাঁই এবাৰ শংকৰদেৱৰ চাৰিখন হাত দেখিছিল আৰু চাৰিটা আঙুলিৰে তেওঁৰ গুৰুৰ বাবে এটা কামিজ চিলাইছিল। অসমত হিন্দু আৰু মুছলিম সকলে চান্দ খাঁক একেই ভক্তিৰ ভাৱেৰে গ্ৰহণ কৰে। যদিওবা অসমত পৃথক হিন্দু আৰু মুছলিম গাঁও আছে, তথাপিও বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ ফলশ্ৰুতি হিচাপে বহুতো সংমিশ্ৰিত গাঁও গঢ় লৈ উঠিছিল আৰু এতিয়াও সেই গাঁওবিলাকে মৈত্ৰীৰ বাণী বহন কৰি আছে।

এই অঞ্চলত হিন্দু আৰু মুছলিমৰ মাজৰ সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া অনন্য, আৰু অন্য বহু বাস্তৱতাৰ পৰাও এই প্ৰক্ৰিয়াই শক্তি আহৰণ কৰিছিল। ত্ৰয়োদশ শতিকাত মুছলিমসকলৰ অসমলৈ প্ৰবেশ ঘটাব সময়ৰে পৰা, মুছলিমসকল ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ এক ক্ষুদ্ৰ অংশ হৈ উঠিছিল। অসম আৰু মোগল শাসকসকলৰ মাজত থকা বৈৰী সম্পৰ্কৰ বাবে তেওঁলোকে উত্তৰ ভাৰতৰ তেওঁলোকৰ মাতৃভূমিৰ সৈতেও সম্পৰ্ক হেৰুৱাই পেলাইছিল। কেইবা শতিকাজুৰি মুছলিমসকল অসমত অ-মুছলিম শাসকৰ তলত বাস কৰি আহিছে। তাৰোপৰি মধ্যযুগত, অসমীয়া শাসক সন্তানসকলে ইছলামৰ অনুগামীসকলৰ প্ৰতি প্ৰদৰ্শন কৰা সহনশীলতাই মুছলমানসকলক খিলঞ্জীয়া লোকসকলৰ ওচৰ চপাই অনাত যথেষ্ট সহায় কৰিছিল। অসমত কোনো ধৰণৰ অস্পৃশ্যতা নাছিল আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত হিন্দু তথা জনজাতিসকলে মুছলিমলোকে বন্ধা আহাৰ গ্ৰহণ কৰিছিল। উত্তৰ ভাৰতত প্ৰচলিত অভ্যাসৰ ই সম্পূৰ্ণ বিপৰীত আছিল।

এইদৰেই অসমীয়া হিন্দু আৰু মুছলিমসকলে ঘনিষ্ঠ আত্মীয়তা গঢ়ি তুলিছিল। বোলশ বাঘষ্ঠি চনত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ বিজয় অভিযানত মিৰজুমলাৰ লগত অহা বিখ্যাত ইতিহাসবিদ চাহাবুদ্দিনে, এই সংহতিক এই ধৰণে প্ৰতিফলিত কৰিছিল : ‘পূৰ্বতে বন্দী হিচাপে ৰাখি থোৱা মুছলমানসকলে, ইয়াতে বিয়া বাৰু কৰাৰ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিছিল আৰু আজি তেওঁলোকৰ উপৰি পুৰুষসকলে একেবাৰে অসমীয়াৰ দৰেই চাল চলন, আচাৰ ব্যৱহাৰ কৰে, আৰু নামটোৰ বাদে তেওঁলোকৰ ইছলাম বুলিবলৈ আচলতে একো নাই; মুছলিমৰ স’তে জড়িত হ’ব বিচৰাতকৈ তেওঁলোকৰ হৃদয় অসমীয়াৰ সৈতে বিলীন হৈ যাবৰ বাবে অধিক আগ্ৰহী।’ আজি অসমীয়া মুছলিম সকল অসমীয়া ভাষা আৰু সাংস্কৃতিক লৈ গৌৰৱান্বিত। তেওঁলোকৰ সামাজিক সম্পৰ্কৰ ওপৰত সাংস্কৃতিক প্ৰভাৱ ইমানেই গভীৰ যে অসমীয়া মুছলিমসকল তেওঁলোকৰ সমধৰ্মী বঙালীসকলতকৈ অসমীয়া হিন্দুসকলৰ সৈতেহে অধিক ঘনিষ্ঠ। অসমীয়া হিন্দুসকলৰ দৰেই, মুছলিমসকলো একগামী (এজনী স্ত্ৰী বা এজন পুৰুষক বিয়া কৰায়), আৰু বঙালী মুছলিমসকলৰ মাজত প্ৰচলিত হৈ থকাৰ বিপৰীতে এক পক্ষীয় বিবাহ বিচ্ছেদৰ অনুশীলন এওঁলোকৰ বাবে অজ্ঞাত কথা। ইয়াৰ শেষ ফলশ্ৰুতি হ’ল, সাংস্কৃতিকভাৱে অসমীয়া হিন্দু আৰু মুছলিম উভয়ে তেওঁলোকক নিজকে বঙালী মুছলিমসকলতকৈ উচ্চমানৰ বুলি ভাবে আৰু অসমীয়া হিন্দুসকলে অতি হেয় জ্ঞান কৰি বঙালী মুছলিমসকলক মৈমনচিঙিয়া বুলি কোৱাৰ দৰেই, অসমীয়া মুছলিম সকলেও তেওঁলোকক মিঞা আখ্যা দিয়ে।

অসমত থকা চাৰি নিযুতৰো অধিক এই বঙালী মুছলিমসকলনো কোন? বাৰশ তিনি চনত বখতিয়াৰ খিলিজিৰ দ্বাৰা অসম আক্ৰমণৰ সময়লৈকে তেওঁলোক বিভিন্ন সংগোষ্ঠীয় বা মংগোলীয়-দ্ৰাবিড় জনজাতিৰ অন্তৰ্ভুক্ত আৰু পদ, চণ্ডাল, ৰাজবংশী

আৰু কোঁচ জাতিৰ লোক আছিল। বঙ্গৰ ব-দ্বীপ অঞ্চলত মুছলিম শাসনৰ কালত (১২০০-১৭৬৫), এই গোটসমূহক ইছলাম ধৰ্মলৈ ধৰ্মান্তৰিত কৰা হয়।^{১১} দৈহিকভাৱে তেওঁলোকৰ এতিয়াও, উত্তৰ-পূব ভাৰতত স্থায়ীভাৱে বসতি স্থাপন কৰা উত্তৰ ভাৰতৰ মুছলিমসকলতকৈ ভৈয়ামৰ জনজাতিসকলৰ সৈতে বেছি মিল আছে। বঙালী মুছলিমৰ এই মূলে (origin) প্ৰশাসনিক আৰু জাতীয় সীমা নিৰ্বিশেষে, ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ দৃষ্টিভংগী তথা বঙ্গৰ ব-দ্বীপ অঞ্চলক আত্মীয় বুলি ভবাৰ স্থানিক সচেতনতাৰ গঢ় দিওঁতে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছিল।

ধৰ্মই অসমীয়া হিন্দু আৰু অসমীয়া মুছলিমসকলৰ মাজৰ দীৰ্ঘদিনীয়া মৈত্ৰীক বৰ্তাই ৰখাত বাধা-বিঘিনিৰ সৃষ্টি কৰা নাই, অথচ, একে ভাষা কোৱা সত্ত্বেও, সাম্প্ৰদায়িক বিসম্বাদে বঙালী হিন্দু আৰু বঙালী মুছলিমৰ মাজৰ সম্পৰ্ক বিনষ্ট কৰিছে। সংস্কৃতিৰ বেলিকা, পূৰ্ব বংগৰ মুছলিমসকলে বংগৰ নৱজাগৰণক ব্ৰাহ্মণীয় সংস্কৃতিৰ এক প্ৰসাৰণ বুলি কব বিচাৰে, যেনিবা বঙালী হিন্দুসকলেহে ইয়াক বিয়পাই দিলে। বঙালী মুছলিমসকলে তেওঁলোকক নিজকে ইছলামীয় সংস্কৃতি আৰু ইয়াৰ ঐতিহ্যৰ ওচৰ চপাই নিব বিচাৰিছিল আৰু ইয়াৰেই অংশ হিচাপে কথিত ভাষাত সংস্কৃত শব্দৰ সলনি আৰবী আৰু পাৰ্চী শব্দ ব্যৱহাৰ কৰিছিল। উনৈশশ সাতচল্লিশ চনৰ পাছত পশ্চিম পাকিস্তানৰ শাসকসকলৰ দ্বাৰা বঙালীৰ ঠাইত উৰ্দু ভাষা প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে চলোৱা প্ৰচেষ্টাৰ প্ৰতি পূৰ্ব বংগৰ জনসাধাৰণে তীব্ৰ অসন্তুষ্টি প্ৰকাশ কৰিছিল, কিন্তু ১৯৭১ চনত বাংলাদেশে স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ পাছত বঙালী মুছলিমসকলৰে মাজত অন্য এক পৰিচয় সংকটৰ সৃষ্টি হৈছিল, কিয়নো বাংলাদেশৰ দ্বাৰা ধৰ্মনিৰপেক্ষতাবাদ গ্ৰহণক এই মুছলিমসকলে ইছলাম ধৰ্মৰ নামজুৰ বুলি বিবেচনা কৰিছিল। এক পৃথক পৰিচয়ৰ অন্বেষণ অভিযানত, বঙালী মুছলিম সম্ভ্ৰান্তসকলে পূৰ্বতে তেওঁলোকৰ ইছলামিক পৰিচয়ক পাকিস্তানৰ এক অংশ বুলি গণ্য কৰিছিল। পাছৰ ধৰ্মনিৰপেক্ষতাৰ দৰ্শনে তেওঁলোকক পশ্চিমবংগৰ বঙালী সংস্কৃতি আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ এক অংশ বুলি ভবাই তুলিছিল। সেয়েহে বৰ্তমান বাংলাদেশত, বঙালী হিন্দুধৰ্ম আৰু পাকিস্তানী মুছলিম সংস্কৃতিৰ পৰা পৃথক এক স্বাধীন বঙালী মুছলিম সাংস্কৃতিক ঐতিহ্য গঢ়ি তোলাৰ প্ৰয়াস চলি আছে। এই দিশত ঘটনাঘটনাবোৰে কেনেকুৱা গতি লয়, সেইটো যথেষ্ট লক্ষ্য কৰিবলগীয়া কথা হ'ব।

ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত বঙালী মুছলিমৰ সাংস্কৃতিক সম্ভা গঠনত সাংস্কৃতিক বিৰোধৰ এই সকলোবিলাক তথা অন্য বহুদিশ বিদ্যমান হৈ আছে। এই সাংস্কৃতিক সম্ভা গঠনৰ কিছুমান মৌলিক বৈশিষ্ট্য হ'ল : প্ৰথমতে, ধৰ্মীয় আৰু সাংস্কৃতিক প্ৰশ্নত, অভিবাসী বঙালী হিন্দু আৰু বঙালী মুছলিমসকল দুভাগত বিভক্ত আৰু অভিবাসী বঙালী হিন্দুসকল বঙ্গৰ নৱজাগৰণৰ সংস্কৃতি আৰু হিন্দু দৰ্শনৰ সৈতে ঘনিষ্ঠভাৱে সম্পৰ্কিত। দ্বিতীয়তে, অসমলৈ প্ৰব্ৰজন কৰা বৃহৎ সংখ্যক বঙালী মুছলিম অশিক্ষিত আছিল আৰু অসমীয়া বিষয়াবৰ্গৰ পৰা তেওঁলোকে ভূমি, সংস্থান আদিৰ অনুদান লাভৰ অৰ্থনৈতিক আকাংক্ষা

পুহি ৰাখিছিল, আৰু ঠিক তাৰ বিনিময়ত অসমীয়া ভাষা আৰু জীৱন ধাৰণ প্ৰণালী গ্ৰহণ কৰিবলৈ ইচ্ছুক আছিল। এই ঘটনাৰ ফলশ্ৰুতি হিচাপেই, তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ সন্তানসকলক অসমীয়া স্কুললৈ পঠাইছিল আৰু লোকপিয়লৰ বিষয়াসকলৰ সমুখত নিজকে অসমীয়া কোৱা লোক বুলি ঘোষণা কৰিছিল।

তৃতীয়তে স্বাধীনতাৰ পূৰ্বতে, বঙালী মুছলিমসকলে অসমক পাকিস্তানত অন্তৰ্ভুক্তিৰ ধাৰণাটোত সমৰ্থন জনাইছিল। উনৈশ শ একত্ৰিশ চনৰ লোক পিয়লত 'লাইন-ব্যৱস্থা' কেন্দ্ৰ কৰি অসমীয়া বৰ্ণহিন্দু আৰু বঙালী মুছলিমসকলৰ মাজত সৃষ্টি হোৱা উদ্বেজনাৰ কথা উল্লেখ কৰা হৈছে। এই ব্যৱস্থাৰ অধীনত বঙালী মুছলিমসকলক তেওঁলোকৰ বসবাস আৰু কৃষিকাৰ্যৰ বাবে চিনাক্ত কৰা 'লাইন'ৰ বাহিৰৰ ভূমি দখলত বাধা দিয়া হৈছিল। বঙালী মুছলিমসকলে এই ব্যৱস্থাক হিন্দু-মুছলিম লাইন আখ্যা দিছিল, আৰু তেওঁলোকৰ মতে এইটো এনে এক বিভাজন, যিটো আল্লাৰ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে গৈছিল। আমোদজনকভাৱে, ১৯৩০ আৰু ১৯৪০-ৰ দশকত, অসম বিধানসভাৰ প্ৰতিজন মুছলিম সদস্যই যেতিয়া এই লাইন নিষিদ্ধকৰণৰ দাবী তুলিছিল, প্ৰতিজন হিন্দু সদস্যই এই ব্যৱস্থা অব্যাহত ৰখাৰ পোষকতা কৰিছিল। এইদৰেই এই লাইন আনুষ্ঠানিকভাৱে কেতিয়াও নিষিদ্ধ কৰা হোৱা নাছিল। আজি অসমক ভাৰতবৰ্ষৰ পৰা পৃথক কৰাৰ প্ৰশ্ন নুঠে কিন্তু অসমৰ কৃষি অৰ্থনীতিৰ ওপৰত বঙালী মুছলিমৰ নিয়ন্ত্ৰণক আওকাণ কৰিব নোৱাৰি।

চতুৰ্থতে, (ক) বাংলাদেশৰ পৰা হোৱা প্ৰব্ৰজন আৰু, (খ) মুছলিমসকলৰ মাজত প্ৰচলিত বহুবিবাহ প্ৰথাৰ কাৰণে তেওঁলোকৰ মাজত দেখা দিয়া ভয়ানক জন্মহাৰৰ ভিত্তিত, স্বাধীনতাৰ পাছত কিছুসংখ্যক ৰাজনীতিক আৰু গণিতে কৌশলেৰে এনে এক আতংকৰ সৃষ্টি কৰিছিল যে অসম অতি সোনকালেই এখন মুছলিম সংখ্যাগৰিষ্ঠতা থকা ৰাজ্যলৈ পৰিৱৰ্তিত হ'ব। উনৈশ শ এক চনত বৰ্তমান অসমৰ আয়ত্বাধীন এলেকাত মুছলিম জনসংখ্যা আছিল মাত্ৰ ৫,০৩,৬৭০ জন, কিন্তু ১৯৭১ চনত এই জনসংখ্যা বৃদ্ধি পাই হৈছিলগৈ ৩৫,৮৬,৮৪০ জন। কিন্তু হিন্দুসকলৰ মাজতো একেধৰণৰ বৃদ্ধি ঘটিছিল। প্ৰকৃততে, ১৯৫১ চনৰ পৰা মুছলিম জনসংখ্যা কেতিয়াও মুঠ জনসংখ্যাৰ ২৬ শতাংশৰ অধিক হোৱা নাই, আৰু হিন্দু জনসংখ্যা কেতিয়াও ৭২ শতাংশৰ তললৈ যোৱা নাই। অনাগত দশকবোৰতো মুছলিমসকল সংখ্যাত অধিক হৈ উঠাৰ কোনো সম্ভাৱনা নাই। এই কথা সাঁচা যে মুছলিমৰ মাজত জন্মৰ হাৰ বেছি। তথাপিও, ১৯৭০-ৰ দশকত মংগলদৈ আৰু বৰপেটাৰ উপায়ুক্ত হিচাপে মই গম পাইছিলো যে হিন্দু তিৰোতাসকলৰ দৰেই মুছলিম তিৰোতাসকলো গৰ্ভনিৰোধক অস্ত্ৰোপ্ৰচাৰৰ বাবে ইচ্ছুক। অভিবাসী মুছলিমসকলৰ মাজত পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ কাৰ্যসূচী ব্যৰ্থ হোৱাৰ মূল কাৰণ ধৰ্ম নহয়, আচলতে ইয়াৰ মূল কাৰণ হ'ল প্ৰশাসনিক অসামৰ্থ্য আৰু মুছলিমসকলৰ মাজত পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ সুলভ সা-সুবিধাৰ বিষয়ে থকা অজ্ঞতা।

মুছলিম সকলৰ বেছি সতি-সন্ততি হয় কাৰণ তেওঁলোকৰ ধৰ্মই একে সময়তে চাৰিগৰাকী পত্নী ৰখাৰ অনুমতি দিছে—মুছলিমসকলৰ সম্পৰ্কত থকা এই জনশ্ৰুতিৰ প্ৰসংগত এই কথা আঙুলিওৱাৰ প্ৰয়োজন আছে যে উত্তৰ-পূব ভাৰতত মহিলাৰ এনেয়ে অনুপাতিক সংখ্যা কম, যিটোৱে একাধিক পত্নী ৰখাটো অসম্ভৱ কৰি তুলিছে। উনৈশ শ একাশী চনত প্ৰতি ১,০০০ জন পুৰুষৰ বিপৰীতে মহিলাৰ সংখ্যা আছিল ৯০১।^{১৩} উনৈশশ একাৰন চনত অসমত পাকিস্তানী মূলৰ পুৰুষৰ সংখ্যা আছিল ৪,৬৪,৪৪০ আৰু তাৰ বিপৰীতে তিব্বোতাৰ সংখ্যা আছিল মাত্ৰ ৩,৬৭,৪৩২।^{১৪} এনেকুৱা পৰিস্থিতিত, যদি প্ৰতিজন মুছলিমৰ দুগৰাকী পত্নীও থাকে তেনেহ'লে ৬০ শতাংশ মুছলিম পুৰুষ অ-পত্নীক হৈ থাকিব লাগিব। ই প্ৰবল সামাজিক উত্তেজনাৰ সৃষ্টি কৰিব। তাৰোপৰি অৰ্থনৈতিক বাধ্যবাধকতাই, এজন সাধাৰণ অভিবাসী মুছলিমক এগৰাকী পত্নীতে সন্তুষ্ট থাকিবলৈ বাধ্য কৰে। সৰ্বতোপৰি, এজন পতিৰ সতে থকা চাৰিজনী তিব্বোতাৰ, চাৰিজন বেলেগ বেলেগ পতিৰ সতে থকা চাৰিজনী তিব্বোতাকৈ বেছি সন্তান থকাৰ সম্ভাৱনা নাই যেন লাগে।

চূড়ান্তভাৱে, অসমত বিদেশী নাগৰিকক কেন্দ্ৰ কৰি হোৱা আন্দোলনটোৰ পাছৰ সময়ছোৱাত, বঙালী মুছলিমসকল বঙালী হিন্দুসকলৰ বেছি ঘনিষ্ঠ হৈ উঠিব নেকি আৰু তেওঁলোকে লোক পিয়লৰ বিষয়াবৰ্গৰ আগত নিজকে বঙালী ভাষী বুলি ঘোষণা কৰিব নেকি? যদিওবা এই আন্দোলনে, বঙালী মুছলিম আৰু বঙালী হিন্দু উভয়ৰে ক্ষতিসাধন কৰিছিল, তথাপিও এই পৰ্যায়ত এই প্ৰশ্নৰ সঠিক উত্তৰ দিব পৰা নাযাব। বঙালী হিন্দুসকলে পশ্চিমবংগৰ সংস্কৃতি অনুসৰণ কৰাৰ দৰে, অসমত থকা বঙালী মুছলিমসকলো বাংলাদেশৰ ইছলামিক সাংস্কৃতিক নীতি অনুসৰণ কৰিবৰ বাবে প্ৰলোভিত হ'ব পাৰে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ বঙালী মুছলিমসকলৰ সমুখত এই সকলোবিলাক বিকল্প পৰি আছে; তেওঁলোক সু-শিক্ষিত আৰু পূৰ্বৰ সকলো সময়তকৈ আধুনিক আদৰ্শৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত, আৰু তেওঁলোকে এই কথা নিশ্চিতভাৱে লক্ষ্য কৰিব যে, অসমীয়া জীৱন ধাৰণ প্ৰণালী আৰু ভাষাৰ সৈতে ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰাৰ মাজতেই বঙালী মুছলিম সম্প্ৰদায়টোৰ ভৱিষ্যৎ নিহিত হৈ আছে। অৰ্থনৈতিক বাধ্যবাধকতা আৰু বিগত শতিকোটোত দুয়োটা সম্প্ৰদায়ৰ মাজত হোৱা সীমিত সামাজিকীকৰণেও এইটো সম্ভৱ কৰি তুলিব লাগে। অসমীয়াসকলে তেওঁলোকৰ অনুকূলে সফলভাৱে চম্ভালি অহা বঙালী মুছলিমসকলৰ লগত সহযোগ কৰিব। নতুন ৰাজনৈতিক বুজাবুজিৰ ভিত্তিত ভৱিষ্যতে সেইটো কৰিবৰ বাবে তেওঁলোকে দৃঢ়তা অনুভৱ কৰিব।

পৰিচয় সংকট

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ দৰে দ্ৰুত পৰিবৰ্তনৰ মাজেৰে পাৰ হৈ যোৱা এখন সমাজৰ বাবে, বিশেষকৈ জনজাতিসকলৰ মাজত, একধৰণৰ পৰিচয় সংকট তেনেই স্বাভাৱিক। ই

খুবেই আকৰ্ষণীয় হোৱা সত্ত্বেও, কোনো ৰাজ্য ব্যৱস্থাই সাংস্কৃতিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক বিৱৰ্তনৰ প্ৰক্ৰিয়াটোক কালানুক্রম অনুসৰি সজাব নোৱাৰে বা, বিকল্প হিচাপে, সমাজ ব্যৱস্থাটোক স্থিতিশীল অৱস্থাত ৰাখিব নোৱাৰে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ইতিহাসে প্ৰদান কৰা এটা শিক্ষা হৈছে, যেতিয়াই ৰাষ্ট্ৰই ইয়াৰ আমোলাতাত্ত্বিক ভাৱমূৰ্তিৰে কোনো এটা সম্প্ৰদায়ৰ পুনৰ গঠনৰ প্ৰচেষ্টা চলিছিল—স্বাধীনোত্তৰ কালত মিজোৰাম আৰু নগালেণ্ডৰ গাওঁসমূহৰ পুনৰ গঠন কৰাৰ দৰে অথবা অসমত বৃটিছ শাসনৰ প্ৰথম পৰ্যায়ত জনসাধাৰণৰ ওপৰত নিজে বাছি লৈ এটা ভাষা জাপি দিয়াৰ দৰে—তেতিয়া বেছি সমস্যাৰহে সৃষ্টি হৈছিল আৰু শৃংখলাবদ্ধ প্ৰগতিৰ লক্ষ্যৰ ঠাইত অশান্তি আৰু হিংস্ৰতাইহে গা কৰি উঠিছিল। ঠিক সেইদৰে বিগত কিছু বছৰত অসম, মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাৰ কিছুমান অঞ্চলত দেখা পোৱাৰ দৰে, কিছুমান বিশেষ গোটে জাতি, জনজাতি আৰু সংস্কৃতিৰ নামত সাজপাৰ, খাদ্য আৰু পঢ়াশুনাৰ ধৰণকৰণৰ অতীত অনুশীলনলৈ ঘূৰি যাবৰ বাবে চলোৱা প্ৰয়াস নিশ্চিতভাৱেই বিফল হ'ব। কাৰণ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনসাধাৰণে ইতিমধ্যেই বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিৰ সোৱাদ পাইছে আৰু সেয়ে তেওঁলোক দীৰ্ঘদিন ধৰি কেৱল ঐতিহাসিক স্মৃতি ৰোমন্থন বা অতীত স্মৃতিক লৈ উৎকণ্ঠিত হৈ নাথাকিব। তাৰোপৰি, এজন অসমীয়া, এজন বঙালী, এজন ত্ৰিপুৰী, এজন মেইটি, এজন গাৰো, এজন খাচী বা এজন আও হৈ থাকিবৰ বাবে অতীতৰ পুনৰুত্থান যে সমাধান সূত্ৰ নহয়, সেই কথাও বুজি উঠিব লাগিব।

এই কথা বুজি উঠাটো জৰুৰী যে যোৱা এশটা বছৰত এই অঞ্চলটোৰ বাহিৰৰ পৰা হোৱা বৃহৎ সংখ্যক লোকৰ প্ৰব্ৰজন আৰু জীৱন নিৰ্বাহৰ বাবে ভূমি আৰু ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰৰ ওপৰত জনসাধাৰণৰ পূৰ্ণ নিৰ্ভৰশীলতাই উত্তৰ-পূব ভাৰতত ব্যাপক পৰিচয় সংকটৰ সৃষ্টি কৰিছে। এই ঘটনাই থলুৱা লোকসকলক সংখ্যালঘু হৈ পৰা বুলি ভবাই তুলিছে তথা ভিন্ন সাংস্কৃতিক মূলৰ লোকৰ দ্বাৰা তেওঁলোক শংকিত হৈ উঠিছে। পমুৱা লোকৰ বিভিন্ন অংশই নিজকে থলুৱা সংস্কৃতি, ৰীতিনীতি আৰু পৰম্পৰাৰ সৈতে অভ্যস্ত কৰি তোলাৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা ব্যৰ্থতাই এই পৰিচয় সংকট আৰু বেছি প্ৰৱল কৰি তুলিছে। বিভিন্ন সম্প্ৰদায়ৰ মাজত বুজাবুজিৰ সৃষ্টি কৰাৰ ক্ষেত্ৰত এককভাৱে অৰিহণা যোগাব পৰা এক সঠিক সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া, সময় সময়ে হোৱা আন্তঃসাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষ আৰু হত্যাৰূপে তথা প্ৰতিজন ব্যক্তিকেই নিজকে তেওঁৰ নিজা সম্প্ৰদায়ৰ মাজতে আবদ্ধ কৰি ৰাখিব বিচৰা প্ৰৱণতাৰ দ্বাৰা ব্যাহত হৈ আহিছে। প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থাটো সদায়ে মানবীয় বিপৰ্যয় নিয়ন্ত্ৰণ আৰু প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগৰ ভুক্তভোগীসকলক সাহায্য প্ৰদানৰ নিচিনা 'অগ্নি-প্ৰশমন' অভিযানত ব্যস্ত থাকিবলগীয়া হোৱাৰ বাবে, ই উন্নয়নৰ এক মাধ্যম আৰু প্ৰগতিৰ এক অৰ্থপূৰ্ণ বাহক হিচাপে পালন কৰিবলগীয়া ভূমিকাক অৱহেলা কৰি আহিছে। সৰ্বতোপৰি, পৰিচয়ৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা প্ৰতিটো একক পৰিৱৰ্তনেই অবাঞ্ছিত নহয়। নগা পাহাৰ আৰু টুৱেনচাং অঞ্চলত বসবাস কৰা বিভিন্ন জনজাতিসমূহে

আজিকালি আনন্দেৰে নিজকে নগা বুলি কয়—ই এক নতুন পৰিচয়। লুচাই পাহাৰৰ বহতো জনজাতিক মিজো বুলি কোৱা হয় আৰু অসমৰ বহতো বৰ্ণই তেওঁলোকক বৰ্ণহিন্দু আখ্যা দিয়াটো বিচাৰে। ঠিক সেইদৰেই থলুৱা ভাষাবিলাকৰ প্ৰতিও নতুন সন্মান প্ৰদান কৰা হৈছে। বড়ো ভাষা আজি বিস্তৃতভাৱে পঢ়া হয়, খাচী ভাষা সাহিত্যৰ ভাষাৰ শাৰীলৈ উন্নীত হৈছে আৰু অসমত প্ৰতিষ্ঠিত হোৱা সত্ত্বেও গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ে বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পাঠ্যক্ৰমত খাচী ভাষাক স্বীকৃতি প্ৰদান কৰিছে।

ধৰ্মৰ ক্ষেত্ৰত, সাতোটা ৰাজনৈতিক অংগ গোটেৰে ভিতৰৰে নগালেণ্ড (৬৬.৯ শতাংশ) আৰু মিজোৰামত (৮৬.১ শতাংশ) খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্মই গৰিষ্ঠসংখ্যক লোকৰ ধৰ্মৰ মৰ্যাদা লাভ কৰিছে আৰু মেঘালয়তো (৪৬.৯ শতাংশ) প্ৰায় সংখ্যাগৰিষ্ঠতা লাভ কৰিছে। আনহাতে হিন্দুধৰ্ম হ'ল অসম (৭২.৫ শতাংশ), মণিপুৰ (৫৯ শতাংশ) আৰু ত্ৰিপুৰাত (৮৯.৬ শতাংশ) গৰিষ্ঠসংখ্যক লোকে অনুসৰণ কৰা ধৰ্ম। অৰুণাচল প্ৰদেশৰ গৰিষ্ঠসংখ্যক লোকে (৬৩.৫ শতাংশ) জড়োপাসনা বিশ্বাসত বিশ্বাস কৰে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ২৬ নিযুত লোকৰ ভিতৰৰে ৬৬ শতাংশৰো অধিক লোকে হিন্দুধৰ্ম, প্ৰায় ২০ শতাংশ লোকে ইছলাম ধৰ্ম আৰু ৯ শতাংশৰে অধিক সংখ্যক লোকে খ্ৰীষ্টিয়ান ধৰ্ম অৱলম্বন কৰে। তিনিটা ৰাজনৈতিক গোটেৰে খ্ৰীষ্টিয়ানসকলৰ বৃহৎ সংখ্যক উপস্থিতি সত্ত্বেও, তেওঁলোকৰ সৰ্বমুঠ সংখ্যা ২.৫ নিযুতৰ অধিক নহয়, আনহাতে ইছলামৰ (অধিকভাৱে ঠাহ খাই আছে অসমত আৰু তাৰ পাছতে ক্ৰমে ত্ৰিপুৰা, মণিপুৰ, আৰু মেঘালয়ত) সংখ্যা ৫ নিযুতৰো অধিক।^{১৩} এই তথ্যৰাজিৰ পৰা দেখা যায় যে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ 'পৰিচয় সংকট'ত ধৰ্মই কোনো গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিব নোৱাৰিব। ধৰ্মীয় পুনৰ জাগৰণ আৰু পতন অঞ্চলটোত পুনঃ পুনঃ সংঘটিত হোৱা ঘটনা হ'ব পাৰে, কিন্তু ই উন্নয়ন আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতিৰ সৈতে জড়িত প্ৰশ্নসমূহৰ বাবে এক ডাঙৰ শক্তি হৈ নুঠিব।

আত্মপৰিচয়ৰ সমস্যাটো সমাধানৰ বাবে ভি. ভেংকটাৰাৱে বুদ্ধদেৱ আৰু অশোকৰ পৰম্পৰাগত দাৰ্শনিক পন্থাৰ সমৰ্থন কৰিছে। তেওঁ লিখিছে :

আত্ম পৰিচয় হ'ল ৰাজনীতিকসকলে তেওঁলোকৰ স্বাৰ্থ সিদ্ধিৰ বাবে সৃষ্টি কৰা এক ৰহস্য। উত্তৰ-পূব ভাৰত এক বহু ভাষিক অঞ্চল। ভাৰতবৰ্ষও ইতিহাসৰ সকলো সময়তে এখন বহু ভাষিক দেশ হৈ আহিছে। দেখাত চিৰনবীন বুদ্ধদেৱে নিৰ্মলতাৰ পদুমত বহি, হালধীয়া বস্ত্ৰ পৰিধান কৰি, বোধশক্তি আৰু কৰুণা, জ্ঞান আৰু ভালপোৱা, প্ৰেম আৰু কৰ্মৰ বিকাশ সাধন কৰিব নোৱাৰাৰ বাবে মানৱ জাতিক তিৰস্কাৰ কৰিছিল। তেওঁৰ মহান শিষ্য অশোকে যেতিয়া আৱিষ্কাৰ কৰিলে যে, তেওঁৰ সাম্ৰাজ্যত বিভিন্ন জাতি আৰু ধৰ্মৰ লোকে বসবাস কৰিছে, তেওঁ কৈছিল সমন্বয় অপৰিহাৰ্য। সহনশীলতাৰ মূলতে হ'ল সকলো ধৰ্ম আৰু সংস্কৃতিৰ প্ৰতি সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰা। যেতিয়াই এই বৌদ্ধিক উপলব্ধি লাভ কৰিব পৰা যাব, তেতিয়াই শান্তি আৰু প্ৰশান্তি বিৰাজ কৰিব। এই বৌদ্ধিক স্বীকৃতিৰ অভাৱেই সকলো সমস্যাৰ মূল কাৰণ।^{১৪}

অনাগত দশকবোৰত উত্তৰ-পূব ভাৰতত সম্পূৰ্ণ সামাজিক ঐক্য আৰু বৃজাপৰাৰ সৃষ্টি হ'ব বুলি আশা কৰাটো অবাস্তৱ কথা হ'ব। অনাগত বছৰবোৰত, অসমীয়া মানুহৰ আত্মপৰিচয় সংকটে, অঞ্চলটোৰ সংঘাতসমূহৰ ওপৰত প্ৰাধান্য বিস্তাৰ কৰি থাকিব। অভিবাসী মুছলিম আৰু অসমলৈ স্থায়ীভাৱে প্ৰব্ৰজন কৰা তথা অসমীয়া জীৱনধাৰণ প্ৰণালী গ্ৰহণ কৰাসকলৰ আত্মীকৰণৰ জৰিয়তেহে অসমৰ খিলঞ্জীয়া লোকসকলৰ সাংস্কৃতিক পৰিচয় সুৰক্ষিত আৰু শক্তিশালী কৰিব পৰা যাব। অসমীয়া মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী আৰু সম্ভ্ৰান্তসকল, তথা অসমীয়া সাংস্কৃতিক ধাৰাক সাঙুৰি লোৱা অসম সাহিত্য সভা, বড়ো সাহিত্য সভাৰ নিচিনা সংগঠন আৰু ক্ষুদ্ৰ নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা অন্য বহু সাংস্কৃতিক সংগঠনৰ পৰাই অসমীয়া সমাজৰ নেতৃত্ব গঢ় লৈ উঠিব লাগিব। এই সমস্যাসমূহৰ সমাধান কম জটিল হৈ উঠিব, যদিহে এই অনুষ্ঠানসমূহৰ নেতৃত্ব জাত্যাভিমানীসকলৰ পৰিৱৰ্তে দূৰদৰ্শী আৰু নিষ্ঠাবান পুৰুষ আৰু মহিলাৰ হাতলৈ যায়। এই সমস্যাসমূহৰ অৰ্থনৈতিক দিশো আছে, এইবোৰৰ বিষয়ে তলত আলোচনা কৰা হ'ব।

অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন

এই অঞ্চলটোৰ সাংস্কৃতিক গোষ্ঠীসমূহ তথা জনজাতিসকলৰ 'আত্ম পৰিচয় সংকট'ৰ এক শক্তিশালী অৰ্থনৈতিক কাৰকো আছে। প্ৰকৃততে, 'পৰিচয়' উপসৰ্গ বৰ্তাই ৰখাৰ প্ৰধান চালিকা শক্তি উদ্ভূত হৈছে অঞ্চলটোৰ অৰ্থনৈতিক শক্তিসমূহৰ জটিল কাৰ্য প্ৰক্ৰিয়াৰ পৰাই। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ দৃশ্যপটত, দেশখনত প্ৰৱাহমান হৈ থকা গতানুগতিক ধাৰাসমূহৰ লগতে অঞ্চলটোৰ নিজস্ব বহু বৈশিষ্ট্যৰো প্ৰতিফলন ঘটিছে। উত্তৰ-পূব ভাৰতত প্ৰবাহমান হৈ থকা বহুতো প্ৰধান প্ৰবণতা দেশখনৰ বাকী অংশই সন্মুখীন হোৱা অৰ্থনৈতিক সমস্যাবোৰৰ সৈতে একে। অসমতা দূৰ কৰিবৰ বাবে, নিয়োগৰ সা-সুবিধা সৃষ্টি কৰিবৰ বাবে আৰু উন্নয়নৰ গতি ত্বৰাগত কৰি তুলিবৰ বাবে ক্ৰমবৰ্দ্ধিত হেঁচা আহিব লাগিছে। বৰ্তমান ভোগ্য সামগ্ৰীসমূহৰ যথেষ্ট চাহিদা বাঢ়িছে, আৰু এটা নতুন প্ৰজন্ম বিজ্ঞান আৰু প্ৰায়ুক্তিক বিকাশৰ প্ৰয়োগসমূহৰ সৈতে পৰিচিত হৈ উঠিছে। তথাপিও, ঐতিহাসিকভাৱে এই অঞ্চলটোক অৱজ্ঞা কৰাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা অঞ্চলটোৰ কিছুমান নিজস্ব সমস্যা আছে, আৰু কেইবা দশকতো দেশৰ অন্যান্য অংশই লাভ কৰা উন্নয়ন, এই অঞ্চলত তুলনামূলকভাৱে কম সময়ৰ ভিতৰতে সাধন কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে।

ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰি অহা হৈছে যে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অৰ্থনীতি গ্ৰাম্যপ্ৰধান আৰু যথেষ্ট পিছপৰা। কৃষিক্ষেত্ৰই এতিয়াও ৭৫ শতাংশৰো অধিক শ্ৰমশক্তি বহন কৰি আছে আৰু নগৰীয়া জনসংখ্যা ১০ শতাংশৰো কম, বা সৰ্বভাৰতীয় গড় হিচাবৰ প্ৰায় আধা। ই এক পিছপৰা অৰ্থনীতি, কিয়নো কৃষি আৰু উদ্যোগ উভয় খণ্ডৰে

উৎপাদনৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ক্ষেত্ৰসমূহত পুৰণিকলীয়া প্ৰযুক্তিৰে প্ৰয়োগ হৈ আছে।^{১৬} উদ্যোগিক প্ৰান্তৰত, জলবিদ্যুৎ, কয়লা, গেছ আৰু বনাঞ্চল ক্ষেত্ৰৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদসমূহ নামমাত্ৰৰ পৰা সামান্য পৰিমাণতহে কামত খটুওৱা হৈছে। যোগাযোগ, বিদ্যুৎ, ঋণ, বজাৰ আদিৰ দৰে আন্তঃগাঁথনিৰ সা-সুবিধাৰ ক্ষেত্ৰত এই অঞ্চলটো ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাবৰ বহু পিছ পৰি আছে। জটিল অৰ্থনৈতিক কাৰ্যকলাপৰ প্ৰতিটো ক্ষেত্ৰতে, এই অঞ্চলৰ বিজ্ঞানী আৰু উদ্যোগীসকল তথ্যপাতি, প্ৰযুক্তি আৰু এখন সক্ষম বজাৰৰ অভাৱত ভুগি আহিছে।

সাংগঠনিক পৰ্যায়ত, উন্নয়নৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ দায়িত্ব তিনিটা এজেন্সিৰ কাৰ্যকলাপৰ মাজত ন্যস্ত হৈ আছে—কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ, উত্তৰ-পূব পৰিষদ আৰু ৰাজ্যসমূহৰ স্থানীয় চৰকাৰ। কেন্দ্ৰীয় আঁচনিসমূহৰ মূল অভিপ্ৰায় হ'ল উদ্যোগ প্ৰতিষ্ঠা তথা যোগাযোগৰ সা-সুবিধাৰ প্ৰসাৰ ঘটোৱা। অন্যহাতে উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ লক্ষ্য হ'ল এটাতকৈ অধিক ৰাজনৈতিক গোটত সাঙুৰি ল'ব পৰা আন্তঃ-গাঁথনি গঢ়ি তোলা। সাধাৰণ জনগণৰ উন্নয়ন সাধন কৰাটো অধিক প্ৰত্যক্ষভাৱে ৰাজ্য প্ৰশাসন আৰু ইয়াৰ পৰিকল্পনা আঁচনি সমূহৰ দায়বদ্ধতা। কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ নিৰ্দেশনা অনুসৰি অথবা নিজাকৈয়ে, ৰাজ্য চৰকাৰসমূহে সময়ে সময়ে উন্নয়ন আঁচনি প্ৰণয়ন আৰু প্ৰয়োগ কৰি আহিছে। সংহত গ্ৰাম্য উন্নয়ন কাৰ্যসূচী আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় গ্ৰাম্য নিয়োগ কাৰ্যসূচীৰ দৰে কাৰ্যসূচীসমূহে গ্ৰাম্য আয়ৰ পুনৰ বিতৰণ আৰু গ্ৰামাঞ্চলৰ দৰিদ্ৰসকলৰ ব্যাপকহাৰত উন্নতি সাধন লক্ষ্য হিচাপে লৈছে। কিন্তু এই সকলোবোৰ সং-উদ্দেশ্যসমূহ কাৰ্যসূচীয়ে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সাধাৰণ জনসাধাৰণৰ ওপৰত অৰ্থপূৰ্ণ প্ৰভাৱ পেলাব পৰা নাই। এই কাৰ্যসূচীসমূহক গ্ৰাম্য শিক্ষিত অথবা অসংগঠিত অশিক্ষিত গ্ৰাম্য দৰিদ্ৰসকলক লৈ মানৱ শক্তিৰ পৰিকল্পনাৰ সৈতে সংযোগ কৰা হোৱা নাই। গাওঁসমূহকে ধৰি অন্যান্য অংশত থকা নিবনুৱা আৰু স্থানীয় কাৰ্যক্ষম মানৱ শক্তিৰ সামৰ্থ্যৰ মুঠ পৰিমাণ, অথবা এই উপাদান সমূহৰ সতৰ্ক পৰিকল্পনাৰ জৰিয়তে সৃষ্টি কৰিব পৰা অধিক সংস্থানতকৈ কেনেকৈ বৰ্তমান খালী হৈ থকা সংস্থানসমূহতে নিয়োজিত কৰিব পাৰি তাৰ খতিয়ান লোৱাৰ বাবে কোনো প্ৰচেষ্টা চলোৱা হোৱা নাই। বিগত বছৰবোৰত, উত্তৰ-পূব ভাৰতত ৰাষ্ট্ৰীয় নীতিৰ তিনিটা বৈশিষ্ট্যই প্ৰাধান্য পোৱা দেখা গৈছে : প্ৰথমতে, দেশৰ বাকী অংশতকৈ এই অঞ্চলটোৰ ৰাজ্য বা কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলসমূহলৈ সম্পদৰ অধিক আবণ্টন দিয়া হয়; দ্বিতীয়তে, ৰেলপথ, স্থলপথ, বিদ্যুৎ উৎপাদন আৰু টেলিফোন সেৱাৰ ক্ষেত্ৰসমূহত গুৰুত্বপূৰ্ণ পৰিৱৰ্তন সাধন কৰি অঞ্চলটোৰ আন্তঃগাঁথনিৰ বিকাশত উচ্চ অগ্ৰাধিকাৰ দিয়া হৈছে আৰু তাৰ জৰিয়তে ভৱিষ্যতৰ পোন্ধৰটা অথবা বিশটা বছৰত অঞ্চলটোৰ ছবিখন কেনে হ'ব সেইটো স্পষ্ট হৈ উঠিছে; আৰু তৃতীয়তে, কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ, উত্তৰ-পূব পৰিষদ আৰু সংশ্লিষ্ট ৰাজ্য চৰকাৰসমূহ, তেল শোধনাগাৰ, পেট্ৰ'ৰাসায়নিক, সাৰ, চিমেণ্ট, মণ্ড আৰু কাগজৰ সৈতে জড়িত উদ্যোগ তথা উদ্যোগৰ

নেটৱৰ্কৰ প্ৰসাৰণৰ দিশে আগবাঢ়িছে; এই সকলোবিলাকৰ পৰিকল্পনা আৰু প্ৰতিষ্ঠা এই অঞ্চলতে কৰা হৈছে।

অৱশ্যে প্ৰস্তুত কৰি উলিওৱা পৰিকল্পনাসমূহৰ সফল প্ৰয়োগৰ বিৰুদ্ধে হেঙাৰ সৃষ্টি কৰা বহুতো কাৰক আছে। অৰ্থনৈতিক প্ৰক্ৰিয়াটো বৰ্তাই ৰাখিবৰ বাবে আৰু সকলো শ্ৰেণীৰ লোকৰ বাবে ইয়াক লাভজনক কৰি তুলিব পৰাকৈ অঞ্চলটোৰ অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ হাৰ যে একেবাৰে পৰ্যাপ্ত নহয় সেই সম্পৰ্কে অৰ্থনীতিবিদ আৰু পৰিকল্পনা প্ৰস্তুত কৰোঁতাসকলৰ মাজত এক যুক্তিপূৰ্ণ সহমত গঢ়ি উঠিছে। পৰিকল্পনা প্ৰক্ৰিয়াটোৱে আনকি কিছুমান বিশেষ অঞ্চলত অতীতৰ দশকবোৰৰ বৈষম্যমূলক অৰ্থনৈতিক উন্নয়নক আৰু বেছি প্ৰকট কৰি তুলিছে। আধুনিক কৃষিগত প্ৰযুক্তিৰ লগত পৰিচিত নোহোৱাৰ বাবে আৰু পাৰ্বত্য অঞ্চলত জলসিঞ্চনৰ সা-সুবিধা নথকাৰ বাবে, কৃষিক্ষেত্ৰত, কুম খেতি কৰোঁতাসকল অধিক ভুক্তভোগী হৈছে। ভৈয়াম অঞ্চলৰ খেতিয়কসকলৰ মাজত বছেৰেকত এটাই মাত্ৰ শালিধানৰ খেতি কৰাৰ পৰম্পৰাগত অভ্যাস কম বেছি পৰিমাণে অব্যাহত আছে আৰু বছেৰেকত দ্বিতীয় এটা খেতি আৰম্ভ কৰিবৰ বাবে তেওঁলোকৰ মাজত দক্ষতা আৰু উদ্যোগৰ অভাৱ থকা যেন লাগে। জলসিঞ্চনৰ সুবিধা একেবাৰে পৰ্যাপ্ত নহয় আৰু সাৰৰ প্ৰয়োগ দেশখনৰ ভিতৰতে আটাইতকৈ কম। চাহ আৰু তেলৰ নিচিনা সংগঠিত খণ্ডসমূহৰ বাদে উদ্যোগক্ষেত্ৰ পিছপৰি আছে আৰু নগৰীকৰণৰ বিকাশো মন্থৰ হৈ আছে।

যদিওবা দৰিদ্ৰসকল সংখ্যাত অধিক, তেওঁলোকৰ দাবীসমূহৰ স্পষ্ট ৰূপ দিব পৰাকৈ আৰু ৰাজ্য ব্যৱস্থাৰ ওপৰত হেঁচা প্ৰয়োগ কৰিব পৰাকৈ তেওঁলোক সংগঠিত নহয়। এখন গণতন্ত্ৰত, ক্ষমতা দখলৰ প্ৰচেষ্টাত, ৰাজনৈতিক দলবিলাকে দৰিদ্ৰসকলক সংগঠিত কৰিব বুলি আশা কৰা যায়, কিন্তু উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ক্ষেত্ৰত সেইটো হৈ উঠা নাই। নৃগোষ্ঠীয়, জাতিগত আৰু ধৰ্মীয় প্ৰতীকসমূহৰ ৰাজনৈতিকীকৰণে, অঞ্চলটোৰ অৰ্থনৈতিক শ্ৰেণীসমূহৰ আত্মসচেতনতাক কমাই আনিছে। কিছুমান ক্ষেত্ৰত গ্ৰামাঞ্চলৰ দৰিদ্ৰসকল তেওঁলোকৰ ধনী ভূ-স্বামীসকলৰ ওপৰত ইমানেই নিৰ্ভৰশীল যে তেওঁলোকৰ সৈতে সংঘাতে অৱশেষত পেটৰ ভাতমুঠিও কাঢ়ি নিব অথবা তাতেকৈও দুৰৱস্থাৰ সৃষ্টি কৰিব বুলি এওঁলোকে ভয় কৰে। স্থানীয় ৰাজনৈতিক সম্ভ্ৰান্তসকল নিঃসন্দেহে নিবনুৱা সমস্যাৰ প্ৰতি অধিক চিন্তিত হৈ উঠিছে, কিন্তু জনসাধাৰণৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন প্ৰশস্ত কৰি তুলিবৰ বাবে তেওঁলোকৰ মাজত সাধাৰণতে নিষ্ঠা আৰু প্ৰয়োজনীয় প্ৰস্তুতিৰ অভাৱ দেখা পোৱা গৈছে। অসম, নগালেণ্ড আৰু মেঘালয় বিধানসভাৰ সদস্যসকলৰ দৃষ্টিভংগীৰ ওপৰত ১৯৭০ চনত চলোৱা এটা সমীক্ষাত,^{১৭} ৬০.৭১ শতাংশ উত্তৰদাতাই ৰাজনৈতিক স্বাধীনতাক প্ৰথম অগ্ৰাধিকাৰ দিছিল, আৰু কোনোজনেই শিল্পোদ্যোগৰ বাবে উদ্যমক প্ৰথম অগ্ৰাধিকাৰ দিয়া নাছিল আৰু উত্তৰদাতাসকলৰ মাত্ৰ ১৩.০৪ শতাংশইহে ইয়াক দ্বিতীয় অগ্ৰাধিকাৰ দিছিল। অন্যহাতে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ

বিকাশমুখী মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৱে, উত্তৰ ভাৰত আৰু কলিকতাৰ তেওঁলোকৰ মিত্ৰসকলৰ লগলাগি, অঞ্চলটোৰ দুৰ্লভ কেঁচা সম্পদসমূহ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কোনো অংশলৈ গৈ পোৱাৰ আগেয়েই, বেলেগ বাটেৰে আঁতৰাই নি পুঁজিপতি সকলৰ ওচৰত বিক্ৰী কৰি ধনী হৈ উঠিছে। এইটো একো আচৰিত হ'বলগীয়া কথা নহয় যে, আনকি সীমিত পুঁজিৰে কাম কৰোঁতেও, মুঠ বায়ৰ পঞ্চাশ শতাংশৰহে প্রকৃত্যৰ্থত সদব্যৱহাৰ কৰা হয় আৰু বাকীখিনি আত্মসাৎ কৰা হয় তথা দুৰ্নীতিপৰায়ণ আৰু ন্যস্তস্বার্থ জড়িতসকলৰ মাজত ভাগ বটোৱাৰা হৈ যায়। ব্যক্তিগত ব্যৱসায় সংগঠন গঢ়ি তুলিবৰ বাবে নিঃসন্দেহে প্রচেষ্টা চলোৱা হৈছে, কিন্তু বিভিন্ন কাৰণত, এনেকুৱা সংগঠনসমূহৰ জীৱনকাল দুখজনভাৱে অস্থায়ী, কিছুমান সংগঠন আনকি সেইবোৰৰ প্রতিষ্ঠাপকসকলৰ জীৱনকালতকৈ অধিক দিন টিকিবই নোৱাৰে। গ্রামা সমবায়ৰ ব্যৱস্থাপনাত অসমে লাভ কৰা অভিজ্ঞতাই ইয়াৰ সমুচিত উদাহৰণ দাঙি ধৰে।

গ্রামা জনসাধাৰণৰ সকলো প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণৰ কাৰণে আৰু গ্রামাঞ্চলত এক অনুঘটক ৰূপে কাম কৰাৰ মূল লক্ষ্যেৰে ১৯৭৩ চনৰ আগষ্ট মাহত, গাওঁ পঞ্চায়ত পৰ্যায়ৰ ৬৬৩ খন সমবায় সমিতি প্রতিষ্ঠাৰ জৰিয়তে অসমত এক অভিনৱ সাংগঠনিক উদ্ভাৱন কৰা হৈছিল। এই সমিতিসমূহৰ ওপৰত ন্যস্ত কৰা প্রধান দায়িত্বসমূহ বহলভাৱে এনে ধৰণৰ আছিল : (ক) সমবায় আৰু বাণিজ্যিক বেংক, বিত্তীয় প্রতিষ্ঠান আৰু চৰকাৰকে ধৰি সদস্য আৰু অ-সদস্যসকলৰ পৰা পঞ্চায় আৰু ধাৰৰ জৰিয়তে পুঁজি সংগ্ৰহ কৰি খেতিয়কসকলক কৃষি ঋণ (হস্ত, মধ্যমীয়া আৰু দীৰ্ঘকালীন) আৰু কৃষি সা-সঁজুলি প্ৰদান কৰা; (খ) গ্রামাঞ্চলৰ জনসাধাৰণৰ মাজত অত্যাৱশ্যকীয় সামগ্ৰীৰ বিতৰণ; (গ) কৃষিজনিত উৎপাদনৰ পৰা বিক্ৰীযোগা উদ্ভূত সংগ্ৰহ কৰা; (ঘ) প্ৰসংস্কৰণৰ সা-সুবিধাকে ধৰি বিভিন্ন কৃষি-সেৱা যোগান ধৰা; (ঙ) গ্রামাঞ্চলত উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ প্ৰসংস্কৰণ আৰু সংৰক্ষণ, পশুধন, উত্তোলক জনসিঞ্চনৰ উন্নতি সাধন, পথ নিৰ্মাণ, কুঁৱা, টেংক, জান খন্দাৰ নিচিনা অন্যান্য বিভিন্ন কামকাজত লিপ্ত হোৱা ইত্যাদি।

এই নতুন সমিতিসমূহৰ পৰিচালনাৰ দায়িত্ব ১৫ জনীয়া কমিটি এখনৰ হাতত ন্যস্ত কৰা হৈছিল। ইয়াৰে দুজন চৰকাৰৰ তৰফৰ পৰা, এজন বিত্ত যোগান ধৰা বেংকৰ পৰা আৰু আন এজন শাখা সমবায় সমিতিসমূহৰ পৰা লোৱা হৈছিল। বাকী বাৰজন সদস্যক নিৰ্বাচিত কৰা হৈছিল, আৰু ইয়াৰে কমপক্ষেও আঠজন সম্প্ৰদায়টোৰ 'দুৰ্বল অংশৰ' লোক হ'ব লাগিছিল। সমিতিৰ সচিবজন পূৰ্ণসময়ৰ বাবে নিযুক্ত বেতনভোগী কৰ্মচাৰী আছিল আৰু চৰকাৰ তথা বিত্ত যোগান ধৰা বেংকৰ অনুমোদন সাপেক্ষে তেওঁক নিযুক্তি দিয়া হৈছিল। আঠটা বেংকক, এই ৬৬৩ খন সমিতি গ্ৰহণ কৰিবৰ বাবে মান্তি কৰোৱা হৈছিল। এই আঁচনিৰ জন্মদাতা, অসমৰ প্ৰাক্তন মুখ্যমন্ত্ৰী (১৯৭২-৭৮) শৰৎ চন্দ্ৰ সিংহ, এই সমিতিসমূহক অৰ্থনৈতিকভাৱে লাভজনক আৰু গ্রামা অসমত এক নতুন আৰু নায়ৰ ওপৰত প্রতিষ্ঠিত সমাজ গঠনৰ ফলপ্ৰসূ বাহক কৰি

তোলাৰ বাবে গভীৰ আগ্ৰহী আছিল। মই ১৯৭৩-৭৫-ৰ সময়ছোৱাত উপায়ুক্ত হিচাপে কামৰূপ জিলাৰ সমিতিসমূহৰ সৈতে ঘনিষ্ঠভাৱে জড়িত হোৱাৰ সুযোগ পাইছিলো। এই আঁচনিৰে প্ৰথম অৱস্থাত নানান সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈছিল আৰু এই সমিতিসমূহক গ্ৰহণ কৰিবৰ বাবে বেংক প্ৰতিষ্ঠানসমূহক সৈমান কৰোৱাটো আটাইতকৈ জটিল কাম আছিল। এবাৰ এই সমস্যা সমাধান হৈ যোৱাৰ পাছত অন্য বহু সীমাবদ্ধতা দৃষ্টিলৈ আহিল : সমবায় সমিতিসমূহৰ কামকাজ সঠিকভাৱে নিৰীক্ষণ কৰিবৰ বাবে সক্ষম কৰি তুলিবলৈ ৰাজ্য চৰকাৰৰ সমবায় বিভাগক শক্তিশালী তথা সক্ৰিয় কৰি তোলা, আৰু অগ্ৰাধিকাৰ ভিত্তিত অন্য কামতকৈ ঋণ প্ৰদানৰ কামত, আৰু বিশেষভাৱে চেনি আৰু সৰিয়হৰ তেলৰ নিচিনা আহাৰ্য দ্ৰব্যৰ বিতৰণত, অধিক সময় আৰু মনোযোগ দিব পৰাকৈ সমিতি সমূহৰ সচিবসকলক সক্ষম কৰি তোলা।^{১৮}

এই কথা সোনকালেই উপলব্ধি কৰা হৈছিল যে, এখন অনুন্নত সমাজক এখন আধুনিক সমাজলৈ উন্নীত কৰাটো আৱশ্যকিক পুঁজিৰ যান্ত্ৰিক সংযোজন মাত্ৰ নহয়; দৰাচলতে, ইয়াৰ বাবে জীৱনধাৰণ প্ৰণালীত এক বিপ্লৱ আৰু জনসংখ্যাৰ বিভিন্ন গোটৰ আপেক্ষিক ক্ষমতা আৰু অৱস্থানৰ এক মৌলিক পৰিৱৰ্তন অপৰিহাৰ্য। যেতিয়া সমবায়সমূহে, অতদিনে বঞ্চিত হৈ থকা সমাজৰ অংশসমূহৰ মাজৰ পৰা এক ক্ষমতাৰ ভিত্তি সৃষ্টি কৰিবলৈ ধৰিলে, প্ৰতিষ্ঠিত সন্ত্ৰাস্তসকলে এই নতুন ব্যৱস্থাপনালীৰ বিৰোধিতা কৰা আৰম্ভ কৰিলে। ক্ষমতাৰ গাভীৰ পৰা শৰৎ সিংহৰ প্ৰস্থানৰ লগে লগে, বেছিভাগ সমিতিয়েই অকামিলা হৈ পৰিল আৰু বিত্তীয় অনিয়ম এই সমিতিসমূহৰ নিয়মিত বৈশিষ্ট্য হৈ পৰিল। এইদৰেই, গ্ৰাম্য সমবায়ৰ জৰিয়তে সামাজিক অৰ্থনৈতিক বিৱৰ্তনৰ সু-শৃংখলিত ব্যৱস্থাপনাৰ কাৰণে হোৱা পৰীক্ষা বিফল হ'ল।

উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা অভিজ্ঞতাৰ এক মনস্তাত্ত্বিক দিশো আছে। সাধাৰণ জনসাধাৰণে বিশ্বাস কৰিব ধৰিছিল যে জীৱনৰ দৈনন্দিন প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণৰ বাবে হোৱা তেওঁলোকৰ বিফলতাৰ মূলতে তেওঁলোকৰ নিজা অকৰ্মৰ্গতা, অলসতা অথবা উদ্যোগৰ অভাৱ নহয়, ইয়াৰ মূলতে হ'ল কৃষিও আৰু চৰকাৰী কাৰ্যালয়সমূহ—উভয়তে তেওঁলোকৰ অৰ্থনৈতিক সা-সুবিধাসমূহ লুণ্ঠন কৰা 'বহিৰাগতসকলহে'। উত্তৰ-পূব ভাৰতত উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত লাভ কৰা অভিজ্ঞতাৰ দুটা বিশেষ বৈশিষ্ট্য আছে। প্ৰথমটো হ'ল, জনসাধাৰণৰ সৰহ সংখ্যক লোকে, বিশেষকৈ অসমত, বিশ্বাস কৰে যে, স্থানীয় জনসাধাৰণে আন্দোলনৰ পথ নোলোৱালৈকে এই অঞ্চলত কোনো ধৰণৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ উন্নয়ন প্ৰকল্প আৰম্ভ কৰা হোৱা নাছিল। এই পৰিঘটনা অৱশ্যে অসম বা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰে স্বকীয় বৈশিষ্ট্য নহয়, কিয়নো বিশেষকৈ, ১৯৬০-ৰ আৰু ১৯৭০-ৰ দশকত, প্ৰতিখন ৰাজ্যৰ জনসাধাৰণে সন্মানজনক উদ্যোগিক অথবা যোগাযোগ প্ৰকল্পসমূহ তেওঁলোকৰ নিজা অঞ্চলত প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে আন্দোলন কৰিছিল। কিন্তু অসম তথা উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অন্যান্য অংশত ই এনে এক ভাৱানুভূতিৰ সৃষ্টি কৰিছিল যে কেন্দ্ৰীয়

প্ৰশাসন অঞ্চলটোৰ জনসাধাৰণৰ দাবীসমূহৰ প্ৰতি সহানুভূতিশীল নহয়। ৰাজ্য চৰকাৰ অথবা কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ, কোনোৱেই এই ব্যাপক ভুল বুজাবুজি দূৰ কৰিবৰ বাবে কোনো অৰ্থপূৰ্ণ পদক্ষেপ হাতত লোৱা নাই। দ্বিতীয়তে, অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন অংশত, 'উন্নয়ন', 'উদ্যোগীকৰণ' আৰু 'নগৰীকৰণ' আদি শব্দবোৰ 'বহিৰাগতসকলক' পক্ষপাতিত্ব কৰাৰ উপায় বুলি গণ্য কৰা হয়। ঊনবিংশ শতিকাৰ দ্বিতীয়াৰ্দ্ধত, চাহ উদ্যোগ প্ৰতিষ্ঠাৰ ফলত অসমলৈ 'বহিৰাগতসকলৰ' আগমন ঘটাবৰ সময়ৰে পৰা এই ধাৰণা দীৰ্ঘদিন ধৰি বৰ্তি আছে। এখনৰ পাছত আনখন পাঁচবছৰীয়া পৰিকল্পনাৰ অধীনত অঞ্চলটোৰ উদ্যোগীকৰণৰ বাবে লোৱা পদক্ষেপসমূহে অঞ্চলটোৰ বাহিৰৰ পৰা অধিক দক্ষ আৰু অ-দক্ষ মানৱ শক্তিৰ আগমন ঘটাইছে আৰু ই এই অনুভূতিক আৰু অধিক প্ৰবল কৰি তুলিছে।

এনে পৰিস্থিতিত, পৰিকল্পিত উন্নয়নৰ উপকাৰসমূহে যাতে উদ্ভৱ-পূৰ্ব ভাৰতৰ সাধাৰণ জনসাধাৰণক ঢুকি পাবগৈ পাৰে, সেই উদ্দেশ্যে উন্নয়নৰ কৌশলটোৰ প্ৰতি নতুনকৈ দৃষ্টিপাত কৰাটো প্ৰয়োজনীয় হৈ উঠিছে। ভাৰতীয় সংবিধানৰ ৪১ অনুচ্ছেদৰ ব্যৱস্থা অনুসৰি—য'ত কোৱা হৈছে যে আন্তঃগাঁথনিৰ উন্নয়নৰ নীতিক দৃঢ়তাৰে অনুসৰণ কৰাৰ লগতে 'ৰাষ্ট্ৰই ইয়াৰ অৰ্থনৈতিক সক্ষমতা আৰু উন্নয়নৰ সীমাৰ ভিতৰত থাকিয়েই কামৰ অধিকাৰ আৰু নিবনুৱাৰ ক্ষেত্ৰত চৰকাৰী সাহায্য নিশ্চিত কৰিবৰ বাবে ফলপ্ৰসূ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব'—গ্ৰামাঞ্চলৰ লোকক নিয়োগৰ নিশ্চয়তা প্ৰদানৰ দিশে আগবঢ়াই নিয়াটো এই সমস্যাৰ এক ফলপ্ৰসূ সমাধান হ'ব পাৰে। এক পূৰ্ণ নিয়োগ আঁচনিৰ অৰ্থ হ'ব, দৈনিক, সাপ্তাহিক বা মাহেকীয়া ভিত্তিত এক নিৰ্দিষ্ট মজুৰিৰে ১৮-ৰ পৰা ৬০ বছৰৰ বয়সৰ ভিতৰৰ প্ৰতিজন কাৰ্যক্ষম লোকৰ বাবে উৎপাদনশীল কৰ্ম-সংস্থানৰ ব্যৱস্থা কৰা।

এই আঁচনিবিলাক সংগঠিত গাঁও পঞ্চায়তৰ জৰিয়তে তৃণমূল পৰ্যায়ত প্ৰণয়ন কৰিব লাগে। পৰিকল্পনা প্ৰস্তুত কৰোঁতাসকল, গাঁও পঞ্চায়তৰ নেতাসকল আৰু আমোলাতন্ত্ৰই সমন্বয়ৰ মাজেৰে কাম কৰি এখন গাঁও পঞ্চায়তক সাঙুৰি লোৱা এটা অঞ্চলত থকা সংস্থানসমূহৰ তথ্য সৃষ্টি কৰিব পৰা কামকাজৰ সংখ্যাৰ বিষয়ে সতৰ্কতাৰে খতিয়ান লোৱা উচিত। গাঁও পঞ্চায়তে নিয়োগৰ সুবিধা দিব নোৱাৰা অতিৰিক্ত মানৱ শক্তিক খণ্ড, মহকুমা আৰু জিলা পৰ্যায়লৈ লৈ অহা উচিত। চৰকাৰী কামকাজৰ লগে লগে, প্ৰতিখন গাঁও পঞ্চায়তৰে আত্ম-নিয়োজনৰ সম্ভাৱনীয়তাৰ খতিয়ান লোৱা, আৰু আত্ম-সহায়ৰ বিকাশৰ বাবে ইচ্ছুক ব্যক্তিসকলক প্ৰয়োজনীয় সম্পদৰ যোগান ধৰা উচিত। অৰ্থবহু অৰ্থনৈতিক কাৰ্যকলাপৰ ক্ষেত্ৰখন, শক্তিৰ উৎসসমূহ নিয়ন্ত্ৰণ কৰি কামত লগোৱা, বানপানী নিয়ন্ত্ৰণ, পতিত মাটি উদ্ধাৰ, ভূমি সংৰক্ষণ, দুখৰ উৎপাদনৰ বিকাশ আৰু পশুপালন, জলসিঞ্চনৰ বিকাশ, উদ্যান কৃষি, বাগিছা আৰু বনানীকৰণৰ বিকাশ, কৃষি, বস্তুত্ব আৰু হস্তশিল্পৰ সৈতে জড়িত হৈ আছে।^{১১}

সাধাৰণতে এই প্ৰশ্ন উত্থাপিত হ'ব পাৰে যে, কামৰ অধিকাৰ এক ৰাষ্ট্ৰীয় লক্ষ্য হোৱাৰ পাছতো, এক পূৰ্ণ নিয়োগ আঁচনিৰ বাবে উত্তৰ-পূব ভাৰতক কিয় এককভাৱে নিৰ্বাচিত কৰি ল'ব লাগে। উত্তৰ-পূব ভাৰত এতিয়াও সেৰেঙা বসতি প্ৰধান। শতিকাজুৰি কৰি অহা বঞ্চনাৰ বাবে উত্তৰ-পূব ভাৰত আজি সঁচাকৈয়ে অৰ্থনৈতিক জটিলতাৰ মাজত বুৰ গৈ আছে, আৰু তাতেকৈও গুৰুত্বপূৰ্ণভাৱে, ৰাষ্ট্ৰীয় সুৰক্ষাৰ বাবে ৰণকৌশলগতভাৱে এই অঞ্চলটো অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ : অৰুণাচল প্ৰদেশ চীনৰ সমীপস্থ, মেঘালয়ে বাংলাদেশ স্পৰ্শ কৰি আছে, মিজোৰাম ব্ৰহ্মদেশ আৰু বাংলাদেশৰ সীমান্তত আছে, নগালেণ্ড আৰু মণিপুৰ বাংলাদেশৰ গাতে লাগি আছে, আৰু অসম আৰু ত্ৰিপুৰাও বাংলাদেশৰ সীমাতে আছে। ইয়াৰ অপৰ্যাপ্ত প্ৰাকৃতিক সম্পদ আৰু অঞ্চলটোৰ আন্তঃগাঁথনিৰ উন্নয়নৰ বাবে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ বিভাগসমূহে ইতিমধ্যে হাতত লোৱা বিভিন্ন আঁচনিসমূহৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত, এই কথা বহলভাৱে অনুভৱ কৰা হয় যে উত্তৰ-পূব ভাৰতত এক বুজন পৰিমাণৰ সংস্থানৰ সম্ভাৱনা আছে। অতীততে, বিভিন্ন কাৰণত, অঞ্চলটোত কাম কৰিবৰ বাবে, সাধাৰণ অদক্ষ শ্ৰমিককে ধৰি, মানৱ শক্তি বাহিৰৰ পৰা অনা হৈছিল। যদি পূৰ্ণনিয়োগ আঁচনিসমূহ আৰম্ভ কৰা হয়, তেনেহ'লে এই বিনিয়োজন থলুৱাভাৱে পূৰণ কৰাটো সম্ভৱ হ'ব। অতি বেদনাদায়কভাৱে মই, অঞ্চলটোত পূৰ্ণ নিয়োগ আঁচনিসমূহৰ প্ৰয়োগৰ বেলিকা স্থানীয় আমোলাতন্ত্ৰ আৰু ৰাজনৈতিক নেতৃত্বৰ মাজত থকা আত্মবিশ্বাসহীনতাৰ বিষয়ে জ্ঞাত। তেওঁলোকৰ বাহিৰৰ মিত্ৰসকলৰ লগলাগি স্থানীয় 'বুৰ্জোৱা' আৰু পুঁজিপতিসকলে, ৰাজ্যখনে পূৰ্ণনিয়োগ আঁচনি হাতত লোৱাটো নিবিচাৰিব, কাৰণ ই অঞ্চলটোত তেওঁলোকৰ প্ৰভুত্ব দুৰ্বল কৰি তুলিব। এইখিনিতে কালেকীয়ে আগবঢ়োৱা যুক্তি প্ৰাসংগিক হৈ উঠিছে :

চৰকাৰী ব্যয়ৰ দ্বাৰা লাভ কৰা পূৰ্ণ-নিয়োগৰ প্ৰতি 'উদ্যোগিক নেতাসকলৰ' বিৰোধিতাৰ কাৰণসমূহক তলত দিয়া ধৰণে বিভক্ত কৰিব পাৰি : (i) নিয়োগৰ সমস্যাৰ চৰকাৰী হস্তক্ষেপৰ প্ৰতি অপছন্দ; (ii) চৰকাৰী ব্যয়ৰ লক্ষ্যৰ প্ৰতি অপছন্দ (চৰকাৰী বিনিয়োগ আৰু ভোগৰ ব্যয়ৰ প্ৰতি চৰকাৰী সাহায্য); (iii) পূৰ্ণ নিয়োগ বৰ্তাই ৰখাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক পৰিৱৰ্তনসমূহৰ প্ৰতি অপছন্দ।

আত্মবিশ্বাসহীনতা অতিক্ৰম কৰাৰ আৰু পুঁজিবাদী চক্ৰান্ত মৰিমূৰ কৰাৰ এক জৰুৰী প্ৰয়োজনীয়তা আছে। (পুঁজিবাদৰ বিকাশৰ শেষ স্তৰ, পৃ. ৩৯) ('The Last Phase of Transformation of Capitalism', পৃ. ৩৯)

টীকা

১। ভাৰতৰ লোকপিয়লৰ প্ৰতিবেদন, ১৯৮১।

২। সূৰ্য কুমাৰ ভূঞা, Anglo-Assamese Relations 1771-1826, গুৱাহাটী, ১৯৪৯, পৃষ্ঠা ৫৭।

৩। প্ৰতি বৰ্গমাইলত ১৫১১ জন লোক বাস কৰা আৰু প্ৰতিবছৰত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ হাৰ ২ ৰ পৰা ৩ শতাংশলৈকে হোৱা বাংলাদেশ পৃথিৱীৰ আটাইতকৈ বেছি ঘন বসতিপূৰ্ণ আঞ্চলসমূহৰ ভিতৰৰে

এটা অঞ্চল। এজন অৰ্থনীতিবিদে হিচাপ কৰি উলিয়াইছে যে দৰিদ্ৰ সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰা গ্রামাঞ্চলৰ লোকৰ অনুপাত ১৯৬০ চনৰ ৪০ শতাংশৰ পৰা ১৯৭৫ চনত ৬২ শতাংশলৈ বৃদ্ধি পালে। এই বৃদ্ধিৰ গতিক প্ৰত্যাৱৰ্তিত কৰিব পৰা হোৱা নাই।

- ৪। বাংলাদেশত গৰিষ্ঠ মুছলিম সম্প্ৰদায় আৰু সংখ্যালঘু অথবা হিন্দুসকলৰ মাজত যথেষ্ট অবিশ্বাসৰ ভাৱ আছে। বাংলাদেশৰ পৰা উত্তৰ-পূব ভাৰত আৰু পশ্চিমবংগলৈ অৱিবৰ্ত্তিত হিন্দুলোকৰ প্ৰব্ৰজন ঘটিছে। ১৯৫১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি, বাংলাদেশত হিন্দুলোকৰ সংখ্যা আছিল মুঠ জনসংখ্যাৰ ২২ শতাংশ, ১৯৬১ চনত ই হৈছিলগৈ ১৮.৪ শতাংশ, কিন্তু ১৯৭৪ চনৰ ভিতৰত এই সংখ্যা ১৩.৭৩ শতাংশলৈ হ্ৰাস পাইছিলগৈ। অনুসূচীত বৰ্ণহিন্দুৰ ইছলামলৈ ধৰ্মান্তৰিতকৰণ আৰু উচ্চবৰ্ণ হিন্দুৰ ভাৰতবৰ্ষলৈ প্ৰব্ৰজনৰ ফলত এই পৰিঘটনা সংঘটিত হৈছিল। বাংলাদেশৰ এক গুৰুতৰ সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষই এই ধৰ্মান্তৰকৰণ আৰু প্ৰব্ৰজন দুয়োটা প্ৰক্ৰিয়াকে ত্বৰান্বিত কৰি তুলিব পাৰে। এ. জে. উইলচন আৰু ডি. ডেল্টনে সম্পাদনা কৰা The States of South Asia. Problems of National Integration (Essays in honour of W. H. Morris Jones). Vikas. New Delhi. ১৯৮২-ত তালুকদাৰ মণিকৰ্জ্জমানৰ The Future of Bangladesh. পৃষ্ঠা ২৬৫-৯৪ চাওক।
- ৫। Basic Statistics of the North Eastern Region. ১৯৮০, উত্তৰ-পূব পৰিষদ সচিবালয়, শ্বিলং, পৃষ্ঠা ২৯-৩২।
- ৬। নাৰি ৰক্তমজী, Imperilled Frontiers. India's North-Eastern Borderlands. Oxford University Press, ১৯৮৩, পৃষ্ঠা ৫০।
- ৭। ১৯৭৩-৭৪ চনলৈকে, অসমৰ ৩৭টা জনজাতীয় বেটনী আৰু খণ্ডত প্ৰায় ২০০০ হেক্টৰ মিয়াদি পট্টাৰ ভূমি জনজাতীয়সকলৰ হাতৰ পৰা অহঁতবিহীন অজনজাতীয়ৰ হাতলৈ হস্তান্তৰিত হয়। এই অঞ্চলসমূহৰ প্ৰায় ১,০০০ হেক্টৰ চৰকাৰী ভূমি অ-জনজাতীয়সকলে বে-দখল কৰে। (Tribes of Assam Plains. অসম চৰকাৰ, গুৱাহাটী, ১৯৮০, পৃষ্ঠা ১১ চাওক।
- ৮। কামৰূপ জিলাত, গুৱাহাটীৰ সমীপৰ দক্ষিণ কামৰূপ জনজাতীয় বেটনীৰ দুখন গাঁও জটিয়া আৰু দিশপুৰত অ-জনজাতীয়সকলে বাপক বেদখল চলাইছিল। ১৯৬৯ চনৰ ৩০ জুলাইৰ এক চৰকাৰী আদেশৰ দ্বাৰা ৰাজ্য চৰকাৰে এই গাঁও দুখনক জনজাতীয় বেটনীৰ পৰা বাদ দিছিল। পাছত, ১৯৭৩ চনত দিশপুৰত অসমৰ অস্থায়ী ৰাজধানী স্থাপন কৰা হৈছিল।
- ৯। বি. কে. নেহৰু, 'North-Eastern India'. Illustrated Weekly of India. ২১ নভেম্বৰ, ১৯৭৬, ব'ম্বে, পৃষ্ঠা ১৯-২৩।
- ১০। ই. এ. গেইটৰ, The History of Assam. Thacker Spink & Co., Calcutta. ১৯৩৩, পৃষ্ঠা ১৫৩-ৰ পৰা উদ্ধৃত।
- ১১। পণ্ডিতসকলে এতিয়াও ইছলামৰ অধীনত বাংলাদেশত আৰু হিন্দুধৰ্মৰ অধীনত পশ্চিমবংগত, পূৰ্বৰ এই জনজাতিসকলৰ বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত দেখা দিয়া বৈসাদৃশ্যসমূহ অধ্যয়ন কৰা নাই। দুয়োটা সম্প্ৰদায়ে একেই ভাষা কয় আৰু একেই মহান পৰম্পৰাৰ উত্তৰাধিকাৰী অথচ তেওঁলোকৰ যি এই পৃথক বিৱৰ্তন সেই বিষয়ত অধ্যয়নৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে।
- ১২। ভাৰতৰ লোক পিয়লৰ প্ৰতিবেদন, ১৯৫১।
- ১৩। ভাৰতৰ লোক পিয়লৰ প্ৰতিবেদন, ১৯৮১।
- ১৪। ১৯৭১ চনৰ লোক পিয়লৰ ভিত্তিত এই পূৰ্ব ধাৰণা কৰা গৈছে।
- ১৫। ডি. ভেংকটৰাও, 'North-East India : Problems and Prospects'. অশ্ৰুকাশিত পত্ৰ, ১৯৮৩, ইণ্ডিয়া ইণ্টাৰনেশ্যনেল চেণ্টাৰ, নতুন দিল্লী।
- ১৬। মুঠ ২৩ নিযুত হেক্টৰ অঞ্চলৰ ভিতৰৰে মাত্ৰ ২.৯ নিযুত হেক্টৰ (৯.০৮ শতাংশ) ভূমিতহে স্থায়ী

খেতি কৰা হয় আৰু অন্য ২.৭ নিযুত হেক্টৰ (৯ শতাংশ) ভূমি কুম খেতিৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। কুম খেতিৰ বাবে উপলব্ধ ২.৭ নিযুত হেক্টৰ ভূমিৰ ভিতৰে মাত্ৰ ০.৪৫ হেক্টৰতহে যিকোনো সময়তে শস্য লগোৱা থাকে। সাবৰ প্ৰয়োগ একেবাবে কম, আৰু যদিও বা জলসিঞ্চনৰ সম্ভাৱনা যথেষ্ট বেছি, তথাপিও কৃষিৰ কাম কাজ এতিয়াও মৌচুমী বায়ুৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰশীল। এইদৰে (১) সৰ্বভাৰতীয় গড় ১.৮০ হেক্টৰ হোৱাৰ বিপৰীতে এই অঞ্চলটোৰ প্ৰতিজন খেতিয়কৰ গড়ে মুঠ খেতিৰ মাটি হ'ল ০.৬৩ হেক্টৰ; আৰু (২) সৰ্বভাৰতীয় জনমুখী খাদ্য শস্যৰ প্ৰাপ্তিসাধ্যতা ৪৩৯ গ্ৰাম হোৱাৰ বিপৰীতে এই অঞ্চলত ইয়াৰ পৰিমাণ হ'ল ৩৬৯ গ্ৰাম। (টি মেথিউ (সম্পাদিত), Tribal Economy of North-Eastern Region. Spectrum Publications. গুৱাহাটী, ১৯৮৩-ত সন্নিৱিষ্ট পি. কে. ৱাডিয়াৰ 'Control of Shifting Cultivation in the North-Eastern Region' পৃষ্ঠা ৬২-৪ আৰু Basic Statistics of the North-Eastern Region, ১৯৮৩, উত্তৰ-পূব পৰিষদ সচিবালয়, শ্বিলঙৰ আধাৰত)।

- ১৭। দিলীপ গোস্বামী, 'Elites and Economic Development'. North-Eastern Research Bulletin, Dibrugarh University, Summer 1974. পৃষ্ঠা ৯৩-১০১।
- ১৮। বিজাৰ্ড বেংক অৱ ইণ্ডিয়া বুলেটিন, ফেব্ৰুৱাৰী, ১৯৭৭, ব'ম্বে, পৃষ্ঠা ১৮১-৬।
- ১৯। বিশ্ববেংকে ইয়াৰ বিশ্ব উন্নয়ন প্ৰতিবেদন, ১৯৮২-ত মহাৰাষ্ট্ৰৰ নিয়োগ নিশ্চয়তা আঁচনিক বাছি উলিয়াইছে। ইয়াৰ অধীনত, মহাৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতিজন গ্ৰাম্য প্ৰাপ্তবয়স্ক লোককে, পঞ্জীয়নৰ ১৫ দিনৰ ভিতৰত, তেওঁৰ ঘৰত ওচৰতে গ্ৰাম্য নিয়োজনৰ নিশ্চয়তা প্ৰদান কৰা হৈছে। যদি কোনো নিয়োজন তৎকালে প্ৰাপ্তিসাধ্য নহয়, তেনেহ'লে কাম-কাজ নোপোৱা পৰ্যন্ত ব্যক্তিজনক এটা ভাট্টা দিয়া হয়। গাঁৱৰ নিবনুৱা মুৰব্বীসকলক সাধাৰণতে চৰকাৰে হাতত লোৱা ৰাজহৰ কৰ্ম প্ৰকল্পবোৰত উপকাৰত অহা কামকাজ কৰাৰ সুবিধা প্ৰদান কৰা হয়। ১৯৭৩-৭৮-ৰ সময়ছোৱাত, যেতিয়া জনসংখ্যা ১৭ শতাংশ বৃদ্ধি ঘটিছিল, তেতিয়া নিয়োগ নিশ্চয়তা আঁচনিৰ বাবে মহাৰাষ্ট্ৰত নিবনুৱাৰ সংখ্যা ২১ শতাংশ হ্ৰাস পাইছিল। উৎপাদনমুখী আন্তঃগাঁথনি আৰু অন্য প্ৰকল্পৰ বিকাশ সাধনৰ জৰিয়তে নিবনুৱা সমস্যাৰ অন্ত পেলোৱাত আৰু মূলধন গঠনত এই আঁচনি সফল হোৱা বুলি কোৱা হৈছে।

IX

ভবিষ্যৎ দৃষ্টিকোণ

স্বাধীনতাৰ পাছৰ বছৰবোৰত উত্তৰ-পূব ভাৰতত যি হাৰত দ্ৰুত পৰিৱৰ্তন ঘটিবলৈ ধৰিছে, লিখিত ইতিহাসত এনে ধৰণৰ অন্য কোনো দৃষ্টান্ত নাই। এই সময়ছোৱাত শতিকাজোৰা লোকাচাৰ, সংগীত আৰু কলা, উৎপাদন আৰু উপভোগৰ ধৰণ কৰণত বৈপ্লৱিক পৰিৱৰ্তন ঘটিল। দ্ৰুতভাৱে অৰ্থনীতিৰ মুদ্ৰাকৰণ কৰা হ'ল আৰু মধ্যবিত্তশ্ৰেণী, শিক্ষিত সম্প্ৰদায়, বৃত্তিধাৰীসকল আৰু আমোলাতন্ত্ৰৰ চমকপ্ৰদ প্ৰসাৰণ ঘটিল। পাৰ্বত্য অঞ্চলসমূহত সামূহিক মালিকীস্বত্বৰ সৈতে জড়িত অনুষ্ঠানসমূহৰ ফলপ্ৰসূতা কমি আহিল। শিক্ষাৰ প্ৰসাৰে অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক, সাংস্কৃতিক আৰু প্ৰশাসনিক সংগঠনসমূহৰ সৈতে ভাবৰ আদান-প্ৰদান কৰাত জনসাধাৰণৰ সামৰ্থ্য বহুগুণে বৃদ্ধি কৰিলে আৰু এই সংগঠনসমূহৰ সংখ্যাও অনেকগুণে বৃদ্ধি পাবলৈ ধৰিলে তথা সিবিলাকৰ কাৰ্যপৰিসৰো বাঢ়ি আহিবলৈ ধৰিলে। পৰিৱৰ্তনৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বাহক হিচাপে, ১৯৮২ চনৰ পৰা দূৰদৰ্শনৰো দ্ৰুতভাৱে উত্থান ঘটিছে। কিছুমান পৰিৱৰ্তন শান্তিপূৰ্ণ হোৱাতকৈ হিংস্ৰ, আৰু সমন্বয় সাধনকাৰী হোৱাতকৈ শোষণধৰ্মী হৈছে। কিছুমান গোটৰ বাবে এই প্ৰবল সামাজিক পৰিৱৰ্তন আৰু সাংস্কৃতিক জোকাৰ তেওঁলোকে অনুমান কৰাতকৈ অধিকতৰ হৈছে।

পৰিৱৰ্তনৰ বাৰস্থাপনা আৰু সংঘাত নিৰ্মূলৰ বাবে এক পলায়নবাদী ব্যৱস্থাৰ পোষকতা কৰি, সহজতৰ অৱস্থালৈ ঘূৰি যোৱাৰ হকে ওকালতি কৰা লোকসকলক ত্যাগ কৰি, আজি সমাজৰ প্ৰতিটো অংশই 'প্ৰগতিৰ' সুফলসমূহ দাবী কৰে। ভাষা, ধৰ্ম আৰু নৃগোষ্ঠীয় বান্ধোনৰ নামত হৈ চৈ কৰি থকা বহু শক্তিৰ পৰা অহা হেঁচাৰ লগতে নতুন অভাৱ-অভিযোগ আৰু আশা-আকাংক্ষাই এতিয়াৰ সামাজিক ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক অনুষ্ঠানসমূহৰ ওপৰত প্ৰবল বোজাৰ সৃষ্টি কৰিছে। এই অঞ্চলৰ মানুহবোৰৰ বিশেষ চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্যৰ বাবে আৰু উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বাসিন্দাসকলে আধুনিকীকৰণৰ ধাৰণাসমূহ নিজৰ কৰি লবৰ বাবে মাত্ৰ ছয়টা দশকৰহে সময় পোৱাৰ বাবে, দেশৰ অন্য অংশত লাভ কৰা অভিজ্ঞতাসমূহ এই অঞ্চলৰ বাবে সহায়ক হৈ উঠা নাই। সেয়েহে তলত উল্লেখ কৰা দিশবোৰৰ প্ৰতি একেলগে দৃষ্টিপাত কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে : (ক) জনসাধাৰণৰ আশা-আকাংক্ষা; (খ) সাংস্কৃতিক পৃথকতাবাদৰ শক্তিসমূহ;

(গ) ক্ৰমবৰ্দ্ধিত আৰু ভিন্নধৰ্মী জটিল কামকাজবোৰ চম্ভালিবলৈ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাৰ সামৰ্থ্য; আৰু (ঘ) উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ সংহতিৰ বাবে কাম কৰা শক্তিসমূহক শক্তিশালী কৰিব পৰা নতুন পদক্ষেপ আৰু নীতিসমূহ চিনাক্ত কৰা।

অৰ্থনৈতিক অভিলাষ

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অতি ভিতৰৰ অঞ্চলসমূহতো কৰ্ম, সম্পত্তি আহৰণ আৰু উৎপাদনৰ উপাদানসমূহৰ সামূহিক মালিকীস্বত্বৰ প্ৰতি থকা দৃষ্টিভংগীত বৈপ্লৱিক পৰিৱৰ্তন ঘটিছে। অঞ্চলটোৰ বহুতো সমাজ অতীজতে হোৱা পৰিৱৰ্তনসমূহৰ পৰা বাদ পৰি যোৱাৰ কাৰণ এনে নহয় যে, এই সমাজসমূহৰ নিজা কিবা ক্ৰুটি-বিচ্যুতি আছিল। বৰঞ্চ দূৰণিবটীয়া হোৱাৰ কাৰণেহে আৰু ব্যাপক দৰিদ্ৰতাৰ বাবেহে এনে হৈছিল। বৃষ্টিছসকলে এই অঞ্চলৰ মাটি চাহখেতি আৰু তেল উৎপাদনৰ বাবে উপযোগী বুলি উদ্ধাৰন কৰাৰ লগে লগে, এই সম্ভাৱনাসমূহৰ অন্বেষণ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হ'ল। অতি নাটকীয়ভাৱে জনগাঁথনিৰ পৰিৱৰ্তন ঘটিল। উৎপাদনৰ আহিলাসমূহৰ সামূহিক মালিকীস্বত্ব ব্যক্তিগত মালিকীস্বত্বলৈ গ'ল আৰু ইয়েই থলুৱা খেতিয়কৰ দখলৰ পৰা অধিক উদ্যোগী অভিবাসীলোকৰ হাতলৈ ভূমি হস্তান্তৰৰ পথ সুগম কৰি তুলিলে। শিক্ষাৰ বিস্তাৰ আৰু স্বাস্থ্য সেৱাৰ প্ৰসাৰে মৃত্যুৰ হাৰ কমাই আনিলে আৰু আধুনিকীকৰণৰ গতি ত্বৰাগত কৰিলে। পৰিণতিত ই উপভোগৰ নিতানতুন সম্ভাৱনাসমূহৰ বিষয়ে এক সচেতনতাৰ সৃষ্টি কৰিলে।

সম্প্ৰতি উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ মধ্যবিন্দু শ্ৰেণীটোক অৰ্থনৈতিক উচ্চাভিলাষৰ এক প্ৰবল ঢোৱে মহতীয়াই নিছে। সংস্কৃতি আৰু ভাষাৰ প্ৰতি সমৰ্থন নিৰ্গত হয় অৰ্থনৈতিক প্ৰগতিৰ উচ্চাভিলাষৰ পৰা। অসমীয়াসকলে 'বিদেশীসকল' গুচি যোৱাটো বাঞ্ছা কৰে, কাৰণ প্ৰধানকৈ তেওঁলোকৰ (বিদেশীসকলৰ) মাজত অসমীয়াসকলে তেওঁলোকৰ ভূমি আৰু দুৰ্লভ কৰ্ম-সংস্থানৰ প্ৰতি ভাবুকিৰ উমান পাইছে। মেইটিসকলেও, হিন্দু বৈষ্ণৱবাদ ত্যাগ কৰি জনজাতীয় বান্ধোনৰ বুকুলৈ ঘূৰি যাব বিচাৰিছে, কাৰণ ই তেওঁলোকক কৰ্ম সংস্থানৰ ক্ষেত্ৰত সংৰক্ষণ আৰু ৰায়তী স্বত্বৰ অধিকাৰৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ কিছুমান সুবিধাৰ বিধিগত অধিকাৰ প্ৰদান কৰিব। মেঘালয়ৰ জনসাধাৰণে অৰ্থনৈতিক প্ৰগতিৰ বাহক হিচাপে সৰ্বজনস্বীকৃত ৰেলপথ তেওঁলোকৰ অঞ্চললৈ প্ৰসাৰণ হোৱাটো নিবিচৰা কথাটো কিবা আচৰিত ঘটনা যেন লাগিব পাৰে; কিন্তু মেঘালয়বাসীয়ে আশংকা কৰে যে, ৰেলপথৰ প্ৰসাৰণৰ ফলত তেওঁলোকৰ অঞ্চললৈ বাহিৰৰ লোকৰ প্ৰব্ৰজন ঘটিব আৰু এই প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলে উদ্যোগ আৰু কৃষি উভয় ক্ষেত্ৰতে তেওঁলোকৰ স্বাৰ্থত আঘাত হানিব। পৰম্পৰা আৰু অভ্যাসক দোহাই দি নগাসকলে অসমৰ প্ৰতিবেশী জিলাসমূহৰ পৰা ভূমি কাঢ়ি লোৱাৰ বাবে চলোৱা প্ৰচেষ্টা তেওঁলোকৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধিত জনসাধাৰণৰ বাবে কৃষিৰ মাটিৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা জ্বলন্ত

নাটনিৰ পৰাই উদ্ভৱ হৈছে; এনেকুৱা দাবীবোৰ যুক্তিসংগত হওকেই বা নহওক, নগালেণ্ডৰ প্ৰতিটো ৰাজনৈতিক দলেই, ৰাজনৈতিকভাৱে বৰ্তি থাকিবলৈকে এনে দাবীসমূহ জীয়াই ৰাখিব লাগিব। সিদিনালৈকে বিসম্বাদী গোটসমূহক বিদ্ৰোহীসকলে প্ৰতিনিধিত্ব কৰা আৰু সমগ্ৰ সমাজে নিৰাপত্তাৰক্ষা বাহিনীবোৰক সহজভাৱে লব নোৱাৰাৰ সমস্যাটো গোটেই সমাজ ব্যৱস্থাবে এটা বৈশিষ্ট্য হৈ পৰা মিজোৰামে ইয়াৰ নিজৰ মাজতে আৱদ্ধ থকা সংস্কৃতিৰ ভিতৰতে সংগ্ৰাম কৰিব লাগিছে। অৱশ্যে ইয়াৰ অন্তৰালৰ কাৰণ হৈছে অৰ্থনৈতিক উৎকৰ্ষ সাধনৰ আকাংক্ষা আৰু বাংলাদেশৰ চট্টগ্ৰাম পাৰ্বত্য অঞ্চলৰ পৰা হোৱা চাকৰাসকলৰ প্ৰব্ৰজনৰ ঐক্যে উঠা প্ৰতিবাদ। ভাৰতবৰ্ষৰ অন্যান্য প্ৰান্তৰৰ পৰা অহা অনা-মিজোসকলৰ বিৰুদ্ধে হোৱা অসম্ভৱত্ব প্ৰধানতঃ অৰ্থনৈতিক দৃষ্টিকোণৰ পৰাই প্ৰত্যক্ষ কৰিব লাগিব। ত্ৰিপুৰাত বঙালী আধিপত্যৰ বিৰুদ্ধে হোৱা জনজাতীয় বিদ্ৰোহকো প্ৰধানতঃ ভূমি সম্পৰ্কীয় আৰু অৰ্থনৈতিক স্বাৰ্থৰ প্ৰেক্ষাপটৰ পৰাই লক্ষ্য কৰিব লাগিব।

সাংস্কৃতিক বিচ্ছিন্নতাবাদ

ভাৰতবৰ্ষৰ দৰে এখন বিশাল আকাৰৰ আৰু বহুল জনসংখ্যাপূৰ্ণ এখন দেশে নিশ্চিতভাৱে উন্নয়ন তথা ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতিৰ ওপৰত আঞ্চলিক সংস্কৃতি আৰু এইবোৰৰ বহুকোণীয়া প্ৰভাৱক উপলব্ধি কৰিব পাৰিব লাগিব। কিন্তু বিগত বছৰবোৰত ই কাৰ্যতঃ এক শক্তিশালী সাংস্কৃতিক বিচ্ছিন্নতাবাদ আৰু নিসংগতা প্ৰত্যক্ষ কৰিছে তথা এক বাবে ৰহণীয়া ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ বিকাশৰ ক্ষতিসাধন কৰি, নৃগোষ্ঠীয় জাতিগত আনুগত্য আৰু ভাষিক আত্মাভিমানৰ প্ৰতি সঘনে জনোৱা আহ্বানৰ জৰিয়তে এই সাংস্কৃতিক বিচ্ছিন্নতাবাদ আৰু নিসংগতাক বৰ্তাই ৰখা হৈছে তথা প্ৰবল কৰি তোলা হৈছে। এই দাবীবিলাকৰ ঠাই এতিয়াও গণতান্ত্ৰিকভাৱে গঠিত এটা ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থাৰ প্ৰতি আনুগত্য অথবা সাংস্কৃতিক বৈচিত্ৰ্যৰ বিষয়ে আদৰ্শগত অনুপ্ৰেৰণাই সাৰ্থকভাৱে অধিকাৰ কৰিব পৰা নাই—যিবোৰ ভাৰতৰ সংবিধানত নিহিত আছে আৰু যিবোৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ অৱদান।

বিগত বছৰবোৰত, উত্তৰ-পূব ভাৰতত হোৱা প্ৰবল নৃগোষ্ঠীয় পুনৰুত্থানৰ পাছত সাতেটা ৰাজনৈতিক অংগগোটৰ তথাকথিত মংগোলীয় সংস্কৃতিৰ কথা ক্ৰমবৰ্দ্ধিতভাৱে উত্থাপিত হৈছে। কিয় এই অঞ্চলত নৃগোষ্ঠীয় সত্ত্বাৰ এনে এক পুনৰুত্থান ঘটিছে? এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ কেৱল এই অঞ্চললৈ হোৱা বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীসমূহৰ প্ৰব্ৰজনৰ ইতিহাস আৰু এই নৃগোষ্ঠীসমূহৰ একত্ৰীকৰণত অথবা সিৰোৰক ভাগ ভাগ কৰি ৰখাত অৰিহণা যোগোৱা শক্তিসমূহৰ মাজতে যে বিচাৰি পোৱা যায় তেনে নহয়; ইয়াৰ বাবে আমি আধুনিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াত হোৱা সাম্প্ৰতিক বিস্ফোৰণ আৰু নৃগোষ্ঠীয় উপাদানসমূহৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধিত ৰাজনৈতিকীকৰণলৈকে লক্ষ্য কৰিব লাগিব। কংগ্ৰেছ আৰু বিভিন্ন ৰাজনৈতিক

দলবিলাকে, বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহক এক সামগ্ৰিক সুৰক্ষাৰ ছত্ৰছায়াত আৱৰি লোৱাত ব্যৰ্থ হোৱাটোৱে, এই অঞ্চলৰ প্ৰায় প্ৰতিটো ৰাজনৈতিক অংগ গোটতে ৰাজনৈতিক বুজাপৰা ভাঙি পৰাটোৰেই ইংগিত বহন কৰে। ভাঙোনমুখী ধাৰণা সমূহৰ প্ৰসাৰণ ঘটোৱা আৰু বিদ্ৰোহী উপাদানসমূহক সাহায্য আগবঢ়োৱাত বিদেশী শক্তিবিলাকে পালন কৰা ভূমিকা, পুনৰুত্থানবাদী অনুভূতিৰ মনোভাৱৰ বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত তেনেই নগণ্য কাৰক নহয়। তাৰোপৰি উত্তৰ-পূব ভাৰতত মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীটোৰ বিকাশ ঘটিছিল পলমকৈ, আৰু এই শ্ৰেণীটোৱে সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক সম্পৰ্কসমূহত এক কাৰক হৈ থকা নৃগোষ্ঠীয় পৰিচয়ক স্থানচ্যুত কৰাত বিফল হৈছে।

বহলভাৱে, নৃগোষ্ঠীয় সংঘাত নিৰ্মূল কৰিবৰ বাবে চাৰি লানি নীতি গ্ৰহণ কৰা হৈছিল। প্ৰথমতে, তেওঁলোকৰ কামকাজবোৰৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাপনাত প্ৰধান নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহক সৰ্বাধিক সুবিধা প্ৰদানৰ বাবে ৰাজনৈতিক সীমা পুনৰ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰা হৈছিল। এক গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাত, জনজাতিসকলক তেওঁলোকৰ নিজা প্ৰতিভাৰ ৰূপদান কৰোঁতে সম্পূৰ্ণ নিৰ্ণায়ক অভিমত প্ৰদানৰ অনুমতি দিয়াৰ পোষকতা কৰা নেহৰুৰ দৰ্শন সাৰোগত কৰিয়েই এইটো কৰা হৈছিল। দ্বিতীয়তে, ৰাজ্য অথবা কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ মৰ্যাদা দিব নোৱাৰা কিছুমান বিশেষ জিলাক যথেষ্ট পৰিমাণৰ বিত্তীয় আৰু প্ৰশাসনিক কৰ্তৃত্বসহ জিলা পৰিষদৰ সুবিধা প্ৰদান কৰা হৈছিল। তৃতীয়তে, ভাৰতৰ অন্য ৰাজ্যৰ তুলনাত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ ক্ষেত্ৰত পৰিকল্পনাত ধাৰ্য কৰা ধনৰ পৰিমাণ বৃদ্ধি কৰা হৈছিল তথা এই ৰাজ্যসমূহক বিশেষ সহানুভূতিৰ দৃষ্টিৰে চোৱা হৈছিল। চূড়ান্তভাৱে, ৰেলৱে, যোগাযোগ, পৰিবহন, অসামৰিক বিমান পৰিবহন আৰু পৰ্যটনৰ দৰে কেন্দ্ৰীয় মন্ত্ৰণালয়সমূহে এই অঞ্চলটোৰ কাৰণে বিশেষ উন্নয়নমূলক ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিছিল। উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ কাৰণে পুঁজিৰ আবণ্টনো বৃদ্ধি কৰা হৈছিল। যদিওবা এই ব্যৱস্থাসমূহ যথেষ্ট পৰিমাণে সৰল, তথাপিও কাৰ্যতঃ ইয়াৰ অৰ্থ হৈ উঠিছে অঞ্চলটোৰ আদিম আনুগত্যসমূহক সাঙুৰি লব পৰাকৈ এৰাধৰাৰ মাজেৰে বিস্তৃত পৰিসৰৰ ৰাজনৈতিক সমিলমিলৰ সৃষ্টি কৰা।

পূৰ্বতেই আমি অঞ্চলটোত ধৰ্মীয় বৈচিত্ৰ্যৰ ব্যাপকতা আৰু প্ৰাসংগিকতাৰ কথা উল্লেখ কৰিছোঁ। বিগত বছৰবোৰত, ধৰ্মতকৈও বোধহয় অধিকভাৱে ভাষাহে উত্তৰ-পূব-ভাৰতৰ এক অত্যন্ত প্ৰভাৱশালী শক্তি হৈ উঠিছে। ভাষিকভাৱে, উত্তৰ-পূব ভাৰত বৈচিত্ৰ্যময় আৰু সংঘাত জৰ্জৰিত। অঞ্চলটোত সৰ্বমুঠ ৪২০টা ভাষা আৰু দোৱান কোৱা হয়; ইয়াৰে অৰুণাচল প্ৰদেশত ১৬৮টা, নগালেণ্ডত ৯৫টা, মণিপুৰত ৮৭টা, ত্ৰিপুৰাত ১১২টা আৰু অসম, মেঘালয় আৰু মিজোৰাম মিলি মুঠ ১৯২টা। (আঞ্চলিকভাৱে ভগাই দিলে এইবোৰৰ যোগফলটো, প্ৰকৃততে থকা ভাষা আৰু দোৱানৰ মুঠ সংখ্যাতকৈ বেছি হয়, কাৰণ কিছুমান দোৱান এখনতকৈ বেছি ৰাজ্যত

কোৱা হয়।) এখন বহুভাষিক, বহু নৃগোষ্ঠীয় আৰু বহুধৰ্মীয় উন্নয়নশীল সমাজত, ভাষাই প্ৰায়ে নৃগোষ্ঠীয় পৰিচয় আৰু নৃগোষ্ঠীয় সচেতনতাৰ নিৰ্ণায়ক হিচাপে কাম কৰে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ অসমীয়াসকলৰ দৰে, জনসাধাৰণৰ কিছুমান গোটে ভাষাক এতিয়া অটুতহিঁতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ নিৰ্ণায়ক তথা ৰাজনৈতিক ক্ষমতা বৰ্তাই ৰখাৰ এটা প্ৰধান কাৰক হিচাপে গণ্য কৰে। অৱশ্যে প্ৰতিখন ৰাজ্যতে যথেষ্ট সংখ্যক ভাষিক সংখ্যালঘু আছে। আৰু স্বাধীনতাৰ পাছৰে পৰা ভাষাৰ বাদানুবাদে যথেষ্ট আন্তঃগোষ্ঠীয় বিদ্বেষৰ সৃষ্টি কৰি আহিছে। অসমৰ ৰাজনৈতিক নেতৃত্ব আৰু অসম সাহিত্য সভাৰ অত্যাৎসাহী তৎপৰতাৰ বাবেই ১৯৬২ চনত সমগ্ৰ ৰাজ্যৰ বাবে অসমীয়া ভাষাক চৰকাৰী ভাষাৰ মৰ্যাদা দিয়া হ'ল : পৰিণতিত ই অসমৰ বিভাজন ত্বাৰিত কৰি তুলিলে। অসম, মেঘালয় আৰু ত্ৰিপুৰাৰ দ্বিভাষিক মৰ্যাদাক অকস্মাতে সলনি কৰিব নোৱাৰি আৰু এটা ভাষাক শিক্ষা আৰু প্ৰশাসনৰ একমাত্ৰ মাধ্যম কৰি তুলিবলৈ চলোৱা যিকোনো প্ৰচেষ্টাই অনিবাৰ্যভাৱে সংঘাতৰ সূচনা কৰিব। তেওঁলোকৰ ওপৰত অসমীয়া ভাষা জাপি দিয়াৰ বিৰুদ্ধে যুঁজ কৰা মেঘালয়ৰ নেতাসকল এতিয়া তেওঁলোকৰ নিজা ভাষিক জটিলতাবোৰৰ সন্মুখীন হৈছে, কিয়নো ৰাজ্যখনত প্ৰধান তিনিটা গোটে—গাৰো, জয়ন্তীয়া আৰু খাচীসকলে—একেটা ভাষা নকয়। খাচী আৰু জয়ন্তীয়া ভাষাৰ মাজত যথেষ্ট সাদৃশ্য থকাৰ বিপৰীতে গাৰোভাষা সম্পূৰ্ণভাৱে বেলেগ। সেয়েহে মেঘালয়ত ভাষিক ভিন্নতা অব্যাহত থকাৰ সম্ভাৱনা আছে।

ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাৰ ফলপ্ৰসূতা

উত্তৰ পূব ভাৰতত ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোৰ কাৰ্যকাৰিতাৰ প্ৰাথমিক গুৰুত্ব আছে, কিন্তু বিদ্ৰোহাত্মক কাৰ্যকলাপে এই ব্যৱস্থাটোৰ প্ৰতি ভাবুকিৰ সৃষ্টি কৰিছে (এই বিষয়টো পৃথকভাৱে অধ্যয়ন কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে)। স্বাধীনোত্তৰ কালত, ১৯৫৯ চনৰ পৰা নগাসকলে, ১৯৬৬ চনৰ পৰা মিজোসকলে আৰু ১৯৭৮ চনৰ পৰা মেইটি সকলে সময়ে সময়ে সংঘটিত কৰি অহা বিদ্ৰোহাত্মক কাৰ্যকলাপৰ লক্ষ্য হ'ল ভাৰতবৰ্ষৰ পৰা পৃথক হৈ যোৱা। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন জনজাতিবোৰ নিৰ্ভীক আৰু দুঃসাহসী, একান্তভাৱে মুক্ত আৰু স্বাধীন, আৰু যিকোনো ধৰণৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ প্ৰতি বিদ্বেষী। বহুতো জনজাতি মুণ্ড ছেদনৰ অনুশীলনত লিপ্ত হৈ আহিছে, আৰু যেতিয়া তেওঁলোকক কোনোবাই অপকাৰ কৰা বুলি সন্দেহ কৰে তেওঁলোকে লগে লগে তাৰ প্ৰতিশোধ লব বিচাৰে। ফিজো, লালডেংগা আৰু বিশ্বেশ্বৰৰ দৰে গণ আকৰ্ষণী শক্তিসম্পন্ন নৃগোষ্ঠীয় নেতাই ৰাজনৈতিক বিধি উলংঘা কৰি এই চাৰিত্ৰিক দুৰ্বলতাসমূহক ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে। এই অঞ্চলটোৰ ম্যানমাৰ, চীন, ভূটান আৰু বাংলাদেশৰ সৈতে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সীমা আছে : মানমাৰৰ সীমান্তত বাসকৰা লোকসকল বিদ্ৰোহীসকলৰ সৈতে একে নৃগোষ্ঠীয় গোটেৰে লোক আৰু সেয়েহে উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিদ্ৰোহ দমন কৰাটো

অধিক জটিল হৈ উঠিছে। তাৰোপৰি দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ সময়ত জাপানৰ আক্ৰমণৰ পাছতে আৰম্ভ হোৱা ম্যানমাৰ, মালয়েছিয়া আৰু ইন্দোনেছিয়াৰ বৈপ্লৱিক আন্দোলনবোৰৰ পৰা এই অঞ্চলৰ বিদ্ৰোহীসকলে সদায় অনুপ্ৰেৰণা লাভ কৰি আহিছে। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বিদ্ৰোহৰ প্ৰতি চীনৰ দৃষ্টিভংগীও উদ্বেগৰ এক সৰ্বজনবিদিত আৰু অপৰিৱৰ্তিত কাৰণ হৈ আহিছে।

জটিল সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক সমস্যাসমূহৰ কোনো সন্তোষজনক সমাধান সম্ভৱ নহয়। উনৈশ শ এসত্তৰ-বাসত্তৰৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ৰাজনৈতিক পুনৰগঠনে যদিওবা স্পষ্টভাৱে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰগতি, নিৰাপত্তা আৰু সাংস্কৃতিক সমন্বয় সাধনৰ উদ্দেশ্য সমূহৰ মাজত একা প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে, কিন্তু তাৰ পাছৰ ঘটনাৰাজিয়ে বহুসংখ্যক ৰাজনীতি বিজ্ঞানী, প্ৰশাসক আৰু সমাজকৰ্মীক ক্ৰমে এই কথা অনুভৱ কৰাই তুলিছে যে এক ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থা গঠনৰ দূৰদৃষ্টি আকৌ এবাৰ মেঘাচ্ছন্ন হৈ উঠিছে। এই গ্ৰন্থত ভৱিষ্যৎ কাৰ্যপন্থাৰ বাবে বিভিন্ন পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱা হৈছে আৰু তাৰে কিছুমানৰ পুনৰ পৰ্যালোচনাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে।

সামাজিক একত্ৰীকৰণ

উনৈশ শ এসত্তৰ চনত ভাৰতবৰ্ষৰ 'জাতীয়তাবাদ'ৰ বিষয়ে লিখিবলৈ গৈ ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰে পৰ্যবেক্ষণ কৰিছিল : 'ভাৰতবৰ্ষত আমাৰ প্ৰকৃত সমস্যা ৰাজনৈতিক নহয়, সামাজিকহে।' এই কথাৰ ব্যাখ্যা কৰিবলৈ গৈ তেওঁ কৈছিল যে ভাৰতবৰ্ষৰ 'জাতিসমূহৰ মাজত সমিলমিলৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ, সিবোৰৰ মাজত থকা প্ৰকৃত পাৰ্থক্যসমূহক স্বীকৃতি দিবলৈ আৰু তাৰ মাজতে সংহতিৰ কিছু ভিত্তি বিচাৰি উলিয়াবলৈ প্ৰয়াস কৰিছিল।' প্ৰকৃততে বুদ্ধ, মহাবীৰ, কবীৰ, চৈতন্য, নানক, তুলসীদাস, শংকৰদেৱ, বিবেকানন্দ আৰু গান্ধীৰ নিচিনা ভাৰতবৰ্ষৰ আধ্যাত্মিক নেতাসকলৰ শিকনিত নিহিত থকা ধাৰণাসমূহ তথা সহনশীলতাই এনে এক 'ভিত্তি' প্ৰদান কৰি গৈছে। ই ভাৰতীয় সমাজখনক একত্ৰিত আৰু জীৱন্ত কৰি ৰখাত সহায় কৰিছিল। স্বাধীনোত্তৰ কালৰ বছৰবোৰত জনজাতীয় জনসাধাৰণক 'তেওঁলোকৰ নিজা প্ৰতিভাৰ জৰিয়তে বিকশিত হৈ উঠিবলৈ দিয়া আৰু বিজাতীয় প্ৰমূল্যবোৰ জাপি দিয়াটো এৰাই চলা নেহৰুৰ নীতি শুভ ফলদায়ক বুলি প্ৰমাণিত হৈছিল। এই কথা উপলব্ধি কৰা হৈছিল যে, কেৱল সাংস্কৃতিক সহনশীলতা আৰু জনজাতীয় প্ৰমূল্যসমূহক সঠিকভাৱে উপলব্ধি কৰিব পাৰিলেহে জনজাতি আৰু ভৈয়ামৰ জনসাধাৰণৰ মাজৰ একত্ৰীকৰণ সম্ভৱ হৈ উঠিব। ৰাষ্ট্ৰীয় একত্ৰীকৰণৰ বাবে জনজাতীয়সকলৰ ভূমিক ভৈয়ামৰ লোকসকলৰ ব্যক্তিগত অৰ্থনৈতিক অন্বেষণৰ বাবে মুকলি কৰি দিয়াটো আৰু জনজাতীয় লোকসকলক এই ব্যক্তিগত প্ৰতিষ্ঠানসমূহত সংস্থান দিয়াটো অপৰিহাৰ্য নহয়। পাহাৰ-ভৈয়ামৰ উভয় অঞ্চলৰ জনজাতীয় গোষ্ঠীসমূহ তেওঁলোকৰ দখলত থকা ভূমিৰ প্ৰতি বাৰুকৈয়ে আসক্ত। অসমৰ পাৰ্বত্য ৰাজ্য তথা

জিলাসমূহত, বহিৰাগত লোকক ভূমিৰ ওপৰত উত্তৰাধিকাৰসাধ্য আৰু হস্তান্তৰযোগ্য অধিকাৰৰ অনুমতি দিয়া নহয়। কিন্তু ভৈয়ামৰ জনজাতিসকলে, বিশেষকৈ অসম আৰু ত্ৰিপুৰাত, বহিৰাগতসকলৰ হাতত নিজৰ মাটি-বাৰী হেৰুৱাই পেলাইছে আৰু একেবাৰে ভিতৰ অঞ্চললৈ যাবলৈ বাধ্য হৈছে। নিঃসন্দেহে, কেন্দ্ৰ আৰু অসম চৰকাৰে, জনজাতীয় বেটনী আৰু খণ্ডবিলাকৰ অলংঘনীয়তা পুনৰ প্ৰতিষ্ঠাত অৰিহণা যোগাব পৰাকৈ প্ৰচলিত আইনসমূহৰ প্ৰয়োজনীয় পৰিৱৰ্তন সাধনৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰচেষ্টা চলাইছে; দুয়ো চৰকাৰেই জনজাতীয় ভূমি তেওঁলোকৰ কৰ্তৃত্বৰ পৰা হস্তান্তৰিত হোৱাটো বন্ধ কৰিবৰ বাবে স্বায়ত্ত্ব শাসিত জনজাতীয় পৰিষদ গঠনৰো পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিছে তথা এনেকুৱা ভূমি জনজাতীয়সকলৰ হাতত অৰ্পণ কৰাৰ প্ৰয়াস চলাইছে। কিন্তু এই সকলোবিলাক ব্যৱস্থা লোৱাৰ পাছতো, গোটেই সমস্যাটোক অধিক গভীৰভাৱে অধ্যয়ন কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে। অষ্টম অধ্যায়ত ইয়াৰ এক সম্ভাৱ্য গাঁথনি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হৈছে। এবাৰ নতুন নীতি প্ৰণয়ন কৰাৰ পাছত, সেইবিলাকক, অতীততকৈ অধিক নিষ্ঠাৰে তথা দৃঢ়তাৰে প্ৰয়োগ কৰিব লাগিব।

উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ কিছুমান বিশেষ অংশত থকা ‘আভ্যন্তৰীণ ৰেখা’ ব্যৱস্থা নিঃসঙ্গতাবাদী মানসিকতাক চিৰস্থায়ী কৰি তোলাৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ কাৰক হৈ আহিছে। কিন্তু এই ব্যৱস্থাই যিহেতু অন্যৰ হাতলৈ ভূমিৰ হস্তান্তৰ বন্ধ কৰাত তথা বহিৰাগতৰ প্ৰৱজন নিয়ন্ত্ৰণত অৰিহণা যোগাইছে, সেয়েহে অঞ্চলটোৰ অন্য ৰাজ্যসমূহতো একধৰণৰ ‘আভ্যন্তৰীণ ৰেখা’ ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তনৰ দাবী উত্থাপিত হৈছে। যদিওবা এই আভ্যন্তৰীণ ৰেখা ব্যৱস্থা অন্য অঞ্চললৈ প্ৰসাৰিত কৰাটো পশ্চাদমুখী তথা প্ৰয়োগ অসাধ্য হ’ব, তথাপিও, অঞ্চলটোৰ থলুৱা জনসাধাৰণৰ পৰা ই লাভ কৰা সমৰ্থনৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত বৰ্তমানে থকা এই আভ্যন্তৰীণ ৰেখা ব্যৱস্থা অদূৰ ভৱিষ্যতেও অব্যাহত ৰাখিব লাগিব।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত স্বেচ্ছাসেৱী সংগঠনসমূহৰ ক্ৰমাগতভাৱে কমি অহা ভূমিকা যে নিঃসংগতাবাদৰ বিকাশ তথা অঞ্চলটোত সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া দুৰ্বল হৈ অহাৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ কাৰণ সেই কথা স্পষ্ট হৈ উঠিছে। উত্তৰ-পূব পৰিষদে অঞ্চলটোত কাম কৰি থকা সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক সংগঠনসমূহৰ স’তে আলোচনা বিলোচনা আৰম্ভ কৰা আৰু সমন্বিত কাৰ্যপন্থাৰ বাবে এক মঞ্চ গঢ়ি তোলাটো এক সমুচিত পদক্ষেপ হ’ব পাৰে। এই সংগঠনসমূহ, সিবিলাকৰ সামৰ্থ্য আৰু অতীত সাফল্যৰ বিষয়ে কেন্দ্ৰীয় তথা ৰাজ্য চৰকাৰসমূহৰ সমাজ কলাগ বিভাগৰ হাতত থকা তথ্যৰাজি বোধহয় এই আলোচনা-বিলোচনাৰ ভিত্তি হ’ব পাৰে আৰু অৰ্থপূৰ্ণ কাৰ্য আঁচনি তৈয়াৰ কৰাত সহায়ক হ’ব পাৰে।

অৰ্থনৈতিক একত্ৰীকৰণ

বিংশ শতিকাৰ সময়ছোৱাত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনগাঁথনিগত বহিঃৰূপটোত হোৱা

দ্রুত পৰিৱৰ্তনসমূহে দেশৰ আন সকলো অংশকে চেৰ পেলাইছে। আমাৰ পৰ্যালোচনাৰ পৰা দেখা গৈছে যে বাংলাদেশ আৰু নেপালৰ পৰা এই অঞ্চললৈ হোৱা প্ৰব্ৰজন ৰোধ কৰিব পৰাকৈ আৰু এই প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলৰ সমুখত থলুৱা লোকসকলক কিছুমাত্ৰাত সুৰক্ষা আৰু সকাহ দিব পৰাকৈ এক জনসংখ্যা নীতি প্ৰণয়ন কৰাটো জৰুৰী হৈ উঠিছে। কিন্তু আমি দেখা পাইছোঁ যে মাত্ৰ অসম বা ত্ৰিপুৰাৰ কাৰণে, আনকি সামগ্ৰিকভাৱে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ কাৰণেও কোনো জনসংখ্যা নীতি থাকিব নোৱাৰে। এইক্ষেত্ৰত বিহাৰ, পশ্চিমবংগ আৰু চিক্কিম আদি ৰাজ্যসমূহো জড়িত হৈ আছে। প্ৰকৃততে পূব ভাৰতৰ বিভিন্ন ৰাজনৈতিক গোট আৰু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ মাজৰ বুজাবুজিৰ জৰিয়তেহে এক জনগাঁথনি নীতি প্ৰণয়ন কৰিব লাগিব। বাস্তৱসন্মত হ'বৰ বাবে এই নীতিয়ে নিশ্চিতভাৱে থলুৱা জনসাধাৰণৰ উদ্বেগক যথোচিতভাৱে প্ৰতিফলিত কৰিব লাগিব, কিন্তু বৰ্তমানৰ তাৎক্ষণিক প্ৰয়োজনীয়তা হৈছে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সীমান্তৰ সিপাৰৰ পৰা হোৱা মানুহৰ চলাচল সম্পূৰ্ণৰূপে বন্ধ কৰি দিয়া। জনগাঁথনি নীতিৰ এক অংশ হিচাপে উত্তৰ-পূব ভাৰতত বাসকৰা ভাৰতীয় নাগৰিকসকলক পৰিচয় পত্ৰ প্ৰদানৰ পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱা হৈছে। এই পত্ৰই বিদেশী নাগৰিকৰ চিনাক্তকৰণত, গ্ৰাম্য আঁচনিসমূহত সংস্থান প্ৰদানত আৰু চিকিৎসা তথা অভিযান্ত্ৰিক মহাবিদ্যালয়সমূহত নামভৰ্তিকৰণত, ভূমিৰ ক্ৰয়-বিক্ৰয় আৰু বন্দবস্তিকৰণত, ঠিকা আৰু ব্যৱসায়ৰ আবণ্টনত, আৰু চৰকাৰী কাৰ্যালয় তথা কল-কাৰখানাসমূহত নিযুক্তি দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত সহায় কৰিব। অঞ্চলটোত শান্তি আৰু প্ৰগতিৰ সম্ভাৱনাই যি ক্ষতিপূৰণ কৰিব পাৰিব, তাতকৈ অৱশ্যে এই কামত খৰচ বেছি হ'ব। দ্ৰুত পৰিৱৰ্তন, বিদ্ৰোহ আৰু সাংস্কৃতিক সংঘাতেৰে ভৰি পৰা এটা অঞ্চলত উন্নয়নমূলক কামত সাধাৰণ জনসাধাৰণক জড়িত কৰোৱা তথা তেওঁলোকৰ বাবে এক অৰ্থনৈতিক স্বাৰ্থ সুনিশ্চিত কৰাটো স্পষ্টভাৱে সমুচিত পদক্ষেপ হ'ব। এই লক্ষ্যত উপনীত হবলৈ পূৰ্ণ নিয়োগ আঁচনিৰ বাবে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলক এককভাৱে নিৰ্বাচিত কৰাটো উচিত হ'ব বুলি পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱা হৈছে আৰু এইটোৱেই অঞ্চলটোত ৰাষ্ট্ৰ নিৰ্মাণৰ লক্ষ্যক শক্তিশালী কৰি তুলিব পৰা একমাত্ৰ আৰু আটাইতকৈ ফলপ্ৰসূ উপায় বুলি কোৱা হৈছে। এই আঁচনিৰ অনিবাৰ্য ফলশ্ৰুতি হ'ব, প্ৰশাসনিকভাৱে অতদিনে অনগ্ৰসৰ হৈ থকা এটা অঞ্চলত, কল্যাণ প্ৰশাসনৰ সাংগঠনিক আৰু প্ৰশাসনিক গোটসমূহক বিকেন্দ্ৰীকৰণ কৰা আৰু এইবোৰক গাওঁ, খণ্ড তথা মহকুমা পৰ্যায়লৈ বিয়পাই দিয়া। নিয়োগ আঁচনি প্ৰস্তুত আৰু প্ৰয়োগৰ বেলিকা, জনসাধাৰণৰ তৃণমূল পৰ্যায়ৰ প্ৰতিনিধি আৰু বিকেন্দ্ৰীকৃত আমোলাতন্ত্ৰৰ মাজত মতৰ আদান-প্ৰদান অপৰিহাৰ্য। কৰ্মক্ষম অনুষ্ঠানসমূহৰ বাবে পৰ্যাপ্ত কাম থকাৰ বিপৰীতে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ আটাইকেইটা ৰাজনৈতিক গোটৰে সম্পদৰ বেলিকা দুখলগা অৱস্থাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত বিত্তীয় সাহায্য কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ পৰাই আহিব লাগিব।

ৰাজনৈতিক একত্ৰীকৰণ

আমাৰ পৰ্যালোচনাৰ পৰা দেখা গৈছে যে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক সমস্যাসমূহৰ সমাধানৰ সহায়ক হোৱাৰ আশাৰে তথা অঞ্চলটোক দেশৰ অন্যান্য উন্নত অংশসমূহৰ পৰ্যায়লৈ নিয়াৰ প্ৰত্যাশাৰে যদিওবা সঘনে ৰাজনৈতিক পুনৰ গঠনৰ আশ্ৰয় লোৱা হৈছে, ই কিন্তু সমস্যাটোৰ উপযুক্ত সমাধান সূত্ৰ হৈ উঠিব পৰা নাই। তথাপিও, আজিও এই পন্থাত বিশ্বাসী বহুলোক আছে। আমাৰ অভিজ্ঞতাৰ পৰা দেখা পোৱা গৈছে যে একমাত্ৰ প্ৰাদেশিক পুনৰ গঠন অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক সমস্যাৰ সমাধান সূত্ৰ নহয়। উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ মাধ্যমেৰে এক আঞ্চলিক পৰিকল্পনা আৰু নিৰাপত্তা সংগঠন সহ ১৯৭১-৭২-ৰ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ পুনৰ গঠনে নিঃসন্দেহে এক 'পৰিপাটি' ৰাজনৈতিক আকৃতি প্ৰদান কৰিলে; কিন্তু অঞ্চলটোত অধিক পুনৰ গঠনৰ প্ৰলোভন এতিয়াও অব্যাহত আছে আৰু সংকটৰ সময়ত ই নতুনকৈ উদ্দীপিত হৈ উঠে। সাম্প্ৰতিক সময়ত, কাছাৰক অসমৰ পৰা দ্বিখণ্ডিত কৰি ইয়াক এটা কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল হিচাপে গঠন কৰা, ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত বড়ো-কছাৰীসকলৰ বাবে এখন পৃথক উদয়াচল ৰাজ্য সৃষ্টি কৰা, পাৰ্বত্য জিলাসমূহক অসমৰ পৰা বিছিন্ন কৰি কাছাৰ অথবা মেঘালয়ৰ সৈতে সংযুক্ত কৰা, মণিপুৰৰ মেইটিসকলক এখন পৃথক ৰাজ্য প্ৰদান কৰা—ইত্যাদি বহুতো পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱা হৈছে। অতীতৰ অভিজ্ঞতা যদি পাথৈয় হয়, তেন্তে এই ব্যৱস্থাবিলাকে ত্বৰণিত অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন অথবা বৃহৎ সামাজিক সমন্বয় কোনোটোকেই নিশ্চিত নকৰে; কিয়নো কাৰ্যতঃ অঞ্চলটোৰ প্ৰতিখন জিলা তথা মহকুমাতেই পৰ্যাপ্ত পৰিমাণে বহুভাষিক সমাজৰ বিৰোধ অন্তৰ্ভুক্ত হৈ আছে। মিজোৰাম আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশ কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চল দুটাক পূৰ্ণ পৰ্যায়ৰ ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা প্ৰদান সম্বন্ধীয় প্ৰস্তাৱক বিচক্ষণতাৰে গ্ৰহণ কৰা হ'ল। ঠিক সেইদৰেই উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ আৰু অধিক শক্তিশালীকৰণ অঞ্চলটোৰ উন্নয়নৰ বাবে সহায়ক হ'ব। তেনেকৈয়ে, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ উদ্দেশ্যে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ কাৰণে এটা পৃথক মন্ত্ৰণালয় গঠন কৰা, অথবা উত্তৰ-পূব পৰিষদ আৰু কেন্দ্ৰীয় মন্ত্ৰণালয়সমূহৰ কমিটিবোৰৰ মাজত পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক স্থাপনৰ বাবে এক আনুষ্ঠানিক গাঁথনি তৈয়াৰ কৰাৰ সপক্ষে দৃঢ়ভাৱে পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱা হৈছে।

যিকোনো গণতান্ত্ৰিক শাসন-ব্যৱস্থাৰ পৰিচালনাৰ ক্ষেত্ৰত, আঞ্চলিক তথা ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনৈতিক দলসমূহৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকাক প্ৰয়োজনতকৈ অধিক গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিব নোৱাৰি। তথাপিও, উত্তৰ-পূব ভাৰতত এটা আঞ্চলিক দলতকৈ, এটা ৰাষ্ট্ৰীয় দল অধিক আদৰণীয়, কিয়নো সমন্বয়ৰক্ষক সংহতি প্ৰতিষ্ঠাপক হিচাপে এটা আঞ্চলিক দলতকৈ এটা ৰাষ্ট্ৰীয় দলে অধিক গঠনমূলক ভূমিকা পালন কৰিব পাৰে। দলৰ তত্বকাৰ আৰু সক্ৰিয় কৰ্মীসকলক, সামগ্ৰিকভাৱে অঞ্চলটোৰ সমস্যাসমূহৰ ওপৰত গভীৰভাৱে চিন্তাচৰ্চা কৰিবৰ বাবে অনুপ্ৰেৰণা যোগাবলৈ, প্ৰতিটো ৰাষ্ট্ৰীয় দলে উত্তৰ-

পূব পৰিষদৰ কাৰ্য পৰিসৰৰ সৈতে সংগতি ৰাখি একোটা আঞ্চলিক গোট গঠন কৰাটো সমীচীন হ'ব। এনেকুৱা এক বাৰস্থাই, ৰাজ্যসমূহৰ সীমা নিৰ্বিশেষে সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ কাৰণে ৰাজনৈতিক সংগঠনসমূহৰ বিকাশত অৰিহণা যোগাব।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত, বিভিন্ন ৰাজনৈতিক অংগ গোটসমূহৰ পৃথক পৃথক সম্ভাৱ্য শ্ৰেণী আছে আৰু এতিয়াও অঞ্চলটোৰ বাবে এক উমৈহতীয়া সম্ভাৱ্য শ্ৰেণী গঢ়ি উঠা নাই। উত্তৰ-পূব পৰিষদ আৰু বিভিন্ন ৰাষ্ট্ৰীয় দলসমূহকো সাঙুৰি ৰাষ্ট্ৰব্যৱস্থাই আনুষ্ঠানিক আৰু অনানুষ্ঠানিক পৰ্যায়ত উদ্যোগপতি, ব্যৱসায়ী, আইনজ্ঞ, চিকিৎসক আৰু সমাজকৰ্মীসকলৰ মাজত সভাসমিতি তথা আলোচনা-বিলোচনা অনুষ্ঠিত কৰিবৰ বাবে সচেতনভাৱে কাৰ্যপন্থা হাতত ললেহে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ একত্ৰীকৰণত অনুঘটকৰ ভূমিকা পালন কৰিব পৰা এনেকুৱা এক সম্ভাৱ্য শ্ৰেণীৰ উত্থানৰ পথ সুগম হৈ উঠিব। এজন সম্ভাৱ্য ভূমিকাৰ ওপৰত আলোকপাত কৰিবলৈ যাওঁতে মই বুজি উঠা এটা কথা কব বিচাৰিছোঁ : অতীতত প্ৰগতি ঘাইকৈ সম্ভাৱ্যসকলৰেই চিন্তাৰ বিষয় আছিল আৰু এই প্ৰগতি তেওঁলোকৰ বাবেই বুলি তেওঁলোকে ধৰি লৈছিল; কিন্তু বৰ্তমান সময়ত প্ৰগতিৰ ধাৰণাই সমগ্ৰ সমাজখনকে সাঙুৰি লয়। এই কথা সকলোৰে মানি লয় যে সম্ভাৱ্যবাদ গ্ৰহণ কৰা মানেই আদৰ্শ গণতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাক নামঞ্জুৰ কৰা; কিন্তু উন্নয়নমূলক কামকাজ আৰু গণতন্ত্ৰক বৰ্তাই ৰাখিবৰ বাবে উত্তৰ-পূব ভাৰতত গঠনমুখী সম্ভাৱ্যবাদ অপৰিহাৰ্য।

উনৈশ শ সাতচল্লিশ চনৰ পূৰ্বে, বঙ্গ আৰু বৰ্তমানৰ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ আটাইকেইটা ৰাজনৈতিক অংগ গোটৰ বাবেই কলিকতা—বাণিজ্য, শিক্ষা আৰু ৰাজনীতিৰ মুখ্য কেন্দ্ৰ আছিল। উনৈশ শ পাঁচৰ পৰা বাৰ চনলৈকে এই সময়ছোৱাত কাৰ্জন আঁচনিৰ অধীনত যদিওবা অসম পূৰ্ববংগৰ এটা অংশ হৈ পৰিছিল, তথাপিও উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনসাধাৰণৰ শিক্ষা তথা আধুনিকীকৰণৰ কেন্দ্ৰ হিচাবে ঢাকাই কেতিয়াও কলিকতাৰ ঠাই ল'ব পৰা নাছিল। কলিকতাই সদায়ে অসমীয়াৰ চিন্তা চেতনাৰ ওপৰত গভীৰ প্ৰভাৱ পেলাইছিল। স্বাধীনতাৰ পাছত দ্ৰুতভাৱে দিল্লী শিক্ষা আৰু ৰাজনীতিৰ মুখ্য কেন্দ্ৰ হৈ উঠিল; কিন্তু উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ পৰা অতি দূৰত অৱস্থিত হোৱাৰ কাৰণে দিল্লী সাৰ্থকভাৱে কলিকতাৰ বিকল্প হৈ উঠিব পৰা নাছিল। দুৰ্ভাগ্যক্ৰমে উত্তৰ-পূব ভাৰতত জনসাধাৰণক আকৰ্ষণ কৰিব পৰা আৰু সাংস্কৃতিক সংমিশ্ৰণক উদ্দীপিত কৰিব পৰা কোনো সাৰ্বজনীন কেন্দ্ৰ নাই। অঞ্চলটোৰ উদ্যোগসমূহ বিভিন্ন স্থানত সিঁচৰতি হৈ আছে; এই উদ্যোগসমূহ প্ৰধানতঃ খনিজ আৰু বনজ হোৱাৰ বাবে, এইবিলাক বোধহয় কেঁচামালৰ উৎসৰ ওচৰে পাজৰেই কেন্দ্ৰীভূত হৈ ৰ'ব লাগিব। ঠিক সেইদৰে উচ্চ আৰু কাৰিকৰী শিক্ষাদান কৰা শিক্ষানুষ্ঠানসমূহো প্ৰতিটো ৰাজনৈতিক গোটতে পৃথকে পৃথকে গঢ় লৈ উঠিছে। বিভিন্ন গোটৰ মাজৰ বৃহৎ সামাজিকীকৰণক উদগনি যোগোৱাৰ ক্ষেত্ৰত নগৰীকৰণ আৰু উদ্যোগীকৰণৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা আছে;

আৰু উত্তৰ-পূব ভাৰতত গুৱাহাটী আৰু শ্বিলঙক পৰিপূৰক মহানগৰী হিচাপে গঢ়ি তুলি সফলভাৱে এই উদ্দেশ্য সাধন কৰিব পৰা যায়।

উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ প্ৰতিখন বিধান মণ্ডলতে একোখনকৈ উচ্চ সদন প্ৰতিষ্ঠাই বিধানসভাৰ আসনৰ বাবে নিৰ্বচনী যুদ্ধত অৱতীৰ্ণ হ'ব নিবিচৰা স্থানীয় শিক্ষিত আৰু অভিজ্ঞ লোকসকলৰ সদপ্ৰয়োগত অৰিহণা যোগাব। এনে কাৰণতে অঞ্চলটোৰ ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাটোৰ প্ৰসাৰণৰ বাবে উচ্চ সদন গঠনৰ পৰামৰ্শ আগবঢ়োৱা হয়।

প্ৰশাসনিক একত্ৰীকৰণ

অনুষ্ঠান গঠনত উত্তৰ-পূব ভাৰতে এতিয়ালৈকে বিশেষ কোনো সফলতা লাভ কৰা নাই। ব্যৱস্থাটো শক্তিশালী কৰি তোলাৰ প্ৰয়াসেৰে নৱগঠিত ৰাজ্য তথা কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলসমূহৰ নেতৃবৃন্দই নিঃসন্দেহে নতুন মহকুমা গঠনৰ অথবা পুৰণি মহকুমাবোৰক জিলাৰ মৰ্যাদা প্ৰদানৰ প্ৰচেষ্টা চলাইছে; কিন্তু প্ৰশাসনিক আৰু বিত্তীয় সম্পদসমূহৰ বাবে সমুচিতভাৱে যথোপযুক্ত সমল তৈয়াৰ কৰা হোৱা নাই, অথবা নতুন গোটসমূহক উন্নয়নৰ সফল বাহক কৰি তুলিবৰ বাবে পৰ্যাপ্ত সতৰ্কতা অৱলম্বন কৰা হোৱা নাই। ঔদ্যোগিক গোট বা তেনে প্ৰতিষ্ঠান স্থাপন কৰাৰ বাবে জনোৱা আবেদনবোৰত অনুমোদন জনোৱাৰ কাৰণে জিলা ঔদ্যোগিক কেন্দ্ৰ অথবা সংযোগী এজেন্সী গঠনৰ বাবে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে আগবঢ়োৱা বিভিন্ন সংস্কাৰৰ প্ৰস্তাৱ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাজ্যসমূহে আনুষ্ঠানিকভাৱে গ্ৰহণ কৰিছে সঁচা, কিন্তু সেইবোৰ প্ৰায়ে প্ৰয়োগ কৰা হোৱা নাই।

ঠিক সেইদৰেই আঞ্চলিক পৰ্যায়ত, বিগত দশকটোৰ অভিজ্ঞতাৰ পৰা আমি যদি সঁচাকৈয়ে কিবা শিক্ষা লৈছো, তেন্তে উত্তৰ-পূব পৰিষদক পূৰ্ণভাৱে ব্যৱহাৰ কৰাটো অপৰিহাৰ্য। এই দিশত লব পৰা কিছুমান ব্যৱস্থা এনেধৰণৰ হ'ব পাৰে : (১) পৰিষদক এজন স্থায়ী অধ্যক্ষ দিয়া যাওক, যি জন আকৌ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ আটাইকেইখন ৰাজ্যৰ উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালো হ'ব লাগে; (২) পৰিষদে অঞ্চলটোৰ আন্তঃগাঁথনিৰ বিকাশৰ ওপৰত অগ্ৰাধিকাৰ দিয়াৰ উপৰিও, মানৱ শক্তিৰ বিকাশ আৰু পৰিকল্পনা প্ৰণয়নত অধিক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰক, আৰু থলুৱা প্ৰতিভা আৰু সৃজনীশীলতাৰ পূৰ্ণ ব্যৱহাৰ নিশ্চিত কৰি তোলাত অৰিহণা যোগাওক। প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ সদ্ব্যৱহাৰে অঞ্চলটোৰ বাহিৰৰ লোকৰ এই অঞ্চললৈ প্ৰব্ৰজন ঘটায় বাবে এনে কাম কাজ অঞ্চলটোৰ কোনো উপকাৰত নাহে বুলি বহুলভাৱে প্ৰতিষ্ঠিত আশংকা নিৰ্মূল কৰিবৰ বাবে পৰিষদে এনে ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰাটো প্ৰয়োজনীয় হৈ উঠিছে। এনে লক্ষ্যেৰে দীৰ্ঘম্যাদী এখন আঁচনিৰ প্ৰণয়নেই অঞ্চলটোৰ জনসাধাৰণৰ মনৰ শংকা দূৰ কৰাত যথেষ্টভাৱে সহায় কৰিব; (৩) নৃগোষ্ঠীয় সমস্যা আৰু বিদ্ৰোহৰ বিষয়ত অধ্যয়নৰ বাবে শ্বিলঙত এটা আঞ্চলিক প্ৰতিষ্ঠান স্থাপন কৰা। এই প্ৰতিষ্ঠানে অঞ্চলটোত

অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন আৰু সামাজিক সম্ভাৱিতাৰ বিকাশত প্ৰভাৱ পেলোৱা বিষয়বোৰৰ সম্পৰ্কে তথ্যৰাজিৰ তুলনামূলক অধ্যয়ন আৰু মূল্যায়ন কৰা আৰু ঘনিষ্ঠভাৱে উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ সৈতে আলোচনা-বিলোচনা চলোৱা উচিত; (৪) এখনতকৈ অধিক ৰাজ্য জড়িত হৈ থকা সামৰিক আৰু আভ্যন্তৰীণ নিৰাপত্তা সমন্ধীয় বিষয়বোৰত উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ অধ্যক্ষ তথা প্ৰস্তাৱিত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাজ্যসমূহৰ উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালগৰাকীক অধিকভাৱে জড়িত কৰি তোলা; এই অঞ্চলত স্থলসেনাৰ এক পৃথক উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল কমান্ড স্থাপনে এই বিষয়ত অৰিহণা যোগাব পাৰে।

বৰ্তমান উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত দুজন ৰাজ্যপাল আৰু দুজন লেফটেনেণ্ট-গৱৰ্ণৰ আছে যদিও, উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালৰ পূৰ্বৰ অনুশীলনলৈ ঘূৰি গ'লে ই উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ বাবে এক উমৈহতীয়া ব্যক্তিত্বৰ বিকাশ সাধনত অৰিহণা যোগাব। উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালগৰাকীৰ সময় আৰু শক্তিৰ ওপৰত বোজা সৃষ্টি কৰা বহুতো আনুষ্ঠানিক দায়িত্ব নিশ্চিত ভাৱেই বিভিন্ন ৰাজ্যৰ মুখ্যমন্ত্ৰীসকলে চণ্ডালিৰ পাৰে। ই উমৈহতীয়া ৰাজ্যপালগৰাকীক নীতি সংক্ৰান্তীয় বিষয়বোৰত মনোনিবেশ কৰাত তথা উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ অধ্যক্ষ হিচাপে সফলভাৱে কামকাজ চলাই নিয়াত সক্ষম কৰি তুলিব।

সামৰণি

ৰাষ্ট্ৰীয় নেতাসকলে কল্পনা কৰিছিল যে ভাৰতীয় আৰু চীনা—এই দুই মহান সভ্যতাৰ মাজৰ এটি ৰংবিৰঙীয়া বুলনি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে, স্বাধীনতাৰ পাছত এই দুয়োখন দেশৰ মাজত নতুন যোগসূত্ৰৰ সৃষ্টি তথা বিকাশ সাধন কৰিব আৰু পূব এচিয়াৰ মাজেৰে ই 'প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ মাজৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ যোগসূত্ৰ' হৈ উঠিব। আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনীতিৰ বাধ্যবাধকতা আৰু ১৯৬২ চনৰ চীন-ভাৰত বিবাদে বোধহয় অনাগত কেইটামান দশকলৈকে এই সপোন ভাঙি দিলে। তেনেহ'লে ইয়াৰ ভৱিষ্যৎ কি?

নিৰাশাজনক দৃশ্যপটে বিদ্রোহৰ পুনৰ উত্থান আৰু গণতান্ত্ৰিক প্ৰক্ৰিয়াৰ বিকলাৱস্থা সৃষ্টি হোৱাৰ সম্ভাৱনাই বহন কৰে। এই অভিমতৰ পোষকতাকাৰী সকলে মহাপ্ৰলয়ৰ পূৰ্বলক্ষণ হিচাপে সময়ে সময়ে সংঘটিত হোৱা নৃগোষ্ঠীয় আৰু ভাষিক সংঘৰ্ষলৈ আঙুলিয়াই দিয়ে। এই অভিমতে অৱশ্যে শতিকাৰ পাছত শতিকা ধৰি ভাৰতীয় সমাজখনক একত্ৰিত কৰি ৰখা সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰ প্ৰবল শক্তি আৰু দৃঢ়তাক আওকাণ কৰিছে। এই কথা সাঁচা যে, অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন আশানুৰূপ হোৱা নাই; তথাপিও লেখত লবলগীয়াকৈ উন্নয়ন লাভ কৰা গৈছে আৰু ই এই আধাৰসমূহকো মজবুত কৰি তুলিছে। সময়ে সময়ে দেখা দিয়া অৰাজক পৰিস্থিতি আচলতে পৰিৱৰ্তনৰ সৈতে যন্ত্ৰণাদায়ক সমাযোজন। সত্তৰৰ দশকৰ শেষৰ ফালৰ পৰা নগালেণ্ডত যিটো পৰ্যায়ত শান্তি বিৰাজ কৰি আহিছে, তেনে শান্তি যে কেতিয়াবা আহিব, সেই কথা

১৯৫০-ৰ অথবা ১৯৬০-ৰ দশকত কোনেও ভাবিবই পৰা নাছিল; সেইদৰে ১৯৭৯-ৰ পাছত আহি পৰা সংকটৰ মাজতো যে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা বৰ্তি থাকিব পাৰিবগৈ, সেই কথাও অকল্পনীয় হৈ উঠিছিল। ভাৰতীয় জাতিৰ সৈতে আত্মীয়তাৰ এক ভাৱানুভূতি জাগ্ৰত হোৱাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত দেশখনৰ এক অভিন্ন অংগ হিচাপে এই অঞ্চলটোৰ ভবিষ্যৎ পৰিষ্কাৰ আৰু সুস্পষ্ট হৈ উঠিছে।

অৱশ্যে, বৰ্তমান হাতত লবলগীয়া প্ৰধান কাম হৈছে, দৰিদ্ৰ আৰু সামাজিকভাৱে বঞ্চিত, বিশেষকৈ বিগত এশ বছৰত এই অঞ্চললৈ প্ৰব্ৰজন কৰাসকলৰ প্ৰয়োজনসমূহ পূৰণ কৰা। অঞ্চলটোৰ প্ৰতিষ্ঠানসমূহ তথা সামাজিক মনস্তত্ত্বই এই পৰিস্থিতি গ্ৰহণ কৰিব পাৰিব লাগিব। দুৰ্ভাগ্যক্ৰমে, অঞ্চলটোৰ প্ৰতিপত্তিশীল শ্ৰেণীটোৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীন নোহোৱাকৈয়ে, এই পৰিৱৰ্তনৰ সূচনা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিব পৰা ৰাষ্ট্ৰব্যৱস্থা, এই কাম কৰাত বিফল হৈছে। প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ অথবা গুৰুতৰ সামাজিক পীড়নৰ অস্থায়ী তাৎক্ষণিক প্ৰতিকাৰ বিচৰা এক 'সাময়িক ব্যৱস্থাবাদে' (ad-hocism) ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থাতোক পঙ্গু কৰি ৰাখিছিল। আৰু ইয়াৰ পৰিণতিত ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থাই দূৰদৃষ্টি হেৰুৱাই পেলাইছে। ই নিজকে অঞ্চলটোৰ মধ্যবিত্ত শ্ৰেণী আৰু বুৰ্জোৱাসকলৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীলতাৰ পৰা মুক্ত কৰা নাছিল আৰু ফলত বঞ্চিতসকলৰ সৈতে ইয়াৰ সম্পৰ্ক গঢ়ি নুঠিল। অঞ্চলটোৰ দৰিদ্ৰসকলৰ অসংগঠিত অৱস্থাই এনে ইংগিত বহন নকৰে যে অদূৰ ভৱিষ্যতে এইক্ষেত্ৰত কিবা পৰিৱৰ্তন হ'ব। অন্যহাতে, নৃগোষ্ঠীয়, ধৰ্মীয় আৰু ভাষিক গোটসমূহৰ ক্ৰমবৰ্দ্ধিত ৰাজনৈতিকীকৰণে শক্তিশালী হেঁচাৰ সৃষ্টি কৰিছে আৰু ৰাজনৈতিক দলবিলাকে সমাজৰ স্বাৰ্থক জলাঞ্জলি দি ক্ষমতাত বৰ্তি থাকিবৰ বাবে ইয়াক ব্যৱহাৰ কৰিছে। উনৈশ শ আঠসত্তৰ চনত অসমত ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ প্ৰথমবাৰৰ বাবে হোৱা বিভাজনে ধৰ্মনিৰপেক্ষকৰণৰ প্ৰগতিক বাধাগ্ৰস্ত কৰিলে আৰু আদিম অনুগতৰ ৰাজনৈতিকীকৰণক উৎসাহিত কৰিলে।

বৰ্তমানৰ সন্ধিক্ষণত, বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় আৰু ভাষিক গোট তথা খিলঞ্জীয়া লোক আৰু অভিবাসীসকলৰ পৰস্পৰ-বিৰোধী দাবীবোৰৰ মাজত ভাৰসাম্য সৃষ্টি কৰাটো গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰশ্ন হৈ আহিছে। এইটো বহু পৰিমাণে নিৰ্ভৰ কৰিছে অঞ্চলটোৰ প্ৰতিটো ৰাজনৈতিক গোটৰে নেতৃত্বৰ দূৰদৃষ্টি আৰু অৰ্থনৈতিক সা-সুবিধাৰ প্ৰসাৰণৰ ওপৰত। অনুতাপৰ কথা এইয়ে যে স্বাধীনতা যুঁজৰ বলিষ্ঠ নেতাসকলৰ পাছৰ পৰা অঞ্চলটোৰ নেতৃত্বৰ গুণগত মানৰ বহুপৰিমাণে স্থলন ঘটিছে। কিন্তু তেওঁলোকৰ সৰল নেতৃত্বৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰ্বতকৈ কিছু পৃথক ধৰণৰ হ'লৈও কোনো গুণে কম গুৰুতৰ নহয়। জনসাধাৰণৰ মৌলিক সামাজিক শ্ৰেণীবোৰ—গাওঁবাসী, কৃষক, হস্তশিল্পী আৰু শ্ৰমিকসকলৰ সমস্যাবোৰৰ বিষয়ে আধুনিক তথা প্ৰণালী আৰু প্ৰচাৰ মাধ্যমৰ অধিকাৰী পৰিৱৰ্তনৰ নিৰ্বাহকসকলে প্ৰকৃতাৰ্থত চিন্তা কৰে বুলি পতিয়ন গ'লৈহে তেওঁলোকৰ কথা সন্মান সহকাৰে শুনা যাব আৰু তেওঁলোকৰ উপদেশ অনুসৰণ কৰা যাব।

অঞ্চলটোত বৰ্তমানে থকা সামাজিক হেঁচা আৰু সামগ্ৰীয় প্ৰমূল্যৰ অনুপস্থিতিয়ে, বৰ্তমানৰ অচলাৱস্থাৰ ঠাইত এক সামূহিক নেতৃত্ব গঢ়ি তুলিব পাৰে। ই সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ উৎকণ্ঠা আৰু অসুচল অৱস্থা আঁতৰোৱাত সহায় কৰিব, বিশেষকৈ তেওঁলোকৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নলৈ পিঠি দিয়া বুলি ভাবিব পৰা সামাজিক গোটসমূহৰ মাজত।

উত্তৰ-পূব ভাৰতত ক্ৰমবৰ্দ্ধিতভাৱে বহুতো সুদূৰ প্ৰসাৰী ঘটনা সংঘটিত হ'ব ধৰিছে আৰু এনে সময়ত মৌলিক বাৰ্তাবাহক আৰু সাময়িক চৰিত্ৰৰ ঘটনাৰাজিৰ মাজত প্ৰভেদ উলিওৱাটো অপৰিহাৰ্য হৈ পৰিছে। উদাহৰণ স্বৰূপে, ১৯৭৯ চনত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত 'বিদেশী নাগৰিক'ৰ প্ৰশ্নক কেন্দ্ৰ কৰি ছাত্ৰসকলে আগবঢ়োৱা মতামতক সঠিকভাৱে বুজি উঠা হোৱা নাছিল অথবা উপলব্ধি কৰা হোৱা নাছিল। এই সমস্যাৰ সৈতে মোকাবিলা কৰোঁতে প্ৰথমাবস্থাত হোৱা ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক বিফলতাৰ মূলতে হ'ল এই সঠিক উপলব্ধিৰ অভাৱ। সামূহিক সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিব পৰাটোৱেই ৰাজনৈতিক নেতৃত্বৰ সাৰ কথা আৰু দীৰ্ঘদিনীয়া সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক উদ্দেশ্য সাধনৰ বাবে ই অপৰিহাৰ্য। কিন্তু উত্তৰ-পূব ভাৰতত এইটো হৈ উঠা নাই। নৃগোষ্ঠীয় সংঘাত তথা হিংসাত্মক কাৰ্য সংঘটিত হৈ থকাৰ মাজতো, উত্তৰ-পূব ভাৰতত বহুতো উৎসাহজনক ঘটনা ঘটি আছে। অসমৰ বিদেশী নাগৰিকৰ সমস্যাটো সমাধানৰ অৰ্থে ভাৰত চৰকাৰ, সদৌ অসম ছাত্ৰসন্থা, আৰু সদৌ অসম গণসংগ্ৰাম পৰিষদৰ মাজত স্বাক্ষৰিত হোৱা চুক্তিৰ পাছত বৰ্তমান অসমত এখন সম্পূৰ্ণ প্ৰতিনিধিত্বমূলক আৰু গণতান্ত্ৰিক চৰকাৰে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰি আছে। মিজোৰামৰ কাৰণেও তেনে এখন চুক্তি স্বাক্ষৰিত হৈছে। ১৯৮৭ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত অনুষ্ঠিত হোৱা বিধানসভাৰ নিৰ্বাচনত লালডেংগাৰ নেতৃত্বত মিজো নেশ্যনেল ফ্ৰণ্টে একক সংখ্যাগৰিষ্ঠতা লাভ কৰাৰ পাছত এই বিদ্ৰোহী নেতাগৰাকী মিজোৰামৰ মুখ্যমন্ত্ৰীৰ পদত অধিষ্ঠিত হ'ল। পূৰ্বৰ বহুসংখ্যক বিদ্ৰোহী নেতাই নিৰ্বাচনত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰাৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিছে আৰু কিছুসংখ্যক এনে নেতা, বিশেষভাৱে মণিপুৰৰ বিশ্বেশ্বৰ, বৰ্তমান বিধানসভাৰ সদস্য। পূৰ্বৰ সকলো সময়তকৈ বৰ্তমান ভাৰতবৰ্ষই উত্তৰ-পূব ভাৰতত সংঘটিত ঘটনাৰাজিক অধিক আগ্ৰহেৰে লক্ষ্য কৰিছে। কেইবা শতিকাজুৰি সন্মুখীন হোৱা অৰ্থনৈতিক অৱহেলা, এই উপমহাদেশখনৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰৰ পৰা অহা মানুহৰ প্ৰব্ৰজন আৰু অপৰ্যাপ্ত প্ৰশাসনিক অনুষ্ঠানৰ দৰে কঠিন পৰিস্থিতিবোৰৰ মাজেৰে পাৰ হৈ অহা এই অঞ্চলৰ জনসাধাৰণৰ প্ৰতি অনুগ্ৰহ তথা আনুকূল্য প্ৰদৰ্শনৰ বাবে দেশে অকৃত্ৰিম ইচ্ছা প্ৰকট কৰিছে। সৰ্বতোপৰি, গণতান্ত্ৰিক প্ৰক্ৰিয়া, ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু আঞ্চলিক পৰিকল্পনা অনুষ্ঠানসমূহ, বেংক ব্যৱস্থা আৰু ৰাজনৈতিক দলসমূহৰ কামকাজ, যোগাযোগৰ উন্নয়ন, টেলিভিছ্যনৰ প্ৰবেশ তথা অঞ্চলটোৰ ঘটনাৰাজিক প্ৰচাৰমাধ্যমসমূহত ক্ৰমবৰ্দ্ধিত প্ৰচাৰ—এই সকলোবোৰে অঞ্চলটোৰ পূৰ্বৰ নিঃসংগতা আঁতৰাই পেলাইছে আৰু এই

অঞ্চলৰ জনসাধাৰণ আৰু সামগ্ৰিকভাৱে দেশৰ বাকী অংশৰ জনসাধাৰণৰ মাজত একধৰণৰ অন্তৰঙ্গতা আৰু বুজাবুজিৰ সৃষ্টি কৰিছে। অঞ্চলটোৰ ভিতৰৰ আৰু দেশৰ বাহিৰৰ যিবোৰ উপাদানে ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতিক বিপদাপন্ন কৰিব বিচাৰিছে সেইবোৰৰ উপস্থিতি সত্ত্বেও, উত্তৰ-পূব ভাৰতত এই সংহতিৰ প্ৰতি বৰ্তমান তেনে কোনো স্পষ্ট ভাবুকি নাই। তথাপিও, অঞ্চলটোৰ সীমিত সামাজিকীকৰণ আৰু নৃগোষ্ঠীয় সংঘাতৰ ইতিহাস তথা ১৯১৭ চনৰ পাছত হোৱা দ্ৰুত আধুনিকীকৰণৰ ইতিহাসৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত, অনাগত কিছুবছৰৰ বাবে উত্তৰ-পূব ভাৰত অশান্ত হৈ ৰোৱাৰ সম্ভাৱনা আছে।

উপসংহাৰ

ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী ৰাজীৱ গান্ধীয়ে ১৯৮৫ চনৰ ১৫ আগষ্ট তাৰিখে দিল্লীৰ লালকিল্লাৰ প্ৰাচীৰ চূড়াৰ পৰা ঘোষণা কৰিলে যে ভাৰত চৰকাৰে অসমৰ বিদেশী সমস্যা সমাধানৰ বাবে সদৌ অসম ছাত্ৰসন্থা আৰু সদৌ অসম গণসংগ্ৰাম পৰিষদৰ সৈতে এখন চুক্তি সম্পাদন কৰিছে। এই ঘোষণাক ভাৰতবৰ্ষৰ প্ৰায় সকলো ঠাইতে বেচ উদ্বাৰে আদৰণি জনোৱা হ'ল আৰু বিশেষকৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ ছাত্ৰসকলে চুক্তি সম্পাদনত উল্লাসিত হৈ হৰ্ষ উল্লাসেৰে ৰাজপথত শোভাযাত্ৰা কৰিলে। তথাপিও, বঙ্গালী মুছলিম আৰু হিন্দুসকল তথা অন্য কিছুমান গোট চুক্তিখনৰ বিতং বিয়য়বস্তুক লৈ অসন্তুষ্ট হৈছিল।

এই সমাধানৰ তিনিটা বহল বৈশিষ্ট্য আছিল : প্ৰথমতে, ১৯৭১ চনৰ ২৫ মাৰ্চত অথবা তাৰ পাছত অসমলৈ অহা সকলো বিদেশীক আইন অনুসৰি চিনাক্ত কৰা হ'ব তথা দেশখনৰ পৰা বহিষ্কাৰ কৰা হ'ব। ভোটৰ তালিকা প্ৰস্তুতকৰণৰ বেলিকা ১৯৬৬ চনৰ পহিলা জানুৱাৰীৰ পৰা ১৯৭১ চনৰ ২৪ মাৰ্চৰ ভিতৰত অসমলৈ অহা বিদেশীসকলক ভোটাদিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰা হ'ব আৰু ভোটৰ তালিকাৰ পৰা তেওঁলোকৰ নাম কৰ্তন কৰা হ'ব। দ্বিতীয়তে, অসমীয়া জনসাধাৰণৰ সাংস্কৃতিক, সামাজিক আৰু ভাষিক পৰিচয় আৰু ঐতিহ্য ৰক্ষা, সংৰক্ষণ আৰু বিকাশৰ বাবে যথোচিত সাংবিধানিক, আইনগত আৰু প্ৰশাসনীয় সুৰক্ষা দিয়া হ'ব। তৃতীয়তে, চৰকাৰে অসমৰ দ্ৰুত সামগ্ৰিক অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ বাবে থকা ইয়াৰ অংগীকাৰক দোহাৰে। ৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰতিষ্ঠান স্থাপনৰ যোগেদি শিক্ষা, বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাত বিশেষ জোৰ দিয়া হ'ব।

বিদেশী নাগৰিকক কেন্দ্ৰ কৰি হোৱা অসম আন্দোলনে ১৯৪৬ চনত কেবিনেট মিশ্যনৰ কিছুমান বিশেষ প্ৰস্তাৱৰ প্ৰতি হোৱা অসমৰ ৰাজনৈতিক প্ৰতিক্ৰিয়াৰ ছবিখন মনত পেলাই দিয়ে। এই মিশ্যন ভাৰতৰ দায়িত্বত থকা চেফ্ৰেটেৰী অব ষ্টেট লৰ্ড পেথিক লৰেন্স, বাণিজ্য বোৰ্ডৰ অধ্যক্ষ ষ্টাফৰ্ড ক্ৰিপ্ছ আৰু নৌ-বাহিনীৰ প্ৰথম লৰ্ড এ. ডি. আলেকজেণ্ডাৰক লৈ গঠিত হৈছিল। এই মিশ্যন ১৯৪৬ চনৰ ২৩ মাৰ্চ তাৰিখে ভাৰতবৰ্ষ আহি পায়। মিশ্যনৰ উদ্দেশ্য আছিল ভাৰতবৰ্ষক যিমান পাৰি সোনকালে আৰু পূৰ্ণতাৰে স্বাধীনতা লাভত আৰু এখন সংবিধান ৰচনাৰ ব্যৱস্থা কৰি দিয়াত পাৰ্য্যমানে সহায় কৰা। বিভিন্ন ৰাজনৈতিক দল, গোট আৰু ব্যক্তিৰ সৈতে আলোচনাৰ শেষত ১৯৪৬ চনৰ ১৬ মে' তাৰিখে এই মিশ্যনে এটা ঘোষণা জাৰি কৰিলে। এই ঘোষণাৰ বহু বৈশিষ্ট্যৰ ভিতৰত এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ বৈশিষ্ট্য

আছিল—প্ৰদেশসমূহে একোখন কাৰ্যপালিকা আৰু বিধান মণ্ডল সহ একোটা আঞ্চলিক গোট বা সমষ্টি গঠনৰ বাবে পূৰ্ণ অধিকাৰ পোৱা উচিত। তদুপৰি প্ৰতিটো গোট, কোনবোৰ প্ৰাদেশিক বিষয় উমৈহতীয়া কৰি লোৱা হয়, সেইটো নিৰ্দ্ধাৰণ কৰিব। সংবিধান প্ৰণয়ন সভাৰ সংক্ৰান্তত মিশানে জন-প্ৰতিনিধিত্ব আৰু ইয়াৰ ভিত্তি হিচাপে তিনিটা নিৰ্বাচক মণ্ডলৰ—সাধাৰণ, মুছলিম আৰু শিখ—প্ৰস্তাৱ আগবঢ়ালে আৰু ৰাজ্যসমূহক তিনিটা শাখাত বিভক্ত কৰিলে—‘ক’, ‘খ’, ‘গ’ শাখা। অসম আৰু বঙ্গক লৈ ‘গ’ শাখা গঠনৰ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়োৱা হ’ল য’ত বঙ্গৰ বাবে ৬০ খন আসনৰ (২৭ খন সাধাৰণ আৰু ৩৩ খন মুছলিম) আৰু অসমৰ কাৰণে ১০ খন আসনৰ (৭ খন সাধাৰণ আৰু ৩ খন মুছলিম) ব্যৱস্থা ৰখা হ’ল। এই ব্যৱস্থাৰ কথা ঘোষণা কৰাৰ লগে লগে, অসমত এই শাখা গঠনৰ যি দফা আছিল তাৰ বিৰুদ্ধে তীব্ৰ আৰু অভূতপূৰ্ব প্ৰতিক্ৰিয়া হৈছিল। অসমৰ বৰ্ণহিন্দু নেতৃত্ব ৰাতিৰ ভিতৰতে সন্তম হৈ উঠিল আৰু অসমক প্ৰাদেশিক মৰ্যাদাৰ পৰা বঞ্চিত কৰিবলৈ লোৱা সিদ্ধান্তক অসমৰ সংস্কৃতি আৰু পৰিচয় নস্যাৎ কৰাৰ সমপৰ্যায়ৰ বুলি মতপোষণ কৰিলে। গোপীনাথ বৰদলৈয়ে অতি তেজস্বিতাৰে অসমীয়াৰ ওপৰত বঙালী মুছলিমৰ আধিপত্যৰ তীব্ৰ শংকাৰ কথা মুকলিভাৱে ঘোষণা কৰিলে আৰু সেই সময়ৰ সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাৰ নেতৃত্বই এক ৰাষ্ট্ৰজোৰা আন্দোলনৰ জৰিয়তে ‘সমষ্টি’ গঠনৰ আঁচনিৰ বিৰোধিতা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত ৰাজ্যিক কংগ্ৰেছে অপৰ্ণ কৰা দায়িত্ব সুকলমে পালন কৰিলে। মহাত্মা গান্ধীয়ে ‘সমষ্টি’ গঠনৰ আঁচনিৰ বিৰুদ্ধে হোৱা অসমৰ প্ৰতিবাদক সম্পূৰ্ণভাৱে সমৰ্থন জনাইছিল। অৱশেষত ‘সমষ্টি’ গঠনৰ এই আঁচনি নাকচ কৰা হ’ল, কিন্তু ইয়াৰ পাছতেই দেশ বিভাজন হ’ল আৰু চিলেট জিলাৰ এক বৃহৎ অংশ অসমৰ পৰা পাকিস্তানলৈ হস্তান্তৰ কৰা হ’ল। ভিন্ন ধৰণে, ১৯৪৬ চনৰ ৰাজনৈতিক আন্দোলনটোক ১৯৮০-ৰ দশকৰ আৰম্ভণিতে ছাত্ৰনেতা প্ৰফুল্ল কুমাৰ মহন্ত আৰু ভূণ্ড ফুকনৰ নেতৃত্বত অতি সচেতনভাৱে পুনৰ সূচনা কৰা হৈছিল, কিন্তু এইবাৰ এই আন্দোলন স্থানীয় কংগ্ৰেছ নেতৃত্বৰ সহযোগত পৰিচালনা কৰা হোৱা নাছিল। এইটো ঠিক ‘কাকো পৰে তালো সৰে’ ধৰণৰ কথা নাছিল যে, ১৯৮৩-ৰ দশকৰ ছাত্ৰ নেতাসকলে তেওঁলোকৰ প্ৰত্যেকখন জনসমাবেশৰ সন্মুখতে মহাত্মা গান্ধীৰ প্ৰতিকৃতি ৰাখিছিল আৰু মৃত্যুৰ তিনিটা দশকৰ পাছত গান্ধীজীক তেওঁলোকৰ নেতা মানিছিল।

ভাৰত বিভাজনে অসমৰ কংগ্ৰেছী ৰাজনীতিৰ গোটেই দৃষ্টিভংগীৰে পৰিৱৰ্তন সাধিছিল, কাৰণ চিলেট জিলাৰ এক বৃহৎ অংশ অসমৰ পৰা আঁতৰাই নিয়াৰ ফলত মুছলিমসকলৰ দ্বাৰা উপনিবেশীকৰণ আৰু আধিপত্য প্ৰতিষ্ঠাৰ যি শংকাই অসমীয়াসকলৰ মনত বাহ লৈছিল, সি কমি আহিছিল। শ্লেষাত্মক কথা হ’ল এইয়ে যে স্বাধীনতাৰ পাছত সংৰক্ষিত ভোট বেংক হিচাপে আৰু বঙালী হিন্দুসকলৰ সৈতে হোৱা তেওঁলোকৰ সংঘাতৰ বেলিকা সহযোগী হিচাপে অসমৰ কংগ্ৰেছী ৰাজনীতিকসকলে বঙালী

মুছলিমসকলৰ ওপৰত যথেষ্ট পৰিমাণে ভাৰসা কৰিছিল। ই বঙালী মুছলিমসকলক ছন পৰি থকা আৰু নৈকায়ৰীয়া বৃহৎ অঞ্চলসমূহত একত্ৰিত হোৱাৰ পথ সুগম কৰি দিছিল আৰু ইয়াৰ ফলত পূব পাকিস্তানৰ পৰা এই বঙালী মুছলিমসকলৰ মিত্ৰৰ কুটুমসকলৰ অসমলৈ প্ৰব্ৰজন ঘটিছিল। ভাৰতৰ অন্যান্য অংশ আৰু নেপালৰ পৰাও প্ৰব্ৰজন ঘটিছিল। উনৈশ শ পঞ্চাশৰ দশকৰ পৰা সত্তৰৰ দশকলৈকে এই পৰিস্থিতিৰ অৱনতি অব্যাহত থাকিল। আঠসত্তৰ-উনাশী চনত হোৱা ভোটাৰ তালিকাৰ সংশোধনে এই কথা পোহৰলৈ আনিলে যে এক বৃহৎ সংখ্যক বিদেশীলোক ভোটাৰ হিচাপে পঞ্জীয়নভুক্ত হবলৈ ইচ্ছুক। সেই সময়ৰ ভাৰতবৰ্ষৰ মুখ্য নিৰ্বাচনী আয়ুক্তই আঙুলিয়াই দিলে যে ১৯১৯ চনৰ লোক পিয়লত সন্নিবিষ্ট হব লগা অসমৰ জনসংখ্যা ১৯৬১ চনতকৈ ১০০ শতাংশৰো অধিক হ'ব। তেওঁ সাৱধানবাণী শুনায়ে, 'অনাগত সময়ত এনেকুৱা এটা পৰ্যায় আহিব পাৰে যেতিয়া ৰাজ্যখনত বিদেশী নাগৰিকসকল গৰিষ্ঠসংখ্যক হৈ নুঠিলেও এক বৃহৎ গোট হৈ উঠাৰ পূৰ্ণ সম্ভাৱনা আছে বুলি ৰাজ্যখনে অনুমান কৰিব লাগিব।' এই ঘোষণাই এক উদ্‌গীৰণমুখী প্ৰভাৱ পেলালে আৰু বিদেশী নাগৰিকৰ বিৰুদ্ধে অসমত আন্দোলনৰ সূচনা হ'ল। এই আন্দোলনে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ মানৱ জীৱনৰ প্ৰতিটো দিশকে স্পৰ্শ কৰি গ'ল। ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত ইতিমধ্যেই জনতা পাৰ্টীৰ বিভাজন ঘটিছিল আৰু অসমত ইয়াৰ স্থানীয় প্ৰতিনিধি, সেই সময়ৰ শাসক দল অসম জনতা এই আন্দোলনৰ প্ৰথম বলি হ'ল আৰু দৃশ্যপটৰ পৰাই হেৰাই গ'ল। অসমত পোনপ্ৰথম বাৰৰ বাবে ১৯৭৯ চনত ৰাষ্ট্ৰপতিৰ শাসন প্ৰৱৰ্তন কৰা হ'ল—কিন্তু ই ছাত্ৰ নেতৃত্বৰ অধীনত গতি লাভ কৰা ভাষিক, নৃগোষ্ঠীয় আৰু ৰাজনৈতিক আন্দোলনক প্ৰতিৰোধ কৰাত ব্যৰ্থ হ'ল। বহুলোকে বিশ্বাসেৰে এই সংকটৰ এক সমাধান হ'ব বুলি আশা কৰাৰ দৰে ১৯৮৩ চনৰ নিৰ্বাচন এই সংকটৰ এক সমাধান হোৱাৰ পৰিৱৰ্তে ভাৰতৰ ইতিহাসৰ আটাইতকৈ ৰক্তাক্ত নিৰ্বাচন হৈ উঠিল। কংগ্ৰেছ দল ক্ষমতালৈ আহিল আৰু ইয়াৰ প্ৰতিনিধিত্বৰ প্ৰকৃতিত গুৰুতৰ সীমাবদ্ধতা থকা সত্ত্বেও ই অসমক এক প্ৰশাসন দিছিল আৰু ৰাজ্যখনত ১৯৮০-৮৩-ৰ সময়ছোৱাতকৈ বহুবেছি শান্তি-শৃংখলা সুনিশ্চিত কৰিছিল। নৃগোষ্ঠীয় পৰিচয়ৰ ভিত্তিত ৰাজনৈতিকীকৰণ বাধা বিধিনি নোহোৱাকৈ আগবাঢ়িল আৰু সামাজিক একতাত ই মাৰাত্মক আঘাত হানিলে।

ইয়াৰ সম্পূৰ্ণ বিপৰীতে নৃগোষ্ঠীয় ভাৱ অনুভূতি শক্তিশালীভাৱে সক্ৰিয় হৈ থকা সত্ত্বেও ১৯৮৫ চনৰ নিৰ্বাচন শান্তিপূৰ্ণ আৰু শৃংখলাবদ্ধ আছিল। অসমত বিদেশী নাগৰিকক কেন্দ্ৰ কৰি হোৱা ছয়বছৰীয়া আন্দোলনে অসমীয়া বৰ্ণহিন্দুসকলক এক ৰাজনৈতিক চৰিত্ৰ দিয়াৰ লগতে তেওঁলোকক এটা গোটত একত্ৰিত কৰিলে। ফলশ্ৰুতিত অন্য গোষ্ঠীসমূহেও নৃগোষ্ঠীয় পৰিচয়ৰ ভিত্তিত নিজকে একত্ৰিত কৰিবৰ প্ৰয়াস কৰিলে। দৈনিক মজুৰি হেৰুৱাই আৰু বহু টকা পইচা খৰচ কৰি, নিৰ্বাচনী অথবা ভূমি সম্পৰ্কীয় নথিপত্ৰ বিচাৰি ইটো অফিচৰ পৰা সিটো অফিচলৈ ঘূৰিবলৈ বাধ্য কৰি বিশেষকৈ

নিৰ্বাচনী পঞ্জীয়ন পৰিক্ৰিয়াটোৱে প্ৰতিজন অৰ্হতাপ্ৰাপ্ত বঙালী মুছলিম ভোটাৰকে ৰাজনীতিৰ সৈতে জড়িত কৰি পেলালে। বৰপেটা জিলাৰ বাঘবৰ সমষ্টিত ভোটাৰ তালিকাৰ পৰা সন্দেহজনক বিদেশী লোকৰ নাম আঁতৰোৱাৰ প্ৰয়াসেৰে ছাত্ৰসকলে ভোটাৰ তালিকাত থকা ৯০ শতাংশতকৈও বেছি লোকৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ সাব্যস্ত কৰিলে, যিসকলৰ গৰিষ্ঠ সংখ্যাকেই ১৯৭১ চনৰ ভোটাৰ তালিকাত ঠাই পাইছিল আৰু যাক নিৰ্বাচন আয়োগে ১৯৮৫ চনৰ নিৰ্বাচনৰ ভিত্তি হিচাবে গ্ৰহণ কৰিছিল। যেতিয়া চূড়ান্ত ভোটাৰ তালিকা প্ৰস্তুত কৰা হৈছিল—তেতিয়া জাতীয়তাৰ ভিত্তিত প্ৰায় এক নিযুত লোকক, যিসকলৰ সৰহ সংখ্যাকেই মুছলিম, অৰ্হতাহীন বুলি ঘোষণা কৰা হৈছিল।

উনৈশ শ পাঁচাশী চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত অনুষ্ঠিত হোৱা নিৰ্বাচনত অসম বিধানসভাত মুঠ ১২৬ খন আসনৰ ভিতৰত ৬৪ খন আসন লাভ কৰি অসম গণপৰিষদ দলে উল্লেখযোগ্য সফলতা লাভ কৰিলে। বত্ৰিশ বছৰীয়া অবিবাহিত ডেকা আৰু তেতিয়াও ছাত্ৰ হৈ থকা প্ৰফুল্ল মহন্ত এই নতুন দলটোৰ নেতা তথা ৰাজ্যখনৰ মুখ্যমন্ত্ৰী হ'ল। এইদৰেই, ১৯৭৯ চনৰ পৰা আন্দোলন কৰি থকা ছাত্ৰগোটসমূহ কিছুদিনৰ ভিতৰতে ৰাজনৈতিক দললৈ ৰূপান্তৰিত হ'ল আৰু সমানেই নাটকীয়ভাৱে এওঁলোকক ক্ষমতাতো অধিষ্ঠিত কৰা হ'ল। এই তৰুণ কেবিনেটে সন্মুখীন হোৱা আটাইতকৈ ডাঙৰ প্ৰত্যাহ্বান আছিল, আন্দোলন চলোৱাত নৈপুণ্য প্ৰদৰ্শন কৰা অনভিজ্ঞ দলটোক এখন সুসংবদ্ধ চৰকাৰৰ ৰূপ দিয়া।

চৰকাৰ চলোৱাৰ প্ৰকৃত কাৰ্য সদায়ে এটা সফল আন্দোলন পৰিচালনা কৰাতকৈ কম চিন্তাকৰ্ষক আৰু কম আকৰ্ষণীয়। দৈনন্দিন প্ৰশাসনৰ দাবীসমূহে জটিল আৰু চিৰদিন সমস্যা জৰ্জৰিত, প্ৰকাশ্যে নীৰস আৰু বৈষয়িক প্ৰশ্নসমূহৰ সৈতে পূৰ্ণভাৱে জড়িত হৈ পৰিবলৈ নেতৃত্বক বাধ্য কৰে। খুব কম সংখ্যক ৰাজনৈতিক আন্দোলনহে ঘোষিত লক্ষ্যত উপনীত হ'বলৈ সক্ষম হৈছে। সফলতাৰ উচ্ছাস সচৰাচৰ দুদিনীয়া আৰু উদ্যম আৰু কমদিনীয়া হয়। APHLC য়ে (All Party Hill Leaders Conference) মেঘালয়ক অসমৰ পৰা পৃথক কৰি আনিবলৈ সক্ষম হোৱাত আৰু ক্ষমতাৰ গাৰ্দ্দী দখল কৰাৰ উপলক্ষত ১৯৭১-৭২ চনত শ্বিলঙত হোৱা বিজয়োল্লাস মই স্বচক্ষে প্ৰত্যক্ষ কৰিছিলো আৰু তাতোকৈও বেছি হৰ্ষোল্লাস প্ৰত্যক্ষ কৰিছিলো দিল্লীত ১৯৭৭ চনত, যেতিয়া কংগ্ৰেছৰ ঠাইত জনতা পাৰ্টি ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত হৈছিল। কিন্তু মাত্ৰ তিনিবছৰৰ ভিতৰতে ই ভাঙি গ'ল। যিহেতু শাসক অসম গণপৰিষদ দলৰ নিৰ্বাচনী ভিত্তি বৰ্ণহিন্দুসকলে তেওঁলোকৰ সাংস্কৃতিক, ৰাজনৈতিক আৰু অৰ্থনৈতিক পৰিচয়ৰ আসন্ন সংকটৰ বিৰুদ্ধে আন্দোলন কৰিছিল, সেয়েহে এই আশংকা কৰা হৈছিল যে এবাৰ ক্ষমতালৈ আহিলে ই উন্মত্ত হৈ উঠিব আৰু নিজকে তথা প্ৰশাসনক অন্য নৃগোষ্ঠীসমূহৰ বিৰুদ্ধে, বিশেষকৈ বঙালী মুছলিম আৰু বঙালী হিন্দুসকলৰ বিৰুদ্ধে স্বেৰতন্ত্ৰৰ অস্ত্ৰ কৰি তুলিব। গণ আন্দোলনৰ কান্ধত উঠি ক্ষমতালৈ অহা

এখন গণতান্ত্ৰিক চৰকাৰে প্ৰায়ে পূৰ্বৰ চৰকাৰৰ পুৰণা সফলতাসমূহক দলিয়াই পেলাই নিজৰ কাৰ্যসূচী আৰম্ভ কৰে আৰু ফলত উন্নয়ন আৰু স্থিৰতাৰ বাহক হিচাপে নিজকে অসামৰ্থক ৰূপি তোলে। অসম গণ পৰিষদৰ নেতৃত্বই কাৰ্যভাৰ গ্ৰহণ কৰাৰ প্ৰথম কেইটামান মাহত দেখুওৱা সংযম, উদাৰতা আৰু পক্ষপাতহীনতাই এক আদৰ্শগণীয় ইংগিত বহন কৰিছিল আৰু এই আশা জগাইছিল যে অসমে ইয়াৰ নৃগোষ্ঠীয় উত্তেজনা আৰু হিংস্ৰতাৰ ইতিহাস হয়তো পৰিত্যাগ কৰিবগৈ পাৰে। এই পটভূমিত, অসম গণ পৰিষদে সন্মুখীন হোৱা বিতৰ্কিত প্ৰশ্নটো হ'ল ইয়াৰ ইতিহাস চেতনা। ই বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয়, ভাষিক আৰু ধৰ্মীয় গোটসমূহৰ মাজত সমন্বয় গঢ়ি তুলিবৰ বাবে কাম কৰিবনে আৰু ইয়াৰ নিজা নিৰ্বাচনী ভিত্তিটোৰ বাধা-বাধ্যকতাৰ ওপৰলৈ যাব পাৰিবনে? ই শংকৰদৰে আৰু মহাত্মা গান্ধীৰ ধৰ্মনিৰপেক্ষতা আৰু ভাতৃত্বৰ ঐতিহাসিক শক্তিশালী আৰু প্ৰসাৰিত কৰিবৰ হকে কাম কৰিবনে?

অসমৰ সাম্প্ৰতিক ইতিহাস পশ্চাদ্ৰ্শনৰ ভিত্তিত অদ্ভুতধৰণে পূৰ্বানুমেয় যেন লাগে। যিকি নহওক, আনকি যেতিয়া ঘটনাবোৰ অলপ অলপকৈ পোহৰলৈ আহিছিল, এইটো ধৰিব পৰা গৈছিল যে, যিহেতু বিদেশী নাগৰিকক কেন্দ্ৰ কৰি হোৱা আন্দোলনটোৰ মূল লক্ষ্য ৰাজনৈতিক আছিল সেয়েহে ছাত্ৰসকলে স্বেচ্ছাই বা অনিচ্ছাই আনুষ্ঠানিকভাৱে ৰাজনীতিত অংশগ্ৰহণ কৰিব লাগিব। ঠিক সেইদৰে, ১৯৮৫ চনৰ ১৪ অক্টোবৰ তাৰিখে গোলাঘাটত অসম গণ পৰিষদ দলৰ জন্ম হোৱাৰ লগে লগেই, যুক্তিসংগতভাৱে এই সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পৰা গৈছিল যে—গোড়া বঙালী মুছলিম তথা অন্যসকলে ক্ষমতাৰ বাবে হলেও কংগ্ৰেছ ত্যাগ কৰিব আৰু তেওঁলোকৰ এটা নিজা ৰাজনৈতিক গোট গঠন কৰিব। নগাওঁ জিলাৰ হোজাই (এটা মহকুমাৰ সদৰ) নগৰত ১৯৮৫ চনৰ ১০ নৱেম্বৰ তাৰিখে সংযুক্ত সংখ্যালঘু মৰ্চাৰ গঠন আছিল ভাষিক বিবেচনাৰ ভিত্তিৰে অসম গণ পৰিষদ দলৰ গঠনে সৃষ্টি কৰা ৰাজনৈতিক প্ৰত্যাহ্বানৰ প্ৰতি এক প্ৰতিক্ৰিয়া। অসম গণ পৰিষদৰ সম্ভ্ৰান্তসকল পৰম্পৰাগত অসমীয়া জীৱন ধাৰণ প্ৰণালীৰ সৈতে ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক থকা অসমৰ ভূমিস্বত্বাধিকাৰী, বৃত্তিধাৰী আৰু অসামৰিক চাকৰিয়াল সকলৰ সতি-সন্ততি। ই হ'ল সেইটো শ্ৰেণীয়েই, যি ভাৰতীয় স্বাধীনতা যুঁজৰ কালত দীৰ্ঘদিনীয়া আন্দোলনৰ পাছত ক্ষমতালৈ আহিছিল, যি কেবিনেট মিশ্যনৰ আঁচনিৰ বিৰুদ্ধে যুঁজ কৰিছিল আৰু ১৯৫০-ৰ দশকৰ পৰা ১৯৭০-ৰ দশকলৈকে ক্ষমতাৰ প্ৰাদীত আছিল। অসমৰ নতুন শাসকসকল এই একেটা অৰ্থনৈতিক শ্ৰেণীৰেই; কিন্তু পূৰণি আৰু নতুন শাসকগোটৰ মাজত ৰাজনৈতিক দৰ্শনৰ মৌলিক পাৰ্থক্য আছে। কাৰণ নতুন শাসক গোটটো হ'ল এটা আঞ্চলিক দল; আনহাতে পুৰণি শাসকগোটটো আছিল ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ ঘাইসুঁতিৰ অংশীদাৰ। প্ৰফুল্ল মহন্তই তেওঁৰ দলক “ৰাষ্ট্ৰীয় লক্ষা থকা আঞ্চলিক দল” বুলি বৰ্ণনা কৰিলেই তেওঁৰ দলৰ নৃগোষ্ঠীয় আৰু বৰ্ণৰ ভিত্তি শেষ হৈ নাযায়। আঞ্চলিকতাবাদ অনিবাৰ্যভাৱে বেয়া ৰাজনীতি নহয়।

যদিহে শাসক সম্ভ্ৰান্তসকলে নৃগোষ্ঠীয় আৰু জাত-পাতৰ বিবেচনাৰে এক সংকীৰ্ণ আঞ্চলিকতাবাদ অথবা প্ৰাদেশিকতাবাদৰ নীতি অনুসৰণ কৰে, ই নিজৰ ক্ষতি কৰিব আৰু এই প্ৰক্ৰিয়াই ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতিত আঘাত হানিব। ষাঠিৰ দশকত নগালেণ্ডত নগা নেশ্যনেল কাউন্সিলে আৰু সত্তৰৰ দশকত মেঘালয়ত APHLC য়ে মিলি যোৱাৰ দৰে, অসমতো আঞ্চলিক দলটো হয়তো ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ সৈতে একত্ৰিত হৈ যাবগৈ পাৰে।

অসমৰ বৰ্ণহিন্দুসকলৰ অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক ক্ষমতাৰ অৱলম্বনসমূহত প্ৰতিপত্তি প্ৰতিষ্ঠাৰ আকাংক্ষা এই গোষ্ঠীৰ এক বিশেষ বৈশিষ্ট্য নহয়। বিশৰ দশকৰে পৰা সক্ৰিয়ভাৱে ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনীতিত অংশগ্ৰহণ কৰা বৰ্ণহিন্দুসকলে ১৯৪৬ চনত ৰাজনৈতিক ক্ষমতা দখল কৰে আৰু সাধাৰণভাৱে তেতিয়াৰ পৰাই অসমৰ শাসনকাৰ্য চলাই আহিছে। তেওঁলোকে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাক তেওঁলোকৰ মুখ্য ভেঁটি আৰু অসমীয়া ভাষাক তেওঁলোকৰ উপজাতীয়তা চেতনাৰ বুনিয়াদ বুলি গণ্য কৰে। বিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে বঙালী মুছলিমসকলৰ সৈতে আৰম্ভ হোৱা সমন্বয়ৰ চৰ্ত আছিল, যে অভিবাসীসকলে অসমীয়া ভাষা গ্ৰহণ কৰিব—যিটো তেওঁলোকে কৰিছিলো—কৃষি ক্ষেত্ৰত বঙালী মুছলিমসকলে অসমীয়া বৰ্ণহিন্দুসকলৰ ভূস্বামীসকলৰ অথবা অনুপস্থিত ভূস্বামীসকলৰ প্ৰাধান্যক মানি লব লাগিব; আৰু ৰাজনীতিত তেওঁলোকে বৰ্ণহিন্দুসকলৰ পক্ষে ভোট দিবলগীয়া হৈছিল আৰু এই অনুশীলন কম বেছি পৰিমাণে ১৯৭৮ চন পৰ্যন্ত বৰ্ত্তি আছিল। চাহ বাগানৰ বনুৱাসকলৰ লগতো ঠিক এনেকুৱা ধৰণৰ এক বুজাপৰা গঢ়ি উঠিছিল। তেওঁলোকেও অসমীয়া ভাষা গ্ৰহণ কৰিছিল আৰু বৰ্ণহিন্দু কংগ্ৰেছলোকৰ পক্ষে ভোটদান কৰিছিল। নিজস্ব উন্নত ভাষা, সাহিত্য আৰু সাংস্কৃতিক পৰম্পৰাৰ অধিকাৰী বঙালী হিন্দুসকলৰ লগতহে সমস্যাৰ উদ্ভৱ হৈছিল। কাৰণ অন্যসকলৰ দৰে তেওঁলোকে অসমীয়া বৰ্ণহিন্দুসকলৰ প্ৰাধান্যক মানি লোৱা নাছিল।

ভৱিষ্যৎ সম্ভাৱনা কি? উনৈশ শ উনানী চনৰ পাছত সংঘটিত হোৱা ঘটনাৰাজিৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত, একে ভাষা কোৱা বঙালী হিন্দু আৰু বঙালী মুছলিমসকলৰ মাজত হয়তো মিত্ৰতা গঢ় লৈ উঠিব পাৰে। কিন্তু ধৰ্মৰ পাৰ্থক্যই এই সম্ভাৱনাক প্ৰতিহত কৰিব পাৰে। তাৰোপৰি, ৰাজা ৰামমোহন ৰায়ৰ সময়ৰ পৰা ৰবীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰৰ সময়ছোৱালৈ পশ্চিমবংগত হোৱা সাংস্কৃতিক নৱজাগৰণে হিন্দু বঙালীসকলক এক সাংস্কৃতিক ব্যক্তিত্ব প্ৰদান কৰিলে। বঙালী ভাষিক মুছলিমসকল এই সাংস্কৃতিক ব্যক্তিত্বৰ অংশীদাৰ নহয়। উনৈশ শ আঠাৰ চনৰ চে.প্ৰেমৰ মাহত বৰপেটাত অসমীয়া বৰ্ণহিন্দু আৰু বঙালী মুছলিমসকলৰ মাজৰ সম্পৰ্কৰ ভৱিষ্যৎ সম্পৰ্কে মোৰ আগত মন্তব্য কৰি এজন বিদ্বান বঙালী মুছলিমে এটা প্ৰবচন আওৰাই কৈছিল যে দুয়োটা গোষ্ঠীৰ মাজৰ বিভেদ—ভাঙি যোৱা আৰু পুনৰ মেৰামতি কৰিব নোৱাৰা এটা কাঠৰ কুন্দাৰ নিচিনা। অসমৰ আন বহু বঙালী মুছলিম নেতাইও এই অনুভৱৰ

কথাকেই ব্যক্ত কৰিছিল। মই তেতিয়া গম পাইছিলো যে দুয়োটা গোষ্ঠীয়েই ইটোৱে সিটোক ভয় কৰে আৰু একেসময়তে তেওঁলোকৰ মাজৰ বিভেদসমূহো নোহোৱা কৰিব বিচাৰে। অৰ্থনৈতিক আৰু বৃত্তিমূলক কামকাজৰ পৰ্যায়ত দেখা পোৱা ধৰণৰ কোনো বিভাজন ঘটা নাছিল আৰু স্কুল কলেজতো দুয়োটা গোষ্ঠীৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল লগ লাগিছিল। কিন্তু পূৰ্বৰ দৰে মুকলিমনেৰে মিলামিচা কৰা নাছিল। মাজৰ মানুহবিলাকে, বিশেষকৈ পেশাদাৰী ৰাজনীতিকসকলে, বিধ্বংসী কাৰবাৰ কৰিছিল আৰু তেওঁলোকৰ চৰম শংকাক প্ৰজ্বলিত কৰি, তেওঁলোকৰ নিজৰ গোষ্ঠীৰ মাজত আনটো গোষ্ঠীৰ বিৰুদ্ধে ঘৃণাৰ বিষবায়ু বিয়পাই দিছিল। এই শংকাৰ অন্য এক দিশ হ'ল, প্ৰতিটো গোষ্ঠীয়ে অন্য কাৰোবাৰ সমৰ্থন বিচাৰিছিল।

ৰাজনীতিৰ দৰে, সামাজিক সম্পৰ্কৰ ক্ষেত্ৰতো, প্ৰগতিৰ বাবে আন্তঃগোষ্ঠীয় আলোচনা-বিলোচনা অপৰিহাৰ্য। এই আলোচনা-বিলোচনা সম্ভ্ৰান্ত পৰ্যায়ত আৰম্ভ হ'ব লাগিব। অসমত সম্ভ্ৰান্তসকল নৃগোষ্ঠীয় বিভাজনৰ দ্বাৰা ভাগ ভাগ হৈ আছে। উনৈশ শ হ্ৰীয়াশী চনৰ ২৯ জানুৱাৰী তাৰিখে বৰপেটাৰ এজন শিক্ষকে মোলৈ লিখা এখন চিঠিত অসমীয়া বৰ্ণহিন্দু আৰু বঙালী মুছলিমৰ মাজৰ সম্পৰ্কৰ ভৱিষ্যৎ সংকট সম্পৰ্কে এইদৰে কৈছিল : “আপুনি জানে যে অসম চুক্তিৰ বিৰোধিতা কৰিবৰ বাবে ঠিক নিৰ্বাচনৰ আগে আগে অসমত এটা নতুন ৰাজনৈতিক দলৰ জন্ম হৈছে। মই ভাবোঁ, সংযুক্ত সংখ্যালঘু মৰ্চা নামৰ এই দলটো মুছলিম মৌলবাদীসকলৰ দ্বাৰা আশীৰ্বাদপুষ্ট আৰু এওঁলোকে অসমক তেওঁলোকৰ প্ৰথম পৰীক্ষণ ক্ষেত্ৰ কৰি তুলিব পাৰে—অনাগত ভৱিষ্যতত যিটো অন্য ৰাজ্যসমূহলৈকো বিয়পি যাব পাৰে। আপুনি ভাবে নেকি যে মাত্ৰ অহা নিৰ্বাচনত তেওঁলোকে আমাক প্ৰতাৰণা কৰাটো প্ৰত্যক্ষ কৰিবৰ বাবেই আমি এই অভিবাসী মুছলিমসকলৰ মন জয় কৰা উচিত আৰু তেওঁলোকক আমাৰ মাজলৈ ঘূৰাই অনা উচিত?”

দৰাচলতে, অসমত বঙালী মুছলিমসকলে তেওঁলোকৰ সতি-সন্ততিসকলক এনেদৰে ডাঙৰ দীঘল কৰিছে যে কেৱল অসমৰ বুকুতে তেওঁলোকৰ ভৱিষ্যৎ নিহিত আছে—পিতৃপুৰুষৰ জন্মস্থান বাংলাদেশত নহয়। কৃষি আৰু অন্যান্য বৃত্তিমূলক কামকাজত যদিওবা অন্য নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহৰ মাজত মিলামিচা গঢ়ি উঠিছে, কিন্তু অসমীয়া আৰু অভিবাসী বঙালী মুছলিমসকলৰ মাজত বিয়াবাৰু বিৰল, আনকি যথেষ্ট সংখ্যক বঙালী মুছলিম থকা বৰপেটা, নগাওঁ, মংগলদৈ আৰু নলবাৰী জিলাতো এইটো হৈ উঠা নাই। অহা দশকবোৰত থলুৱা অসমীয়া যুৱ প্ৰজন্ম আৰু বঙালী মুছলিম যুৱ প্ৰজন্মৰ মাজত এক নতুন সমভাৱী চিন্তা-ভাৱনা গঢ় লৈ উঠিব আৰু সৌ সিদিনালৈকে বৰ্ত্তি থকাতকৈ এই সম্পৰ্ক অধিক ন্যায়সংগত হ'বলৈ বাধ্য হ'ব। স্বাধীনতাৰ পূৰ্বে বঙালী হিন্দু আৰু অসমীয়া হিন্দুসকলৰ মাজত কোনো কাজিয়া পেচাল নাছিল। অসমৰ নতুন সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক নেতৃত্বই ভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহৰ মাজত

সমন্বয়ৰ সাঁকো গঢ়িব লাগিব। কিন্তু এই কাম কেৱল মুখৰ কথাৰে সম্ভৱ নহ'ব, অধিক অৰ্থপূৰ্ণ উপায় অৱলম্বন কৰিব লাগিব। ৰাজহ আৰু আৰক্ষীৰ চাকৰি-বাকৰিত বঙালী মুছলিম, জনজাতি আৰু চাহ বাগানৰ বনুৱাসকললৈ সংস্থান আগবঢ়াব লাগিব; যাতে দৈনন্দিন মিলামিচাৰ ক্ষেত্ৰসমূহত প্ৰতিটো নৃগোষ্ঠীয় গোটকে এই আশ্বাস বাৰে-বাৰে দিব পৰা যায় যে প্ৰশাসনিক বিভাগসমূহৰ ভিত্তি যথেষ্ট বহল আৰু ইয়াৰ কামকাজ তুলনামূলকভাৱে পক্ষপাতিত্বহীন।

অসমীয়াসকলে এই কথা সুস্পষ্ট কৰি দিছে যে, তেওঁলোক অসমলৈ হোৱা 'বিদেশী' নাগৰিকৰ যিকোনো প্ৰব্ৰজনৰ পূৰ্ণ বিৰোধী আৰু যিমান সংখ্যক 'বিদেশী' নাগৰিকক সম্ভৱ, বিতাড়ন কৰাটো তেওঁলোকে বিচাৰে। কিন্তু অসমৰ সীমামূৰীয়া জিলা—কাছাৰ, কৰিমগঞ্জ আৰু গোৱালপাৰা অধিকভাৱে বঙালীভাষী আৰু এক জনসংখ্যা নীতি ৰচনাৰ বেলিকা এই লোকসকলৰ সংবেদনশীলতাক নিশ্চিতভাৱে বিবেচনা কৰিব লাগিব। এই অঞ্চলৰ এক জনসংখ্যা নীতি ৰচনাৰ ক্ষেত্ৰত মেঘালয়, ত্ৰিপুৰা, পশ্চিমবংগ, বিহাৰ আৰু চিক্কিম সংশ্লিষ্ট পক্ষ হিচাপে আছে। বাংলাদেশৰ ক্ষেত্ৰত, উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ জনসংখ্যা নীতিৰ ফলপ্ৰসূ ব্যৱস্থা হিচাপে, ভাৰত আৰু বাংলাদেশৰ মাজত কঁইটীয়া তাঁৰৰ বেৰ স্থাপন কৰাটো ঘাই আধাৰ হ'ব যেন লাগে। বাংলাদেশৰ সৈতে ভাৰতবৰ্ষৰ মুঠ ৪০৪৬ কি.মি. দৈৰ্ঘ্যৰ সীমান্ত আছে। ইয়াৰ ভিতৰত অসমৰ সৈতে ২৭০ কি.মি. (ইয়াৰে ১০৩ কি.মি. জলসীমা), পশ্চিমবংগৰ সৈতে ২১৮৮ কি.মি. (৩৫৫ কি.মি. জলসীমা), ত্ৰিপুৰাৰ সৈতে ৮৬১ কি.মি. (৮৩ কি.মি. জলসীমা), মেঘালয়ৰ সৈতে ৪২১ কি.মি. (গোটেইখিনি স্থলসীমা) আৰু মিজোৰামৰ সৈতে ৩০৬ কি.মি. (৪৬ কি.মি. জলসীমা)। সেয়েহে, যিকোনো ধৰণৰ জনসংখ্যা নীতি অথবা সীমাৰে অহাযোৱা বন্ধ কৰিব বিচৰা আঁচনিয়ে বাংলাদেশৰ সৈতে থকা অসমৰ সীমাৰ কথা বিবেচনা কৰিলেই নহ'ব—ই সংশ্লিষ্ট ৰাজ্যসমূহৰ বাংলাদেশৰ সৈতে থকা সীমাৰ কথাকো বিবেচনা কৰিব লাগিব। বাংলাদেশ প্ৰশ্নটোৰ সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক দুয়োটা দিশেই আছে। এই দেশখনৰ জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব পৃথিৱীৰ ভিতৰতে সৰ্বোচ্চ, প্ৰতি বৰ্গ মাইলত ১৫১১ জন আৰু খাদ্যশস্যৰ বছেৰেকীয়া নটনি ২-৩ নিযুত টন। উনৈশ শ এসম্ভৱ চনত বাংলাদেশৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ প্ৰায় ৪১ শতাংশ লোকেই ভূমিহীন আছিল আৰু তাৰ পাচৰ পৰা এই অংকটো বৃদ্ধি পাইছে। উনৈশ শ একাৱশ চনত বাংলাদেশত (তেতিয়াৰ পূব পাকিস্তান) হিন্দু জনসংখ্যা মুঠ জনসংখ্যাৰ ২২ শতাংশ আছিল, কিন্তু প্ৰব্ৰজন আৰু ধৰ্ম পৰিৱৰ্তনৰ বাবেই ই বৰ্তমান ১৪ শতাংশলৈ হ্ৰাস পালে। বাংলাদেশত হিন্দু জনসংখ্যা উচ্চজাতি আৰু অনুসূচিত জাতিৰ মাজত সমানে বিভক্ত হৈ আছে। বাংলাদেশৰ পৰ্যবেক্ষকসকলে মুকলি ভাৱেই আঙুলিয়াই দিছে যে, যদি হিন্দু আৰু মুছলিমসকলৰ মাজত গভীৰ সমস্যাই গা কৰি উঠে তেন্তে নিম্ন বৰ্ণৰ হিন্দুসকলে ধৰ্মান্তৰকৰণ মানি লব আৰু উচ্চ বৰ্ণৰ হিন্দুসকলৰ ভাৰতবৰ্ষলৈ প্ৰব্ৰজন ঘটিব।

এই সমগ্ৰ পৰিস্থিতিটো চকুৰ আগত ৰাখিহে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ কাৰণে জনসংখ্যা নীতি ৰচনা কৰিব লাগিব। তাৰেই পৰিপ্ৰেক্ষিতত এনে নীতি প্ৰণয়নৰ বেলিকা, কেৱল বাংলাদেশৰ সৈতে সীমাৰ সম্পৰ্ক থকা ৰাজ্যসমূহৰ সংবেদনশীলতাক বিবেচনা কৰিলেই নহ'ব; বাংলাদেশত ভয়ানক দুৰ্ভিক্ষই দেখা দিলে, অথবা দেশৰ শাসনব্যৱস্থা ভাগি গ'লে, অথবা সাম্প্ৰদায়িক দাবানল জ্বলি উঠিলে বাংলাদেশৰ জনসাধাৰণৰ কি প্ৰতিক্ৰিয়া হ'ব সেইটোকো বিবেচনা কৰাটো ভাৰতবৰ্ষৰ বাবে বাধ্যতামূলক হৈ পৰিছে। যেতিয়ালৈকে বাংলাদেশতকৈ উত্তৰ-পূব ভাৰতত তুলনামূলকভাৱে অধিক অৰ্থনৈতিক আকৰ্ষণ থাকিব, ভাৰতবৰ্ষলৈ প্ৰব্ৰজন অব্যাহত থাকিব। ভাৰতবৰ্ষই নিশ্চয়কৈ সীমান্ত অঞ্চলত ইয়াৰ নিয়ন্ত্ৰণ ব্যৱস্থাৰ আৰু বেছি প্ৰসাৰ ঘটোৱা উচিত, কিন্তু এই কথাও মনত ৰাখিব লাগিব যে আনকি প্ৰচুৰ সম্পদশালী আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰও তুলনামূলকভাৱে সহজতৰ মেস্কিকোৰ সীমান্তইদি হোৱা লেটিন আমেৰিকানসকলৰ প্ৰব্ৰজন নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা নাই। সফলভাৱে সীমান্ত অঞ্চল বন্ধ কৰি দিব পাৰি বুলি ভবাসকলৰ চিন্তাক এই উদাহৰণে কিছু সংযত ৰূপ দিব। যিসকল লোকে বাংলাদেশৰ পৰা প্ৰব্ৰজন কৰিছে, তেওঁলোকে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল ত্যাগ কৰি গুচি যোৱাৰ কোনো সম্ভাৱনা নাই, কিন্তু অভিবাসীসকলক ৰাজনৈতিক অধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰাটোৱেই দীৰ্ঘদিনীয়া কিবা সমাধান আগবঢ়োৱাৰ সম্ভাৱনা নাই। এই বঞ্চিতকৰণে, একেসময়তে বৰ্তমানৰ অভিবাসীসকলৰ সতি-সন্ততিসকলৰ সৈতে নতুন উদ্ভেজনাৰ সৃষ্টি কৰিব, কাৰণ ভাৰতবৰ্ষত জন্মগ্ৰহণ কৰাৰ বাবে তেওঁলোক আপোনা আপুনি ভাৰতীয় নাগৰিক হ'ব আৰু যদিহে ঘৃণাৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ ঠাইত সমিল মিল গঢ়ি তুলিব পৰা নাযায় তেনেহলে অসমীয়াসকলৰ আধিপত্য এওঁলোকে মানি লোৱাৰ কোনো সম্ভাৱনা নাই। যদি বাংলাদেশৰ পৰা হোৱা প্ৰব্ৰজন বন্ধ কৰিব লাগে, তেনেহলে ভাৰতবৰ্ষৰ স্বাৰ্থতেই বাংলাদেশৰ ভৌগোলিক সীমাৰেখাৰ ভিতৰত যিমানদূৰ সম্ভৱ সেইদেশৰ জনসাধাৰণক সহায় কৰিব লাগিব আৰু এইটোৱেই দীৰ্ঘ সময়ত অন্য যিকোনো ব্যৱস্থাতকৈ অধিক ফলপ্ৰসূ বুলি প্ৰমাণিত হ'ব পাৰে।

অসমলৈ হোৱা প্ৰব্ৰজনৰ অন্য অঞ্চলসমূহতো প্ৰভাৱ পৰিব। আনকি, “অসম চুক্তি”ৰ জৰিয়তে জটিল শান্তি প্ৰতিষ্ঠাৰ প্ৰয়াস চলি থকাৰ সময়তে, অসমৰ ছাত্ৰসকলৰ দাবীসমূহক ভিত্তি কৰি সদৌ মেঘালয় ছাত্ৰসমূহই যুক্তি আগবঢ়াইছে যে, অসমৰ কাৰণে ধৰি লোৱাৰ দৰে, মেঘালয়ৰ কাৰণেও ১৯৭১ চনটোক ভিত্তি বছৰ হিচাপে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে গ্ৰহণ কৰিব লাগে। মেঘালয়ৰ পৰা বহু শ নেপালীভাষী লোকক পশ্চিমবংগলৈ বিতাড়িত কৰাটোত এই দাবীসমূহৰ প্ৰতিফলন ঘটিছে। ফলশ্ৰুতিত ই গোৰ্খা জাতীয় মুক্তি মৰ্চাক পশ্চিমবংগৰ পৰা দাৰ্জিলিঙক পৃথক কৰি নেপালীসকলৰ কাৰণে এটা পৃথক ৰাজনৈতিক সত্তা দাবী কৰিবৰ বাবে উচটনি যোগাইছে। চিক্কিম, ভূটান আৰু নেপালত এই আন্দোলনৰ প্ৰভাৱে পৰিস্থিতি আৰু জটিল কৰি তোলাৰ সম্ভাৱনা আছে।

প্ৰায় ছয়টা বছৰ ধৰি 'বিদেশী নাগৰিক'ৰ প্ৰশ্নটো চৰকাৰী কাৰ্যালয়, বিশ্ববিদ্যালয়, বিদ্যালয় আৰু বজাৰে-সমাৰে আলোচনা-বিলোচনাৰ মুখ্য বিষয় আছিল। নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহৰ কাৰণে দুখৰ স্মৃতি মচি পেলাবলৈ দীৰ্ঘ সময়ৰ প্ৰয়োজন। কিন্তু, যদিহে এই সময়তে আকৌ এটা গোটো অন্য গোটসমূহৰ স্বাৰ্থক আঘাত হনাকৈ নিজৰ অৰ্থনৈতিক, ভাষিক বা ৰাজনৈতিক স্বাৰ্থ প্ৰসাৰণৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰযন্ত্ৰটোক নথুতাৰে পক্ষপাতিত্বমূলকভাৱে ব্যৱহাৰ কৰে, তেতিয়া সাংস্কৃতিক পৰিচয়ৰ সুৰক্ষাৰ হকে নৃগোষ্ঠীয় আনুগত্য আৰু শ্ল'গান পুনৰ তোলা হ'ব আৰু ই ৰাজ্যখনৰ ভিতৰতে শৃংখলা ৰক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত গভীৰ সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিব। ভৱিষ্যতলৈ লক্ষ্য কৰিলে আমি দেখা পাওঁ যে, পাছৰ প্ৰজন্মসমূহে বিদেশী নাগৰিকৰ প্ৰশ্নটোক ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ ভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহৰ মাজত সামাজিকীকৰণৰ ক্ষেত্ৰত এক নতুন অধ্যায়ৰ সূচনা বুলি গণ্য কৰাৰ পৰিৱৰ্তে ইয়াক, অসমৰ স্বাৰ্থ আৰু অসমীয়া বৰ্ণহিন্দুসকলৰ স্বতন্ত্ৰীয়া অধিকাৰৰ সংকীৰ্ণ ধাৰণাৰ মাজত হোৱা সংঘাতৰ এক পাদটীকা বুলিহে গণ্য কৰিব। মোৰ কোনো সন্দেহ নাই যে, একবিংশ শতিকাত আমি প্ৰৱেশ কৰাৰ লগে লগে, বিশেষ কোনো গোষ্ঠীৰ আছুতীয়া অধিকাৰৰ সংকীৰ্ণ বিষয়টোৰ ঠাই ল'বহি, অধিক অৰ্থপূৰ্ণভাৱে, অসমত বসবাস কৰি থকা সকলো গোষ্ঠীৰে উমৈহতীয়া স্বাৰ্থৰ বহল বিষয়টোৱে।

অসমীয়া লোকসকলে সংৰক্ষণ কৰিব বিচৰা জীৱন ধাৰণ প্ৰণালীটোনো আচলতে কি? এজন অসমীয়াৰ বাবে তেওঁৰ জীৱন ধাৰণ প্ৰণালী অবিচ্ছেদ্যভাৱে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা, তেওঁৰ ভাষা, তেওঁৰ গাওঁখন, ধৰ্মীয় অনুষ্ঠান প্ৰতিষ্ঠান আৰু তাতোকৈও বেছিকৈ জাতি ব্যৱস্থাটোৰ সৈতে জড়িত। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা নিজে এক স্বতন্ত্ৰ ভৌগোলিক সমষ্টি। এই অঞ্চলত ভিন্ন মূলৰ আৰু ভিন্ন ধৰ্মৰ প্ৰায় ১৮ নিযুত লোকে বসবাস কৰে। তথাপিও, থলুৱা নৃগোষ্ঠীয় গোট আৰু জাতিসমূহে এটা সাংস্কৃতিক, ভাষিক আৰু ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা গঢ়ি তুলিছে। তেওঁলোকৰ সচেতনতাত, উপত্যকাটোৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ টান ইতিহাসকৈও পুৰণি। ই তেওঁলোকৰ লোক সংস্কৃতি, ধৰ্মীয় বিশ্বাস আৰু সাহিত্যৰ এক অনন্য অংগ। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ এক প্ৰভাৱশালী অস্তিত্ব আছে; কিন্তু উপত্যকাটোৰ উৰ্বৰ ভূমিৰ অৰ্থনৈতিক প্ৰভাৱ আৰু ইয়াৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজিয়ে প্ৰজন্মে প্ৰজন্মে অসমীয়াসকল আৰু উপত্যকাটোৰ মাজৰ আত্মীয়তাৰ বান্ধোন সুদৃঢ় কৰাত সহায় কৰি আহিছে। বহুসংখ্যক অভিবাসী পৰিয়ালেও উপত্যকাটোৰ সৈতে একেই ধৰণৰ আত্মীয়তা গঢ়ি তোলাটোৱে আৰু সঁচা কথা ক'বলৈ গলে যিটো কৰাৰ তেওঁলোকৰ অধিকাৰ আছে, সেইটোত থলুৱা অসমীয়াসকলে অসমুপ্তি প্ৰকাশ কৰিছে। তেওঁলোকে ইয়াক তেওঁলোকৰ জীৱনধাৰণ প্ৰণালীৰ প্ৰতি এক ভাবুকি বুলি ভাবে।

ৰাজ্য পুনৰ গঠন আয়োগে ভাষা ভিত্তিক ৰাজ্যগঠনৰ নীতি গ্ৰহণ কৰাৰ ফলত কম সময়ৰ বাবে হ'লেও দেশখনৰ সাংস্কৃতিক আৰু ভাষিক আন্দোলনসমূহৰ গতিবেগ হ্ৰাস কৰিব পাৰিছিল। পশ্চাদ উপলব্ধিৰে এতিয়া এইকথা অনুভৱ কৰা হৈছে যে

ভাষিক ৰাজ্য গঠনৰ নীতিয়ে বিবাদৰ সমাধান কৰাতকৈ ইয়াক আৰু বেছিহে কৰিলে। ইয়াৰ ফলত অসমেই আটাইতকৈ বেছি দোখোৰ-মোখোৰত পৰিছিল, কিয়নো ১৯৫০ৰ দশকত জনসংখ্যাৰ প্ৰায় ৪৫ শতাংশ গঠিত হৈছিল ভাষিক সংখ্যালঘু সকলকলৈ। আয়োগৰ পৰামৰ্শও আছিল সমানেই অনন্য : ই পৰামৰ্শ আগবঢ়াইছিল যে অঞ্চলটোৰ অন্যান্য গোটসমূহ অৰ্থাৎ অৰুণাচল প্ৰদেশ, মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাও অসমৰ অংশ হোৱা উচিত। ইতিহাসে কিন্তু বিপৰীত দিশে গতি কৰিলে। আৰু আজি উত্তৰ-পূব ভাৰতত এখন বৈচিত্ৰ্যময় অসম থকাৰ পৰিৱৰ্তে, সাতটা ৰাজনৈতিক গোট আছে। বৰ্তমান অসমত উত্থাপিত হোৱা প্ৰধান প্ৰশ্নটো হৈছে মানুহৰ মাজৰ যোগাযোগৰ অথবা সাহিত্য, সংস্কৃতি আৰু প্ৰশাসনৰ প্ৰধান ভাষা হিচাপে অসমীয়া বৰ্তি থাকিবনে। অসমৰ অসমীয়া চৰিত্ৰ তামিলনাডুৰ নিৰ্ভাজ তামিল চৰিত্ৰ অথবা বংগৰ বঙালী চৰিত্ৰৰ নিচিনা হ'বনে? জনগাঁথনিৰ পৰিৱৰ্তনৰ ৰাজনৈতিক ফলশ্ৰুতি এনেকুৱা হ'ব পাৰে নেকি যে অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী এনে এজন লোক হ'বগৈ, যাক থলুৱা অসমীয়াসকলে অনা অসমীয়া বুলি গণ্য কৰিব? এই প্ৰশ্নবোৰ অসমীয়া ভাষাৰ ভূমিকাৰ সৈতে জড়িত আৰু সেয়েহে ই ভাষাক এক যথেষ্ট আৱেগিক আৰু ৰাজনৈতিক প্ৰশ্ন কৰি তুলিছে।

অসম চৰকাৰী ভাষা আইন ১৯৬০-ৰ অধীনত, তিনিখন জিলাৰ বাদে আনবোৰ জিলাত অসমীয়া ভাষাক চৰকাৰী কাম কাজৰ বাবে প্ৰয়োগৰ ব্যৱস্থা কৰা হ'ল। কাৰ্বি আংলং আৰু উত্তৰ কাছাৰ জিলাত ইংৰাজীকেই প্ৰচলিত ৰখাৰ আৰু কাছাৰত (বৰ্তমান কাছাৰ আৰু কৰিমগঞ্জ—এই দুখন জিলাত বিভক্ত) বঙালী ভাষাক চৰকাৰী ভাষাকৈ প্ৰয়োগ কৰাৰ ব্যৱস্থা কৰা হ'ল। কিন্তু তৎসত্ত্বেও অবিৰতভাৱে চলি থকা ভাষা সমস্যাটোৰ এতিয়ালৈকে কোনো সমাধান হোৱা নাই। স্কুল আৰু কলেজত শিক্ষাদানৰ মাধ্যম হিচাপে ভাষাৰ প্ৰশ্নটোৱে গভীৰ সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰি আহিছে। উনৈশশ ছয়াশী চনৰ ২৮ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে অসমত অসম গণ পৰিষদ নেতৃত্বধীন প্ৰশাসনে এখন চাৰ্কুলাৰ যোগে অসমীয়াক স্কুলসমূহত অষ্টম শ্ৰেণীৰ পৰা বাধ্যতামূলক তৃতীয় ভাষা কৰিলে, ই বৰাক উপত্যকাত ১৯৭২ ত শিক্ষাদানৰ মাধ্যমকলৈ হোৱা আন্দোলনৰ দৰেই প্ৰবল আন্দোলনৰ সূত্ৰপাত কৰিলে। শাসনত থকা তেওঁলোকৰ পূৰ্বসূৰীসকলৰ দৰেই, এই চাৰ্কুলাৰৰ প্ৰণয়নকাৰী সকলো এই কথা উপলব্ধি কৰাত ব্যৰ্থ হ'ল যে—এক বিচিত্ৰ অসমীয়া ব্যক্তিত্বক, ভাৰতীয় জাতীয়তাবোধৰ যুগমীয়া উপাদান হিচাবে গঢ়ি তোলা কাৰ্য অসমীয়া ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত ৰাজ্যৰ স্থিতিৰ আনুষ্ঠানিক ৰূপ দিয়াৰ জৰিয়তে খৰখেদাকৈ সম্পন্ন কৰিব নোৱাৰি। অসমক এখন একভাষী ৰাজ্য হিচাবে গঢ়ি তোলাৰ বাবে স্বাধীনতাৰ সময়ৰে পৰা অসমীয়া নেতৃত্বই চলাই অহা প্ৰচেষ্টাই ভাষিক সমন্বয় সৃষ্টি কৰাৰ পৰিৱৰ্তে আইন শৃংখলাৰ সমস্যা আৰু পৰিণামত সমাজখনক খণ্ড-বিখণ্ডহে কৰিছে। সমস্যাটোৰ উৎপত্তিলৈ চাই ভাষিক সংখ্যালঘুসকলৰ মনস্তাত্ত্বিক অনুভূতিৰ প্ৰতিও মনোনিবেশ কৰিব লাগিব—তেওঁলোক পাৰ্বত্য অঞ্চলৰেই হওক

অথবা বৰাক উপত্যকাত বসবাস কৰাসকলেই হওক। বহুভাষী জনগাঁথনিৰ বাবে, বিধিগত ব্যৱস্থা অথবা প্ৰশাসনিক নিৰ্দেশৰ জৰিয়তে অসমক নিশাটোৰ ভিতৰতে এখন একভাষী ৰাজ্যলৈ পৰিৱৰ্তন কৰিব নোৱাৰি। কিন্তু বৰ্তমান অসমৰ ভৌগোলিক অখণ্ডতা ৰক্ষা কৰাত অগ্ৰাধিকাৰ দিয়াটো প্ৰতিটো নৃগোষ্ঠীয়, ভাষিক আৰু ধৰ্মীয়গোষ্ঠীৰ স্বাৰ্থৰ অনুকূল হ'ব। আৰু বৰ্তমান সময়ত প্ৰকৃত প্ৰাসংগিক কথা হৈছে, অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন, সামাজিক সমতা আৰু শৃংখলাবদ্ধ পৰিৱৰ্তনৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় শক্তিসমূহক মজবুত কৰাটো। ভাষাক কেন্দ্ৰ কৰি হোৱা তিৰ্জতাৰ ইতিহাসৰ দ্বাৰা জনসাধাৰণৰ, বিশেষকৈ অসমত বসবাস কৰা দুখীয়াসকলৰ, অৰ্থনৈতিক প্ৰগতিৰ ভৱিষ্যৎ নিৰ্ণীত হোৱাটো উচিত নহয়।

যদিওবা গাওঁ আৰু চহৰ উভয়ক লৈ ৰাজনৈতিক গোট গঠন হয়, তথাপিও অসমত এইবিলাক অপৰিহাৰ্যভাৱে সামাজিক গোট নহয়। য'ত নেকি, চহৰ অঞ্চলত সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াত জাতি, নৃগোষ্ঠীয় আৰু আনকি বৃত্তিজীৱী গোটসমূহৰ মাজতো বহুত সংমিশ্ৰণ পৰিলক্ষিত হয়, গ্ৰামাঞ্চলত কিন্তু পৰিস্থিতিটো যথেষ্টভাৱে বেলেগ। অসমৰ বহুসংখ্যক গাঁৱত প্ৰধানতঃ এটা নহয় আন এটা থলুৱা নৃগোষ্ঠীৰ অথবা জাতিৰ লোকে বসবাস কৰে। এনেকুৱা কিছুমান গাঁৱো আছে যিবিলাকত একচেটিয়াভাৱে কেৱল বঙালী মুছলমান, বঙালী হিন্দু অথবা চাহ বাগানৰ বনুৱালোকে বসবাস কৰে; অৱশ্যে সংমিশ্ৰিত গাঁৱো কিছুমান আছে, কিন্তু একচেটিয়াভাৱে এটা নৃগোষ্ঠী অথবা জাতিৰ লোকে বসবাস কৰা গাওঁবোৰৰ ভিতৰত সামাজিকীকৰণ অতি উচ্চ পৰ্যায়ৰ আৰু ই এই গাওঁবিলাকক ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক বাস্তৱতা ৰূপে গঢ় দিছে। কলিতা, ব্ৰহ্মণ, কায়স্থ, কেঁওট আৰু অন্যান্য থলুৱা অসমীয়া নৃগোষ্ঠীয় গোটসমূহে বসবাস কৰা গাওঁবিলাকতো উচ্চ পৰ্যায়ৰ আন্তঃসংমিশ্ৰণ আছে। ধৰ্ম (নামঘৰত সদায় উপস্থিত থকাকে ধৰি) আৰু ভাষাইও সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াটোক সূচল কৰি তুলিছে, যদিওবা বিয়াবাৰু কেৱল নিজা নৃগোষ্ঠীয় অথবা জাতিৰ লোকৰ মাজতহে হয়।

নামনি অসমৰ কামৰূপ জিলাৰ চাৰিখন গাঁৱত (ক'লাপাৰা, কোঁচপাৰা, হৰপাৰা আৰু ৰাজাপানী চান্দা) গুৱাহাটীৰ কটন কলেজৰ ছাত্ৰসকলৰ সহায়েৰে মই চলোৱা এটা সমীক্ষাৰ পৰা দেখা গৈছিল যে, ক'লাপাৰাৰ বাদে আটাইকেইখন গাঁৱতেই হাইস্কুলসমূহ এনে কিছুমান প্ৰাণৱন্ত তথা সক্ৰিয় অনুষ্ঠান আছিল, যি কেৱল সমাজৰ আধুনিকীকৰণতেই নহয়, সামাজিকীকৰণ প্ৰক্ৰিয়াটোলৈকো অৰিহণা যোগাইছিল। (ক'লাপাৰা গাঁৱত এখনেই মাত্ৰ প্ৰাথমিক বিদ্যালয় আছে।) হৰপাৰা গাঁৱৰ বাদে সৰুলোবিলাক শৈক্ষিক প্ৰতিষ্ঠানেই স্বাধীনতাৰ পাছত স্থাপন কৰা হৈছিল। প্ৰতিখন গাঁৱতে ভূমিহীন শ্ৰমিকৰ সংখ্যা আছিল মুঠ জনসংখ্যাৰ ৫০ শতাংশ আৰু গাওঁ আৰু নগৰৰ মাজৰ স্থলপথৰ সংযোগ সাধাৰণতে বাৰিষাকালত ব্যাহত হৈছিল। নদী চাপৰিৰ কাষে পাজৰে থকা বহুতো বঙালী মুছলিম গাওঁ ভ্ৰমণ কৰি মই দেখিছিলো, গাওঁবিলাকৰ

মাজত সামাজিকীকৰণে অতি উন্নত পৰ্যায় লাভ কৰিছে; কিন্তু বাহিৰৰ জগতখনৰ সৈতে সামাজিক আদান-প্ৰদান একেবাৰে নিম্নস্তৰতে আছে। নগৰৰ উপকণ্ঠৰ গাওঁসমূহৰ ছবি কিন্তু বেলেগ। সেই গাওঁবিলাকৰ প্ৰায়বিলাকতে বৃহৎ পৰিমাণত ভূমি গৰাকীৰ হাতৰ পৰা অন্যৰ হাতলৈ হস্তান্তৰিত হৈছে। যদিও বা, নতুনকৈ বসতি স্থাপন কৰাসকলে গাওঁখনৰ ভৌগোলিক সীমাৰ ভিতৰতে বাস কৰে, তেওঁলোক সমীপৱৰ্তী নগৰীয়া কেন্দ্ৰসমূহৰ প্ৰতি বেছি আকৃষ্ট আৰু তেওঁলোকে এক পৃথক সামাজিক অস্তিত্বৰ অন্বেষণ কৰে। এই পৰিস্থিতিটোক উজনি অসমৰ শিৱসাগৰ জিলাৰ পানবাৰী গাঁৱৰ এজন সূক্ষ্মদৰ্শী সমীক্ষকে তলত দিয়া ধৰণে সুন্দৰভাৱে বৰ্ণনা কৰিছিল :

“মাৰোৱাৰীসকলকে ধৰি বহুসংখ্যক ধনী মানুহে, পানবাৰীৰ বৃহৎ বৃহৎ অঞ্চল কিমি পেলাইছে, যিবিলাক নগৰখনৰ প্ৰসাৰণৰ লগে লগে মূল্যবৃদ্ধিৰ জৰিয়তে লাভান্বিত হবৰ বাবে ৰাখি হোৱা হৈছে। ইয়াৰ মাজতে এইবিলাকত মজুৰি দি কাম কৰোৱা বনুৱাৰ দ্বাৰা খেতিবাতি কৰোৱা হৈছে অথবা বাঁহ উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। পানবাৰীৰ পূবলৈ শিখ ইঞ্জিনিয়াৰিং বৰ্কছৰ লগতে লাগি থকা এটা শিখ লোকৰ বসতি অঞ্চল আছে। যদিও এই ঘৰবিলাক এখন সৰু অসমীয়া গাঁৱৰ পৰা মাত্ৰ কেইশমান গজৰ আঁতৰত, গাওঁখনৰ কোনো অসমীয়া লোকেই কিন্তু শিখলোকৰ ঘৰত সোমোৱা নাই। পানবাৰীৰ দক্ষিণপূবলৈ নৰকাৰী চাহ বাগিছাৰ পৰা সংখ্যাধিক্য হৈ ওলাই অহা চাহ বাগিছাৰ বনুৱাসকলৰ এটা বসতি অঞ্চল আছে। ইয়াতো, এজন অসমীয়া আৰু এজন চাহ বাগিছাৰ বনুৱাৰ মাজত কোনো ধৰণৰ সামাজিক মিলামিছ নাই; যদি এজন অসমীয়াৰ চাহ বাগানৰ এজনী ছোৱালীৰ সৈতে সম্পৰ্ক হয় অথবা তেওঁ যদি কোনোবা চাহ বনুৱাৰ ঘৰত খোৱা লোৱা কৰে, তেন্তে তেওঁক সমাজচ্যুত কৰা হ'ব। ওচৰা-ওচৰিকৈ বসবাস কৰা অসমৰ বিভিন্ন গোষ্ঠীয়ে খুব কমেইহে আত্মীকৰণৰ প্ৰয়াস কৰে।”

অসমৰ ইতিহাসে জনজাতিসকল বৰ্ণ (Caste) বা জাতিলৈ ৰূপান্তৰ হোৱা কিছুমান অতুলনীয় প্ৰক্ৰিয়াৰ বিষয়ে আলোকপাত কৰে। ঐতিহাসিকভাৱে, অসমত বৈষ্ণৱ আন্দোলনে বৰ্ণ বা জাতি ব্যৱস্থাৰ উপস্থিতিক স্বীকৃতি দিয়াৰ উপৰিও বিভিন্ন বৰ্ণসমূহক একত্ৰিত হোৱাত আৰু বৰ্ণহিন্দুসকলক এটা গোটত সংগঠিত হোৱাত সহায় কৰিলে। বৰ্ণলৈ ৰূপান্তৰকৰণৰ প্ৰক্ৰিয়া ভক্তি আন্দোলনৰ বহু পূৰ্বেই আৰম্ভ হৈছিল, কিন্তু ই কেতিয়াও অনমনীয় হৈ উঠা নাছিল, আৰু ঊনবিংশ শতিকাৰ আৰম্ভণিৰ পূৰ্বলৈকে বৰ্ণ ব্যৱস্থাটো কিছুমাত্ৰালৈকে মুক্ত আছিল। ভাৰতবৰ্ষৰ অন্য ক'তো নথকা অসমৰ এটা আদি বৰ্ণ হৈছে কলিতা। উত্তৰ বিহাৰ আৰু বঙ্গৰ পৰা অহা প্ৰব্ৰজনকাৰী কায়স্থসকল এই বৰ্ণত প্ৰবেশ কৰিছিল। এডৱাৰ্ড গেইটে এই বিকাশক তলত দিয়া ধৰণে বৰ্ণনা কৰিছে :

“ইয়াৰ কাৰণ এনে হ'ব যেন লাগে যে পুৰণি কালত হিন্দু বসতিকাৰী আৰু দুঃসাহসী লোকৰ সংখ্যা কম আছিল আৰু তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ দৃষ্টি ৰজা অথবা মুখ্য অভিজাত সকলতে সীমাবদ্ধ ৰাখিছিল, কাৰণ কেৱল তেওঁলোকৰ পৰাহে কিবা লাভ কৰাৰ সম্ভাৱনা

আছিল। তেওঁলোকে একেবোৰ কৌশলকে বাৰে বাৰে ব্যৱহাৰ কৰি তেওঁলোকক ধৰ্মান্তৰিত কৰিব, অভিজাতসকলক ক্ষত্ৰিয়ৰ শ্ৰেণীত ভৰ্তি কৰিব আৰু ৰজাসকলৰ কাৰণে এক উৎকৃষ্ট বংশৰ উদ্ভাৱন কৰিব; আৰু পুৰস্কাৰ হিচাপে ৰাজসভাত লোভনীয় পদ লাভ কৰিব আৰু নতুনকৈ ধৰ্মত দীক্ষিত হোৱাসকলৰ পৰা ভূমিদান গ্ৰহণ কৰিব। তেওঁলোকে জনজাতীয় ধৰ্মীয় ৰীতি-নীতিত হস্তক্ষেপ নকৰিব, কাৰণ সেইটো কৰা মানেই অধিবাসী পুৰোহিতসকলৰ সক্ৰিয় শত্ৰুতাক জগাই তোলা হ'ব। তেওঁলোকে সাধাৰণ জনসাধাৰণৰ বিশ্বাসতো ব্যাঘাত নজন্মাব, যিসকল তেওঁলোকৰ পুৰণি ধৰ্মীয় ধ্যান ধাৰণাকে সাৰটি ধৰি থাকিব। যদিহে সেই ৰাজবংশ বহুদিনৰ বাবে তিষ্ঠি থাকে, হিন্দু ধ্যান ধাৰণাৰ প্ৰভাৱ লাহে লাহে তেওঁলোকৰ মাজলৈ নিগৰি যাব আৰু সম্প্ৰতি আহোমসকলৰ ক্ষেত্ৰত হোৱাৰ দৰে, তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ মান্যসকলৰ উদাহৰণ অনুসৰণ কৰিব। কিন্তু এইটো পূৰ্ণ হৈ উঠাৰ আগেয়েই সাধাৰণতে এই ৰাজবংশক উৎখাত কৰা হয়; পতন ঘটা পুৰণা অভিজাত তন্ত্ৰৰ লোকসকল কলিতাসকলৰ দৰে কোনো হিন্দু বৰ্ণৰ সৈতে মিলি যাব, আৰু কালক্ৰমত হিন্দুধৰ্ম পুৰোহিতসকলে নতুন শাসকসকলক তেওঁলোকৰ সাহায্য লবৰ বাবে মান্তি কৰাবলৈ সক্ষম নোহোৱালৈকে হিন্দুধৰ্ম গুৰুত্বহীন হৈ পৰিব।^১

ঠিক সেইদৰেই, যদিওবা বৰ্ণ ব্যৱস্থাৰ ৰাজনৈতিকীকৰণ বহু পূৰ্বেই আৰম্ভ হৈছিল, তথাপিও স্বাধীনতা সংগ্ৰামৰ সময়তহে ই সাকাৰ ৰূপ গ্ৰহণ কৰিছিল। সাম্প্ৰতিক সময়ত, ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত হোৱা আন্দোলনে অসমীয়া বৰ্ণ হিন্দুসকলৰ একেধৰণেৰে ৰাজনৈতিকীকৰণ কৰিলে আৰু প্ৰকৃত্যৰ্থত তেওঁলোকক এটা ভিত্তি হিচাপে গঢ়ি তুলিলে, যি অসম গণ পৰিষদক ক্ষমতাত অধিষ্ঠিত কৰিলে।

অসমত হিন্দুসকলৰ দুটা উল্লেখযোগ্য অনুষ্ঠান আছে, এটা হ'ল গাঁৱৰ নামঘৰ আৰু আনটো হ'ল সত্ৰ। দুয়োটাই সামাজিকীকৰণক সুগম কৰি তুলিছে। এই অনুষ্ঠানসমূহ, শংকৰদেৱে সূচনা কৰা বৈষ্ণৱ সংস্কাৰ আন্দোলনৰ প্ৰত্যক্ষ ফলশ্ৰুতি। প্ৰতি সন্ধ্যা গাঁৱৰ লোকসকল প্ৰাৰ্থনা কৰিবৰ বাবে আৰু ধৰ্মীয় আলোচনা শুনিবৰ বাবে নামঘৰত সমবেত হয়। সত্ৰবিলাক গুৰু আৰু তেওঁৰ শিষ্য সকলক লৈ গঠিত হৈছে আৰু ইও প্ৰাৰ্থনাৰ এক প্ৰসিদ্ধ স্থান। নামঘৰতকৈ সত্ৰৰ প্ৰভাৱৰ পৰিসৰ বহু বেছি আৰু দেশৰ অন্য প্ৰান্তৰৰ হিন্দু তীৰ্থক্ষেত্ৰসমূহৰ সৈতেও ইয়াৰ যোগসূত্ৰ আছে। অসমৰ প্ৰতিখন সংগঠিত গাঁৱতেই একোটাকৈ নামঘৰ আছে, কিন্তু বাৰখনতকৈ বেছি লেখত লবলগীয়া সত্ৰ নাই। নামঘৰবিলাক এতিয়াও সামাজিকীকৰণৰ জনপ্ৰিয় আৰু জীৱন্ত অনুষ্ঠান। অনাহাতে ৰাষ্ট্ৰৰ সৈতে থকা ইয়াৰ পৰম্পৰাগত সম্পৰ্ক ভাঙি যোৱাৰ লগে লগে সত্ৰ ব্যৱস্থাও দুৰ্বল হৈ পৰিল। আহোমৰ ৰাজত্বকালত সত্ৰবিলাক সম্পদশালী আৰু শক্তিশালী অনুষ্ঠান আছিল। বৃটিছ শাসনৰ সূচনাৰ লগে লগে তেওঁলোকৰ প্ৰতি থকা ৰাষ্ট্ৰৰ সহায় সমৰ্থন হঠাৎ নোহোৱা হৈ গ'ল। এই সময়ছোৱাত অঞ্চলটোত নতুনকৈ স্থাপন কৰা গীৰ্জাসমূহৰ বাবেহে ৰাষ্ট্ৰৰ সমৰ্থন সুগম কৰি তোলা

হ'ল। স্বাধীনতাৰ পাছত ধৰ্মনিৰপেক্ষ ভাৰতবৰ্ষত সত্ৰবিলাকে আনৰ সহায় নোলোৱাকৈ নিজৰ ভৰিত থিয় দিয়াটো অব্যাহত ৰাখিলে। তথাপিও হ'লধৰ ভূঞা আৰু ৰমাকান্ত আঠৈৰ নেতৃত্বত এটা সংস্কাৰ আন্দোলনৰ সূচনা হৈছিল। তেওঁলোকে ৰামকৃষ্ণ মিশ্যনৰ পদানুসৰণ কৰি শিক্ষা, চিকিৎসা আৰু স্বাস্থ্যসেৱা তথা অন্যান্য ধৰণৰ সামাজিক সেৱাসমূহ আগবঢ়াবৰ বাবে শ্ৰীশংকৰদেৱ সংঘ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। সংঘই বৰ্ণ বিভেদ বিলোপ কৰাৰ হকে কাম কৰিছিল আৰু জনজাতি তথা মুছলিমসকলকে ধৰি অসমত বাস কৰা সকলোৰে মাজত একতা স্থাপনৰ বাবে প্ৰচাৰ চলাইছিল। উনৈশ শ হ্ৰদ্বয়ৰ চনত, এই অনুষ্ঠানে যথেষ্টভাৱে সফল হোৱা বিনামূলীয়া চকু চিকিৎসা শিবিৰ স্থাপন কৰোঁতে আৰু পাছলৈ বানবিধ্বস্ত লোকক সাহায্য আগবঢ়াওঁতে তথা উদ্ধাৰ অভিযান চলাওঁতে উত্তৰ লক্ষীমপুৰৰ জিলা বিষয়া হিচাপে মই অনুষ্ঠানটোৰ নেতাসকলৰ সৈতে ভাব বিনিময় কৰাৰ সুবিধা পাইছিলো। নামঘৰ, সত্ৰ আৰু সংঘই অসমীয়া সংস্কৃতিৰ ধাৰণাটো প্ৰচাৰ কৰোঁতে তথা ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ হিন্দুসকলৰ মাজত এক উচ্চ পৰ্যায়ৰ সামাজিকীকৰণ সূচল কৰি তোলোঁতে সফল বাহক হিচাপে সেৱা আগবঢ়াইছিল।

এক সামাজিক আধাৰৰপৰা আনুগত্যই প্ৰকাশ লাভ কৰে আৰু গঢ় লবলৈ, বিকাশ লাভ কৰিবলৈ তথা পৰিৱৰ্তন হবলৈ ই সময় লয়। গণ ৰাজনৈতিক আনুগত্যৰ ধাৰণা আৰু আনুগত্যৰ চূড়ান্ত আৰু আটাইতকৈ বিশাল পাত্ৰ হিচাপে ৰাষ্ট্ৰৰ ধাৰণা প্ৰকৃততে অষ্টাদশ শতিকাতকৈ পূৰণি নহয়। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰেক্ষাপটত আকৌ, এই ধাৰণাবোৰ বিংশ শতিকাতহে সম্ভ্ৰান্ত আৰু মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ মাজলৈ বিয়পি পৰিছিল। বহু অঞ্চলত ১৯৪৭ চনৰ পাছতহে নিজৰ স্থিতি সুদৃঢ় কৰিবলৈ সক্ষম হোৱা এটা ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থাত, জাতি-ৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতি আনুগত্যৰ দুৰ্বলতা কোনো আচৰিত হবলগীয়া কথা নহয়। নৃগোষ্ঠীয় আৰু জাতপাতৰ বান্ধোন, ধৰ্মীয় সম্বন্ধ আৰু ভাষিক আত্মীয়তাই এতিয়াও ইয়াৰ সদস্যসকলৰপৰা আনুগত্য লাভ কৰি আছে। আনকি স্বাধীনতা আন্দোলনৰ মুখ্য কেন্দ্ৰ, বিহাৰ বা গুজৰাতৰ নিচিনা ৰাজ্যসমূহতো, ৰাষ্ট্ৰতকৈ জাতপাতৰ সম্বন্ধৰ প্ৰতি থকা আনুগত্য বেছি শক্তিশালী যেন লাগে।

আধুনিকীকৰণ আৰু উদ্যোগীকৰণৰ লগে লগে পূৰণি আনুগত্য আৰু সংঘাতবোৰ অতীতৰ কথা হৈ পৰিব, আভ্যন্তৰীণ প্ৰতিযোগিতা আৰু শ্ৰেণী সংঘাতে পৰম্পৰাগত হাই কাজিয়াৰ ঠাই লব ইত্যাদি ধৰণে উদাৰপন্থী অথবা মাৰ্ক্সবাদীসকলে দি অহা আশ্বাস সত্ত্বেও, প্ৰকৃততে এনেকুৱা ধৰণৰ কোনো পৰিৱৰ্তন ঘটা নাই। সকলো দলৰে ৰাজনীতিকসকল প্ৰায়ে ধৰ্মনিৰপেক্ষ লক্ষ্যৰ পৰা বিচ্যুত হৈছে, কাৰণ তেওঁলোক নৃগোষ্ঠীয় আৰু ধৰ্মীয় আস্থানৰ শক্তি সম্পৰ্কে জ্ঞাত। আদিম প্ৰমূল্যসমূহৰ পুনৰুত্থানক উৎসাহিত কৰি, বহু ৰাজনীতিকে এইবিলাকক তেওঁলোকৰ স্বার্থ সিদ্ধিৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিছে। অসমত, আৰু শেহতীয়াকৈ পঞ্জাব আৰু শ্ৰীলংকাত হোৱাৰ দৰে, আধুনিকীকৰণে আচলতে নৃগোষ্ঠীগত, ধৰ্ম, ভাষা ভিত্তিক সকলোধৰণৰ সংঘাতক ইন্ধনহে যোগাইছে।

ঠিক সেইদৰে বিবাহ অনুষ্ঠানক নৃগোষ্ঠীয় লক্ষ্য পূৰণৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা হৈছে। পঞ্জাবত হিন্দু আৰু শিখৰ মাজত আন্তঃবিবাহৰ সুপ্ৰতিষ্ঠিত অনুশীলন আৰু হিন্দুসকলৰ গুৰুদ্বাৰাবিলকৰ প্ৰতি সন্মান থকা সত্ত্বেও, ইয়াতো সাম্প্ৰদায়িক সংঘাত সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক আচৰণৰ এটা শক্তিশালী চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্য। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত, ত্ৰয়োদশ শতিকাত আহোমসকলে লগত পৰিয়াল লৈ অহা নাছিল আৰু তেওঁলোকে স্থানীয় তিব্বোতাক বিয়া কৰাইছিল। কিন্তু জাতি বিভাগ এক বৈশিষ্ট্য স্বৰূপে থকা এই সমাজত আন্তঃ সম্প্ৰদায় বিবাহ সোনকালেই অতীতৰ কথা হৈ পৰিল। মুক্ত বিবাহৰ কিছু প্ৰজন্মৰ পাছত, আহোম সমাজে বৰ্ণ মনঃস্তত্ব গ্ৰহণ কৰিলে আৰু আজি আহোমসকলে কেৱল তেওঁলোকৰ মাজতে বিয়া বান্ধি কৰায়। এই পৃথকতাবাদৰ সমাধান একাধিক ব্যৱস্থাৰ মাজত নিহিত আছে : গণতান্ত্ৰিক সংগঠনসমূহ তথা ৰাষ্ট্ৰৰ সঁচা অৰ্থত ধৰ্মনিৰপেক্ষকৰণ, অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন আৰু আধুনিকীকৰণৰ গতি দ্বাৰাধিতকৰণ আৰু আন্তঃগোষ্ঠীয় বিবাহ। ই অসম আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ শাসন বাৰহুক আদিম আনুগত্যৰ কবলৰ পৰা ৰক্ষা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত অৰিহণা যোগাব পাৰে।

প্ৰতিখন সমাজেই যিহেতু পৰিৱৰ্তনৰ মুখামুখি হয়, সেয়েহে সমস্যা আৰু সংঘাত উদ্ভৱ হৈয়ে থাকিব। বহু প্ৰত্যাহ্বান সত্ত্বেও, গণতন্ত্ৰৰ আদৰ্শসমূহক বহলভাৱে গ্ৰহণ কৰা হৈছে আৰু নানান কঠিন সময়ৰ মাজতো ই বৰ্তি আছে। ইয়াৰ অনুশীলনৰ প্ৰাবল্য আৰু শাসনকাৰ্যৰ গণতান্ত্ৰিক প্ৰক্ৰিয়াটোৰ প্ৰতি সমগ্ৰ ভাৰতৰ জনসাধাৰণৰ বৰ্দ্ধিষ্ণু বিশ্বাসে, এক উদ্দীপনাময়ী ইংগিত বহন কৰিছে। প্ৰবল সংঘাতৰ বুকুৰ পৰা এখন নতুন সমাজৰ জন্ম হ'ব আৰু দ্ৰুত পৰিৱৰ্তন সংঘটিত হ'ব বুলি আশা কৰিব পাৰি। এজন অসমীয়া কবি কেশৱ মহন্তই এই বিৱৰ্তনৰ সমস্যাটোৰ সূক্ষ্মতাক তেওঁৰ গীতত এই ধৰণে দাঙি ধৰিছে :

চক খাইছা নেকি
হাঁহি ঢুকালেই এনেকুৱা হয়
গুৰু মানটিত
কাতি হৈ পৰি থকা
কলহটোৰ
পেটৰ
গোঁ-গোঁৱনিখিনি
বতাহৰ গুণ
সেয়া নতুন বতাহৰ গুণ-গুণ।

টীকা

১। আন্দ্ৰে কেৰ্টলি, The Assamese, Curzon Press, ১৯৮৪, পৃষ্ঠা ২।

২। ই. এ. গেইট, The History of Assam, Thacker Spind & Co., ১৯৩৩, পৃষ্ঠা ৯।

পৰিশিষ্ট I

অসম চুক্তি, ১৫ আগষ্ট, ১৯৮৫

সমাধানৰ স্মাৰকপত্ৰ

- ১। অসমৰ বিদেশী নাগৰিকৰ সমস্যাৰ সন্তোষজনক সমাধান এটা বিচৰি চৰকাৰ অনবৰত অতিশয় উদ্বিগ্ন হৈ আছিল। সদৌ অসম ছাত্ৰসন্থা (স. অ. ছা. স.) আৰু সদৌ অসম গণ সংগ্ৰাম পৰিষদে এনে এটা সমাধানৰ বাবে ব্যগ্ৰতা প্ৰকাশ কৰিছে।
- ২। স্বৰ্গীয়া প্ৰধানমন্ত্ৰী শ্ৰীমতী ইন্দিৰা গান্ধীক ১৯৮০-ৰ ২ ফেব্ৰুৱাৰীত দিয়া স্মাৰকপত্ৰৰ যোগেদি স. অ. ছা. স. ই অসমত হৈ থকা বিদেশী নাগৰিকসকলৰ প্ৰব্ৰজনৰ বিষয়ে গভীৰ সংশয় কৰি ই ৰাজ্যখনৰ ৰাজনৈতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক জীৱনত কু-প্ৰভাৱ পেলাব বুলি ভয় প্ৰকাশ কৰিছিল।
- ৩। অসমৰ জনসাধাৰণৰ প্ৰকৃত সংশয়ৰ প্ৰতি সজাগ হৈ তেতিয়াৰ প্ৰধানমন্ত্ৰীয়ে স. অ. ছা. স./স. অ. গ. স. প.-ৰ সৈতে আলোচনা আৰম্ভ কৰে। পৰৱৰ্তী কালত ১৯৮০-ৰ কালছোৱাত প্ৰধানমন্ত্ৰী আৰু গৃহমন্ত্ৰীৰ (মন্ত্ৰণালয়) পৰ্যায়ত আলোচনা চলে। ১৯৮৪ ত কেইবালানি অনানুষ্ঠানিক আলোচনা চলে। ১৯৮৫-ৰ মাৰ্চত আনুষ্ঠানিক আলোচনা পুনৰানুষ্ঠিত হয়।
- ৪। সাংবিধানিক আৰু আইনগত ব্যৱস্থা, আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চুক্তি, ৰাষ্ট্ৰীয় প্ৰতিশ্ৰুতি আৰু মানৱীয় বিবেচনাকে ধৰি আটাইবোৰ দিশ সামৰি কামত তলত দিয়া ধৰণে আগবাঢ়িবলৈ সিদ্ধান্ত কৰা হৈছে।

বিদেশীৰ সমস্যা

- ৫। (১) বিদেশীসকলৰ চিনাক্তকৰণ আৰু নাম বাতিলৰ বাবে ভিত্তি তাৰিখ আৰু চন হ'ব ১।১।১৯৬৬।
- (২) ১৯৬৭-ৰ নিৰ্বাচনত ব্যৱহৃত ভোটৰ তালিকাত থকা নামকে ধৰি ১।১।১৯৬৬-ৰ আগতে অসমলৈ অহা লোকৰ নাম নিয়মিতকৰণ হ'ব।

- (৩) ১।১।১৯৬৬-ৰ পৰা ১৯৭১-ৰ ২৪ মাৰ্চলৈকে (অন্তৰ্ভুক্ত কৰি) অসমলৈ অহা বিদেশীসকলক ১৯৬৪-ৰ বিদেশী আইন আৰু ১৯৬৪-ৰ বিদেশী (ন্যায়াধিকৰণ) আদেশৰ ব্যৱস্থা অনুসৰি চিনাক্ত কৰা হ'ব।
- (৪) চিনাক্ত হোৱা বিদেশীসকলৰ নাম চলিত ভোটাৰ তালিকাৰ পৰা বাতিল কৰা হ'ব। চিনাক্ত হোৱা লোকসকলে ১৯৩৯-ৰ বিদেশী পঞ্জীয়ন আইনৰ আৰু ১৯৩৯-ৰ বিদেশী পঞ্জীয়ন নিয়মৰ ব্যৱস্থা অনুসৰি সংশ্লিষ্ট জিলাৰ পঞ্জীয়ন বিষয়াৰ ওপৰত পঞ্জীভুক্ত হোৱাৰ আৱশ্যক হ'ব।
- (৫) ভাৰত চৰকাৰে এই উদ্দেশ্যে চৰকাৰী যন্ত্ৰৰ যথোচিত শক্তিশালীকৰণৰ ব্যৱস্থা ল'ব।
- (৬) চিনাক্ত হোৱাৰ পৰা দহ বছৰ পাৰ হোৱাৰ পাচত ভোটাৰ তালিকাৰ পৰা বাতিল হোৱা এনে লোকৰ নাম পুনৰ্লিখন কৰা হ'ব।
- (৭) আগতে বহিষ্কৃত হোৱা যিসকল লোক অসমত অবৈধভাৱে সোমাইছে তেওঁলোকক বহিষ্কাৰ কৰা হ'ব।
- (৮) ১৯৭১-ৰ ২৫ মাৰ্চৰ পাচত অসমত সোমোৱা বিদেশীসকলক আইন অনুসৰি চিনাক্ত কৰা হ'ব, (ভোটাৰ তালিকাৰ পৰা) নাম বাতিল কৰা হ'ব আৰু বহিষ্কৃত কৰা হ'ব। এনে বিদেশীসকলক বহিষ্কাৰ কৰিবলৈ ততাতৈয়া আৰু কাৰ্য্যকৰী ব্যৱস্থা লোৱা হ'ব।
- (৯) ১৯৮৩-ৰ অবৈধ প্ৰব্ৰজনকাৰী (ন্যায়াধিকৰণৰ দ্বাৰা নিৰ্ণয়) আইন প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত স. অ. ছা. স./স. অ. গ. স. প.-এ প্ৰকাশ কৰা কিছুমান অসুবিধাৰ প্ৰতি চৰকাৰে যথোপযুক্ত বিবেচনা কৰিব।

আন আন বিষয়

- ৮। (১) কেৱল কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ কৰ্তৃপক্ষৰ দ্বাৰাইহে নাগৰিকত্বৰ প্ৰমাণপত্ৰ দিয়াবলৈ ভৱিষ্যতে চৰকাৰে ব্যৱস্থা কৰিব।
- (২) ভাৰতীয় নাগৰিকত্ব প্ৰমাণপত্ৰ (ভানাপ্ৰ) প্ৰদানৰ অনিয়ম সম্পৰ্কে স. অ. ছা. স./স. অ. গ. স. প.-এ কৰা সুনিৰ্দিষ্ট আপত্তিবোৰ বিবেচনা কৰা হ'ব।
- ৯। (১) যথাস্থানত দেৱাল, কাঁইটিয়া তাঁৰৰ জেওৰা আৰু আন ধৰণৰ প্ৰতিবন্ধকতা নিৰ্মাণ কৰি ভৱিষ্যৎ অনুপ্ৰৱেশৰ বিৰুদ্ধে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সীমান্ত নিৰাপদ কৰা হ'ব। আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সীমান্তৰ স্থলপথ আৰু নদীপথত সমস্ত সীমান্তত নিৰাপত্তা বাহিনীৰ পহৰাদান যথোচিতভাৱে ঘনীভূত কৰা হ'ব। নিৰাপত্তা ব্যৱস্থা শক্তিশালীকৰণ আৰু ভৱিষ্যৎ অনুপ্ৰৱেশত সফল বাধাদানৰ উদ্দেশ্যে যথেষ্ট সংখ্যক তালচী চকী স্থাপন কৰা হ'ব।

- (২) ওপৰত উল্লেখিত ব্যৱস্থাবোৰৰ বাহিৰে আৰু নিৰাপত্তাৰ বিবেচনা আগত ৰাখি নিৰাপত্তা বাহিনীয়ে পহৰাদান কৰিবলৈ সুবিধা হোৱাকৈ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সীমান্তৰ কাষে কাষে এটা ৰাস্তা নিৰ্মাণ কৰা হ'ব। সীমান্ত আৰু ৰাস্তাৰ মাজৰ ঠাইখিনি, য'তেই সম্ভৱপৰ, জনবসতি শূন্য কৰি ৰখা হ'ব। আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সীমান্তৰ নদীপথেদি পহৰাদান ঘনীভূত কৰা হ'ব। অনুপ্ৰৱেশকাৰীয়ে সীমান্ত পাৰ হোৱা বা পাৰ হ'বলৈ চেষ্টা কৰোঁতে বাধা দিবলৈ সকলো প্ৰকাৰৰ ফলদায়ক ব্যৱস্থা লোৱা হ'ব।
- ১০। চৰকাৰী মাটি আৰু জনজাতীয় বেটুনি আৰু খণ্ডত বেদখল কৰাত বাধা দিবলৈ থকা সংশ্লিষ্ট আইনবোৰ কটকটীয়াকৈ প্ৰয়োগ কৰা আৰু আইনৰ ব্যৱস্থা অনুযায়ী বেদখলকাৰীক উচ্ছেদ কৰাৰ নিশ্চয়তা দিয়া হ'ব।
- ১১। অসমত বিদেশীসকলৰ স্থাৱৰ সম্পত্তি আহৰণ নিয়ন্ত্ৰণ কৰা সংশ্লিষ্ট আইনবোৰ কটকটীয়াকৈ কাৰ্যকৰী কৰাৰ নিশ্চয়তা দিয়া হয়।
- ১২। জন্ম আৰু মৃত্যুৰ পঞ্জী যথাযথভাৱে তৈয়াৰ কৰাৰ নিশ্চয়তা দিয়া হয়।

স্বাভাৱিক অৱস্থা ঘূৰাই অনা

- ১৩। সদৌ অসম ছাত্ৰসংস্থা (স. অ. ছা. স.) আৰু সদৌ অসম গণসংগ্ৰাম পৰিষদে (স. অ. গ. স. প.) আন্দোলন প্ৰত্যাহাৰ কৰিব, সম্পূৰ্ণ সহযোগিতা আগবঢ়াব আৰু দেশৰ উন্নয়নত আত্মনিয়োগ কৰিব।
- ১৪। কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্য চৰকাৰ সন্মত হয়—
- (ক) আন্দোলনৰ সংক্ৰান্তত কৰ্মচাৰীসকলৰ বিপক্ষে লোৱা আটাইবোৰ শৃঙ্খলামূলক বিধান সহানুভূতিৰে বিবেচনা কৰিবলৈ আৰু গোচৰবোৰ উঠাই লৈ কোনো প্ৰকাৰৰ দণ্ডাৰ্থকৰণ নাথাকিব।
- (খ) আন্দোলনত মৃত্যু হোৱা লোকৰ ওচৰ সম্পৰ্কীয় লোকক এককালীন সাহায্য দিবৰ বাবে এখন আঁচনি হাতত ল'বলৈ।
- (গ) অসম আন্দোলনৰ সংক্ৰান্তত সৃষ্টি হোৱা ব্যতিক্ৰমমূলক পৰিস্থিতিৰ বাবে অসমৰ লোক সেৱাত নিয়োগৰ কাৰণে শিক্ষামূলক আৰু প্ৰতিযোগিতা-মূলক পৰীক্ষা আদি পাঠোঁতে বয়সৰ উৰ্দ্ধ সীমা ৰেহাই দিবৰ কাৰণে আগবঢ়োৱা প্ৰস্তাৱৰ প্ৰতি সহানুভূতিসূচক বিবেচনা কৰিবলৈ।
- (ঘ) আটকবন্দীৰ গোচৰ যদি আছে সেইবোৰৰ তথ্য জঘন্য অপৰাধত অভিযুক্তসকলৰ বাহিৰে আন্দোলন সংক্ৰান্ত অপৰাধৰ গোচৰবোৰ পুনৰীক্ষণ কৰিবলৈ।
- (ঙ) প্ৰতিষেধমূলক নিৰ্দেশ/বলবৎ হৈ জাননী যদি আছে উঠাই লোৱাৰ বাবে বিবেচনা কৰিবলৈ।

১৫। উক্ত সিদ্ধান্তবোৰ কাৰ্য্যকৰী কৰোঁতে গৃহ পৰিক্ৰমাৰ মন্ত্ৰণালয় সন্মতিদায়ক মন্ত্ৰণালয় হ'ব।

স্বাঃ প্ৰফুল্ল কুমাৰ মহন্ত, ১৫।৮।৮৫

সভাপতি

সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থা

স্বাঃ আৰ. ডি. প্ৰধান

গৃহ সচিব

ভাৰত চৰকাৰ

স্বাঃ ভৃগু কুমাৰ ফুকন, ১৫।৮।৮৫

সাধাৰণ সম্পাদক

সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থা

স্বাঃ পি. পি. ত্ৰিবেদী

মুখ্য সচিব

অসম চৰকাৰ

স্বাঃ বিৰাজ শৰ্মা, ১৫।৮।৮৫

আহ্বায়ক

সদৌ অসম গণ সংগ্ৰাম পৰিষদ

উপস্থিতিত

স্বাঃ ৰাজীৱ গান্ধী, ১৫।৮।৮৫

ভাৰতৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী

পৰিশিষ্ট II

মিজোৰাম চুক্তি ৩০ জুন ১৯৮৬

সমাধানৰ স্মাৰক পত্ৰ

প্ৰস্তাৱনা

- ১। মিজোৰামৰ অশান্তিময় পৰিস্থিতিৰ অৱসান ঘটাবৰ বাবে আৰু ৰাজ্যখনত শান্তি তথা সম্প্ৰীতি প্ৰতিষ্ঠাৰ হকে ভাৰত চৰকাৰে অনবৰতে ঐকান্তিক প্ৰচেষ্টা চলাই আহিছে।
- ২। এই লক্ষ্যত উপনীত হ'বৰ বাবে প্ৰাক্তন প্ৰধানমন্ত্ৰী শ্ৰীমতী ইন্দিৰা গান্ধীয়ে প্ৰাৰম্ভিক প্ৰচেষ্টা হাতত লৈছিল। মিজো নেশ্যনেল ফ্ৰণ্টৰ হৈ, শ্ৰী লাল ডেংগাই, এম. এন. এফৰ দ্বাৰা হিংসা পৰিহাৰ আৰু ভাৰতীয় সংবিধানৰ গাঁথনিৰ ভিতৰতে আলোচনা অনুষ্ঠিত কৰা—এই দুই চৰ্ত গ্ৰহণ কৰাত, শ্ৰী লাল ডেংগাৰ সৈতে কেইবালানিও আলোচনা চলোৱা হয়। আলোচনাৰ কালত উপনীত হোৱা বিভিন্ন সমস্যাৰ সমাধানসমূহ তলৰ দফাসমূহত সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে।

স্বাভাৱিক অৱস্থা ঘূৰাই অনা

- ৩। (১) মিজোৰামলৈ শান্তি আৰু স্বাভাৱিক অৱস্থা ঘূৰাই অনাৰ উদ্দেশ্যৰে, এম. এন. এফ.-এ নিৰ্দিষ্ট সময় সীমাৰ ভিতৰত, সকলো ধৰণৰ গোপন কামকাজৰ অন্ত পেলোৱাৰ বাবে, অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ, খাৰ-বাৰুদ আৰু হাথিয়াৰসহ আত্মগোপনকাৰী এম. এন. এফ. কৰ্মী সকলক মুকলিলৈ উঠি যাই আনিবৰ বাবে তথা নাগৰিক জীৱনলৈ তেওঁলোকৰ প্ৰত্যাহ্বান সুনিশ্চিত কৰাৰ বাবে, তেওঁলোকৰ দ্বাৰা হিংসা ত্যাগ আৰু সাধাৰণভাৱে স্বাভাৱিক অৱস্থা ঘূৰাই অনা প্ৰক্ৰিয়াটোত তেওঁলোকৰ সহায় সহযোগিতা নিশ্চিত কৰি তুলিবৰ বাবে সকলোধৰণৰ প্ৰয়োজনীয় পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি প্ৰদান কৰে। সকলো আত্মগোপনকাৰীক মুকলিলৈ উলিয়াই অনাৰ তথা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ, খাৰ-বাৰুদ আৰু হাথিয়াৰ জমা দিয়াৰ কাৰ্যপ্ৰণালীবোৰ ইতিমধ্যে

সিদ্ধান্ত লোৱা ধৰণে হ'ব। উল্লেখিত সিদ্ধান্তসমূহ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ তদাৰকতাত ৰূপায়ণ কৰা হ'ব।

- (২) এম. এন. এফ. দলে ইয়াৰ সংবিধানৰ দফাসমূহৰ গুৰুগণি ঘটাবৰ বাবে তৎকালীন পদক্ষেপ হাতত ল'ব, যাতে এইবোৰ আইনৰ ব্যৱস্থাসমূহৰ সৈতে খাপ খাই পৰে।
- (৩) মিজোৰামৰ চৰকাৰৰ দ্বাৰা আগবঢ়োৱা আঁচনিসমূহ বিবেচনা কৰাৰ পাছত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে মুকলিলৈ ওলাই অহা আত্মগোপনকাৰী এম. এন. এফ. কৰ্মীসকলৰ পুনৰ প্ৰতিষ্ঠা আৰু পুনৰ সংস্থাপনৰ বাবে পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিব।
- (৪) এম. এন. এফ.-এ ত্ৰিপুৰা/টাইবেল নেশ্যনেল ভলণ্টিয়াৰচ্, পিপলচ্ আৰ্মি অৱ মণিপুৰ আৰু এনেকুৱা অন্য কোনো সংগঠনৰ প্ৰতি, প্ৰশিক্ষণ, অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ যোগান, সুৰক্ষা প্ৰদান অথবা অন্য কোনোধৰণে সমৰ্থন আগ নবঢ়োৱাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি প্ৰদান কৰে।

আইনগত, প্ৰশাসনিক আৰু অন্য পদক্ষেপসমূহ

- ৪। (১) মিজোৰামৰ সকলো বৰ্গৰ জনসাধাৰণৰ আশা আৰু আকাংক্ষা পূৰণ উদ্দেশ্যে, সমাধানৰ স্মাৰক পত্ৰত সন্নিবিষ্ট অন্য চৰ্তসমূহৰ সৈতে সংগতি ৰাখি, চৰকাৰে মিজোৰাম কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলক ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা প্ৰদানৰ বাবে ব্যৱস্থা হাতত ল'ব।
- (২) উক্ত সিদ্ধান্তবোৰ কাৰ্যকৰী কৰিবৰ বাবে, সংবিধান সংশোধনী বিধেয়ক আৰু ওপৰত উল্লেখিত ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা প্ৰদানৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় আইন প্ৰণয়নকে ধৰি আৱশ্যকীয় আইনগত আৰু প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা হ'ব, আৰু এইবোৰ, কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে অধিসূচিত কৰিবলগীয়া এটা তাৰিখৰ পৰা বলবৎ হ'ব।
- (৩) উল্লেখিত সংশোধনসমূহে, অন্যবিলাককে ধৰি, তলত দিয়া বিষয়সমূহৰ প্ৰতি সুৰক্ষা প্ৰদান কৰিব :
 - (i) উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল (পুনৰ গঠন) আইন, ১৯৭১-ৰ ধাৰা ৬ ত উল্লেখ কৰা অঞ্চলকলৈ মিজোৰাম ৰাজ্য গঠিত হ'ব।
 - (ii) সংবিধানত সন্নিবিষ্ট যিকোনো ব্যৱস্থা সত্ত্বেও,
 - (ক) মিজোসকলৰ ধৰ্মীয় বা সামাজিক অনুশীলন,
 - (খ) মিজো পৰম্পৰাগত আইন বা প্ৰক্ৰিয়া বিধি,
 - (গ) মিজো পৰম্পৰাগত আইন অনুসৰি লোৱা সিদ্ধান্তবোৰৰ লগত জড়িত দেৱানী আৰু ফৌজদাৰী ন্যায় প্ৰদান,

(ঘ) ভূমিৰ মালিকীস্বত্ব আৰু হস্তান্তৰৰ ক্ষেত্ৰত, সংসদৰ কোনো আইন, মিজোৰামৰ বিধানসভাই এটা সিদ্ধান্তৰ যোগেদি নিবিচৰালৈকে, মিজোৰাম ৰাজ্যত প্ৰযোজ্য নহ'ব। নিৰ্দ্ধাৰিত তাৰিখৰ আগদিনালৈকে মিজোৰামত প্ৰয়োগ হৈ থকা কোনো কেন্দ্ৰীয় আইনৰ ক্ষেত্ৰতেই এই দফা কোনো ভাৱেই প্ৰযোজ্য নহ'ব।

(iii) মিজোৰামৰ বিধানসভাৰ ক্ষেত্ৰত, অনুচ্ছেদ ১৭০, দফা (১) এই ধৰণে প্ৰয়োগ হ'ব : 'ঘাটি' শব্দটোৰ ঠাইত 'চল্লিশ' শব্দটো অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে।

৫। ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা প্ৰদানৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা বিধেয়কখন আইনলৈ ৰূপান্তৰিত হোৱাৰ ঠিক পাছতেই, আৰু ৰাষ্ট্ৰপতিৰ যেতিয়া বিশ্বাস হ'ব যে, স্বাভাৱিক অৱস্থা ঘূৰি আহিল আৰু মুক্ত আৰু নিকা নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত কৰাৰ বাবে অনুকূল পৰিবেশ বিৰাজ কৰিছে, তেতিয়াই বিধানসভাৰ বাবে নিৰ্বাচন অনুষ্ঠিত কৰাৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ কৰা হ'ব।

(ক) কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলৰ মৰ্যাদাৰ পৰা ৰাজ্যৰ মৰ্যাদালৈ হোৱা পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰতি চকু ৰাখি, কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে নতুন চৰকাৰখনলৈ সম্পদৰ হস্তান্তৰ কৰিব আৰু ই বছৰটোৰ বাবে ৰাজহৰ ঘাটি পূৰণ কৰিবৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সম্পদসমূহ সাঙুৰি ল'ব।

(খ) অনুমোদিত পৰিকল্পনা ব্যয় বৰ্তাই ৰাখিবৰ বাবে, সম্পদৰ ক্ষেত্ৰত থকা যিকোনো অৱশিষ্ট ঘাটিৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি, পৰিকল্পনাৰ বাবে কেন্দ্ৰীয় সাহায্য নিৰ্দ্ধাৰিত হ'ব আৰু এই সাহায্যৰ আৰ্হি বিশেষ শ্ৰেণীৰ ৰাজ্যসমূহৰ দৰেই হ'ব।

৭। প্ৰতিবেশী ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ সৈতে থকা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ব্যৱহাৰলীৰ লগত সংগতি ৰাখি, কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দ্বাৰা প্ৰণয়ন কৰা আঁচনিৰ অধীনত, থলুৱাভাৱে প্ৰস্তুত অথবা উৎপাদিত কৃষিজাত সম্পদৰ সীমান্ত বেহাবেপাৰত অনুমতি দিব পৰা যাব।

৮। ৰাজ্য চৰকাৰৰ সৈতে আলোচনা নকৰাকৈ, বৰ্তমান মিজোৰামত প্ৰয়োগ হৈ থকা, ইনাৰ লাইন ৰেগুলেশ্যনৰ সংশোধন বা ৰদ কৰা নহ'ব।

৯। সংবিধানত উল্লিখিত ধৰণে মিজোৰামৰ সংখ্যালঘুসকলৰ অধিকাৰ তথা বিশেষাধিকাৰ সংৰক্ষিত আৰু সুৰক্ষিত কৰা হ'ব আৰু সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক প্ৰগতি সুনিশ্চিত কৰা হ'ব।

১০। সাৰ্বজনীনভাৱে প্ৰয়োগ হোৱা নিম্নোল্লিখিত বিষয়সমূহৰ ক্ষেত্ৰত এজন মিজো ব্যক্তিয়ে যে সংসদৰ আইনৰ দ্বাৰা শাসিত হ'বলৈ অগ্ৰাধিকাৰ দিব পাৰে, তাৰ

প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি, স্মাৰক পত্ৰৰ দফা (ক) ৰ পৰা (ঘ) লৈ অথবা ধাৰা ৪(৩)(ii)ত উল্লেখ কৰা বিষয়সমূহৰ সৈতে জড়িত প্ৰচলিত ৰীতিনীতি, অনুশীলন, আইন অথবা অন্য সামাজিক প্ৰথাৰ পুনৰ পৰ্যালোচনা আৰু বিধিবদ্ধকৰণৰ বাবে মিজোৰাম চৰকাৰে তৎকালে পদক্ষেপ হাতত ল'ব।

- ১১। মিজো নেশ্যনেল ফ্ৰণ্টৰ প্ৰতিনিধিদলে অন্য ৰাজ্যৰ মিজো বসতি প্ৰধান অঞ্চলবোৰক একত্ৰিত কৰি এটা প্ৰশাসনিক গোট গঠন কৰাৰ প্ৰশ্নটো উত্থাপন কৰিছিল। ভাৰত চৰকাৰৰ তৰফৰ পৰা তেওঁলোকক এই কথা আঙুলিয়াই দিয়া হৈছিল যে ভাৰতৰ সংবিধানৰ অনুচ্ছেদ ৩ ত এই সংক্ৰান্তীয় পদ্ধতিৰ উল্লেখ কৰা হৈছে, কিন্তু এই সংক্ৰান্তত চৰকাৰে কোনো প্ৰতিশ্ৰুতি প্ৰদান কৰিব নোৱাৰে।
- ১২। ভাৰত চৰকাৰৰ হৈ এই কথাও আঙুলিয়াই দিয়া হৈছিল যে, মিজোৰামে ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা পোৱাৰ লগে লগে,
 - (i) সংবিধানৰ XVII ভাগৰ ব্যৱস্থাবলী প্ৰযোজ্য হ'ব আৰু ৰাজ্যখনৰ সকলো বা যিকোনো চৰকাৰী কামকাজৰ বাবে ব্যৱহৃত হৈ থকা ভাষাসমূহৰ যিকোনো এটা বা একাধিক ভাষা গ্ৰহণৰ বাবে ৰাজ্যখনৰ স্বাধীনতা থাকিব,
 - (ii) বিধিবদ্ধ প্ৰক্ৰিয়া অনুসৰি ৰাজ্যখন পৃথক বিশ্ববিদ্যালয় প্ৰতিষ্ঠাৰ হকে আগবাঢ়িব পাৰিব,
 - (iii) ১৯৮৫ চনৰ আগষ্ট মাহত দিল্লীত অনুষ্ঠিত হোৱা মুখ্য ন্যায়াধীশসকল, মুখ্যমন্ত্ৰীসকল আৰু আইন মন্ত্ৰীসকলৰ সন্মিলনত প্ৰধানমন্ত্ৰীয়ে দিয়া বিবৃতিৰ আধাৰত, ইচ্ছা কৰিলে, মিজোৰামৰ নিজাকৈ এখন উচ্চ ন্যায়ালয় গঠনৰ অধিকাৰ থাকিব।
- ১৩। (ক) এইকথা উল্লেখ কৰা হয় যে, ১৯৬৬ আৰু তাৰ পাছৰ অশান্তিৰ সময়ছোৱাত মিজোৰাম কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলত নিহত হোৱা লোকসকলৰ উত্তৰাধিকাৰী/তেওঁলোকৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল লোকসকলক এককালীন সাহায্য ৰাশি আগবঢ়োৱা আঁচনি এখন ইতিমধ্যে প্ৰয়োগ হৈ আছে। ইতিমধ্যে আবেদন কৰা, কিন্তু এতিয়ালৈকে এই অনুদান আদায় নোপোৱা অৰ্হতাসম্পন্ন ব্যক্তিসকলক এই অনুদান শীঘ্ৰে আদায় দিয়াৰ বাবে ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা হ'ব।
- (খ) এই কথা উল্লেখ কৰা হয় যে, এটা যুটীয়া বিষয়াদলৰ দ্বাৰা সত্যাসত্য নিৰূপণৰ পাছত, মিজোৰামত অভিযান চলোৱাৰ সময়ত ক্ষতি হোৱা শস্য, ধ্বংস/ক্ষতিসাধন হোৱা গৃহৰ ক্ষতিপূৰণ; আৰু সুৰক্ষা বাহিনীয়ে অধিকাৰ কৰি থকা গৃহ আৰু ভূমিৰ ভাড়া আদায় দিয়াৰ বাবে ভাৰত

চৰকাৰে ইতিমধ্যে ব্যৱস্থা হাতত লৈছে। তথাপিও, এনেকুৱা কিছুমান দাবী থাকিব পাৰে, যিবোলাক উল্লেখিত দলটোৱে গ্ৰহণ তথা সত্যাসত্য নিৰূপণ কৰিছিল, কিন্তু নিষ্পত্তি কৰা নাছিল। এই অমীমাংসিত দাবীসমূহৰ ক্ষিপ্ৰভাৱে নিষ্পত্তি কৰা হ'ব। সুৰক্ষা বাহিনীয়ে অধিকাৰ কৰি থকা ভূমি/গৃহৰ বাকী থকা ভাড়া সমূহ পৰিশোধ কৰাৰ কাৰণেও ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা হ'ব।

স্বাঃ (লালডেংগা)

মিজো নেশ্যনেল ফ্ৰণ্টৰ হৈ

তাং ৩০.৬.৮৬

স্বাঃ (আৰ. ডি. প্ৰধান)

গৃহ সচিব

ভাৰত চৰকাৰ

তাং ৩০.৬.৮৬

স্বাঃ (লাল ৰামা)

মুখ্য সচিব

মিজোৰাম চৰকাৰ

তাং ৩০.৬.৮৬

তাৰিখ ৩০ জুন, ১৯৮৬

স্থান : নতুন দিল্লী

নিৰ্বাচিত গ্ৰন্থপঞ্জী

গ্ৰন্থ

- Aditya, Rabindranath, *From the Corridors of Memory*, Karimganj, 1970.
- Alam, K., *The Development Experience in Assam*, Dutta Baruah & Co., Gauhati, 1983.
- Allen, B. C. and others, *Gazetteer of Bengal and North-East India*, Mittal Publications, Delhi, 1979 reprint.
- Barpujari, H. K., *Assam in the Days of the Company (1826-42)*, Spectrum Publications, Gauhati, 1980.
- , *Problem of the Hill Tribes, North-East Frontier (1822-42)*, Vol. I, Lawyers Book Stall, Gauhati, 1970.
- , *Problem of the Hill Tribes, North-East Frontier (1843-72)*, Vol. II, United Publishers, Gauhati, 1976.
- , *Problem of the Hill Tribes, North-East Frontier (1873-1962)*, Vol. III, Spectrum Publications, Gauhati, 1981.
- Barua, K. L., *Early History of Kamrupa*, Lawyers Book Stall, Gauhati, 1966.
- Becker, C., *History of the Catholic Missions in North-East India*, V. M. Institute, Shillong, 1980.
- Bhuyan, S. K., *Anglo-Assamese Relations*, Dept. of Historical and Antiquarian Studies, Assam, Gauhati, 1949.
- Cambridge Economic History of India*, Vols. I and II, Cambridge University Press, Cambridge, 1982-83.
- Chakravarti, P. C., *The Evolution of India's Northern Borders*, Asia Publishing House, New Delhi, 1971.
- Chand, Tara, *History of the Freedom Movement in India*, Vol. I, Publications Division, New Delhi, 1961.
- Chatterji, S. K., *The Place of Assam in the History and Civilisation of India*, Gauhati University, 1970.
- Clow, Andrew, *The Future Government of the Assam Tribal Peoples*, Assam Govt. Press, Shillong, 1945.
- Cotton, Sir Henry, *Indian and Home Memories*, London, 1911.
- Crozier, Michel, *The Bureaucratic Phenomenon*, Tavistock Publications, U.S.A., 1964.

- Das, A. K., *Assam's Agony*, Lancers Publishers, New Delhi, 1982.
- Datta, Ray B., (ed.), *The Emergence and Role of the Middle Class in North-East India*, Uppal, New Delhi, 1983.
- De Bary, W. T., (ed.), *Sources of Indian Tradition*, Columbia University Press, New York, 1958.
- Dubey, S. M., (ed.), *North-East India, A Sociological Study*, Concept, New Delhi, 1977.
- Elwin, Verrier, *A Philosophy for NEFA*, North-East Frontier Agency, Shillong, 1959.
- , *The Tribal World of Verrier Elwin*, Oxford University Press, Bombay, 1964.
- Fuller, Bampfylde, *Studies of Indian Life and Sentiment*, John Murray, London, 1910.
- Furer-Haimendorf, Christoph von, *Return to the Naked Nagas*, Vikas, New Delhi, 1976.
- , *Tribes of India*, Oxford University Press, New Delhi, 1982.
- Gait, E. A., *A History of Assam*, Thacker Spink & Co., Calcutta, 1905.
- Goswami, P. C., *The Economic Development of Assam*, Asia Publishing House, Bombay, 1963.
- Government of Assam, *The Land of Seven Sisters*, Gauhati, 1976.
- , *Tribes of the Assam Plains*, Gauhati, 1980.
- , *Political History of Assam*, Vol. I (1826-1917), Gauhati, 1977.
- , *Political History of Assam*, Vol. II (1920-1939), Gauhati, 1978.
- , *Political History of Assam*, Vol. III (1940-1947), Gauhati, 1980.
- Guha, Amalendu, *Planter-Raj to Swaraj*, ICHR, New Delhi, 1977.
- Haksar, P. N., *Reflections on Our Times*, Lancers Publishers, New Delhi, 1982.
- Hansaria, B. L., *Sixth Schedule to the Constitution of India, A Study*, Ashok Publishing House, Gauhati, 1983.
- Johnstone, Sir James, *My Experiences in Manipur and the Naga Hills*, Marston, Sampson Low, London, 1886.
- Kothari, Rajni, *Politics in India*, Little Brown & Co., Boston, 1970.
- Lall, J. S., (ed.), *The Himalaya*, Oxford University Press, Delhi, 1981.
- Lyall, A. S., *Asiatic Studies*, 2 vols. Cosmo Publications, Delhi, 1976.
- Mackenzie, A. A., *History of the Relations of the Government with the Hill Tribes of the North-East Frontier of Bengal*, Calcutta, 1884.
- Mansergh, Nicholas (ed.), *The Transfer of Power (1942-7)*, Vols. I-XII, *Constitutional Relations between Britain and India*, HMSO, London, 1970-83.
- Masum, Mohammad, *Unemployment and Underemployment in Agriculture, A Case Study of Bangladesh*, Delhi, 1982.

- Mead, Margaret (ed.), *Cultural Patterns and Technical Change*, UNESCO, Paris, 1954.
- Mills, A. J. M., *Report on the Province of Assam*, Calcutta, 1854 (reprinted by Gian Publications, Delhi, 1980.)
- Nath, R. M., *The Background of Assamese Culture*, Dutta Baruah & Co., Gauhati, 1948.
- Nehru, Jawaharlal, *The Discovery of India*, Oxford University Press, New Delhi, 1981.
- Neog, Maheswar, *Annals of Assam Sahitya Sabha (1917-1975)*, Jorhat, 1976.
- Nibedon, Nirmal, *The Ethnic Explosion, North-East India*, Lancers Publishers, New Delhi, 1981.
- Prasad, Rajendra, *India Divided*, Mumbai, 1946.
- Pugh, B. M., *The Story of a Tribal : An Autobiography*, Orient Longman, New Delhi, 1976.
- Ram, Rahul, *The Himalaya as a Frontier*, Vikas, New Delhi, 1978.
- Rao, V. Venkata and Hazarika Niru, *A Century of Government and Politics in North-East India (1847-1980)*, Vol. I, S. Chand, New Delhi, 1983.
- Rao, V. Venkata, *A Century of Tribal Politics in North-East India (1874-1974)*, S. Chand, New Delhi, 1976.
- Reid, Robert, *Years of Change in Bengal and Assam*, Ernest Benn Ltd., London, 1966.
- , *History of the Frontier Areas Bordering on Assam (1883-1941)*, Eastern Publication House, Delhi, 1983.
- Rustomji, Nari, *Imperilled Frontiers, India's North-Eastern Borderlands*, Oxford University Press, Delhi, 1983.
- Sen, Anupam, *The State, Industrialisation and Class Formations in India*, Routledge and Kegan Paul, London, 1982.
- Silver Jubilee Commemoration Volume of the Gauhati High Court*, Gauhati High Court, 1974.
- Singh, Chandrika, *Political Evolution of Nagaland*, Lancers Publication, New Delhi, 1981.
- Singh, K. S., (ed.), *Tribal Movements in India*, Vol. I, Manohar, New Delhi, 1982.
- Srinivas, M. N., *Social Change in Modern India*, Orient Longman, New Delhi, 1982.
- Statistics of North-Eastern Region*, North-Eastern Council Secretariat, Shillong, 1980.
- Vasu, N. N., *Social History of Kamrup*, Vols. I-III, Calcutta, 1922.

- Weiner, Myron, and Katzenstein, M. F., *India's Preferential Politics*, University of Chicago Press, 1981.
- Weiner, Myron., *Sons of the Soil, Migration and the Ethnic Conflict in India*, Oxford University Press, Delhi, 1978.
- Wilson, A. J. and Dalton, D. (ed.), *The States of South Asia, Problems of National Integration*, Vikas, New Delhi, 1982.

শব্দক

- Barpujari, H. K., *The Nagas, Mizos and People of Arunachal Pradesh, Historical Perspectives and Cultural Aspirations*, India International Centre, New Delhi, 1983 (unpublished paper).
- Bhattacharya, Birendra Kumar, *'Assam Revolts Against Foreign Nationals'*, Janata, 2 December 1979, Mumbai.
- Bourah, K., *'Foreigners in Assam and the Assamese Middle Class'*, Social Scientist, Vol. 8, No. 11, June 1980, New Delhi.
- Chaube, S. K. and others, *'Regional Development and the National Question in North-East India'*, Social Scientist, Vol. 4, No. 1, August 1980, New Delhi.
- Das, Susanta Kumar, *'Immigration and Demographic Transformation of Assam' (1891-1981)*, Economic and Political Weekly, 10 May 1980, Mumbai.
- Desai, S. P., *'My Thirty-Five Years in Assam'*, in K. L. Punjabi (ed.), *The Civil Servant in India*, Mumbai, 1965.
- Dewan, Birendranath, *'What has been Wrong with North-East'*, Democratic World, 13 July 1980, Delhi.
- Dharma Vira, *'National Integration and the Assam Agitation'*, Man and Development, Chandigarh, June 1980.
- Gohain, Hiren, *'Origins of the Assamese Middle Class'*, Social Scientist, Vol. 2, August 1973, New Delhi.
- Goswami, Dilip, *'Elites and Economic Development'*, The North-Eastern Research Bulletin, Vol. V, 1974, Dibrugarh University, Dibrugarh.
- Guha, Amalendu, *'Impact of Bengal Renaissance on Assam (1825-1875)'*, Indian Economic and Social History Review, Vol. 9, September 1972, New Delhi.
- , *'Little Nationalism Turned Chauvinist : Assam's Anti-Foreigner Upsurge (1979-80)'*, Economic and Political Weekly, Special Number, October 1980, Mumbai.
- , *'Indian National Question, A Conceptional Frame'*, Economic and Political Weekly, Special Number, 1982, Mumbai.

- , *Medieval Economy of Assam (1200-1750)*, in Cambridge Economic History of India, Vol. I, London, 1982.
- Khound, T. P., *Role of the NEC in the Economic Development of North East India*, The North Eastern Research Bulletin, Vol. VII, 1976. Dibrugarh University.
- Kutty, N. Madhavan, *'Social Parameters of Assam'*, Link, 22 August 1982, Delhi.
- Misra, Tillottama, *'Assam, A Colonial Hinterland'*, Economic and Political Weekly, 9 August 1980, Mumbai.
- Nehru, B. K., *'North-Eastern India'*, Illustrated Weekly of India, Mumbai, 21 November 1976.
- Patwardhan, Achyut, *'The Crisis in the North-East'*, Janata, 20 July, 1980.
- Prabhakar, M. S., *'The Bengal Bogey'*, Economic and Political Weekly, 16 December 1972, Mumbai.
- Rao, V. Venkata, *'North-East India, Problems and Prospects'*, India International Centre, New Delhi, 1983 (unpublished paper).
- Roy Burman, B. K., *'Problems of Nation-Building in North-East India'*, Mainstream, Delhi, 14 June 1980.
- , *North-East India, 'An Overview'*, Mainstream, Delhi, 6 December 1980.
- Sen Gupta, Bhabani, *'South Asia, The Ethnic Cauldron'*, India Today, 31 August 1983, New Delhi.
- Sharma, Mohan Lal, *'Elite Conflicts, Regionalism and the Comparative Crisis : A Study of the Autonomy Movements in North-East India'*, in Ramakant (ed.), *Regionalism in South Asia*, Alekh Publishers, Jaipur, 1983.
- Srinivas, M. N., *'A note on Sanskritisation and Westernisation'*, Journal of Asian Studies, University of Michigan, Vol. 15, 1955-56, U.S.A.
- Srinivas, M. N. and Sanwal, R. D., *'Some Aspects of Political Development in the North-Eastern Hill Areas of India'*, The North-Eastern Research Bulletin, Dibrugarh University, Vol. I, 1970.
- Vitachi, V. T., *'The Poor Can't Eat Theories'*, Newsweek, 19 September 1983, New York.

প্ৰতিবেদন আৰু গৱেষণা পত্ৰ

- AICC File No. P.4(1)-1937 (available at the Nehru Memorial Museum and Library, New Delhi).
- Baruah, Srinath, *'A Critical Analysis of the Planned Economic Development of India, with special reference to Assam (1951-1974), An Economic Approach'*, Ph.D. Thesis, Gauhati University, 1978 (unpublished).

- Census of India Reports* (1901-1981), parts pertaining to North-East India, New Delhi.
- Das, Lakshahira, '*Development of Secondary Education in Assam from 1874-1947 and its impact on Social Development*', Ph.D. Thesis, Gauhati University, 1972 (unpublished).
- Devi, Renu, '*Progress of Education in Assam (1882-1937)*', Ph.D. Thesis, Gauhati University, 1972 (unpublished).
- Dutta, Promatha Nath, '*Impact of the West on the Khasi and Syntengs : A survey of Political, Economic and Social Change (1765-1874)*', Ph.D. Thesis, Gauhati University, 1980 (unpublished).
- Kuzhipalil George, '*The Impact of the Catholic Missions on Education, Literature and the Social Life of North-East India (1890-1980)*', Ph.D. Thesis, Gauhati University, 1982 (unpublished).
- Lok Sabha Debates* dated 5 May 1970, 15 and 22 Dec. 1971.
- Nag, Chitra Ranjan, '*The Impact of Christianity on the life of Mizos*', Ph.D. Thesis, Gauhati University, 1973 (unpublished).
- Nagar, Rama Sankar, '*Development of Education in Manipur from 1891 to 1970*', Ph.D. Thesis, Gauhati University, 1978 (unpublished).
- Nehru, Jawaharlal, Speech at the opening session of the Scheduled Tribes and Scheduled Areas Conference, New Delhi, 7 June 1952 (available with the Nehru Memorial Museum and Library, New Delhi).
- 'The Problems of the Transfer and Alienation of Tribal Land in Assam'*, Tribal Research Institute of Assam, Gauhati, 1974 (unpublished; available with Assam Government).
- Reports of the Commission of the Hill Areas of Assam, 1965-66* Government of India, Ministry of Home Affairs, New Delhi, 1967.
- Report of the Committee on Welfare of Scheduled Castes and Scheduled Tribes Relating to Land and Revenue*, Assam Legislative Assembly, Dispur, 1979.
- Reports of the Election Commission of India* (1972-84 pertaining to North-East India), New Delhi (published and unpublished).
- Report of the Sub-Committee of the Advisory Council for Welfare of Scheduled Tribes (Plains)*, 1976, Gauhati.
- Saikia, M. K., '*Assam-Muslim Relations and their Cultural Significance*', Ph.D. Thesis, Gauhati University, 1968 (unpublished).
- Sharma, Bharati, '*Impact of Culture on the Pattern of Personality in two Indian Tribes (Khasi and Naga)*', Ph.D. Thesis, Gauhati University, 1978 (unpublished).

□

